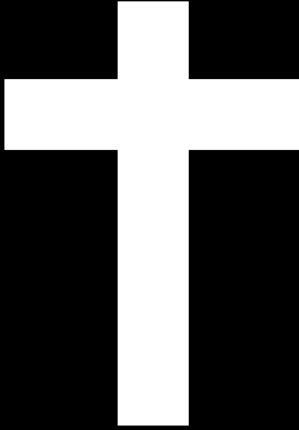


Diosta nooki yorem  
nokpo



Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

# **Diosta nooki yorem nokpo**

## **Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament**

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mayo)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022  
84020f7b-8f34-5f65-803f-a2c6c92b92ea

## Contents

San Mateo . . . . .	1
San Marcos . . . . .	62
San Lucas . . . . .	100
San Juan . . . . .	164
Hechos . . . . .	211
Romanos . . . . .	270
1 Corintios . . . . .	295
2 Corintios . . . . .	316
Gálatas . . . . .	330
Efesios . . . . .	338
Filipenses . . . . .	346
Colosenses . . . . .	352
1 Tesalonicenses . . . . .	357
2 Tesalonicenses . . . . .	362
1 Timoteo . . . . .	365
2 Timoteo . . . . .	371
Tito . . . . .	376
Filemón . . . . .	379
Hebreos . . . . .	381
Santiago . . . . .	399
1 Pedro . . . . .	405
2 Pedro . . . . .	412
1 Juan . . . . .	416
2 Juan . . . . .	422
3 Juan . . . . .	423
Judas . . . . .	424
El Apocalipsis . . . . .	426

## Jü Evangelio San Mateota Jiojtekähui

*Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme*  
(Lc. 3:23-38)

<sup>1</sup> İri libropo jiojteri Jesucristota bétana áchayhuariapo bat kat-riam, Davidta ä usiatukaï bétana entok Abrahamta bétana.

<sup>2</sup> Abraham Isaacta üusek, Isaac éntok Jacobta, Jacob éntok Judáta entok jume ä sailahuam. <sup>3</sup> Judá juka Faresta entok juka Zarata üusek, Ímëi éntok Tamarta áyekay. Fares juka Esromta üusek, Esrom éntok Aramta üusek. <sup>4</sup> Aram Aminadabta üusek, Aminadab éntok Naasónta, Naasón éntok Salmónta. <sup>5</sup> Salmón Boozta üusek; İri éntok Rahabta áyekay. Booz Obedta üusek, İri éntok Rutta áyekay. Obed éntok Isaíta üusek. <sup>6</sup> Isaí réy Davidta üusek, réy David éntok Salomónta İri éntok Uriasta jubekäu áyekay.

<sup>7</sup> Salomón Roboamta üusek, Roboam éntok Abiásta, Abías éntok Asa ti téhuakamta. <sup>8</sup> Asa Josafatta üusek, Josafat éntok Joramta, Joram éntok Uzíasta. <sup>9</sup> Uzías Jotamta üusek, Jotam éntok Acazta, Acaz éntok Ezequíasta. <sup>10</sup> Ezequías Manaséstá üusek, Manasés éntok Amónta, Amón éntok Josiásta. <sup>11</sup> Josías Jeconíasta üusek, entok ä sailahuam. Huámëi taahuarimmet éntok, jume Israeliitam úttiapo Babilooniau bíchaa nuksákahuak.

<sup>12</sup> Huanäi Jeconías Salatielta üusek, Salatiel éntok Zorobabelta. <sup>13</sup> Zorobabel Abiudta üusek, Abiud éntok Eliaquimta, Eliaquim éntok Azorta. <sup>14</sup> Azor Sadocta üusek, Sadoc éntok Aquimta, Aquim éntok Eliudta. <sup>15</sup> Eliud Eleazarta üusek, Eleazar éntok Matánta, Matán éntok Jacobta. <sup>16</sup> Jacob Joséta üusek, Mariáta kuuna. Íachi éntok Jesús yeu yoremtuk, jü Cristo.

<sup>17</sup> Júnakoy Abrahamta jiápsay naateka Davidta jiapsäu tájti guoj mamni áma naikimme, jume nat sáú tómti kateme. Davidta jiápsay naateka israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäu tájti guoj mamni áma naikimme; entok israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäpo naateka Cristota yeu yoremtukäu tájti kéchim guoj mamni áma naiki.

*Jesucristota yeu tómtékähui*  
(Lc. 2:1-7)

<sup>18</sup> Jesucristota yeu tómtékäu ínel yeu siika: Ä áyehua María Joséta kunaseka áutukay; të kee jee náu am jiápsayo abe asoaka yeu siika, Espíritu Santota bétana. <sup>19</sup> Të José, Mariáta kunasëihui Diosta bíchäpo lútüla jiápsa, huatem bíchäpo kaa tiusi ä tahuanaké béchibo éhuil ä tö simbáarey. <sup>20</sup> Të áapörík ínëli ä éaysu Diosta ángel tenkuriapo áu yeu machiak huanäi ínel au jiaahuak:

—José, Davidta üusi, katë májhueka Mariáta jubiapo mabeta; bueítuk jü Mariáta tómpo asoa bárëu, Espíritu Santota bétana huéiye. <sup>21</sup> Huanäi İli usi outa asoanake, entok Jesús të ä téhuanake, bueítuk Áapo ä pueblohua jínëuriata am máknake bem Dios bejrim bétana.

22 Sime irti yeu siika Señorta nokakäu chúpnaکہ béchilbo profeetata huámi inel ä jáako:

23 Én entok jü jámut beme abe asoaka tahuanake huanäi ili outa asoanake; entokim Emanuel ti ä téhuaanake; itom nokpo: “Dios itomaki”, tiau báare.

24 Huanäi José búsaka, ángelta nésehui yáuhuak, ä jámut mabetaka.

25 Té kaa ä jubeka bénasi amak jíápsak, bueituk késam huépo ili usi outa Mariáta ä asoau tájti; huanäi Jesús ti ä téhuaatuak.

## 2

### *Jume magom ä bit báreka áu yájakame*

1 Júnakoy Jesús yeu yoremtuk Belén pueblopo jum Judea buiärapo, imechi taahuarimmet Herodes áma réytukay. Huanäi jume jita täyame magom täata yeu hué bétana kateka Jerusaléniu yájjak, <sup>2</sup> inel jáaka:

—¿Jáksu aane, jü judíommeu réy yeu yoremtulame? Bueitukte itom buiärapo aneka ä chókíhua bitchak, én éntokte ábo yájj-la ä yöri báreka.

3 Íkái jíkkajaka, jü réy Herodes kaa yánti ée táytek, entok síme Jerusalénpo jóakame két áamaki. <sup>4</sup> Huanäi am núnotebok jume tiöpopo ché nésehume, jume pueblopo jíojteleerom entok jume Moiséjta ley am mamajtiame. Huanäi am nátemajek jákun yeu ä yoremtunakéhui, juka Cristota. <sup>5</sup> Bempo éntok inel ä yómmiak:

—Belén pueblopo Judea buiärapo; bueituk inel ä jíojtek, jü profeeta:

<sup>6</sup> Empo éntok, Belén pueblo, Judá buiärapo joome, katé ché ilitchi, jume Judea buiära pueblom násuku; bueituk emót yeu huéenake, jü gentetapat huéenakeme, juka ín pueblo Israelta suayanakeme.

<sup>7</sup> Huanäi Herodes jume magom éhuil núnnuk, símeta bétana huitti am temaj báreka, jauhuey juka chókita yeu machiakähui. <sup>8</sup> Huanäi Belén pueblou lúl-la am katchahueka, inel ámeu jiaahua:

—Ámanem sájaka símeta nátemaje, irti ili usi outa bétana. Huanärem ä téakátek nee téjhuaanake, bueituk áman síkane két ä yörinake.

<sup>9</sup> Huanärim bempo réyta jíkkaijsuka sájjak. Jü chóki éntok täata yeu hué bétana bem bíchakäu ámepat huéesimey. Áman am yájjboy ili usita ané béppa taahuak. <sup>10</sup> Juka chókita bíchakam tüisi al-léiyak. <sup>11</sup> Huanärim káriu kimuka ä bitchak. Juka ili usita ä áye Mariátamaki. Ímirim tónommia jápteka ä yörek, entokim tómita bójrek étapoka ä miikak, oro tómita, inciensota entok mirrata. <sup>12</sup> Chúkula júneehuame tenkupo ámeu yeu machiak, kaa Herodestau bem nóttinakéhui. Huanärim bem buiärau bíchaa nóttek tábui böochi.

### *Egiptou bíchaa tennihuakähui*

<sup>13</sup> Chúkula bempörim sákasuko, jü Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak. Huanäi inel áu jiaahuak:

—Yejteکہ juka ili usita nüye, ä áyemaki. Huanäre Egiptou bíchaa siime. Ámaniré taahua, enchi ín téjhuäu tájti; bueituk rey Herodes juka ili usita më báanake.

<sup>14</sup> Huanäi José búsaka, juka usita entok ä áyehua nüka, huäri tukaarit Egiptou bíchaa siika. <sup>15</sup> Huanärim áman taahuak, Herodesta mukéu

tájtí, juka Señorta nokakäu chúpnaکہ béchibo, profheetata ínel jáakähui: “Egipto bétana nä núnnuk, juka ín Ūusi.”

### *Rey Herodes jume ili usim súatebok*

<sup>16</sup> Huanäi rey Herodes jume magom bétana áu junneriahuak tíaka tüisi oomtek. Huanäi síme ili usi ohuim súatebok, guoy huásuktiriam kóm bíchaa huériame, pueblo Belémpo joomem entok áa chíkola, juka tiempota magom nokakäu ámet ä jüneakä pámani. <sup>17</sup> Huanäi áu chúppak, juka profheeta Jeremíasta nokakähui, ínel ä jáakähui:

<sup>18</sup> Ramá pueblolo jikkajtuk,

jü jiokot jáhui entok buanhuame:

Raquel ä asoam béchibo buaanay,

entok kara jíapsi yejtey, bueitukim béja kókkolamtukay.

<sup>19</sup> Tě chúkula juka Herodesta muksuko, Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak Egíptopo, ínel jáka:

<sup>20</sup> —Yejteکہ ili usita nüye, entok ä áyehua. Huanäre Israel buiärau bíchaa huéiye, bueitukim kókkosuk, jume ili usita më báreihi.

<sup>21</sup> Sep yejteka, ili usita nüka, entok ä áyehua. Huanäi Israel buiärau bíchaa siika. <sup>22</sup> Arquelao Judea buiärapo réytukay, ä áchay Herodesta réytukaipo. Íkai jikkajaka májhueka taahuak, áman huée béchibo. Tě tenkupo jüneehuamta jípurek; huanäi Galiléa buiärau bíchaa siika. <sup>23</sup> Ími yepsaka áma jóatek, jum Nazaret pueblolo, bueituk íneli áhuä chúpanakě béchibo, jume profheetam nokakähui, nazareeno tä téhuaaná béchibo.

## 3

### *Juan Bautistata gentemueu nokakähui*

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

<sup>1</sup> Huámechi taahuarimmet Juan Bautista áma yepsak mékka ánia see päria Judeapo, Diosta noki noksiméka <sup>2</sup> ínel jáka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueituk téhuekapo Dios réy nésauri äbo jēla ansime.

<sup>3</sup> Íri ájária jü profheeta Isaíasta áa bétana nokakähui, ínel jáka:

Mékka ánia see päriapo chay noki jikkajtuk:

“Señorta böomem nanahuite, éntokem jume ili böom rútuaktia.”

<sup>4</sup> Juan camello bóata sánkokay, entok huakábiata huikosakay; ä buáyeu éntok buere guóchim entok mumu sitórimtukay. <sup>5</sup> Huanäi jume Jerusalénpo, Judeapo, entok Jordán bathue mayoat jóakame simetakam áu yeu sájjak. <sup>6</sup> Bem Dios bejrim am yeu buiseko, áapo am batóay jum Jordán bathuepo.

<sup>7</sup> Juebena pariserom entok saduseom áu yájjay, emo bató iaaka. Juan am bíchaka ínel ámeu jiaahuak:

—¡Bakot asoarim bénnam! ¿Jábesu júkai enchim téjhuak, juka ára enchim ä tō tennéhui, juka Diosta ómtiraa äbo huémta bétana?

<sup>8</sup> ¡Jü enchim jíapsi kúaktiláu, júyata türim taká bénasi enchimmet júnakiachitunake! <sup>9</sup> Katem enchim jíápsipo emo jábele: “Abrahamtatte yeu kat-ria” ti éaka, bueituk ínenne enchimueu jiaahua: Dios ími tétampo ára áma yam kattua, jume Abrahamta úusim. <sup>10</sup> Entok kětchi, jume tépuam béjam jípuhua, júya nahuam chúktiä béchibo; bueituk

sime júya kaa türik takame chúkthiahuaka tájju jímmaana. <sup>11</sup> Lútüriapo, ínapone báampo enchim batöa, jíapsi kúaktihumta enchim jípunaké béchibo; të hua ino sáu huéeme, katchanne júne ä bocham huériapo yúmala, Diosta bétana Áapo ino béppa chë úttiärata jípureka nésahue. Áapo, Espíritu Santoy enchim batönake, entok tájji. <sup>12</sup> Jü tirijkom áy huihuijtiahuame ä mámpo óorek; erata éntok tútenake, tirijkom éntok náu tójaka, báchiam ériahuaäpo am érianake; juka tirijko ótata éntok táanake, jum tájta kaa tutuképo.

*Jesústa batöhuakähui*  
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

<sup>13</sup> Huanäi Jesús Galiléa buiära bétana huéeka Juantau yepsak, jum Jordán bathuepo, áapörík ä batö íaaka. <sup>14</sup> Të Juan kaa báarey, ínel jíaka: —Émpë nee batöpo yúmala. ¿Én éntoke émpoisu inou huéiye?

<sup>15</sup> Të Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Júnëlä ä tójja, bueituk türi simeta Diostau bíchaa lútula huémta itom chüpanakähui.

Huanäi Juan ínel ä tójjak. <sup>16</sup> Jesús entok batösuhuaka, báapo yeu simlataka jikau ä huey téhueka áu étapok. Huanäi juka Diosta Espíritu bitchak, áa béppa guókouta Bénasi kóm huémta. <sup>17</sup> Jíahui nooki téhueka bétana jíkkaijtuk, ínel jíaka:

—Íri ín Üusi tüisi ín nákéhui; áa bétanane tüisi al-leiya.

## 4

*Jesús kaa türikuy jöbilahuak*  
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

<sup>1</sup> Chúkula jü Espíritu Santo Jesústa núk siika, mékka ánia see päriau bíchaa. Ímíri jü diablo kaa türikuy ä jöbila báarey.

<sup>2</sup> Cuarenta taahuarim entok tukaarimmak náuhui kaa jibuäk; huanäi tébäurek. <sup>3</sup> Huanäi jü yore jioptua báreme áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukátek, ímëi tétammeché nésahue, am páanimtunaké béchibo.

<sup>4</sup> Huanäi Áapo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Diosta nooki jiojteri ínel jiaahua: “Kaa buáhuamtay jíba jíapsa, jü yoreme, ál-la sime nokta Diosta bétana huémtayi.”

<sup>5</sup> Chúkula jü diablo buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huanäi tíöpot chë mejikat ä jámutuak. <sup>6</sup> Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukátek, kómë emo tójja. Bueituk jiojteri:

Ángelesim emou bíttuanake;  
bem mámammea enchi tóboktianake,  
em guókim kaa tétat tétinaké béchibo.

<sup>7</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—Két ínel jiojteri: “Katë juka em Dios Átchay jíöbila báare.”

<sup>8</sup> Huanäi jü diablo júchi ä núk siika, jum káhuit mejikachikun bíchaa. Huanäi sime huaka ániapo réyim jípureka ä bíttuak, entok juka musála uyyória áusülik. <sup>9</sup> Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Íkáine simeta enchi máknake, inou tónommia kíkteka enchi nee yöreko.

<sup>10</sup> Të Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Simëe, Satanás! Bueituk Diosta jïojteri ínel jiaahua: “Em Dios Áchaytë yörinake, éntoke ä nésahui jïba jonake.”

<sup>11</sup> Huanäi jü diablo ä tö siika. Sep éntok jume ángelesim áu yájaka ä aniaiy.

*Jesús Galiléapo ä ministerio tékil naatek*

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

<sup>12</sup> Jesús, Juanta pereeotukäu jikkajaka, Galiléau buiaräu nóttek.

<sup>13</sup> Nazaret pueblou yeu sika, Capernáum pueblou yepsak. Huanäi ímí jóatek, bahue mayoachi, Zabulón entok Neftalí buiärapo. <sup>14</sup> Bueituk áhuá chúpanakë béchibo, juka profeeta Isaíasta nokakähui, ínel ä jiäpo:

<sup>15</sup> Zabulón entok Neftalíta buíya, bahuéu bíchaa böo, Jordán bathue huáytana, Galiléa buiärapo kaa judíom jóakaïpo.

<sup>16</sup> Jü pueblo kaa machikuu aneihui, buere machiriata bitchak; entok jume mukia jékka kaa machikuu rejteka kókkolatukaiñhui, machiria ámeu yuumak.

<sup>17</sup> Júnaköi naateka Jesús ámeu nok táytek, ínel jiaka:

—Emóem jiapsi kúaktia, bueituk Diosta réytaka nésahueu béja äbo jëla ansime.

*Jesús naiki kuchulerom núnnuk*

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

<sup>18</sup> Huanäi Jesús Galiléa bahue mayoat hueramaka, guoyim bitchak emo sailakame: Simmom, Peero ti téhuakäme, entok Andrés ä sailahua. Bahuepom jítërim jímmy, bueitukim kuchuleromtukaiy. <sup>19</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Ino sáukem kaate; ínapone kuchuleromsi enchim yáanake, yoremem-mehui.

<sup>20</sup> Huanäi bempo sep bem jítërim tójaka, áa sáu sájjak.

<sup>21</sup> Chë huam jëla huéeka, júchi guoyim bitchak, emo saylakame: Jacobo Zebedeota úusi, entok Juanta ä saylahua. Barcopom bem áchay Zebedeotamak aaney, jítërim chäbuaka. Huanäi am núnnuk. <sup>22</sup> Bempo éntok barcota entok bem áchayhua tójaka, sep áa sáu sájjak.

*Jesús juebena gententa majtiay*

(Lc. 6:17-19)

<sup>23</sup> Huanäi Jesús síme Galiléapo naa siika, bem sinagogampo am majtiaka, juka tü nokta Diosta réytaka nésahue bétana huémta, entok síme kókoata entok kókosi éehumta am úhuay, jum pueblompo. <sup>24</sup> Túri nooki áa bétana nokhuame símekut jüneriahuak, Siria buiärapo. Huanärim áu nüpahuak síme jume ják huanteme, kaa al-leaka sirokame bem kókoa bétana, kaa pappeame, lemooniom jípureme, táij múkëram, entok káraktilame. Íméi símem bem kókohua am úhuay. <sup>25</sup> Huanärim yuun áa sáu sájjak, Galiléa buiärapo joomem, entok Decápolis buiära bétana, Jerusalén pueblo bétana, Judea buiära bétana, entok bathue Jordán huáytana bétana.



<sup>1</sup> Jesús juebena genteta bíchaka, káhuit jikau siika huämi yejtek. Huanäi ä discípulom áu yájjak. <sup>2</sup> Huanäi am majtia táytek, inel jíaka:

*Jábesu yúmalasi al-lenake*  
(Lc. 6:20-23)

<sup>3</sup> —Yúmalasim al-leenake, huame espíritupo poloobem, bueítukim téhuekapo Diosta réytaka nésahuero jíapsinake.

<sup>4</sup> Yúmalasim al-leenake, jume buaname, bueítuk Diosta bétanam jíapsi jóaana.

<sup>5</sup> Yúmalasim al-leenake, jume yánti emo nüyeka kaa emo jábeleme, bueítukim Diosta bétana ania buíata attiapo mabetnake.

<sup>6</sup> Yúmalasim al-leenake, jume tebäureme entok ä bäimukeme, juka lútula huémta, bueítuk bempom yúmalasi ä mákna, juka ámeu bëyemta.

<sup>7</sup> Yúmalasim al-leenake, jume yore nák jiokoleme, bueítuk bempo két ä mabetnake, juka yore nák jiokolihuamta Diosta bétana.

<sup>8</sup> Yúmalasim al-leenake, jume Diosta bíchäpo emo jíapsi báksialame, bueítuk bempom Diosta binnake.

<sup>9</sup> Yúmalasim al-leenake, jume yánti jíapsihuamta huatem béchïbo huáatiaka jíapsame, bueítuk bempom Diosta üusimpo näikiatunake.

<sup>10</sup> Yúmalasim al-leenake, jume lütüriapo lútula huémta béchïbo guók jájjahuame, bueítuk bempom ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta réytaka nésahuero.

<sup>11</sup> Yumálasem al-leenake eme, jikot ino béchïbo kaa bíbitpehuame, ino béchïbo guók jájjahuáteko entok síme hua kaa türi enchim bétana kaa lütüriataka nokhuáteko. <sup>12</sup> Al-leäem chíkti enchim jíapsimaki, bueítuk jü téhuekapo enchim mabetnakëu, símek béppa béj-re, bueítuk jume profeetam enchimpat kat-riam, guók jájasuakam jikot bit-huak.

*Jü imi buíapo oona*  
(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

<sup>13</sup> 'Emem imi buíapo oona. Të ìri ona juka chökorata tärükáteko, çjáchisu júchi ára chökorata jípunake jáni? Kaa türika tatahua, ál-la pákun yeu guötiahuaka, yoremem át naa kannake.

*Jü ániat machiria*

<sup>14</sup> 'Eme, ániachem machiria. Jü buere jóära káhuit jikat kátekame kara éсот. <sup>15</sup> Bueítuk kaabe machiriata nüka kajonta bétuk ä mámana, ál-la jikat ä órenake, ínëli jume símem jóapo aneme ä machirianakë béchïbo. <sup>16</sup> Machiriamem ínëli jípure, yoremem bíchäpo, bueítuk bempom juka türik enchim joäu bíchaka, enchim Áchay téhuekapo kátekamtam úttileka ä yörinake.

*Jesús entok jü ley*

<sup>17</sup> 'Eme jamak ley nésauta entok profeetam jiojteri kaitapo tahuaria báreka nee äbo yebij-la ti éiyay. Kanne kaitapo ä tahuaria báreka yebij-la, ál-la ä hué páman ä chúpa báreka. <sup>18</sup> Bueítukne lütüriapo inel jiaahua, téhuekata entok buíata ketune bíttuyo, huépul letra entok huépul punto júne kaa yeu tahuanake, juka leyta hué páman simeta áhuä chúpäu tájti. <sup>19</sup> Ínëli jábetaka junne, juka leyto nésauta chë ilitchik kaa yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, ilitchisi jípunaka, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo. Të jábetaka junne, juka ley nésauta

yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, huatem béppa chë ériana, jum téhuekapo réy nésauta ayukápo. <sup>20</sup> Bueítukne ínel enchimneu jiaahua, jü lútula huëpo enchim joäu kaa jume escribam entok pariserom joäu béppa chë türiakáteko, kaibem áman kimunake, jum téhuekapo réy nésauta ayukápo.

### *Náu omtihumta bétana nokhuame*

*(Lc. 12:57-59)*

<sup>21</sup> 'Akem ä jikkaij-la, juka bannaataka kat-riamneu nokhuakamta: "Kaabetë mënake. Të jábe junne jábeta mëakátek, yáurata mámpo bétte noki át chúpátunake." <sup>22</sup> Tëne ínel enchimneu jiaahua, jábe junne ä sailabeu oomtekáteko, yáurata mámpo bétte noki át chúpátunake; entok jábetaka junne ä sailahua jájana, aahuame yáura conciliota mámpo yéchatunake. Entok kétchi, jü kaa suamsi bétte nokta jábetat nokakame infiernou táijta béetëu ä huéenakeu át chúpátunake.

<sup>23</sup> 'Bueítuk empo juka Diostau bíchaa em näikiari, tiöpo altariu ä tóijseka áman yebisiseka huétek, huanäi huämi áu huáhuaatekáteko, jabetamak júne émomak kaa tüisi tahualatukähui, <sup>24</sup> huämíre ä tójjá, juka Diostau bíchaa em näikiari jum tiöpo altarpö; huanäre nótteka áu emo jiokoreka áamak emo tüte. Huanäre nótteka, juka Diostau bíchaa em näikiari áu óore.

<sup>25</sup> 'Jábeta emou omtemta ä yáura bíb báareyo, ketune böot náu kateka láutë áamak emo tüte, kee yáurata mámpo enchä yéchayo; bueítuk jü emou omteme juezta mámpo enchi yéchanake; íri éntok porista mámpo, enchi páttianä béchíbo. <sup>26</sup> Lútüriapone ínel emou jiaahua, ímire kaibu yeu huéenake, bueítuk simeta juka em huikiriäu em béjtuäu tájti.

### *Jubeka täbui jámuttamak jápsihumta bétana nokhuame*

<sup>27</sup> 'Akem ä jikkaij-la, juka bannaataka nokhuakamta: "Jubekame entok kunakame katem täbuimak jápsinake." <sup>28</sup> Të ínapone ínel enchimneu jiaahua jábetaka junne täbui jámutta bíchaka ä ukulekame, ä jápsipo ä jubeka tatahua.

<sup>29</sup> 'Íari béchíbo em bátatana puusim kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, yehuë am huíkeka mékka am jímma; bueítuk chë türinake éläposë huépul pusim táru të katë síme takaamak infiernou táijta kaa tutukëu jímmaatunake. <sup>30</sup> Entok jume em bátatana mámmam kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, akë am chúktiaka mékka am jímma; éläposë huépul mámmam táru, të katë síme takaamak infiernou táijta kaa tutukëu jímmaatunake.

### *Divorciota bétana nokhuame*

*(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)*

<sup>31</sup> 'Akem ä jikkaij-la, bannaataka nokhuakamta: "Jábetaka junne ä jubi jímmaakame juezta bíchäpo jiösia divorciota ä máknake." <sup>32</sup> Të ínapone enchimneu ínel jiaahua ä jubi jiösia divorciota ára ä mákka, täbui yoremtamak áhuä náyotelatuko. Kaa ä junëlítuko, ä jubi jiösia divorciota ä mákame, täbuimak emo náyotehuäpo kúlpaka ä tatahuatua; entok jábe juka jímmaata jubekame két jiba júkai kúlpata huériunake.

### *Lútüria huitti nokhuame*

<sup>33</sup> 'Entok kétchi, akem ä jikkaij-la, bannaataka kat-riamneu nokhuakamta: "Juka em nokakäu Diosta bíchäpo katë kía kaitapä

tahuaria báare; ál-lë juka em nokakäu chüpa báreka úttiata yáuhua.”  
<sup>34</sup> Të inapone inel enchimneu jiaahua lútüriata nok béchïbo, katë yörisi machik bát kéecha. Téhuekatë kaa bát kéecha, bueituk Dios nésahueka áma káttek. <sup>35</sup> Entok buíata junne, bueituk Dios áa béppa guókeka káttek; Jerusalénta júne kaa bát kéecha, bueituk ikái buére jóáraata jü Réy simem béppa nésahueme, á áttiak. <sup>36</sup> Em kóba júne kara bát kéecha, lútüriata nok béchïbo, bueituk empo huépul chonta junne, karë tósalisi ö chukulisi ä yáuhua. <sup>37</sup> Bueituk jü enchim nokäu huépülaytunake jïbba: “Jehui, jehui”, ö “Èe, èe”; bueituk jü huate íari béppa büruk nokhuame, kaa türik bétana huéeka tatahua.

*Kökosi itou johuamta bétana nóttiriahumta Jesús am majtiak  
 (Lc. 6:29-30)*

<sup>38</sup> ‘Akem ä jïkkaij-la, juka nokhuakamta: “Senu jábeta pusim tárutuakame két pusimmey ä béjtuanake; entok senu jábeta támim ä tárutuakame két támimmey ä béjtuanake.” <sup>39</sup> Të inapone inel enchimneu jiaahua: Juka kaa türik emou joamta, katë ä béj báare; ál-la bátatana jópemmet enchi ä chóchonak, senu jópeme áu óóre. <sup>40</sup> Entok két jábeta yäurapo enchi yeu tójaka súpem enchi ä úhua báarey, em béppa súpeme két ä mákka. <sup>41</sup> Entok jábeta senu kilometropo püaktiriata úttiapo enchi huéria íaay, guoy kilometropë áamak huéiye. <sup>42</sup> Entok juka jita emou nétanemta, Akë ä miika; entok juka jita emou rerehuemta, Akë ä mákka.

*Atam náknake, jume itom omtíame  
 (Lc. 6:27-28, 32-36)*

<sup>43</sup> ‘Akem ä jïkkaijsula, juka nokhuakamta: “Emo náapo anemté náknake, të juka enchi béj-reka éamta, Akë ä omtianake.” <sup>44</sup> Të inapone inel enchimneu jiaahua: Jume enchim béj-reka éame, akem am nákke; jume béttek enchimmet nokame, Diosta tü éáhuem am nétanria, jume enchim omtíame tühuatem am jorianake; entok jume jïokot enchim joame, Diostahuem am nok-ria. <sup>45</sup> Huanärem itom Áchay téhuekapo kátekamta üusimtunake, bueituk Áapo tü yóremem entok kaa tü yóremem béchïbo, täata yeu sisimtua; entok lútula jíápsame entok kaa lútula jíápsame béchïbo júne yúyuktua. <sup>46</sup> Të eme jume enchim nákeme jiba nákétek, ¿jitasem áma kobanake? Bueituk jume yäura tómita náu tóij-leerom két júkai johua. <sup>47</sup> Entok eme jume enchimmak huerim jiba tebotuátek, ¿jachu buére éehuäpo huétche, jü enchim joáhui? Bueituk jume kaa Diosta súaleme, kéchim júkai johua. <sup>48</sup> Kaita yeu bëakem yúmalasi emo jípure, juka enchim Áchay téhuekapo kátekamta yúmalasi áhua jípure bénasi.

## 6

*Jesús entok jü limojnahuame*

<sup>1</sup> Juka lútula huémata johuápem emo suaya yoremem bíchäpo kía bempörim enchim bít íaaka. Ä inëlituk juka enchim yóokahuem kaa mabetnake, enchim Áchay téhuekapo kátekamta bétana. <sup>2</sup> Empo limojnäte, katë pito jáhuita bénasi ä chaaye, bueituk inëlim ä jojoa, jume kaa tü yoremataka emo tü yóreme tíame, bem sinagogapo entok

böommechi emo bít iaaka, yoremem bétana emo úttilnä béchïbo. Lútüriapone inel jiaahua, bempom béja ä mabet-la, juka bem kobalähui. <sup>3</sup> Të empo limojnätek, jü mïkõri kaa jüneenake, juka bätatana em joähui. <sup>4</sup> Bueituk em limojnäu kaabe ä jüneríanake; ál-la Dios, Áapo kaabeta bíchäu bíchame, juka em kobakäu enchi máknake, sïmem bíchäpo.

*Jesús entok Diostau nokhuame*

*(Lc. 11:2-4)*

<sup>5</sup> 'Empo éntok oraciompo Diostau nokätek, katë huame huitti Dios huáateme mamatomta bénasi am báare; bueituk bempom juka oraciompo nokhuamta tüisi musäule, sinagogampo jäbueka entok böo ejkinampo, jume yoremem am bít iaaka. Lútüriapone inel jiaahua, béjam ä jïpure juka yölataka bem kobalähui. <sup>6</sup> Të empo, oraciompo Diostau nokätek, káripë kibakeka, puertata páttia. Huanärë oraciompo Diostau nooka. Éläposu áma aneka kaa bíttu, bueituk inëli jü em Dios Áchay kaabeta bíchäpo bíchame, sïmem bíchäpo em kobari enchi máknake.

<sup>7</sup> 'Empo éntok nokaka oraciónta joätek, katë kía juebénasi nát béppa nooka, huame kaa Diosta súaleme bénasi; ímëri juebenak nokaka Diostam am jikkajä bénasi éiya. <sup>8</sup> Eme éntok katem áme bénasi aane, bueituk enchim Dios Átchay jüneyia jita enchimieu bëyëhui, kee jee enchim áhuä aahuayo. <sup>9</sup> Bueituk eme éntok, inëlem oraciónta jonake:

Itom Átchay téhuekapo kátekame,  
em téhuam santotaka täyahua.

<sup>10</sup> Jü em réy nésauri ito násuk itomaktunake;  
jü em jo ääu ímï buíapo yáatunake, téhuekapo bénasi.

<sup>11</sup> Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, én itom buänakëhue itom mákka.

<sup>12</sup> Itom Dios bejrimmeche itom jïkore, jáchin jume kaa türik itou yáalame, itom jïkorë bénasi.

<sup>13</sup> Katë jum juénakuu itom jijiöbila, ál-lë kaa türiku itom yeu huíkke. Bueituk émpë ä ättiak, juka réy nésauta entok juka üttiäraata, entok juka looriata, sïme huásuktiriampo. Júnentunake.

<sup>14</sup> 'Të eme jume huate yoremem, juka kaa türik enchimieu yáakäu, am jïkorekäteko, jü enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame két enchim jïkorinake. <sup>15</sup> Të jume huate yoremem kaa enchim jïkoreko, jü enchim Áchay Dios jü Dios bej-ribet, két kaa enchim jïkorinake.

*Jesús entok jü ayunahuame*

<sup>16</sup> 'Eme ayuunäteko, katem Dios huáateme mamato bénasi báare, sirokamta pújbaka, bem ayuunä bétana huatem am jüneria iaaka. Lútüriapone inel jiaahua, bempom béja juka bem kobaläu yöla. <sup>17</sup> Të empo ayuunaka Diosta yöretek, emoë pújba báksiaka kóbat jita emót teeka, <sup>18</sup> jume yoremem kaa emochä bínnakë béchïbo juka em ayuunähui; ál-la jü em Áchay áma aneka kaa bít-huame. Íri em Áchay kaabeta bíchäu bíchame, sïmem bíchäpo em kobari enchi máknake.

*Sïmek béppa béj-reaka téhuekapo aayuk*

*(Lc. 12:33-34)*

<sup>19</sup> 'Katem ímï buíapo tómita nat yécha báare, téepärim anëpo entok jita momoyëpo, entok jume lak-roonim áman kimuka jita ëekbuäpo. <sup>20</sup> Ál-lem

téhuekapo náchá yétcha juka tómita béppa bėj-rek; imiri jume téepärim entok jita junne kaitam momoiya, entok jume lak-roonim kara áman kiimu jita ékbuä béchíbo. <sup>21</sup> Bueituk juka bėj-remta enchim jípurëpo, huämi jiba annake jü enchim jíapsi.

*Jü takaahuata machiria*

(Lc. 11:34-36)

<sup>22</sup> 'Jume pusim, takaa am machiriak; juntuksan jume em pusim türiako, síme em takahua machiriay tápuninake. <sup>23</sup> Të em pusim kaa türiako, síme jü em takaa kaa machikuu annake. Të ínëli jü machiria em takat ayukame kaa machitukäteko, ¿jáchisu tepa chukuri jáni jü kaa machiria emót ayukame?

*Dios entok yún tómihuame*

(Lc. 16:13)

<sup>24</sup> 'Kaabe ára guoyim teeko, nana beu nésauta am joriaka, bueituk huépülakuu oomtinake jü senumak éntok al-leenake. Juka senuk yörinake; senuk éntok kaa jatterianake. Nana beu kara ä johua Diosta nésahui entok rikotuhumta.

*Jíta johuäpo kaa pappéhuame*

(Lc. 12:22-31)

<sup>25</sup> 'Ári béchíbo, ínëne enchimneu jiaahua: Katem jáchin emo éetua jü jáchin enchim jíapsinakë béchíbo, jita enchim buänakë béchíbo, jita enchim jínakë béchíbo, entok takaahuat jita enchim sánkonakë béchíbo. ¿Jachu jü jíapsihuame kaa buähumta béppa chë ériahua, entok jü takahua sánkota béppa chë bát huéiye? <sup>26</sup> Téhuekahuem remteka huikichim bitcha: Katim éecha entokim kaa etta tóboktia. Júnentaka junne enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame am jíjübuätua. Të eme, ¿Jachem kaa chë bėj-re, imëi huikichim béppa? <sup>27</sup> Entok, ¿Jábesu enchim násuk úttiata joaka senu téchompo ára áu yótutua jáni?

<sup>28</sup> '¿Entok jatchiakem sánkota bétana kaa yuuma? Jume liirio sehuamem bitcha: Buíapom síhuilataka yoyötu, kaa jijjoaka entok kaa tekpanuaka. <sup>29</sup> Tëne ínel enchimneu jiaahua, jü réy Salomón yún uyjóriata áttiaka junne kaa áme bénasi ujyorisi áu sánkotuak. <sup>30</sup> Të iri júya ániat yótulataka senu táapo áma óreka yokoriápo tájiu guötiana; të Dios ä súpetua. ¡Eme yoremem kaita súalëram! ¿Jachu kaa enchimneu chë júne ára tühuata yáa jáni? <sup>31</sup> Én éntok katem jáchin emo éetua, ínel jáka: “¿Jítasute buänake jáni?” entok, “¿Jítasute jínake jáni?” entok, “¿Jítasute sánkonake jáni?” <sup>32</sup> Bueituk jume Diosta kaa súaleme, ikäi ániat ayukamtam jiba jária; të enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame júneiya, ikäi símeta enchimneu bëyëhui. <sup>33</sup> Të tua bátchu, akem ä jariunake, juka Dios réytaka ä nésahuëhui, entok lútula huémta; huanäi jü huate enchimneu bëyeme, kía áapola enchimneu ayu táytinake. <sup>34</sup> Huä taahuari äbo huémtachem kaa jáchin éiya; jü yoko äbo huéeme két ä nüpanake, juka áapola kaa át yúmahuamta. Bueituk ínëli jü chíkti taahuari juka obisi éhuamta huéria.

1 'Katem kía jábetat nooka, kaa enchimmet nok iäteko. 2 Bueituk ìri huatemmet enchim nokáu enchimmet két nónokna, entok jü huatem enchim áy jujünaktëu emem két áy jünaktena. 3 ¿Jatchiakasë juka ili chukta täbui púppo órekäu bitcha, juka júya chë buëuruk em púppo órekäu éntoko kaa bitcha? 4 ¿Jáchisu jüntukë täbuikuu jiaunake: "Bátchu chükta púppo em jípureüne enchi yeu huik-ria báare", empo éntok em púppo juka júya chë buëuruk jípureka? 5 ¿Empo juka Dios huátihuatma mamatome! Báchë juka júya buëuruk em púppo jípureü yeu huíkke. Huanäre tüisi bíchaka tahuanake juka ili chükta täbui púppo jípureü yeu huik-riä béchïbo.

6 'Katem juka santosi täyahuamta chüummeu guötia báare, entok katem jume perlam béj-reme kohuimmeu guötia báare, bueituk ímëri ámechim chépteka am jámtianake, entokim enchimmeu kúakteka enchim kikkisunake.

*Jü noki tómï sahuálita béj-reme entok jü oración*

*(Lc. 11:9-13; 6:31)*

7 'Entok jibem jita aahua, huanärem ä mákna; entok jibem jita jaria, huanärem ä téunake; jiben puertata poona, huanärem ä étaporiana.

8 Bueituk jábe junne jiba jita aahuame, ä mabetnake; entok jiba jita jariame ä téunake, entok jü jiba puertata poname ä étaporiana.

9 ¿Jábe yoremesu juka ä úusihua páanim áhuä aahuayo tétata ä máknake? 10 ¿Kúchuta áhuä aahuay éntok bakotta ä máknake jáni?

11 Eme, kaa tü yórememtaka junne, enchim úusimem türik mámaka, té chë junne jü itom Áchay Dios téhuekapo kátekame tühuata am máknake jume áu jita aahuame.

12 'Ínëli, juka símeta yoremem enchimmeu yáa iäu ánëlem ámehua yáuhua; bueituk jü Moiséjta ley entok jume profetam ínëlim nookak.

*Jü puerta näulay*

*(Lc. 13:24)*

13 'Puerta näulay pámanem kiimu. Bueituk jü puerta bueeka entok jü böo emo tärühuäu bíchaa yore huériame, ìri böochi juebénakam át kaate;

14 bueituk jü puerta näulay entok jü böo junne jíapsihuäu bíchaa yore huériame; ikäi bootam kaa jaikikam ä téulataka át kaate.

*Ä takamney täyana*

*(Lc. 6:43-44)*

15 'Profeeta ára nókíchiram bétanem emo suaya. Bueitukim kabaram bénasi sánkoka enchimmeu yáijnake, tem bem sánko bétuk robom bénasi yoyolim. 16 Jíta bem joáhuem bíchaka ámet jüneenake, júya huíchärat kaibu páras takam át téuna, entok chuna takam junne. 17 Júya türi, türim tataka, té jü júya kaa türi kaa türim tataka. 18 Jü júya türi kara kaa türim taaka, entok jü júya kaa türi két kara türim taaka. 19 Síme júya kaa türim takame chüktiahuaka tájta béetëu jímmana. 20 Júnëlem bem takamney am täyanake.

*Jauhuey júnene kaa enchim täyak*

*(Lc. 13:25-27)*

21 'Katim síme huame "Señor, Señor", ti inou jíame áman kimunake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo, ál-la hua ín Áchay Dios téhuekapo kátekamta nésahui joame. 22 Júnakoy taahuata yúmako juebénakam

inel inou jiaunake: “Señor, Señor, ¿jachute kaa em téhuampo em noki profeciá nokpo ámeu nookak? Entokte em téhuampo jume lemooniom yeu béebak, entokte em téhuampo juka kaa jaibu jojohuamta yáuhuak, milagro téamta.” <sup>23</sup> Huanäine inel ámeu jiaunake: “Jauhuey júnene kaa enchim täyak. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jiba joo tékilekame!”

### *Jume guoy kári naahuam*

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

<sup>24</sup> Jábetaka junne ín noki jikkajaka entok ín nésahui joame, yoreme tü éehuamta jípurementakne ä näikianake, ä kári yáaka tétata ä nahuatuakamtamaki. <sup>25</sup> Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táytek, ikäi kárita; të kaa huétchek, bueítuk tétatat kutti ä nahuakä béchibo. <sup>26</sup> Të jábetaka junne ín noki jikkajaka, të kaa ín nésahui yáakame, jü yoreme kaa tü éehuamta jípurementakne ä näikianake, hua sëeta béppa káatekamtamaki. <sup>27</sup> Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táyteka ä tátabek, ikäi kárita; ínëli huécheka tüisi jiokot machisi taahuak.

<sup>28</sup> Chúkula Jesústa ámeu noksuko, jume áma aneme, juka jábeta yörihuäpo ä básulekam taahuak, bem majtiahuakä bétana, <sup>29</sup> bueítuk Áapo yäura úttiata jípurementa bénasi am majtiay, të kaa jume escriibam bénasi.

## 8

### *Jesús leprata jípurementa tütek*

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

<sup>1</sup> Jesústa júya káu bétana kómä siiko juebena gente áa sáú kaatey. <sup>2</sup> Huanäi senu yoreme tüisi takahuat sáhuaka leprá tiamta jípureka áu yepsaka tónommia áu kíkteka, inel áu jiaahuak:

—Señor, empo júnel éáteko, arë nee tüte.

<sup>3</sup> Jesús mám rútukteka át mámtek, inel jíaka:

—Jeehui, júnelne éiya; türiäe.

Huanäi jü leprata jípurementa sejchúkti kaita jípureka taahuak. <sup>4</sup> Huanäi Jesús inel áu jiaahua:

—¡Juyú! Katë jábeta téttejhua, ál-lë áman huéiye, jü tiöpopo nésahuemtahui. Juka Diosta baysahueka tiöpou totoijhuamtë áman huéria, Moiséjta nésahuekä pámani, bempörim júneenakë béchibo.

### *Jesús centuriónta jóapo sáyhuamta kökorenta tütek*

(Lc. 7:1-10)

<sup>5</sup> Capernaum pueblou Jesústa yebisiseyo, senu centurión sontarommeu yäut áu rukteka jiokot áu jiaahuak, <sup>6</sup> inel jíaka:

—Señor, jü ín sáhuëhui ín jóapo böka káraktilataka, kökosi kaa huéeläpo áu innëaka.

<sup>7</sup> Huanäi Jesús inel áu jiaahuak:

—Ínapone áman sika kökoata ä úhuaanake.

<sup>8</sup> Të sontarommeu yäut ä yómmiaka inel áu jiaahuak:

—Señor, kanne ín jóata bétuk enchi mabetpo yúmala; ál-lë kía nokta téhua; huanäi jü ín sáhuëü türinake. <sup>9</sup> Bueítuk ínapone yöremtaka huatem ino béppa nésahueme jípure, entokne sontarom ín nésahue bétuk jípure. Huanäi senuk jákun nee ä jaasek áman sisime; juka senuk

éntok: “Binë huéiye”, ti nee áu jiaj inou sisime; juka ín sáhuëu jita nee ä yáa sáhuëy, ä jojoa.

<sup>10</sup> Huanäi Jesús inel ä jiaj ä jikkajaka, áa bétana buére éeak. Huanäi inel ámeu jiaahuak, jume áa sáu katemmehui:

—Lütüriapone inel enchimneu jiaahua, pueblo Israelpo júnene kaa ä téula, juka Diostat üttesi éehuamta. <sup>11</sup> Inenne két enchimneu jiaahua, juebénakam yáijnake, táata yeu huë bétana entok táata áman huéchë bétana; huanärim Abrahamtamak, Isaactamak entok Jacobtamak jotenake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuëpo. <sup>12</sup> Të huame Diosta úsimpo náikiatukaihuim, pákunim kaa machikun yeu bébna; ímirim kókosi éaka buannake, emo tám kumeka.

<sup>13</sup> Huanäi Jesús sontaro yáuttau inel jiaahuak:

—Ámanë huéiye, bueituk em ä súalekä páman yáatunake.

Huanäi huámi orapo jü jóapo sáhuuame sep türilataka taahuak.

### *Jesús Perota asu kókorema tütek*

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

<sup>14</sup> Jesús Perota jóau yepsak. Huanäi Perota asu bitchak, táij huécheka bókamta. <sup>15</sup> Huanäi mámpo áachä mámték, jü táij huéchiria ä tójjak; huanäi yejteka jita am joria táytek.

### *Jesús juebena kókoreme tütek*

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

<sup>16</sup> Të chúkula tukariu yúmako, juebénakam lemooniom jípureme áu nüpahua; huanäi jü nokiy jume lemooniom yeu béebak, entok jume kókoreme simem tütek, <sup>17</sup> jukä profeeta Isaíasta nokakäu chúpna; béchïbo, inëli ä jiäpo: “Áapo juka itom kókua nuka entok itom kókosi éau núk siika.”

### *Jume Jesústat sáu kat báreïhuim*

(Lc. 9:57-62)

<sup>18</sup> Jesús juka genteta áa chíkola anemta bíchaka, nésahuëk bahue huáyтана bíchaa kat béchïbo. <sup>19</sup> Senu escriiba áu yepsaka inel áu jiaahuak:

—Maestro, jákun em huëu bíchane émomak huéenake.

<sup>20</sup> Jesús inel áu jiaahuak:

—Jume ayessim buía guojökum jóuhuak; jume huikichim éntok toosak; të inapo jü Yoremta Úusi jita mútekaka ín bönakeu júnene kaa jípure.

<sup>21</sup> Täbui, ä disciipulohua inel áu jiaahuak:

—Señor, nechë licensia áman sika bát ín áchay ín máanakë béchïbo.

<sup>22</sup> Jesús inel ä yómmiak:

—Ino sáukë huéiye, Akë am tójjá eläpo jume kókkolam bem kókkolam máanake.

### *Jesús buere jékata yánti tahuatuak*

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

<sup>23</sup> Áapörik barcopo jámuko, ä disciipulom áa sáu sájjak. <sup>24</sup> Huanäi buere jéka bahuepo áu tóboktiak; jume bää máresim éntok röakteka barcotam patpattiy; të Áapo kótchey. <sup>25</sup> Ä disciipulom áu yájaka ä bússak, inel jiaka:

—Señor, jitomë jínëu, bueitukte abe kókko!



26 Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem májhue, eme yoremem kaita súalëram?

Huanäi yejteka, jü jekatau entok bahuetau kutti nónokak; huanäi síme yánti taahuak. 27 Huanäi jume yoremem áa bétana buére éiyay, ínel jáika:

—¿Jábesa iri yoreme, juka jekata entok bahueta sáhueme? ¡Ímëi éntok ä nokäu johual!

### *Jume gadarenom lemooniom jípureme*

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Ínëli bahue mayoa huáyтана ä yepsako, gadarenom buiapo, guoyikam ä nánkek, lemooniom jípureka, ánimam mamahuäpo yeu sákalataka; jujuëna jéjyehuiaka chuu yoyolim bénaaka. Íari béchïbo iri böot kaabe ára áma huam huéiyey. 29 Huanärim chay nónokak, ínel jáika:

—¿Jítasë itomak jípure, Jesús, Diosta Üusi? ¿Jachë itom kaa pappeetua báreka äbo yepsa, ketune kee tiempota yúmaisui?

30 Ímï éntok ili ámeu mékka juebena kohuim áma jïbuä sásakay.

31 Huanäi jume lemooniom jïokot áu nookak, ínel jáika:

—Itom yeu béebakäteko, huame kohuimmechë itom kimutua.

32 Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem kaate.

Huanäi bempo yeu sájaka kohuimmet kíimuk; ínëli síme huame kohuim siba benëku ámanim bahuéu kón huátteka áma kókkok.

33 Huamë kohuim suayáihui éntok tennek. Huanärim buere jóarau yájaka símeta ettejuhak, jáchin jume lemooniom jípureïhui jita ámeu yeu sikáhui. 34 Huanäi síme jume buere jóäraapo jóakame, Jesússtam nankirika yeu sájjak. Huanärim ä bíchaka jïokochim áu jiaahuak, bem buíäraapo yehuä huée sáhueka.

## 9

### *Jesús káraktílata tütek*

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

1 Huanäi Jesús barcopo jámuka, baubäa huáyтана bíchaa siika. Huanäi ä pueblou yepsak. 2 Ímïri am aneyo, senu yoreme káraktílataka áu nüpahuak, ä jípetekpo bösimeka. Huanäi Jesús Diostat éehuamta ámet bíchaka, jü káraktílatau ínel jiaahuak:

—Katë kóm éiya, ín üusi; em Dios bejrim bétanë jïokorihua.

3 Huanäi jume escriibam bem jiápsipom ínel jiaahuay: “Íri Diosta béj-reka nooka.” 4 Të Jesús am jüneriaka jita éehuamta am jípureïhui huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem kaa tüisi éiya enchim jiápsipo? 5 Bueítuk, ¿jita nokisu chë kaa obiachi: “Em Dios bejrimmeche jïokorihua”, ö “Yejteké náa huéiye”? 6 Bueítuk enchim jüneenakë béchïbo, juka Yoremta Üusi ímï buíapo úttiata ä jípureïhui, jume Dios bejrim ä jïokorinakë béchïbo.

Huanäi jü káraktílatau ínel jiaahua:

—Yejteké juka em jípetekta nüka, em jóau bíchaa huéiye.

7 Huanäi áapo yejteka, ä jóau bíchaa siika. 8 Jü gente éntok ä bíchaka, áa bétanam buere éiyay. Huanärim Diosta úttiley, yoremem úttiata am mákakä béchïbo.

*Mateo núnuhuak**(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)*

<sup>9</sup> Jesús áma huan huéeka ä bitchak juka yoremta Mateo ti téhuaakamta, yäura tómita náu totoijhuäpo bankopo kátekamta. Huanäi ä núnnuk, inel áu jiaka:

—Ino säukê huéiye.

Huanäi kíkteka áa sáú siika.

<sup>10</sup> Inel yeu siika, huämi jóapo, Áapo mesau kátekay, jume yäura tómita náu totojame kéchim áma yájjak, entok huate yoremem kaa türik joaka jíápsame. Huanärim Jesústamak mesau jotek, entok ä disciípulommaki.

<sup>11</sup> Jume pariserom ikäi bíchaka, ä disciípulommehuim inel jiaahuak:

—¿Jatchiaka jü enchim Maestro ámemak jíbuä, jume yäura tómita náu totojammaki entok jume kaa türik joaka jíápsammaki?

<sup>12</sup> Jesús ikäi jíkkajaka inel ámeu jiaahuak:

—Jume kaa kökoreme katim mérikota huáatia; tē jume kökoreme ál-la. <sup>13</sup> Sájakem át suaka ä bitcha, jáchin ä jiau bárēhui: “Emo nák jíokolíhuamtane huáatia; kaa animaalim súahuamta.” Bueítuk kanne huame Diosta bíchäpo lútula jíápsame jínēu báreka yebij-la, ál-la Dios bejrita joame, emo am jíapsi kúaktianakē béchíbo.

*Ayunota bétana temayhuame**(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)*

<sup>14</sup> Huanäi jume Juanta disciípulom áu yájjak, inel jíaka:

—¿Jatchiaka itapo entok jume pariserom juebénasi äayuna, em disciípulom entok ēe?

<sup>15</sup> Jesús inel ámeu jiaahuak:

—¿Jachu jum emo jubiahua pajkopo núnurim sirokaka áma annake jáni, juka jubemta ketune ámemak aneyo? Ēe, tē taahuari yúmanake, júka jubemta bem uhuanāhui, huanäi ál-lam ayuunanake.

<sup>16</sup> Kaabe súpe mueram sánko bemelamey am chábuānake; bueítuk jü sánko beméla báksiahuakátek náu simnake, huanäi chē buekasi síutinake. <sup>17</sup> Entok kétchi jü vino bemela kaa huakäbika bóosa örapo tottöhua, inéli yáahuakátek jü huakäbika bóosa öram síusiute; jü vino entok guötinake, entok jü huakäbika bóosa kaa türika tatahua, tē jü vino bemela, huakäbika bóosa bemelaku tottöhua. Huanäi inéli náu bibinhuatu.

*Jairota maala entok jü jámmut Jesústa sánkobet mámtékame**(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)*

<sup>18</sup> Tē bát ikäi áapörík ámeu nokaysu, senu judío sinagogapo tekiakame áma yepsaka áu tónnommea kíktek, inel jiaka:

—In maala júbuēla muukuk; tē áman sika áa béppa enchi mámték jíápsinake.

<sup>19</sup> Huanäi Jesús kíkteka, áa sáú siika, ä disciípulommaki. <sup>20</sup> Inéli ä huéesimey, senu jámut doce huásuktiapo ójbo át yeu huéeka kökoreme áa bétana áu rúktek. Huanäi ä sánkobet mámték. <sup>21</sup> Bueítuk áapo ä jíápsipo inel éiyay: “Kíane ä sánkobet mámték junne, türilatakane tahuanake.” <sup>22</sup> Huanäi Jesús kúakteka ä bíchaka inel áu jiaahuak:

—Empo jámmut, katē kóm éiya. Jü Diostat em éau enchi tütek.

Huanäi naateka jü jámut türilataka taahuak.

<sup>23</sup> Jesús éntok sinagogapo tekiakamtau jóau kibakeka am bitchak, jume baka kusiammey jiponame entok juka genteta naa múksi kaa huéeläpo anemta. <sup>24</sup> Huanäi inel ámeu jiaahuak:

—Yhuem kaate, bueituk i usi jámut kaa mukila, ál-la kótche.

Huanärim ä junneriay. <sup>25</sup> Të juka genteta yeu sákatuasuk, áman kibakeka, mámpo ä buíssek. Huanäi yejtek, jü ili jámmut. <sup>26</sup> Jü imi yeu sikame sime buiárat buéresi jüneriahuak.

### *Guoy lilipitim bíchakam taahuak*

<sup>27</sup> Jesústa áma huam huéeyo, guoy lilipitim áa sáu sájjak, chay nokpo inel jáaka:

—¡Itomë nák jíokole, empo Davidta Üusi!

<sup>28</sup> Të ínëli jóau ä yepsako, jume lilipitim áu yájjak. Huanäi Jesús inel ámeu jiaahuak:

—¿Jachem ára íkai nee yáa máchile?

Huanäi bempo inëlim áu jiaahuak:

—Jehui, Señor.

<sup>29</sup> Huanäi pújpo ámet mámtek, inel jáaka:

—Enchim ä súalekä páman enchimneu yáatunake.

<sup>30</sup> Huanäi bem pusim étapotaka taahuak. Jesús éntok tüisam téjhuak, inel jáaka:

—Huitti nokhuápo íkai kaabe ä jüneríanake.

<sup>31</sup> Të bempo huámi buiárapo yeu sájaka, simetam nok táytek, buéresi jita ä joáhuí.

### *Senu muro nookak*

<sup>32</sup> Chúkula bempörim yeu kateyo, huépul muro áu nüpahuak, lemooniota jípureka. <sup>33</sup> Juka lemooniota yeu béebiak, jü muro nookak. Jü gente éntok áa bétana buére éaka inel jáahuay:

—Ímí Israel buiárapo, ¡jauhuey júne kaa bíttuk jü én itom bíchähui!

<sup>34</sup> Të jume pariserom inel jáahuay:

—Jume lemooniomneu yáutta téhuampo jume lemooniom yeu bébba.

### *Jü et chúpila juebenna*

<sup>35</sup> Jesús ámet naa huéiyey buére pueblommet entok ili pueblom-mechi, bem sinagogampo am majtiaka juka réy nésaupo evangeliota; takaa huantiriata entok kókoata pueblopo bem jípurëu am úhuak.

<sup>36</sup> Inëli juka genteta juebenak bíchaka, am jijiokolek, bueitukim kía tójtaka chíbejtilatukay, kabaram kaa kabyerokä Bénasi. <sup>37</sup> Huanäi ä discípulomneu inel jiaahuak:

—Lütüriapo jü et chúpila juebenna, të jume áma tekipanuame éntok kaa jaiki. <sup>38</sup> Áhuem nooka, Señor etta áttiakamtahui, bueituk tekipanua-nakeme etta ayukäu am bittuanake.

## 10

### *Dooce apóstolim yeu púahuak*

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

<sup>1</sup> Huanäi jume ä dooce discípulom núnuka, úttia yáuraata am mákkak jume lemoonio espíritu chícha machim yeu am bébnakë béchíbo, entok jume huantiriam jípureka kókoreme am tütenakë béchíbo.

<sup>2</sup> Ímërimme jume dooce apóstolim téhuam: Bát huéeme jü Simmom tíame, Peero ti téhuaakame, entok Andrés ä sailahua, Jacobo Zebedeota üusi, entok Juan ä sailahua, <sup>3</sup> Felipe, Bartolomé, Toomas, Mateo jü publicano, Jacobo Alfeota üusi, Lebeo jü Tadeo ti két téhuaakaihui, <sup>4</sup> Simmom jü cananista entok Judas Iscariote, ä nénkinakëihui.

### *Jume doocem tékkil*

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

<sup>5</sup> Jesús ímëi doocem áman bíttuak. Huitti am téjhuak, ínel jáika:

—Jume kaa judíom böommechem kaa kannake, entok samaritano jóárahuem kaa kimunake. <sup>6</sup> Ál-lem israelita jóammet bát kannake, jume kabaram Bénasi emo tárulammehui. <sup>7</sup> Ámanem kateka ä nooka, ínel jáika: “Jü téhuekapo réy nésauri äbo jëla huéiye.” <sup>8</sup> Kóköremem tüte, lepra sáhuakame kétchi; kókkolamem jábitetua, lemooniomem yeu bëeba. Kíalem mikpo ä mabet-la; ínělem huatem ä miika.

<sup>9</sup> ‘Enchim huikoj bóosapem juka tómi sahalita, tómi tósalita, cobre tómita, katem áma ä huériunake. <sup>10</sup> Éntokem kaa bóosapo nüuka boonake, éntokem kaa guoy sánkota huériunake, entok kaa guoy páares boocham, entok bóroniata junne; bueítuk jü tekipanuame buáhuamta kía ä mabetnakë béchibo, lütüriata jípure.

<sup>11</sup> ‘Të ják junne buére jóárapo, ö ili jóárapo enchim kimunakepo, nátemajëem jábesu áma Diosta bétana enchim mabetpo yúmala. Huanärem áma taahua, enchim áma yeu sákáu tájti. <sup>12</sup> Entok jum jóapo enchim yájápem am tebotua. <sup>13</sup> Huanäi jume ími jóakame enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éaka enchim Dios huáatëu ámemaktunake; të kaa enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éehuaka enchim Dios huáatëu enchimneu nóttinake. <sup>14</sup> Të jábe ä jóapo kaa enchim mabetakátek, entok juka enchim nokáu kaa jákkajakátek, yehuem kaate huámi jóapo ö buére jóárapo, huanärem enchim guókpo juka tóróchiata tátake, Diosta noki kaa am mabetaka béchibo. <sup>15</sup> Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, júnak táapo juka bette nokta chúpeyo, chë júne jiokot machinake, jume ími jóárapo jóakame béchibo, bueítuk Sodoomapo entok Gomoorapo jóakame bëppa.

### *Itom guojajjanähui äbo yúmanakeme*

<sup>16</sup> ‘Ínapone enchim kabaramtukä Bénasi robom násukun enchim bíttua. Eme éntok jáchin juka bakotta ára áhuä suaya Bénasem emo suaya, entok jáchin juka guókouta kaitau suaka yánti ä jiapsä Bénasem emo nüye. <sup>17</sup> Yoremem bétanem emo suaya, bueítukim yäura conciliou enchim yeu tóijnake, entokim bem sinagogampo enchim bemmuchatebonake. <sup>18</sup> Gobernadorim entok réyesim bíchápem yeu tóijna, enchim nee súalë béchibo. Inělem juka ino bétana huémta ámeu noknake, bempörimmehui entok kaa judiommehui. <sup>19</sup> Të yäuraata mámpo joahuak, katem jáchin éiya, jita enchim noknakëhui; bueítuk huámi horapo akem ä mákna, jita enchim noknakëhui. <sup>20</sup> Bueítuk eme katem enchim éapo noknake, ál-la jü enchim Áchay Espíritu enchim tempo yeu ä huéetuanake, juka nokta.

<sup>21</sup> ‘Sailakame ä sailahua yäura mámpo tóijnake ä mënë béchibo; jü áchayri éntok ä üusihua; usiarihuam éntok bem áchayrim béj-reka jáptenake, am súaná béchibo. <sup>22</sup> Símetakam enchim omtianake ín

téhuam béchïbo; të jábe ä jïapsäu tájti kaa áu náyoteme, ïri jínëutuna. <sup>23</sup> Ímï buére jóárapo Diosta enchim súalë béchïbo omtiahuátek, tábui jóárau bichem kaate, bueítukne lútüriapo ínel enchimneu jiaahua: kee jee jume buére jóárau israelitammët enchim naa katchuy, jü Yoremta Üusi yebijnake.

<sup>24</sup> Jü majtiahuame kaibu ä majtiakamta béppa chë yörisi machinake; jü tekokame júne kaibu ä teko béppa bát huéenake. <sup>25</sup> Jü majtiahuame ä majtiakamta bénasi áu jïpu báanake; jü tekokame két ä teko bénatu báanake. Jü familiapo áchaytam Beelzebú tíiya; jume jóapo usiarim éntok chë jünem buére áuna.

### *Jábetasute máujnake* (Lc. 12:2-9)

<sup>26</sup> Juari béchïbo, katem am májhue; jü éсотaka ayukame jïba jünëriana, éntok kaa bíthuäpo órekame júne két jünëriana. <sup>27</sup> Juka kaa machikuu enchimneu ín nokäü, emëem machikuu ä nooka; éntok juka lauti kaa kusisi nákamпо enchim jikkajäü, kárichem jikät jámuka huatemneu kusisi ä nooka. <sup>28</sup> Éntok katem am májhue jume takaata ára mëame, tem juka jíapsita kara mëa; Diosta ál-lem majhuë, huaka jíapsita ára mëamta, éntok juka takaata infierno béetëpo ára jímmamta.

<sup>29</sup> Éntokem át suuhua: ¿Jachu kaa ili guoy huikichim huépul ili tómipo nénenkihua jáni? Júnentaka junne, huépülaka júne kaibu buíau kón huénnake, itom Dios Áchayta kaa ínel éayo. <sup>30</sup> Júnentaka junne, síme enchim kóba chonim náikiarimme. <sup>31</sup> Íari béchïbo, katem májhue; eme chë júne béj-re, yún ili huikichim béppa.

### *Jume yoremem bíchäpo nee täyatebome* (Lc. 12:8-9)

<sup>32</sup> Éntok jábetaka junne yoremem bíchäpo nee täyatebome, ínapone két ä täyatebonake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo. <sup>33</sup> Të jábetaka junne yoremem bíchäpo kaa nee áu täya tíame, ínapone két kaa ino ä täya tíanake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo.

### *Jesústa béchïbom emo náikimtek* (Lc. 12:51-53; 14:26-27)

<sup>34</sup> Të katem ínel emo éetua buíau kóm yebij-la yánti jíapsihumta huériaka; bueítukne kaa yánti jíapsihumta nüpa báreka yebij-la, ál-la ejparammea náu nássuahumta. <sup>35</sup> Bueítukne yebij-la, juka yoremta ä áchaymak nok nássuatua báreka, éntok juka jámut asoahuarita ä áyemaki, éntok júka jaborayihua ä asekamaki. <sup>36</sup> Jume ä jóapo yoremtamak aanim, akim ä béj-reka áamak annake.

<sup>37</sup> Á áchayhua éntok ä áyehua ino béppa nákeme, kaa ä jípupo yúmala, ínomak áhuä náikianakëhui; ánéli kétchi ä úusihua éntok ä malahua ino béppa nákeme, két kaa ä jípupo yúmala, ínomak áhuä náikianakëhui. <sup>38</sup> Éntok hua kaa ä kúruj püaktiaka ino sáu huéeme, két kaa ínomak áu náikiapo yúmala. <sup>39</sup> Á jíapsihua jariaka ä tíakame ä tárunake; hua ä jíapsihua ino béchïbo tárukame éntok ä téunake.

### *Yore béjtuahuame* (Mr. 9:41)

<sup>40</sup> Jü enchim mabetame, nee mabeta; entok hua nee mabetame, Diosta nee äbo bíttuakamta mabeta. <sup>41</sup> Jü profeetata mabetame ä profeetatukä béchibo, profeetata béjtuanä béekik mabetnake; entok hua lútula jíápsamta mabetame lútula ä jíapsä béchibo, juka lútula jíápsaka béjtuanä béekik mabetnake. <sup>42</sup> Jábetaka junne senu vaaso sébe báam jíba am mikákátek, ímëi ili usim ín discípulomtukä béchibo, lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaibu ä tárúnake, juka ä béjtuanähui.

## 11

### *Jume Juan Bautista noki huériame* (Lc. 7:18-35)

<sup>1</sup> Chúkula Jesús ä dooce discípulom téjhuasuka jita am jonákë bétana, am majtiaseka yeu siika, ámeu nokaka bem jóáram beekatana.

<sup>2</sup> Juan Bautista cárcelpo káteka ä jíkkajak, Cristota jóähui. Huanäi guoy ä discípulom áu bíttuak, <sup>3</sup> ä temay béchibo:

—¿Jachë empo ájária jü yebijnakeme, ö tábukte boobinnake?

<sup>4</sup> Jesús ä yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem sájaka Juanta téjhua, juka enchim jíkkajähui entok enchim bíchähui. <sup>5</sup> Jume liliptim bitcha, jume lolöim naa kaate, jume lepra sáhuata jípureme túria, jume nanakapim jíkkaja, jume kókkolam jíabite, jume poloobemue entok evangelio ámeu nokhua. <sup>6</sup> Yúmalasi al-leehuamta jípunake, hua kaa inot téitekame.

<sup>7</sup> Chúkula bempörim sákayo, Jesús genteta ettejoria táytek, Juanta bétana:

—¿Jábetasem bít báreka ánia see päriau yeu sájjak? ¿Bakata jekay yoohuamta? <sup>8</sup> Ö, ¿jitasem bít báreka yeu sájjak? ¿Yoremta musála uiyorisi tápsiolai áu sánkotualata? Bueituk jume musála uiyorosi emo sánkotualame, réyesim jóapom aane. <sup>9</sup> Të, ¿jitasem bít báreka yeu sájjak? ¿Senu profeetata? Jehuiteriapone enchim téjhua, áapo chë profeetata béppa. <sup>10</sup> Bueituk íári bétana jiojteri:

Ínëline ínapo áman ä bíttua, juka ín nésahui émpopat huériamta;

Áapo juka böota tútenake, em huéenake pámani.

<sup>11</sup> Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, jume jámuttat yeu yoremtulame násuku, kaabe Juan Bautistata béppa chë ériahuaka áu tóboktiala. Júnentaka junne, téhuekapo réy nésauta ayukápo chë kaa ériahuame áa béppa chë yöhue.

<sup>12</sup> Juan Bautistata taahuarimet naateka én tájti, jü téhuekapo réy nésauri úttiata johua; jume ä nü báareme éntok úttiitam joaka ä nüye.

<sup>13</sup> Bueituk síme jume profeetam entok jü ley, Juanta yepsäu tájti, Diosta bétanam nookak. <sup>14</sup> Én éntok, eme ä mabet bárëtek, áapo ínel jü Elías äbo yebijnakëihui. <sup>15</sup> Jü jíkkaij béchibo nákakame ä jíkkaijnake.

<sup>16</sup> ¿Ám jábeta bénä tánake jáni, íkái yöremraata? Jume usim jübua yoyötume bénamme; jume plaazapo joka bem jálaimmeu chayeme, <sup>17</sup> ínel jíaka: “Baka kúsiayte enchim jíponriak, të katem yëka; entokte siroksi enchim buik-riak, éntokem kaa buaanak.” <sup>18</sup> Entok Juan két äbo yepsak, kaa jíbuäka entok kaita jëyeka; huanärem lemooniom ä jípurë tíiya.

<sup>19</sup> Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi yepsak, símeta buäyeka entok símeta jëyeka; huanärem ínel jiaahua: “Jo ímí aane, jü yoreme jíbuära entok vino

jëyëra; Diosta bejrim joame entok yäura tómita náu totójame amiigoka.” Të jü kóba súahua Diosta bétana lútula huéeme tüisi huéeka bíttunake.

*Jü pueblommeu kökosi huéenakeme*  
(Lc. 10:13-15)

<sup>20</sup> Huanäi kuttílasi ámeu nok táytek, jume buére jóarapo joomemmehui, bueítuk juka buéresi yún jita ámeu ä yák junne, kaa emo am jíapsi kúaktiakä béchibo. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

<sup>21</sup> —¡Empo Corazín, jìokot machisi emou huéenake! Entok, jemohui Betsaida! Bueítuk jum Tiropo entok jum Sidónpo jü buéresi johuame ámet yáahuakátek, enchimneu ä yáahuakä bénasi, bínhua naatekam chukurik sánkoteka emo jíapsi kúaktiasu éiyey, entokim emo nápojtuaka bem sirokäu jüneriatebo éiyey. <sup>22</sup> Huári béchibone ínel enchimneu jiaahua, Diosta bíchäpo yäura bit-huamta taahuari yúmayo, eme chë jünem jìokot emo bínnake, jume pueblom Tiropo entok Sidónpo jíápsame béppa. <sup>23</sup> Empo pueblo Capernaum, téhuekau tájti emo tóboktia máchileka éame, bétukum infierno tájta béetëhuë kóm jímmana. Bueítuk jü buéresi emo násuk yáahuakáme, Sodoomapo yáahuakátek, én tájti buére jóäraatu éiyey. <sup>24</sup> Íari béchibone ínel enchimneu jiaahua, Diosta bíchäpo yäura bit-huamta taahuari yúmako, eme chë júne jìokot emo bínnake, Sodooma buiärapo jíápsakame béppa.

*Inohuem sájaka jimyore*  
(Lc. 10:21-22)

<sup>25</sup> Íkai noksuka Jesús ínel jiaahuak:

—Enchine úttile, ín Átchay, téhuekapo entok buíapo símem béppa yótaka nésahueme; bueítuk jume kóba súakame entok jita táyame, íkäre am ésoriak. Huanäre jume ili usimneu yä machiriak. <sup>26</sup> Jeehui, ín Átchay, bueítuk émpë junëli ä türek.

<sup>27</sup> ‘Sìmetaka im mámpo tóij-ri, ín Áchay bétana; entok Diosta Üusiapo kaabe nee täya, ín Áchay jíbba, entok ä Áchayhua két kaabe ä täya; ál-la ä Üusihua jíbba të Áapo huame ínel ä éäpo ä täya iäu, ámeu yä machiria. <sup>28</sup> Inohuem kaate, sìmetaka tekapanualataka lottilame entok püaktilame; ínapone enchim jimyoretuanake. <sup>29</sup> Juka tékilta enchim ín mákähuem nüye, éntokem inot ä täya, juka lütüriata. Kanne béttek jíápsek, entokne yánti ino nüye; jünëlem enchim jíápsipo jimyorehuamta téunake. <sup>30</sup> Bueítuk jü enchim ín boojoria iau kaa obiachi; entok jü püaktiria kaa tua bétte.

## 12

*Jimyore táapo discípulom tirijko bújam chúktiay*  
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

<sup>1</sup> Huámëchi taahuarimmet Jesús tirijkom etpo áman huéiyey jimyore táapo. Ä discípulom éntok tébäurey; huanärim tirijko bújam chúktiaka am buä táytek. <sup>2</sup> Jume pariserom am bíchaka, ínelim áu jiaahuak:

—¡Akem am bitcha, jó! Jume em discípulom jimyore táapo kaa jojuhuanamta johua.

<sup>3</sup> Të Áapo ínel am yómmiak:

—¿Jachem kaa ä nok-la, jum jïojteripo, jáchín juka Davidta ayukähui, áapo éntok jume áamak aneihui tebäureka? <sup>4</sup> Bueituk, ¿jáchin jum tiöpopo kibakeka, páanim Diostau bíchaa náikiarim buäka, áapo entok jume áamak rejteihui? Katim am buäpo yúmalatukay, ál-la jume sacerdote tékilta tiöpopo joame jíbba. <sup>5</sup> ¿Jachem kaa ä nok-la, juka leypo jïojteta, jáchin jum jimyore táapo, jume sacerdotem tiöpopom bem tékil jojoa, entokim kaa Diosta bejre? <sup>6</sup> Júntuksanne ínel enchimmeu jiaahua: Senu ímī aane, tiöpota béppa chē yōrisi machika. <sup>7</sup> Bueituk eme jūniäteko jáchin ä jiau bārēhui: “Juka yore nák jíokolihuamtane huátia, kaa jume animaalim altarpō Diostau totojhuamta”, huanāi ál-lem kaa bētte nokta ámet nok éiyey, jume kaita kúlpakammechi. <sup>8</sup> Bueituk ínapo jū Yoremta Ūusi jimyore táhuarita béppane yaurata úttia nesauta jípure.

*Jū yoreme huakiam mámakame*  
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

<sup>9</sup> Huāmi áman yeu sika bem sinagoogau yepsak. <sup>10</sup> Ímiri senu aaney, huakiam mámaka. Huanārim Jesústa nátemajek, ä nātua báreka:

—¿Jachu lútula huēpo tūri, jimyore táapo jábeta tüte béchibo?

<sup>11</sup> Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jábesu enchim násuk senu yoreme huépülak kabaraka, jimyore táapo guójōku kóm ä huéchék, jachu kaa áu mámtēka yeu ä huíknake jáni? <sup>12</sup> Ä ínelitunakey, ¿jachu kaa chē júne bēj-re jū yoreme, kabarata béppa? Íari béchibo, tūri jimyore táapo túhuata yáa béchibo.

<sup>13</sup> Huanāi jū yoremtau ínel jiaahuak:

—Em mámamē rútuaktia.

Huanāi áapo am rútuaktiak; huanārim tūrilataka taahuak, jume senu mámam bēnasi. <sup>14</sup> Chúkula jume pariserom yeu sájaka, náu ettejhuak, Jesústa mē béchibo.

*Diosta nésauri joame yeu púari*

<sup>15</sup> Jesús íkái jūneriaka, sékana bíchaa siika. Huanāi juebena gente áa sáu sájjak, entok kōkoreme símem tütey, <sup>16</sup> entok kuttílasi ámeu nookak, kaa yeu áu buíjnā bétana. <sup>17</sup> Bueituk junēli áhuā chúpanakē béchibo, juka profeeta Isaiasta nokakähui, ínel ä jáako:

<sup>18</sup> Jū nésauta nee joriame ímī aane;

íkáine yeu púala, ín nákēhui;

ín jíapsi áa bétana al-leiya;

ín Espíritune áa béppa órenake.

Huanāi kaa judíommeu Dios yäura bít-huamta noknake.

<sup>19</sup> Kaabetamak nok náassuanake, entok kaa chay noknake, entok kaabe ä nokāu jikkaijnake, jum böommechi.

<sup>20</sup> Juka sána ríutilata kaa bóula kóttianake,

entok kántēla pabiilo buiichiamta kaa tuchanake,

áapōrik lútūriata jípureka ä nésahuepo ä yosūu tájti.

<sup>21</sup> Jume kaa judíom éntok, ä téhuampom át éaka ä boobinnake.

*Espíritu Santota bēj-reka nokhuame*  
(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)



<sup>22</sup> Huanäi senu lemooniota jípureme áu nüpahuak, líptitaka entok múurotaka; të Jesús ä tütek. Ínëli jü lípti entok múuro bitchak, entok nookak. <sup>23</sup> Huanäi síme gente át guómtilatata inel jiaahuay:

—¿Jachu ïri ájaria jáni jü Davidta Üusi?

<sup>24</sup> Të jume pariserom ä jíkkajakam inel jiaahua:

—Ïri lemooniom yeu bébba, jü Beelzebú lemooniommeu yáutta úttiärayi.

<sup>25</sup> Jesús jünéaka jita bénak bem éaihui, inel ámeu jiaahua:

—Síme réy nacióon kaa nanabeu éaka emo näikimtelame lülüte, entok buére jóara ö kía jóuhua kaa nanabeu éátek, kaibum bínhua ára náu jíapsinake. <sup>26</sup> Entok jü Satanás, Satanásta yeu bébátek, áapo áu näikimtelatata tatahua. ¿Jáchisu jüntuk bínhuatunake jáni, jü réytaka ä néshuéhui? <sup>27</sup> Bueítuk ínapo Beelzebúta úttiäray lemooniom yeu bébátek, enchim úusim, ¿jábeta úttiäraysum yeu am bébba? Huári béchíbo, jü enchim jiop-lápo, bempom yáura juezta bénasi enchim yuktianake. <sup>28</sup> Të ínapo Diosta Espiritu úttiäray lemooniom yeu bébáteko, tua lütüriapo enchimmeu yebij-la, jü Diosta réytaka néshuéhui.

<sup>29</sup> 'Bueítuk, ¿jáchisu senu ára áman kibake, jü yorem úttiakamta jóahui, jita ä úhuá béchíbo, bueítuk kaa bát ä súmakáteko? Huanäi ál-la juka jóapo ayukamta ára ä úuhua.

<sup>30</sup> 'Jü kaa ínomak éame, nee béj-reka jíápsa; hua kaa ínomak jita náu tójame, ä chíbejtia.

<sup>31</sup> 'Huári béchíbone inel enchimmeu jiaahua, síme kaa tühua entok Diosta béj-reka béttek nokhuame yoremem yáari, jiokorina; të jume Espiritu Santota béj-reka béttek át nokhuame kaibu jiokorina. <sup>32</sup> Entok jábetaka junne Yoremta Üusi béj-reka nokakátek jiokorina; të jü Espiritu Santota béj-reka béttek át nokame, kaibu jiokorinake, ímí buíapo entok áman téhuekapo junne.

### *Jü júya ä takäpo täyana*

(Lc. 6:43-45)

<sup>33</sup> 'Jü júya türi, türik takanake. Të jü júya kaa türi, kaa türik takanake; bueítuk jü júya ä takäpo täyana. <sup>34</sup> ¡Eme kaa tü yóremem bakot usiarïem! ¿Jáchisem türik noknake, kaa tü yórememtaka? Bueítuk jíápsipo tápuni jü tempo yeu huéeme. <sup>35</sup> Jü tü yóreme ä jíápsipo türik ayukä béchíbo türik johua; jü kaa tü yóreme éntok, ä jíápsipo kaa türik ayukä béchíbo kaa türik johua. <sup>36</sup> Të ínapone enchimmeu inel jiaahua, síme nokta jájana kaa türik yoremem nokakäu, Diosta bíchápo yáura bíf-huamta taahuari yúmakim jüneenake, kaa türik bem nokakähui. <sup>37</sup> Bueítuk em nokakä bétana lútula huémta yáariana, entok em nokakä bétana bétte noki emót chúpana.

### *Yóremraa kaa tü éame señalta aahua*

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

<sup>38</sup> Huanäi huate escriibam entok pariserom akim ä yómmiaka inel jiaahua:

—Maestro, juka kaa jaibu bíf-huamta em joáute bíf péiya.

<sup>39</sup> Huanäi Áapo am yómmiak, inel jíaka:

—Jü yóremraa kaa türik jíápseka ä jubimak kaa huépülsi áu nüyeme, Diosta ára jita joäu señalta aahua; tem tábui señalta kaa mákna, ál-la

huaka Jonás profeetatau yeu sikamta jíbba. <sup>40</sup> Bueituk jáchin jü Jonás báij táapo entok báij tukaapo buére kúchuta tópapo anaká bénasi, junéli kétchi inapo jü Yoremta Üusi báij táapo entok báij tukaapo buíata bétuk annake. <sup>41</sup> Jume yoremem Nínivepo joomem, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuarit yúmak, ïri yóremraa én kat-riammakim emo tóboktianake, bétte nokta ámet chúpá béchibo; bueituk bempom emo jíapsi kúaktiak, Diosta noki Jonásta ámeu nokako. Të én entok senu ímĩ aane, Jonásta béppa chë yórihuame. <sup>42</sup> Entok senu reina suriu jometaka, jü én kat-ria yóremraatamak áu tóboktianake, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuari yúmak, huanäi bétte nokta ámet chúpanake; bueituk áapo mékka buiära bétana yepsak, juka rey Salomónta tüisi jita täyäu ä jikkaj báreka; të én entok senu ímĩ aane, rey Salomónta béppa chë yórihuame.

*Espíritu jaiti machi nóttekame*

*(Lc. 11:24-26)*

<sup>43</sup> Jü lemoonio espíritu jaiti machi yoremnat yeu sikátek, huakia buíapo ansisimnake, áma ä jimyorenakeu jariaka; të kaa ä tiakáteko, <sup>44</sup> inel jiaunake: “In jóaune nótti báare, in yeu sikáhui.” Huanäi áman yepsakátek, kaabeta áma téunake, ál-la chíchikta entok musála yáata. <sup>45</sup> Huanäi sika, guoy búsan lemooniom áa béppa chë mamachim núnake. Huanärim át kimuka áma jóatenake. Chúkula ïri yoreme chë júne machika tahuanake, bannaataka béppa. Ínëli kétchi ámeu yeu huéenake, jü yóremraa én kat-riammehui.

*Jesústa áiye entok ä sailahuam*

*(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)*

<sup>46</sup> Ínëli ketune gentetau ä nokayo, ä áyehua entok ä sailahuam päkunim aaney, áu nok báreka. <sup>47</sup> Huanäi senu inel áu jiaahua:

—Em áiye entok em sailam päkunim aane, émomak nok báreka.

<sup>48</sup> Áapo ä yómmiak, juka ínëli áu jáamta. Huanäi inel jiaahua:

—¿Jábesu jü in áiye? Entok, ¿jábesamme, jume in sailam?

<sup>49</sup> Huanäi ä discípulommeu lúl-la jikau mámtaka, inel jiaahua:

—Ímírim aane, jü in áiye entok jume in sailam. <sup>50</sup> Bueituk jábetaka junne in Áchay téhuekapo kátekamta nésahui joame, júri in saila, in huaayi, entok in áiye.

## 13

*Et-leerota ejemplo*

*(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)*

<sup>1</sup> Huäri taahuarit Jesús jóapo yeu siika. Huanäi bahue mayoat yejtek.

<sup>2</sup> Huanäi juebena gente áu náu yájjak. Áapo éntok barcopo kibakeka, áma yejtek. Jü gente éntok simetaka bahue mayoa see päriapo aaney.

<sup>3</sup> Huanäi juebenak am majtiak, ejemplommei inel jíaka:

—Jü et-leero echíseka yeu siika. <sup>4</sup> Huanäi ä echay, huate báchia böo mayoat huáttek. Të huikichim áma yájaka ä buäka. <sup>5</sup> Huate éntok tétam násuk huáttek, kaa yún buíata ayukaípo. Huanäi láuti síhuek, kaa yún ä buíakai béchibo. <sup>6</sup> Të täata yeu sik tájjak, entok kaa ä nahuakai béchibo huaakek. <sup>7</sup> Huate éntok huícham násuk huáttek. Huanäi jü júya huíchára

yötuka, ä jíabi meäk. <sup>8</sup> Të huate buía türikuu huáttek. Huanäi taakak; huépul báchia síhueka cien báchiam ámuék; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam. <sup>9</sup> ¡Jü jikkaij béchïbo nákakame jikkaijnake!

*Jume ejemplom jita béchïbotukähui*

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

<sup>10</sup> Huanäi jume disciüplom áu rúkteka, ínel áu jiaahuak:  
—¿Jatchiakasë ejemplommey ámeu nooka?

<sup>11</sup> Huanäi Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Bueituk eme akem ä mák-ri, juka enchim át jüneenakëhui, juka téhuekapo réy nésauta obiachisi maachik. Të bempörim éntok, ée.

<sup>12</sup> Bueituk jábe junne jita jípureme, chë júne huatek mákna; huanäi chë yún ä jípunake. Të jü kaíta jípureme, juka ä jípurëu junne ä úhhuana.

<sup>13</sup> Huári béchïbone ejemplommey ámeu nooka; bueitukim bíchaka kaa bitcha, entokim jikkajaka kaa jikkaja, entokim kaa át jüneiya. <sup>14</sup> Júnëli ámet áu chüppa, jü profeta Isaiásta nokakähui, ínel jíaka:

Nákakem jikkaijnake, të katem át jüneenake;  
éntokem bíchaka bínnake, të katem huitti át jüneenake.

<sup>15</sup> Bueituk i pueblota jíapsi námakaka tahuala;

entokim náka páttilatata kaa jikkaja;

entokim bem pusim páttiala,

pusimmey kaa bit béchïbo,

entok nákamme kaa jikkaij béchïbo,

entok bem jíapsiy kaa am jüneenakë béchïbo.

Të ínëline kaibu ára am anianake.

<sup>16</sup> 'Të yúmalasi al-leeri enchimmet ayka; bueitukem puseka bitcha, éntokem nákaka jikkaja. <sup>17</sup> Bueituk tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, juebena profeta entok juebena lütula Dios huáateme, akim ä bit péaka taahuak, juka én enchim bíchähui; të katim ä bitchak. Entokim ä jikkaij péiyay, juka én enchim jikkajähui, të katim ä jikkajak.

*Jesús juka et-leerota ejemplo am téjhuak*

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

<sup>18</sup> 'Akem ä jikkaja eme, juka ejemplo et-leerota bétana. <sup>19</sup> Bueituk jábe junne, juka réy nok nésauta jikkajame, të kaa at jüniátek, íri báchiat böo mayoat ethuakamta bënna; bueituk jü diablo áu yepsaka, úttiapo ä úhuhanake, juka ä jíapsipo ethuakamta. <sup>20</sup> Entok ketchi jü tétam násuk ethuakame, íri júnen juka nokta jikkajaka, sep láuti al-leaka ä mabetnake.

<sup>21</sup> Të kaa tüisi naahuak; íari béchïbo kaa bíbinhuatu; bueituk Diosta noki béchïbo obiachisi áu huée táytek entok kaa tüisi bit táytihuak, tëitinake.

<sup>22</sup> Jü huicham násuk ethuakame, íri júnen juka Diosta noki jikkajakame; të jü ániat kaa yúmasi huéeme, entok jü yún bem tómi péáu, Diosta noki bem mabetakäu nánayote. Huanäi kaa tataka. <sup>23</sup> Të jü türi buíapo ethuakame, íri júnen nokta jikkajaka át jünéakame. Huanäi takanake.

Huépul báchia síhueka cien báchiam ámuenake; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam.

*Júya tirijkom násuk ayukame ejemplo*

<sup>24</sup> Júchi täbui ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy nésahui, juka yoremta ä huajpo tü báchiata ä echakä bënna. <sup>25</sup> Të seenu, tirijkom áttiakamta ée béj-reme, tukaapo

jume yoremem kócheyo, júya kaa türi báchiata tirijkom násuk echaka siika. <sup>26</sup> Huanäi juka etta yótuka ä taka táytek, jü júya kaa türi két áma síhueka yótuk. <sup>27</sup> Huanäi jume huajta áttiakamtau tekipanuame ínelim áu jiaahuak: “Señor, ¿jache kaa báchiata türik áma eechak, em huajpo? ¿Játchiaka jüntuk ket júya kaa türika áma síhuek?” <sup>28</sup> Huanäi áapo inel ámeu jiaahuak: “Jábe nee béj éame ikäi yáhuak.” Huanäi jume áu tekipanuame inel áu jiaahua: “¿Jachê áman sájaka itom ä popón iaa?” <sup>29</sup> Áapo inel ámeu jiaahuak: “Ée, bueituk jáchin aykem juka júya kaa türik pónätek, két jume tirijkom áamak popónnake. <sup>30</sup> Akem ä tójja; éläposu nánabeu yótunake, juka etta jójonaka ä tóboktiahuäu tájti. Huanäi jume tirijkom chúktia naatehuayo, inapone am téjhuaanake, jume tirijkom chúktíame, báchem juka júyata kaa türik náu tójaka, lolopola ä súmma, ä táanä béchíbo; të jume tirijkomem náu tójaka am éeria, jum iäri béchíbo kárita in yáaläpo.”

### *Mojtaasa báchiata ejemplo*

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

<sup>31</sup> Júchi täbuik ejemplota ámeu nookak, inel jíaka:

—Jü téhuekapo réy néshui, mojtaasa báchiata senu yoremta ä huajpo ä echakä bénna. <sup>32</sup> Të iri báchia lütüriapo sime báchiam béppa chë ilitchi; të yótukätek sime júya júrim béppa chë yoyötu. Huanäi júya buëuruka tatahua. Ínëli jume huikichim téhueka bétana áu yájaka áma totosate.

### *Levaduurata ejemplo*

(Lc. 13:20-21)

<sup>33</sup> Júchi täbuik ejemplota ámeu nokaka, inel jiaahuak:

—Téhuekapo réy néshui, levaduura jámutta nükäu bénna, báisi jünakteri ariinampo ä töak. Huanäi sime náu küteka huécheka taahuak.

### *Jáchin Jesústa ejemplommea am majtiähui*

(Mr. 4:33-34)

<sup>34</sup> Jesús ikäi simeta ejemplomme y ámeu nookak, jü gentetahui. Am majtiätek, ejemplomme y jiba ä jojoay, <sup>35</sup> bueituk ikäi profetata nokakäu áhuä chüpanakë béchíbo, inel ä jíakähui:

Ejemplomme yne in teni étaponake,

huaka ániata kësampo naateka éspotane étapoka ä júneriatebonake.

### *Jesús ä júneriatebo, juka júya kaa türi ejemplota*

<sup>36</sup> Jume gentem sákatuasuka, Jesús jóapo kibakek. Huanäi jume discípulom áu rúkteka, inel áu jiaahua:

—Itomë téjhua jáchin ä jiau bárëhui, juka júya kaa türi huajpo ayukamta ejemplo.

<sup>37</sup> Am yómmiaka Áapo inel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi jü tü báchiata echame. <sup>38</sup> Huaj päria inel jü ánia; jü báchia türi éntok, jume réy nésaupo usiarim; jü júya kaa türi éntok jü kaa tü yóreme diablo usiari. <sup>39</sup> Jü kaa türik echákame inel jü diablo yore béj-reka huéme; jü tirijko chúpila tóboktiahuame éntok ánia lüteme; jume etta tóboktéame éntok ángelesimme. <sup>40</sup> Jáchin juka júya kaa türik popónhuaka ä táahuakahui, ilë bénanake, jü ánia lüteme. <sup>41</sup> Jü Yoremta Üusi ä ángelesim áman bíttuanake, jum réytaka ä néshuëhui, jume kaa tühuata huatem jotuame éntok jume kaa türik joame náu

am tóijnaké béchibo. <sup>42</sup> Huanärim ornota béetëu am guötianake. Ímirim emo tam kumeka buannake. <sup>43</sup> Huanäi jume yúmalasi Diosta nésahui joame, bem Áchay réytaka nésahuepom tää machiriata bénasim bélojkosi bíttunake. ¡Jü jikkajj béchibo nákakame jikkajjnake!

### *Tesooro éson*

<sup>44</sup> 'Entok kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauri tómi béjhuata júya päriapo égota benna. Huanäi senu yoreme ä tíaka, júchi ä éssok. Íari béchibo tüisi al-leaka simeta ä jípuruéu nénkaka, huanäi huákäi buíata jinnuk.

### *Jü téta perla yún béj-reme*

<sup>45</sup> 'Entok kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauri juka jábeta jita jinnü benna. Íri türi perlam jariaka am jjinnu. <sup>46</sup> Huanäi juka perlata ujyolisi musäla machik téaka, sika simeta ä jípuruéu nénkaka, ä jinnuk.

### *Jume jítërim*

<sup>47</sup> 'Ínëli kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauri jítërim benna. Ímëri bahuéu jimmahuakátek, kúchum kaa nánälaim nunüye, tuttürim entok kaa tuttürim. <sup>48</sup> Huanäi senu huëpo tápunakátek, mayoau bícham yeu huíhuikhua. Huämirim joteka jume türim yeu püaka, huaripom am öore; jume kaa türim éntokim päkun yeu guöguötia. <sup>49</sup> Ilë bénanake jü ánia lüteme: jume ángelesim yeu kannake; huanärim jume kaa tühuata joame näikimtenake, jume yúmalasi Diosta nésahui joame násuku. <sup>50</sup> Huanärim horno béetëu guötiana; ímirim emo tam kumeka buannake.

### *Tómi béj-reme jauhuey huéri entok bemela*

<sup>51</sup> Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem símekut júniaka taahua?

Huanäi bempo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jeehui, Señor.

<sup>52</sup> Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Huäri béchibo jü escriiba jü téhuekapo Diosta réy nésauri bétana tüisi áu majtialame, senu áchayhuariapo familiata benna. Tómi béj-remta áttiaka, bebëmelak entok kaa bebëmelak áma yeu huíike.

### *Jesús Nazaretpo aane*

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

<sup>53</sup> Ínëli huëpo chúkula, Jesús ejemplom am majtiasuka, áma yeu siika.

<sup>54</sup> Huanäi ä pueblo Nazareu notteka, am majtiay bem sinagogampo. Huanärim áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jáksu íri ä nüka ä jípuruéu, juka jita täyahuamta? Entok, ¿juka obiachik kara johuamta ä joähui? <sup>55</sup> ¿Jachu kaa íri ájária, jü carpinterota üusi? ¿Jachu kaa María ti téhuak, ä áyehua; entok ä sailam, Jacobo, José, Simmom entok Judas? <sup>56</sup> ¿Jachu kaa jume síme ä huayim ímí itomak aane? ¿Jákubosu jüntuk íri ikäi simeta jípuruéu?

<sup>57</sup> Ä nokähuum kaa béj jóaka éiyay. Íari béchibo Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Síme profeeta yörihua; tē ä buiärapo entok ä jóapo, ée.

<sup>58</sup> Huämíri kaa yún ä yáhuak, juka obiachisi kara johuamta ä joähui, bempörim kaa ä súale béchibo.

## 14

*Juan Bautistata mēhuakähui*

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

<sup>1</sup> Júnaköri jü rey Heroodes tetrarca, Jesússta bétana buéresi nokhuamta jikkajak. <sup>2</sup> Huanäi jume ä sáhuemmeu ínel jiaahua:

—Íri Juan Bautista kókkolam násuk jíabelame; huäri béchibo úttiáraata jípureka ára jita johua.

<sup>3</sup> Bueituk Herodes, Juanta buíseka cadenammea ä súmaka carcelpo ä yéchalatukay, jámut Herodíasta béchibo. Íkai ä sailahua Felipe ä jubekay.

<sup>4</sup> Juan éntok ínel áu jiaahuay:

—Katé ä jípuo yúmala, juka em saila juubi.

<sup>5</sup> Herodes éntok ä mēbáarey, të genteta májhuey; bueituk bempom Juanta täyay, ä profeetatukä bétana. <sup>6</sup> Të Heroodesta huásuktiriam taahuareka pajkoyo, jü Herodíasta jámut asoa, simem bíchäpo yéka. Huanäi Herodes ä türeka taahuak. <sup>7</sup> Íäri béchibo, ä chúpa rókaka nookak, jita ä ahuau ä mák rókaka, ä obiachitu násuk junne. <sup>8</sup> Áapo ä áye bétana bát téjhuataka ínel jiaahuak:

—Ími puraatopē nee ä mákka, juka Juan Bautistata kóbba.

<sup>9</sup> Huanäi jü réy sirokaka taahuak; të juka nokta ä nokakäu úttiatukäu ä chúpnaké béchibo, éntok jume yörisi machim mesau áamak jokame bíchaka, néshuek ä máknä béchibo. <sup>10</sup> Huanäi néshuek, carcelpo Juanta kóba chúktianä béchibo. <sup>11</sup> Huanäi jü kóbba, puraatopo nüpuhuakä, jü ili jámut ä mákhuak; áapo éntok ä áyebeu ä tójjak.

<sup>12</sup> Huanäi ä discípulom áma yájaka, ä takaahua nüka ä maäk. Huanärim sájaka Jesússta ettejuariak.

*Mamni miilim jibuātuahuakähui*

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

<sup>13</sup> Jesús ikai jikkajaka, huépul barcota nüka áma yeu siika, sékana mékka päriau bíchaa. Jü gente ä jikkajaka guókimmeyim áa sáu sájjak, buére jóärampo naateka. <sup>14</sup> Huanäi Jesús yeu sika, juebena genteta bíchaka, am jijjokolek. Huanäi jume áme násuk kókoreme tütek. <sup>15</sup> Béja tukariu yúma táytey, ä discípulom áu rúktek, ínel jíaka:

—Ími kía päria, éntok béja kúpte; Aké am sáka sáuhue, juka juebena genteta, bueitukim pueblomet sájaka buáhuamta jinnunake.

<sup>16</sup> Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Kaa úttia bem sákanakēhui; emem am jibuátua.

<sup>17</sup> Bempo éntok ínel jiaahua:

—Ímite kaita jípure, mamni páanin jíbba éntok guoy kútchum.

<sup>18</sup> Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Äbem ínohuam huéria.

<sup>19</sup> Huanäi juka genteta júya bájta béppa jote sáuhuek. Jume mamni páanin nüka, éntok jume guoy kútchum. Huanäi téhuekau jikau remteka, Diosta baysauhuek. Am rébektiaka discípulommeu am bússek; ímei éntok gentetahui. <sup>20</sup> Simetakam jibuäk, éntokim jóbuak. Huanäi jume rerebem yu békame, dooce canastam tátapunimim náu tójjak. <sup>21</sup> Jume jibuákame éntok mamni mil ohuimtukay, jáamuchim éntok ili usim kaa áma náikiaka.

*Jesús bahueta béppa huerama*  
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

<sup>22</sup> Jesús sep ä discípulom barcopo jãmutuaka áapat am sákatuak, baa huáyтана bíchaa. Áapo éntok jü gentetamak taahuak, am sákasuü tájti.  
<sup>23</sup> Juka juebena genteta sákatuasuka, sékána bíchaa júya káhuit jikau sika oraciónta johuay. Huanäi tukariu yúmak, áapola huámi aaney.  
<sup>24</sup> Jü barco éntok béja bahue násuk huéiyey, jume baa maaresim éntok emo tóboktiaka át huehuechey. Bueituk jü jeka ä nankirika huéiyey.  
<sup>25</sup> Të abe matchuyo, Jesús ámeu yepsak, bahue báata béppa huéesimeka.  
<sup>26</sup> Huanäi jume discípulom, bahueta béppa huémta bíchakam guómteka, ínel jiaahua:

—Jo jü jóusi! Huanärim májhueka chay nookay.

<sup>27</sup> Të huanäi Jesús ámeu nónokak, ínel jíaka:

—¡Katem kom éiya! Ínapone ím aane. ¡Katem majhué!

<sup>28</sup> Huanäi Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Señor, émpotuko, nechë emou bíchaa huéetua, báam béppa.

<sup>29</sup> Huanäi Áapo ínel áu jiaahuak:

—Binë huéiye.

Huanäi Peero barcopo kom chépteka, báam béppa huée táytek, Jesústau bíchaa huée báreka. <sup>30</sup> Të juka jeka úttiakamta bíchaka ä mámjhuek, éntok kom kikkibak táyteka, chay táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, nechë jínëu!

<sup>31</sup> Jesús sep áu mámteka, ä buíssek, éntok ínel áu jiaahuak:

—¡Yoreme kaa yúmalasi Diostat éame! ¿Jatchiakasë Diostat éehuäpo kom éiya?

<sup>32</sup> Huanäi bempörim barcopo jãmuko, jü jeka yánti taahuak. <sup>33</sup> Huanäi jume barcopo aneihui áhuim rúkteka ä yörey, ínel jíaka:

—¡Tua lütüriapo empo Diosta úsüe!

*Jesús Genesaretpo kókoreme tütek*  
(Mr. 6:53-56)

<sup>34</sup> Huanärim bahue huáyтана yájaka, Genesaret pueblou kiímuk.  
<sup>35</sup> Jume yoremem áma jóakame ä tátáyaka, noktam áman bíttuak, síme pueblom beekatana. Huanärim síme kókoreme áu nüpak, <sup>36</sup> éntokim jìokot áu jiaahuay, ä súpem mantom mayoat jíba mámte rókaka. Huanäi síme jume át mámtekame, türilatakam taahuak.

## 15

*Juka yoremta jíapsi nanasontume*  
(Mr. 7:1-23)

<sup>1</sup> Huanärim Jesústau rúktek, huete escriibam éntok pariserom, Jerusaléniu joome, ínel jíaka:

<sup>2</sup> —¿Jatchiaka jume em discípulom juka yoiyöturim boojoríau kaa johua? Bueituk katim bábaijma, páanim buä bárëteko.

<sup>3</sup> Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme kétchi, juka Diosta nésahuekáhuem kaa johua, yoiyöturim boojoríau enchim jo bárë béchibo? <sup>4</sup> Bueituk Dios nésahueka ínel jiaahuak: “Em áтчay éntok em áiye, Akë am yöre, të jábe ä áchaybet éntok ä áyebet, bétte nokta am béj-reka ámet nokakátek,

kaita át temajeka mètuna.” <sup>5</sup> Të eme ínëlem jiaahua: “Jábetaka junne ä áchaybeu entok ä áyebeu ínel jíáteko, jü áy ára enchi ín aniä eyhui, Diostau bíchaa ná náikiala”, <sup>6</sup> huanäi ínëli jíaka, béja kara am aniaka tatahua, jume áchayhuariam. Ínëli jü Diosta nésahui kaita béj-reka tatahua, juka yoioyóturi boojoriau enchim jo bárë béchíbo. <sup>7</sup> ¡Eme Dios huáatihuamta bénasi emo antua! Túisi enchim bétana nookak jü Isaías, ínel jíakari:

<sup>8</sup> ¡Ri pueblo ä teniay jíba nee yöre, të bem jíapsi mékka inou aane.

<sup>9</sup> Bueítuk kía béjja, jü bem nee yörehui, doctriinata bénasim yore ä majtia, juka yoremem nésauta.

<sup>10</sup> Huanäi juka juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Akem ä jíkkajaka éntokem át júneiya. <sup>11</sup> Kaa yoremta nasonte, jü tempo kimume; ál-la jü tempo yeu huéeme, írì ál-la yoremta nanasonte.

<sup>12</sup> Huanäi ä discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë kaa júneiya? Bueítuk jume pariserom íkai nokta jíkkajaka, kaa túisi ámeu huétchek.

<sup>13</sup> Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Sime júya óhuo, téhueka bétana ín Áchay kaa echakäu, nahua-mak békti popónna. <sup>14</sup> ¡Akem am tójja! Lilipitmtakam huate lilipitim huíksasaka. Bueítuk jü líptitaka tábui líptita huíksiméteko, náhuichikam guójökun kóm huáttinake.

<sup>15</sup> Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Ítomë ä téjhua, jáchin ä jiau bárëhui, íkai ejemplota.

<sup>16</sup> Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachu eme két juka kaa júneehuamta jípure? <sup>17</sup> ¿Jachem kaa át júneiya? Sime tempo kimume tónáu bíchaa huéiye; chükula éntok yeu jujuyáutehua. <sup>18</sup> Të jü tempo yeu huéeme, huáijhua jíápsipo yeu huéiye; írì ál-la juka yoremta nanasonte. <sup>19</sup> Bueítuk jíápsipom yeu huéiye, jume kaa tü éerim, jü yore suahuame, jü jubeka entok júchi tábuik jípureme, jü kaa emo jubeka kía náu jíapsihuame, jü jita ékbua huame, jü kaa lútúriapo jábetat nokhuame, entok jü Diosta béj-reka béttek nokhuame. <sup>20</sup> Íri sime, juka yoremta nasonte; të jü kaa áu mám báksiaka jíbuáhuame, kaa yoremta nanasonte.

### *Jámüt Cananeapo joometa Diostat éahui*

(Mr. 7:24-30)

<sup>21</sup> Jesús jumü yeu sika, Tiro entok Sidón buiárapo bíchaa siika. <sup>22</sup> Senu jámut Canaa buiárapo yeu simlataka, chay nokaka ínel jiaahuay:

—¡Señor, Davidta Üusi, nechë nák jíokole! In jámut asoa lemoonio át aneka jíokot áhuä bíttua.

<sup>23</sup> Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Huanäi ä discípulom jíokot éaka áu rúktek, ínel jíaka:

—Akë ä simtua, bueítuk itot chäka huéeka chaysime.

<sup>24</sup> Áapo am yómmiaka ínel jiaahuak:

—Israel kabaram emo tárulammeune jíba bíttuari.

<sup>25</sup> Huanäi áapo áu rúktek, entok tónommia kíkteka ínel áu jiaahua:

—¡Señor, nechë jinëu!

<sup>26</sup> Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua:



—Kaibu türinake, jume itom usim páanim buä éähui, am úuhuaka ili chüum am mik béchibo.

<sup>27</sup> Të áapo ínel áu jiaahua:

—Jeehui, Señor; të jume ili chüum bem teko mesapo juka lelebelaiik kom huáttemta jünem buabuäye.

<sup>28</sup> Huanäi Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Empo jámmut, iyún emót aika, jü Dios éehuame! Emou yáatunake, tua em ä huáatiä pámani.

Huanäi ä jámut ásoa türilatata taahuak, huämi orapo naateka.

### *Jesús juebena kökoreme tütek*

<sup>29</sup> Jesús huämi yeu sika, Galiléa bahue mayoau yepsak. Huanäi júya káhuít jikau sika áma yejtek. <sup>30</sup> Huanäi juebena gente áu rúktek, lolöim, liliptim, múurom, kaa emo mám yekame, entok huate yún kökoreme huériaka. Huanärim Jesústau am rúktiak, ä guókpo. Áapo entok am tütek. <sup>31</sup> Ínëli jü juebena gente buére éiyay, múurom nokame bíchaka, jume kaa emo mám yekame türilame, jume lolöim naa kateme, entok jume liliptim bíchame. Huanärim Israelpo Diosta tüisi úttiley.

### *Jesús naiki mülim jibuätuak*

(Mr. 8:1-10)

<sup>32</sup> Jesús ä discípulom núnuka ínel jiaahua:

—Juka gentetane jiokolé, bueítukim béja báij taahuare ínomak aneka, entokim buáhuamta kaa jípure, jibuä béchibo. Kaa jibuälame sákatua béchibo éntokne kaa báare. Jáchinai jünem böot katétek, tébäi tamunake.

<sup>33</sup> Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—¿Jáksute ítapo yún páanim jípure ímí mékka jóa ániapo, símem jóbosi jibuänakre béchibo?

<sup>34</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo ínel jiaahua:

—Guoy búsaním, entok ili jaiki kútchum.

<sup>35</sup> Huanäi nésahuek, juka genteta buíapo jote sáhueka. <sup>36</sup> Huanäi jume guoybusam páanim núka entok jume kútchum, ínëli Diosta baysausuka, am rébektiaa ä discípulom am mákkak; jume discípulom éntok genteta. <sup>37</sup> Símetakam jibuäk, entokim jóbuak. Huanäi jume lelebelaim yeu bëkame náu tójjak, guoybusan canajtam tátapunim. <sup>38</sup> Jume jibuäkame éntok, naiki mil ohuimtukaimme, jáamuchim entok ili usim kaa áma náikiaka. <sup>39</sup> Huanäi jume gentem sákatuasuka, barcopo jámuka buiära Magdala téau yepsak.

## 16

### *Huépul señaltam áahuak jume pariserom entok jume saduceom*

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

<sup>1</sup> Huanäi jume pariserom entok jume saduceom áhuim rúktek, ä jioptua báreka, señalta téhueka bétana áu aahuaka. <sup>2</sup> Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Tukariu yúmamta bichátek: “Türi báare jü tiempo”, tem jijia: “Bueítuk jü ánia téeka síkilisi chátu.” <sup>3</sup> Én kethueytana éntok: “Buére

jeknake, bueituk jü ánia téeka síkilisi namu chätu.” ¡Eme lútula Dios huáatemta mamatome! Akem ä täya, juka téeka ániata jáchin ä huèhui; të juka señal taahuata én huémta, ¡katem át jüneiya! <sup>4</sup> Jü kaa tü yóremra kaa huépülsi au nüyeme, señalta áu yáaria iaaka nooka; të kayta señalta entok jipunake, profeta Jonásta señal jibba.

Huanäi am tójaka siika.

### *Jume pariserom levaduura*

(Mr. 8:14-21)

<sup>5</sup> Jume discipulom huáyтана yájaka, jume páanimim kaa nüpak, ámebia kópteka. <sup>6</sup> Huanäi Jesús inel ámeu jiaahua:

—¡Akem ä bitcha, jó! Jume pariserom entok saduceom levaduura bétanem emo suaya.

<sup>7</sup> Bempo éntok inel éiyay, inel jíaka:

—Kaa páanim itom nüpakä béchibo júnel jiaahua.

<sup>8</sup> Jesús ä jüneriaka, inel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakesem inel éiya? ¡Yoremem kaita súalëram: “Katte páanim jipure”, ti éaka! <sup>9</sup> ¿Jachem kaa ámeu huáate, jume mamni páanimmehui, mamni mil yoremem béchibo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui? <sup>10</sup> Entok jume guoybusan páanimmehui, naiki mil yoremem béchibo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui, ¿jachem kaa ámeu huáate? <sup>11</sup> ¿Jatchiakesem kaa át jüneiya? Kanne jume páanim béchibo inel enchimneu jiaahua, ál-la jume pariserom entok jume saduceom levaduura bétana; íari bétanem emo suaya.

<sup>12</sup> Huanärim jünëiak, kaa jü levaduura páanim bétana emo suaya síihuähui, ál-la jume pariserom entok saduceom juka doctrinata yore majtiahuamta bétana.

### *Peero Jesústa yeu buíssek, ä Cristo tíaka*

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

<sup>13</sup> Jum Cesarea Filipino buiärau yepsaka, Jesús ä discipulom nátëmajek, inel jíaka:

—¿Akim ä jábesä tíiya, jume yoremem, juka Yoremta Üusi?

<sup>14</sup> Bempo inel jiaahua:

—Huate enchi Juan Bautistá tíiya; huate éntok Elías; huate éntok enchi Jeremías tíiya, ö jamak huate profetam.

<sup>15</sup> Áapo inel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿nechem jábesä tíiya?

<sup>16</sup> Símon Peero ä yómmiak, inel jíaka:

—Émpë jü Cristo, Dios jiápsamta Üusi.

<sup>17</sup> Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Yúmalasë al-leehuamta jipure, Simmom, Jonásta üusi, bueituk kaa kía jábe yoreme emou yä machiriak, ál-la ín Áchay téhuekapo kátékame.

<sup>18</sup> Ínapone két inel emou jiaahua, enchine Peero tíiya. Jü téta buëuruta béppa éntokne ín iglesia yóturianake; jü infierno puertam éntok kaibum áa béppa úttiata jipunake. <sup>19</sup> Enchine am máknake, jume réy nésauroi téhuekapo yáabem. Simeta ímí buíapo em súmäu, téhuekapo két súmatunake; entok síme buíapo em búttiakähui, téhuekapo két búttiátunake.

<sup>20</sup> Kaabeta am téjhua sáuhuek, jume ä discípulom, áu Cristotukä bétana.

*Jesús ä muknakeu am tejhuaq*  
(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

<sup>21</sup> Huanäi naateka Jesús ä discípulom huitti téjhua táytek, buere jóära Jerusaléniu ä huéenakeu úttiatakähui, entok jiokot áu yáanáhui, jume tiöpopo yoiyöturim bétana, entok jume sacerdote chë nésahueme entok jume escriibam bétana, entok mëhuaka báij taahuata huéy áu jíabitenakähui. <sup>22</sup> Huanäi Peero ápoloik sékana bíchaa ä nuk sika áamak ettejhua táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, emoë jiokolë; bueítuk jü emou yáanáu kaa emou huéepo yúmala!

<sup>23</sup> Të Áapo Perotau kúakteka ínel jiaahua:

—¡In bíchápe mékka huéiye, Satanás! Kialë nee teítituabáare, bueítuk Diosta nokáhuë kaa bítcha, ál-la jume yoremem türëu bíchaa jíbba.

<sup>24</sup> Huanäi Jesús ä discípulomme ínel jiaahua:

—Jábetaka junne ino sáu huée bárëtek, kaa áu beutireka áu tóijnake; huanäi ä kúruj püaktiaka ino sáu huéenake. <sup>25</sup> Entok jábetaka junne ä jíapsihua jínëu báareme, ä tárúnake; entok jábetaka junne jü inot ä éá béchíbo jíapsihua tárúkame, ä téúnake. <sup>26</sup> Bueítuk, ¿jítasu áma téúnake jü yoreme, jum ániat ayukamta yöokateko, juka ä jíapsihua éntok ä tárúkateko? Entok, ¿jaikíksu ára béjtua jü yoreme, ä jíapsihua béchíbo? <sup>27</sup> Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake, jum símek béppa uyyorik in Áchay áttiäpo, entok ä ángelesimmaki. Huanäi hueuahuépulam am béjtuanake, jita bem yáakau bétana. <sup>28</sup> Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, huate ímí aneme, katim kókkonake, ál-la taahuata yúmak Yoremta Üusi réytaka yepsamta bíchakátek.

## 17

*Jesústa tábuiasi ä tahuakáihui*  
(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

<sup>1</sup> Búsan taahuarim simsuko, Jesús am nüka, Perota, Jacobota, entok Juan ä sailahua. Huanäi am nuk siika, júya káhuít jikahui bempolaim.

<sup>2</sup> Huanäi bem bíchápo tábuiasi áu yáuhuak. Ä pújbahua táata bénasi bélojkosi bíttuy; ä sánkohua éntok tósalisi aayuk, machiriata bénasi.

<sup>3</sup> Ímíri Moisés entok Elías ámeu yeu machiak, áamak ettejhuaka. <sup>4</sup> Huanäi Peero Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¡türi ito béchíbo jü ímí anhuame! Enchi ínel éayo, báij jötamte ímí yáanake: huépülak emo béchíbo, senuk entok Moisésjta béchíbo, entok senuk Elíasta béchíbo.

<sup>5</sup> Ketune áapörík ä nokayo, namu machiriaka am róptiak. Huanäi jáhui namupo jíkkaijtuk, ínel jíaka:

—Íri ájária jü in Üusi in nákehui. Áamakne al-leiya; áapöríkem jíkkaja.

<sup>6</sup> Jume discípulom íkái jíkkajakam tónommey jáptek. Huanärim buíau tájti kom kóbatek, tüisi májhueka. <sup>7</sup> Huanäi Jesús ámeu rúkteka ámet mámték, ínel jíaka:

—Jáptëem; entok katem májhue.

<sup>8</sup> Huanäi bempo jikau remteka, kaabetam bitchak, Jesústa áapolaik jíbba.

<sup>9</sup> Tè chúkula júya káhuít kómam sájako, Jesús ám sáhueka ínel ámeu jiaahua:

—Juka enchim bíchakäü, kaabetem ä téttejhua, ál-la chúkula béja kókkolam násuk juka Yoremta Úusi jíabiteko.

<sup>10</sup> Huanäi ä discípulom ä nátemajek, ínel jíaka:

—¿Jatchiaka júntuk jume escriibam ä úttiä tíiya, júka Elíasta bát yebijnakéhui?

<sup>11</sup> Jesús am yómmiak, ínel jíaka:

—Lútüriapo, Elías bát yebijnake; huanäi símeta bemelasi yánake.

<sup>12</sup> Tène ínel enchimneu jiaahua, Elías béja yebissuk, tè katim ä täyak, ál-lam símeta bem yáa bárëu áu yáuhuak. Ínëli kétchi jú Yoremta Úusi áme bétana jiokot yána.

<sup>13</sup> Huanäi jume discípulom huitti jünëiak, Juan Bautistata bétana ä nokaïhui.

### *Jesús táij mukërata tütek*

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

<sup>14</sup> Juka genteta yún anëu am yájako, senu yoreme áu yepsaka tónommeý áu kíkteka ínel jiaahua:

<sup>15</sup> —Señor, ín úusi táij múmukemtë nák jikolë, tüisi jiokot áu bíbicha; bueítuk juebénasi táijpo huehueche, entok juebénasi báapo. <sup>16</sup> Huanäine jume em discípulommeu ä nüpak, tè ímëri én tájtim kara ä tüte.

<sup>17</sup> Jesús ä yómmiaka ínel jiaahua:

—¡Eme nat tómti kat-riam kaita sáalëram, entok símekut kaa túrik joame! ¿Jauhuey tájtisune ikäi enchimmet ayukamta enchimmet bit yáatinake jáni? Inohuem ä huéria.

<sup>18</sup> Jesús kuttílasi át nésahuek, jú lemooniotachi. Huanäi íri át yeu siika, jú usitachi. Huanäi naateka túrilataka taahuak.

<sup>19</sup> Huanäi ä discípulom bempola sékána Jesústau yájaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka ítapo kara yeu ä béebak?

<sup>20</sup> Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Diostat éehuame ilikkik enchim jípure béchíbo. Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, eme mojtaasa báchiata béechisi Diostat éátek, íri júya káhuittau ínel jíátek: “Sékänë emo yetcha”, huanäi sékána áu yécha éiyey. Ínëli enchim béchíbo kaita kara yáataka tahua éiyey. <sup>21</sup> Tè jú ilë béna kókoa lemoonio, ayuunopo entok oraciónimmaki jíba yeu sisime.

### *Jesús ä mënäü bétana júchi nookak*

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

<sup>22</sup> Galiléa buiärapo bempörim aneyo, Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jú Yoremta Úusi yóremem mámpo tóijna. <sup>23</sup> Huanärim ä mënake; tè báij taahuarim huéy jíabitenake.

Huanäi bempo tüisi sirokoka taahuak.

### *Tiöpo impuestom béjtua huame*

<sup>24</sup> Capernaum pueblou am yájako, Perotahuim yájjak, jume impuesto tómita náu totojame, ínel jíaka:

—¿Jü enchim Maestro kaa am bébejtua, jume guoy dracmam?

<sup>25</sup> Áapo am yómmiak:

—Jeehui.

Huanäi jóapo ä kibakek, Jesús bát au nookak, ínel jíaka:

—¿Jáchisè ä bitcha, Simmom? Jume ími buíapo réyesim, ¿jábetasum ä úuhua, juka impuesto tómita: jume bem jóapo uusim, ö jume kaa áma joomem?

<sup>26</sup> Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jume kaa jóapo joomem.

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Júnëli jume usim jóapo joome béja kaita béjtua. <sup>27</sup> Júnentaka junne, kaa am omtinakè béchïbo, bahuehuè sika anzuelota áman jímma. Huanäi juka kúchuta bát em yeu huíkekäü, Akè ä nüye huanäi ä tem étapokátek. Huanäre áma ä téunake, tómi estaterota. Íkäre nüka am mákka, íno béchïbo entok émo béchïbo.

## 18

*¿Jábesu chë jü yöhue?*

*(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)*

<sup>1</sup> Júnaköri jume discíipulom Jesústau yájaka, ínëlim áu jiaahua:

—¿Jábesu chë júne áma yörisi machi, jum téhuekapo Diosta réy nésahuepo?

<sup>2</sup> Huanäi Jesús ili usita núnuka, áme násuk ä kétchak. <sup>3</sup> Huanäi ínel jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaa júchi ili usim bénasi emo nukateko kaibem aman kimunake jum Diosta téhuekapo réy nésahuepo.

<sup>4</sup> Júnensan jábetaka junne kaa áu buérialéka ì ili usi ténasi áu nüyeme, ìri júnen chë yöhue jum Diosta téhuekapo réy nésahuepo. <sup>5</sup> Entok jábetaka junne, juka ili usita ilë bénak ín téhuampo mabetakame, nee mabeta.

*¡Jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!*

*(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)*

<sup>6</sup> Jábe junne usi il-lichim nee súaleme, kaa türík am yáatuakame, chë türi éiyey, buru molino tétata kutánaapo át súmaka bahuéu kóm jímmaahuako. <sup>7</sup> ¡Jiokot maachi, jume ániat kaa türíkúu yore jioptuame béchïbo! Bueítuk úttia júkái ayunakëhui, tè ¡Jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

<sup>8</sup> Á junëlitunakey, jume em mámam entok em guókim kaa türikum bíchaa enchí am huéria báareyo, Akè am chükütiaka mékka am guötia. Bueítuk chë türínake, kaa mámaka entok kaa guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, tè kaa yúmalam mámaka entok yúmalam guókeka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui. <sup>9</sup> Bueítuk empo, em pusim kaa türík enchí yáatua báareyo, yeuhuè am huíkeka mékka am jímma. Bueítuk chë türínake, huépülam puseka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, tè kaa guoyim puseka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui.

*Kabara táruri ejemplo*

*(Lc. 15:3-7)*

<sup>10</sup> ¡Tüisem át suuhua! Kaabe kía kaitapo am bínnake, huépülak junne, ímëi ili uusim. Bueítuk jume bem ángelesim téhuekapo ín Áchay pújapo

jíbam aane. <sup>11</sup> Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi jume emo tárulamene jínëu báreka äbo yebij-la.

<sup>12</sup> '¿Jáchisem ä bitcha? Senu yoreme cienim kabaraka, të huépülak táruko, ¿jachu kaa jume noventa y nuevem tösika júyat náa huée táytinake, huaka áu tárukamta jariaka? <sup>13</sup> Të ínëli huémta násuk ä tíakátek, lútüriapone ínel enchimneu jiau báare, chë júne al-leenake, hua kabara áu táruka tëhuakamta bétana, huame noventa y nuevem kaa emo tárukame béppa. <sup>14</sup> Ínëli kétchi, jü enchim áchay téhuekapo anemta nésau éeri, jume il-lichim ímí aneme, kaabeta áu táru íaa, huépülak junne.

*Jáchisu jüjjiokorihua jü hermaano*  
(Lc. 17:3)

<sup>15</sup> 'Bueituk Cristota súalhuäpo émomak aanik, kaa türük émou ä yáako, empo éntok áapo emepolem aneka, kuttilasë áu nooka. Enchi ä jikkajako, Cristota súalhuäpo émomak anikë yölataka tahuanake. <sup>16</sup> Të kaa enchi ä jikkajako, huépülak ö guoyimë émomak huéria; bueituk guoyim ö bájim jikkajäpo síme noki lútüriataka tahuanake. <sup>17</sup> Të bempörim kaa ä jikkajako, igleesiapo náu aneme téjhua. Huanäi igleesiapo náu anim kaa ä jikkajako, jume kaa judíom entok publicanom bénasë ä jipunake.

<sup>18</sup> 'Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, símeta ímí buíapo enchim súmakähui, áman téhuekapo két súmatunake, entok símeta ímí buíapo enchim búttiähui, áman téhuekapo két búttiatunake.

<sup>19</sup> 'Júchine ínel enchimneu jiaahua, eme guoyika, nanabeu éaka, ímí buíapo jita júne aahuátek, akem ä yáariana, ín Áchay téhuekapo anemta bétana. <sup>20</sup> Bueituk ják junne, guoyika ö bájika ín téhuampo náu anemmaki, huámíne ínapo áme násuk aane.

<sup>21</sup> Huanäi Peero áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jaikisísune ä jiokorínake jáni, juka ín hermaano kaa türük ínou ä yáako? ¿Guoy búsanisi?

<sup>22</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—Ée; kaa guoy búsanisi jíbba, ál-la setenta guoy búsanisi.

*Jume guoyika huikiríame*

<sup>23</sup> 'Íari béchíbo jü téhuekapo réy nésauri senu réyta bénna. Íri jume áu tékipanoame núnnuk, bempörim juka bem huikiríau am jünerianakë béchíbo. <sup>24</sup> Huanäi cuentam ä jo táyteko, huépülaka áu yeu tóijhuak, guoj mamni mil talentom ä huikiríame. <sup>25</sup> Íri kara áu béjtuaka taahuak. Huanäi ä tekohua át nésahuek ä nénkinä béchíbo, ä jubiahua, ä úusíhuam, entok símeta ä áttiahua, junëli ä huikiríau béjtuanä béchíbo. <sup>26</sup> Huanäi jü tekípanuario ä tekobeu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: "In teeko, yánti jíapsekë nee boobícháihui. Ínapone símeta enchi béjtuanake." <sup>27</sup> Huanäi jü tekípanuariota teeko, jíapsi sóokteka ä búttiätebok, entok ä huikiríäbet ä jiokorek. <sup>28</sup> Huanäi yeu sika, senuk tékilpo ä jáláihua téhuak, cien denariom ä huikiríamta. Huanäi kutánapo át chátuka ä jíabi mëay, ínel áu jíaka: "¿Juka em nee huikiríähue nee bejtua!" <sup>29</sup> Huanäi jü tekohuäpo ä jáláihua, guókpo áu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: "Yánti jíapsekë nee boobícháihui. Ínapone símeta enchi béjtuanake." <sup>30</sup> Të áapo kaa

báarek, ál-la carcelpo ä yéchtebok, juka ä huikiriäu ä béjtuäu tájti. <sup>31</sup> Jume áamak tekipanuariom juka áma huémta bíchaka, tüisim sirokaka taahuak. Huanärim bem yöturibeu sájaka ä ettejhuariak, juka simeta áma yeu sikamta. <sup>32</sup> Huanäi ä tekohua ä núnuka, ínel áu jiaahua: “¡Tekipanoalero kaa tü yóreme! Simeta huaka em nee huikiriäune enchi át jìokorek, inou enchi jìokot jíakä béchìbo. <sup>33</sup> ¿Jachè kaa két ínèli ä nák jìokoli máchiakay, juka em jálaí, enchi ín nák jìokolekà bénasi?” <sup>34</sup> Huanäi ä tekohua omteka, jume yore bébebame mámpo ä tójjak, simeta ä huikiriäu ä béjtuäu tájti.

<sup>35</sup> Jesús ínèli jiaahuak:

—Ánèli kétchi, jü téhuekapo ín Átchay két ínèli enchim yáanake, juka enchim béj-reka ayukamta kaa chíkti jíapsimak enchim ä jìokòreko juka em hermanota.

## 19

### *Jesús divorciota bétana am majtia*

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

<sup>1</sup> Chúkula Jesús ikäi nokta noksuka, Galiléa buiärapo yeu sika, Judea buiärau bíchaa siika, Jordán bathue huáyтана. <sup>2</sup> Juebenara gente áa sáu sájjak. Huámiri jume kòkoreme tütek.

<sup>3</sup> Huanärim áu yájjak, jume pariserom, ä jioptua báreka, ínel jíaka:

—¿Jachu yoremta béchìbo türi jáni ä jubi ä jímmaanakèhui, kía jita béchìbo junne?

<sup>4</sup> Áapo am yómmiaka ínel jiaahua:

—¿Jachem kaa ä nok-la, juka jìojteta? Bueítuk júnakoy ániata naateyo, “outa entok jámutta yáhuak”. <sup>5</sup> Entok két ínel jiaahua: “Íari béchìbo jü yoreme ä áchayhua entok ä áyehua tósika, ä jubibeu rúkteka áamak jíapsinake. Huanärim ínèli huépülak náu takahuanake.” <sup>6</sup> Júnèlim béja katim náapat guooyi, ál-lam náu huépülak takaanake. Juka Diosta náu rúktiakähui éntok, jü yoreme kaibu am náikimtenake.

<sup>7</sup> Inèlim áu jiaahua:

—¿Jatchiaka júntuk Moisés ä jímmaaka divorcio jìosiata ä mák nésahuek?

<sup>8</sup> Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jíapsekä béchìbo jü Moisés junèli ä yáatebok, jume enchim jáamuchim enchim guótianake bétana. Tè tua késampo naateka kaa junèli huéiyey. <sup>9</sup> Ínapone ínel enchimmeu jiaahua, jábe ä jubi tábui yoremтамak áhuä náyotek ára ä jímma. Kaa ä junèlituko, ä jubi jìosia divorciota ä mákaka tábuik jubekátek, adulterio kúlpata jípureka tatahua; entok jábe juka jímmata jubekame két jíba júkai kúlpata huériunake.

<sup>10</sup> Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Á ínèlitunakey, kaa áma huétche, jü emo jubiahuame.

<sup>11</sup> Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katim simetaka áma yuuma, ä mabet béchìbo, ál-la huame Diosta bétana jünee huamta mabetame. <sup>12</sup> Bueítuk huate yoremem jauhuey júne kaa jujube; bempo júnel yeu tómtila. Huate entok tua káponim, yoremem ínel am yáalä béchìbo; huate entok bempo ínel emo yáala, kaitat obisi

éaka, juka Diosta tékil joo béchibo. Juka íkái mabetakame áma áu yumäu jüneriaka ä yáanake; jíba türi éläposu jauhuey júne kaa jubnake.

*Jesús tühuata ili usim mákka*

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

<sup>13</sup> Huanäi ili usim áu tóijhuak, áme béppa mámtéka Diostau am buanianaké béchibo; të jume discípulom kuffi ámet nónokak, Jesústa kaa múksi bit íaaka. <sup>14</sup> Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tóija Jume ili usim éläposum ínou kannake. Katem júkái am úuhua, bueítuk Diosta téhuekapo réy nésauta, bempom ä áttiak.

<sup>15</sup> Huanäi áme béppa mámtéka yeu siika, jum ä aneïpo.

*Jü riko jübua yótume*

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

<sup>16</sup> Huanäi senu áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Türi Maestro, ¿jita tühuatasune yáanake jáni, juka yü jíapsihumta jípu béchibo?

<sup>17</sup> Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tíiya? Kaabe éntok türi, Dios jíbba. Të empo jíapsita ayukäu kibak bárëtek, Diosta nésahuim, Akë am éeria.

<sup>18</sup> Júnel áu jiaahua:

—¿Jíta nésaurim?

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katë yore súuhua. Jubekë kaa tábuimak jíapsa. Katë ékbua. Katë kía jábetat nooka. <sup>19</sup> Juka em áтчay éntok em áiye, Akë am yöre; éntoke juka emo bénasi yoremta emo bénasë ä ériaka ä bínnake.

<sup>20</sup> Jü jübua yótume ínel áu jiaahua:

—Íkái simetane éeriala ín usitukäpo naateka. ¿Jita éntok júchi ínou bëye?

<sup>21</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo tua lútula jíapsi bárëteko, sikë juka simeta em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika. Huanäre äbo sika ino sáu huéiye. Inëlë simeta joaka, áman téhuekapo ä jípunake, juka juebenak béj-remta.

<sup>22</sup> Íkái jíkkajaka jü jübua yótume, kaa al-leaka siika; bueítuk yún jita jípurey, rikotukay.

<sup>23</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Tuane lütüriapo ínel enchimmeu jiaahua, tepa obiachi jü riko jum téhuekapo réy nésahueu kibak béchibo. <sup>24</sup> Júchine ínel enchimmeu jiaunake, chë júne kaa obiachi jü kameyo jíikia pusimpo áman ä huéenaké béchibo, juka rikota téhuekapo Diosta réytaka nésahueu huéenake béppa.

<sup>25</sup> Jume discípulom íkái jíkkajaka, tepam guómtilatata taahuak, ínel jíakari:

—¿Jábesu éntok béja ára jínëutaka tahuanake jáni?

<sup>26</sup> Huanäi ám bíchaka Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume yoremem béchibo íri tepa obiachi; të Diosta béchibo kaita obiachisi maachi.

<sup>27</sup> Huanäi jü Peero ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Señor ítapo éni, simeta itom jípurëu tóij-la; huanäite emo sáu kaate. ¿Jítasute, én, jípunake?



28 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, júnakoy béja simeta bemelasi tahuako, ínapo Diosta Üusi tua réytaka bankot yejteko jum símek béppa uyorikuu, eme ino sáu rejtilame, ámanïrem két jume dooce rey bankommet jotenake. Jume Israelta dooce tribum béchibem jueezimtunake. 29 Jábe junne juka ä jóuhua, ö áamak huéeri, ö ä áchayhua, ö ä áyehua, ö ä jubiahua, ö ä usihua entok buíata, ín téhuam béchibo ä tójakame, cientota béekisi áa béppa ä mabetnake, Diosta bétana, éntok két juka yü jíapsihua. 30 Të juebénaka bát kateme chúkulam kannake; jume chúkula kateme éntok bát kannake.

## 20

### *Párasim etpo tekipanuame*

1 Jü téhuekapo réy nésauri éntok áchayhuari yoremta familiiaka bénna. Íri kethueytana yeu siika, tekipanuariom tákia báreka, ä huajpo páras takam chúktianakeme. 2 Huanäi am tákiaka ámema áu nok tütek, senu táapo huépul denariota am béjtua rókaka. Huanäi ä huajpo párasim ayukáu am bittuak. 3 Chúkula kethueytana bätanim ják jiy júchi yeu siika. Huanäi huatem bitchak, kaita joaka, plaazapo jokame. 4 Huanäi ínel ámeu jiaahua: “Emem ket áman kaate, jum huajpo párasim ín él-láhuí. Ínapone juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.” Huanäi bempo áman sájjak. 5 Abe lúl-la yejtey júchi yeu siika, entok kúpteyo abe bájim jiy; huanäi két alë bénasi aayuk. 6 Entok abe mamnim jiy júchi yeu siika. Huanäi huatem kaita joame téaka, ínel ámeu jiaahua: “¿Jatchiakasem kaita joaka síme táapo ímí aane?” 7 Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Bueítuk kaabe itom tákiala.” Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua: “Emem két áman kaate, jum huajpo párasim ayukáhuí; huanäine juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.” 8 Huanäi tukariu yúmako, jü yöturi huajpo párasim áttiakame, ä móromabeu ínel jiaahua: “Jume tekipanuame núnuka am béjtua, huépul taahuata, jume chúkula naatekame bátchu, jume bát naatekammeu tájti.” 9 Huanäi jume abe mamnim jiy áman yájakáhuí, hueepulakam huépul denariota mabetak. 10 Jume bát tékiliu kimukame áman yájaka chem yún emo béjtua máchiley; të bempom két hueepulakam huépul denariota mabetak. 11 Huanärim ä mabetaka éhuil náu nookay, juka familiatau yöturita béj-reka, 12 ínel jáka: “Ímëi chúkula kimukame senu orata jíbam tekipanuala, éntoke jíba ito bénasi am béjtuala, ¡táttareka entok bétte tékilta síme táapo itom yáalatuk junne!” 13 Huanäi áapo am yómíiaka huepülakuu ínel jiaahuak: “Amigo, kaitane enchi úuhua. ¿Jachune kaa nokta émomak yáhuak, huépul denariota enchi béjtua rókaka? 14 Juka em áttia nükë síme; të ikäi chúkula kibakekamtane em mabetakáu béekiknä béjtua báare. 15 ¿Jachune kaa lútüriata jípure, juka ín áttia ín yáa bárë páman ín yáanakéhuí? Ö, ¿empe envidiata jípure jáni, ín tü yóremtukä béchibo?” 16 Íneli jume bát kateme chúkulam kannake; të jume chúkula kateme, ímëi bát kannake. Bueítukim juebenna, jume núnurim; tërim ilikki, jume yeu púarim.

*Jesús ä muknakeu júchi jüneriatebok**(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)*

<sup>17</sup> Jesús buere joära Jerusaléniu jikau sika, ä dooce discípulom naatepola am núnnuk. Huanäi böot huéeka inel ámeu jiaahua:

<sup>18</sup> —Ímíte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Üusi éntok jume tiöpopo chë nésahueme entok escriibam mámpo tóijna. Huanärim nokta át chúpánake, ä ménä béchibo, <sup>19</sup> entokim kaa judíom mámpo ä tóijnake. Jiokochim ä joaka ä bemmuchanake. Huanärim kúrusit ä poponnake; té báij taahuarim huéy jíabitenake.

*Jacobota entok Juanta áye aahuähui**(Mr. 10:35-45)*

<sup>20</sup> Huanäi jü Zebedeota üusim áiye ä asoammaki Jesústau rúkteka, áu tónommia kíktek. Huanäi senu huémta áu aahuak. <sup>21</sup> Áapo inel áu jiaahua:

—¿Jitasë huátia?

Jü jámut ä yómmiak:

—Ímëi ín guoy asoam, ámechë nésahue, bueítuk réytaka em nésahuepom émomak jotenake, huépülaka bátatana, senuk éntok míkötana.

<sup>22</sup> Huanäi Jesús ä yómmiaka inel áu jiaahua:

—Katem jüneiya jita enchim aahuähui. ¿Jachem juka báasopo ín jinakeu ára inomak jëye? ¿Jachu emëe juka jiokot anhuamta ín innénakeu ára inomak ä innëa?

Huanäi bempo ä yómmiak:

—Jeehui, ámate yuuma.

<sup>23</sup> Áapo inel ámeu jiaahua:

—Lütüría báasopo ín jinakeu ára enchim jinakëhui, entok juka jiokot anhuau ín innénakeu arem inomak ä innëa. Té senuk bátatana entok míkötana, ino náapo jábem jotenakëhui, kanne ínapo ä jípуре, juka jábem ín ä máknakëhui; ál-la jü ín Átchay áma am náikiala, jume íári béchibo yeu púarim.

<sup>24</sup> Jume guojmamni discípulom íkai jíkkajaka ámehuim öomtek, jume guoyika emo sailakammehui. <sup>25</sup> Huanäi Jesús am núnuka inel ámeu jiaahua:

—Jüneäem, jume yäura tékiata naciónimmeu jípуреme, bem nésahuepom úttiapo kaa türihuamta ámeu johua, entok jume buéresi emo jípуреme úttiapom áme béppa nésahue. <sup>26</sup> Té enchim násuk kaa inëlitunake, ál-la hua enchim násuk áu yö joame, íri jume huatem nésauta jorianake. <sup>27</sup> Bueítuk jábe enchim násuk bát huériata jípu báareme, íri huatem bétuk áu jípunake, nésauta am joriaka. <sup>28</sup> Ínapo jü Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta jabeta nee jooria íaaka, ál-la símem nésauta joria báreka; entok símem béchibo muk báreka ä jíapsi tójjak, juebenam jínëu báreka.

*Guoy liliptim bíchaka taahuak**(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)*

<sup>29</sup> Jum pueblo Jericópo bempörim yeu sájako, juebena gente áme sáu sájjak. <sup>30</sup> Jesústa áma huam huéy, guoy liliptim böo mayoat jokay. Huanäi ä jíkkajakam kusisi cháchayek, inel jíaka:

—¡Señor, Davidta Ûusi, itomë nák jiokolë!

<sup>31</sup> Jü gente éntok ámet kutti nónokak, kaa múksi am jiau sáhueka; të bempo chë júne úttiaka chaayey, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Ûusi, itomë nák jiokolë!

<sup>32</sup> Huanäi Jesús kíkteka am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem enchimneu nee yáa ía?

<sup>33</sup> Bempo ínel áu jiaahua:

—Señor, itom pusimte étapo íaa.

<sup>34</sup> Huanäi Jesús am jiokoleka, pújpo ámet mámtek. Huanärim sep bíchaka taahuak, entokim áa sáú sájjak.

## 21

*Yólataka Jesústa buere jóära Jerusaléniu kibakëhui  
(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)*

<sup>1</sup> Buere jóära Jerusaléniu jëla am kateyo, jum pueblo Betfagéhuim yájjak, káhui Oliivou kaa mékka. Huanäi guoy discípulom áman bíttuak, <sup>2</sup> ínel ámeu jíaka:

—Íli jóära itobeu kátekáhuem kaate. Huanärem buruta áma chákamta téunake, íli buruta jípuremta. Akem am búttiaka ábam huéria. <sup>3</sup> Të jábeta jáchin enchimneu jia, ínelém áu jiaunake: Jü Señor am huátia; láutite ábam nóttianake.

<sup>4</sup> Síme íri yeu síika, áhuä chúpanakë béchíbo, juka profetata nokakáhui, ínel ä jíako:

<sup>5</sup> Ínelém áu jiaunake, jü buere jóära Siónpo jóakammehui:

“Ímí emou huéiye, jü em réy,

kaa áu chëhualéka, buru jámuttat yetsimeka,  
íli buuru animal asoari ára púaktemtachi.”

<sup>6</sup> Huanäi jume discípulom áman sájaka, Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak. <sup>7</sup> Huanärim juka buru jámutta núpak, entok juka íli buruta; ímírim jume bem mántom áme béppa óorek. Huanäi Áapo áme béppa yejtek. <sup>8</sup> Jü gente éntok tüisi juebénakay. Huanärim bem mántom böot tósakay; huate éntok júya sáhuatam chúktiaka böot ä huáttiasakay. <sup>9</sup> Jü gente bát kateme entok áa sáú kateme chayekam ínel jiaahuay:

—¡Buéresi al-leehuame Davidta Ûusi béchíbo! ¡Jü Señorta téhuampo ábo huéeme, tüisi buere al-leehuame áa béchíbo! ¡Jíkat bétana huéiye, jü buere al-leehuame!

<sup>10</sup> Jerusaléniu ä kibakeko, síme áma jóakame tüisim al-leaka áu yeu sájjak, ínel jíaka:

—¿Jábesa íri?

<sup>11</sup> Huanäi jü gente ínel jiaahuay:

—Íri Jesús, jü profeta pueblo Nazaret Galiléa buiärapo joome.

*Tiöpopo kaa türík joame yeu béebak  
(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)*

<sup>12</sup> Jesús jum Diosta tiöpopo kibakeka, símem jita áma nénenkame entok jita áma jínnume yeu am béebak, entok jume tómita áma nakuliame mesam am móbektiriak, entok guókohuim nénenkame sila-bankom mékka am huötiriak. <sup>13</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínel jjojteri: “Jü ín káari, oración áma jojohua kári ti téhuaana”; të eme, tómi lak-ron káu guójoriata bénasem ä jípure.

<sup>14</sup> Huanärim jum tiöpopo áu yájjak, jume liliptim entok lolöim; huanäi am tütek. <sup>15</sup> Të jume sacerdotem chë nésahueme entok escriibam, juka buéresi jita ä joäu ä bíchaka, entok jume usim tiöpopo chay nokaka ínel jíame: “¡Buére al-leehuame Davidta Üusi béchibo!”, huanärim öomtek.

<sup>16</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jachë am jíkkaja, juka ímëi nokähui?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jeehui. ¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka jjojteta? Bueituk ínëli jiaahua:

Jume ili usim entok jume chëyeme tempo,

ímëri chë yúmalasi enchi am yörinakë béchibo tüise am buiktuala.

<sup>17</sup> Huanäi buére jóäraapo am tójaka yeu siika, pueblo Betaniau bíchaa; huanäi huämi taahuak.

### *Chuna óguotat bétte nooki*

(Mr. 11:12-14, 20-26)

<sup>18</sup> Kethueytana buére jóarau nótteka tébäurek. <sup>19</sup> Chuna óguota böo mayoat huéekamta bíchaka, áu rúktek; të kaita át téhuak, kía sáhuam jíbba. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¡Jauhuey júne kaa júchi takanake!

Huanäi sep huaakek, jú chuna óguo. <sup>20</sup> Jume discípulom íkái bíchaka, buére éakam át guómtilatata ínel jiaahuay:

—¿Jáchisu ïri chuna óguo seychúkti huaakek?

<sup>21</sup> Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, eme Diostat éaka kaa kóm éätek, katem kía íkái chunammeu ín yáakäu jíba ára jo éiyey; ál-lem ínel áu jíakátek, ï júya káhuu: “Sóoktekë bahuéu emo jímma”, huanäi junëli áu yáa éiyey. <sup>22</sup> Símeta oraciempo súaleka enchim aahuäu, akem ä mabetnake.

### *Jesústa yäura*

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

<sup>23</sup> Tiöpou ä yepsako, jume chë áma nésahueme entok jume pueblopo yoiyöturi nésahueme Jesústahuim rúktek, huatem ä majtiayo. Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jita yäuratasë jípureka íkái johua? Entok, ¿jábeseu enchi ä mákkak, íkái yäurata?

<sup>24</sup> Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két enchim temajjnake. Enchim nee yómmiako, ínapone két enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkái ín joähui. <sup>25</sup> Jú Juanta yore batóahui, ¿jákübosu huéiye? ¿Téhueka bétana, ö yoremem bétana?

Huanäi bempo náu nookay, ínel jíaka:

—Bueituk téhueka bétana ti itom jíayo, Áapo ínel ítou jiaunake: “¿Jatchiaka jüntukem kaa ä súalek?” <sup>26</sup> Yoremem bétana ti itom jíay éntok, pueblootat májhue; bueituk símetakam Juanta profeetapo jípure.

<sup>27</sup> Huanärim Jesústa yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katte júneiya.

Huanäi Áapo két ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két kaa enchim téjhuaanake, jita yáurata jípureka íkái ín joähui.

*Guoy usiarim ejemplo*

<sup>28</sup> Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Tè, ¿jáchisem ä bitcha? Senu yoreme guoyim üusekay. Jü huépülakuu rúkteka ínel áu jiaahua: “In üusi, i taahuarichë áman párasim ayukäpo tekipanua.” <sup>29</sup> Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua: “¡Kanne báare!” Tè chúkula áu temajeka ä éäpo nótteka áman siika. <sup>30</sup> Jü senukuu rúkteka két ínel áu jiaahua. Huanäi áapo ä yómmiak, ínel jiaka: “Jeelui, Señor, ámanne huéenake.” Tè kaa áman siika. <sup>31</sup> Jume guoyika sáihuakame, ¿jábesu ä áchay nésahui yáuhuak?

Bempo ínel jiaahua:

—Jü bát sáihuakame.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone enchim téjhua, jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme enchimpachim áman kaate, jum Diosta réytaka nésahuèhui. <sup>32</sup> Bueítuk Juan enchimueu yepsak, böot lútula huémta huériaka; tè katem ä susualek. Tè jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme, imëi ál-la ä susualek. Eme éntok íkái bíchaka junne, katem emo jíapsi kúaktiak, ä súal béchibo.

*Jume kaa tü yóreme tekipanualerom*

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

<sup>33</sup> ‘Akem ä jikkaja, juka tábui ejemplota: Yoreme familiakamta bétana. Ä huajpo páras óguom jábuaka am kóräituak. Párasim áma báhua nunúhuamta yáaka, tétam náu cháiyak, mejikat tájti simeta bít béchibo. ‘Huanäi huatemmeu ä perentaka, mékka bíchaa siika. <sup>34</sup> Huanäi páras takam chúktianäu yúmako, jume ä sáhuèhuim áman bíttuak, ä huajpo párasim suayammehui, juka huajpo yeu huémta am mabet iaaka. <sup>35</sup> Tè jume tekipanualerom jume áman bíttuarim buíseka, huépülakim tüisi kókosi yáuhuak; senuk éntokim mëak; senuk éntokim tétammey mámaasuk. <sup>36</sup> Júchi bénasi ä sáhuèhuim chë bürum áman bíttuak; tè jume tekipanualerom jume bát áman bíttuahuakame bénasim am yáuhuak.

<sup>37</sup> ‘Íkái simeta yeu simsü násuku, ä üusihua áman bíttuak: “In üusi ál-lam yórinake”, ti jiaka. <sup>38</sup> Tè jume tekipanualerom, juka huajta áttiakamta üusi bíchaka, náhuim ettejhuaka ínel jiaahua: “Íri jü simek áttiaka tahuaseme. Binem kaate; atä mënake. Huanäite ítapo simemak tahuaseme.” <sup>39</sup> Huanärim páras etpo yä huíkaka ä mëak.

<sup>40</sup> Jü yöturi páras etta áttiakame yepsakátek:

—¿Jáchisu am yáanake jáni, jume tekipanualerom?

<sup>41</sup> Inëlim áu jiaahua:

—Jume kaa türík jíapsekame, kaa am jiolekaka am súanake. Huanäi juka páras etta tattäbuim mámpo ä tóijnake, bueítuk tiempota yúmak ä mabet éau, ä béjtuanä béchibo.

<sup>42</sup> Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka Diosta noki jiojteta? Ínel jiamta:  
Jume káateme, juka tétatam türík yeu tahuariak.

Īri tēta éntok ejkinapo nahuataka yeu simla.

Jü Señor ikäi yáala.

Īri itom bíchäpo buériasi maachi.

<sup>43</sup> Huári béchibone ínel enchímmeu jiaahua, jü Diosta réy nésauritem úhuana. Huanäi täbui gente ä mákna, Diosta éä páman türík taka báareme. <sup>44</sup> Jábetaka junne, ĩri tētata béppa huéhekame jámtiatunake; tē jü tēta senuk béppa kóm huéhekátek jótasi ä tutujnake.

<sup>45</sup> Ä ejemplom jikkajaka jume sacerdotem tiöpopo chē nésahueme entok jume parisерom jünéakam taahuak, bempörim bétana ä nokaïhui.

<sup>46</sup> Tē jáchin bem ä buijnakeu áachim ä jariay; tem pueblota májhuey, bueítuk bempom ä profetatukä bétana ä täyay.

## 22

### *Pajko bóoda ejemplo*

<sup>1</sup> Jesús am yómmiaka júchi ámeu nookak, ejemplommeyi, ínel jíaka:

<sup>2</sup> —Jü Diosta téhuekapo réy nésauri, senu réyta bóoda pajkota yáakä béna, ä úusi béchibo. <sup>3</sup> Huanäi ä sáhuéhuim náasam bíttuak, bóodau néjunrim núnu béchibo; tē ímēi katim áman kat bábarek. <sup>4</sup> Huanäi júchi huatem ä sáhuéhuim áman bíttuak, ínel jíaka: inélem ámeu jiaahua, jume néjunrimmehui: “In toorom entok animaalim áahuikam súasuri; buáhuamtane béja yáatebosula. Sime béja huéchiapo óorek. Bóodahuem ábo kaate.” <sup>5</sup> Tē bempo kaa áman kat báreka sájjak, senu ä huasau bíchaa, senu éntok ä tékil bíf báreka siika. <sup>6</sup> Huate éntok, jume áman sáyhuakame buíseka, kókosi am yáaka am súuhuak. <sup>7</sup> Jü réy ikäi jikkajaka óomtek. Huanäi ä yún sontarom áman bíttuaka am súatebok, jume huatem mēakame entok bem jóära am táariak. <sup>8</sup> Huanäi ä sáhuemmeu ínel jiaahua: “Jü pajko bóoda béja yúmalasi huéchiapo óorek; tē jume néjuntaka áman kannakeu katim áma náikiapo yúmalatukay. <sup>9</sup> Ámanem kaate, jume böom pákun bíchaa yeu katem-mechi. Huanärem simem enchim tíau bóodau núnu.” <sup>10</sup> Huanäi jume sáyhuame böommet yeu sájjak. Simem jume bem tíakáhuim náu tójjak, tü yóremem entok kaa tü yóremem. Huanärim áma tápunak, jume bóodau néjunrim.

<sup>11</sup> ‘Huanäi jü réy áman kibakek, jume néjunrim bíchaka senu yoremta áma téhuak, kaa bóoda súpem súpekamta. <sup>12</sup> Huanäi ínel áu jiaahua: “Amigo, ¿jáchise ábo kibakek, kaa bóoda súpem súpeka?” Huanäi áapo kaa jáleka taahuak. <sup>13</sup> Huanäi jü réy ínel ámeu jiaahua, jume sáyhuammehui: “¡Akem ä súmma, guókpo entok mámpo! Huanärem pákun bíchaa ä jímma, kut huathuattēhui. Huämíri buannake, támim kumeka.” <sup>14</sup> Bueítuk juebenamme jume núnurim; tem ilikki jume yeu púari.

### *Yäura impuestom*

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

<sup>15</sup> Jume parisерom sájaka náu ettejhuak, kaa ínel ä éäpo jita ä nokay ä jaatia báreka. <sup>16</sup> Bem discípulomim áu jaasek, herodianommaki, ínel jíaka:

—Maestro, jüneate lütüriata em türēhui, éntoke lútula lütüriay Diostau bíchaa huémta am majtia; éntoke kaabeta bétana emo suaya, bueítuk

juka yoremta, ä jülëbënapo, katë ä bíchaka át suuhua. <sup>17</sup> Enë itom téjhua: ¿Jáchisë ä bitcha? ¿Jachu türi jäni rey Césarta impuestom bëjtua béchibo? Ö, ¿ëe?

<sup>18</sup> Të Jesús jünéaka kaa tü éehuamta bem jípurëhui, ínel ámeu jiaahua: —Emëe kaa tü yórememtaka emo tü joame. ¿Jatchiakem nee jioptua báare? <sup>19</sup> Nechem ä bíttua, juka impuesto tómita.

Huanäi bempo huépul denariota áu buissek. <sup>20</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábësa pújbak, entok jábesam téhuak, jume tómit jiojterim?

<sup>21</sup> Bempom ä yómmiak:

—Césarta pújba.

Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia, Césartem ä mákka; juka Diosta áttia entok, Diosta.

<sup>22</sup> Íkai jikkajakam buére ëeak. Huanärim ä tójaka sájjak.

### *Kókkolam jíabitë bétana nátëmajhuame*

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

<sup>23</sup> Huäri taahuarichi jume saduceom áu yájjak. Ímëri katim ä súaley, juka kókkohuaka júchi jíabitehuamta. Huanärim Jesúsata nátëmajek, ínel jáka:

<sup>24</sup> —Maestro, Moisés ínel jiaahua, jábetaka junne kaa üuseka mukukátek, ä sailahua juka jámut jókoptulata ä nüpo yúmala. Huanäi át usiakátek, ímëri ä saila mukilatachím náikiatata tatahua. <sup>25</sup> Yoremem guoy-búsanika, emo sailaka ito násuk aaney. Huépülaka bát juubek, të kaa üuseka muukuk. Huanäi ä jubi ä sailabeu tó muukuk. <sup>26</sup> Ínëli kétchi jú chúkula huéeme entok jú bájikun huéeme, guoy-búsanim yumäu tájtim kókkok. <sup>27</sup> Chúkula símem kókkosuk, jú jámut két muukuk. <sup>28</sup> Jume kókkolam jíabiteko, jume guoy-búsanika ä jubekaihui, ¿jábësu jüntuk íkai jámutta jubeka tahuanake jäni?

<sup>29</sup> Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jiop-läem, juka Diosta noki jiojteta entok ä úttiära kaa täyaka.

<sup>30</sup> Bueítuk kókkolam jíabitëpo, kaabe jubnake entok kaabe jubtuana; bueítuk téhuekapom Diosta ángelesim bënasi jíapsinake. <sup>31</sup> Të jume kókkolam jíabitenake bétana, ¿jachem Diosta nokakäu jiojterita kaa nok-la, ínel ä jääpo?: <sup>32</sup> “Ínapone Abrahamta Dios, entokne Isaacta Dios, entokne Jacobta Dios.” Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jíápsammehui.

<sup>33</sup> Jú gente ä nokihua yore majtiahumta jikkajakam akim ä úttiley.

### *Jü buére nésauri*

(Mr. 12:28-34)

<sup>34</sup> Huanäi jume pariserom ä jikkajak, Jesúsata jume saduceom kaita am noktukáhui. Huanärim huépülay bénasim emo náu tójjak. <sup>35</sup> Senu ámemak joome, Moiséjta ley am mamajtiaihui, ä nátëmajek ä jioptua báreka, ínel jáka:

<sup>36</sup> —Maestro, ¿jita nésaurisu chë yörisi maachi, jum Moiséjta leypo?

<sup>37</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—“Dios em yóturië náknake, síme em jíapsiyi, entok síme em espírituyi, entok síme em éerimmeyi.” <sup>38</sup> Íri ínel jú tua bát huéeme entok jú nésauri chë yörisi maachi. <sup>39</sup> Jú chúkula huéeme éntok két alë bënna:

“Juka emo Bénasi yoremtë náknake, em emo náké Bénasi.” <sup>40</sup> Ímëi guoy nésaurimmet huíjjüte, jü Moiséjta ley entok jume profetam jiojteri.

*¿Jábesu Cristota üusek?*

*(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)*

<sup>41</sup> Jume pariserom ketune náu aneyo, <sup>42</sup> Jesús am nátemajek ínel jíaka:

—Cristota bétana, ¿jáchisem éiya? ¿Jábesä üusek?

Ínëlim áu jiaahuak:

—David ä üusek.

<sup>43</sup> Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasu júntuk David, Espíritu Santota úttiäray nokaka, “Señor”? Ti ä téhuak, ínel jíaka:

<sup>44</sup> Ínel jiaahuak jü Señor ín Señortahui:

“In bátatanë yejte,

jume enchí bėj-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti.”

<sup>45</sup> David “ín Señor” ti ä téhuak. ¿Jáchisu júntuk ä üussitunake?

<sup>46</sup> Kaabe ára ä nok yómmiaka taahuak; entok huári taahuarit naateka kaabe júchi ä nátemajek.

## 23

*Jesús pariserom nátua*

*(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)*

<sup>1</sup> Huanäi Jesús gentetau nookak, entok ä discíipulommehui, ínel jíaka:

<sup>2</sup> —Jume escriibam entok pariserom, Moiséjta Bénasim yáurata jípureka emo bíttebo, juka Moiséjta leypo huatem majtiahuäpo. <sup>3</sup> Ínëli símeta huaka enchimneu nokaka enchim éria íau, akem ä éria, éntokem ä yáuhua. Të juka kaa tüisi aneka bem jíapsäu, katem ä joo báare; bueítuk bempom senu huémta yore majtia, tem tábuiasi jíapsa. <sup>4</sup> Bueítuk ánaatam súsuma béttesi maachik entok kara huériutumta, yoremem jénommetchim am öore; të bempom huépul sútyu jünem kaa át jálo-jálojte. <sup>5</sup> Ál-lam símeta bem joäu johua, yoremem bétana emo bít íaaka; bueítuk Diosta nooki jiojteta kóba mejëku entok mám tébiapom ä jípureka, sëbem bem mánto súpem béppa chátcha. <sup>6</sup> Entokim pajkopo násuk joka jíbuáhuamta türe, jum sinagogampo entok bankom bát jokammet bem jotenakëhui, <sup>7</sup> entok pláazapo bem tebotuanähui, entok huate yoremem bétana, “¡Maestro, Maestro!”, ti ámeu jíayhuamta.

<sup>8</sup> “Të emëe, katem “kóba yöhue” ti emo téhua íaa; bueítuk huépülaka enchimneu kóba yöhue, jü Cristo; eme éntok símetaka emo saylak.

<sup>9</sup> Katem jábeta “ín Átchay” ti téttehua báare ímí buíapo; bueítuk huépülak jíbate Áchayek, juka téhuekapo kátekamta. <sup>10</sup> Katem “Maestro” ti emo téhua íaa; bueítuk huépülaka enchimneu Maestro, jü Cristo.

<sup>11</sup> Jü enchim násuk chë yórisi maachi, íri enchim nésauta jorianake.

<sup>12</sup> Bueítuk jü jikau áu tóboktéame, kóm tahuariana; të jü bétuk áu jípureme éntok, jikau tóboktiana.

<sup>13</sup> “Të, jiokot maachi enchim béchíbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Juka téhuekapo réy nésautem yoremem béchíbo páttiaka, eme júne kaa áman kíkkimu, entok jume áman kimu báareme jünem kaa áman kimutua.



14 'Jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yöremtaka emo tü joame! Jume jámut jókoptula káarim emo áttia mámaka, íachirem jáhuiteka oraciónim tettëbem johua. Íari béchibo chë bétte noki enchimmet chúpatunake.

15 'Jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yöremtaka emo tü joame! Buíachi entok bahuechi mékka tájti náa sájaka, juka religiompo kaa enchimmak anemta enchimmakem ä tahuatua. Huanärem ínëli ä yáasuka, chë júne enchim béppa béetëu bíchaa ä huéenakeu, ä boo totoja.

16 'Jiokot maachi enchim béchibo, liliptim huatem böota téjhuame! Inëlem jiaahua: "Bueituk jábetaka junne tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; tē jábetaka junne juka orota tiöpopo ayukamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakē béchibo úttiataka tatahua." 17 ¡Kaa susuakem liliptim! Bueituk, ¿jítasasu chë yörisi maachi? ¿Jü oro o jü tiöpo orota Diostau bíchaa näikiame? 18 Inëlem két jiaahua: "Jábetaka junne juka tiöpo altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; tē jábetaka junne juka ofrendata Diostau bíchaa näikiata altarta béppa órekamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakē béchibo úttiataka tatahua." 19 ¡Enchim éäpëm aane, éntokem liliptim! ¿Jítasu chë yörisi maachi? ¿Jü ofrenda Diostau bíchaa näikiari, ö jü altar, juka Diostau bíchaa näikiata áa béppa órekamta santosi joame? 20 Bueituk jü altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa íari béchibo jiba ä nokäu lütüriate, ál-la jü síme áa béppa órekamta béchibo kétchi. 21 Jü tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa íari béchibo jiba ä nokäu lütüriate, ál-la Dios áma anemta béchibo kétchi. 22 Juka téhuekata entok Diosta áma yeyesäu bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, huaka áma kátekamta béchibo két ä nokäu lütüriate.

23 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yöremtaka emo tü joame! Bueituk eme juka júya méntata, anísta, entok cominota, diezmota áma yeu huíkeka Diostau bíchaa näikia; tem juka chë yörisi machik Moiséjta leypo huémta yeu tahuaria. Juka lútula huémta, yore nák jikolihuamta, entok Dios éehuamta, íkãrem kaa yeu tahuariaka ä yáa éiyey kétchi, tē juka huatek kaa kóptiaka. 24 ¡Liliptimtakem huatem böota téjhua! ¡Juka huetëpäritem yeu baayu, tē juka kameyota éntokem huiúktia!

25 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yöremtaka emo tü joame! Bueitukem juka báasota entok puraátota, béppatana túlisem ä bábaksia; tē huáijhuatana enchimmet tápuní, jü ékbua huame entok jü jáchin júne yún jítasu áttia péehuame. 26 ¡Parisero lipti! Báchë juka báasota entok puraátota huáijhua tüte; bueituk junëli béja pákutana két tütetaka ä tahuanakē béchibo.

27 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yöremtaka emo tü joame! Eme kókkolam sepultura tósalisi béppa bíttu bënëem; yeutanem musála machisi bíttu, tē huáijhua éntokem mukira ótammye tápuní, entok síme chïcha máchirayi. 28 Ínëli kétchi emë, lütüriapem pákutana yoremem bíchäpo, türík johuamta bënësi emo nüye; tē huáijhua kaa tü yörememtakem emo tü johua; kaa túhua éntok enchimmet tápuní.

29 'Të, jjiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk jume profetam sepulturamem johua, entok jume lütüriata boojoriaka kókkolame béppa monumentom sesehuatua. 30 Huanärem ínel jiaahua: "Bueituk itapo itom áchayim taahuarimmet jiápsakátek, kaibute ámemak chátuka jume profetam ójbo guótia éiyey." 31 Inëlem emesu emo yeu buisse, jume profetam súakame enchim áchayeká bétana. 32 Eme kétchi, jume bannataka kat-riam naatekähui, jakem ä chúpasu!

33 'jBakochim! jBakot usiataka nát tómti kateme! ¿Jáchisem emo ä guójanía máchile, juka bétte nokta infierno táijta béetëu enchim huérianakähui? 34 Huári béchibone enchimneu am bíttua, jume profetam, entok buére jita táyame, entok jiojtelerom. Ímërem huatem súanake, kúrusit am poponaka; éntokem huatem bem-muchanake, enchim singoogampo; éntokem huatem jájjanake buére jóaram békataná. 35 Jü lútula jiápsame ójbo, buiata béppa guótekame síme enchim béppatunake, jü Abelta ójbo lútula jiápsaka mukukápo naateka, entok Zacarías, Berequíasta úusi ójbou tájti, ikái jum tiópota entok altarta násuk enchim méakähui. 36 Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Íri síme ámeu huéenake, jume én nát tómti kateka jiápsammehui.

### *Jesús buere joära Jerusalénta jiolekoka buaanak*

*(Lc. 13:34-35)*

37 'jEmëe Jerusalénpo joome, emëe Jerusalénpo joome! jÉmem am memësk, jume profetam, éntoke tétammey am mamaasuk, jume emou bíttuarim! jJaikisisune jume em úusim náu tóij bábarek, jáchin juka tótorita ili tótorim másam bétuk náhuá totoja bénasi! jTë katem báarek! 38 Én éntok jü enchim jóuhua sipa sóola kaabe áma aneka tahuanake. 39 Bueitukne enchimneu júnel jiaahua: Én naatekem kaa nee bínnake, ál-la júnakoy ínel enchim jiayo: "jBuére al-leehuamta jípureka itou yebisise, jü Señorta téhuampo huéeme!"

## 24

### *Jesús tiópota tátapná tiaka nooka*

*(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)*

1 Jesústa tiópopo yeu simlataka ä huéeyo, ä discípulom áu rúktek, jume tiópopo káarim ä bíttua báreka. 2 Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua: —¿Íkàrem símeta bitcha? Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, káita ímí téta nát béppa kateka tahuanake, bueituk síme tátaptaka tahuanake.

### *Ániata kee lütey señalim ayunake*

*(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)*

3 Jesústa káu Oliivompo ä kátek, ä discípulom bempolaika áu rúktek, ínel jiaka:

—Ítomë téjhua, ¿jahueysu naatenake jáni jü huéenakeme? Entok, ¿jita señalsu ayunake enchi yebijnakeyo, entok ániata lütinakeyo?

4 Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—jTüisem jítat suuhua! Kaabe enchim báitäunake, 5 bueitukim juebénaka yáijnake, ín téhuampo emo katë tiaka: "Ínapone jü Cristo", ti jiaka; entokim juebenam báitäunake. 6 Éntokem náu nássuahuamta

jikkaijnake, entok náu nássua báahuaka náu ettejhuamta. Katem jáchim emo éetua, bueituk úttia simeta íkái huéenakêhui; tē ketune kee jee yuuma, jū taahuari ániata lütinakêhui. <sup>7</sup> Bueituk huépü naciön tábui naciöntamak nássua báreka áu tóboktianake, entok huépü réy naciön tattábui réy naciönta bėj-reka áu tóboktianake. Tēbaa entok kōkoa ayunake, entok juebena bēkatana buía áu yoonake. <sup>8</sup> Íkái simeta hué násuk, én jübua naatenake, jū kōkosi éehuame.

<sup>9</sup> 'Huanäi huate jiotkot enchim jonakeme, yaura mampo enchim toi-jnake, éntokem súana, ínomak enchim katē bēchibo, sime gentem enchim omtianake. <sup>10</sup> Juebénakam Diosta bem súaléu tóijnake. Emom bėj-reka emo yeu buíjnake, entokim kaa emo huáatiaka emo omtianake. <sup>11</sup> Juebénakam emo tóboktianakee profetamtaka Diosta bēchibo emo noká tíaka, entokim juebenam bāitāunake. <sup>12</sup> Juka kaa tūhuata áu büruriakā bēchibo jū emo nákhuame sipnake. <sup>13</sup> pTē jábe ä mukēu tájti ínot éaka jíápsakame, Diostamak jíbapo bēchibo jíápsinake. <sup>14</sup> Íri evangelio Dios réy, sime ániat jíápsammeu nokna; bueituk jume naciönim ä jikkáijanakē bēchibo. Huanäi béja yúmanake ániata lütinakêhui.

<sup>15</sup> 'Eme ä bichátek, juka Diosta bėj-reka kaa türík áma johuamta, jum tiöpo altar chē yörisi machiku, profeta Danielta jiojtekähui —jü jiojterita nokame, át suaka át jüneenake—, <sup>16</sup> huanäi jume Judeapo jóakame júya káhuui bícham tenninake. <sup>17</sup> Jü kárit jikat aneme, kaa kóm sika káapo huáíjhua jita nü bāanake. <sup>18</sup> Jü huaj páriapo aneme, kaa amáu nótteka béppa súpem nü bāanake. <sup>19</sup> jJiotkot machinake, jume jáamuchim abe asoame bēchibo, entok jume il-lichim asoaka am chítuame! <sup>20</sup> Diostahuem buaana, bueituk juka yeu tennihuáü kaa séberiaapo entok kaa jimyore táapo ä huénakē bēchibo. <sup>21</sup> Júnakoy jiotkot emo bit-huame ayunake. Íri ániata jünaktehuak naateka, kaabe ä bila, entok chúkula junne, kaabe ä bínnake. <sup>22</sup> Huámēi taahuarim kaa chúkútiahuakáteko, kaabe jinēutu éiyey; tē jume yeu púarim ä náké bēchibo, huámēi taahuarim chúkútiatunake.

<sup>23</sup> 'Huanäi senuk ínel enchimmeu jíayo: “íAkem ä bitcha! Ímí aane jü Cristo”, ö “Áman aane”, katem ä súale. <sup>24</sup> Bueitukim emo tóboktianake emo Cristo tíaka, jume yore bāitāhuame, entok emo profetam tíaka buéresim señaalim entok milagrom jonake. Ínēli áma yumáteko jume yeu púarim júnem bāitāu bāanake. <sup>25</sup> Bėjane bannaataka enchim téjhuaasula. <sup>26</sup> Íari bēchibo, ínel am jíayo: “íAkem ä bitcha, jó! Áma aane, áman buéeka páriapo”, katem áman sásaka. Ö, “íAkem ä bitcha! Buére káapo aane, kárit jikachi”, katem ä súale. <sup>27</sup> Bueituk jáchin juka yúku béroktiriata táata yeu hué bétana kóm sika entok táata áman huéchēu tájti ä machiriá bénasi, junēline bíttunake, ínapo jü Yoremta Ūsi yepsateko. <sup>28</sup> Bueituk ják junne takaa mukirata bōkāpo, tekuem áma náu yáijnake.

### *Yoremta Ūsi yepsähui*

*(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)*

<sup>29</sup> 'Jiotkot emo bíthuá násuk chúkula huámēchi taahuarimmet sejchúkti, jü taa kaa machisi tahuanake; jü mecha júne kaa machirianake; jume chókim entok téhueka bétana kóm huáttinake. Jü téhuekapo úttiára

éntok áu yoyoonake. <sup>30</sup> Huanäine téhuekapo bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi señalpo. Huanäi síme jü yóremra ánia buíapo náu huérim buanakam siroknaque; entokimne bínnake, ínapo Yoremta Üusi namupo téhueka bétana äbo kóm huéteko, úttiata jípureka entok buéresi símek béppa uiyoriku. <sup>31</sup> Trompeta jáhuíta kuseka ä ángelesim náa bíttuanake, jume yeu púarim náu am tóijnaké béchibo, jum naiki kátana jakata huépo, jákun buíata yumäu tájti, téekata naatépo entok jákun ä chúpépo tájti.

<sup>32</sup> 'Jume chunam bétanem ä jüneria, juka ejemplota, jume mesëkiriam básiu táytek, entok jume sáhuam sisiali táytek, jü tasaria béja äbe äbo yuuma. <sup>33</sup> Ínëli kétchi emëe, íkái símeta bichäteko, jüneäem béja puertapo äbo ä yumasëhui. <sup>34</sup> Lütüripone ínel enchimmeu jiaahua, jume én nat tómti kateme kee jee kókkoy, íri síme bíttunake. <sup>35</sup> Jü téhueka entok jü buíya lütinake; té jü ín nooki jíbapo béchibotunake.

<sup>36</sup> 'Té juka taahuata entok orata kaabe ä jüneria, jume téhuekapo ángelesim junne, ál-la ín Átchay jíbba.

<sup>37</sup> 'Té juka Noéta taahuarimpo jáchin yeu ä sikä bénasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsäteko. <sup>38</sup> Bueítuk júnakoy diluviota kee jee naateyo, jibuákam vino jéyey, emom juubey, huate entok juptuahuay; júnensu taahuari yuumak, Noéta barcopo kibaknakëhui. <sup>39</sup> Katim jünëiak, júnensu yepsak jü diluvió huanäi símem nuksika, inëlitunake kétchi, ínapo jü Yoremta Üusi yepsäteko. <sup>40</sup> Huanärim guoyika huajpo annake; huépülaka núk sákana, senu éntok áma tö sákana. <sup>41</sup> Guoy jáamuchim molinopom tujnake; huépülaka núk sakana, senu éntok tö sákana.

<sup>42</sup> 'Katem koptel-la, bueítukem kaa jüneiya, ják ániata huépo ín yebijnakëhui, ínapo jü enchim Señor. <sup>43</sup> Entok íkarem két jüneriapo yúmala: jü jóapo nésahueme jüniäteko ják orapo juka lak-ronta yebijnakëhui, kaa kócheka ä kaari suaya éiyey, lak-ronta kaa áman kibaknaké béchibo. <sup>44</sup> Ínëli kétchi, eme yúmalasem emo jípureka aane; bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi kaa enchim ä boobíchäpone yebijnake.

*Jü saulero tüisi tekipuanuame entok jü saulero kaa tüisi tekipuanuame (Lc. 12:41-48)*

<sup>45</sup> '¿Jábesu jü sáyhuame suaka ä teko éä páman áu nüyeme? Íri jü sáyhuamta mámpo ä famiiliahua tö simnake, tiempopo ä jibuátuanaké béchibo. <sup>46</sup> Huanäi buére al-leehuame áa béchibotunake, jü tekipuanualerotachi, ä teko yepsayo tekipuanuamta tiakäteko. <sup>47</sup> Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, símeta ä áttiahua ä mámpo yéchanake. <sup>48</sup> Té íri tekipuanualero ä jiápsipo kaa tüisi ínel ée táyteko: "In teko kara láuti yepsa", <sup>49</sup> áamak tekipuanualerom béb táyteko entok vino jéyemmak jibuáka vino jü táyteko, <sup>50</sup> íri yoremta teko yebijnake, hua taahuari kaa ä boobíchäpo, entok ják ániata huéy kaa ä jüneäpo. <sup>51</sup> Huanäi bétte nokta át chúpanake. Kaa tü yóremtaka tü yóremta bénasi emo antuammak yéchatunake; huámirim támim kuchichiti jiautuaka buannake.

1 'Jü Diosta téhuekapo réy nésauro guojmamni jámut bebemem bénanake. Ímëri juka jubemta mabet báreka bem lámparam nüka yeu sájjak. 2 Mamnikam suamsi emo nüyey; jume huate mamni éntok kaa suamsi. 3 Jume kaa suamsi emo nüyeme bem lámparam nüka, tem aceiteta kaa nüka. 4 Të jume suamsi emo nüyeme, aceiteta boteampo nüka, bem lámparammaki. 5 Juka jubemta kaa láuti yepsako, simetakam kótchok, yetem ámeu yúmako. 6 Huanäi éntok tukaa násuk huéy kusisi chayhuame jikkajtuk: "¡Abo huéiye, jü jubiseme! ¡Yehuem sájaka ä mabeta!" 7 Huanäi sime jume jámut bebemem, jotekam bem lámparam tütek. 8 Huanäi jume kaa suamsi emo nüyeme, jume suamsi emo nüyemmeu ínel jiaahua: "Aceitem itom mákka; bueítuk jume itom lámparam tutuke." 9 Te jume suamsi emo nüyeme am yómmiak, ínel jíaka: "Kaa itou ä binakë béchibo, entok enchimmeu junne, ámanem kaate, jume aceiteta nenenkammehui. Huanärem ä jínnu, enchim béchibo." 10 Të bempörim bát aceiteta áman jinnuyo, jü jubeme yepsak. Huanäi jume yúmalasi emo jípureme, áamaki jum pajko bóodau kíimuk. Huanäi jü puerta páttiahuak. 11 Të chúkula kéchim áma yájjak, jume huate jámut bebemem, ínel jíaka: "¡Señor, señor! ¡Puertatë itom étaporía!" 12 Të áapo am yómmiaka ínel jiaahua: "Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, kanne enchim täya."

13 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Katem koptel-la, bueítuk katem jüneiä jita táapo entok ják ániata huëpo, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

### *Talento tómita ejemplo*

14 'Bueítuk jü Diosta téhuekapo réy nésauro, yoremta mékka bíchaa sikamta bënna. Të kee simeka ä tekipanualerom núnuka, ä tómihua bem mámpo tójjak.

15 'Huanäi huépülak mamni talentom mákkak, senuk éntok guoy talentom, senuk éntok huépul talentota, íneli hueepulam bem áma yumäpo ámani. Huanäi mékka bíchaa siika. 16 Huanäi jü mamni talentom mákhuakame, ámey tekipanuka júchi mamni talentom koobak. 17 Íneli kétchi jü guoy talentom mabetakame, júchi guoy talentom ámey koobak. 18 Të jü huépul talentota mabetakame, sika jíbuejeka ä teko tómi éssok, ä máakari.

19 'Chúkula yún tiempota simsuko, jü tekipanualerom teko yepsak. Huanäi am núnuka am nátemajek, juka tómita bem mabetakäu bétana. 20 Huanäi jü mamni talentom mabetakame áma yepsak, júchi mamni talentom huériaka, ínel jíaka: "In Señor, mamni talentomë nee mákkak; ímírim óorek; júchine mamni talentom áme béppa koobak." 21 Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: "Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Señorta al-lerihuäpë kibake." 22 Huanäi jü guoy talentom mabetakame két áma yepsak, ínel jíaka: "In Señor, guoy talentomë nee mákkak; ímírim óorek; júchine guoy talentom áme béppa koobak." 23 Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: "Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu; kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Em Señorta al-lerihuäpë kibake." 24 Të hua huépul talentota mabetakame

két áma yepsak, ínel jíaka: “In Señor, enchine täya, nésautea bétték em jípuréhui, entok kaa em echakäpo júne enchi jíjichupähui, entok kaita báchiata em guötiakäpo em jita náu totojähui. <sup>25</sup> Huári béchibone májhueka, sika buíapo ä éssok, juka em tómmi. Ímire ä jípure, juka em áttia.” <sup>26</sup> Ä Señorhua ä yómmiaka ínel áu jiaahua: “jEmpo tekipanualero kaa türi entok obëra! Tüise júneyay kaa ín echakäpo ín jíjichupähui, entok kaita báchiata ín guötiakäpo ín jita náu totojähui. <sup>27</sup> Júntuksan empo juka ín tómmi, jume bankerommeu ä réutebo éiyey. Huanäi ínapo yepsakätek, juka ín tómi mabet éiyey, entok ä kobarimaki.” <sup>28</sup> Huanäi ínel jiaahua: “Juka talentotem ä úuhua. Huanärem juka guojmamni talentom jípuremta ä mákka. <sup>29</sup> Bueítuk jú jita jípureme, huatek mákna, chë yún ä jípunakë béchibo; të jú kaita jípureme, jú ílkkik ä jípurëu junne ä úuhuatuake. <sup>30</sup> Íri tekipanualero kaita béchibo türík, pákunem kaa machikun yehuä jímma. Huämirim támim kuchichíti jiautuaka buannake.”

### *Naciónim yäura bíttuanähui*

<sup>31</sup> ‘Júnakoy ínapo jú Yoremta Üusi símek béppa uiyoriku huéekane yepsayo, entok síme jume santo ángelesim ínomaki, huanäi jum áma jojohuäpo símek béppa uyorikune yejtenake. <sup>32</sup> Huämíri jume síme naciónim áu náu tóijna. Huanäi hueepulam huatem násuk náikimtenake, juka kabyerota kabaram chivam násuk am náikimte bënasi. <sup>33</sup> Huanäi jume kabaram ä bátatana jábuanake; jume chivam éntok ä míkötana. <sup>34</sup> Huanäi jú réy ínel ámeu jiaunake, jume ä bátatana jábuekammehui: “jBinem kaate, emëe ín Átchay bétana al-leehuäpo yeu púarim! Akem ä mabeta, juka réytamak enchim béchibo náikiata nesaunakëhui, juka ániata jünaktehuak naateka. <sup>35</sup> Bueítuk nee tébäurey, nechem jíbuä mí-ikak; nee bäa jí péay, nechem báam miikak; ín jóau mékka nee hueramay, enchim jóapem nee mabetak; <sup>36</sup> kaa nee sánkoko, nechem sánkotuak; nee kókorey, ínohuem nóiteka nee bitchak; cárcelpo nee kátek, ínohuem nóitek.” <sup>37</sup> Huanäi jume lútula jíápsakame ä yómmiakam ínel jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta bíchaka enchi jíbuätuak, entok enchi báa jí péayte enchi báam miikak? <sup>38</sup> Entok, ¿jauhueysute em jóau mékka enchi hueramay, ítom jóapo enchi mabetak, entok kaa enchi sánkokte enchi sánkotuak? <sup>39</sup> Entok, ¿enchi kókorey entok cárcelpo enchi kátekte emou nóitek?” <sup>40</sup> Huanäi jú réy am yómmiaka, ínel ámeu jiaunake: “Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, ímëi ínomak rejteme chë bétuk emo nüyeme enchim ámeu yáakähuem, ínohuem ä yáuhuak.”

<sup>41</sup> Huanäi jume míkötana anemneu ínel jiaunake: “Sékana bichem kaate, eme kaa türükun bíchaa náikiarim, tájta kaa tutukëu bíchaa; íri jú diablotá béchibo chúpari, entok ä ángelesim béchibo. <sup>42</sup> Bueítuk nee tébäurey, katem nee jíbuätuak; nee bäi mukey, katem nee báam miikak; <sup>43</sup> kaa ín jóa bëmu nee hueramay, enchim jóapem kaa nee mabetak; kaa nee súpek, katem nee sánkotuak; nee kókorey, entok cárcelpo nee kátek, katem ínou nóitek.” <sup>44</sup> Huanäi bempo két ä yómmiaka ínel áu jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta enchi bitchak, báa jí péamta, entok kaa em jóa bëmu enchi hueramay, kaa enchi sánkoko, enchi kókoreyo, entok cárcelpo enchi kátek, katte enchi aniak?” <sup>45</sup> Huanäi am yómmiaka ínel ámeu jiaunake: “Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, ímëri kaitapo

bít-huammeu kaa enchim ámeu yáakäu, inou júnem kaa ä yáuhuak.”  
<sup>46</sup> Ímëri jíbapo béchïbo bétte nokta ámet chúpëhuim kannake; jume Diosta béchïbo lútula jiápsakame éntok, jíbapo béchïbo jiápsihuáhuim yáijnake.

## 26

### *Jü náu nokhuakame Jesústa buij béchïbo*

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

<sup>1</sup> Jesús sîmeta íkâi noksuka, ä discîpulommeu ínel jiaahua:

<sup>2</sup> —Jüniäem guoy taahuarim jîba bëyëhui, pajko pajkuata yáaná béchïbo. Huanäi ínapo jü Yoremta Úusi huatem mámpo tóijna, kúrusit ín poponnä béchïbo.

<sup>3</sup> Huanäi jume tiöpopo chë nésahueme, éntok jume escriibam, éntok jume pueblopo chë yö yáarim, Caifásta tebat jóapom emo náu tójjak, ïri jume sacerdotemmeu kobanarotukay. <sup>4</sup> Náhuim yájaka nokta náu tütek, Jesústa bätäupo buíseka, ä më béchïbo. <sup>5</sup> Tem ínel jiaahuay:

—Kaa pajko táapo, bueítuk juka genteta kaa buére éaka emo am tóboktianakë béchïbo.

### *Musäla juba Jesústat huättiahuk Betaniapo*

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

<sup>6</sup> Pueblo Betaniapo Jesústa aneyo, Simmom Leproso ti téttehuahuamta jóapo, <sup>7</sup> jámut yepsak, botea alabastropo perfumeta tüisi bėj-remta áma huériaka. Huanäi Jesústa mesau ä káteko kóbat áachä tóak. <sup>8</sup> Ä discîpulom íkâi bíchakam öomtek, ínel jáaka:

—¿Jatchiakasu ïri kía guötiahua? <sup>9</sup> Bueítuk ïri ára nénkituy, yún tómipo; huanäi jume póobem áy ania éehuay.

<sup>10</sup> Jesús ä jüneriaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem íkâi jámutta muksi bitcha? Bueítuk jü inou ä yáakäu, tuhuata johuápo türi. <sup>11</sup> Bueítuk jume póobem jíbem enchimmak jîpunake; nee éntok ëe. <sup>12</sup> Bueítuk íkâi musäla jubak ín takaa béppa tóak, huéchiapo ä tahuatuaka nee máaná béchïbo. <sup>13</sup> Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, jákun tájti íkâi evangeliota nokhuápo, sime ániachi két nokna, íkâi jámutta yáakähui, áapöríkúu huáatinä béchïbo.

### *Judas Jesústa buij báareme mámpo tóij rókaka nookak*

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

<sup>14</sup> Huanäi huépülaka doocemmak náikiari, Judas Iscariote ti téhuaaka, jume tiöpopo chë yö yáarimmeu siika. <sup>15</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem nee máknife, Jesústa enchim mámpo nee ä tójako?

Huanäi bempo treinta tómi tósalita ä mák rókkak. <sup>16</sup> Huanäi naateka ä jariay, jáchin bem mámpo ä tóijnakëihui.

### *Yörisi machik kúptey jîbuáhuamta Jesús ä yáuhuak*

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

<sup>17</sup> Senu taahuata huéy, jume páanim kaa levaduuraaka buáhuaka pajkohuay, ä discîpulom áu yájaka ínel áu jiaahua:

—Juka pajkua jîbuáhuamta yáa béchïbo, ¿jákusë ítom ä yáa ía?

<sup>18</sup> Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem kaate buere jóarä Jerusalénihui, ímirem yoremta áma téunake. Huanärem ínel áu jiaunake: “Jü Maestro ínel jiaahua: Jü tiempo ino bétana béja yúmase; em jóapo nee pajkuata kúptey jibuáhuamta ín discípulommak buä báare.”

19 Huanäi jume discípulom Jesústa néshahuekä páman ä yáuhuak. Inëlim pajkuata buä béchíbo símeta huéchiapo tójjak.

20 Tukariu yúmak, mesau yejtek, jume doocemmaki. 21 Am jibuä násuk ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, huépülaka enchim násuk nee yeu buíseka, huatem mámpo nee tóijnake.

22 Huanärim tüisi sirokaka, hueuhuépülaka ínel áu jiau táytek:

—Señor, ¿jachune ínapo ájaria jáni?

23 Huanäi Jesús am yómmiaka ínel jiaahua:

—Huä puraatopo mámam sutéame ínomaki, íri nee yeu buíseka huatem mámpo nee tóijnake. 24 Të lütüriapo ínapo jü Yoremta Üusi ino bétana ä jiojteri páman huéeka inot chúppe. Të ínapo jü Yoremta Üusi nee yeu buísekamta béchíbo, ¡Tüisi jiokot maachi! Íri outa béchíbo chë türi éiyey, kaa yeu yóremtukáteko.

25 Huanäi Judas yä buíseka huatem mámpo ä tóijnakeme ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, ¿jachune ínapo ájaria?

Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Em nokäpë empo emo ájariä tíiya.

26 Ínëli am jibuäysu, Jesús páanim nüka, Diosta baysahueka am rébektíak. Huanäi ä discípulom am mákkak, ínel jíaka:

—Akem am nüka am buäye; íri ín takaahua.

27 Juka copata nüka, Diostau baysausuka bempörim ä mákkak, ínel jíaka:

—Akem ä jëye símetaka. 28 Bueítuk íri ín ójbok, nokta yéchaka Diostamak bemelasi emo tütehuäpo. Íri ójbo juebenam béchíbo guótek, bem kaa tü yáarim jiokoriná béchíbo. 29 Ínenne két enchimneu jiaahua, én naatekane kaa éntok ä jínake, íkai páras taka báhuata; ál-la júnak táapone júchi bemelasi enchimmak ä jínake, ín Átchay réytaka ä néshahuepo.

*Peero Jesústa kaa áu ä täya tíanake*

*(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)*

30 Huanärim himnom buíksuka yeu sájjak, káhui Oliivou bíchaa.

31 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emëe símetakem í tukaarit ínot éhuamtem tárúnake; bueítuk ínëli jiojteri: “Kabyero kókosi yána; huanäi jume kabaram chíbejtínake.”

32 Të chúkula kókkolam násuk jíabitek, enchimpatne huéénake, Galiléa buiaräu bíchaa.

33 Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Eläposum símetaka juka bem emót éau tójjá, të ínapone kaibu enchi tóijnake.

34 Jesús ínel áu jiaahua:

—Lütüriapone ínel emou jiaahua, í tukaarichi, totorórata kee kusey, baisé kaa nee emo täya tíanake.



<sup>35</sup> Peero ínel áu jiaahua:

—Eläposune émomak muuke, tëne kaibu enchi tóijnake.  
Huanäi jume huate discípulom két ánëli jiaahuak.

*Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak*

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

<sup>36</sup> Huanäi Jesús bempörimmak Getsemaní tí tehuakäu yepsak. Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Ímirem chúbala joye, áman oraciónta ín yäu tájti.

<sup>37</sup> Perota entok jume guoy Zebedeota üusim nüka, jíápsipo kökosi éaka sirok táytek. <sup>38</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—In jíapsi tüisi siroka ín mukëu tájti. Ímirem taahua, éntokem ínomak éaka kaa kótche.

<sup>39</sup> Chë huam jëla sika tónommia kíkteka buíau tájti müla kóm chätuka, Diostau buanaka ínel jiaahuay:

—In Átchay, juka béttesi jikot machik inou huéenakemta ára nee úuhuátek, nechë ä úuhua; të kaa ín éäpo ámantunake, ál-la em éä pámani.

<sup>40</sup> Sep láuti ä discípulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Huanäi Perotau ínel jiaahua:

—¡Jachem senu horapo júne kara ínomak taahuak, kaa kócheka?

<sup>41</sup> Katem kótche, éntokem oraciónta johua; bueítuk kaa türikum bíchaa kaa enchim jiopnakë béchíbo. Jü espíritu jíba óusi éehuamta jípure, të jü takahua kaa áma yuuma.

<sup>42</sup> Júchi áman sika, guosa huëpo Diostau buanaka, ínel jiaahua:

—In Átchay, íkái jikot éehuamta inou huéenakemta úttiátunakey, éläpo em éäpo ámantunake.

<sup>43</sup> Júchi ámeu yepsaka kócheme téuhuak, bueítuk bem pusím yetem kaa yüey. <sup>44</sup> Am tójaka júchi siika. Huanäi bájikun huëpo Diostau buaanak, jíba ä nokäu nokaka. <sup>45</sup> Huanäi ä discípulommeu yepsaka ínel ámeu jiaahua:

—Kóchéem, éntokem jimyoore. Jü hora béja yuumak; ínapo jü Yoremta Üusi kaa tü yóremem mámpo tóijna. <sup>46</sup> ¡Jáptëem! ¡Jántebu! Akem ä bitcha: itou jëla huéiye, jü nee buíjtebonakeme.

*Jesús preeesotehuak*

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

<sup>47</sup> Ketune Jesústa nokay, Judas áma yepsak, jü doocemmak näikiatukaihui. Entok huate juebénaka áamak kaatey, kúkutaka entok ejpararaka, típopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim bétana. <sup>48</sup> Jü bem mámpo ä tóijseka huéeme sényata am máklatukay, ínel jíaka:

—Huä ín besiitonakëhui, jüri ájária; akem ä jaatia.

<sup>49</sup> Huanäi sep Jesústau rúktek, ínel jíaka:

—¡Kétchë al-leiya, Maestro!

Huanäi ä besiitok. <sup>50</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—In amigo, ¿jítasë äbo nüsek?

Huanärim Jesústa jaatiaka, ä preeesotek.

<sup>51</sup> Të senu Jesústamak aneihui, mámam rútuksiaka, ejparam yeu huikkeek. Huanäi juka tiöpopo tékiakamta tekipanualerota náka chúkti béebak. <sup>52</sup> Huanäi Jesús inel áu jiaahua:

—Em ejparamë ëeria; bueituk simetaka ejparammey nássuame, ejparameyim mëna. <sup>53</sup> ¿Jachë én oraciónta kara nee yáa téiyey, ín Áchaybeu nokaka, huanäi áapo ángelesim dooce batallónim béppa inou bíttua eiyey? <sup>54</sup> Huanäi, ¿jáchisu áu chúpa eiyey, jü noki jiojteri? Ínëli ínohuá huéenakeu úttia, tá jiäpo.

<sup>55</sup> Huämi horapo Jesús inel ámeu jiaahua, jume gentemmehui:

—¿Ekbualerota jariamta bénasem yeu sákala nee jaatia báreka, kúkutaka entok ejpararaka? Enchimne majtiaka chíkti táapo tiöpopo enchimmak yeyesay, të katem nee jaatiak. <sup>56</sup> Sime iri ínëli yeu siika, jume profetam jiojtekäu áhuá chúpanakë béchibo.

Huanäi ä discípulom simetaka ä tö sájaka tennek.

*Jesús buére yaurata bíchäpo jípuhuay*

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

<sup>57</sup> Jume Jesústa buisekame sacerdotemneu kobanaro Caifástahum ä núk sájjak. Simetakam ámani aaney, jume escriibam entok jume pueblolo yó yáarim. <sup>58</sup> Peero mékkariat Jesústa sáu huéiyey, jü sacerdotemneu kobanaro káriu kimuhuáú tájti. Huämi áman kibakeka, jume tiöpota suayame násuk yejtek, juka jáchin ä chúpnakeu bit báreka.

<sup>59</sup> Huanäi jume tiöpopo chë néshueme entok jume yó yáarim, jume tiöpo buére yaurammaki, ímëri jábeta kaa lütüriata jípureka Jesústa nátuanakemtam jariay, ínëli át néshuueka ä mëná béchibo. <sup>60</sup> Tem kaita át téhuak. Ä junëlituk junne juebénakam Jesústa béj-reka kaa lütüriata nookay. Të chúkula guoyikam áma yájjak, Jesústa béj-reka kaa lütüriata nokaka, <sup>61</sup> inel jáika:

—Íri inel jiaahuak: “Arane íkái Diosta tiöpo tátabe, entokne báij táapo ára ä tóboktia.”

<sup>62</sup> Huanäi jü sacerdotemneu kobanaro kíkteka inel áu jiaahua:

—¿Jachë jáchin júne kaa am yómmia? ¿Jítasum ímëi emót nooka?

<sup>63</sup> Jesús éntok kaa jáley. Huanäi jü sacerdotemneu kobanaro inel áu jiaahua:

—Dios jíápsamta téhuampo, itomë téjhua: ¿Jachë empo jü Cristo, jü Diosta Üusi?

<sup>64</sup> Jesús inel áu jiaahua:

—Émpë inel jiaahua, entokne két inel enchimneu jiaahua, én naatekem nee bínnake ín Yoremta Üusitukähui, juka Diosta úttiärapo ä bátam bétana kátekamta, entok téhuueka bétana namupo yepsamta.

<sup>65</sup> Huanäi jü sacerdotemneu kobanaro, ä sánko súpem síuti huikkeek, inel jáika:

—Diosta béj-reka béttek nookak. ¿Jachu testiigom ketune áma bëye? Ímirem eme ä jíkkaja, Diosta béj-reka béttek ä nokähui. <sup>66</sup> ¿Jáchisem ä bitcha emëe?

Huanäi bempo ä yómmiaka inel jiaahua:

—¡Mukiapo yúmala!

<sup>67</sup> Huanärim pújbat át chit huáttek, entokim ä chónnay; huate éntok jöpemmet ä bébbay, <sup>68</sup> inel jáika:

—¡Bueituk empo Cristotukätek itome tejhua! ¿Jábesu enchi bébak?

*Peero Jesústa kaa áu täya tíya*

*(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)*

<sup>69</sup> Peero päkutana kátekay tebatpo. Huanäi senu jámut áma nésauta joame áu rúktek, ínel jíaka:

—Empo két áamak aaney, Jesús Galiléapo joometamaki.

<sup>70</sup> Të áapo símem bíchäpo kaa áu ä täya tíya, ínel jíaka:

—Kanne jüneiya jita em nokähui.

<sup>71</sup> Áapörík puertau bíchaa yeu ä sik, täbuika ä bitchak. Huanäi am téjhuak, jume áma aneme:

—Íri két áamak aaney, Jesús Nazarenotamaki.

<sup>72</sup> Të áapo júchi kaa áu ä täya tíya, yörisi machik bát kéechahuamta nokaka, ínel jíaka:

—Kannä täya, júkai yoremta.

<sup>73</sup> Júchi chúkula, jume áma ják aneihui, áman rúktekam ínel jiaahua, jü Perotahui:

—Tua lútüriapo empo két ámemak aani, bueituk jü em nokäu enchi yeu buísse.

<sup>74</sup> Huanäi áapo jájaana nok táytek, entok yörisi machik bát kéechahuamta nookak:

—Kannä täya, íkai yoremta.

Huanäi jü totoröra kúkusek. <sup>75</sup> Huanäi jü Peero áu huáhuatek, jü Jesústa noki ínel jámtahui: “Totororata kee kúseyo, baisë kaa nee emo täya tánake.” Huanäi päkun yeu sika, ä jiápsipo chibusi éaka kókosi buaanak.

## 27

*Jesús Pilatotau yeu tójjhuak*

*(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)*

<sup>1</sup> Kethueytana, síme jume tiopopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim, náhuim emo tójaka nokta náu tütek, Jesústa mëtebo báreka. <sup>2</sup> Huanärim Jesústa súmaka ä núk sájjak; ínelim Poncio Pilato gubernadortau ä tójjak.

*Judasta mukukähui*

<sup>3</sup> Huanäi Judas, yä buísaka bem mámpo ä yéchakame, juka bëtte nokta át chúpëu bíchaka, áu temajek. Huanäi jume treinta tómi tósalim ámeu nóttiriak, jume tiopopo chë nésahuemmehui, entok jume yö yáarimmehui, <sup>4</sup> ínel jíaka:

—Diosta bíchäpone kaa tüisi ayula. Juka kaita juënak yáalata yeu buísaka enchim mámponä tójjak, ä mënä béchïbo.

Të bempo ínel áu jiaahua:

—Ítapote kaita áma jüneria; të, ¡empo ál-la!

<sup>5</sup> Huanäi tiopopo juka tómi tósalita guötiaka, yeu sika áu cháyyak.

<sup>6</sup> Huanäi jume tiopopo chë nésahueme, akim ä nuka, juka tómi tósalita, ínel jíaka:

—Kaibu türinake, tiopopo tómimak ä kuutia béchïbo, bueituk ójbo tómmi.

<sup>7</sup> Chúkula náu ettejosuka, babuta tekipanuanmta huaj buía áy jínnuhuak, jume kaa áma joomem áma máa béchibo. <sup>8</sup> Íari béchibo én tájti iri huaj buíya, “Ójbo Buíya”, ti téhuak. <sup>9</sup> Ínëli áu chúppa, jü profeeta Jeremíajta nokakähui, ínel ä jáako: “Huanärim am nüka, jume treinta tómi tósalim (juka nákuhamta béj-ri, israeliitam ä béjhua aahuaka pámani). <sup>10</sup> Babuta tekipanua huaj buía áy jínnu béchibo taahuak, Señorta nésauta nee mákakä pámani.”

*Pilato Jesústa nátemajek*

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

<sup>11</sup> Jesús áma huéekay, gobernadortau lúl-la. Huanäi ä nátemajek, ínel jáaka:

—¿Jachu empo jü judíommeu réy?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Émpë ínel jiaahua.

<sup>12</sup> Jume sacerdotem kobanarom entok jume yöyoturi pueblopo chë nesahueme bétana nátuahuaka junne, entok Jesús kaa jáalek. <sup>13</sup> Huanäi Pilato ínel au jiaahua:

—¿Jachë kaa am jíkkaja, juebenak bétana enchi nátuame?

<sup>14</sup> Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Íari béchibo jü gobernador tüisi buére éiyay.

*Jesústa mënäü yäura noki át chúpahuak*

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

<sup>15</sup> Ínëli huémnta násuku, pajko táapo costumbréta jípuhuä pámani, jü gobernador pueblota bíchäpo huépul pereesota butbüttiay, jábeta bem huáatiaiñhui. <sup>16</sup> Júnakoy éntokim pereesota áma jípurey, Barrabás ti téhuaakamta; iri buéresi jita yáalataka täyahuay. <sup>17</sup> Ínëli bempörim náu emo tóij-latuk, Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem nee búttia íaa: Barrabásta, ö Jesústa, Cristo ti téhuaakamta?

<sup>18</sup> Bueítuk júneyay, kía át kopteka áma yeu ä tóijtukaiñhui.

<sup>19</sup> Juka Pilatota, jume yäura tribunalim joyoyëpo ä kátek, ä jubiahua nokta áu búttuak: “Katë áu suuhua, hua símeku lútula huémnta joamtahui, bueítuk ëni tüisine jantiachisi tenkula, áapörík béchibo.”

<sup>20</sup> Të jume sacerdotem kobanarom entok jume pueblopo yöyoturim, juka gente juebenaratam téjhuak, chë türinake tíaka, Barrabásta búttianäü, Jesústa éntok mëtebonähui. <sup>21</sup> Jü gobernador am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasu júntukne búttianake, jume guoyim násuku?

Bempo éntok ínel jiaahua:

—Barrabásta.

<sup>22</sup> Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem júntuk nee áu yáa ía, jü Jesús Cristo téamtahui?

Símetakam ínel jiaahuak:

—¡Kúrusichë ä popontebo!

<sup>23</sup> Huanäi jü gobernador ínel ámeu jiaahua:

—¿Jíta juénaksu júntuk yáala?

Të bempo chë júne chaayey, ínel jáaka:

—¡Kúrusichë ä popontebo!

<sup>24</sup> Jü Pilato juka yáa báahuamta bát bíchaa huémta bíchaka, entok juka kaa nanabeu éehuamta chë jikau chätuyo, huanäi bäam aahuaka áu mám báksiak sîmem bíchäpo, inel jáaka:

—Kaitane áma kúlpak, íkai yoremta ójbopo lútula huéeka ä jápsäpo, bueítuk kaitane juënak át téuhua, ä mënä béchïbo. Enchim mámpo taahua.

<sup>25</sup> Huanäi sîme pueblo áma aneme ä yómmiaka, inel jiaahuak:

—Éläpo ä ójbohua ito béppatunake, entok itom üusim béppa.

<sup>26</sup> Huanäi Barrabásta búttiak. Jesústa éntok bemmuchateboka, bem mámpo ä tójjak, kúrusit ä poponnä béchïbo.

<sup>27</sup> Huanäi jume gobernadora sontarom, Jesústam núk sájjak, Pretoriou bíchaa. Huämîrim áa chíkola sîme jume sontarom emo náu tójjak.

<sup>28</sup> Huanärim ä sánkohua ä úhuuaka, síkîlik ä sánkotuak. <sup>29</sup> Huanärim huíchata huikö päaka ä coroona yáaka kóbat áachä yétkhak, ä mám bátatana éntok baka kútata. Huanärim áu lúl-la tónommia jápteka, ä junneriay, inel jáaka:

—¡Yántë jápsa, judíommeu réy!

<sup>30</sup> Entokim át chit huathuattey, juka baka kútata mámpo ä jîpurëu núkam, kóbat ä bébbay. <sup>31</sup> Chúkula ínëli ä junneriasuka, entok kókosi ä yáasuka, jume súpe mántom ä úhuuaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanärim ä núk sájjak, kúrusit ä poponboka.

*Jesús kúrusit poponhuaka muukuk*

*(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

<sup>32</sup> Huanäi yeu am kateyo, yoremtam nánkek, Cirene jóärau joometa, Simmom ti téhuaakamta. Íkärîm úttiapo kúrujta püaktituak, ä huériunakë béchïbo.

<sup>33</sup> Júnëlim kateka áman yájjak, jum Gólgota ti téhuaakähui. Íri “Mukila Kóba Káuhui”, tiau báare. <sup>34</sup> Vinotam Jesústa jítua báarek, síkaramak kütiata; tē ä jihueka kaa ä jëkak.

<sup>35</sup> Kúrusit ä poponsukam ä sánkobechi nat játeka náchá näikimtek. Íri inel yeu siika, juka profetata nokakäu áhuä chúpanakë béchïbo: “In súpemim nat näikimtek, entokim ín sánkom nat játek.” <sup>36</sup> Júnëlim huämi ják jotek, ä suayaka. <sup>37</sup> Huanärim ä kóba béppa jiojteta yétkhak, jita béchïbo ä mëhuakahui, inel jáamta: “Íri Jesús jü judíommeu réy.”

<sup>38</sup> Huanäi guoy lak-ronim áamak kúrusit poponhuak, huépülaka bátatana, senu éntok míkötana. <sup>39</sup> Jume áma huam kateme, ákim ä junneriaka juënasi jáaka kóba huíutey, <sup>40</sup> inel jáaka:

—Empo juka tiöpota ára tátabeme entok báij táapo júchi ára ä yéchame, ¡émpë emo jínëu! Bueítuk empo Diosta Üusitukátek, ¡kúrusitche kóm huéiye!

<sup>41</sup> Ínëli këtchi jume sacerdotemueu kobanarom, jume escriibam entok jume pueblopo yöyoturim, ákim ä junneriaka inel jiaahuay:

<sup>42</sup> —Huatem jínëuk; jáapo éntok kara áu jínëu! Bueítuk áapo Israeltau réytukátek, jén kúrusit kón huéenake! Huanäite ä súalnake. <sup>43</sup> Áapo Diostat áu éä tíiya; éläpo áapo ä jínëunake, ä huáatiáteko; bueítuk áapo inel jiaula, “Diosta Üusine”.

<sup>44</sup> Këtchi jume lak-ronim, áamak kúrusit popontukaihui, ákim ä junneriaka juënasi ä aahuay.

*Jesústa mukukähui**(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)*

<sup>45</sup> Lúl-la kátek naateka, kúptey bájim jiau tájti kaa machisi taahuak, síme ániachi. <sup>46</sup> Kuptilamak abe bájim jiaj, Jesús kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —itom nokpo ínel jiau báare: In Dios, ín Dios, ¿jatchiakasë nee ínapola tóij-la?

<sup>47</sup> Jume huate áma aneka ä jikkajame, ínelim jiaahuay:

—Í Elíasta núnnu.

<sup>48</sup> Huanäi huépülaka áma aneme láuti eponjata nuka, vinak-repo ä kómoniak. Huanäi baka tebet ä óreka, jikau áhuä nóitiriak ä jínakë béchibo. <sup>49</sup> Të jume huate ínel jiaahuay:

—Akem ä tóija. Boobichäem; jamak Elías äbo ä jínëunake jáni.

<sup>50</sup> Të Jesús júchi huëpo kusisi cháchayeka, ä espírituhua tójaka muukuk. <sup>51</sup> Huanäi éntok jume velom jum tiöpopo chäkame síutekam guoyisi emo yáhuak; jikat naateka bétukun tájtím síutek. Jú buía éntok áu yoyoak; jume buere tétam éntok riutek. <sup>52</sup> Jume sepulturam éntok emo étapok, éntok Cristota sualhuäpo nau anim takahua kókkolame násukim jotek. <sup>53</sup> Chúkula Jesústa jábitesuk, ímëri sepulturapom yeu sájjak. Huanärim huëre jóära Jerusaléniu juebenammeu yeu machiak.

<sup>54</sup> Jú centurión éntok jume huate áamak áma Jesústa suayaihui, juka buíata junëli áu yoyoakamta bíchaka, éntok símeta jita áma yeu sikamta, tüüsim guómtek. Huanärim ínel jiaahua:

—¡Íri tua yö lútüriapo Diosta Üusitukay!

<sup>55</sup> Juebena jáamuchim áma aaney, mékka jábueka ä bíchaka. Ímëri Jesústamakim rejtilatukay, Galiléapo naateka ä aniaka. <sup>56</sup> Áme násuk aaney jú María Magdalena, María Jacobota áiye éntok Joseta, éntok jú Zebedeota üusim áiye.

*Jesús máahuak**(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)*

<sup>57</sup> Tukariu yúmako, senu yoreme rikotaka áma yepsak, Arimatea jóárapo jometaka. Íri José ti téhuaakay, éntok két Jesús ä disciípulokay.

<sup>58</sup> Íri Pilatota sika, Jesústa takaahua áu aahuak. Huanäi Pilato nésahuak, Jesústa takaahua ä máknä béchibo. <sup>59</sup> Huanäi José juka Jesústa takaahua nuka, sábanam báksiarimpo ä bëtiak. <sup>60</sup> Huanäi káu guójöku sepultura bemelapo ä teekak. Íkai sepulturata José áapo áa béchibo ä yáalatukay. Huanäi tétata buëuruk röaktiaka áman kikkimuhuäpo ä órek. Huanäi siika. <sup>61</sup> Éntokim két áma aaney, María Magdalena éntok hua senu María; sepulturata pújapom jokay.

*Jesústa sepultura sontarom ä suayay*

<sup>62</sup> Júchi yokoriápo jimyore táapo, jume tiöpopo chë nésahueme éntok jume pariserom emom náu tójjak, Pilatota bíchápo, <sup>63</sup> ínel jíaka:

—Yöturi, áute huáate, hua yore baitáttäusukame ketune jíápsaka ínel jiaahuak: “Báij taahuarim simsukne jábitemake.” <sup>64</sup> Íari béchibo amanë am bëttua, jume sepulturata suayanakeme báij taahuarim simsuu tájti. Jáchinay junne jume áamak rejteihui tukaapom áman sájaka ä ékbuanake. Huanärim jú gentetau ínel jiaunake: “Kókkolam násuk

jiabitek.” Ä inëlituk, jü chükula bem öbiakäu chë obiachinake, jü bát bem öbiari béppa.

<sup>65</sup> Huanäi Pilato inel ámeu jiaahua:

—Júmürem am jípure, jume sontarom. Ámanem sájaka enchim jüneä páman ä suayatebo.

<sup>66</sup> Huanärim áman sájaka tüisi ä páttiak, juka sepulturata, yäura seyoy ä seyotuaka, juka téta puertata; entokim sontarom áma tö sájjak.

## 28

### *Jesús kókkolam násuk jiabitek*

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

<sup>1</sup> Jimyore taahuata simsuko, entok jume guoy búsan taahuarim naatëpo, matchümakim áman sájjak, jum Jesústa maahuakäipo ä bit báreka, María Magdalena entok jü senu María. <sup>2</sup> Huanäi jü buía tüisi áu yoyoak, bueítuk jü Señor Diosta ángel, téhueka bétana kóm yepsaka, juka tétata sékana ä bíaktiaka, áa béppa yejtek. <sup>3</sup> Ä bíthuäpo yúku béroktiriata bënasi bélojkosi machiakay. Jü ä sánkohua éntok sápa tósalim bënaakay. <sup>4</sup> Jume sontarom ä bíchaka májhueka emo yoohuay, entokim kókkolam bënasi taahuak. <sup>5</sup> Të jü ángel am yómmiaka inel ámeu jiaahua, jume jáamuchimmehui:

—Katem májhue emëe, bueítuk ínapone jüneiya, Jesústa enchim jariähui, juka kúrusit poponhuakamta. <sup>6</sup> Kaa ím aane; kókkolam násuk jiabitek, ä jíakä bënasi. Binen kateka ä bitcha, juka Señorta máahuakäipo. <sup>7</sup> Läutem áman sájaka ä discípulom téjhua: “Kókkolam násuk jiabitek, entok Áapo enchimpát huéénake Galiléau buiaräu bíchaa. Huämürem ä bínnake.” Íkäine enchim téjhua.

<sup>8</sup> Huanärim bempo yeu sájjak, jum ä máahuakäipo, májhueka entok tüisi al-leaka. Tennekam bemela nokta Jesústa discípulom téjhua báarey, entok inëli ikäi nokta huériaka am kateisu ä discípulom téjhua báreka, <sup>9</sup> Jesús am nankiseka ámeu yeu siika, inel jíaka:

—¡Yántem jíapsa!

Huanäi bempo áu rúkteka guókpó ä íbaktiaka, ä yörek. <sup>10</sup> Huanäi Jesús inel ámeu jiaahua:

—¡Katem májhue! Ámanem sájaka jume ínomak huéerim nok bemelata am mákka, bueítuk Galiléau am kannakë béchibo. Ámanärim nee bínnake.

### *Sontarom juka bem bíchakäu nookak*

<sup>11</sup> Ímëi jáamuchim ketune boojoäisu, jume sontarom buére jóarau bíchaa sájaka, am téjhua, jume sacerdotemmu kobanaro, jáchin símeta yeu sikähui. <sup>12</sup> Huanärim emo náu tójjak, jume pueblópo yöiyoturim. Ímëri nokta náu tüteka, jume sontarom yún tómita mákkak, <sup>13</sup> inel jíaka:

—Inëlem jiaunake emëe: “Ä discípulom tukaapo itom kóchey äbom yájaka ä ékbuak.” <sup>14</sup> Të juka gobernadorta ikäi jíkkajako, ítapote áamak etjeonake, tüisi ä éenakë béchibo; entok kaita enchimmu huéenakë béchibo, ítapote enchim anianake.

<sup>15</sup> Huanäi bempo juka tómita nüka ä yáuhuak, bem téjhua huakä pámani. Íri noki täyahuak judíom násuku, júnakoy naateka én tájti.

*Jesús ä majtiähuim tékilta mákkak*  
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

<sup>16</sup> Të jume once discípulom, Galiléa buiaräu bícham sájjak. Ímí júya káupo Jesús ámanam núnulatakay. <sup>17</sup> Ä bíchakam ä yorek; të huate katim ä ajäria teiyey. <sup>18</sup> Jesús ámeu ruktek, huanäi nokaka ínel ámeu jiaahua:

—Síme úttiatane mák-ri, áman téhuekapo entok ímí buíapo. <sup>19</sup> Íäri béchïbo, síme ániachem kaate, naciónimmehui, jume gentem ín discípulomtu iaaka. Huanärem am majtiasuka am batöa, Dios Áchayta téhuampo, entok Diosta Üusi téhuampo, entok Dios Espíritu Santota téhuampo. <sup>20</sup> Emem am majtianake, juka enchimmet ín nésahuekähui, bempörim ä boojorianakë béchïbo. Ínapo éntok nee enchimmak aane, chíkti táapo, ániata lütëu tájti. Júnentunake.



## Jü Evangelio San Marcojta Jiojtekähui

### *Juan Bautistata nooki*

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

<sup>1</sup> Jü tü nooki Jesucristo Diosta Üusi bétana nokhuakame ínëli naatek.

<sup>2</sup> Jü profeta Isaíasta jiojterita ínel jiäpo:

Ínapone émpat áman ä bíttua, juka ín noki huéiriamta, huaka böota em huéenake páman ä tütenaké béchibo.

<sup>3</sup> Ánia see päriapo chayemta jáhui ínel jiaahua:

“Señorta böotem tüte;

éntokem jume ili böom rútktia.”

<sup>4</sup> Bueítuk, Juan, yepsaka ánia buéeka päriapo batöay, entok jápsi kúakteka emo batöhuamta bétana ámeu nookay, bem Dios bejrimmet bem jiokorinä béchibo. <sup>5</sup> Huanäi síme Judea buiárapo bétana entok buere joára Jerusalémpo jóakame áu yeu sájaka batöhuak jum Jordán bathuepo, bem Dios bejrim yeu buíseka.

<sup>6</sup> Jü Juan éntok, camello bóata sánkoka huéiyey, entok huaka beata huikosaka. Jü ä buáyeu éntok mumu sítörim entok jume buere guöchim.

<sup>7</sup> Huanäi huame géntemmeu nookay, ínel jáaka:

—Chúkula senu chë ino béppa útteakame yebisisë. Katchane júne áu rúkteka, kóm chätuka júne, ä bocha huíkyam búttiapo yúmala. <sup>8</sup> Lútulay ínapo báammea enchim batöla; të Áapo Diosta Espíritu Santoy enchim batónake.

### *Jesústa batöhuakähui*

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

<sup>9</sup> Huámechí taahuarimmet Jesús Nazaret Galiléa bétana áma yepsak. Huanäi Juan ä batök jum Jordán bathuepo. <sup>10</sup> Sep éntok jum báapo yeu huéeka, juka téhuekata au étapomta bitchak, entok juka Espíritu Santota guókouta bénnak at kóm huémta. <sup>11</sup> Huanäi jáhui téhueka bétana kóm yuumak, ínel jáaka:

—Empë ín Üusi huä tua ín nákehui; émot ayka jü ín al-leähui.

### *Jesústa jioptua báahuähui*

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

<sup>12</sup> Sep éntok Diosta Espíritu Santo ä núk siika huam ánia see päriau bíchaa. <sup>13</sup> Huämi aaneq cuarenta taahuarimpo. Jü Satanás éntok huämi au yepsak ä jioptua báreka. Entok huämi animaalim kara búktume násuk aaney. Diosta ángelesim éntok ä aniy.

### *Galiléapo Jesús ä tékia naatek*

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

<sup>14</sup> Juanta peresotuk, Jesús Galiléau yepsaka juka evangelio Diosta bétana hument ámeu nookak, <sup>15</sup> ínel ámeu jáaka:

—Béja taahuari yúmala; Dios reyta nésahueu äbo yúmase. Emóem jápsi kúaktiaka evangeliota súale.

### *Jesús naiki kuchuleom núnnuk*

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

<sup>16</sup> Huanäi Galiléa bahue mayoat huéesimeka, Símonta téuhuak entok Andrésta ä sailahua jítë jímname; bueítukim kuchuleromtukay.

<sup>17</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ino sáukem kaate. Ínapone enchim kuchulero majtianake, yoremem evangeliou enchim núnunakë béchibo.

<sup>18</sup> Huanärim sep bem jítërim tójaka, áa sáu sájjak.

<sup>19</sup> Huanäi huam jëla sika juka Jacobota bitchak, entok Juanta ä sailahua, Zebedeota úusim. Bempo ket bem canoapo aneka jítërim chábuay.

<sup>20</sup> Huanäi am núnnuk. Bempo éntok bem áтчay Zebedeota canoapo tekipanualerommeu tó sájaka, Jessústa sáu sájjak.

*Yoreme chicha machi espírituta jípurey*

*(Lc. 4:31-37)*

<sup>21</sup> Huanärim pueblo Capernaumpo yájjak. Huanäi Jesús jum sinagogapo jimyore táapo kibakeka, am majtiay. <sup>22</sup> Jü gente éntok ä yórihuäpo buere éaka taahuak, jü bem majtiahuäbechi, bueítuk jábe tua útteakamta bénasi am majtiay, kaa huame judíom ley am mamajtiame bénasi. <sup>23</sup> Senu yoreme sinagogapo aaney, chicha machi espírituta jípureka chay nokaka. Huanäi ínel jiaahua kusisi chayeka:

<sup>24</sup> —Jesús Nazareno, ¿jítasë itomak jüneria? ¿Kíalë kaitäpo itom yáa báreka yebij-la? Jüneane em jábétukähui. Empo tua jü Diosta yeu púari.

<sup>25</sup> Huanäi Jesús kutti át nónookak, ínel jiaka:

—Katë jialeka át yeu huéiye.

<sup>26</sup> Huanäi jü lemoonio náasä tápsuka entok tüisi chayeka yeu siika.

<sup>27</sup> Huanärim síme guómtëka, át emo nátemajey:

—¿Jítasa íri? ¿Jítasa í bemela yore majtiahuame? ¡Tua útteak! Maasu jume lemooniom sáuhue, bempo éntok ä nok jikkaja.

<sup>28</sup> Huanäi síme Galiléa buiära chíkola jikkajtuk jü Jesústa yáari.

*Jesús Perota asu kökoremta tütek*

*(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)*

<sup>29</sup> Huanäi Jesús Jacobo entok Juántamaki, sinagogapom yeu sájaka, Simmom entok Andrésta jóahuim yájjak. <sup>30</sup> Huämi jóapo éntok jü Símonta asu taijhuécheka bökay. Huanärim ä kökore bétana Jesústa ettejhuariak. <sup>31</sup> Jesús éntok áman au rúkteka, mámpä buiseka ä yétchak. Huanäi sep jü taijhuéchiria ä tójjak; huanäi jita am joria táytek.

*Jesús juebena kökoreme tütek*

*(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)*

<sup>32</sup> Huanäi huäri taahuarit täata áman huétchuko, síme huame kökoreme áu nau tóijhuak, entok huame lemooniom bem jiápsipo jípureme. <sup>33</sup> Júnëli síme puéblopo jóakame áman nau rúktek jum puertahui. <sup>34</sup> Jesús éntok juebenam tütek, kökoata jípureme. Juebena lemooniom yeu béebak, entok kaa am noktuak, bueítukim béja jüneiyay ä jábétukähui.

*Jesús Galiléapo naa siika géntemmeu nokaka*

*(Lc. 4:42-44)*

<sup>35</sup> Yokoriápo kethuey, ketune unna kútkoako, Jesús yejteka yeu siika ánia see päriau bíchaa. Huämi oraciónta yáuhuak. <sup>36</sup> Huanäi jü Simmom, entok huame áamak áma aneihuim, akim ä jariak. <sup>37</sup> Ä téakam ínel áu jiaahua:

—Sime enchi jaria.

<sup>38</sup> Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Jántebu sékana pueblommeu bíchaa, bueítukne ámani ket ámeu noknake; huári béchibone yebij-la.

<sup>39</sup> Huanäi síme Galiléat naa síika ámeu nokaka bem sinagogapom, éntok lemooniom yeu béebaka.

*Jesús senuk leprata jípuremta tütek*

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

<sup>40</sup> Senu yoreme Jesústau yepsak sähua leprata jípureka. Huanäi tónommia kíkteka jìokot ínel áu jiaahua:

—Júnel éatekè ín kòkoa ára nee úhua.

<sup>41</sup> Jesús éntok ä nák jìokoleka, ä mámam áu rútuaktiak. Huanäi át mámtéka ínel au jiaahua:

—Jeehui, júnelne éiya; túriäe.

<sup>42</sup> Júnel ä noksuk jíbba, jü sähua lepra kòkoa kaitatuk; huanäi túriak.

<sup>43</sup> Tè tüisi ä téjhuasuka ä simtuak, ínel áu jíaka:

<sup>44</sup> —Katè jábetau jíale. Ámanè huéiye jü tíöpopo nésauhuemtahui. Emoë bíttebo, éntoke jita júne áman tójja, Moiséjta nésahuekápo bénasi, em túriaká bétana, éntok bempörim júneenakè béchibo.

<sup>45</sup> Tè jü yoreme yeu sika jíba ä nok táytek, huaka áu yáahuakamta. Huanäi símekut júneriatuk hua áu yáahuakame. Jesús béja kara júne machisi áma aaney, jum pueblopo. Mékka ániapo jíba an sísimey. Huáamirim áu yayajay símekut bétana.

## 2

*Jesús káráktilata tütek*

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

<sup>1</sup> Chúkula jáiki taahuarim huéy, Jesús júchi pueblo Capernáumpo yepsak. Huanäi jíkkaijhuak, jóapo anè téaka. <sup>2</sup> Huanäi juebena gente áu nau yájjak. Jóata pújbpao júnem kaa békiakay. Áapo éntok Diosta noki ámeu nookay. <sup>3</sup> Huanäi naikika káráktilata nau huériakam Jesústau yájjak. <sup>4</sup> Tem genteta juebena béchibo kara Jesústau kiimuy. Huanärim jü kárit jámuka ä anèbeu béppa ä guójoktiak. Huanärim huämi áman áu kómä teekak, huaka káráktilata, áachä böyëumak chíkti. <sup>5</sup> Jesús bem Diosta súalëu bíchaka, ínel au jiaahua jü káráktilatahui:

—In úusi, bejë jíokorihuak em Dios bejrimmechi.

<sup>6</sup> Jume maestrom leyta yore majtíame éntok áma jokay, bem jíápsipo ínel éaka: <sup>7</sup> “¿Jatchiakasu ìri junëli nooka, Diosta béj-reka? ¿Jábesu Dios bejrim ára jíokore? Dios jíbba.”

<sup>8</sup> Jesús éntok ä espíritupo bem jíápsipo éáu júneriaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem enchim jíápsipo junëli eiya? <sup>9</sup> ¿Jáchisu chë kaa obiachi jü káráktilatau jiau béchibo: “Em kaa tü yáarimmeché jíokorihuak”; o, “Yejteké em at böyëu tóboktiaka naa huéiye”? <sup>10</sup> Tè enchim júneenakè béchibo, juka Yoremta Úusi ímí buíapo úttiata ä jípurëhui, jume Dios bejrim yore ä jíokorinä béchibo.

Huanäi jü káráktilatau ínel jiaahua:

11 —Emoune ínel jiaahua: Yejteké em at böyëu tóboktiaka huéiye em jóau bíchaa.

12 Huanäi áapo yejteka; entok, juka áachä böyëu nûka, sîmem bíchäpo yeu siika. Huanäi éntok sîme at guómteka Diosta úttilek, ínel jiaka:

—Jauhuey júnete ílê bénak kaa bil-la.

*Jesús Levíita núnnuk*  
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Jesús júchi bahue mayauu bíchaa siika. Juebena gente éntok áu náu yájjak. Huanäi am majtiay. 14 Ama huam huéeka, Levíi, Alfeota úusi, bankopo kátekamta bitchak, jum yäura tómita nau totoijhuäpo. Huanäi ínel au jiaahua:

—Ino sáukê huéiye.

Huanäi Levíi kíkteka áa sáú siika.

15 Íneli yeu siika: Jesústa Levíita jóapo jîbuäka mesau ä káteko, juebénaka jume impuestom náu totojame entok huete Dios bejrita boojoriamé mesahuim Jesústamak jotek, entok ä discípulommaki. Bueítukim juebénaka Jesústamak réjtey. 16 Huanäi huame maestrom leyta yore majtiame entok jume pariserom ä bitchak, jume yäura tómita nau toij-lerommak entok Diosta bejri boojoriammak ä jîbuäyo. Júnëlim ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—¿Jatchiaka júri ámemak jîbuä, jume Dios bejrita boojoriammaki, entok yäura tómita nau toij-lerommaki?

17 Jesús éntok am jíkkajaka, ínel ámeu jiaahua:

—Huame kaa kókoreme kaa mérikota huáatia, ál-la huame kókoreme. Kanne huame lútula jíápsame núnuseka äbo yebij-la, ál-la huame Dios bejrita boojoriamé.

*Jesústam ayuunota bétana nátémaje*  
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Jume Juanta discípulom éntok jume pariserom ayuunay. Huate gente Jesústau yájaka ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka jume pariserom discípulom éntok Juanta discípulom ayuunota johua, jume em discípulom éntok, ée?

19 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu jume emo jubiahuaú núnuri ayuunanake jáni, juka jubemta ámemak aneyo? Ée; karam ayuuna, juka jubemta ámemak aneyo. 20 Të taahuarim yúmanake, juka jubekamta am tó simnakëhui; huanäi ál-lam ayuunanake.

21 Kaabe bemela sánkota sanko muerapo cháchäbua, bueítuk jú bemela sanko muerapo chäbuahuak, chëhuasu síutinake. 22 Entok kaabe vino bemelata huaka bea bóosa örampo tóttóa, bueítuk jú vino bemela jume bóosa öram síutianake. Huanäi éntok guótinake; jume bóosam éntok nasóntunake. Kíalíku jú vino bemela huaka bea bemelampo tóttóhua.

*Jimyore táapo discípulom tirijko bújam jüusakay*  
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 Júnaksu jimyore táapo Jesústa et páman huey, jume ä discípulom áamak kateka jume tirijko bújamim jüusakay. 24 Huanäi jume pariserom ínel au jiaahua:

—¿Jatchiaka em discípulom jimyore táapo íkái johua, kaa jo mátkhik?

<sup>25</sup> Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchem jauhuey júne kaa ä bit-la, juka jiojteta Davita yáakäu bétana, jiokot éaka, tébäureka, áapo éntok jume áamak anelhuim? <sup>26</sup> Abiatarta sacerdoote tékilpo chë ä nésahueyo, David huam Diosta jóapo kibakek. Huanäi huame páanim Diostau bíchaa näikiarim buäka, huame áamak kateme kéchi. Huámëi páanim jume sacerdoote tékilta joame jíbam ára am buäyey, kaa kia jábe junne.

<sup>27</sup> Jesús két ínel ámeu jiaahua:

—Jü jimyore taahuari yoremta béchibo yári; tē kaa jü yoreme jimyore taahuata béchibo. <sup>28</sup> Íari béchibo ínapo, jü Yoremta Ūusi jimyore taahuata béppane yótaka nésahue.

### 3

#### *Yoreme huakiam mámakame*

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

<sup>1</sup> Júchi éntok Jesús sinagogapo jume judíom nau yayajäpo kibakek. Huämi éntok yoreme aaney, huépulam huakiam mámaka. <sup>2</sup> Huate éntok Jesústachim suaka ä bitchay, ä nätua báreka, jimyore táapo huaka kökoremta ä tüte máchileka. <sup>3</sup> Huanäi jü yoreme huakiam mámakamtau Jesús ínel áu jiaahua:

—Yejteké ími násuk kikte.

<sup>4</sup> Huanäi jume géntem temajek, ínel jíaka:

—¿Türi jáni jimyore táapo túhuata yáa béchibo, o kaa túhuata yáa béchibo? ¿Türi jáni senu jíapsita jínëu béchibo, o jábeta ä úhuä béchibo?

Tē bempo kaa jáleka taahuak. <sup>5</sup> Jesús éntok omteka entok sirokaka áme bēkatana reemtek, námakak bem jíapsekä béchibo. Huanäi hua yoremtau ínel jiaahua:

—Jume em mámamē rútuaktia.

Ä rútuaktiak éntokim türika taahuak. <sup>6</sup> Huanäi jume pariserom yeu sájaka, noktam nau tütek Herodianommaki, Jesússta mēbáreka.

#### *Juebena gente bahue mayuat aneme*

<sup>7</sup> Huanäi Jesús bahuéu bíchaa siika, ä discípulommaki. Gente éntok Galiléa buiära bétana tüisi juebénaka áman au yájjak; álē bénasi Judea buiära bétana, <sup>8</sup> Jerusalén, Idumea buiära, Jordán huáyтана bétana, Tiro entok Sidónpo pueblompo chíkola jóakame. Júnëli tüisi juebénaka au nau yájjak, nokta jikkajaka buéresi jita ä jóau bétana. <sup>9</sup> Huanäi Jesús jume ä discípulom téjhuak, juka canoata huéchiapo am jípu sáhueka, áma yejte báreka, juka genteta kaa ä pittianakē béchibo. <sup>10</sup> Bueituk Áapo juebenam kökoreme tütelatukay. Júkärím júneriaka, huame kökoata jípureme áa béppa emo tábbey, at mánte báreka. <sup>11</sup> Jume espíritu chícha mamachim ä bíchakam tónommey áu japjaptey. Huanärím chayeka ínel jiaahuay:

—¡Émpē jü Diosta Ūusi!

<sup>12</sup> Áapo éntok kutti ámeu nookak, kaa au yeu machiria nésahueka.

#### *Huame dóoce apóstolim yeu púari*

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

<sup>13</sup> Huanäi káhuit jámuka, huame ä huátiähuim núnnuk; bempo éntok au yájjak. <sup>14</sup> Huanäi ímëi dóocem au yájjakame tékiata am

mákkak, áamak am annakë béchibo, entok náasam bíttua báreka, huame gentemueu am béchibo, <sup>15</sup> entok áapörík bétana yáura útteata am makkak, huaka kókoata am tütenakë béchibo, entok lemooniom yeu am bébnakë béchibo: <sup>16</sup> Ímërim jume yeu púarim: jü Simmom, Peero ti ä téhuatuakähui, <sup>17</sup> entok jü Jacobo entok Juan ä sailahua, Zebedeota üusim, Boanergem ä téhuatuakähui, yúku jímmaata jáhuiu üusim tiaü báare, <sup>18</sup> entok Andrés, entok Felipe, entok Bartolomé, Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota üusi, Tadeo, Simmom jü cananista, <sup>19</sup> entok Judas Iscariote, hua ä nénkakame.

*Espíritu Santota bėj-reka nokhuame*

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Chúkula, Jesústa ä discípulommak jóau ä yepsak, <sup>20</sup> jü gente júchi au nau yájjak; junëlim kara júne ay jübuäy. <sup>21</sup> Huanäi jume áamak huërim ä jikkajaka au yájjak, yeu ä huëria báreka, bueítukim ä kóba rókotulä tíiyay.

<sup>22</sup> Jume escriibam Jerusalén bétana áma yájj-lame:

—Beelzebútam ä jiápsipo jípürë tíiyay, entokim Beelzebú lemooniommeu yáutta téhuampo jume lemooniom yeu ä bébä tíiyay.

<sup>23</sup> Jesús éntok am núnuka, ejemplota ámeu yétchak, ínel ámeu jáka:

—¿Jáchisen Satanás juka Satanásta yeu bébnake? <sup>24</sup> Jíta rey yáura júne au náikimtelataka anétek, íri rey yáura kaibu jíba béchibo yáuratunake.

<sup>25</sup> Entok jume jóapo emo bėj-reka emo náikimtelatuk, íri jóuhua kaibu bínhuatunake. <sup>26</sup> Jü Satanás au bėj-reka au tóboktiak, au náikimtenake, entok kaibu bínhuatunake, bueítuk jíba luutinake.

<sup>27</sup> 'Kaabe júne jábe yorem útteakamta jóau kibakeka ára jita ä úhua, kaa bát ä sümako; të ä sümakátek ál-la ára jita ä úhua.

<sup>28</sup> 'Tua lütüriapone ínel enchimueu jiaahua, síme jume yoremem Dios bejri yáarimechim jiokoritunake, entok hua nooki Diosta bėj-reka nokhuame; <sup>29</sup> të kia jábe junne Espiritu Santota bėj-reka nokame kaibu jiokoritunake, të hua bétte noki at chúpatunake jíbapo béchibo.

<sup>30</sup> Ínel jiaahua bueítuk bempom espírituta chicha machik ä jípürë tíiyay.

*Jesústa áiyë entok ä sailahuam*

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

<sup>31</sup> Chúkula, jume ä sailahuam entok ä áyehua ámam yájjak. Huanärim pákun tahuaka ä núnutebok, juka Jesústa. <sup>32</sup> Huanäi hua gente juebénaka äa chíkola jokame ínel au jiaahua:

—Ímërim páku aane, jü em áiyë entok jume em sailam enchi jariaka.

<sup>33</sup> Áapo éntok, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábesu jü ín áiyë, entok jume ín sailam?

<sup>34</sup> Jume áa chíkola jokame bíchaka éntok ínel jiaahua:

—Ímëi ámëria jü ín áiyë, entok jume ín sailam. <sup>35</sup> Bueítuk jábe junne Diosta eäü joame, íri ájária jü ín saila, entok ín huaayí, entok ín áiyë.

## 4

*Et-lerota ejemplo*

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

<sup>1</sup> Jesús júchi bemelasi am majtia táytek jum bahue mayoachi. Huanäi juebena gente au nau yájjak. Jesús éntok canoapo yejteka bahuéu

kibakek. Huämi aaney canoapo, sime gente éntok báa mayoachi. <sup>2</sup> Huanäi juebenak am majtiay, ejemplom ámeu jójjoaka, huanäi nokaka ínel am majtiay:

<sup>3</sup> —Íkarem jikkaja: Jü et-leero echíseka yeu siika. <sup>4</sup> Júnaksu éntok ä echay, jü huate báchia böo mayoat huáttek. Huanäi jume huikichim au yájaka ä buäka. <sup>5</sup> Jü huate éntok téta buíapo huáttek, huam kaa yún buíata ayukápo. Huanäi láuti síuhuek, kaa yún ä buiakä béchibo. <sup>6</sup> Täata yeu sik tájjak, éntok kaa mékka kömä nahuaka béchibo huaakek. <sup>7</sup> Huate éntok júya huíchärata sísihuépo huáttek. Huanäi hua júya báchia síhueka, áapat yótuka ä jíabi méak, huaka báchia ethuakamta. Huanäi éntok kaa taakak. <sup>8</sup> Të jü huate buía türíku huáttekame síuhuek, éntok yótuka taakak. Huanäi jü senu báchia treinta báchiam nénkak, senu éntok sesentam, senu éntok cientom.

<sup>9</sup> Éntok ket ínel ámeu jiaahua:

—Huä jünee báareme at suaka ä jikkajínake.

*Jume ejemplom jita béchibotukähui*

*(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)*

<sup>10</sup> Huanäi, huaka juebena genteta sákasuk Jesústa áapola ä tahuak, jume dóoce éntok jume huate áma anéhuim Jesústa temajek, hua et-lerota bétana ä nookakähui, jáchin ä jiau bárèhui. <sup>11</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ä täyatuhua, juka éhuil Diosta reyataka nésahuèhui. Të huame päkun aneme éntok, ejemplommeyi símeta. <sup>12</sup> Entokim bíchaka júne kaa bínnake, kaa at jünee béchibo, entokim ä jikkajaka júne kaa at júneenake, entokim kaa jíapsi kúaktínake, jum bem Dios bejrimmechi kaa bem jìokorínä béchibo.

*Jesús el-lerota ejemplo am majtia*

*(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)*

<sup>13</sup> Huanäi ínel ket ámeu jiaahua:

—¿Katem át jüneiya í ejemplochi, et-lerota bétana huémtachi, jáchin ä jiau bárèhui? ¿Jáchisu jüntukem ámet júneenake, sime ejemplom íneli huémmechi? <sup>14</sup> Jü echame júri nokta eecha. <sup>15</sup> Íri ínel hua báchia böo mayoat huéhekame: huame tü nokta ámeu nokhuakäu, jikkajisuka chúkula Satanás ámeu yepsaka, huakä nokta bem jíapsipo ethuakämta am kóptituanake. <sup>16</sup> Ket áma huámsu hua téta buíapo eechi: huame nokta jikkajame, láutim al-leaka ä mabetnake. <sup>17</sup> Të kaa ámet naahuak, kia chúbala jíbam bem jíapsipo ä jípunake. Huanäi huakä jìokot anhuamta ámeu ayu táytek, éntok nokta béchibo guojájja táytek, sepim kaa al-lee táytínake, entokim ä tóijnake. <sup>18</sup> Íméi éntok huame júya huíchärata násuk eechi: huame nokta jikkajame, <sup>19</sup> të ím ániapo ayukamtat bem jíapsekä béchibo, éntok hua huéresi ríkorá yore báitáttáhuamtat bem jíapsekähui, éntok kaa huéelápo bem áttea péau ámeu ayu táytek, hua noki bem jíapsipo ethuakame kaa útteaka tatahua, éntok kaa chúchupe. <sup>20</sup> Íméi éntok jume buía türíku ethuakame: huame nokta jikkajaka tua ä mabetakame, jü báchia ténasi bem jíapsipo chúpanake. Jü báchia chúpuk senu treintata nénkínake, senu éntok sesentata, senu éntok cientota.

*Sime éhuil ayukame yeu machínake*

*(Lc. 8:16-18)*

<sup>21</sup> Entok ket inel ámeu jiaahua:

—Jü machiria nühuakátek, ¿jachu kajóna bétuk entok totöhua bétuk mánana jáni? Èe, ¿jachu kaa jum jita ä machiria máchiku jikat mánatunake? <sup>22</sup> Bueituk kaita hua éSORI kaa yeu mamachiame, entok kaita éhuil ayuka kaa jüneriatunakeme. <sup>23</sup> Huä jünee báareme at suaka ä jikkajñake.

<sup>24</sup> Ket inel ámeu jiaahua:

—Áachem suuhua, hua enchim jikkajübechi. Huä enchim jita jábeta ay jünakteriäubey, Dios ket enchim ay jünaktenake. Bueitukem huatek áa béppa mabetnake. <sup>25</sup> Bueituk hua jita jípureme júchi huatek mabetnake; hua kaita jípureme éntok, júkai ili ä jípürëu júne úhuaana.

### *Báchia síhueka yötukame*

<sup>26</sup> Huanäi Jesús júchi inel jiaahua:

—Ílë bénna, jü Diosta reytaka nésahuëhui, jáchin jü yoreme báchiata buíapo echame. <sup>27</sup> Huanäi áapo tukariu yúmak kótnake, yokoriapo éntok yejtenake. Huä bácia éntok kaa ä jüneäpo síunake éntok yötunake. <sup>28</sup> Bueituk hua bácia buíata úttiäray yótuka chúchupe. Késam huëpo óguotunake, júchi éntok móanake, chúkula éntok takanake. <sup>29</sup> Huanäi huaka báchiata chúpilatuk, huame osam au kibachana, bueituk béja yúmala, jü taahuari etta tóboktianähui.

### *Mostaza báciahiata ejemplo*

*(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)*

<sup>30</sup> Jesús inel ket jiaahua:

—¿Á jítasute bénä tiánake jáni, juka Diosta reytaka nésahuëhui? entok, ¿jita ejemplotata ä bénä tiánake? <sup>31</sup> Mostaza bácia ténasi maachi. Huäri bácia chë júne ilitchi, huame huate báciahim ím buíapo ayukame béppa. <sup>32</sup> Të ethuakátek yötunake, chë bueürusi yötunake, huate júya síarita béppa. Bueerem mesëkirianake. Júnëli huame huikichim ä jékkaa bétuk júne ára kópána, entokim ára at tosate.

### *Jesús ejemplom jíba yáuhuak*

*(Mt. 13:34-35)*

<sup>33</sup> Júnëli Jesús juebena ejemplom joaka ámeu ä nookay, juka nokta, bem ára ä jikkajäpo núkisi. <sup>34</sup> Kaa ejemplommeyi kaa am mamajtiay; tē jume ä discípulom bempola aney, símeta machisi am téttejhuay.

### *Jesús buere yúku jékata yánti tahuatuak*

*(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)*

<sup>35</sup> Huäri taahuarit, kúpteyo, ä discípulommeu inel jiaahua:

—Jante, huáyтана bíchaate kannake.

<sup>36</sup> Huanärim huaka gente büruraata sákatuaka, hua canoa ä kátekaipom ä núk sájjak. Entok huate canoam ket amam jípuhuay. <sup>37</sup> Huanäi buere jéka yúkumak au tóboktiaka, jume máarem canoam beb táytek Júnëli béja báammey tápunak. <sup>38</sup> Áapo éntok jum canoapo áma bétana bōka kórchimey, kojínim béppa kobaka. Huanärim ä búsaka inel áu jiaahua:

—¡Maestro! ¿Jachë kaachin éiya itom kókkoy junne?

<sup>39</sup> Huanäi yejteka, jekatau kutti nónookak ä kíkte sáhueka:

—¡Empo baahue katë jiale yántë taahua!



Huanäi kíktek jü jeeka, entok síme yanti taahuak. <sup>40</sup> Huanäi Jesús jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¿Jatchiakasem tüisi májhue, éntokem kaita súale?

<sup>41</sup> Huanärim buéresi májhueka ínel nau jiaahua:

—¿Jábesu íritaka? Jü jeeka ä nok jikkaja, entok jü bahue junne.

## 5

### *Jü yoreme Gadareno lemooniom ä jiápsipo jípureme*

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

<sup>1</sup> Huanärim bahuéu huáyтана бétana áma yájjak, jum Gadarenom buíarähui. <sup>2</sup> Jübuachä Jesústa jum canoapo kómä chéptilatuko, jü yoreme ä jiápsipo lemooniom jípureme ä nankirika siika, jum kau guójöku kókkolam totoijuápo yeu simlataka; <sup>3</sup> bueítuk áma jóakay. Të kara jábe yánti ä jípurey, kia cadenammay ä súmaka junne. <sup>4</sup> Bueítuk juebénasi sisiguokimmey entok cadenammay súsumahuay, të am chukchuktiay, éntok huame sisiguookim júne kotkóttiay. Ínëli kaabe ä yüey. <sup>5</sup> Bueítuk jiba taahuarit entok tukaarit naa búrujti jum kau guójöku kókkolam totoijuápo entok jum káhuimmet chay sisimey, tétammet kókosi áu joaka. <sup>6</sup> Të Jesústa mékka bíchaka, áu tájti búiteka áu tónommia kíktek.

<sup>7</sup> Huanäi tüisi chayeka ínel jiaahua:

—¿Jítasë ínomak júneria, empo Jesús, Dios jíkat téhuekapo kátekamta Üusi? Diosta béchíbo, katë nee jíokot johua.

<sup>8</sup> Tí jiaahuak bueítuk Jesús ínel áu jiaahuay:

—Empo lemoonio, jü yoremtachë yeu huéiye.

<sup>9</sup> Huanäi Jesús ä temajek:

—¿Jáchisë téhuaak?

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Legión tine téhuak, bueítukte juebenna.

<sup>10</sup> Huanäi jü yoreme tüisi jíokot áu jiaahua kaa huámi buiárapo yeu am bep íaaka. <sup>11</sup> Huámi kau mayoachi juebena kohuim áma rejteka jibuáy.

<sup>12</sup> Huanäi jume lemooniom áu jíokot jiaahua, ínel jíaka:

—Huame kohuimmehuë ítom jaase; éläpote ámet kimunake.

<sup>13</sup> Jesús éntok am jehuiteriak. Huanärim yoremtat yeu sájaka, kohuim-mechim kímmuk. Jume kohuim éntok, jíbatua guoy míltukay. Huámëi siba bahuéu kóm huáttek; huanärim áma kókkok.

<sup>14</sup> Jume kohuim suayáhuim éntok tenneka, jume pueblopo jóakammeu júneehuamta ámeu tójjak, entok jume huasammet jóakammehui. Huámëi éntok áma yeu sikamta bit báreka áman yeu sájjak.

<sup>15</sup> Jesústahuim yájaka juka yoremta bitchak lemooniota jiápsipo jípureka kókoreka, Legiónim jípuréuta, sánkotelatata áma kátekamta, entok yúmalasi suaka; huanärim guómték. <sup>16</sup> Huanäi huame ä bíchakame am ettéjhuariak jáchin hua lemooniota jípuréitau yeu sikamta, entok huame kohuimmehui. <sup>17</sup> Jume áma joome éntok Jesústau jíokot jiaahuay huámi bem buíarapo yeu ä huéë sáhueka.

<sup>18</sup> Huanäi Jesústa béja sim báreka jum canoapo ä jámuyo, jü lemooniom jiápsipo jípureihui áu jíokot jiaahuay áamak an rókaka. <sup>19</sup> Të Jesús kaa báarek, ál-la ínel áu jiaahuak:

—Em jóahuë huéiye, em huahuajimmehui. Akë am ettéjhuaria juka Señorta buéresi emou yáakähui, entok jáchin enchi ä nák jiokolekähui.

<sup>20</sup> Huanäi sika juka nokta chibejtia táytek. Decapolis buiärata yúmau tájti, jáchin Jesústa buéresi jita áu yáakähui. Huanäi sime át guómtilamtaka taahuak.

*Jáirota maala, entok jámmut Jesústa sánkot jálojtekame*  
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

<sup>21</sup> Jesús júchi canoapo huéeka bahue huáyтана yeu ä yepsak. Gente éntok juebénaka áu nau yájjak, huämi bahue mayoat ä anëpo. <sup>22</sup> Senu éntok sinagogapo chë néshueme, Jáiro ti téhuakä, áma yepsak. Jesústa bíchaka ä guókpo tónommia kíktek. <sup>23</sup> Huanäi tüisi jikot ínel áu jiaahuak:

—In maala béja mukiapo aane; ámanë sika át mámtë, ä türinakë béchíbo, huanäi jíapsínake.

<sup>24</sup> Huanäi Jesús áamak siika; gente éntok juebénaka áamak sájjak. Júnëli ä huë páman nau ä pittiasakay. <sup>25</sup> Senu jámmut éntok béja dooce huásuktiapo ä kökoa kaa chúkteka át huéiye, kaa tutúriaka áma aaney. <sup>26</sup> Tüisi jikot au siika, juebena jittoleerom mámpo; simeta juka ä átteahua luutialatukay. Të jíba kaita hua jíttoa áu türiakay, ál-la chëhuasu kökorey. <sup>27</sup> Të Jesústa bétana nokta jíkkajaka, amá bétana áamak kateme násuk áu rúkteka ä sánkobë jálojtek, <sup>28</sup> bueítuk ínel éiyay: “Kiane ä sánkobë jálojtek júne türinake.” <sup>29</sup> Huanäi áachä jálojtek jíba jú ójbo kíktek. Entok ä türiakäü innëak, jú jíbebeata bétana. <sup>30</sup> Huanäi Jesús ä takaahuapo úttiärata át yeu sikamta iinnëaka, huame áamak katemmué kúakteka ínel jiaahua:

—¿Jábesu ín sánkommet jálojtek?

<sup>31</sup> Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Juka juebenaraata enchi pítpittiamtë bitcha, éntoke nátemaje, “¿Jábëta émot jálojtekähui?”

<sup>32</sup> Të Jesús natë chíkola náasam bitchak huaka at jálojtekamta bit báreka. <sup>33</sup> Huanäi jú jámmut máujrimmey, áu yoaka, entok júnéaka jita áu yáahuakähui. Huanäi áu tónommia kíktek, entok simeta juka ä kökoa bétana ä téjhuak, jáchin áu ä sikähui. <sup>34</sup> Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—In maala, jú em nee súalë béchíbe türiak. Én éntoke yanti jíapseka huéiye, em kökoa bétané türikä tahuala.

<sup>35</sup> Júnëlä nokaisu, huate huam bem nau yayájäpo néshuëmta joa bétana áma yájjak ínel au jiaka:

—Em mala béja muúkuk. ¿Jatchíakasë ketune juka Maestrota muksi éetua?

<sup>36</sup> Jesús éntok íkái jíkkajakä ínel au jiaahua hua néshuëmtahui:

—Katë jachin eiya; kial jíbe nee súale.

<sup>37</sup> Huanäi kaabëta éntok áamak kat íai Perota, éntok Jacobota, éntok Juanta Jacobota saíla jíbba. <sup>38</sup> Jesús éntok hua néshuëmta jóau yepsaka, huaka naa muksi huëmta bitchak, éntok buanhuamta jíkkajak, éntok jikot jíáihuamta. <sup>39</sup> Huanäi áman kibákeka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchíakasu naa muksi huéiye, éntokem buaana? Jú usi jámmut kia kotche, kaa mukíla.

<sup>40</sup> Huanärim ä junnériataitek. Të Áapo simem yeu béebaka, hua ili jámutta jápchimak, éntok ä áyemak, éntok huame áamak katëummak áman kibákek huam múkilata bökäihui. <sup>41</sup> Huanäi juka ili jámutta mampo buíseka ínel au jiaahua:

—Talita kumi —itom nokpo ínel jiaubáare: Ili jámmut, émoune ínel jiaahua, yejtë.

<sup>42</sup> Jü ili jámmut éntok sep yejteka naa hueetáitek, bueítuk béja dóoce huásuktiriam huéria. Huanärim tüsi at guómtek. <sup>43</sup> Jesús éntok tüsi am téjhuak kaabeta ä ettéjhuaria nésauhueka, éntok ä jibuátua nésauhuek.

## 6

### *Jesús Nazaretpo aaney* (Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

<sup>1</sup> Jesús huämi yeu sika ä buíarau yépsak, jume ä discípulommarki. <sup>2</sup> Jimyore taahuata yúmak éntok jum sinagogapo am majtíataitek. Huanäi juebenakä ä jikkajakä at guómtek ínel jáika:

—¿Jákübo bétanasu íri íkái täya jáni? ¿Jita suáhuasa jáni íri ä jípuréhui, éntok hua milagrom ä joähui, jítasasu nok báare jáni?

<sup>3</sup> ¿Jachu kaa íri ínel jü carpínteero, Mariata asóa, Jacobota, éntok Joseta, Judasta, éntok Símonta saayi? ¿Jáchum kaa ket im itomak aane jume ä huáyihuam?

Huanärim áa bétana jájana jiautáitek. <sup>4</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua: —Kíal jábe profeta júne yörihua, të huam ä buíaräpo, éntok ä jóapo ä huahuajim násuk ée.

<sup>5</sup> Huanäi jume milagrom júne kara áma yáuhuai, Kia huame kökoremmet kaa jáikimmet jíba mámtéka am tütek. <sup>6</sup> Huanäi kaa at al-léakä taahuak hua kaíta bem súalëubechi. Huanäi Jesús jume huate puéblommet naa siikä am majtíaka.

### *Jume dóoce comisionpo yeu jaahuak* (Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

<sup>7</sup> Jume dóoce yeu púarim nau núnuka, guoguóyim naa bíttuak, útteata am mákakä diáblom yoremem jápsipo yeu bébnakë béchíbo. <sup>8</sup> Éntok kaíta am huéria sauhue böot béchíbo, morralta, éntok páanim junne, tómita junne; boróoniata jíbba. <sup>9</sup> Éntok am béräbochate sauhue, éntok kaa guoyik sánkotam huéria sauhue. <sup>10</sup> Ket ínel ámeu jiaahua:

—Kia jak jóapo enchim mabethuakäpem aane, jum puéblopo enchim yeu kátëpo tajti. <sup>11</sup> Símekut huam kaa enchim mabethuakäpo, éntok huam kaa enchim nok jikkaibahuäpo, yeu katëtekem huaka tóröchiata enchim guókimmet chätulata ámeu tátaknake, bem júneenakë béchíbo kaa tüsi bem ayúkähui. Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, huame Sodóma teäpo éntok Gomórrapo joomem chë jikoritunake hua taahuari bette nokta chúpeyo, huame puéblopo kaa enchim mabethuakäpo joomem béppa.

<sup>12</sup> Huanäi jume dóoce yeu púari yeu sájakä géntemmeu ä noktáitek, huaka yoremem emo temajeka am jápsi kúaktinakëhui. <sup>13</sup> Éntokim juebena diáblom yoremem jápsipo anëu yeu bebbai, éntok juebena kökoremmet tütek aceiteta ámet óreka.

*Juan Bautista mëhuakähui**(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)*

<sup>14</sup> Jü rey Herodes éntok Jesústa bétana buériata jikkajak, bueítuk ä téhuam símekut yeu machiak. Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Juan jü batöaihui jábitela, jume kókkolam násuku. Kíalíku úttiärata jípure milagrom ä jonákë béchibo.

<sup>15</sup> Huate ä Elías tíyay. Huate éntok huame huate profeetam násuk ä profeeta tíyay.

<sup>16</sup> Íkai jikkajakä jü Herodes, ínel jiaahua:

—Íri jü Juan ín kóba chúktiatebokähui. Áapo kókkolam násuk jábitela.

<sup>17</sup> Bueítuk áapo juka Juanta bujítebokä ä carcelpo ä páttiatebokay, Herodíasta béchibo, Felípeta juubi ä sailahua; bueítuk áapo, jü Herodes, Herodíasta jípurey. <sup>18</sup> Bueítuk Juan Herodestau ínel jiakay:

—Kaa túri juka em saila jubi em jípurehúi.

<sup>19</sup> Herodías, éntok át kopteka ä mëpéiyay, të kaa áma yuumay, <sup>20</sup> bueítuk Herodes Juanta bétana májhuey, bueítuk jüneyay Juanta lútula éntok Diostau bíchaa náikiatata ä jíápsaihúi, éntok ä suayay. Ä jikkajaka kaachin an máchika tatahuay, të tü éaka ä jíikkajay. <sup>21</sup> Taahuari yuumak, Herodesta huásuktriam yúmariaka pajkoy. Kúptey am äbosek, huame áamak nésahueme, sontaro yauram, éntok Galiléapo chë nésahueme. <sup>22</sup> Huanäi Herodíasta jámut ásoa yísimeka áman kibakek. Herodes éntok túsä müsäuleka taahuak, éntok huame mesau áamak jokaihúim. Huanäi jü rey hua ili jámuttau ínel jiaahua:

—Em huáatiähuë inou aahua; ínapone enchä máknake.

<sup>23</sup> Éntok ä nokäu bát kéchaka ä lútüriatebok, ínel jiaka:

—Símeta em inou aahuäune enchi máknake, reyataka ín nésahuëpo násuk áman junne.

<sup>24</sup> Huanäi hua ili jámmut yeu sika ä áyebeu nátemajek:

—¿Jítasune áunake jáni?

Ä áyehua éntok ínel au jiaahua:

—Juka Juan Bautistata kóbba.

<sup>25</sup> Áapo éntok sep áman kibakeka, jü reytau ínel jiaahua:

—Én läutine puraato bueürupo ä huáatia, juka Juan Bautistata kóbba.

<sup>26</sup> Huanäi jü rey túisi kaa al-léek. Të juka ä nookakäu ä lútüriatebokä béchibo, éntok huame áamak mesau jokame tihueka, kara ée ti au jiaka taahuak. <sup>27</sup> Huanäi sep sontarota Juanta kóba chúktiaka áu ä huéria sáuhuek. <sup>28</sup> Jü sontaro éntok áman sika jum ä páttiatukäpo ä kóba chúktiak. Huanäi juka kóbata jum puraatopo yéchaka, jü ili jámuttau ä tójjak; jü ili jámut éntok ä áyebehui.

<sup>29</sup> Huanäi jume Juanta discípulom ä jikkajaka, áman sájaka ä takaahua nükä ä núk sájjak. Huanärim kókkolam mamähuäpo ä maäk.

*Jesús mamni miilim jibuätuak**(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)*

<sup>30</sup> Jume apóstolim éntok júchi Jesústau nau yájjak. Huanärim ä ettejuariak, símeta bem yáakähui éntok bem am majtiakähui. <sup>31</sup> Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Emepolem ímin ínomak kaate ánia see päriahui; ámanïrem chúbala jimyorenake.

Bueítuk juebénakam sákkay, entok juebénakam yájjay; junëlim kara júne ámey jïbuäy. <sup>32</sup> Huanärim jum canoapo sájjak ánia see päriahui, kaabeta anëhui. <sup>33</sup> Huä gente entok am bitchak yeu am sájako, entokim am tátäyak. Huanäi juebénaka huate pueblom bétana guókimmea áman yájjak, ámpachi. Huanärim áu nau yájjak. <sup>34</sup> Jesús entok canoapo kom chépteka huaka juebenarata bíchaka tüsam jiokoley, bueítukim kabaram kaa kabyerokä Bénasi áma aaney. Huämi juebenak am majtia táytek. <sup>35</sup> Béja tüisi kúptey entok, jume ä discípulom áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Ímí ánia see päria, entok béja kúpte. <sup>36</sup> Akë am sáka sáuhue; éläpom pueblommet entok ranchommet sájaka páanim emo jinnurianake, bueítukim ímí kaita buä mátki.

<sup>37</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am jïbuätua emëe.

Bempo éntok ínel au jiaahua:

—¿Jachute áman sájaka guoy cien denariom béjhuay páanim jinnuka am jïbuätuanake jáni?

<sup>38</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure? Ámanem sájaka am bitcha.

Bempo éntok am bíchaka ä téjhuak:

—Mamni páanim entok guoy kútkhum.

<sup>39</sup> Huanäi símem báссо sjaripo am jote sáuhuek, nátepolá, <sup>40</sup> cicientom náuhui entok cincucuentam náuhui. <sup>41</sup> Huanäi jume mamni páanim entok jume guoy kútkhum núka, téhuekau reemteka, Diosta tü éau ámet chúpaka jume páanim rébektiak. Huanäi jume ä discípulom am mákkak, am mik sáhueka. Jume guoy kúchum éntok símemmet náikimtebok. <sup>42</sup> Huanäi síme jïbuäka jóboak. <sup>43</sup> Jume pan rérebeim entok jume kúchum buä bëterim dooce canajtam tátapunika áma tóboktiahuak. <sup>44</sup> Huame áma jïbuäkame éntok mamni mil oohuimtukay.

### *Jesús báata béppa huerama (Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)*

<sup>45</sup> Chúkula Jesús jume ä discípulom canoau am jámutuak, áapat huáyтана pueblo Betsaidau am yaij íaaka, áapörík huaka juebenarata am sákataü tájti. <sup>46</sup> Chúkula genteta sákatuaka, jum káhuíu bíchaa siika, Diostau oraciompo nok báreka. <sup>47</sup> Huanäi tukariu yúmay jü canoa báa násukun aaney. Jesús éntok buíapo áapola aaney. <sup>48</sup> Béja bájim jiäpo matchü bíchaa, canoata buaatiaka lotteme bitchak, bueítuk jü jeka am nankirika búitey. Huanäi ámeu siika, báata béppa huéeka, áme huam sika ámpat yebij báreka. <sup>49</sup> Bempo éntok báata béppa huémta bíchaka, akim ä jóusí téyey. Huanärim cháchayek, <sup>50</sup> entokim símetaka ä bíchaka sum éiyay. Të áapo sep ámeu nónookak, ínel jáika:

—¿Üseme eiya, katem májhue, ínapone ájária!

<sup>51</sup> Huanäi canoapo ámeu ä jámuk, jü jeka yánti taahuak; bempo éntok naa muksi éakam át guómtilatukay. <sup>52</sup> Bueítukim ketune kaa júneyay, jáchin jume páanim búrusi yáahuakähui, bem námakak jiäpsekä béchïbo.

*Jesús Genesaretpo kökoreme tütek**(Mt. 14:34-36)*

<sup>53</sup> Huáyitana bíchaa sákasukam Genesaret buiárau yájaka, mayoahuim yeu yájjak. <sup>54</sup> Huanäi bempörim canoapo yeu sájak, jü gente Jesústa tátáyak. <sup>55</sup> Huanärim huämi buiárapo símekut naa tenneka, jume kökoreme au nau toij táytek, bem ámet töyemmak chíkti, huam jak Jesústa anei tíäpo. <sup>56</sup> Bueituk jak júne ä kibakeipo, jum pueblompo entok ranchompo, jume kökoreme böo mayoat yeu totoijhuay jikot jíaka, kia ä sánko mayoammet jálojti péaka. Huanäi sime huame át jálojtekame türiak.

**7***Yoremta jíapsi nasontume**(Mt. 15:1-20)*

<sup>1</sup> Huanäi jume pariseerom Jesústau yájjak, entok huate escribam, Jerusalén bétana áma yájj-latukaihui. <sup>2</sup> Huanärim huate ä discípulommet suuhuay, bueituk kaa leyta jíá páman báijmaka páanim bem buäye béchibo mamam chichä machimmea. Huanärim béttesi áme bétana noktaitek. <sup>3</sup> (Bueituk jume pariseerom entok síme jume judíom, huame yoiyoturim boojoria páman, juebénasi kaa mam báijmakatekim kaa jíjibuäy. <sup>4</sup> Entokim plaza bétana yájjak, kaa emo mam báksiako, katim jíjibuäy. Entok huate juebénaka jita aykay bem yöreihui: jume vasom ámey jíhuame, jume saarom, jume sisiguok vaasom, entok jume bem ámet töyehui.) <sup>5</sup> Huanäi jume pariseerom entok jume escribam Jesústa temajek, ínel jíaka:

—¿Jatchiakasu jume em discípulom kaa huame yoiyoturim boojoria páman kaate? Bueitukim kaa ito bénasi báijmaka páanim buäye.

<sup>6</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Eme Dios huáatemta bénasi emo antuame! Ál-läku Dios profeta Isaíasta tempo enchim bétana nookak, entok áapo ínel ä jiojtek:

Ímëi gentem bem teniy jíba nee yöre,

të bem jíapsihua mékka inou aane.

<sup>7</sup> Kaita bėj-re jü bem nee emo yöre tíahui,

bueitukim yorem nésauta Diosta nésautukä bénasi emo ä majtia.

<sup>8</sup> Diosta nésahui tójakem, jume yoiyoturim boojoriauem johua: jume sarom báksiahuamta, entok vasom ámey jíjihuame; entok juebenak ílë bénakem johua.

<sup>9</sup> Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem tüisi emo anë téiyey? ¡Bueitukem juka Diosta nésahui kaitäpo johua, juka yoiyoturim boojoriau enchim yöri bárë béchibo!

<sup>10</sup> Bueituk Moisés ínel jiaahua: “Em áchayë yöre, entok em áiye. Jü ä áchaybet entok ä áyebet bettek nokátek, kaita át temaijhuaka mëna.”

<sup>11</sup> Eme éntok ínel jiaahua: “Tüisi jiaunake jü yoreme ä áchaybeu o ä áyebueu ínel jíáteko: Símeta huaka ín áttea ay enchi ín ania éähui, Diosta béchibo náikiari.” (Corbánta jiau bárë bénasi.) <sup>12</sup> Júnëlem huaka yoremta ä atchai éntok ä áiye kaitäpem ä aniatua; <sup>13</sup> éntokem huaka Diosta nookakäu kaa bėj jóuhua, huame yoiyoturim boojoriau huatem majtiaka, éntokem juebenak ílë bénak johua.

<sup>14</sup> Huanäi síme juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Nechem jikkaja simetaka, át jünee béchibo: <sup>15</sup> Kaita ayka yeutana jü yoremtat kimuka ä jíapsi násontenakeme, ál-la hua ä jíapsipo yeu huéeme. <sup>16</sup> Huä jünee báareme át suaka ä jikkajinake.

<sup>17</sup> Huanäi juebena genteta tö sika senu jóapo kibakek. Huanäi jume ä discípulom ä temajek, juka ejemplota ámeu ä yéchakä bétana. <sup>18</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem eme két kaitat jüneiya? ¿Jáchem kaa jüneiya, huaka yeutana yoremtat kimumta kaabeta jíapsi násontenakêhui? <sup>19</sup> Bueítuk jü buáhuame kaa jíapsipo kiimu, ál-la sihuampo, entok chúkula yeu huéenake.

Íkai nokaka síme buáhuamta türi túiyay. <sup>20</sup> Ket ínel jiaahua:

—Huä yoremta jíapsipo yeu huéeme, huári ä jíapsi nasonte. <sup>21</sup> Bueítuk jum yoremta jíapsipom yeu kaate, jume juéna éerim, omot jubihuame, éhuil jáamuchim jípuhuame, yore súahuame, <sup>22</sup> ékbahuame, kaa huéeläpo jita jípu péehuame, entok juénasi anhuame, jü yore báiitihuame, jü kaa tíura, senukut jita innéhuame, juénasi yoret nokhuame, hua emo buérialihuame, entok jume kaa suasi emo nühuame. <sup>23</sup> Síme ímei kaa tü yáarim yoremta jíapsipom yeu huéiye, entokim ä nasonte.

### *Jámmut Diostat eähui sirofenicia naciompo jometukay* (Mt. 15:21-28)

<sup>24</sup> Huanäi Jesús huämi yeu sika Tiró éntok Sidón buiärau bíchaa siika. Huanäi huämi jak jóapo kibakek kaabeta ä bít iaaka. Të kara au ésoy. <sup>25</sup> Bueítuk senu jámmut áma aaney, ili jámut espíritu chicha machik jíapsipo jípuremta asoaka. Huári jámmut áatana nokta jikkajaka, áu sika ä guókpo áu tónommia kíktek. <sup>26</sup> Áapo griegotukay, entok Sirofeniciapo jometukay. Huanäi jokot áu jiaahuay, juka espíritu chicha machik ä jámut asoabet yeu ä bep sáhueka. <sup>27</sup> Të Jesús ínel au jiaahua:

—Éläpo bat jume usiarim jóbonake, bueítuk kaa türi jume usiarim páanim úuhuaaka ili chüummeu am guötia béchibo.

<sup>28</sup> Áapo éntok ínel áu jiaahua:

—Ammäle jiaahua, Señor, të jume ili chüum jume pan rérebeim mesata bétuk usiarim kóm huáttílame buabuäye.

<sup>29</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Íneli em jákã béchibo noitë huéiye. Jü lemoonio béja yeu simla, jü em jámut asoabechi.

<sup>30</sup> Huanäi ä jóau yepsaka, juka ä asoahua ä böyëpo bókamta téhuuak, béja juka lemoonio át yeu simlata.

### *Jesús nákapí nëota tütek*

<sup>31</sup> Jesús júchi nóttek jum Tiro buiära bétana. Huanäi jum Sidonpo naa búrujti siika, Galiléa bahuéu bíchaa, jum Decápolis buiärapo ámani. <sup>32</sup> Huanäi jü gente nákapí nëota áu nüpaka jokot au jiaahuay, áa béppa ä námte sáhueka. <sup>33</sup> Huanäi áapolaik yeu núk sika, Jesús nákapo ä sútueriak, entok ä sútu chítuaka nínit ä kómoniak. <sup>34</sup> Huanäi téhuekau reemteka bueürum jábitek, entok ínel áu jiaahua:

—¡Efata! —ínel jiau báare: ¡Étapotunakee!

<sup>35</sup> Huanäi sep jume náka guójöriam emo étapok, entok ä nín jísumaria búttek. Huanäi jünakiachisi nookak. <sup>36</sup> Huanäi Jesús juka genteta

téjhuak, kaabeta am ettejoria nésahueka, juka bem bíchakähui. Të chë tüisi junëli ä nésahuey junne, chëhuasum ä ettejhuay. <sup>37</sup> Entokim tüisi át buere eeyak, inel jáaka:

—¡Símeta tüisi johua! ¡Jume nákapim jikkajtua, entok múurom júne noktua!

## 8

### *Jesús naiki mülím jibuätuak* (Mt. 15:32-39)

<sup>1</sup> Huámëchi taahuarimmet tüisi juebena genteta áma aneyo, entok kaita am buä máchiako, Jesús jume ä discípulom núnuca inel ámeu jiaahua:

<sup>2</sup> —Juka genteta juebenak ínomak anemtane jiololë, bueítukim béja bajj taahuare ínomak aneka, entokim kaita buä máchi. <sup>3</sup> Bueítuk kaa jibuälame bem jóau sákatuak, böochim tébäi huáttinake, bueítuk huate mékka bétana äbo yáij-la.

<sup>4</sup> Huanäi jume ä discípulom inel ä yommiak:

—¿Të jákübosu jábe páanim ámeu núpaka am jóborianake jáni? Bueítuk ímí ánia päriapo kaita aayuk.

<sup>5</sup> Áapo éntok am temajek:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo éntok inel jiaahuak:

—Guoy búsaním.

<sup>6</sup> Huanäi huaka genteta buíapo jote sáuhuek. Entok jume guoy búsan páanim núka, Diosta baysausuka am rébektiak. Huanäi jume ä discípulom am mákkak, genteta am mik sáhueka. Bempo éntok am núka, juebenara gentetau am tójjak. <sup>7</sup> Ili kúchumim ilikkim ket áma jípurey. Huanäi Diosta tü éäu ámet chúpaka, ámeu am tóij nésahuek.

<sup>8</sup> Huanärím jibuäka jóboak. Entok jume rérebeim yeu békame guoy búsan canastam tátapunika tóboktiahuak. <sup>9</sup> Jume jibuäkame éntok naiki miltu máchiakay. Huanäi am sákatuak. <sup>10</sup> Áapo éntok jume ä discípulommak canoapo yejteka siika. Huanäi Dalmanuta buiárau yepsak.

### *Jü señal kaa jaibu jojohuamta áyhuame* (Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

<sup>11</sup> Huanäi jume pariserom áu yájaka, áamak nok nássua táytek. Entokim séñalta áu aahuak, téhueka bétana huemta, ä jioptua báreka.

<sup>12</sup> Huanäi ä jíapsipo bueürum jabiteka inel jiaahua:

—¿Jatchiaka i gente én huéeme séñalta kaibu jojohuamta aahua? Tua lútüriapone enchimmeu inel jiaahua, i gente kaita séñalta mákna.

<sup>13</sup> Huanäi júchi jum canoau jámuka, huáytana bíchaa am tö siika.

### *Jü pariserom levaduura* (Mt. 16:5-12)

<sup>14</sup> Jume ä discípulom páanim kóptiaka, barcopom huépul páanim jíba huériay. <sup>15</sup> Huanäi am téjhuak, inel jáaka:

—Jítachem suuhua, éntokem emo suaya jú pariserom levaduura bétana, entok Heródesta levaduura bétana.

<sup>16</sup> Huanäi jume discípulom nahuim nookay, inel jáaka:

—Páanim kaa itom núpakä béchibo inel jiaahua.



17 Jesús am jüneriaka jita am nokähui, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem páanim kaa enchim nüpaká béchibo ínel nee jíá tíiya? ¿Jachem kaa át suuhua, éntokem kaa át jüneiya? ¿Ketunem námakak jíápsek? 18 ¿Pusekem kaa bitcha, entok náka guójóriakem kaa jíkkaja? ¿Jachem kaa áu huáate, 19 huame mamni páanim ín náikimtekäubehui, huame mamni mílimmechi? ¿Jaiki canastamsu rérebeimmea tátapunika tóboktiahuak?

—Dóocem kanastam —tim áu jiaahua.

20 —Entok júnak huame guoy búsan páanim naiki mílimmet náikimtehuakame, ¿jaiki canastamsu rérebeimmea tátapunika tóboktiahuak?

—Guoy búsanika —tim áu jiaahua.

21 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchem ketune kaa át jüneiya?

### *Betsaidapo jü lípti bíchakame*

22 Sep pueblo Betsaidau yepsak. Huanärim Jesústau líptita nüpak, jikot au jíaka áa béppa ä mánte sáhueka. 23 Áapo éntok juka líptita mámpo buíseka, huämi pueblo yeu ä núk siika pákun bíchaa. Ámani béja ä pusimpo chítt huáttek, entok áa béppa mánteka ä temajek:

—¿Jaché ára jita bitcha?

24 Áapo éntok pujteka ínel jiaahua:

—Yorememne júyam bénasi bitcha, të naa kateme.

25 Júchi ä pusim béppa mántek. Huanäi bíchak, jü yoreme, símeta machisi. 26 Huanäi ä jóau bíchaa ä sim sáhuek, ínel áu jíaka:

—Katé peublou kíkkibake, éntoke kaa jábetau ä ettejhua, huämíri.

### *Jü Peero Jesústa Crísto tíiya*

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Huanäi Jesús jume ä discípulommak pueblommet siika, Cesarea Filiipo buíarahui. Huanäi ä discípulom böot am temajek:

—¿Nechim jábè tíiya, jume yoremem? —ti ámeu jiaahua.

28 Bempo éntok ínel jiaahua:

—Enchim Juan Bautistá tíiya; huate éntok enchi Elías tíiya; jume huate éntok enchi hua jábe profeeta tíiya.

29 Huanäi Jesús am temajek:

—¿Emesu? ¿Nee jábè tíiya?

Peero éntok ínel jiaahua:

—Émpë jü Cristo.

30 Të Jesús am téjhuak, íkái áa bétana kaabeta am ettejhuaria nésahueka.

### *Jesús ä mëna bétana nookak*

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Huanäi am majtia táytek, juka Yoremta Üusi tüisi jikot ä yáanáhui, entok jume yoiyoturim, jume tíöpopo chë nésahueme, entok jume escriibam ä omoutenakëhui, entok mëhuaka báij taahuarim huéy ä jíabitenakëhui. 32 Íari bétana machisi nookay. Huanäi Peero áapolaik yeu núnuka kuttílasi áu nookak, kaa ä türí tiaka juka ä nokähui. 33 Të

Áapo kúakteka ä discípulom bíchaka, Perotau kutti áu nonokak, ínel jíaka:

—¡Mékkë huéiye, Satanás! Bueítukë kaa Diosta bétana huémtat suuhua, ál-la yoremem bétana huémtat jíbba.

<sup>34</sup> Huanäi juka genteta núnuka, entok ä discípulom, ínel ámeu jiaahua:

—Jü jábe júne inot chäka huée báareme kaa áu beutireka kúrujta púaktiaka ino sáu huéenake. <sup>35</sup> Bueítuk hua ími buíapo ä jíapsi jínëu báareme ä tárunake; hua ino béchíbo entok evangeliota béchíbo ími buíapo ä jíapsi tárukame, huári ä jínëunake. <sup>36</sup> Bueítuk, ¿jita túhuatasu bínnake jáni jú yoreme, síme ániapo ayukamta kobakátek junne, ä jíapsi entok tárukáteko? <sup>37</sup> Entok, ¿jítasasu béjtuanake jáni jú yoreme, ä jíapsi béchíbo? <sup>38</sup> Bueítuk hua inoy tihuekame entok jú ín nokibeyi, íri gente én huéeme kaa túrik joame omot jubiahuamta túreme; entok Diosta bejreka jíápsame násuku. Ínapo jú Yoremta Ūusi ket ái tiunake, júnaköri ín Átchay loriapo yepsáteko jumé santo ángelesimmaki.

## 9

<sup>1</sup> Jesús ket ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua, huate ími aneme katim kókkonake, huaka Diosta yáura chíkti ä úttiárammak äbo yepsáu tájti.

*Jesús ä takaahuapo tábuiasi aayuk*

*(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)*

<sup>2</sup> Chúkula búsan taahuarim huéy, Jesús juka Perota, Jacobota, entok Juanta núka, bempolaim yeu núk siika, jum káhui mejikau bíchaa. Huanäi tábuiasi machisi taahuak bem bíchápo. <sup>3</sup> Jume ä sánkohuam bélojkosi taahuak, entok tüisi tósalisi, sá pam bénasi, kia jábe jípaksialeero júne ím buíapo joome kaibu junëli am basuanake. <sup>4</sup> Huanäi bempo Elíasta entok Moiséjta ámeu yeu machiamta bitchak, entokim Jesústamk ettejuhuy. <sup>5</sup> Huanäi Peero nónokaka, Jesústau ínel jiaahua:

—Maestro, ¡túisite ími aane! Báij jótamte yáanake: huépúlak emo béchíbo, entok Moiséjta béchíbo seenuk, entok Elíasta béchíbo ket seenuk.

<sup>6</sup> Junëlim áu jiaahuak jume discípulom bueítukim guómtilamtukay, Peero entok kaachin jiau máchika. <sup>7</sup> Huanäi jú namu ámeu yúmaka ámet jíkkatek. Jáhui entok jum namu bétana yeu sika ínel jiaahua:

—Íri ájaria jú ín Ūusi ín nákëhui; áapöríkem nok jíkkaja.

<sup>8</sup> Huanärim sejchúkti naa remteka, kaabeta entokim bitchak ámemaki, Jesústa jíbba.

<sup>9</sup> Huanäi jú káuhuit kóm kateka, am téjhuak kaabetau ä ettejhua nésauhueka juka bem bíchakähui, juka Yoremta Ūusi kókkolam násuk ä jábitek júbua. <sup>10</sup> Huanärim bem jíápsipo jíba ä jípurek júkái nokta, jáchisu jiaubáare jáni tí éaka kókkolam násuk ä jábitenakëhui.

<sup>11</sup> Huanärim Jesústam temajek:

—¿Jáchisu júntuk huéeka jume judíom ley am mamájtéame útteä tíiya juka Elíasta bat äbo yebíjnakëhui?

<sup>12</sup> Áapo entok am yommiaka ínel jiaahua:

—Huä Elías ál-la lútüriapo bat äbo yebíjnake, entok äbo yepsakátek símeta huéchiapo ä örekay bénasi ä tóijnake. Të, ¿jáchisu júntuk ket

jiaahua jü jiojteri Yoremta Üusi bétana? Jiokot ahuä bitna bétana, éntok kaitäpo ä bitna bétana. <sup>13</sup> Tëne ínel enchimeu jiaahua, jü Elías béja yebissuk, éntokim simeta bem au yáabárëu au yáuhuak, áa bétana jiojteripo bénasi.

*Jesús juka usita diáblota ä jiápsipo jípuremta tütek*

*(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)*

<sup>14</sup> Huanäi jume huate ä discípulommeu yepsaka, juebena genteta bitchak áme chikola aneme, éntok jume judíom ley am mamájtíame ámemak noknássuame. <sup>15</sup> Huanäi, síme jü gente Jesústam, bíchakä guómtek, éntokim au tenneka ä tebótuak. <sup>16</sup> Huanäi Áapo am temájek:

—¿Jítasem ámemak noknássua? —ti ámeu jiaahua.

<sup>17</sup> Senu éntok áme násuk ä yómmiakä ínel jiaahua:

—Maestro, ín úüsine emou huéria, múuro espírituta jípuremta.

<sup>18</sup> Huäri jak ä jaatiakäpo, ä tatabeka éntok támmim kumeka sómöchiata yeu pujpujtía. Júnëli béja nama satalayka tatahua. Em discípulommeu éntokne nookak juka espírituta chichä machik yeä béebria sáhueka, tem kára yeä béebriakä taahuak.

<sup>19</sup> Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¡Eme gente kaíta súalëram! ¿Jahuéi tájtisune enchimmak annake jáni? ¿Jahuéi tájtisune enchim kaíta súalëu innënake jáni? Ínohuem ä huéria.

<sup>20</sup> Huanärím au ä núk sájjak. Jü diablo éntok Jesústa bíchaka, juka jübua yotumta náasä jimmaataitek, éntok buiapä röaktitaitek, sómöchiata éntok yeu pujtíataitek. <sup>21</sup> Huanäi Jesús ä atchaihua temájek:

—¿Jahuéi naatekasu íri au aika?

Ä áchaihua éntok ínel jiaahuak:

—Ä ílftchiak naateka; <sup>22</sup> éntok juebénasi jü espíritu chichä machi báapo éntok taijpo júne ä tabbei ä mēbáreka. Të empo áma yumátek, itómē anía ito bétana jiokot éaka.

<sup>23</sup> Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Enchá súalnakeyo, bueítuk hua ä súalemta béchibo síme kaa obíachi.

<sup>24</sup> Huanäi jü usita atchai úttiaka ínel jiaahua:

—Jeehui, anä súale; nechë anía chë ín ä súalnakē béchibo.

<sup>25</sup> Jesús éntok juka juebena genteta au rúkemta bíchaka, jü espíritu chichä machitau kutti nonokak, ínel jiaka:

—Empo espíritu chichä machi múuro éntok nákapí, ínapone enchi at yeu huee sáuhue jü usítachi, éntoke yeu sikátek kaa júchi au nonnotte.

<sup>26</sup> Huanäi jü espíritu cháchayek, huanäi júchi tüisi náasä tápsuka, yeu siika. Huanäi jü usi mukúkamta bénasi taahuak, júntuk búrukä ä mukíla tíiyai. <sup>27</sup> Të Jesús mámpo ä buíseka, ä tóboktiak; huanäi jü usi kíktek.

<sup>28</sup> Huanäi jum jóapo Jesústa kibákek, jume ä discípulom áapolaik áma aneyo ä temajek:

—¿Jatchiakasu ítapo kara yeä béebai jáni?

<sup>29</sup> Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ílëbena diablo kaítai éntoko ára yeu beptu oraciónta juaka éntok ayunahuamtay jibba.

*Jesús ä mëna bétana júchi ámeu nookak*

*(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)*

<sup>30</sup> Huanäi huämi yeu sákalamtaka, Galiléa buiära páman kaatei; té Jesús kaabeta ä jüneriä íai. <sup>31</sup> Bueituk jume ä discípulom majtiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yoremem mampo tóijhuaka mëna. Té inapo mukuk, baij taahuarim hueine jíabitenake.

<sup>32</sup> Té bempo kaa at jüneyai íri nokit jachin ä jiau bárëhui, éntokim at temae báare júne majhuëi.

*¿Jábesu jü chë yöpo tahuánakeme?*

*(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)*

<sup>33</sup> Huanäi huam pueblo Capernáumpo yájaka, huam jóapo aneka, Jesús am temajek:

—¿Jítasem nau nok nássuasakai jum böochi?

<sup>34</sup> Bempo éntok kaa jálek, bueitukim jum böochi jábeta chë yöpo tahuánakëhuim nau noksakai. <sup>35</sup> Huanäi Jesús yejteka, jume dóocem núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Jü jábe chë yöpo tahua báareme, huäri chúkula huéenake símem béppa, éntok símem nésauta joríanake.

<sup>36</sup> Huanäi ili úsita núka, áme násuk ä kétchak. Ä íbaktiaka ínel ámeu jiaahua:

<sup>37</sup> —Huä ín téhuampo huaka ili úsita ílëbenak mabetakame, nee mabetnake; éntok hua nee mabetakame, kaa nee jíba mabetnake, huaka nee äbo bíttuakamta ket mabetnake.

*Huä kaa itom béj-reme, itomak huéiye*

*(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)*

<sup>38</sup> Huanäi jü Juan ínel jiaahua:

—Maestro, senukte bitchak em téhuampo jume espíritu chichä machim yeu bebamta, tète júkai ä táktiriak, bueituk kaa itomak huéiye.

<sup>39</sup> Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Katem júkai ä taktiria, bueituk kaabe aane ín téhuampo milagrom joákä chúkula éntok juénasi ínot noknákeme. <sup>40</sup> Bueituk hua kaa itom béj-reme itomak huéiye. <sup>41</sup> Éntok jábe júne ín téhuampo senu vaso báam enchim mikakame, Crístota enchim átteakä béchíbo, lútüriapo jíba ä mabetnake júka béjhuata.

*Diosa bejreu yore jioptua máchika ayukame*

*(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)*

<sup>42</sup> 'Kia jábe júne ili usi nee súalemta Dios bejrita yatuakame, áa béchíbo chë türi éiyey kee júkai yáaka, téta át tútujhuamta kutánaapo át súmahuaka bahuéu kóm jímmaahuako. <sup>43</sup> Júnëli jume em mámmam Dios bejrita enchi jóotuanakey, Akë am chúkτια. Bueituk chë türinake emo béchíbo huépülam mábaka yúu jíapsihuäu em huéenakëhui, guoyim mábaka infiernou táijta kaa tutukëpo em huéenakeu béppa, <sup>44</sup> huam buíchiam kaa lülütëpo, éntok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo. <sup>45</sup> Éntok jume em guókkim Dios bejrikuu enchi huérianakey, Akë am chúkτια. Bueituk chë türinake emo béchíbo huépülam guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, guoyim guókeka infiernou táijta kaa tutukëpo em jímmaanäu béppa, <sup>46</sup> huame bem buíchíata kaa mumukëpo, entok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo. <sup>47</sup> Éntok jume em pusim Dios bejrita enchi bíttuay, yehuë am huíkke. Bueituk chë türinake emo béchíbo huépülam

puseka Diosta lóoriau em huéenakêhui, guoyim puseka infernou táijta kaa tutukêpo em jímmaanäu béppa, <sup>48</sup> huam buíchiam kaa lülütêpo, entok huaka táijta kaa jaibu tutukêpo.

<sup>49</sup> 'Bueítuk síme tájyay jìokot machisi ontuatuna, entok síme hua Diosta bíchäpo órehuame ontuatunake. <sup>50</sup> Türi jü oona, të juka onta kaa chökoak, çjitasuysem ä tü tätabnake? Omtem jípureka jiäpsa, éntokem al-leehuamta nau jipure.

## 10

### *Jesús divorciota bétana nookak*

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

<sup>1</sup> Huanäi Jesús Capernaumpo yeu sika, Judea buiärau yepsak, entok bathue Jordán huáyтана. Gente éntok júchi au nau yájjak, huämi júchi am majtia táytek, bannaataka bénasi. <sup>2</sup> Huanäi jume pariserm áu yájaka ä temajek, ä jioptua báreka, jachu türi jäni, juka jubekamta ä jubi jímmaanakêhui. <sup>3</sup> Huanäi ínel am yommiak:

—¿Jáchisu jüntuk enchim sáuhuek jü Moisés?

<sup>4</sup> Bempo éntok ínel jiaahua:

—Moisés licenciata nénkak, jiösia divorciota yáaná bétana. Huanäituk senu ä jubi ára jímma.

<sup>5</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jiápsekä béchibo ikäi nésauta enchimneu jiojtek.

<sup>6</sup> Të Dios ániata yáaka outa yáuhuak, entok jámutta. <sup>7</sup> “Íäri béchibo jü yoreme juka ä áchayhua entok ä áyehua tösika, ä jubimak jiäpsinake.

<sup>8</sup> Huanäi jume guoyiakaihuim huépul takahuatunake.” Júnëlim béja kaa guoyinake, ál-lam huépul takahuatunake jíbba. <sup>9</sup> Huäri béchibo hua Diosta nau rúktiakâhui, jü yoreme kaa ä näikimtepo yúmala.

<sup>10</sup> Jóapo ä aneyo, jume ä discípulom júchi ä temajek huäri bétana.

<sup>11</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Jábe júne ä jubi jímmaaka täbuik jubekátek, bát ä jubiari bėj-reka adulteriopo näikiatunake. <sup>12</sup> Jü jámut júne ket ä kuna jímmaaka täbuik kunakátek, bát ä kunahua bėj-reka adulteriopo näikiana.

### *Jesús ili usimmet tü nokta chüppak*

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

<sup>13</sup> Huanärim Jesústau ili usim au rúktiay, áme béppa ä mamtë íaaka. Ä discípulom éntok ámeu omtey, jume usim áu huéiriammehui. <sup>14</sup> Huanäi Jesús júkai bíchaka, kujti éaka ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, jume ili usim, éläpom inou kannake. Júkärem kaa am üuhua, bueítuk bempörim bénasi éame ä átteak, juka Diosta rey nésauri.

<sup>15</sup> Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, kia jábe júne kaa ili úsita bénasi éaka juka Diosta rey nésauri mabetakame, kaibu áman kibaknake.

<sup>16</sup> Huanäi am nüka am íbaktiak, entok áme béppa mámtëka tü nokta ámet chüppak.

### *Jü riiko jübua yötume Jesústamak nooka*

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

<sup>17</sup> Huanäi Jesústa yeu sika hueyo. Senu búiteka au yépsak, huanäi ä bíchäpo tónommia kíkteka, ínel au jiaahua:

—Türi Maestro, çjitasune yáakátek, yü jiäpsihuamta jipunake jäni?

18 Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tüiya? Kaabe éntok aane türika, huépülaika jíbba, jü Dios. 19 Jume Diosta nésahuimë täya: “Katë omot jubiaata jípunake. Katë yore súuhua. Katë ekbua. Katë jábetat kia nooka. Katë jábeta báitättähua. Em áchayë yöre, entok em áiye.”

20 Jü yoreme ä yommiak:

—Maestro, ímëi nésahuimne yáala, ín kaa yötukäpo naateka.

21 Huanäi Jesús ä bíchaka tüisi ä nákeka taahuak, éntok ínel au jiaahua:

—Senu huéeme emou bëye: sikë simeta em jípürëu nénkaka póobem ä miika. Huanärë áman téhuekapo yún béj-remta jípunake. Jiokot anhuäpe em kúruj püaktiaka ino sáu huéiye.

22 Të áapo iri nokta béchíbo kaa al-leaka siika, bueítuk yún jita buéresi áttiakay.

23 Huanäi Jesús nate chíkola reemteka, ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¡Tepam obiachisi huam Diosta reytaka nésahuépo kimunake, jume yún jita buéresi áttiakame!

24 Jume ä discípulom éntok guómtek, júnël ä jíakä béchíbo. Të Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—In úusim, ¡tua obiachisim Diosta reytaka nésahuépo kimunake, jume yún jita buéresi áttiaka at éame! 25 Chë júne kaa obiachi camellota jum jíikia pusim páman yeu ä huéenakëhui, yún jita buéresi áttiakamta Diosta reytaka nésahuépo ä kibaknake béppa.

26 Huanärim chë júne májhueka nau ínel jiaahua:

—¿Jábesu júntuk ára au jínëunake jáni?

27 Të Jesús am bíchaka ínel jiaahua:

—Yoremem béchíbo obiachi, të Diosta béchíbo ëe; bueítuk sime ayukame áa béchíbo kaa obiachi.

28 Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Én ítapo simetate itom jípürëu tó sákalamtaka émomak rejte.

29 Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua, jábe junne juka ä jóa tó simlame, o ä saayim, ä sailam, ä ákorom, ä huaayim, ä áтчay, ä áiye, ä juubi, ä úusim, ä buía junne, ino béchíbo entok evangeliota béchíbo, 30 ímí tiempopo cientopo cienim mabetnake, jume jóuham, sailam, ákorom, áiyem, úusim, entok buíyyam, guok jájjahuaka junne; jume taahuarim ábo huéemet éntok, juka yü jiapsihuatma. 31 Të juebénaka huame bát kateme chúkula kannake; chúkula kateme éntok bát kannake.

*Jesús júchi ä múknake bétana nookak*

*(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)*

32 Huanärim buere joära Jerusaléniu, jikau kaatey; Jesús éntok ámepat huéiyey. Bempo éntok guomtilatakam ä guojaasey, entokim májhueka áamak kaatey. Huanäi júchi jume dóocem sékána bíchaa yeu núk sika, am téjhuak huaka jita au huéenakemta. 33 Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Ímíte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Úusi éntok típopo chë nésahueme entok escribam námpo tójjunake. Huanärim bette nokta át chúpanake, ä mëtebo béchíbo, entokim kaa judíom mámpä tójjnake. 34 Bempo éntok ä junneriasuka ä bemmuchanake. Áachim chit huáttinake, entokim ä mënake; të bajj taahuata huey jíabitenake.

*Jacobo entok Juanta aahuakähui**(Mt. 20:20-28)*

<sup>35</sup> Huanäi Jacobo entok Juan, Zebedeota üusim, au rúktek ínel au jíaka:  
—Maestro, itom aahuäute enchi itom yáaria íaa.

<sup>36</sup> Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:  
—¿Jítasem nee enchim yáaria íaa?

<sup>37</sup> Bempo éntok ínel áu jiaahua:  
—Em lóoria nésahuepo itom jotetua, seenu em báta bétana, senu éntok em míkōri bétana.

<sup>38</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem jüneiya jita enchim aahuähui. Juka vaasopo jikot máchiraata ín jínakeu, ¿eme ket ára ä jēye? Entok ín batōna bēnasi, ¿eme ket ára emo batōa?

<sup>39</sup> Bempo éntok ínel ä yommiak:

—Amate yúma.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútūriapo, eme ä jínake, huaka vaasopo jikot máchiraata ín jínakēhui, entok ín batōhuakāpo bēnasi eme ket batōna; <sup>40</sup> tē hua enchim ín báta bétana jotenakeu entok ín míkōri bétana, kárane jábeta ä mákka, huame jábem béchibo náikiari huámēi ál-la ä mabetnake.

<sup>41</sup> Huanäi jume guojmamnika ä jikkajaka, jū Jacobotau omti táytek, entok Juantahui. <sup>42</sup> Huanäi Jesús am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya jume naciónim násuk huaka chē nésahuemta au buerialēhui, entok jume buéresi emo ériame emo nésaulēhui. <sup>43</sup> Tē enchim násuk kaa junēli huéenake, ál-la jábe júne enchim násuk yōsi au éria báareme, huāri nésauta enchim jorianake. <sup>44</sup> Jábe enchim násuk bát huée báareme, huāri sīmem nésauta jorianake. <sup>45</sup> Jáchin ínapo jū Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta nee joria íaaka, ál-la jábem jita yáariaseka, entok ä jíapsi nénka, būrum jínēu báreka.

*Jesús juka lipti Bartimeota tütek**(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)*

<sup>46</sup> Huanärim pueblo Jericóu yájjak. Huāmi ä discípulommak yeu siika, entok yun juebena gentetamaki. Jū Bartimeo, hua lipti, Timeota üusi, böo mayoat káteka nétaney. <sup>47</sup> Huanäi ä jikkajaka Jesús Nazarenota áma hueihui, chayeka ínel jiau táytek:

—¡Jesús, Davidta Üusi, nechē nák jikolē!

<sup>48</sup> Huanäi juebénakam au omtey, kaa ä jial sáhueka. Tē áapo chē úttia chayeka ínel jiaahuay:

—¡Davita Üusi, nechē nák jikolē!

<sup>49</sup> Huanäi Jesús kíkteka, ä núnutebok.

Huanärim líptita tejhuak, ínel áu jíaka:

—Katē jáchin éiya. Kíktē; enchi núnnu jū Maestro.

<sup>50</sup> Huanäi áapo ä jíniam jímmaaka, kíkteka Jesústau siika. <sup>51</sup> Huanäi Jesús ä temajek:

—¿Jítasē nee enchi yáaria íaa?

Jū lípti éntok ínel jiaahua:

—Maestro, nechē bíttua.

<sup>52</sup> Huanäi Jesús ínel au jiaahuak:

—Simeē; em nee súalē béchibē bitcha.

Huanäi jü lipti sep bíchaka taahua, huanäi Jesústa sáu siika jum böochi.

## 11

*Yólataka buere joära Jerusaléniu kimuhuame  
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)*

<sup>1</sup> Huam Jerusaléniu kaa mékka aneka, Betfagé, entok Betánia pueblom náapo aneka, Oliivo káhui pújbapo, Jesús guoy ä discípulom áman bíttuak. <sup>2</sup> Júnel ámeu jiaahua:

—Katëem, huam pueblou enchim pújbapo kátekamtahui. Ámanem yájakátek ili buru bemelata áma chákamtem téunake; huáchi jábe yoreme júne kee jee át yejte. Akem ä búttiaka äbo ä huérianake. <sup>3</sup> Huanäi jábeta enchimmeu ínel jiay: “¿Jatchiakem júkái johua?” Huanärem juka Señorta ä huáatiä tíanake, entok chúkula ä nóttiria rókka.

<sup>4</sup> Huanärim áman sájaka, juka ili buruta téhuak áma chákamta puértapo yeutana, böota tottépo. Huanärim ä búttiak.

<sup>5</sup> Huate áma aneme ínel ámeu jiaahua:

—¿Jitasem johua? ¿Jatchiákem juka ili buruta butbúttia?

<sup>6</sup> Huanäi bempo Jesústa nésahueká páman am yommiak. Huanärim am tójjak. <sup>7</sup> Huanärim juka ili buruta Jesústau núpaka, bem sánkom at tóak. Huanäi Áapo at yejte. <sup>8</sup> Gente éntok juebénaka bem sánkom böot áapat tósakay; huate éntok júya sáhuam chúktiaka, ket böot áapat am tósakay.

<sup>9</sup> Jume bat kateme chay sákay entok jume amapo kateme ínel jíaka:

—¡Looria! ¡Diosta tü eäu at chúpari jü Diosta yaura úttiäray téhuampo yebisise! <sup>10</sup> ¡Diosta tü eäu áa béchibo, jü David itom áchay nésahuépo äbo huémta béchibo! ¡Buéresi al-leehuame téhuekau tájti!

<sup>11</sup> Huanäi Jesús buere joära Jerusaléniu yepsaka, jum tiöpou kibakek. Huanäi nate chíkola reemteka, simeta áma ayukamta bítchak. Bueítuk beja kúptey huanäi pueblo Betániau bíchaka yeu siika, jume dóoce discípulommaki.

*Chuna óguotat bette noki chúpari  
(Mt. 21:18-19)*

<sup>12</sup> Huanäi yokoriápo Betaniapo yeu am sájako, Jesús tébäurek.

<sup>13</sup> Huanäi mékka chuna óguota bítchak yún sáhuakamta. Áu rúktek takam áu téu máchileka, té kaita at téhuak, sáhuam jíbba, bueítuk kee jee yuumay bem takanakéhui. <sup>14</sup> Huanäi Jesús ínel au jiaahua hua chuna óguotahui:

—Kaibu jábe éntok em taka buänake, jíba béchibo.

Ä discípulom éntok ä jíkkajak ínel ä jíayo.

*Tiöpopo jita nénkame yeu jaase  
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)*

<sup>15</sup> Jum Jerusaléniu yájaka, Jesús jum tiöpou kibakeka, jume jita áma nénkame entok jita jínnume pákun yeu bep táytek. Entok jume tómita nakuliamé mesam naa guötiriak, entok jume guókohuim áma nénkame bankom kétki. <sup>16</sup> Kaabeta jum tiöpopo áman kia jume vasom júne yeu huéria íay. <sup>17</sup> Huanäi am majtiaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu kaa ínel jiojteri? “In káari áma Diostau oraciompo nok béchibo káari ti téhuaanake entok síme géntem béchibo.” Eme éntok lak-ron kári guójoriápo ä tahuaríala.



18 Jume escribam éntok jume tiöpopo nésahueme ä jikkajaka, at tekipánoa táytek, jáchin bem ä mëtebonakëhui, bueitukim ä májhuei, sime jume géntem ä yosireka at guómtilatukä béchibo hua áapörík am majtiáubechi. 19 Tukáriu yúmak éntok Jesús áma yeu siikä jum puéblopo.

*Chuna oguo béttesi at nokhuakame huakek*  
(Mt. 21:20-22)

20 Huanärim yokóriapo kethueitana böot kateka, juka chuna óuguota bitchak huakíata nahuapo naateka jikau tajti. 21 Huanäi Peero au huahuáateka ínel au jiaahua:

—Maestro, Akë ä bitcha hua chuuna nokta béttesi em at nokakau huakía.

22 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Dióstachem eiya. 23 Bueituk tua lútaüriapone enchimeu ínel jiaahua, jábe júne í kautau ínel jiakame: “Sóoktekë, bahuéu emo jimma”, éntok ä jiápsipo kaa tábuiasi éaka tua ä súalëtek ä nokákähui, huanäi ä nokákä páman yáatunake. 24 Kíalikune enchimeu ínel jiaahua, sime hua Diostau oraciompo enchim aahuähui, akem ä súale enchim ä mabetnakëhui, huanäi jíba enchimeu ayúnake. 25 Diostau oraciompo nokátekem emo jiokore, jabetamak emo béj-reka ayulaatukátek, huaka enchim Átchay téhuekau kátekamta ket enchim jiokorinakë béchibo, huame enchim Dios bejrimmechi. 26 Bueituk enchim kaabeta jiokeyo, enchim Átchay téhuekau katekame ket kaibu enchim jiokorinake enchim Dios bejrimmechi.

*Jesústa yäura úttiära*  
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Huanärim júchi Jerusaléniu bíchaa nóttek, éntok áapörík jum tiöpopo huaijhua hueramai, jume tiöpopo nésahueme éntok jume escribam Jesústahuim yájjak, éntok jume koba yoiyoöhuem. 28 Huanärim ínel au jiaahua:

—¿Jita lütüria úttiatasë jípureka íkái johua? Éntok, ¿Jábesu enchä mak-la juka lütüria úttiata íkái em yáanakë béchibo?

29 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Senu huémtane enchimeu nátemajjnake ínapo kétchi. Enchim nee téjhukne ket enchim téjhuanake jita lütüria íkái ín joähui. 30 Jú Juanta yore batöau, ¿jachu téhueka bétana nésautukai jáni, ö im buíapo yoremem bétana? Nechem téjhua.

31 Huanäi bempo júnen nau jiaahuay:

—Téhueka bétana tí itom jiai junne, ínel itou jiaunake: “¿Jatchíaka júntukem kaa ä súalek?” 32 Yoremem bétana tí itom jíái éntok kaa türínake.

Ínelim jiaahuay bueitukim juka genteta majhuëi, bueituk simetakam Juanta tua lütüriapo ä proféta tíiyai. 33 Huanärim Jesústau ínel jiaahua:

—Katte júneiya.

Huanäi Áapo ínel am yommiak:

—Ínapo ket kaa enchim téjhuanake jita lütüria úttiärai íkái ín joähui.

## 12

*Jume tekipanualeerom jujuëna*  
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

<sup>1</sup> Huanäi Jesús ámeu noktáitek ejemplom ámeu jójjoaka, inel ámeu jiaahuak:

—Senu yoreme párasim eechak, éntok ä kóräituak, éntok áma párasim áma chiríjtia béchíbo erata yauhuak. Torejta éntok áma yáuhuak, jikat káteka etta suáyä béchíbo.

<sup>2</sup> Huanäi párasim takai, huépülak ä säuhuëu áman jaasek etta tekipánoammehui, huaka áma chúpukamta ä núsáuhueka. <sup>3</sup> Të bempo ä buíseka, kökosä yáakä éntok kayta ä makaka ä simtuák. <sup>4</sup> Huanäi juchéntok senuk ä säuhuëu ámeu jaasek. Huákärim éntok mamáasukä kóbat kökosä yáuhuak, éntokim tiusi ä yáakä ä simtuák. <sup>5</sup> Juchéntok senuk áman bíttuak, huákärim éntok mëak; éntok huate juebenam áman bíttuak, huatémim kökosi yáuhuak, huatémim éntok súhuak.

<sup>6</sup> Të chúkula, ketune senu au bëyei, ä úüsühua ä nákéhui. Ket ámeu ä bíttuak inel jáka: “Jamak jünem ín úüsü yörinake.” <sup>7</sup> Të huame etta tekipánoame jünen nau jiaahua: “Íri ájária jü ä átteanakeme, átá mënake, huanäi itou tahuánake jü ä attea éaihui.” <sup>8</sup> Huanärim ä buíseka, ä mëaka, etpo yeutana ä jímmak.

<sup>9</sup> Huanäi Jesús am temajek:

—¿Jáchisu ayúnake jáni hua nésahueme, párasim átteakame? Ábo sika, ímëi tekipanualeerom súanake, éntok jume ä páras échim tattäbuim mampo tóijnake.

<sup>10</sup> ¿Jáchem íkái jíojteta júne kaa bit-la? Ínel jámta:

Huä tetta huame káateleerom kaa huáatiakähui, huári inel jum kari eskinapo tahuala éni.

<sup>11</sup> Jü Señor ä yáala íkári, éntok itom bíchäpo símek béppa musála maachi.

<sup>12</sup> Huanärim at tekipanuatáitek jachin bem ä buijtebonakähui, bueítukim at júneiak áme bétana inel íkái ejemplota ä nokákähui. Tem juka juebena genteta majhuëi, huanärim ä tójakä sájjak.

*Impuesto tómita bétana nátemaijhuame*  
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

<sup>13</sup> Huanäi huate pariseerom éntok Herodíanom au bíttuak jita nokpo júne bem ä jaatíanaké béchíbo. <sup>14</sup> Huanärim au yájaka, inel au jiaahua:

—Maestro, jünéate lütüriata em boojóoriahui, éntok kaabeta bétana emo suáyähui, bueítuk yoremta jachin ä machiakäubeché kaa suuhua, ál-lë tua lütüriai am téjhua juka Diosta böo. ¿Jachu lütüria jáni rey Césarta tómita itom maknakähui? ¿Ata maknake ote kaa ä máknake?

<sup>15</sup> Të Jesús éntok ámet júneakä jitat júne bem ä jaatiabaréhui, huanäi inel ámeu jiaahua:

—¿Jatchíakasem nee jóptua báare? Bueítukem juka tómita inou huéria ä bit béchíbo.

<sup>16</sup> Bempo éntok au ä tójjak. Huanäi inel ámeu jiaahua:

—¿Jábesu íri jü tómit yáari, éntok í jíofteri jábeta tehuampo yáari?

Huanäi bempo inel au jiaahua:

—Rey César ä átteak.

<sup>17</sup> Huanäi Jesús inel am yommiak:

—Juka Césarta áttea Césartem ä mákka. Juka Diosta attea éntok Diostem ä mákka.

Huanärim at guómték hua ámeu ä nokákäubechi.

*Kokkolam nasuk jábitechuaú nátemajhuame*

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

<sup>18</sup> Huanäi huate saducéom au yájjak, jume kókkolam kaa júchi jíjiabité tíame. Huanärim ä temajek:

<sup>19</sup> —Maestro, Moisés ínel jíojte, bueítuk jábe ä sai mukuk, juka ä jubíahua kaa asóakamta tahuak, ä sailahua ä jubeka at usianake ä saila tehuampo. <sup>20</sup> Guoibúsanikam emo sayekai. Jú bathuéeme jubek huanäi muúkuk, té kaa usim jípurek. <sup>21</sup> Huanäi jú áa sáú huéeme ä juúbek, té ket muúkuk; huári júne kaa usim at jípurek. Éntok jú bájikun huéeme ket jíba bénasi. <sup>22</sup> Jume guoibúsanika ä juúbek, tem kaa usim at jípurek. Chúkula éntok jú jámmut muúkuk. <sup>23</sup> Jum kókkolam jábitépo, bempörim jábetek, çjábese ä jubnake jáni, bueítuk jume guoibúsanika ä jubekai?

<sup>24</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Aachem túisi jijjiobe bueítuk juka Diosta nooki jíofterita kaa enchim taaya béchibo éntok juka ä úttiára. <sup>25</sup> Bueítuk kókkolam násuk jábitechuaúpo kaabe emo jubnake, entok kálim jume Diosta ángelesim téhuekapo aneme bénasi jíba emo jípunake. <sup>26</sup> Én éntok jume kókkolam jábitelatunakéhui, çjachem kaa ä bit-la Moiséjta jíofteri, Diosta jachin au nokákáhui huam ili júya, zarpazo? Júnel ä jiapo: “Ínapone Abrahamta Dios, Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios.” <sup>27</sup> Dios kaa kókkolámeu Dios, jíapsámeu ál-la. Júnëlem túisi jíob-la.

*Huä nésaúri chë bathuéeme*

(Mt. 22:34-40)

<sup>28</sup> Huanäi senu escriba áma yépsak nau am noknásuai am jíkkajlataka, éntok Jesústa túisi am yómmiakau jünériaka, huanäi ä temajek:

—Çjítasu jú Diosta nésaúri bat huéeme símem béppa?

<sup>29</sup> Huanäi Jesús ínel ä yommiak:

—Jü nésaúri símem béppa bathuéeme íri ájária: “Íkáre jíkkaja Israel, jú Señor itom Dios, jú Señor huépulai jíbba. <sup>30</sup> Éntoke em Dios Átchay náknake chikti em jíapsimaki, éntok síme em ái jünéribeyi, éntok síme em úttearammea.” Íri ínel jú nésaúri bathuéeme. <sup>31</sup> Jú áa sáú huéeme éntok ket álé benna: “Emo bénasi yorémtë náknake em emo ériä bénasi.” Kaíta éntok nésaúri chë bej-re íméi béppa.

<sup>32</sup> Huanäi jú judíom ley am mamájtíame ínel au jiaahua:

—Türi, Maestro, lütüriate nooka Diosta huépülaitiaka, bueítuk kaabe éntok aane áapörík béppa. <sup>33</sup> Éntok jú ito bénasi ä náknä bétana chikti itom jíapsimaki, éntok síme itom ái jita jünériäubeyi, éntok síme itom úttearammea, éntok ito bénasi yoremta náknáhui itom ito ériä bénasi, chë júne bej-re síme hua Diosta bíchäpo náikiari éntok animáalim taijpo tattahuame béppa.

<sup>34</sup> Huanäi Jesús túisi ä yómmiakäu jíkkajaka, ínel au jiaahua:

—Katë mékka áu aane Diosta reyataka néсахuebeyhui.

Huanäi naateka kábe jita au nátemaj báreka tahuak.

*¿Crístota jábesä ä üusek?*

*(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)*

<sup>35</sup> Huanäi Jesús tiöpopo am majtiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchisu júntuk jume escribam juka Crístota Davidta üusi tíiya?

<sup>36</sup> Bueituk jü Espíritu Santo Davidta tenia ínel jiaahua:

Jü Señor ínel ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In bata betané yejte, huame enchi béj-reme em guókkim bétuk ín tahuáriäpo tajti.”

<sup>37</sup> Jü David, áapo ä Señor rókka, ¿jáchisu júntuk ä üusek téehua?

Huä gente juebenara éntok tua al-léakä ä jíkkaiai.

*Jesús escribam nätuak*

*(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)*

<sup>38</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua am majtiaka:

—Émoem suáya jume escribam bétana, téttëbem súpeka rejteka emo türeme, éntok jum plázapo bem tetébotuahuäu musäuleme.

<sup>39</sup> Éntok jume baankom bat jokame türeme bempörim béchilbo jum nau yayáijhuäpo, éntok jübuähuäpo junne; <sup>40</sup> éntok huame jámut jókoptulam bem attea üuhuame, éntok emo bit-íaka téebesim oraciónim jojhua. Ímechi chë júnee noki jiokot machisi ámet chúpatunake.

*Jü jámut jókoptulata ofrenda*

*(Lc. 21:1-4)*

<sup>41</sup> Huanäi Jesús huam tiöpopo tómita nau totoijhuapo pújbapo káteka am bitchay, jachin huaka geneteta tómita áma órehui jum kajompo, éntok juebena rikom yún tomitta áma óreme. <sup>42</sup> Jü jámmut éntok póobetakä éntok jókoptulatakä áma yépsak. Huanäi guoi tómi kaa jaikik bejremta áma jóiyak. <sup>43</sup> Huanäi Jesús ä discípulom núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua, i jámmut póobe jókoptula chë yún áma ä jóiyak símem béppa jum kajompo; <sup>44</sup> bueituk síme huaka bem ámeu yeu bílata áma órek; íri éntok ä póobétukä násuk juka símeta ä jípurëu áma jóiyak, juka áy ä jübuä éäu junne.

## 13

*Jesús tiöpota tátaptna bétana nooka*

*(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)*

<sup>1</sup> Huanäi tiöpopo Jesússta yeu sik, huépul ä discípuulo ínel au jiaahua:

—¡Maestro, ímëi téttame bitcha éntok jume káarim!

<sup>2</sup> Jesús éntok ínel au jiaahua:

—¿Jachë am bitcha ímëi bueere káarim? Kaíta téttam nat béppa joka tahuanake síme kom tataptunake.

*Ániata luutísey séñalim ayúnake*

*(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)*

<sup>3</sup> Tiöpota beu Oliivo káuhuit ä kátek, akim ä temajek bempóla aneka Peero, Jacobo, Juan, éntok Andrés, ínel jíaka:

<sup>4</sup> —Ítomë téjhua, ¿jahueisu íri ayúnake, éntok jita séñasu ayúnake béja símeta íkái hueenakeyo?

<sup>5</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jítachem suuhua kaabe enchim bāitāunake. <sup>6</sup> Bueitukim juebenakā yáijnake ín téhuampo. Huate ínel jáunake: “Ínapone jü Cristo”; éntok juebenam bāitāunake.

<sup>7</sup> ‘Nássuahuā téamtem jikkajátek, o nássuabaahuā tí jáihuamta, katem emo maujtua, bueituk junéli huéenake; teé ke taahuari yumánake ániata luutinákēhui. <sup>8</sup> Bueituk jume naciónim, emo bėj-reka emo tóboktianake, éntok yáuram emo bėjreka. Buía éntok au yoyóonake símekut jak junne; éntok tüisi tébaatunake, éntok kia naa muksi huéenake. İri huéeme kia jita innétáitihuäpo bénasi maachi.

<sup>9</sup> ‘Émoem suáyá bueitukem jume nésauhueme mampo tóijtuna, éntok sinagogapom bemmúchatunake. Réyim éntok gobernadorim bíchapem yeu núnuna ino béchíbo, huámi enchim ino bétana noknákē béchíbo.

<sup>10</sup> Uttea íkái evangelio síme naciónimmeu bat noktúnakēhui. <sup>11</sup> Éntokem áman yeu tóijhuaka bem mampo jóahuako, katem at jachin eiya hua jita enchim noknakebechi. Huaka nokta huámi orapo Diosta enchim mikāhui, huákārem noknake; bueituk kaa emé ínel noknake, jü Espíritu Santo ál-la noknake enchim teniyi. <sup>12</sup> Huámehi taahuarimmet senu ä sailahua métebonake, éntok áchaihuarim bem úsim súatebona; usíarim éntok bem atchaim bėj-reka emo tóboktianake, éntokim am súanake. <sup>13</sup> Éntok kaabe enchim huáatianake ín téhuam béchíbo; té ä jíápsäpo tajti tüisi áma yeu síkame, huári jíapsi jínéutunake.

<sup>14</sup> ‘Akem ä bínnake juka juéna yóremta túhuata kaitäpo tahuariamta. Profeta Danielta jáká bénasi kaa ä ööräpo órenakeme —jü jiojteta nokame at jünenake—, huanäi jume Judéa buíaräpo joome juya kauhuiu bícham tennínake. <sup>15</sup> Jü kari jikat aneme éntok kaa kóm sika kariu kibákeka jita áma núnake; <sup>16</sup> éntok jü huajpo tékipanoame kaa ä joau nótteka ä kaapam núnake. <sup>17</sup> Jiokot machínake huame abe asoame béchíbo, éntok huame ili úsim chítuame béchíbo huámēi taahuarimmechi. <sup>18</sup> Díóstahuem buaana kaa séberíapo íkái yumánakēhui huaka enchim yeu tennínakēhui. <sup>19</sup> Bueituk huámēi taahuarim kókosi machínake, hua jakhuéi júne kaa ayúakaíhui Diosta ániata yáakäpo naateka én tajti, éntok kaa jaibu júchi ayúnake. <sup>20</sup> Juka Señorta kaa huámēi taahuarim ilíkisi yáako, jábe júne kaa jíápseka tahuha eiyei. Té huame áapörík yeu púakáu béchíbo kaa jáíkisi am yáuhuak.

<sup>21</sup> ‘Jábeta enchimeu ínel jái: “Akema bitcha, ímí aane jü Cristo”, o “Huámi aane ta jíayo, katem ä súale.” <sup>22</sup> Bueituk Cristom ára nókíchim yáijnake, éntok ket profeta aranókíchim, éntok señáalim jonake éntok jita júne ániat yeu machíríana jábeta bāitāu báreka, áma yumátek jume yeu púarim junne. <sup>23</sup> Té eme, jítachem suuhua; simetane enchim téjhuala bat huépo naateka.

### *Yoremta Üusi yebísiseyo*

*(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)*

<sup>24</sup> ‘Huámēi taahuarimmet hua jiokot éehuamta simsuko, jü taa kaa machisi tahuánake éntok jü meeche kaa machíríata jípunake; <sup>25</sup> jume chókchim éntok téeka bétana kóm huáttínake; hua útteara téekat ayúkame éntok au yoyóonake. <sup>26</sup> Huanárim ä bínnake huaka Yoremta Üusi namupo äbo kóm huetma, tüisi útteakamta éntok uiyorisi machíríakamta. <sup>27</sup> Huanäi jume Diosta ángelesim naa sáunake jume yeu

púarim nau am tóijnakë béchibo norte bétana, sur bétana, täata yeu hué bétana, éntok täata áman huechë bétana, buíata yumäu núkisi éntok téekata yumäpo tajti.

<sup>28</sup> 'Jü chuná óguochem suuhua jünee béchibo jachin ä machiakähui: hua chuná otta basihueka sáhuatunake, huanärem jünéenake béja kaa mékka ä bëyehui juka tebjuriata síme juyam takanakëhui. <sup>29</sup> Júnëli ket ikäi bichátekem jünéenake béja kaa jaiki taahuarim ín yebíjnameu bëyehui. <sup>30</sup> Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, jü gente én kat-ria kaa luutínake símeta ikäi ayuäu tajti. <sup>31</sup> Jü téeka éntok jü buíya luutínake, të jü ín nooki èe.

<sup>32</sup> 'Huaka taahuata éntok orata áachä yebíjnameu kaabe ä jüneria; kial huame Diosta ángelesim áman téhuekapo aneme junne, éntok ínapo jü Usiari junne. Áapo jibba, jü áchaihuari.

<sup>33</sup> 'Áachem suuhua, katem koptel-la, éntokem Diostau buaana, bueítukem kaa jüneiya jahuéi ikäi hueenakëhui. <sup>34</sup> Yoremta ä jóa tö sika mékka bíchaa sikamta bénasi maachi; jachin jü yoreme ä sáhuëu lütüriata máknake ä jóapo am nésaunakë béchibo, éntok nátepolá tékilta bem jonákëu am máknake; puértata suáyamta junne kaa kotcháunake, bueítuk au boobit íaaka. <sup>35</sup> Huámëi bénasi emé kaa koptélnake, bueítukem kaa jüneiya jahuéi juka jóakamta yebíjnameu, jamak kúpteyo, o tukáa násuk huéeyo, o totorórata kuseyo, o kethuei bíchaa; <sup>36</sup> Huanäi Áapo yepsákátek bueítuk kaa enchim kócheme téunake. <sup>37</sup> Enchimmeu ín nokákähui símemmeunä nooka: katem koptel-la.

## 14

### *Noki nau tütehua Jesústa buíjnä béchibo*

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

<sup>1</sup> Guoi taahuarim bëyei pájko paskuata huenakeyo, éntok jume páanim kaa lévaduuraka áma buábuame. Jume tiöpöpo nésauhueme éntok jume escribam áachim tekípánoai jachin Jesústa báitáhuaka bem ä buíjnameu ä më béchibo. <sup>2</sup> Huanärim ínel jiaahua:

—Kaa pajko táapo türi buíjbéchibo, bueítuk jü gente jachinaik jünne au tóboktianake.

### *Jamut, baa musála jubak Jesústat töak jum Betániapo*

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

<sup>3</sup> Huanäi Jesús jum pueblo Betániapo Simmom jü sáhua leprata jípurëuta jóapo aneka jíbuái. Senu jámmut éntok áma yépsak nardo báhuata musála jubak ili teta sótöpo huériaka, tüsi béj-remta. Huanäi juka ili sótöta teniapo jámtiaka, kóbat aachä töak. <sup>4</sup> Huanäi jume huate áma aneme omteka ínel nau jiaahuay:

—¿Jatchíakasu i ili baa ínëli kia guötiahua? <sup>5</sup> Bueítuk i bai cien taahuari tékilta bejhua béekipo nénkitu éehuai, póobem ania béchibo.

Huanärim jámutta bétana kaa türük nookai.

<sup>6</sup> Të Jesús ínel jiaahua:

—Akem ä tojja. ¿Jatchíakasem muksi ä éetua? Tühuata inou yáala íri jámmut. <sup>7</sup> Jume póobem jibem enchimmak jípunake, éntok ínel éátekem ára tühuata ámeu yauhua; të nechem kaa jíba im jípunake. <sup>8</sup> Íri jámmut

ára ä joäu inou yáuhuak, bueituk au bamijtuaka juka ili báata takahuat ínot töak ín máánä béchïbo. <sup>9</sup>Tua lútüriapone enchimeu ínel jiaahua, kial jak júne íkái evangeliota nokhuäpo, síme ániachi, íkái jámutta yáakäu ket noktúnake au huáatinä béchïbo.

*Judas, Jesústa bejreme bem mampo ä toijrokak*

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

<sup>10</sup> Huanäi Judas Iscariote, jume dóocemmak náikiatukähui, jume sacerdotem chë áma nésauhuemmeu siika, Jesústa bem mampo toij báreka. <sup>11</sup> Huanäi bempo ä jikkajakä tüisi al-lëiak, éntokim tómita ä makrókakä taahuak. Huanäi Judas jachin Jesústa bem mampo ä tóijnakeu jaríai.

*Santa Ceenata jo nésaihuame*

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

<sup>12</sup> Huanäi jume páanim kaa lévadurakame buáhuä taahuarim naatëpo, kabáram súahuakä pajkota béchïbo, jume ä discípulom ínel au jiaahua: —¿Jákusë itom ä tütëia pajkóata em buánakepo?

<sup>13</sup> Huanäi guoyim ä discípulom áman jaasek ínel ámeu jáaka:

—Ámanem kaate huam puéblohui. Enchim nankínake jü yoreme báam báchiapo huériaka. Akem ä guojáanake. <sup>14</sup> Ä kibákekapo jóakamtauem ínel jáúnake: “Jü Maestro ínel jiaahua: ¿Jákusu káttek jü kari áma yore mamábethuame, pajkóata áma ín buanakëhui ín discípulommaki?”

<sup>15</sup> Huanäi Áapo enchim ä téjhuanake juka buëuru kárit jikachi béja tüteta. Huámírem ito béchïbo juka buáhuamta yáanake.

<sup>16</sup> Huanäi ä discípulom buere joaräu yájaka. Bem ä téjhuahuaka páman símeta téuhuak. Huanárim paskuata béchïbo ä tütek.

<sup>17</sup> Huári kúpteyo, tukáriu yumái áman siiká jume dócemmaki.

<sup>18</sup> Huanäi mesáu jokä am jïbuäi, Jesús ínel jiaahua:

—Tua lútüriapone enchimeu ínel jiaahua, huépülakä enchim násuk ínomak jïbuáme kaa nee huatíame mampone toijnake.

<sup>19</sup> Huanäi bempo siróktaitek, éntokim símetaka huepülaka júnelim nau jiaahua:

—¿Ínapo ájária jáni?

Éntok jü tábuika kétchi:

—¿Ínapo ájária jáni?

<sup>20</sup> Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Jüri ájária jü huépülaka enchim dóocem násuku puraatopo ínomak páanim kómoníame. <sup>21</sup> Tua lútüriapo, ä böot huéiye jü Yoremta Üusi, ä bétana jïojteripo bénasi, të jïokot hua yoreme ä bejreme mampo ä tojame juka Yoremta Üusi! Túri eiyei huári yoremta béchïbo jahuéi júne kaa yeu tómtoko.

<sup>22</sup> Huanäi bempörim jïbuäi, Jesús jume páanim nüka, Diosta tü eäu ámet chúpaka am rebéktiak, éntok am mííak ínel jáaka:

—Akem am buáye; íri jü ín takahua.

<sup>23</sup> Juka vásota nüka éntok Diostau buanaka, ket am mííak, huanäi símetakam áma ä jëka. <sup>24</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íri jü ín ojbo, juka bemela nokta itom nau lútüria yári útteata máknakeme, éntok búrum béchïbo guótinakeme. <sup>25</sup> Tua lútüriapone

ínel enchimeu jiaahua, kanne júchi íkái páras báhuata jínake júnak júbua bemélasí áman hua taahuarit Diosta rey nésahuepo anéteko.

*Peero Jesústa kaa au täya tíanake*  
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

<sup>26</sup> Huanärim huepul buikim buiksuka, Oliivo káuhuii bíchaa sájjak.

<sup>27</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Simetakem inoi májhueka nee töteénninake én tukáapo, bueituk ínel jiojteri: “Kabyerótane kókosi yáanake, huanäi jume kabáram chíbejtínake.” <sup>28</sup> Tè chúkula béja jjabitekne enchímpat huéenake buiära Galiléau bíchaa.

<sup>29</sup> Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Éläposu simetaka emoi majhuë, tè ínapo ée.

<sup>30</sup> Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel emou jiaahua, émpë, én tukáapo, totorórata kee guosa kuséi, baisë kaa nee emo täya tíanake.

<sup>31</sup> Tè áapo chë júne jiaahuay ínel jíaka:

—Émomak júnene ket muknake, tène kaíbu kaa enchi ino täya tíanake. Síme ket ánëli jíba jiaahuay.

*Jesús Getsemanipo oraciompo Diostau nookak*  
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

<sup>32</sup> Huanärim huerto Getsemaníu ti tehuakähui yájaka, Jesús ä disciipulommeu ínel jiaahua:

—Ímirem joye huäm Diostau ín oraciompo nokäu tajti.

<sup>33</sup> Huanäi juka Perota, éntok Jacobota, éntok Juanta núnuka, yam núk siika, huanäi tüisi sirókaka ä jíapsipo kókosi eetaitek, <sup>34</sup> éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tepa tüisi sirokä jü ín jíapsi. Béjane mukém cheiya. Ímirem nee boobícháihui. Katem kókoche.

<sup>35</sup> Huanäi huam jëla sika, buíau tajti mülaa chatuka Diostau oraciompo nookak: Ínel éátek huákái orata kaa au ä yumátua sáhueka, <sup>36</sup> ä oraciompo ínel jíaka:

—Abba, ín Átchay, síme jita júne kaa obiáchi emo béchíbo. Katè nee ä jitua juka jiokot emo bit huapo vásota; tè kaa ínel ín éá béchíbo, ál-la em ä türe pámanë ä yauhua.

<sup>37</sup> Huanäi disciipulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Perotau entok ínel jiaahua:

—Simmom, ¿jáché kotche? ¿Jáchë senu oram júne kara kotcheka aane?

<sup>38</sup> Katem kókoche, éntokem oraciompo Diostau nooka juëna éerita kaa enchímet ayúnakë béchíbo. Jü jíapsi lütüriapo óusi éá jíöbe, tè jü takahua kaa útteak.

<sup>39</sup> Huanäi júchi áman nótteka, Diostau oraciompo nookak, huakäi jíba nokaa. <sup>40</sup> Huanäi nótteka, júchi kócheme téuhuak, bueituk yetem útteakä ámet huéchilatukai. Huanärim kaachin ä yommia máchiakai.

<sup>41</sup> Huanäi bájikun júchi nótteka, ínel ámeu jiaahua:

—Kóchéem én ál-la, éntokem jimyore. Béja, jü ora yúmala. Ímï, jü Yoremta Üusi jume Diosta bejreme mampo toijna. <sup>42</sup> Jáptëem, jántebu: hua nee nénkakame äbo jëla huéiye.



*Jesústa peréesotehuakähui**(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)*

<sup>43</sup> Ketune ä nokaisu Judas äma yépsak, jume dóocemmak näikiatukaihui. Juebena gente éntok áamak kaatei esparaka éntok kúkutaka. Ímëi jume juebena gente éntok áamak kaatei esparaka éntok kúkutaka. Ímëi tiöpopo nésauhueme bétana kaatei, éntok escribam bétana, éntok jume yoiyoturim bétana. <sup>44</sup> Huä ä nénkinakeme éntok séñata am máklatukai ínel jíaka:

—Huä ín besítonakëhui, huäri ájária; akem buíseka, kuttílasi ä huéria.

<sup>45</sup> Huanäi Judas äma yepsaka, au rúkteka ínel au jiaahua:

—Maestro, Maestro.

Huanäi ä besítok. <sup>46</sup> Huanäi bempo at jaateka ä peréesotek.

<sup>47</sup> Senu éntok äma aneme epparam yeu huíkeka juka tiöpopo chë nésauhuemta sauleero nakä chukti mámäkok. <sup>48</sup> Huanäi Jesús gentetau ínel ámeu jiaahua:

—¿Ékbualata buij báaremta bénasem esparakä éntok kúkutaka yeu sákala nee buij báreka? <sup>49</sup> Chikti táapone enchimmak aaney jum tiöpopo enchim majtíaka, tem kaa nee peréesotek. Të íri ínelítuk juka Diosta noki jiojteri chúpnaکہ béchíbo.

<sup>50</sup> Huanäi síme jume discípulom Jesústam tóténnek.

*Jübua yötume yeu búitekame*

<sup>51</sup> Të senu jübua yötume ä guojáasek kia sábanampo au bitialataka, huate äma aneme éntok ä buissek; <sup>52</sup> të áapo au yeu huíkeka sábanam ámeu töbúitek. Huanäi kaa sánkokä búitek.

*Jesús yäurapo yeu toijhuak**(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)*

<sup>53</sup> Huanärim Jesústa hua sacerdote tékilta buéresi nésahuemta mampo ä tojjak. Huanäi jume sacerdosio tékilpo chë nesahueme, jume yoiyoturim, éntok jume escribam emom nau tojjak. <sup>54</sup> Peero éntok mékkáriat ä guojáasei huam sacerdote tékilpo buéresi chë nésahuemta tebat huajhua tajti. Huanäi tájimmeu kátekai súkkähueka jume porisim-maki.

<sup>55</sup> Jume sacerdote tékilpo buéresi chë nésahueme éntok síme jü concilio yäura; nokta Jesústa ä bej-reka huemta ä kobnákemtam jariái, ä métebo béchíbo; tem kara ä teuhuái. <sup>56</sup> Bueituk juebenakä ä béjreka aranókichiata nookai, të hua bem nokihua kaa nánanča huieyei. <sup>57</sup> Huanäi huate jápteka, aranókichiata áatana nookak ínel jíaka:

<sup>58</sup> —Ítapote ä jkíkkaijla ínel jiamta: “Íkaine tiöpota mámammea yáata tátabnake, éntok bajj taahuata hueine tábuik yáanake kaa mámammeyi yáata.”

<sup>59</sup> Të kia junëli júne jíba kaa nánanča chätui jü nooki.

<sup>60</sup> Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme áme násuk kíkteka, Jesústa temajek:

—¿Jachín júne kaa am yommia? ¿Jítasu ímëi émo bétana nooka?

<sup>61</sup> Të Áapo jíba kaa jíaleka. Kaa am yommiak. Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme júchi ä temajek:

—¿Jache empo jü Diosta yeu púari Cristo titéhuaakame, jü chë Yörihuamta Úusi?

<sup>62</sup> Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Ínapone ájaria. Akem ä bínnake huaka Yoremta Üusi Dios tua útteakamta bata bétana kátekamta, éntok namupo äbo huemta téhueka bétana.

<sup>63</sup> Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésauhueme ä supem siutiaka ínel jiaahua:

—¿Jítasu éntokte at boobinnake ä bejreme nokame jariaka? <sup>64</sup> Akem ä jikkajisuk juka juena nokta Diosta bej-reka ä nokakähui, ¿jachisem ä bitcha?

Huanäi simetakam bettek at nonokak, ä türinake tiaka ä mäna béchïbo.

<sup>65</sup> Huanäi huate at chit huatti taitek entokim ä puj summaka ä chonnay, ínel au jiaka:

—¿Diosta bétane nooka jabeta enchi chonähui!

Jume alguacilim entok jopemmet ä chonnai.

### *Peero Jesústa kaa au taaya tíya*

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

<sup>66</sup> Perota tebatpo bétuk ä aaneyo, jü jamut sumo sacerdoteta, tékil nésauta joriame áma yepsak. <sup>67</sup> Huanäi Perota sukkahuemta bíchaka ínel jiaahua:

—Empo ket Jesús Nazarenotamak aaney.

<sup>68</sup> Të Peero kaa ä lütüría tíya ínel jiaka:

—Kanne ä täya, éntokne kaa jüneiya jita em nokähui.

Huanäi pakun bíchaa yeu sika, totoróra entok kukusuk. <sup>69</sup> Jü áma saihuame entok júchi ä bíchaka, jume áma aanemmeu ínel jiautáitek:

—Íri ámemak joome.

<sup>70</sup> Të áapo júchi kaa ä lütüría tíya, të chúkula jume áma anëihui júchim Perotau ínel jiaahuay:

—Tua lütüriapo empo am jálæek, bueítuk empo Galileo; em nokaü entok bem nokaü benna.

<sup>71</sup> Huanäi juénasi jiautáitek, ä nokihua bat kechaka kaa ä lütüría tiaka:

—Kannä täya íkái yoremta enchim áa bétana nokähui.

<sup>72</sup> Huanäi jü totoróra júchi kúkusuk. Huanäi Peero juka Jesústa au nokakäube huahuáatek ínel au ä jákäubehui: “Kee jee juka totorórata guosa kúseyo, baisë kaa nee emo täya tíanake.” Huanäi jünéaka, kaa at al-léakä tüisi buaanak.

## 15

### *Jesús Pilátota bíchäpo aane*

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

<sup>1</sup> Yeu máтчuk jíbba, jume tiöpopo chë nésauhueme, yoiyöturimmaki, escibammaki, éntok jü concilio, síme nau rúktek nokta nau tüte báreka. Huanärím Jesústa sümaka, Pilátota mámpo ä tójjak. <sup>2</sup> Huanäi Pilato ä temajek:

—¿Empo ínel jü judíomeu rey?

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Jéehui, em jiä bénasi.

<sup>3</sup> Jume tiöpopo chë nésauhueme éntok juebenak bétanam ä nätuai. <sup>4</sup> Jü Pilato entok júchi ä temajek:

—¿Jachin jünë kaa am yommia? Jita chikti bétanam enchi nätua.

5 Të Jesús jíba kaa ä yommiak. Jü Pilato éntok at guómtek kaa ä jálelä béchibo.

*Jesústat noki chúpahuak ä mëna béchibo*  
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

6 Jü Pilato pajko táapo jíba huépul perésota butbúttiai, kia jábeta junne bem aahuähui. 7 Senu áma aaney Barrabás ti tehuaka, perésotakä ä jáläimmaki; yáurata béj-reka emo tóboktiahuakäpo yore súalataka. 8 Huanäi jü gente juebénaka Pilátotau kimuka, au nookak jíba bénasi huaka ámeu ä jojóäu ä yásásuhueka. 9 Huanäi jü Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Huaka judíomeu réytem búttia ia?

10 Bueítuk jüneiyai jume tíopopo chë nésauhueme kia huaka buéresi jita ä jóäu at innéaka au ä tóijtukáihui. 11 Të jume tíopopo chë nésauhueme juka juebena genteta nok téjhuak chë ä túrinake tiakä huaka Barrabásta ä búttiana béchibo. 12 Huanäi jü Pilato júchi am temajek:

—¿Jítasem júntuk nee au yáa ia hua judíomeu réipo enchim täyábehui?

13 Huanäi bempo juchéntok chaitáitek ínel jíaka:

—¡Kúrusichë ä popóntebo!

14 Të jü Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jita juénaksu júntuk yáala?

Bempo éntok chë júne chaayey ínel jíaka:

—¡Kúrusichë ä popóntebo!

15 Huanäi jü Pilato huakä genteta al-leetua báreka, Barrabásta yeu béebak; Jesústa éntok bemmúchateboka, bem mámpo ä tójjak kúrusit ä popónnä béchibo.

16 Huanäi jume sontaarom áman huaijhua paláciopo ä tójjak, pretoriopo; huanärim síme huate sontarom nau núnnuk. 17 Huämírim lilata ä sánkotuak, éntokim huíchata huiköpäaka ä corona yáaka, kóbat áachä yétkak. 18 Huanärim éntok ä tetébotuataitek ínel jíaka:

—¡Jíbë jíapsinake judíomeu rey!

19 Éntokim bakai kóbachä bebbai. Achim chithuathuattei, éntokim tónommia jápteka au mujtei. 20 Huanärim tüisi ä junnériasuka éntok lila sánkota ä úhuaaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanärim yeu ä núk sájjak kúrusit ä popómboka.

*Jesús kúrusit popontakä muúkuk*  
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 Huanärim senú yoremta huasá bétana huemta, Simmom Cireneu joometa, Alejandro éntok Rúfota atchai, jukarim kúrusta püaktituak ä huériunakë béchibo.

22 Huanärim Jesústa Gólgota ti tehuakäu bíchaa núk sájjak, itom nokpo Mukila koba kauhui ti jiaubáare. 23 Huanärim vinota mirrámak nau kuutiata ä jítua báarei, të Áapo kaa ä jëka. 24 Huanärim huámi kúrusit ä popónsuka, ä sánkohuam náikimtek nat ä sortiároaka, jábesu ä átteanake jáni ti jíaka.

25 Huanäi kúrusit ä ponhuái béja bátanim jiaahuay kethuéitana.

26 Huá nooki kúrusit jiojttetukáhui jita béchibo ínel ä yáahuakáhui, ínel jiaahuay: “Íri jü judíomeu Rey.” 27 Guóyika éntok ékbualatakä ket áa beu kúrusit popónhuak, seenu ä batatana, senu éntok ä mikkótana

bétana. <sup>28</sup> Huämi chúppuk hua jiojteri ínel jáame: “Éntok jume juëna yörememmak naïkiatuk.”

<sup>29</sup> Huanäi jume áma huam kateme ä junneriai koba huíuteka entok ínel jáaka:

—Jajáa, empo Diosta tiöpo tátabeka éntok baij táapo júchi ä yéchanakeme, <sup>30</sup> émoë jínëuka. Kúrusit kóm huéiye.

<sup>31</sup> Alë bénasi jume tiöpopo chë nésahueme ket ä junnériaka ínel nau jiaahuay jume escribammaki:

—Huatem jínëuk, Áapo éntok kara au jínëu. <sup>32</sup> Jü Cristo, Israéltau au Rey tiame, éläpo ëni kúrusit kóm huéenake, huanäi të ä bichätek ä súalnake.

Jume áamak kúrusit popóntukáhuim éntok, kéchim ä junneriai.

### *Jesústa mukukähui*

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

<sup>33</sup> Huanäi dóocem jái, kaa machisi taahuak sime ániachi bájim jáü tajti. <sup>34</sup> Huämi bájim jái, Jesús tüisi kusisi cháchayek ínel jáaka:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabaktani? —itom nokpo ínel jiaubáare: In Dios, In Dios, ¿jatchiákasë nee ínapola toijla?

<sup>35</sup> Huate áma aneme éntok ä jikkajaka, ínelim jiaahuay:

—Jó, Eliástau chaaye.

<sup>36</sup> Huanäi senu áman búiteka, juka espónjata vinágrepo kómoniak, éntok bakat ä óreka ä jituak ínel jáaka:

—Boobícháem, átä bínnake juka Eliásta jachu au yepsakä kómä yéchanake jáni.

<sup>37</sup> Të Jesús tüisi kusisi chachayeka muúkuk. <sup>38</sup> Huanäi jü cortina tiöpopo órekau násuk áman sútek, jikat naateka kóm tajti. <sup>39</sup> Huanäi jü capitán romapo jome Jesústa pújbapo huekäihui, kusisi chachayeka ä mukuk bíchaka, ínel jiaahuak:

—Lütüriapo i yoreme ájáriatukai jü Diosta Üusi.

<sup>40</sup> Jaamuchim éntok ket mékkäriat aneka ä bitchai. Ímëi násuk aaney jü María Magdalena, entok María Jacobo jü chë ilitchi, Salomé, éntok Joseta áiye. <sup>41</sup> Ímëi jáamuchim Jesústa jum Galiléa buiárapo ketune anéi áamakim rejtei, éntokim nésauta ä joriai. Éntok huate jáamuchim ket juebenakä áamak buere joära Jerusaléniu jikau sájakäu áma aaney.

### *Jesús máahuak*

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

<sup>42</sup> Huäri taahuarit tukariu yúmako, símeta tüisi toijbárekam obisi aaney, buéituk jimyore taahuari yokoriapo yúmasey. <sup>43</sup> Kíalíku José, pueblo Arimateapo jome, yáuraapo tékiakame tüisi táyahuakä éntok yörihuame. Ket huaka Diosta reytaka nésahueu boobícháihui, áma yepsaka, kaa májhueka Pilátotau kibákek; huanäi Jesústa takahua aahuak. <sup>44</sup> Pilato at guómtek Jesústa lauti mukuk tiaka. Të juka capitanta núnuka, ä temajek ä múksuka bétana. <sup>45</sup> Capitanta ä téjhuak jibba, huanäi Joseta mámpo ä tójjak juka Jesústa takahua. <sup>46</sup> Huanäi José sábanam jinnuka, kómä yéchaka, áma ä bitiak. Huanäi sépultuura, téta buéjtukaipo, ä teekak. Tétata éntok sépultuura puertau biaktiakä ä páttiak. <sup>47</sup> María Magdalena, éntok María Joseta áiye, akim ä bitchai jak ä tekhuakähui.

## 16

*Jesús kókkolam násuk jíabitek  
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)*

<sup>1</sup> Juka jimyore taahuata simasuk, María Magdalena, Salomé, éntok María Jacobota áíye, juka musála jubakim jínuk Jesústa takahuat ä öre báreka.

<sup>2</sup> Huanäi kethuéitana, lominko táapom jum sépulturau yájjak, béja täata yeu simsulatuko. <sup>3</sup> Huanärim nau inel jiaahuay:

—¿Jábesu juka téta sépultuurata puértapo kátekamta itom mékka bíaktirianake jáni?

<sup>4</sup> Huanärim áman remteka juka tétata mékka bíaktiata bitchak; jü teta éntok tüisi buéuruakai. <sup>5</sup> Huanärim sépulturapo kimuka, senu yoremta jübua yötumta batatana bétana áma kátekamta bitchak, tósalik tebek sánkokamta; huanärim guómték. <sup>6</sup> Të áapo inel ámeu juahua:

—Katem majhuë. Jesús Nasarénotem jaría, huaka kúrusit popónhuakamta. Béja jíabitelá; kaa imí aane. Akem ä bitcha im ä tekhuakaípo. <sup>7</sup> Ámanem sájakä juka Perota téjhua, éntok jume huate ä discípulom. Ínelem ámeu jiaahua: “Áapo enchimpat huéíye áman pueblo Galiléau bíchaa; huämírem ä bínnake, enchimeu ä jíakäpo Bénasi.”

<sup>8</sup> Huanäi bempo jum sépultuurapo yeu sájakä teénnek, mauj-rimmei emo yoáka. Tem kaabetau jíalek, guómtilatáka.

*Jesús María Magdalénatau au yeu machíriak  
(Jn. 20:11-18)*

<sup>9</sup> Jesús éntok jü lominko táapo kethuéitana jíabitelatáka, María Magdalénatau bat yeu machiak, iachí éntok guoibusan lemoniom yeu béblatukai. <sup>10</sup> Áapo éntok sika huame áamak anlatukammeu jünéehuamta am makkak; huáméi éntok sirókakä éntok buanaka áma aaney. <sup>11</sup> Të bempo ä jíabitelatukäu jíkkajakä, éntok áapörík au ä bil-la tiaú jünem kaa ä súalei.

*Jesús guoi ä discípulommeu au yeu machíriak  
(Lc. 24:13-35)*

<sup>12</sup> Chúkula, tábuiasi guoyímmeu au yeu machíriak, huaj páman am kateyo, sékána pueblou bíchaa. <sup>13</sup> Huanäi huáméi ket áman sájaka jume huaatem tejhua; të bempörím júne kaa súsalek.

*Jesús, apóstolím huatem majtiasimeka ániat am katchauhue  
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

<sup>14</sup> Chúkula béja óncemmeu, au yeu machíriak mesáu jokammehui. Huanäi kuttílasi ámeu nokak bem kaíta súalë béchíbo, éntok námakak bem jíápsekä béchíbo. Bueítukim kaa am súaley huame ä jíabitelatukäu ä bíchakame. <sup>15</sup> Huanäi inel ámeu jiaahua:

—Síme ániachem kaate, éntok íkái evangeliotem ámeu noknake síme géntemmehui. <sup>16</sup> Huä ä súalekame éntok au batótebokame jínéutunake. Huä kaa ä súalekame éntok jókot machisi noki at chúpatunake. <sup>17</sup> Éntok íméi séñalím huérianake huame ä súaleme: In téhua úttearammey lemoniom yeu bébnake; éntokim bemela nokta noknake; <sup>18</sup> bakóchimim mámammea buijnake; éntokim ójta jék jünem kachin ayunake; jume kókoreme béppa mámtékím am tütenake.

*Jesús téhuekau jikau siika**(Lc. 24:50-53)*

<sup>19</sup> Huanäi jü Señor junëli ámeu noksuka, áman téhuekapo jikat mabethuak, éntok Diosta bata bétana yéjtek. <sup>20</sup> Huanäi bempo yeu sájaka, juka tü nokta nookak simekuchi. Jü Señor éntok am aníai juka nokta lütüria jóakä huame señaalim bem joaibeyi. Júnentunake.

## Jü Evangelio San Lucajta Jiojtekähui

### *Lucasta Teóflotau jiojtekähui*

<sup>1</sup> Juebénaka éaka áu kikkimusula tua lútula ä jiojte báreka juka ími ito násuk tua yö lütüriapo yeu sikamta, <sup>2</sup> jume kësampo naateka bem pusimnea ä bíchakame jume itom ä majtiakame, éntokim ä tekipanuary íká Diosta nooki. <sup>3</sup> Ínapo éntok chúkula béja át nátemajjsuka jáchin ä naatekähui éntok símekut tüisi suasuka, kétne émou ä jiojte báreka taahuak ä huépo Bénasi, empo Teófilo huatem násuk yörihuame, <sup>4</sup> em ä täyanaké béchibo huaka em majtiahuakähui ä lütüriatukähui.

### *Jü Juanta yeu tómtinake bétana nokhuame*

<sup>5</sup> Juka Heroodesta Judeapo reytko, senu sacerdote Zacarías ti téhuaaka tiöpopo tékiakay, Abíasta géntepo jometukay. Ä jubi éntok Arónta familiapo jometukay, éntok Elisabet ti téhuaakay. <sup>6</sup> Náhuichikam lútula jápsay Diosta bíchäpo, éntok kaita juénasi jita áme bétana nokhuay, bueítukim Señorta nésauro johuay. <sup>7</sup> Të katim üusekay, bueítuk Elisabet kaa äasoay, éntokim, béja yoiyötukay.

<sup>8</sup> Sejtul táapo, sacerdoote tékil hué páman Zacaríasta tiöpopo Diosta bíchäpo jita ä joaysu, ä tékiakä pámani, ä yoiyöturim ä huériapo Bénasi, <sup>9</sup> jume tiöpopo tékiakame ä huéria pámani, Zacarías áma yuktiahuak, juka inciensota ä táanaké béchibo, Señorta altariu huáijhua kibakeka. <sup>10</sup> Huanäi síme jü pueblo päku aneka Diostau oraciempo nokay, inciensota táahuayo. <sup>11</sup> Huanäi Diosta ángel Zacariastau yeu machiak, incienso altarta bátam bétana hueka. <sup>12</sup> Huanäi, Zacarías ä bíchaka guómték, éntok kaachin an máchika majhuëy. <sup>13</sup> Të jü ángel ínel áu jiaahua:

—Zacarías, katë májhue, jü em nétanëu Dios enchi jikkajak. Jü em jubi Elisabet ili outa asoanake. Juan të ä téhuaatuanake. <sup>14</sup> Huanäi tüisi al-lehuame émou ayunake, éntok juebénaka al-leaka tahananake yehuä tómtékä béchibo, <sup>15</sup> bueítuk jü em üusi yörisi jíputunake Diosta bíchäpo. Vinota o jita ái nanaa kóhuamta kaa ä jínake, éntok kee yeu yoreka Espíritu Santoy tápunitunake. <sup>16</sup> Juebena Israelitam Dios Señortau bíchaa am jápsi kúaktianake. <sup>17</sup> Huäri Espíritu úttiära Elías profetatat anei Bénasi áamak annake, huäri úttiäray Señortapat huéenake, jume áchayuarim bem üusimneu bíchaa kaa béttek jápsitam jípunaké béchibo, éntok huame kaabeta yöreme jábetam yörinaké béchibo. Júnëli béja jume Señortau rúktinakeme tüisi majtianake tülisi Señorta am mabetnaké béchibo.

<sup>18</sup> Zacarías ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisune íkái jünerianake? Bueítukne öla, éntok ín jubi júne jámyöla.

<sup>19</sup> Ä yömmiaka ínel áu jiaahua jü ángel:

—Ínapone Gabriel, Diosta bíchäpo aneme. Äbone bíttuari íkái bemela nokta enchi téjhua sáyhuaka. <sup>20</sup> Enë kara noknake, éntoke múurotaka tahananake, íkái ínel yeu simëu núkisi, kía juka ín émou noki kaa em súalekä béchibo. Íri síme lütüriatata yeu huéenake, taahuata yúmako.

<sup>21</sup> Huä génte éntok Zacaríasta boobíchaihui, éntok emom temajey huaijhua tiopopo ä bínhuatü béchibo. <sup>22</sup> Të Zacarías päkun yeu sika béja kara ámeu nokaka taahuak. Huanärím béja jünéiak jita áu yeu machiakähui jum santuariopo, áapo éntok séñampo ámeu nookay, junéli béja múurotaka taahuak.

<sup>23</sup> Huanäi juka ä tékia áma yáasuka, jume taahuarim yúmaríasuka, béja ä jóau bíchaa siika. <sup>24</sup> Chúkula huame taahuarim simsuko, béja ä jubiahua Elisabet abe asoaka yeu siika. Huanäi ä jóapo kaa yeu siika, mamni metpo, ínel jáakari: <sup>25</sup> “Íkái inou yáuhuak, jü Señor ímëi taahuarim huëpo, béja nee ä úhuak, juka tuisi máchiraata simem bíchá násuku.”

### *Jü Jesústa yeu tómtinake bétana nokhuame*

<sup>26</sup> Búsan mecham huéeyo, jü ángel Gabriel áman bíttuahuak Diosta bétana, Galiléa buere joarahui Nazaret ti téhuakähui, <sup>27</sup> jámut bemetahui. Huäri éntok áuritukay, ili yoreme jübua yótume ä jubisey, José ti téhuaakame. Davidta familiampo jometukay. Jü jámut beeme éntok María ti téhuaakay. <sup>28</sup> Huanäi ä anëpo kibakeka, ínel áu jiaahua jü ángel:

—¡Dios enchi ania al-leäe! Señor émomaki. Áapo túhuata emo bétana náikiala sime jáamuchim násuku.

<sup>29</sup> Të áapo ángelta bíchaka, kaachin an máchika taahuak, juka ä nokakä béchibo. Huanäi ínel éiyay:

—¿Jíta teboterisa jáni íri?

<sup>30</sup> Huanäi jü ángel ínel áu jiaahua:

—María, katë májhue. Diosta tü eähue jájamla. <sup>31</sup> Én éntok abe asoake tahuanake. Usi outë asoanake, éntok JESÚS të ä téhuaatuanake. <sup>32</sup> Íri buéresi ériana. Jikat bétana usiari ti téhuaana, jü Dios Señor éntok juka ä átchay David Rey nésauri ä máknake. <sup>33</sup> Huanäi Jacobtamak huéerimmak reyta nésaunake jiba béchibo. Huä ä reyta ä nésahueu éntok kaa lütinake.

<sup>34</sup> Huanäi María ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisu éntok íri huéenake, bueítuk ínapo kennee kuuna?

<sup>35</sup> Huanäi jü ángel ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jü Espíritu Santo emo béppatunake. Huanäi jü jikat anemta úttiära ä jékkay enchi jékkatuanake. Huäri béchibo jü santo ili usi yeu yoremtunakeme, Diosta Úusi ti téhuaana. <sup>36</sup> Éntok két jü em huahuaji Elisabet, áapo két abe asoaka tahuala, ä jámyölatukä násuku, én béja búsan meechea, abe asoakari, jü kara asoame ti täyahuame, <sup>37</sup> bueítuk Diosta béchibo kaita obiachisi maachi.

<sup>38</sup> Huanäi béja María ínel jiaahua:

—Ímíne aane, Señorta nésau yáa báreka. Éläpo inot chúpatunake jü enchi inou nokakähui.

Huanäi béja jü ángel ä tö siika.

### *María Elisabetta jóau nöitisek*

<sup>39</sup> Huámechi taahuarimmet María bamsipo yeu siika, buere joära Judeau bíchaa; íri pueblo júya kähui násuk taahuay. <sup>40</sup> Huanäi Zacaríasta jóau kibakeka, Elisabetta tebotuak. <sup>41</sup> Huanäi jü Elisabet Maríata teboteri jüjikkajaka, jü ili usi tómpo chéptek. Huanäi éntok Elisabet Espíritu Santoy tápunak, <sup>42</sup> éntok tüisi kusisi ínel jiaahua:



—Diosta tü eäu emo bétana näikiari sime jáamuchim násuku, éntok ä tü eäu tápuni jü em tómpo yoremtulame. <sup>43</sup> ¿Jatchiakasu ínapo áma yeu púari, juka ín Señorta áye nee äbo bínnakë béchïbo? <sup>44</sup> Bueítukne em teboterí jáhuaia im nakammeu yúmako, ili usi al-lerimmea ín tómpo chéptek. <sup>45</sup> Úttesi al-leehuamta jípunake jü ä súsualekame, bueítuk lútúriataka yeu huéenake juka Señorta bétana émou nokakähui.

<sup>46</sup> Huanäi María ínel jiaahuak:

In jiapsi buéresi Señorta úttile.

<sup>47</sup> In espíritu éntok al-leiya, Dios ín jínëulerotachi.

<sup>48</sup> Bueítuk kaita nee béj-riay junne, nee yeu púuhuak, áapörík nésau jíba joamta,

éntok, én naatekam Diosta tü eäu nee jájamlä tíanake sime nat tomti kateme.

<sup>49</sup> Bueítuk jü Dios jita jo árahueme buere túhuata inou yáuhuak.

Santomme, jume ä téhuam.

<sup>50</sup> Diosta yore nak jiokolëu jíba sime nat tomti kateme béchïbo.

Jume ä majhuëka ä yöreme.

<sup>51</sup> Ä mámammea yún jita bueere yáala,

am chíbejtiak jume bem jiápsipo kaa tü eerim emo buérialeka aneme.

<sup>52</sup> Jume úttiakame reyta yeyesäpo yeu am jaasek;

éntok jume bétuk emo nüyeme éntok jikau tóboktiak.

<sup>53</sup> Huame tébäureme buéresi túhuata miikak;

huame rikom éntok kaita am makaka am sákatuak.

<sup>54</sup> Juka nación Israelta ä nésahui joamta aniak,

yore ä nak jiokolibeu kaa koptiaka ä jiokek.

<sup>55</sup> Júkai ámeu nookak, itom yoiyöhuammehui,

Abrahamtamaki, éntok jume ä úusimmaki, jíbapo béchïbo.

<sup>56</sup> Huanäi María báij metpo jáni Elisabetamak taahuak. Chúkula béja ä jóau nóttek.

### *Juan Bautistata yeu tómtékähui*

<sup>57</sup> Jü Elisabet jume taahuarim yúmariasuka, outa asoak. <sup>58</sup> Diosta jüneli ä nak jiokoleka béchïbo. Huanäi jume áa chíkola jóakame éntok jume ä huahuayriam ámanim ä bitchak. Huanärim úttesi al-leakam taahuak, Diosta jüneli ä jiokekäu béchïbo. <sup>59</sup> Guoj naiki taahuarim yúmako, ä circuncidarotebok, juka ili usita. Huanärim ä áтчay téhuam, Zacaríasim, ä téhuaatua báarey. <sup>60</sup> Të jü ä áyehua ínel ámeu jiaahua:

—Ée; Juan ti téhuaanake.

<sup>61</sup> Huanärim ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiaka? Kaabe junëli téhuak enchim huahuayrim násuku.

<sup>62</sup> Huanärim séñampo juka ä áchaytau nátemajek, jáchin juka ili usita ä téhuaatua bárëhui. <sup>63</sup> Huanäi ili tablata aahuaka, ínel át jiojtek: “Juan ti téhuak.” Huanäi simetaka át guómtilatata taahuak. <sup>64</sup> Senu huéchiapo áu étapok jü teeni. Júchi ára nokaka taahuak, éntok Diosta úttíl táytek.

<sup>65</sup> Huanäi sime jume áme chíkola jóakame át guómtëka taahuak. Sime jume Judea buiärapo káu jómëm, íäri bétanam jíba nookay. <sup>66</sup> Sime ä jikkajakame bem jiápsipo ä ériasakay, ínel jíakari:

—¿Jábësa jáni íri uusi?

Señorta mámam éntok jíba áamak aaney.

*Zacaríaasta profetisarukähui*

<sup>67</sup> Huanäi Zacarías, ä áchayhua, Espíritu Santoy tápunika, Diosta bétana nookak, ínel jákari:

<sup>68</sup> Úttesi türi jü Senor; jü pueblo Israelta Dios.

Ä pueblou yebij-la, ä jínëu báreka.

<sup>69</sup> Ítom jínëunakemta tua úttiakamta itom násuk toboktiak, jukä nésaute ä yáarialamta Davidta familiapo.

<sup>70</sup> Jume santo profeetam tenimmeyí nokakä Bénasi, jume késamriapo kateme:

<sup>71</sup> itom omtíame násuk itom yeu jábuak; jume kaa itom bíbit péáu mámpo itom yeu huíkkek.

<sup>72</sup> Juka itom yoiyöhuam jíokolinake bétana ä noki kaa koptiak, éntok huaka nokta ä yechakähui, tühuata itou ä yáa rókähui.

<sup>73</sup> Abraham itom áchaymak nokta chúpala, juka itom ä mák rókähui,

<sup>74</sup> itom omtíame násuk yeu huíktaka, kaabeta májhueka, áapörík itom jo íau itom jonákë béchíbo,

<sup>75</sup> santosi ito núyeka, éntok lútüla jíapsihuamta jípureka, áapörík béchíbo, itom kókkou núkisi.

<sup>76</sup> Émpë éntok, ili uusi, hua jíkat anemta bétanë profeetapë täyana, bueítukë Señortapat huéenake ä böom rútuaktiasimeka.

<sup>77</sup> Éntoke ä téjhuaanake juka pueblota, jáchin ayuka ä jinëutunakë béchíbo,

Diosta bejrimmet am jíokorina béchíbo.

<sup>78</sup> Dios tüisi ä jíápsipo huáijhua naateka itom nákke, jíkat bétana bemela taahuari machiriata itom miikak,

<sup>79</sup> huame kaa machiku aneme éntok mukia jékkaapo aneme, machiria báreka,

türi böou itom yeu jábua báreka, kaa huanti jíapsihuäpo böochi.

<sup>80</sup> Huä ili usi éntok yötusimey, éntok ä espírituhua úttiata nüsimey, éntok mékka ániapo jóakay Israelta pueblou áu yehuä machiriäpo tájti.

**2***Jáchin Jesústa yeu tómtekähui*

(Mt. 1:18-25)

<sup>1</sup> Huamechí taahuarimmet ínel yeu siika síme ániat rey Augusto César nésehuek símem áu censaruak sáuhuek. <sup>2</sup> Íri censo bat yáahuak Cireniota Síriapo gobernadortuko. <sup>3</sup> Huanäi síme bem pueblom békataana sájjak emo censarua báreka. <sup>4</sup> Íaribéchíbo, José Nazaret pueblo bétana Galiléa buiärapo jíkau siika, Judea buiäräu bíchaa, Davidta pueblou Belén ti téhuaakähui, Davidta familiampo ä jomë béchíbo. <sup>5</sup> Ámanim sájjak, emo censaruateboseka. Mariáta juubiapo ä máktaka ä huériay, té kee ä juubey, áapo éntok abe asoay. <sup>6</sup> Bempörím áma aneysu jume taahuarim yúmariak, ä asoanakhui. <sup>7</sup> Huanäi béja ä jípurek, juka késam asoata, sánkompo ä bitiak. Éntok pesebrepo animaalim jíjibuäpo ä teekak. Bueítuk síme hotelim tátapuniakay.

*Jume ángelesim éntok jume pastorim*

<sup>8</sup> Huämi buiärapo két pastorim aaney, tukaapo kabaram suayaka, kaa kocheka. <sup>9</sup> Huanäi éntok Señorta ángel ámeu yeu machiak. Jü Diosta

lóoria éntok natechíkola, am machiriak. Huanärim tüisi guómték. <sup>10</sup> Të jü ángel inel ámeu jiaahua:

—Katem májhue, bemela tü noktane enchim téjhuaasek, úttesi al-leehuasi maachi, sımem béchıbo. <sup>11</sup> Davidta pueblopo, enchim béchıbo yeu tómtek, éni, jü yore jınëunakeme, jü CRISTO jü Señor. <sup>12</sup> Ímırem át suanake, ä jüneria béchıbo: İli usitem sánkompo bıtiata téunake, pesebrepo animaalim jıjıbuäpo bókamta.

<sup>13</sup> Huanäi ángeltamak senu huéchiapo juebena huate ángelesim, Diostamak téhuekapo aneme, áma yeu machiak, yörisi Diosta úttileka éntok inel jíaka:

<sup>14</sup> ¡Looria Diosta béchıbo téhuekapo!

¡Buıapo yánti jíapsihuame, éntok tü eeri yoremem béchıbo!

<sup>15</sup> Huanäi jume ángelesim téhuekau bıchaa am sájıako. Jume pastorim inel náu jiaahua:

—Jánte pueblo Belénihui, ámante ä bınnake juka áma yeu sikamta, juka Señorta itou yeu machiriakähui.

<sup>16</sup> Tüisim bamsipo yeu sájıak. Huanärim Mariata éntok Joséta téhuuak, éntok juka ili usita pesebrepo bókamta. <sup>17</sup> Ä bıchaka, akim ä jüneriatebok, juka ili usita bétana ámeu nokhuakähui. <sup>18</sup> Sımetaka ä jíkkajakame áachim guómtılataka taahuak, jume pastorim ámeu nokähui. <sup>19</sup> Të María sımeta ä jíapsipo ériasimey, áu huáateka. <sup>20</sup> Huanäi jume pastorim tüisi Diosta looria úttileka éntok al-leaka nóttek sımeta buere jıta bem bıchakähui, éntok bem jíkkajakáu béchıbo, bueıtuk sıme bem téjhuaripo áman chúppuk.

### *Jesústa tíopou nüpahuakähui*

<sup>21</sup> Guoj naiki taahuarim yúmako, usitam circuncidaroa báreka. Huanäi Jesús tim ä téhuuatebok. Ímëi téhuam jü ángel ä mákakay, ketune kee jee Mariata tómpo ä yoremtyuo.

<sup>22</sup> Jume taahuarim yúmako, Moiséjta ä nésahueká páman chichä machiku yeu sika türıka tahuak, buere joära Jerusalénihuim ä nüpak, Señorta mámpo ä tóıj báreka. <sup>23</sup> Señorta leypo ä jıojteri bénasi: “Sıme ili ou kësampo yorekame, Santopo náikiatunake Señortau bıchaa.”

<sup>24</sup> Señortau am toıj béchıbo, leyta jíä bénasi, guoy möelim o guoy guókohuim, sacrificiota béchıbo.

<sup>25</sup> Senu yoreme, Simeón ti téhuaaka, Jerusalémpo aaney. İri yoreme lütüla jíapsay, éntok Dios huáatey. İsrailta jíapsi yechanäu Diosta ä jınëunakähui boobıchaihıuy. Espıritu Santo éntok áa béppa aaney.

<sup>26</sup> Espıritu Santo au yeu ä machirialatukay, kee jee mukeka juka Señorta bétana yeu púata, ä pusımmea ä bınnakähui. <sup>27</sup> Jü Espıritu Santo ä innëtuak, huanäi tíopou bıchaa sika. Ä áchayhuam ili usi Jesústa tíopou ä nüpako, áu ä yá béchıbo juka leyta jíapámani. <sup>28</sup> Jü Simeón, juka ili usita mámpo ä nüka, Diosta baysahueka, inel jiaahua:

<sup>29</sup> Én ál-la, ín Señor, ín sımepë.

Yanti nee jíapsıtua, em nokı jíapámani,

<sup>30</sup> bueıtuk ín pusım ä bıchak, juka em jınëuria.

<sup>31</sup> Sıme pueblom bıchäpo, itomë ä téjhuaasuk:

<sup>32</sup> Áapo jü machiria, jume kaa İsrailtamak huéerim, am machirianaké béchıbo,

jü gente Israelita yorihuame.

<sup>33</sup> Ä áyehua éntok José, guómtilatakam ä jikkajay, simeta júkai áa bétana nokhuayo. <sup>34</sup> Jü Simeón Diosta tu eäu am makkaka. Jü Mariata, Jesústa áyebu, inel jiahuak:

—Én éntok i usi juebenam kóm tátab béchibo, huatem éntok tóboktiä béchibo, jume pueblo Israelpo joomem. Éntok ímí jünakiachitunake: juebénakam ä omoutenake. <sup>35</sup> Ínëli yeu huéenake: ejparam em jiápsipo naa búrujti emót kíktenake. Juebenak jita éhuil jiápsipo éehuamta yeu bujttunaké béchibo.

<sup>36</sup> Ama aaney, kétchi, senu jámmut, juka bát bíchaa ayunakemta jüneryame. Aana ti téhuaaka, Fanuelta maala, Aserta familiapo jome-tukay. Áapo béja tüisi jámyölatukay. Bemetaka kunak huanay guoy búsan huásuktiapo jiba amak jouhuak. <sup>37</sup> Té béja jókoptulataka ochenta áma naiki huásuktey. Buere tiöpopo kaa yeu huéiyey, taahuarit tukaarit naa búrujti, Señorta tekipanuariaka, ayuunaka éntok oracionim joaka. <sup>38</sup> Ana huämi horapo, Diosta baysahueka, jü ili usi Jesústa bétana ámeu nok táytek, síme huame Jerusalénta jinëunakemta boobíchaihuimmehui.

### *Nazareu bícham, júchi nóttek*

<sup>39</sup> Chúkula juka Señorta leypo huémta áma yáasuka, Galiléahum nóttek, buere joära Nazareu bíchaa. <sup>40</sup> Jü ili usi yötuy, éntok úttiata nüyey, éntok yün jita táyasimey. Diosta tü eäu éntok áamaktukay.

### *Jü ili üsi Jesús tiöpopo*

<sup>41</sup> Jume ä áchayhuam chíkti huásuktiapom jum Jerusaléniu yayajay pajko pájcuapo an báreka. <sup>42</sup> Pájcuapa pajkota yúmak, bem ä boojoria bénasi, Jerusaléniu bícham sájjak. Jesús béja dooce huásuktiriam yúmaria. <sup>43</sup> Pajkota chúpuko, nottilataka am kateyo, jü usi Jesús Jerusalémpo taahuak. José éntok ä áyehua katim jüneiyay. <sup>44</sup> Béja senu taahuapom boojouhuay, genteta násukim ä hué téiyey. Kaa ä téaka éntok, akim ä jariu táytek, bem huahuayrim éntok bem táyame násuku, <sup>45</sup> tem kaa ä téaka, Jerusaléniu bíchaa nóttek, ä jariuboka.

<sup>46</sup> Chúkula báij taahuarim huéy, akim ä téhuak jum tiöpopo, jume maestrom leyta yore majtíame násuk káteka, am nok jikkajaka éntok ámeu nátemajeka. <sup>47</sup> Huanärim síme át guómtilataka ä jikkajay tüisi jita ä táya tiakari, éntok tepa áma huéchiasi jiba am nok yómmitä béchibo. <sup>48</sup> Huanärim ä bíchaka, át guómték. Huanäi jü ä áyehua inel áu jiahuak:

—In asoa, ¿jatchiakasë inel itom yáhuak? Ínapo, éntok em áchay, tüisite jiápsipo kókosi éaka enchi jariay.

<sup>49</sup> Huanäi áapo inel ámeu jiahuak:

—¿Jatchiakasem nee jaria? ¿Jachem kaa jüneiya ín Átchay tékilpo ín annakëhui?

<sup>50</sup> Té bempo kaa jüneiyay jita ámeu ä nokakähui.

<sup>51</sup> Huanäi ámemak nóttek, Nazareu bíchaa. Huanäi jiba áme bétuk áu nüyeka yötuy. Ä áyehua éntok, simeta íkari ériasimey ä jiápsipo. <sup>52</sup> Jesús éntok chëhuasu éntok ä takahuapo yötusimey, éntok Diosta tü eäpo éntok yoremem bíchapo.

## 3

*Juan Bautista géntemmeu nookak*  
(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

<sup>1</sup> Quince huásuktiriampo juka rey Tiberio Césarta yäura Romapo nésahueyo, jum Judea buiärapo éntok Poncio Pilato gobernadortukay, Herodes éntok Galiléa buiärapo yäuratukay, ä saila Felipe Itureapo éntok Traconite buiärapo, Lisantias éntok Abiliniapo yäuratukay. <sup>2</sup> Anasta éntok Caifásta sumo sacerdotetuko, Diosta bétana noki áu yepsak, Juan, Zacaríasta üusibehui, mékka ánia see päriapo ä aneyo. <sup>3</sup> Huanäi áapo síme Jordán bathue mayoamak géntemmeu noksimeka huéiyey, batöhuamta éntok Diostau bíchaa jíapsi kúaktiahumta jume bem Dios bejrim jikoriná béchibo. <sup>4</sup> Isaías profeetata jiojteri bénasi ínel ä jiäpo: Jiahui mékka ánia see päriapo chaaye:

“Señorta böomem tüte,  
ili böom éntokem rútktia.

<sup>5</sup> Síme huame buía jójoroim nanahuittena,  
jume chopöriam, éntok káuhum,  
jume böo chachakuim éntok rútktiana;  
éntok jume böo rúrumuyim tütena.

<sup>6</sup> Huanäi síme génte ä binnake Diosta jínëuria.”

<sup>7</sup> Juebena yóremra au yeu sájjak emo batö iäka, huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¡Eme géntem bakot usiarim! ¿Jábesu enchim majtiala emo ä tö tenni sáhueka huaka Dios omtirata yebijnakemta? <sup>8</sup> Türi takame jípu báreka eiya, emo jíapsi kúaktiaka. Éntok katem enchim jíapsipo ée taite: “Béjate Abrahamta itom áchaypo jípure”; senu huémtane enchimmeu nooka, Dios kía ímí tétampo júne ára am toboktia, jume Abrahamta üusim. <sup>9</sup> Bueituk két jume tépuam béja júyam nahuapo kéchari, síme jú júya kaa türik takame chúktiahuaka tájju jímmaana.

<sup>10</sup> Huanäi jú génte béja ä temajek, ínel áu jíakari:

—¿Jítasute, júntuk yáanake?

<sup>11</sup> Huanäi Juan am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jü guoyik sánkokame, juka kaita jípuremta huépülam máknake; jú buáhuamta jípureme, juka kaita jípuremta miknake.

<sup>12</sup> Jume yäura tómita náu tótojaihui két áu yájjak emo batö iäka. Huanärim ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jítasute yáanake?

<sup>13</sup> Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katem úttiapo jita aahua enchim sáyhuakäpo áman jíbba.

<sup>14</sup> Huate sontarom két ä nátemajek ínel jíakari:

—Ítaposu, ¿jítasute yáanake?

Huanäi ínel am yómmiak:

—Katem jabetau kaa huéeläpo jita aahua, ál-la enchimmet nésayhuakäpo áman jíbba. Katem yäurapo emo tekipanoä tiaka, jábeta guómtiaka jítasu ä úhua. Enchim béjtuahuä beyem al-leiya.

<sup>15</sup> Jü gente éntok át suaka ä bitchay símeta juka huémnta, bem jíapsipo éntokim emo nátemay, ínel jíakari: “Jamak Juan ájaria jáni jú Cristo.”

<sup>16</sup> Huanäi Juan símemmeu ínel jiaahua:

—Lútulay ínapo bäampo enchim batöa; tẽ äbo huéiye senu ino béppa chẽ yõrisi maachi, éntok chẽ nésahue. Huakäi béja ínapo katchanne júne áu kóm chätuka bocha huíkyam ä búttiriapo yúmala. Huári béja enchim batónake Espiritu Santoyi éntok tájiyi. <sup>17</sup> Ái huijhuitiahuame ä mámpo öorek, juka erata tülisi ä tüte báreka. Chúkula éntok jume tirijkom érianake jum kaa am nasontenakepo, juka pajata éntok náu yéchaka jum táijta kaa tutukẽpo ä táanake.

<sup>18</sup> Íkäiri éntok huate jita ámeu nokaka, am téjhuay, juka genteta tühua bemela nokta bétana. <sup>19</sup> Huanäi jú Juan kuttílasi áu nookay jú rey Heroodestahui ä saila Felipeta jámut ä jípurẽ tíaka (Í jámut Herodias ti téhuaakay), éntok huate jita búruk kaa túrik ä yáalä béchibo. <sup>20</sup> Júnëli jita kaa huéchiasi yáalataka jú Heroodes, júchi áa béppa, Juanta páttiatebok jum cárcelpo.

### *Jesús batõhuak*

*(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)*

<sup>21</sup> Júnakõri sime pueblota emo am batõayo, Jesús kêt batõhuak. Huanäi Diostau oraciompo ä nokayo, jú téhueka áu étapok. <sup>22</sup> Espiritu Santo át kóm siika, guókouta bénasi takahuaka. Téhuekau bétana éntok áu nokhuak, ínel jákari:

—Émpẽ ín Ûusi ín yeu púari, éntok ín nákëhui.

### *Jesústa yoiyõhuam bannaataka kateme*

*(Mt. 1:1-17)*

<sup>23</sup> Áapo jú Jesús ä tékilhua naatekari, jiba tua jamak treinta huásuktiriam huériay. Huä Joséta üusi ti ériahuame. José éntok Elíta áchayekay. <sup>24</sup> Elí éntok Matatta áchayekay. Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Janata áchayekay. Jana éntok Joséta áchayekay. <sup>25</sup> José éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Amósta áchayekay. Amós éntok Nahumta áchayekay. Nahum éntok Eslita áchayekay. Eslí éntok Nagaita áchayekay. <sup>26</sup> Nagai éntok Maatta áchayekay. Maat éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Semeita áchayekay. Semei éntok Joséta áchayekay. José éntok Judáta áchayekay. <sup>27</sup> Judá éntok Joanata áchayekay. Joana éntok Resata áchayekay. Resa éntok Zorobabelta áchayekay. Zorobabel éntok Salatielta áchayekay. Í Salatiel éntok Nerita áchayekay. <sup>28</sup> Neri éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Adita áchayekay. Adi éntok Cosamta áchayekay. Cosam éntok Elmodamta áchayekay. Í Elmodam éntok Erta áchayekay. <sup>29</sup> Er éntok Josuéta áchayekay. Í Josué éntok Eliezerta áchayekay. Eliezer éntok Jorimta áchayekay. Jorim éntok Matatta áchayekay. <sup>30</sup> Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Simeõnta áchayekay. Simeón éntok Judáta áchayekay. Judá éntok Joséta áchayekay. José éntok Jonánta áchayekay. Jonán éntok Eliaquimta áchayekay. <sup>31</sup> Eliaquim éntok Meleata áchayekay. Melea éntok Mainánta áchayekay. Mainán éntok Matatata áchayekay. Matata éntok Natánta áchayekay. <sup>32</sup> Natán éntok Davidta áchayekay. David éntok Isaíta áchayekay. Isái éntok Obedta áchayekay. Obed éntok Boozta áchayekay. Booz éntok Salmónta áchayekay. Salmón éntok Naasónta áchayekay. <sup>33</sup> Naasón éntok Aminadabta áchayekay. Aminadab éntok Aramta áchayekay. Aram éntok Esromta áchayekay.

Esrom éntok Faresta áchayekay. Fares éntok Judáta áchayekay. <sup>34</sup> Judá éntok Jacobta áchayekay. Jacob éntok Isaacta áchayekay. Isaac éntok Abrahamta áchayekay. Abraham éntok Taréta áchayekay. Taré éntok Nacorta áchayekay. <sup>35</sup> Nacor éntok Serugta áchayekay. Serug éntok Ragauta áchayekay. Ragau éntok Pelegta áchayekay. Peleg éntok Heberta áchayekay. Heber éntok Salata áchayekay. <sup>36</sup> Sala éntok Cainánta áchayekay. Cainán éntok Arfaxadta áchayekay. Arfaxad éntok Semta áchayekay. Sem éntok Noéta áchayekay. Noé éntok Lamecta áchayekay. <sup>37</sup> Lamec éntok Matusalénta áchayekay. Matusalén éntok Enocta áchayekay. Enoc éntok Jaredta áchayekay. Jared éntok Mahalaleelta áchayekay. Mahalaleel éntok Cainánta áchayekay. <sup>38</sup> Cainán éntok Enósta áchayekay. Enós éntok Setta áchayekay. Set éntok Adánta áchayekay. Adán éntok Diosta áchayekay.

## 4

### *Satanás Jesústau jibek ä jioptuabáreka* (Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

<sup>1</sup> Jesús, Espíritu Santoy tápunika, Jordán bathue bétana yepsak. Huanäi mékka ániau see päriau bíchaa ä núk siika, jü Espiritu, <sup>2</sup> cuarenta taahuarimpo. Huanäi jü diablo tepa áamak aaney, ä jioptua báreka, kaa tühuata ä yáa iaka. Sime huameri taahuarimmechi kaa jibuäk, huamei taahuarim simsuko tébäurek. <sup>3</sup> Huanäi jü diablo ínel áu jiaahuak:

—Bueítuk empo Diosta Üsütuko, íkái tétatë emo pan yáa sáuhue.

<sup>4</sup> Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Júnel jiojteri: “Kaa kía páanimmea jíba jíapsinake jü yoreme, ál-la síme Diosta nokiya.”

<sup>5</sup> Huanäi jü diablo káhuit chë jikat ä núk siika, huanäi chúbalaposu rey nesauo attiata ä bíttuak, pueblo tüisi uyorim éntok bueerem, ä bíttuak.

<sup>6</sup> Huanäi ínel áu jiaahuak jü diablo:

—Enchine ä máknake síme úttiárata, enchi ä sáunakë béchibo. Entok juka bem looria. Bueítuk ínapo ä mak-ri; entok jabeta ín ä makbareu ä maknake. <sup>7</sup> Të ál-lë inou tónommia kíkteka nee yörinake. Huanärë símeta íkairë áttianake.

<sup>8</sup> Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Mékkë síme, Satanás, bueítuk ínel jiojteri: “Juka Señorta em Diostë yörinake, éntoke áapörík jíba nésauta jorianake.”

<sup>9</sup> Huanäi buere joára Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huámi béja buere tiöpot chë jikat ä kéchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo Diosta Üsütuko, buáhuë emo kóm tójja, <sup>10</sup> bueítuk ínel jiojteri: Dios jume ä ángelesim émou bíttuanake, enchi am anianakë béchibo.

<sup>11</sup> Éntokim mámammea enchi tóboktianake, em guókim kaa tétat téitinakë béchibo.

<sup>12</sup> Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Ínel két nok-ri: “Katë Diosta em Señorta jioptuanake.”

<sup>13</sup> Huanäi jü diablo, kaachin béja ä bätäu máchika, chubala ä tö siika.

### *Jesús ä tékilhua naatek* (Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

<sup>14</sup> Huanäi Jesús, Espíritu Santota úttia huériaka, Galiléa buiärau nóttek. Buéresi tayahuay, sime buíachi ä chíkola. <sup>15</sup> Huanäi éntok bem sinagogampo am majtiay. Simetakam ä úttiley ä looriapo.

*Jesús jum pueblo Nazaretpo*  
(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

<sup>16</sup> Bueítuk Nazaretpo yepsak, ä yötuläpo. Jíba ä boojoriapo Bénasi, jimyore táapo sinagogapo kibakek, huanäi jiojterita nok báreka kíktek.

<sup>17</sup> Huanäi éntok profeta Isaiasta librom áu tóijhuak, librom étapoka, ínel jiojteta áma bitchak:

<sup>18</sup> Señorta Espíritu ino béppa aane, áapo nee áma yeu púala tühuaata bemelasi huémta jume poloobemmeu nee ejtejhüä íaaka.

Jume jikot sirokamta jíapsekame nee tüte íaaka nee äbo bíttuak, pereesommet éntok chay íaaka jáchin bem búttiatunakêhui, éntok liliptim puj etaponakê béchíbo,

éntok jume jikot núhuame am búttiaseka,

<sup>19</sup> jume türi huásuktiriam Señorta bétana ámeu yebijnakêhui, ámeu nee nok íaaka.

<sup>20</sup> Huanäi jume librom páttiaka, jü áma tékiakamtau am buíssek. Huanäi yejtek. Sime jume sinagogapo aneme áachim puseka taahuak,

<sup>21</sup> huanäi ínel ámeu nok táytek:

—Én ímí enchim bíchäpo lütüriatata chúppe, íri jiojteri.

<sup>22</sup> Éntok simetaka ujyorisi jíba áa bétana nookay, éntokim át guómtilataka ä jikkajay, juka nokta tua huéchiassi huémta jíba ä tempo ä yeu hué tíaka. Huanärim ínel jiaahua:

—¿Jachu íri kaa Joséta üusi?

<sup>23</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Jamakem juka nokta ínel huémta inou nok báare: “Mérico, émpë emo jítto. Yúnte jita jikkaj-la pueblo Capernaumpo em yáakâhui. Ímire em buiärapo két ä yáuhua.”

<sup>24</sup> Huanäi éntok két ínel jiaahuak:

—Kaabe profeta tüisi mabethua ä buiärapo. <sup>25</sup> Tua huitti nokhuäpone ínel jiaunake, jum nación Israelpo juebena jáamuchim jókoptulame aaney, profeta Eliásta taahuarimmechi. Júnaköri báij huásukti áma búsan metpo kaita yúkutuko, buéresi tébaa siika, sime ániachi. <sup>26</sup> Të kaabetau éntok bíttuahuak jü Eliás, huäri huépul jámut jókoptula, Sarepta Sidón buiära tíapo jometau jíbba. <sup>27</sup> Éntok juebena lepra sáhuata jípureka Israelpo aaney, Eliseo profetatata taahuarimmechi. Kaabe éntok áma türiak, huäri Naamán Síriapo joome jíbba.

<sup>28</sup> Íkái jikkajaka sime jum sinagogapo aneme, tüisim öomtek. <sup>29</sup> Huanärim emo tóboktiaka, pueblopo yeu ä jaasek. Huanärim káhuít jikau ä núk sájjak, ámani káhuít jikat kóm ä jímmaa báreka. Bempo juka bem pueblota huäri káhuichim ä yáalatukay. <sup>30</sup> Të áapo áme násuk yeu sika, siikak.

*Huépül yoreme, lemooniota ä jíapsipo jípurey*  
(Mr. 1:21-28)



<sup>31</sup> Jesús pueblo Capernaumpo yeu yepsak, Galiléa buiärapo. Huanäi sábalá jimyore taahuarit am majtiay. <sup>32</sup> Tepam ä yosireka ä bitchay, jáchin yore ä majtiä bétana, bueituk jü ä nokihua, yäura nokta úttiära jípurey.

<sup>33</sup> Huépül yoreme sinagogapo aaney, lemoonio espíritu chicha machik jípureka. Huäri béja tüisi kusisi tēka:

<sup>34</sup> —Itomē tójja; ¿jítasē empo itomak huáatia, Jesús Nazareno? ¿Jachē itom lütiaseka äbo huéiye? Inapo enchi täya, enchi jábétukähui Diosta Santöe.

<sup>35</sup> Huanäi Jesús kutti áu nónokaka, inel áu jiaahuak:

—¡Múksē kaa jiaahua, éntoke át yeu huéiye!

Huanäi jü lemoonio, áme násuk buíapo ä tátabeka, át yeu siika, éntok kaa kókosi ä yáhuak. <sup>36</sup> Huanärim síme át guómtilatata taahuak, éntokim náu nookay, inel jákari:

—¿Jíta nokisa iri? ¡Yäurata úttiäray am sáuhue, jume lemoonio espíritu chicha maachim, éntokim yeu sásaka!

<sup>37</sup> Huanäi jü buéresi ä bétana hueme jikkaj táytihuak, síme jume pueblo natechíkola tahuammechi.

### *Jesús juka Perota aasu, kókoata úhuak*

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

<sup>38</sup> Huanäi Jesús kíkteka sinagogapo yeu siika. Huanäi Símonta jóapo kibakek. Jü Símonta asu éntok tüisi táijhuétchey, huanärim Jesústau ä nok-riak. <sup>39</sup> Huanäi Jesús, át müla kóm chätuka, táijhuéchiriatat kusisi át nónokak, huanäi ä tójjak, jü táijhuéchiria. Läutiposu yejteka, jita am joriay.

### *Jesús juebena kókoreme tütek*

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

<sup>40</sup> Täata áman huécheyo, génte yún buere jita kókoata jípureka áu nüpahuak. Áapo béja huehuëpulammet mámtéka am tütek. <sup>41</sup> Juebenammet éntok két lemooniom yeu kaatey, tepa chayeka, inel jákari:

—¡Émpē Diosta Üusi!

Tē áapo lemoonimmet kutti nookay, éntok kaa yún am noktuay, bueituk bempo tüisi jüneiyay, áapo jü Cristo äbo yebisnakēihui.

### *Jesús, Galiléa buiärapo naa hueiyey am majtiaka*

(Mr. 1:35-39)

<sup>42</sup> Béja taahuapo, Jesús kethueysu, mékka päriau bíchaa siika. Jume géntem éntok ä jariay, áu yájaka éntok. Katim ä sim íaaka, tepa áamak jiaahuay. <sup>43</sup> Jesús éntok inel ámeu jiaahuak:

—Tē úttia huate buere jóárammeu ín huénakeu két ikäi túhua bemelasi nokta, Diosta reyataka nésahue bétana ámeu nokpo yúmala. Bueitukne huäri béchibo äbo bíttuari.

<sup>44</sup> Huanäi Galiléa sinagogampo, juka Diosta nooki ámeu nookay.

## 5

### *Kaa júnel machisi kúchum yun buíjuakähui*

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

<sup>1</sup> Júneli yeu siika: Genesaretta baubäa mayoat Jesústa aneyo, juebena génte áu náu yájaka buéresi ä pítpittiy, Diosta noki jikkaj báreka.

<sup>2</sup> Huanäi guoy canoam bitchak, baubäa mayoachi, éntok jume kúchureom bäapo jäbuekame, bem jítërim báksiaka. <sup>3</sup> Huanäi Jesús, Símonta canoapo jámuk. Huanäi mayoat huáijhua jëla bäau ä rúktia sáuhuek. Huanäi Jesús canoapo káteka am majtiay jume géntem. <sup>4</sup> Noksuka béja, Símontau ínel jiaahua:

—Canoatem bäa násukun bíchaa huéria. Huanärem enchim jítërim áman jímma kúchum buij béchibo.

<sup>5</sup> Símon éntok ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Maestro, síme tukaatate tekipanuaq éntokte kaita buíssek; tène én em nokpo áman am jímmanake jume jítërim.

<sup>6</sup> Áman am jímmaaka, juebena kúchum áma jaatiak jume jítërim éntok béja abe síutey. <sup>7</sup> Huanärim senu canoapo rejtemmeu buáktek, emo ania iaaka. Huanäi jume huate ámeu yájaka, am aniak. Huanärim guoy canoam tápuniak ímëi tapunika abe róptey. <sup>8</sup> Símon Peero, íkái bíchaka, Jesústau tónommia áu kíkteka, ínel jiaahuaq:

—¡Katë inou rukrukte, Señor! Bueítukne yóremtaka Dios bejrita jípure.

<sup>9</sup> Bueítuk jume kúchum yún bem buísekä béchibo, jü máuj-ra ä jaatiak, éntok símetaka áamak aneme két guómtek. <sup>10</sup> Jacobo éntok Juan, Zebedeota úusim, júmëi két tepa guómtek. Bempo Símontamakim tekipanuaq. Të Jesús Símontau ínel jiaahua:

—Katë májhue; én naatekë kúchu jaasem tenasé yoremem nununake Diosta béchibo.

<sup>11</sup> Huanäi jume canoam päkun yeu tójaka, símetam tö sájaka, Jesústam guojaasek.

*Jesús leprata jípuremta tütek*  
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

<sup>12</sup> Jesústa senu buere joárapo aney, yoreme síme takahuat leprapaka áu yepsak. Huanäi Jesústa bíchaka, áu tónommia kíktek, éntok ä pújba buíau kóm yúmarialataka jìokot ínel áu jiaahuaq:

—Señor, ínel éátek, empo ára ín kókoa nee úhua.

<sup>13</sup> Huanäi Jesús áu mám rútukteka át mámtek, ínel jíaka:

—Enchine türi íaa. Türiäe.

Ínel ä jíak, jiba jü kókoa ä tö siika. <sup>14</sup> Huanäi éntok ínel ä sáuhuek katë jábeta téttejhua. Ínel jíaka:

—Ál-lë tiöpou huéiye áma nésahuemtahui, éntoke huaka Moiséjta nésahuekäu yáanake em türiakäu béchibo, juka genteta jüneenakë béchibo em túrialatukä bétana.

<sup>15</sup> Të jü síme jita ä joäu jüneria táytihuak, símekut chíbejtek mékka jákun tájti. Juebena génte náu yayajay ä jíkkaij báreka, éntok kókoata emo úhua iaaka. <sup>16</sup> Të áapo mékka bíchaa sisimey, kaita genteta anëu bíchaa, orciompo Diostau nok báreka.

*Jesús káráktilata tütek*  
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

<sup>17</sup> Séjtul táapo ínel yeu siika Jesústa am majtiayo, jume pariseerom éntok jume leyta am mamajtiame áma jokay júmëi béja íli pueblom békataná jometaka áma yáij-latukay, Galiléa buiára bétana éntok Judea éntok Jerusalén bétana; Diosta úttiára éntok áamak aaney kókoreme tüte báreka. <sup>18</sup> Júnensu huate yoremem áma yájjak, jípetaom senu

yorem káraktilatam huériay, huáijhuam ä núk kimuka, Jesústa guókpom ä óre báreka éiyay. <sup>19</sup> Të karam áma kimuka taahuak, juka genteta tüisi büru béchibo. Huanärim kári jikat jámuka, tejampo guójoriata yáaka, áma huámim kóm ä yétkak, chíkti ä jípetekimaki, áme násuk, Jesústa pújbapo. <sup>20</sup> Jesús, Diostat ehuamta ámet bíchaka, kokoremtau ínel jiaahuak:

—Empo yoreme, jume em Dios bejrimmeche jiokoritu.

<sup>21</sup> Huanäi jume leyta am mamajtiame éntok jume pariseerom kaa tüisi áatana éaka taahuak, ínel éakari: “¿Jábese íri Diosta béj-reka nokame? Kaabe ára Dios bejrita jiokere, ál-la Dios jíbba.”

<sup>22</sup> Të Jesús bem éerita jüneriaka, ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem enchim jíapsipo kaa yánti éiya? <sup>23</sup> ¿Jítasu chë júne kaa obiachi, ínel jiau béchibo: “Em Dios bejrimmeche jiokorituk”, o ínel jiau béchibo: “Kíktekë, huerama”? <sup>24</sup> Enchim júkai jünerianakë béchibo, ínapo jü Yoremta Üusi ímí buápo yáurata ín jípurë bétana jume Dios bejrim jábeta ä jiokorinakë béchibo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

—Emoune ínel jiaahua, yejteké em jípetekta núka em jóau bíchaa huéiye.

<sup>25</sup> Senu huéchiapo, jü káraktila, símem bíchápo kíkteka, juka ä jípetekta tóboktiaka, ä jóau bíchaa siika Diosta úttilsimeka. <sup>26</sup> Huanäi símetaka át guómtilatata taahuak, éntokim yörisi Diosta looriata makkay, tüisim májhueka, ínel jiaahuay:

—Énte bejja ä bítchak juka kaa jaibu bíbithuamta.

*Jesús juka Levíita núnnuk*  
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

<sup>27</sup> Chúkula íkai símsuko Jesús yeu siika, senu yáura tómita náu tóij-lerota bítchak, Levíi tí téhuakamta, jum tómita tótoijhuápo kátekamta. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Íno sauke huéiye.

<sup>28</sup> Huanäi kíkteka, símeta tójaka, áa sáu siika.

<sup>29</sup> Chúkula éntok, Levíi ä jóapo buéresi pajkok, Jesústa béchibo, huanäi juebénaka jume yáura tómita náu tóij-leerom mesahuim jokay, éntok huate yoremem ámemaki. <sup>30</sup> Huanäi jume leyta am mamajtiame éntok jume pariseerom jume discípulom junneria jáka, ínel ámeu jiaahuay:

—¿Jatchiakem jume yáura tómita náu tóij-lerommak éntok jume juéna yorememmak jibuá, éntok jita jéye?

<sup>31</sup> Jesús am yómmiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Jume kaita ják ínnéame katim mérikota huáatia, të jume kókoreme ál-la. <sup>32</sup> Ínapo kaa huame lútüla jíápsame núnuseka ábo siika, ál-la Dios bejrita joame, am jíapsi kúaktiná béchibo.

*Ayuunota bétana natemaihuame*  
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

<sup>33</sup> Huanäi bempo ínel Jesústau jiaahuak:

—¿Jume Juanta discípulom éntok jume pariseerom discípulom kaa jíjibuá ayuunaka éntokim élaka Diostau oraciempo nooka, jume em discípulom éntok ée? ¿Jatchiakasu?

<sup>34</sup> Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jum bóodau núnurim buáhuamta emo táktiria máchile, juka jubemta ámemak áma aneyo? <sup>35</sup> Të taahuarim yúmanake, juka jubemta núk sákahuako. Huanäi ál-la huamei taahuarimmechim kaa jibuánake.

<sup>36</sup> Íkai ejemplota két ámeu yétchak:

—Kaabe súpe bemelampo ili sánkota áma chúkchuktia, súpe öram chäbuá béchibo. Të inel ä yák éntok, jume súpe bemelam nasontenake, éntok kaa jüri jíbba, kaa áamak útti jü sánko bemela öramaki. <sup>37</sup> Kaabe jü vino bemelata huaka bea bóosa örapo ä töttöa. Áma ä kimakátek éntok, jü vino bemela ä siütianake juka huaka bea bóosata. Huanäi éntok, jü vino guötinake, éntok jume huaka bea bóosa júne kaa türika tahuanake. <sup>38</sup> Júnén béchibo, jü vino bemela huaka bea bóosa bemelapo tottöhua. Júnéli náhuichikam kaachin ayunake. <sup>39</sup> Jábe júne juka vino jauhuey huemta jëyëteko, kaibu júchi juka bemelasi yáata jü báanake. Bueituk inel jiaunake: “Jü vino jauhuey naateka ëriari chë türi.”

## 6

*Jumé Jesústa discípulom jimyore táapo tirijko bújam chúktiak*  
(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

<sup>1</sup> Séjtul sábalá táapo, Jesústa jum etpo aman huéy, jume ä discípulom tirijko bújam chúktiaka; mámammea am biitiaka am buáeyey. <sup>2</sup> Huanäi huate pariseerom inel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem jum jimyore táapo juka kaa jojuhuamta johua?

<sup>3</sup> Jesús am yómmiak:

—¿Jachem ikái júne kaa jum jiojtepo ä nok-la juka Davidta yáakähui júnakoy jauhuey áapo tüisi tébäureka éntok jume áamak aneme? <sup>4</sup> Jáchin jum Diosta jóapo kibakeka jume páanim Diosta bíchäpo órekame, buäka, éntok jume áamak aneme két am miikak, huame páanim kaa kía jábe júne am buabuäye jume tiöpopo nésahueme jíbba.

<sup>5</sup> Inel két ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi chë nésahue sábalá taahuarita béppa.

*Jü yoreme huakiam mámakame*  
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

<sup>6</sup> Chúkula sábalá táapo két inel yeu siika, Jesús jum sinagogapo kibakeka am majtiay. Huanäi yoreme áma aaney jum bátam bétana huakiam mábaka; <sup>7</sup> huanäi jume judíom ley am mamajtiame éntok jume pariseerom Jesústat suaka ä bitchay, ä bit báreka jachu jum sábalapo ä tútenake jáni ti éaka, huáachí jáhuiteka ä nätua báreka. <sup>8</sup> Të áapo tüisi bem éerim täyay, huanäi jü yoreme huakiam mámakamtau inel jiaahua:

—Kíktëe, násukë emo kétcha.

Huanäi áapo kíktëka, áme násuk huéeka taahuak. <sup>9</sup> Huanäi Jesús inel ámeu jiaahua:

—Senu huemtane enchimneu nátëmaj báare: ¿Jachu türi jáni sábalapo túhuata yáa béchibo, o kaa túhuata yáa béchibo? ¿Jiápsita jínëu béchibo, o jiápsita úhua béchibo?

<sup>10</sup> Huanäi jume áa chíkola aneme bíchaka, jü yoremtau inel jiaahua:

—Em mámamë rütuktia.

Huanäi áapo ínel am yáhuak. Huanärím türíka taahuak. <sup>11</sup> Huanäi jume pariseerom éntok jume judíom ley am mamajtíame tepam kujtiaka taahuak. Huanärím náu ejtejuay, jáchin ayuka juka Jesústa kaa tüisi ä tahuaria báreka.

*Jume dooce apóstolim yuktiahuakähui*

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

<sup>12</sup> Huamëi taahuarimmechi Jesús béja júya káhuui siika, áman Diostau oraciompo nok báreka. Síme tukaapo Diostau nookak. <sup>13</sup> Yeu máтчuk béja, jume ä discípulom núnnuk. Huanäi senu loseenam áma símem násuk yeu púhuak. Huanäi béja jume apóstolim ti am téhuaatuak: <sup>14</sup> Jü Símon, Peero ti ä téhuaatuak, éntok jü Andrés ä sailahua, Jacobo éntok Juan, Felipe éntok Bartolomé, <sup>15</sup> Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota úusi, Símon Zeloote ti téhuaakame, <sup>16</sup> Judas Jacobota saila, éntok Judas Iscariote, áamak anekasu ä nénkakame.

*Jesús juebena géntemta aniak*

(Mt. 4:23-25)

<sup>17</sup> Huanäi ámemak kóm yepsak. Huämí béja bueka päriapo taahuak, ä discípulommaki éntok huate géntemmak jume Judeapo jomeme, Jerusalémpo éntok bahue mayoat Tiropo éntok Sidónpo jomemtaka. Jesústam jikkaij báreka áma yáij-latukay, éntok bem kókoa emo úhua íaaka. <sup>18</sup> Jume kaa yánti jíapsekame, lemoonio espíritu chicha machik bem jípuré béchíbo tütehuay. <sup>19</sup> Huanäi síme jü génte át jálojti báreka tepa éiyay, bueítuk jü úttiára át yeu huéiyey. Júnëli béja síme kóköreme türíay.

*Jü al-leehuame éntok sirokuhame*

(Mt. 5:1-12)

<sup>20</sup> Huanäi Jesús jikau remteka ä discípulom bíchaka, ínel jiaahuak: —Al-leäem eme jume poloobem, bueítuk eme ä áttiak juka Diosta reyataka néshahuëhui.

<sup>21</sup> 'Al-leäem jume én tébäureme, bueítukem jóboriana.

'Al-leäem eme én buaname, bueítukem chúkula atnake.

<sup>22</sup> 'Al-leenakëem eme jume yoremem enchim omtiayo, éntok enchim am omouteyo, éntok enchim am bueere aahuayo, éntok enchim téhuam júne kaa jikkaij péehuayo, Yoremta Úusi, enchim súalë béchíbo. <sup>23</sup> Tüisem emo al-leetua hua taahuarichi, bueítukem buéresi túhuata mabetnake jum téhuekapo. Bueítuk bem yoiyoturim két ínel ámemak aayuk, jume profetammaki.

<sup>24</sup> 'Të jìokot machi enchim béchíbo, riikom, bueítukem ímí buíapo béja ä jípusuk, juka enchim al-leähui.

<sup>25</sup> 'Të jìokot machi enchim béchíbo, eme én jojóborime, bueítukem chúkula tébäurinake.

'Të jìokot machi enchim béchíbo, eme én acheme, bueítukem chúkula sirokaka buannake.

<sup>26</sup> 'Të jìokot machi enchim béchíbo, eme síme genteta túhuata jíba enchim bétana nokayo, bueítukim junëli ámemak aaney, jume bem áchayhuarim jume profetam ára nókíchimmaki.

*Itom omtíame nák sáyhuame*

(Mt. 5:38-48; 7:12)

<sup>27</sup> 'Të eme ikäi jikkajame, enchimmeune ínel jiaahua: Enchim kaa bíbit péame, akem am nákke. Jume enchim omtíame éntok, túhuatem ámeu johua. <sup>28</sup> Juka Diosta tuhua am makka, jume béttesi enchimmet nokame. Jume emo bétana kaa tüisi nokame, oraciompo Diostahuem am nok-ria. <sup>29</sup> Jábeta jópemmet enchi chóchonako, jume senu jópeme au óóre. Jábeta sakom enchi úhuak, éläposu két em súpem huériunake. <sup>30</sup> Jábeta émou nétaneyo, Akë ä miika. Em áttia enchi ä úhuak junne, katë áu ä äahua. <sup>31</sup> Jíta enchimneu yáaria iähui, júkarem ámeu yáuhua, jume huatemmehui.

<sup>32</sup> 'Eme jume enchim nákeme jíba nákéteko, ¿jita túhuatasem chë áa béppa johua? Bueítuk jume juëna yóremem két ikäi johua. <sup>33</sup> Éntokem huaka genteta túhuata enchimneu joamta, huame jíba túhuata joátek, ¿jita túhuatasem áma jájamnake? Bueítuk jume juëna yóremem két ikäi johua. <sup>34</sup> Éntokem huaka enchim ä nóttirianakemta jíba jita réreuhuáteko, ¿jita túhuatasem áma jájamna? Bueítuk jume juëna yóremem jita emo réreuhua, ánëli beekik mabet báreka. <sup>35</sup> Bueítukem am nákke, jume kaa enchim bíbit péame, túhuata ámeu joaka. Jítem réutebo, kaita ámet jita boobíchaka. Júnëli hua buéresi túhuatem jájamnake. Éntokem jú Dios chë símem béppa nésahuemta úussitunake. Bueítuk áapo tua türi, huame kaita baysahuemneu bíchaa, éntok huame juëna yorememneu bíchaa. <sup>36</sup> Jábetem jiokolë, itom Dios Áchayta jábeta jiokolë bénasi.

### *Kaita huitti júneriaka jábetat nokhuame*

*(Mt. 7:1-5)*

<sup>37</sup> 'Katem jabetat bettesi nooka, huanärem kaa Dios yäurata bínnake. Katem jábetat bettek nooka. Huanärem Diosta bétana kaa bette nokta mabetnake. Jábetem jiokore. Huanäi Dios két enchim jiokorinake. <sup>38</sup> Jábemem jita mímika. Huanärim két enchim miknake. Kojtalimpo, tüisi yoyoata éntok pittiatá kía abe guótemta enchim mámampo ä máknake. Bueítuk Dios jú ili kútay enchim jujúnakteyi, huayírem júnaktena.

<sup>39</sup> Jesús ikäi ejemplota ámeu yétchak:

—¿Jachu jú lípti senu líptita ára huériunake jáni? ¿Jachum kaa náhuichika guójöku kóm huáttinake? <sup>40</sup> Jú disciipulo kaibu ä maestra bépapatunake. Të hua ä maestra ä majtiakäu ä chúpako, ä maestra bėnanake.

<sup>41</sup> '¿Jatchiakasë juka ili chúkita jabetat pújpo órekamta bitcha, huaka kúta buëuruta em pújpo bökamta éntok, ée? <sup>42</sup> Të huaka kúta buëuruta em pújpo órekamta kaa bitchatek. ¿Jáchisintuke ínëli áu jiaunake em sailabehui: "In saila, juka ili chúkta em pújpo em jípurëu, enchine yáa huík-ria báare"? ¡Dios huatíhuamta mamatome! Báchë juka kútata em pújpo órekamta yeu huikke. Huanäi ál-lë tüisi bíchaka juka ili chúkta em saila pújpo ára yeu ä huikrianake.

### *Jú júya ä takam béchibo táyahua*

*(Mt. 7:17-20; 12:33-35)*

<sup>43</sup> 'Jú júya türi kaibu kaa türim takanake. Jú júya kaa türi éntok, kaibu türim takanake. <sup>44</sup> Bueítuk síme jú júya juka takata béchibo táyana: Jume chunam kaa júya huíchakame am tataka; jume párasim júne táchĩno kaibu am takanake. <sup>45</sup> Jú tü yóreme túhuata johua, bueítuk jú ä tü éerihua

ä jiápsipo ayka. Huä juëna yoreme éntok, kaa tühuata johua, bueituk jü juëna éeri ä jiápsipo ayka. Bueituk hua ä noki ä tempo yeu huéeme hua jiápsipo ä jipuré bétana huéiye.

*Jume guoy kaari nahuam*  
(Mt. 7:24-27)

<sup>46</sup> '¿Jatchiakasem, "Señor, Señor", ti inou jiaahua, ín nésau kaa joaka junne? <sup>47</sup> Enchimne téjhua báare, huaka inou yepsaka nee nok jikkajamta éntok ín nésau joamta, jábeta bénasi ä machiakähui: <sup>48</sup> hua senu yoremta káatë bénasi maachi. Huäri béja mékka kóm jibuejeka, juka kárita tétachä nahuatuak. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü baa tepa úttia át yeu siika, jü kárichi, tè kaa ä tátabek, bueituk jü kári tétat nahuakäy. <sup>49</sup> Të hua ín nooki jikkajame éntok kaa ín nésau joame, hua yoreme buía buálkopo kári kaa nahuakamta ä yáakamta bénasi maachi. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü baa tepa úttia át yeu siika, jü kárichi. Huanäi mójti huétchek, éntok kaita béj-reka taahuak.

## 7

*Jesús centuriónta sáulero tütek*  
(Mt. 8:5-13)

<sup>1</sup> Chúkula Jesús jü gentetau noksuka, pueblo Capernaumpo kibakek. <sup>2</sup> Senu sontarommeu yäut áma jóakay iri éntok nésaulerota áma jípurey íkái éntok áapo tüisi ä náckey, tè mukiapo kókorey. <sup>3</sup> Jü centurión, Jesústa bétana nokhuamta jikkajaka, yorem yoiyöturim gente Israelpo joomem áu bíttuak áman ä núnuka ä nésaulerota ä jitto iaaka. <sup>4</sup> Huanárim bempo Jesústau yájaka, jiokot áu jiaahua, ínel jíakari:

—Íri capitan íkái át ä buanáhuë áu yáapo yúmala, <sup>5</sup> bueituk áapo juka ítom génte náckey; huépü sinagogata ítom yárialá.

<sup>6</sup> Huanäi Jesús ámemak siika. Të abe ä jóau ä yebisisey, jü centurión huate ä amiígohuam áu bíttuak, ínel jíakari:

—Señor, kate jáchin éiya, kanne áma náikiapo yúmala jum ín jóa jöta bétuk inou em nóitinakëhui. <sup>7</sup> Huäri béchibo ínapo kanne áman émou siika kaa tüisi ino ériaka. Ímire ín jóa páku nésauta nooka, huanäi béja jü ín jóapo ín sáulero türinake. <sup>8</sup> Ínapo két yäurata bétuk káttek, éntokne yäurata jípure. Huanäine huépü sontarotau ínel jiaunake huëe, huanäi huéenake; senukuhui éntok binë huéiye, huanäi inou huéenake; éntok ín sáulerota jita nee ä yáa sáhuëu, ä yáanake.

<sup>9</sup> Huanäi Jesús, íkái jikkajaka át guómtek, huanäi jume géntem ä guojaasemmeu kúakteka ínel jiaahua:

—Ínapone én ínel jiaahua, Israelpo júnene kaa ínëli úttesi Diostat ehuaamta téula i yoremstat bénasi.

<sup>10</sup> Huanäi jume áman sáyhuakáme jóau nótteka, huaka kókoremta tüirilata téhuak.

*Jesús jámut jókoptulata asoa jíabitetuak*

<sup>11</sup> Chúkula Jesús jü pueblo Naín tí téhuakäu bíchaa huéiyey, jume ä discípulommaki éntok juebena gentetamaki. <sup>12</sup> Pueblpo áman kikkimuhuápo ä yepsako, mukilata hueriyhuamta bitchak, ä mäabokam kaatey, i mukila jámut jókoptula ä asoakay kaabeta éntok jípurey.

Juebénaka huate áamak kaatey pueblolo jóakame. <sup>13</sup> Huanäi Señor ä bíchaka, ä jiokoleka, ínel áu jiaahua:

—Katè buaana.

<sup>14</sup> Huanäi jü ánimatau rúkteka kajat mámtek; huanäi jume ä huériame jáptek. Huanäi Jesús mukilatáu ínel jiaahua:

—Júbua yótume, é moune ínel jiaahua: ¡Yejtèe!

<sup>15</sup> Huä mukilatukäu yejteka nok táytek, huanäi Jesús ä áyehuata ä mákkak. <sup>16</sup> Íkái bíchaka, simetaka guómtilatata taahuak, éntokim Diosta úttíl táytek, ínel jáka:

—Senu profetea kaa náksi yórisi machika ito násuk áu tóboktiala.

Ínèlim ket jiaahua:

—Dios ä pueblo ania báreka äbo kóm yebij-la.

<sup>17</sup> Huanäi síme Judea buiärapo éntok áa chíkola jíkkaijhuak juka Jesústa yáakähui.

*Juan Bautistata bétana Jesústau sáyhuakäme  
(Mt. 11:2-19)*

<sup>18</sup> Juan Bautistata íkái jita símeta bemelasi huémta ä jüneriak, bueítuk jume ä discípulom ä ejetjuariak. Huanäi guoy ä discípulom núnnuk, <sup>19</sup> huanäi Jesústau am jaasek ä temaij íaaka: ¿Jachu áapórik ájáriatukähui jü Cristo yebijnakeme, o tábuik bem boobinnakähui?

<sup>20</sup> Jume Juanta áman jaasekäu, Jesústahuim rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Juan Bautista itom é mou bíttuak enchi itom temaij íaaka: ¿Jachè émpotuk ájária jáni jü Cristo yebijnakeme, öte tábuik boobinnake?

<sup>21</sup> Sep huámí horapo, Jesús juebena kókoreme éntok juéna kókoata jípureme tútek, éntok kaa túri espíritum jípureme yeu am béb-riak, éntok két juebena liliptim bíttuak. <sup>22</sup> Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Sájakem juka enchim bíchakäu ä ejetjuaria juka Juanta éntok enchim jíkkajakähui. Jume liliptim bítcha; jume lolóim naa kaate; éntok huame sähua lepra téamta jípureme túria, nanakapim jíkkaja, kókkolam jíabite, éntok huaka nokta yore jínèhuamta bétana huémta poloobemmeu nokhua. <sup>23</sup> Túhuata jájamla jü nee súaleka kaa áu náyoteme.

<sup>24</sup> Jume Juanta áman jaasekäu am sákasuk, Jesús jume géntemmeu nok táytek jü Juanta bétana, ínel jáka:

—¿Jítasem bít báreka éiyay jum see päriapo? ¿Júya bakuliata jekay yoohuamta jáni? <sup>25</sup> Éntok jútchi, ¿jítasem bít báreka áman yeu sájjak? ¿Senu yoremta túlisi sánkokamta jáni? Tè jume uyorisi túlisi sánkokame, éntok jume túlisi kaitat obisi éaka, éntok símeta jípureka ímí buíapo jíápsame, reyim jóapom aane. <sup>26</sup> Tè, ¿jítasem bít báreka áman yeu sájjak? ¿Senu profetea Diosta bétana nokamta jáni? Jeehui, tua lútüriapo senu profetata béppa chè yórisi maachik. <sup>27</sup> Íri Juanta bétana huéeme jíjõteri:

In noki huériamtane emopat jaase,

juka böota em huénake páman tútenakè béchibo.

<sup>28</sup> Enchimmeune nooka síme géntem násuk kaabe chè yórisi maachi jü Juan Bautistata béppa; tè júnentaka junne, huam Diosta reyataka néshahuapo jü chè ílitchisi ériahuame huári chè yórisi maachi áa béppa.



<sup>29</sup> Huanäi ikäi jikkajaka, sime gente éntok jume impuestom tómi náu totojame, Juanta batöhuamta mabet-latukäihui, Diostam súsualek éntokim ä lütüría tíaka taahuak. <sup>30</sup> Të jume pariseerom éntok huame leyta am mamajtíame, katim Juantau emo batötebokähui, inëlim béja kaitapo ä yáuhuak juka Diosta áme bétana näikiari. <sup>31</sup> Huanäi Señor ínel jiaahua:

—¿Jábeta bénasine am bínnake jáni, jume yoremem én kat-riame? ¿Éntok, jita bénamsamme? <sup>32</sup> Jume usim pláazapo jokame bénasim ántuari éntok náu nokaka éntok ínel jáme: “Baka kusiaite enchim jiponriak të eme kaa yëkak. Buikimte siroksi machisi jáme enchimneu buiikak jjöbe të eme kaa buaanak.” <sup>33</sup> Bueítuk Juan Bautistata yepsak, kaa páanim buäyey éntok kaa vino jëyey, huanärem Juanta lemooniota ä jiápsipo jípurë tíiya. <sup>34</sup> Huanäi jü Yoremta Üusi ím yepsak, jibuäka éntok vino jëyeka; huanärem ínel jiaahua, i yoreme tepa jíjjuä éntok vino jëyey. Jume yäura tómita náu tóij-lerommaki éntok jume kaa Diosta yöremmaki tüisi áu huéria. <sup>35</sup> Jü kóba súahua Diosta bétana huéeme ä úusimmet bíttu.

### *Jesús, Símon pariserota jóapo aane*

<sup>36</sup> Senu parisero juka Jesústa jibuä núnnuk, huanäi ä jóau kibakeka mesau yejtek. <sup>37</sup> Huanäi senu jámut áma pueblopo jóakame kaa tühuata boojoriaka, jünéaka Jesústa Símonta jóapo mesau kátekäü, ili téta sótópo perfumeta musäla jubak, áma nüpak. <sup>38</sup> Áma bétana áu sika ä guókpo áu yejtek, buanaka ópuammea ä kómoniria táytek jume guókkim. Éntok ä chonimmea am huaachaka, am bebesiitoy éntok bää musäla jubak ámet tóak. <sup>39</sup> Jü parisero Jesústa jibuä núnulame ikäi bichaka, ä jiápsipo ínel éiyay: “Í yoreme tua profeetatuko, ä jüneria éiyey ä jábe jámuttukähui, i jámut chicha machik jiápssek, éntok kaa tü böota boojoria, éntok áachä mámmatua.” <sup>40</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Símon, senu huémtane éμου nok báare.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—Nokäe, Maestro.

<sup>41</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Senu yoreme guoy yoremem tómita am réuhuakäy. Huépülaka mamni cien denariom ä huikiriíyay, senu éntok cincuentam. <sup>42</sup> Huanärim kaitay ä bëjtua máchika taahuak. Të áapo náhuichim jiookrek junëlim béja kaita ä huikiriaka taahuak. Nokäe, ¿bueítuk jábesu jüntuk chë júne ä nákeka taahuak?

<sup>43</sup> Símon ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jíba tua jü chë juebena tómit jiookrihuakame.

Jesús ínel áu jiaahua:

—Tepë tüisi ammáli jiaahua.

<sup>44</sup> Huanäi Jesús, jámuttau kúakteka, Símontau ínel jiaahua:

—¿Íkai jámuttë bitcha? Em jóaune kibakek, të bääm júne kaa nee miikak ín guókim béchibo; të i jámut ín guókim ä ópuammea kómoniala, éntok ä chonimmea am huaachak. <sup>45</sup> Katë nee besiitok, të i jámut éntok, nee ím yepsak naateka, kaa chúkteka ín guókim bebesiito. <sup>46</sup> Katë aceiteta júne kóbat inot huáttiak; të i jámut bää musäla jubak ín guókimmet huáttiak. <sup>47</sup> Huäri béchibone ínel éμου jiaahua, jume ä yún

Dios bejrimmet jiokorituri; bueituk tüisi kaa béttek ä jíápsekä béchébo. Bueituk hua jábe kaa jaiki béchébo jiokorihuakame, kaa tua jábeta nákke.

<sup>48</sup> Huanäi Jesús jü jámuttau inel jiaahua:

—Béjé jiokorihuak em Dios bejrim bétana.

<sup>49</sup> Huanäi jume mesau áamak jokame, náhuim inel jiau táytek:

—¿Jábese iri, jume Dios bejrim júne jábeta jiokere?

<sup>50</sup> Të áapo jámuttau inel jiaahua:

—Jü chíkti em jíapsimák Diosta em súalekäu enchi jínëuk. Kaitachë jáchin éaka huéiye.

## 8

### *Jume jáamuchim Jesústa aniakame*

<sup>1</sup> Chúkula inel yeu siika. Jesús síme buere pueblommechi éntok il-lichimmechi ámeu noksisimey éntok am téjhuuasimey juka bemela nokta Diosta reyta ká nésahue bétana huémta. Jume dooce discípulom éntok áamaki. <sup>2</sup> Éntok huate jáamuchim kaa türi espíritummea éntok kóoamney túrialame áamakim kaatey, áme násuk éntok María jü Magdalena ti téhuaakame, íachíri guoy búsan lemooniom át yeu sákalatukay; <sup>3</sup> Juana, jü Chuuzata juubi, Heroodesta móoroma, éntok Susana, éntok huate jáamuchim bem jita jípurëmakim ä aniy.

### *Et-leerota ejemplo*

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

<sup>4</sup> Juebena génte áma joome, éntok sékána joome, áma áu náu yájjak, Jesússtahui ä bit báreka, huanäi ikäi ejemplota ámeu nookak, inel jákari:

<sup>5</sup> —Jü et-leero yeu siika juka ä báchiahua echéseka. Ä echay éntok, huate böo mayoat huáttek huanäi át chéptihuak, éntok huikichim jikat bétana yájaka ä buäka. <sup>6</sup> Huate báchia tétapo huáttek. Huanäi síuhuek, té huaakek, bueituk buía kaa báaritukay. <sup>7</sup> Huate báchia éntok júya huíchata sisihuépo huáttek. Huanäi jü júya huícha áamak síhueka ä jíabi mëak. <sup>8</sup> Huate éntok türi buíapo huáttek. Huanäi yótuka tüisi chúppuk, huépü báchia cien báchiam nénkak.

Íkai noksuka, Jesús tüisi kusisi inel ámeu jiaahuak:

—Jükä ín nooki jikkaij báareme ä jikkaijnake!

### *Jíta béchibosum türi jume ejemplom*

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

<sup>9</sup> Huanäi jume ä discípulohuam ä temajek:

—¿Jáchisu ä jiau báarehui ikäy ejemplota?

<sup>10</sup> Huanäi áapo inel ámeu jiaahua:

—Eme yeu púari ä júneria íaahuaka juka kara át júneehuamtachi Diosta reyta ká nésahuépo ayukamta. Të jume huatemmeu éntok, jita ámeu nok bárëteko, ejemplomney jíbba. Bueituk bíchakam júne kaa bínnake, éntok jikkajakam júne kaa át júneenake.

### *Jesús el-lerota ejemplo ámeu nooka*

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

<sup>11</sup> 'Inel jiau báare, jü ejemplo: Jü báchia jü Diosta nooki; <sup>12</sup> jü báchia böo mayoat huáttekame jume ä jikkajame, huanäi sep jü diablo ámeu yepsaka, juka noki bem jíapsipo ayukamta am úhuaanake kaa

ä süaleka bem jínëutunakë béchïbo. <sup>13</sup> Jü báchia tétapo huáttekame, jume inel ä jikkajame. Al-leakam ä mabeta, të katim naahuak; ímëi chúbala ä sússuale, huanärim ili obiachisi ä huée táytek amáu bícham nóttinake. <sup>14</sup> Jü báchia huíchapo huáttekame ímëi inel jume ä jikkajame të katekasum jü yún jitat obisi éehuame, jü yún jita kaa naksi jípu péehuame éntok jü uyória tüisi ímí át jíapsihuame ä jíabi mënake, huanäi béjam kaa takanake. <sup>15</sup> Të jü báchia türi buíapo huáttekame ímëi inel jume türi jíapsimak éntok yó lúl-la nokita bem jikkaj-läu éeríame, ímëi inel yü tutti takata nénkame.

### *Jü machiriata ejemplo*

(Mr. 4:21-25)

<sup>16</sup> 'Kaabe machiriata bébeetia sótöriy ä páttia báreka, éntok kaibu tariimata bétuk júne ä órenake; ál-la metjikat chöla ják ä órenake, áman kimume ä machirianakë béchïbo. <sup>17</sup> Bueítuk kaita jita ják éhuil óorek síme jauhuey júne yeu machínake; éntok kaita ják éhuil ésoni, kaa júneriatunake ti kaa maachi, bueítuk síme yeu machínake.

<sup>18</sup> 'Áchem suaka, ä jikkaja; bueítuk síme jume jita jípureme, júchi huatek mákna, të jü kaita jípureme, éntok juka ä jípu máchirëu júne úhuaana.

### *Jesústa áiyé éntok ä sailahuam*

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

<sup>19</sup> Huanäi jü ä áyehua éntok jume ä sailahuam áu yájjak, tem karam áu rúkthey juka genteta büru béchïbo. <sup>20</sup> Huanäi senu ä téjhuak, inel áu jíaka:

—Em áiyé éntok em sailam pákum aane enchi bíb báreka.

<sup>21</sup> Të áapo inel ámeu jáahua:

—Jume Diosta noki jikkajame éntok ä joame, ímëi áméria jü ín áiyé éntok ín sailam.

### *Jesús jekata yánti tahuatuak*

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

<sup>22</sup> Séjtul táapo Jesús canoapo ámema huéeka ä discípulommaki, inel ámeu jáahua:

—Baubäa huáytanate kannake.

Huanärim áman bíchaa sájjak. <sup>23</sup> Të áman bíchaa am katey, Jesús kótchok. Huanäi senu huéchiapo jeka úttiaka naatek, báa násuku. Jü canoa éntok báam jajjayu táytek, éntok rópti machisi jínhua aaney.

<sup>24</sup> Huanärim Jesústa bússak, inel áu jíaka:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Béjate abe rópte!

Huanäi áapo yejteka, úttiaka áu nónokak jü jekatahui éntok jume máaremehui; huanäi síme kiktek éntok síme yánti taahua. <sup>25</sup> Huanäi béja ä discípulommeu inel jáahua:

—¿Jáksu ayka jü enchim Diostat éhuame?

Të bempo, at guómtilataka, kaa jáchin an máchika taahuak huanärim náu inel jáahuay:

—¿Jábese í yoreme, báata éntok jekata júne sáuhue, éntokim ä nok jikkaja?

### *Jü yoreme gadareno lemoonikame*

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

<sup>26</sup> Gadarenom buiärapom yeu yájjak, baubäa huáyтана, Galiléau lul-la.  
<sup>27</sup> Jesústa canoapo kóm chéptek, senu yoreme áma pueblopo jometaka ä nankirika siika. Ìri bínhua naateka lemooniota jípurey. Kaa sánkokay, éntok kaa ä jóapo jiápsay; ál-la kókkolam mamáhuäpo násuk jiba aaney.  
<sup>28</sup> Huanäi Jesústa bíchaka, guókpo tónommia áu kíkteka, kusisi chayeka:

—¿Jítasë ínomak jípure, Jesús, Dios jikat kátekamta Üusi? Emoune ikäi aahua, katë nee jiokot johua.

<sup>29</sup> Jesús éntok béja kutti át nónokak jü kaa türi espíritutachi yoremtat yeu ä huée sáhueka. Béja bínhua át jóakay jü kaa türi espíritu; jü gente cadeenammea ä susumay guókpo éntok mámpo; të áapo am chúkchuktiay huanäi jü lemoonio ä núk sisimey mékka ánia see päriahui.

<sup>30</sup> Huanäi Jesús ä nátemajek:

—¿Jáchisë téhuak?

Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Legión tine téhuak.

Bueítuk juebena lemooniom át kimulataka át jóatelatukay. <sup>31</sup> Huanärim Jesústau jiokot jiaahuak, kaa jum kaa machikun guójöria mékka kömi emo bíttua íaaka. <sup>32</sup> Ámanim káupo büru koohuim rejtey ámam jibuäsasakay, huamechirim kimu rókaka áu nookak; Jesús éntok am jehuiteriak ámecham kimunakë béchíbo. <sup>33</sup> Huanäi jume lemooniom yoremtat yeu sájaka kohuimmechim kimuk ímëi éntok simetaka jum sibapo emo kóm guótiaka báapo kóm huáttekam, áma ropteka kókkok.

<sup>34</sup> Huanäi jume kohuim suayame, ikäi bíchaka, guómtilamtaka tennek huanärim am téjhuak jum pueblopo éntok ranchommechi. <sup>35</sup> Huanäi jü génte yeu sájaka ä bíchak juka jita áma yeu sikamta. Huanärim Jesústau yájaka, juka yoremta áma téhuak juka lemooniom át yeu sákalatukäuta, Jesústa guókpo kátekamta, sánkokamta éntok yúmalasi suakamta. Huanärim májhueka taahuak. <sup>36</sup> Jume ä bíchakame, am ejtejhuariak jáchin ä tütehuakähui juka lemooniom jípuréuta. <sup>37</sup> Íaribéchíbo, síme jü génte juebénaka áma aneme jü Gadara buiärapo éntok huíkola ják jóakame, Jesústam sim sáhueka áamak jiaahuay, bueítukim tüisi májhuey. Huanäi jü Jesús, canoapo kibakeka, siika. <sup>38</sup> Jü yoreme lemooniom yeu béb-riari áamak jiaahuay, áamak huée rókaka. Të Jesús ä simtuak, ínel áu jákari:

<sup>39</sup> —Em jóahuë nótte; Akë am ejtejhuaría jáchin machisi buere jita Diosta émomak yáakähui.

Huanäi áapo siika, ä noksimeka síme pueblopo jita buéresi Jesústa áamak yáakähui.

*Jairota maala éntok jü jámut, Jesústa mantommet jalojtekame*  
 (Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

<sup>40</sup> Juka Jesústa nótteko, büru génte al-leaka ä mabetak, bueítuk simetaka ä boobíchaihui. <sup>41</sup> Senu yoreme Jairo ti téhuaaka áu yepsak, típopo kóba yóturi. Jesústa guókpo tónommia kíkteka, jiokot áu jiaahuay ä jóau ä kibak íaaka. <sup>42</sup> Bueítuk huépülak jiba malakay, dooce huásuktiriam jamak ják huériay; únna kókoreka béja abe muukey. Huanäi juka Jesústa áman bíchaa ä huéesimeyo, büru gentetamaki huanärim tüisi ä pítpittiy.

43 Të senu jámut éntok béja dooce huásuktey mecha kôkoata Bénasi ójbo kaa chúkteka át huéiyey síme juka ä tómita ä jípurëu am mák-latukay jume mérikom, të kaabe ára ä úhuay juka kôkoata. 44 Amatana Jesústau sika jume ä mantommet át jálojtek, huanäi senu huéchiapo áma horapo kíktek jü ójbo át yeu huéeme.

45 Huanäi jü Jesús ínel jiaahua:

—¿Jábesu inot jálojtek?

Kaabeta béja áu yeu buísek, jü Peero éntok jume huate áamak aneme ínelim jiaahua:

—Maestro, jü génte búruka enchi pítpittia éntok enchi yuyüa jákúbo junne, éntoke nátemaje: “¿Jábeta emót jálojtekähui?”

46 Të Jesús ínel jiaahua:

—Jábe inot jálojtek, bueítuk ínapo ä innëak, úttiärata inot yeu sikähui.

47 Huanäi jü jámut, ä bíchaka áu júneriahuakähui, áu yoosimeka áu rúktek huanäi Jesústa guókpo tónommia kíktek. Síme genteta jíkkajäpo áu yeu buíssek jita béchíbo áachä jálojtekähui, éntok jáchin Bénasi láutipo áu túriakähui. 48 Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ín maala, jü em Dios eäu enchi tútela. Yánti jíapsekë huéiye.

49 Ketune Jesústa nokaysu, senu áma yepsak, típopo kóba yöta jóa bétana, Jairotau ínel jíakari:

—Em mala béja muukuk; katë juka Maestrotu múksi bitcha.

50 Jesús ä jíkkajaka ínel áu jiaahuak:

—Katë májhue; chíkti em jíapsimake nee súale, huanäi túrianake.

51 Jum jóau yepsaka, kaabeta tábuik éntok áamak áman kibaktuak, Perota jíbba, Jacobota, Juanta, ä paahua, éntok juka ili usi jámutta áiye.

52 Símetakam buaanay, éntokim túisi ä sírok-riay. Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem buaana. Kaa mukila jü ili usi jámmut, kía kótche.

53 Tem kía ä akbuay, bueítuk bempo túisi júneyay ä mukilatukähui.

54 Të áapo, mámpo ä buíseka úttiaka áu nónokak ínel jíakari:

—Empo ili usi jámmut, yejtëe.

55 Huanäi jü jíapsi áu nóttek, éntok sep yejtek; huanäi Jesús ä jíbuätua nésahuek. 56 Jume ä áchayhuam éntok tepam át puj jáptek; të Jesús túisi am téjhuak kaa jábetau am jíal sáhueka juka áma yeu sikamta bétana.

## 9

### *Jume dooce yeu bíttuahuakäme tekki*

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

1 Jesús jume ä dooce discípulom náu tójaka, yäura úttiata am mákkak, jume lemooniom yeu am bébnakë béchíbo, éntok kókoreme tútenakë béchíbo. 2 Huanäi yeu am bíttuak, huaka Diosta reyataka nésahue bétana géntemmu am nok íaaka, éntok kókoreme am túte íaaka. 3 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Katem jita huéhueria böot béchíbo, borooniata junne, bóosata, páanim, tómita junne. Huépülam jíbem súpeka kaate, kaa guooyim.

4 Já k jóapo enchim yájakäpem aane, enchim sájäu tájti. 5 Já k pueblpo kaa enchim mabethuakäpem yeu kaate, enchim guókim ámeu tóröchiata tátakeka, bem júneenakë béchíbo kaa túisi bem ayukähui.

<sup>6</sup> Bempo éntok yeu sájaka, síme pueblom békata naa kaatey, juka tú nokta Diosta bétana huémta ámeu nokaka éntok símekut jume kókoreme tüteka.

*Juan Bautistata mukukä bétana nokhuame*

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

<sup>7</sup> Jü rey Herodes kobanaro nésahueme Jesústa bétana nokhuamta jikkajak, jita benak ä jo sisiméhui. Huanäi át guómtilatukay. Bueituk huate ínel jiaahuay: “Juan kókkolam násuk jábitela.” <sup>8</sup> Huate, juka profeta Eliasta yeu machiak tíiyay. Huate éntok, jábe profetam jume bannaataka kat-riam jábitek tíiyay. <sup>9</sup> Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Tësune ínapo juka Juanta kóba chúktiatebok. ¿Jábasa júntuk íri jü juebena jita ín áa bétana jikkajähui?

Júnëli jü Herodes ä bít báreka éiyay.

*Jume mamni mil jibuätuhuakame*

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

<sup>10</sup> Jume apóstolim júchi yeu yájaka ä ejtejhuariak juka Jesústa símeta juka bem yáakä bétana. Huanäi am nuka, am núk siika, mékka ánia päria pueblo Betsaida ti téhuaakähui. <sup>11</sup> Të jü génte ä júneriaka, áa sáukim sájjak. Huanäi am mabetaka juka tú nokta Diosta reyataka nésahue bétana huémta ámeu nookak, éntok huame tua jikot éame kókoata am úhuak.

<sup>12</sup> Të huanäi éntok kúpti táytek. Huanäi jume doocem Jesústau rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—Juka géntetë sákatua. Éläpom sájaka pueblom o ranchom jariunake, buáhuamta éntok ják bem jimyorenakéhui. Bueituk mékkate aane, ánia päriapo, kaabeta jóakäpo.

<sup>13</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emem am jibuätua.

Huanärim ínel jiaahua:

—Mamni páanim éntok guoy kúchum jíbate jípure. Jëitu, jamak ítapo áman sájaka buáhuamta am jinnurianake, íri búru genteta béchibo.

<sup>14</sup> Jíba tuam jamak mamni mil yorememtukay. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua jume ä discípulommehui:

—Móchalem náu am jóiya, sincuecuentam.

<sup>15</sup> Júnëlim símem náu jóiyak. <sup>16</sup> Huanäi jume mamni páanim éntok jume guoy kúchum nükari, téhuekau jikau remteka, tú nokta ámet chúppak. Huanäi am náikimteka, jume ä discípulom am mákkak, jü gentetacham náikimte nésahueka. <sup>17</sup> Huanäi síme jibuäk, éntokim jóbuak. Huanärim dooce canastam tápuniak, yeu békamtayi.

*Peero, Jesústa Cristo tíiya*

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

<sup>18</sup> Júnakoy júnen yeu siika. Jesústa áapola Diostau buanayo, jume ä discípulom áamak aaney. Huanäi am temajek, ínel jáakari:

—¿Nechim jábë tíiya?

<sup>19</sup> Bempo ä yómmiak:

—Huate enchí Juan Bautistá tíiya. Huate, Elías. Huate éntok, jábe profeta jauhuey huéria mukilatata jábitelame.

<sup>20</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿jáchisem ino bétana jiaahua? ¿Nechem jábë tíiya?

Huanäi Peero ä yóm̄miaka, ínel jiaahua:

—Émp̄ë jü Diosta Cristo äbo yebisnakëhui.

*Jesús ä muknakeu bétana am téjhuak*

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

<sup>21</sup> Të Jesús küttilasi am téjhuak, kaabetau ikäi am nok sáhueka jáchin huéy junne, <sup>22</sup> éntok két ínel jiakari:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yún jita kókosi kaa béj máchika inou huéenake. Jume yoiyoturim bétana, éntok jume tiöpopo chë áma nésahueme, éntok jume escribam nee omoutenake. Huanär̄im nee ménake, të báij taahuarim huéyne jíabitenake.

<sup>23</sup> Huanäi simem̄meu ínel jiaahua:

—Jábe júne ino sáú huée bár̄eteko, tókti áu nénkaka, chíkti táapo ä kúrus püaktiaka, ino sáú huéiye. <sup>24</sup> Bueítuk síme juka ä jíapsi jín̄eu báareme, ä tár̄unake, éntok síme jábe ino béch̄ibo ä jíapsi tár̄ukame, ír̄i ä jín̄eunake. <sup>25</sup> ¿Bueítuk jítasu áma téunake jü yoreme síme ániata yóoko, áu lütiátek, o áu tár̄ukáteko? <sup>26</sup> Bueítuk jü inot tihueme éntok ín nokiyi, ínapo jü Yoremta Üusi kétne ái tiunake, júnakoy lóoriapo yepsateko, éntok ín Átchay lóoriapo, éntok jume santo ángesim lóoriapo. <sup>27</sup> Tëne én tua lütüriapo ínel jiaahua, jume huate imí aneme, katim bát kókkohuamta bínnake, Diosta reyta nésahueu bíchákatek júbua.

*Jesústa takahua tábuiasi áú yáuhuak*

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

<sup>28</sup> Jesústa ikäi noksuko, guoj naiki taahuarim simsuko, ínel yeu siika. Perota, Juanta éntok Jacobota núk siika, káhuit jikau bíchaa, áman Diostau buan báreka. <sup>29</sup> Diostau ä buanayo, jü ä pujba tábuiasi bíttuk. Ä sánkohua éntok tósalisi éntok bélojkosi aayuk. <sup>30</sup> Huanäi éntok guoy yoremem áma yeu machiak, áamak ejtejhuaka. Moisés éntok Eliástukay. <sup>31</sup> Huanäi áme chíkola Diosta lóoria am machirialatukay. Jáchin Jesústa simnake bétanam nookay, Jesús buere joära Jerusalémpo ahuá chupátuanakëihui. <sup>32</sup> Peero éntok jume áamak aneme, tüisim yetem jípurey. Tem búsalataka, Jesústa lóoria uyjória bítchay, éntok jume guoy yoremem áamak aneme. <sup>33</sup> Huanäi bempör̄im Jesústa tó sájako, jü Peero ínel áu jiaahua:

—Maestro, jtüri imí ito béch̄ibo! Báij jótamte imí cháanake, huép̄ulaik emo béch̄ibo, senuk Moiséjta béch̄ibo, senuk éntok Eliásta béch̄ibo.

Të Peero kaa júneyay jita ä nokähui. <sup>34</sup> Íkai ä nokaysu, namu áme béppa yéjtekam páttiak. Huanär̄im guóm̄tek, namupo kimuka.

<sup>35</sup> Huanär̄im jiahuíta jíkkajak jum namupo, ínel jíamta:

—Íri ín Üusi ín nákëhui; áapör̄ikem nok jíkkaja.

<sup>36</sup> Chúkula juka nokta jíkkajisukam juka Jesústa áapolaik áma anemta bíchak. Bempo kaabeta ejtejhuaariak. Huanäi huámechi taahuarim-mechim kaabetau jíalek juka bem bíchakä bétana.

*Jesús usita lemoñiota jípuremta túutek*

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

<sup>37</sup> Yokoriapo, káhuit kóm sájako, génte juebénaka am nankirika sajjak.

<sup>38</sup> Huanäi jume géntem násuk senu yoreme tüisi kusisi ínel jiaahuak:

—Maestro, émounä nétane ín usië nee bít-ria. Júkái huépülaik jíbane üusek. <sup>39</sup> Íkái jípure, huépul lemoonio espíritu ä jaajaatia. Senu huéchiapo chay tátayte. Huanäi huéchecha sútatäti an tátayte. Tempo áman sósomöchia. Huanäi jü lemoonio espíritu kókosi ä tátabeka kaa ä tóij bábbare. Júneli jìokot ä antuasuka béja ä tótoja. <sup>40</sup> Em disciipulommeune jìokot jiausuk lemoniota yeu ä jaaria sáhueka, tè katim áma yuumak.

<sup>41</sup> Jesús ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—¡Eme géntem kaita súalëram éntok jujuëna! ¿Jauhuey tájtine enchimmak annake jáni, éntok enchimmet kaa yúmaka? Inohué ä huéria juka em üusi.

<sup>42</sup> Huanäi juka usita áu yebisiseyo, jü lemoonio buíapo ä tátabeka, úttia sútatäti ä antuak. Tè jü Jesús juka lemoonio espíritu jaiti machik bėj-reka nónokak. Huanäi ä tütek juka usita. Huanäi ä áchaytau ä nóttiriak.

<sup>43</sup> Síme ä yosireka taahuak, juka buéresi Diosta joähui.

### *Jesús ä múknake bétana am téjhua*

*(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)*

Síme át guómtilatata ä bitchay, juka Jesústa joähui. Huanäi éntok ä disciipulommeu ínel jiaahua:

<sup>44</sup> —Íkarem tüisi jikkaja, éntokem kaa ä koptia. Ínel yeu huéenake: ínapo, jü Yoremta Üusi ti téhuaakame, yoremem mámpo yéchana.

<sup>45</sup> Tè bempo kaa át jüneyay, íri nokichi. Dios ketune kee am pujtetuay, íkái nokta bem jünerianaké béchìbo; át nátemay báreka jünem májhuey íri nokichi.

### *¿Jábesu chë yöhue?*

*(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)*

<sup>46</sup> Huanäi jume disciipulom náu nok nássua táytek, jünee báreka jábesu áme násuk chë jüne nésaunake jáni tíaka. <sup>47</sup> Huanäi Jesús am jüneriaka jita benak am éähui bem jíápsipo, ili usita núka, áa náapo ä kétchak. <sup>48</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jábe jüne íkái ili usita ín téhuampo mabetako, nee mabeta; jábe jüne nee mabetakame, juka nee äbo bíttualata mabeta. Bueítuk jü enchim násuk hua kaa áu jítaleme, huári chë yörisi maachi.

### *Huä kaa itom bėj-reka huéeme, ito bétana huéiye*

*(Mr. 9:38-40)*

<sup>49</sup> Huanäi jü Juan ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, senukte két bitchak, lemooniom yeu jaasemta em téhuampo. Tè kaa itomak huéiye; kíalíkute ä táktiriak.

<sup>50</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem ä taktaktiria; bueítuk jü kaa itom bėj-reka huéeme, ito bétana huéiye.

### *Kuttílasi ámeu nookak, jü Jesús, Jacobotahui éntok Juantahui*

<sup>51</sup> Jesús, téhuekau jikau ä mabennäu tiempota yúmasey, jíápsita tutti yéchaka, kíkteka böota núka Jerusaléniu bíchaa huémta. <sup>52</sup> Jume nokta huériame áapat bíttuak, sájakam Samaritanom pueblou kíimuk, áa bia símeta tüte béchìbo jum ä yebijnakepo. <sup>53</sup> Tè katim mabethuak, bueítuk



böo Jerusaléniu bíchaa huémtat bem katë béchïbo. <sup>54</sup> Ä discípulom ikäi bíchaka, Jacobo éntok jü Juan, junëlim jiaahua:

—Señor, ¿jache táijta jikat bétana itom ámet kóm bíttua íaa, júnak táapo Elíasta am yáakä bénasi?

<sup>55</sup> Huanäi áapo ámeu kúakteka, tepa béttesi ámeu nónokak, ínel jïakari:

—Eme kaa jüneiya jita espírituta enchim jïpurëhui. <sup>56</sup> Jü Yoremta Üusi kaa jume yorem jíapsim mëseka äbo siika, ál-la am jínëuseka.

Huanärim sékana pueblou bíchaa sájjak.

### *Jume Jesústa guojaa báareme*

(Mt. 8:19-22)

<sup>57</sup> Böot am boojoay, Jesústau senu ínel áu jiaahuak:

—Señor, jákun em huëu bíchaa júnene emót chäka huéenake.

<sup>58</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Jume ayesim guojöríam jípure, jume huikichim jikat rejteme, toosam; të jü Yoremta Üusi jitat ä mutekaka ä bönakeu júne kaa jípure.

<sup>59</sup> Senukuu éntok ínel jiaahuak:

—Ino sáukë huéiye.

Áapo éntok ínel ä yómmia:

—Señor, nechë licencia bátne ín átchay mäa báare.

<sup>60</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë am tójja; éläpo jume espíritupo kókkolam bem kókkolam maanake. Émpë yeu sika juka tü nokta Diosta reyataka nésahue bétana nooka.

<sup>61</sup> Huanäi täbuika két ínel áu jiaahuak:

—Señor, enchine guojaa báare, Señor, të bächë nee tójja amanne ín jóapo aneme tebotuaka sim báare.

<sup>62</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jábe júne arau manseeram buísek, amáu remtekäteko, kaibu tüisi áma huéenake jum Diosta reyataka nésahuépo böochi.

## 10

### *Jume setentam áman bíttuahukähui*

<sup>1</sup> Chúkula simeta ikäi simsukäpo, jü Señor setentam áma yeu púhuak. Huanäi béja guoguoyim náu áman bíttuak áapachi, síme pueblompo o jákun ä yebijnakëhui. <sup>2</sup> Ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapo jü echi chúpeme juebenna, jume tekipanualerom éntok kaa jaiki. Huäri béchïbo jü etta áttiakamtahuem nooka, huate tekipanualerom áman ä bíttuanakë béchïbo, jukam etta tóboktianake.

<sup>3</sup> Ámanem kaate. Ínapone enchim áman bíttua, kabara asölam robom násukun bénasi. <sup>4</sup> Katem nüuta áma huéhueriahua, tómita éntok bocham junne, kaa huéhueria. Katem jápteka böot jábeta tetetotua.

<sup>5</sup> Já k jóapo enchim kimukäpo, ínëlem bát jiaunake: “Yánti jíapsihuame ïri jóata béchïbo.” <sup>6</sup> Huanäi jábe yánti jíapsekama áma aneyo, jü enchim yánti jíapsekähui áa bëppatunake. Kaa jünentukäteko, enchim yánti tü jíapsi, júchi enchimneu nóttinake. <sup>7</sup> Éntokem huäri jóapo jíba tahananake, jita enchim mikhuamtem buäye, éntokem jëye. Bueítuk jü tekipanuaame jíba jita kobapo yúmala. Katem huate jóahuammet

an sásaka. <sup>8</sup> Ják pueblopo junne, enchim kimukäpo, éntok enchim mabethuakäpo, enchim äbojhuakämtem buäye. <sup>9</sup> Éntok jume kökoreme áma anemem tüte, éntokem ínel ámeu jiaahua: “Huä Diosta reytaka ä nésahuepo kaa mékka enchimneu aane.” <sup>10</sup> Të ják pueblopo enchim kimukäpo, éntok kaa enchim mabethuakäpo, böommehuem yeu sájaka, ínel jiaunake: <sup>11</sup> “Jü tóröchia ímī pueblopo ayukame junne, itom guókpo chätulame, enchim béj-rekate ä tataknake. Ál-lem ikäi jüneríanake, jü Diosta reytaka ä nésahuepo kaa mékka enchimneu aane.” <sup>12</sup> Tëne enchim téjhua hua taahuari nokta chúpey, chë júne noki béttesi chúpatunake, huäri pueblotachi, hua pueblo Sodoomä téamta béppa.

*Huame pueblom kaa emo jíapsi kúaktia báareme*  
(Mt. 11:20-24)

<sup>13</sup> ¡Jiokot maachi, emo béchibo, empo pueblo Corazín! ¡Jiokot maachi, emo béchibo, empo pueblo Betsaida! Bueítuk huam Tiropo éntok Sidón pueblopo huaka kaa jaibu j Johuamta áma yáahuak, enchim násuk yáahuakamta, jauhuey bétanam emo jíapsi kúaktiasu éiyey, éntokim chukurim súpete éiyey, éntok kóbat emo nápojtua éiyey. <sup>14</sup> Të hua taahuari nokta chúpey, eme chë júne jiokot máchiraata binnake, hua génte pueblo Tiropo éntok Sidón pueblopo joomem béppa. <sup>15</sup> Éntok empo pueblo Capernaum, ¿jache téhuekau tájti emo tóboktia máchile? ¡Të áman tájta kaa tutuképo tájtë kóm jímmaana!

<sup>16</sup> Jü enchim nok jíkkajame, nee nok jíkkaja; jü enchim omouteme, nee omoute; jü nee omouteme éntok, juka nee äbo bittualata omoute.

*Jume setentam yeu yájjak*

<sup>17</sup> Huame setentam tüisim al-leaka yeu yájjak, éntokim ínel áu jiaahuak: —Señor, jume lemooniom júne itom nok jíkkaja, em téhuampo.

<sup>18</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Jehui, ínapo juka Satanásta bitchak téhueka bétana kómhuéchemta yúku jímmaa bénasi. <sup>19</sup> Ínapone én úttiata enchim mákka bakochim éntok machilim béppa enchim rejtinakë béchibo, éntok síme kaa Dios huáatemem kobanake, éntok kaita enchim kökosi yáanake. <sup>20</sup> Katem jume lemooniom emo yeu jajjasë béchibo al-leaka chépte; al-leakem jikau chépte, jume enchim téhuam áman téhuekau jiojteri béchibo.

*Jesús buere al-leiya*  
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

<sup>21</sup> Huämi horapo Jesús Espiritu Santopo tüisi al-lëiak. Huanäi ínel jiaahuak:

—Ínapone enchi úttile, ín Átchay, téhuekata éntok buíata áttiakame, jume tüisi jita täyame éntok jítat suame empo ikäi am ésoriala jume ili usimneu yeu ä machiria báreka. Jeehui, ín Átchay, empo júnël ä huátiak.

<sup>22</sup> In Átchay símeta ín mámpo tójj-la. Kaabe ä täya juka Dios Usiarita, ä Áchayhua jíbba; éntok jábeta Dios Áchaytukähui, ä Üusihua jíbba; éntok ä téjhua bárëu ä téjhuaanake, ä Üusihua.

<sup>23</sup> Ä discípulomneu bempolamneu kúakteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Al-leehuamtam jájamla jume ä bíchame juka enchim bíchähui;

<sup>24</sup> bueítukne én ínel jiaunake, juebena profetam éntok reyim tüisim ä bit

péiyay, juka én enchim bíchähui, të katim ä bitchak; enchim jikkajähuim jikkaj péiyay, të katim ä jikkajak.

### *Samaritanota ejemplo*

<sup>25</sup> Séjtu senu tüisi leyta täyame kíkteka ínel áu jiaahuak, Jesústa tüisi tahuaria báreka:

—Maestro, ¿jítasune yáakátek juka yü jíapsihumta jípunake?

<sup>26</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—¿Jáchisu áma jiojteri jum leypo? ¿O jáchise ä bitcha juka áma jiojteta?

<sup>27</sup> Huanäi áapo, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—“Em Señor Dioste tüisi náknake, chíkti em jíapsimaki, éntok chíkti em kóba súaramaki, éntok chíkti em úttiárammaki, éntok chíkti em jüneerimaki. Juka yoremta emo beu anemtë em emo ériä Bénasi ä náknake.”

<sup>28</sup> Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Tüise ä yómmiak. Íkäre yáuhua; huanäre jíapsinake.

<sup>29</sup> Të áapo tüisi áu tahuaria báreka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jábesu jü yoreme ino beu aneme?

<sup>30</sup> Jesús, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme buere joära Jerusalén bétana pueblo Jericóu kóm huéiyey, huanäi jume lak-ronim mámpo huétchek júmëi béja símeta ili ä huériäu ä úhuak; kökosim ä yáaka sájjak, huanärim tamurata áma tö sájjak. <sup>31</sup> Huanäi éntok sacerdoote tiöpopo tékiakame Jerusalén bétana két huäri böot kóm huéiyey. Huanäi ä bíchaka ä naj-riak. <sup>32</sup> Huanäi két senu leviita tiöpopo tekipanume áman áu jëla huéekasu, éntok ä bíchaka, sékána áman siika. <sup>33</sup> Të senu Samaria buiärapo jometaka, két boojoakari, áu jëla yepsak, éntok ä bíchaka, ä jíapsipo tüisi ä jiokoleka taahuak. <sup>34</sup> Áu rúkteka kökosä ayuläpo, aceitey éntok vinoy ä jittok. Huanäi ä kábäit jikachä yéchaka, ä núk siika. Mesooniu ä tójjak, éntok ä suayak. <sup>35</sup> Yokoriäpo béja sim báreka, tómita ä bóosapo yeu huíkkek, guoy taahuari tékilta huéeläpo. Huanäi juka mesompo tékiakamta ä mákkak, éntok ínel áu jiaahuak: “Nechë ä suayaria. Bueítuk huate tómita át kimako, ínapone nóttek enchi ä béjtuanake.” <sup>36</sup> Bueítuk, ¿jábesu íméi bájímpe chë emo beu aane jume lak-ronim mámpo huéchékamtau huám sájjakame?

<sup>37</sup> Áapo ínel jiaahuak:

—Jü ä jiokoleka tühuata áu yáakame.

Huanäi béja jü Jesús ínel áu jiaahua:

—Sikë két ánëli áayu.

### *Jesús Martata éntok Mariata jóapo äbojhuak*

<sup>38</sup> Júnel két yeu siika: Jesústa böot huéekasu, senu pueblou yepsak. Senu jámut Marta ti téhuaaka ä jóapo ä mabetak. <sup>39</sup> Íri María tíamta huayekay. Huäri béja Jesústa guókpo yejteka, ä nokäu jikkajay. <sup>40</sup> Të jü Marta éntok kaa yúmaka jita johuay, yún jita tékilta jípureka. Huanäi áu rúkteka, ínel jiaahua:

—Señor, ¿jache kaa át suuhua, jü ín huayibeche? ¡Kaa nee aniaka jita johua! Nechë ä ania sáuhue.

<sup>41</sup> Jesús ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Marta, Marta, yünē jita kaa náksi joaka, kaa át yuuma, <sup>42</sup> tē senu huéeme jiba chē bát huéiye. Jü María juka chē türik áma yeu púala. Júkai béja kaabe kaibu ä úhuaana.

## 11

*Jesús jü Diostau bíchaa nokhuamta am majtia*

*(Mt. 6:9-15; 7:7-11)*

<sup>1</sup> Séjtlul Jesús Diostau nookay. Huanäi béja áu noksuka, senu ä disciipulo inel áu jiaahua:

—Señor, itomē Diostau nok majtia, Juanta ä disciipulom ä majtiakä bēnasi.

<sup>2</sup> Huanäi inel ámeu jiaahua:

—Eme Diostau nokáteko, inēlem jiaunake:

Itom Átchay téhuekau kátekame,  
em téhuam yöreka am noknake.

Éläpo em reytaka nésahuepo äbo ito násuk yebijnake.

Em nésau yáatunake, téhuekau bēnasi, imi buíapo két jíba ánēli, áman bēnasi.

<sup>3</sup> Jume páanim chíkti táapo itom buäyēhui, entok én itom buänakēhui itome am mákka.

<sup>4</sup> Itom Dios bejrimmeche itom jiokore, bueítuk ítapo két am jiokore jume itom huikiriame.

Katē kaa türikum bíchaa itom táktia, ál-lē itom áma yeu huíkke.

<sup>5</sup> Jesús ket inel jiaahuak:

—Jábesu eme senu amiigota jípureka, tukaa násuk ä jóau ä yepsako inel áu jiaunake: “In amigo, báij páanime nee réuhua. <sup>6</sup> Bueítuk senu ín inápo yebij-la, mékka bétana huéeka, éntokne kaita ä äboj mátkhi.” <sup>7</sup> Huanäi huäri, béja huáijhua jákun ä yómmianake, inel áu jáaka: “Katē múksi nee bitcha. Jü puerta béja páttiari, éntok jume ín usimne núk böka. Karane yejteka enchi ä mákka, juka em huáatiähui.”

<sup>8</sup> Inápo én inel jiaahua: Éläposu kaa yejteka kaa ä mákka, ä amiigoka junne. Tē jamak múksi ä bíchá béchíbo, yejteka ä máknake, símeta juka ä huáatiähui. <sup>9</sup> Bueítuk inápo én enchimmeu inel jiaahua: Jítem aahua huanärem mikna; jítem jaria, huanärem ä téunake; puertatem popona, huanärem ä étaporiana. <sup>10</sup> Bueítuk síme jita aahuame, ä mabetnake; jü ä jariame ä téunake; jü puertata poname, ä étaporiana.

<sup>11</sup> ¿Jachu jábe júne áchayhuari enchim násuk, ä üusi páanim aahuayo, tétata ä miknake jáni? O, ¿chē kúchuta ä aahuayo, kúchuta ä mik iaakasu, bakotta ä miknake jáni? <sup>12</sup> O, ¿tótori kábata ä aahuayo, machilta ä miknake jáni? <sup>13</sup> Eme jujuēnaka junne, ára türik enchim usim miika. ¡Hua itom Átchay téhuekau kátekame chē ä miknake, juka Espiritu Santota jume áu ä aahuame!

*Jesústam nātua diablota úttiära ä jípure tiaka*

*(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)*

<sup>14</sup> Jesús yorem múurotat lemooniota yeu jaasey. Huanäi juka lemooniota át yeu simsuko, jü múuro ára nokaka taahuak. Jume áma aneme éntok tüisi át guómtilatata taahuak. <sup>15</sup> Tē huate bempörim násuk inel jiaahuak:

—Īri yoreme, Beelzebúu lemooniommeu yáurata úttiáray yeu am bébba, jume lemooniom.

<sup>16</sup> Huate éntok kaa tüisi ä tahuaria báreka, téhuekau bétana señalta áu aahuay. <sup>17</sup> Të áapo am jüneriaka jita éerita am jípürëu, inel ámeu jiaahuak:

—Jábe reyta nésahuepo kaa tülisi náu éaka tekipanoáteko mójaktinake. Két senu familia élaka náu nássuame, emo náikimtena.

<sup>18</sup> Júnëli két jü Satanás áu náikimtekátek, ¿jáchisu ä reytaka ä nésahuepo jíba béchibotunake? Bueituk inëlem jiaahua emëe: Beelzebúuta úttiáray nee jume lemooniom yeu bebä tíiya. <sup>19</sup> Enchim jiápo ámani, inapo Beelzebúuta téhuampo yeu am bebáteko, jume lemooniom, ¿jume enchim úsim jábeta nokposum yeu am bébba? Huári béchibo, bempo enchimmeu yáuchimtunake; juka enchim kaa tüisi yári enchim yuktirianake. <sup>20</sup> Të inapo Diosta úttiáray jume lemooniom yeu bebáteko, kaa báreka jünem tüisi át suuhua, jü Diosta reytaka ä nésahueu enchimmeu yebij-la.

<sup>21</sup> Jü yoreme úttiakame, tüisi huikóreka, ä kári suaya. Sime jita áma ayukamtau, kaita áu huéenake. <sup>22</sup> Të senu áa béppa chë úttiakame áu yepsakátek, ä kobanake. Huanäi huaka sontaro áttiata éntok huiköta ámechá éáu ä úhuaanake. Huanäi huatemet ä náikimtenake, juka nássuaka ä yöökáhui.

<sup>23</sup> Jü kaa inomak huéeme, nee béj-reka huéiye. Jü kaa inomak jita náu yéchame, ä chíbejtia.

### *Jü lemoonio chicha machi yoremtat yeu sika júchi nóttékame*

(Mt. 12:43-45)

<sup>24</sup> Jü lemoonio chicha machi yoremtat yeu sikátek, jum huaki ániapo naa huéenake, ják ä jimyorenakeu jariaka. Kaita téak éntok, inel jiaunake: “Júchine in jóau huéé báare, in yeu sikáhui.” <sup>25</sup> Huanäi áman yepsakáteko, chíchikta éntok huechiasi tülisi yáata téunake. <sup>26</sup> Huanäi sika júchi guoy búsan lemooniom chicha machim áa béppa chë juejuenam nüpanake. Huanäi sime huame yoremtat kimuka, ä jiápsipo jóatenake. Huanäi huári yoremtau chë júne kaa tüisi huéenake, bannaataka béppa.

### *Jü tua lütüriapo al-leaka jíapsihuame*

<sup>27</sup> Juka Jesúsata inëli nokaysu, senu jámut jum genteta násuk cháchayek: —¡Tua úttlisi maachi, enchi yeu tómtiriakame, éntok enchi chítuakame!

<sup>28</sup> Të áapo inel áu jiaahuak:

—¡Úttlisi maachi, chë junne, jume Diosta noki jikkajame, éntok ä joame!

### *Huä génte juéna, señalta kaa jaibu jojohuamta bit rókka*

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

<sup>29</sup> Jü génte jíba bénasi Jesústau náu yájjay. Áapo éntok inel ámeu jiaahuay:

—Ī génte én huéeme tüisi juéna, kialíku señalta kaa jaibu johuamta bit rókka; të kaachin tábui señalta bíttuana huaka profeeta Jonásta señal jíbba. <sup>30</sup> Jáchin hua Jonás jume géntem buere joára Nínivepo joomem béchibo señaltukaihui, alë bénasi két inapo, inapo jü Yoremta Úusi ket jü génte én kat-riata béchibo señaltunake. <sup>31</sup> Jü reina suuriu joome áu tóboktianake, imëi yoremem én kat-riam béj-reka, juka lütüriata am

yuktiria báreka, éntok nokta béttek ámet chúpanake. Bueituk áapo ániata nahuau bétana áman yepsak, juka rey Salomónta uiyorisi jita täyäu jikkajjseka. Ímĩ éntok aane, huépülaika Salomónta béppa chë yörisi machika. <sup>32</sup> Jume yoremem Nínivepo jomeme emo tóboktianake, imëi géntem én kat-riam béj-reka, juka lútüriata am yuktiria báreka, éntokim két nokta ámet chúpanake: Bueituk hua génte Nínivepo joome jíapsi kúaktek, Jonásta huaka nokta Diosta bétana huémta ámeu ä nokako. Të én imĩ chë Jonásta béppa yörisi machika aane.

*Jum machiriapo kaita tukaari*

*(Mt. 5:15; 6:22-23)*

<sup>33</sup> Kaabe juka machiriata táalataka ä éeso, éntok cajónta bétuk junne, kaa ä öore. Ál-la jum jikat chöla ä órenake; jume áman kimume juka machiriata bínnake. <sup>34</sup> Em pusim senu lámparata bénasi maachi, em takahua béchibo. Jume em pusim türiako, em takahua két símekut túlisi machiriata jípunake. Të jume em pusim kaa türiako, jü em takahua két kaa machiku annake. <sup>35</sup> Áachë suuhua, jü machiria emót ayukame em emo jípurë tíäu jamak kía kaa machiria. <sup>36</sup> Júnëli béja, juka síme em takahua machikuy tápuniatuko, kaita senu lébelay júne kaa machiriata jípurëteko, síme túlisi kálajkosi machitunake, lámparata túisi úttiaka enchí boojoria bénasi.

*Jesús jume pariseerom éntok leyta mamajtiame yeu am buíssek*

*(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)*

<sup>37</sup> Juka Jesústa ámeu noksuk, senu pariseero ä jóau ä jíbuä núnnuk. Jesús éntok áman yepsaka, jum jóau kibakeka, mesau yejte. <sup>38</sup> Jü pariseero át guómtilataka taahuak, kaa áu báijmatuaka, ä jíbuä táyteká béchibo. <sup>39</sup> Të jü Señor ínel áu jiaahuak:

—Eme jume pariseerom juka vaasota yeutana jíba ä bábaksia, éntok juka puraátota. Të jum huáijhuatanam ái tápuni jü kaa tíurayi, éntok jita juéna éeriyi. <sup>40</sup> ¡Tóktek kaa susuak! ¿Jachem kaa júneiya, huaka yeutana huémta yáakamta két huaka huáijhua huémta yáala? <sup>41</sup> Të eme enchim tú jíapsipo ayukamtayi, jábetem jita miika. Júnëli síme tü huénnake.

<sup>42</sup> ¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme pariseerom! Bueitukem huaka sehua óguota menta, jum cientopo guoj mamnik Diostau bíchaa nanáikia. Alë bénasi juka rúuda tíamta, éntok síme ili júya buabuáhuamta. Tem huaka lútüriata omoutela, éntok huaka Diosta nákuhamta. Íkäri éntok juka senuk júne katem ä koptia éiyey, símetem nanahuit boojoria éiyey.

<sup>43</sup> ¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme pariseerom! Bueitukem jum tíöpopo náu yayajjuäpo jume bankom bát órekame nákke, éntokem huam böommet yörisi machisi emo tebotua íaa.

<sup>44</sup> ¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme jume leyta am majtiame éntok pariseerom, ára nókichiam! Bueitukem huame cajón ánimakame mäari bénasi maachi. Jume yoremem éntok áme béppa naa rejte, kaa júnéaka.

<sup>45</sup> Huanäi senu leyta mamajtiame ínel ä yómmiak:

—Maestro, empo ikäi nokaka itomë két tiusi béa.

<sup>46</sup> Jesús ínel jiaahuak:

—¡Obiachisi enchimneu chäka, eme leyta majtıame! Bueituk huame yoremem béttesi püaktitua. Júkai püaktita jábe yoreme júne kaa ä yuuma. Eme éntok, kía huépul sútuy júnem kaa át jálo jálojte.

<sup>47</sup> '¡Obiachisi enchimneu chäka! Bueitukem jume profeetam béchibo bóoberam jojoa, huame enchim yoiyöhuam súakähui. <sup>48</sup> Bueituk eme ä bitchak, enchim yoiyöhuam yáarimmak emo al-leä tía báare. Bueituk bempo am súhuak, eme éntok bóoberam am joria.

<sup>49</sup> 'Kíaliku jú Dios ä júneeräpo ínel jiaahua: "Profeetam éntok apóstolimne ámeu bittuanake. Tem huatem súanake. Huatem éntokim guojajjanake." <sup>50</sup> Júneli béja í génte én kat-riammet béppa yéchatunake, jume síme profeetam ójbo guóttialame jauhuey ániata naatekäpo naateka, <sup>51</sup> Abelta ójbopo naateka Zacaríašta ójbou tájti, altarta éntok buere tíopota náu násuk mukukame. Jeehui, éne ínel jiaahua, jú génte én kat-riat át huénnake; huamei ä yómmianake.

<sup>52</sup> '¡Obiachisi enchimneu chäka, eme jume leyta mamajtıame! Bueitukem jita täyahuaanta llavem ésula. Të eme júne kaa áman kiimu, éntok kía huatem júne kaa áman kimutua.

<sup>53</sup> Juka Jesúsata íkai ámeu nokay jume leyta am majtıame éntok jume pariseerom tüisim áu óomteka taahuak. Huanárim juebenak jita áu nátemajey, éntokim tüisi yún ä noktuay. <sup>54</sup> Akim ä aamuy jita ä nokähui, ili ä rábiktek ä nokäpo, júmüri béja ä nátua báreka.

## 12

### *Jü Jesús ia bétana am majtıak, jú kía áu úttil íaaka jita joame*

<sup>1</sup> Tapa may kaa náksi búru génte náu áu tójjak. Kíalim nat tétteney. Huanái Jesús ínel jiau táytek, të jume ä discípulommeu bátchu:

—Jume pariseerom levaduura bétanem emo suaya; júri ínel kía áu tü yórem tíaka tábuiasi áu nüye. <sup>2</sup> Bueituk kaita éhuil éshotaka ják ayka, kaa yeu machinakeme. Éntok kaita éhuiltaka ayka, kaa júneriatunakeme. <sup>3</sup> Huanári, símeta kaa machiku enchim nok-läu, machiku jikkajıtunake. Éntok síme nákapo éhuil nok-ri, mékka kárit jikat jáptehuaka chayna.

### *¿Jábetasute máujpo yúmala?* (Mt. 10:26-31)

<sup>4</sup> 'Éntokne két ínel jiaahua, ín amiigom: Katem juka takahuata mëamta májhue. Huári béppam béja kaita éntok ára yáaka taahua. <sup>5</sup> Tëne enchim majtıanake, jábeta enchim máujnakähui. Huakárem májhue, huaka jıapsita enchim úhuaasuka, ä úttiarimmea jum tájiu ára enchim kóm jímma. Jeehui, ínapone enchimneu ínel jiaahua, íkárem májhue.

<sup>6</sup> '¿Jachu kaa mamni huikichim guoy tómpipo nénenkihua? Të jú Dios kía huépülai júne kaa koptia. <sup>7</sup> Bueituk jume em chonim júne síme náikiari. Katem májhue, bueituk eme chë júne béj-re, juebena huikichim béppa.

### *Jume kaa emo ésome yoremem bíchäpo Cristota súalhuäpo* (Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

<sup>8</sup> 'Éne ínel jiaunake, hua jábe junne yoremem anëpo nee áu täya tíame, ínapo jú Yoremta Üusi inone ä täya tíanake, Diosta ángelesim bíchäpo, <sup>9</sup> të jú kaa nee áu täya tíame yoremem anëpo, ámani Diosta ángelesim bíchäpo két kaa täyana.

<sup>10</sup> 'Kía jábe junne Yoremta Ūusi bėj-reka nokame, jiokoritunake. Tē hua Espírítu Santota bėj-reka nokame, jauhuey júne kaibu jiokoritunake.

<sup>11</sup> 'Huam tiöpopo náu yayaijhuápem yeu tóijhuak, yáurata bíchäpo, katem jáchin éiya, jáchin enchim am yómmianakēhui, éntok jáchin enchim jiaunakēhui, <sup>12</sup> bueítuk horata yúmak jü Espírítu Santo enchim majtianake, jita enchim noknakēhui.

*Jínhua maachi, hua kaa náksi jita jípuhuame*

<sup>13</sup> Senu juebenam násuku, Jesústau ínel jiaahuak:

—Maestro, ín sayibehuē nooka. Juka itom átchay itou tō mukukāhui, ínomake ä näikimte sáuhue.

<sup>14</sup> Tē áapo ínel ä yómmiak:

—Ómme, ¿tē jábesu jita näikimte béchibo enchimneu nee yäut yéchala?

<sup>15</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Tüisem át suuhua. Katem úttesi jita yún jípuhuamtat kopti báare. Jü yoremta jiapsähui kaa yún jita jípuhuamtat aayuk.

<sup>16</sup> Huanäi ikäi ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme rikotaka ím aaney; ä buíampo tüisi jíchupaka. <sup>17</sup> Huanäi hua riko juebenak ée táytek: “¿Jáchisune ayunake jáni? ¿Kaitäpone ä kima máitchi, juka ín chúpakāhui!” <sup>18</sup> “Én ál-lane júneiia jita ín yáanakēhui”, ti éiyak. “Jume kárim ín jípurēu áma jita ín kikkimāhui, anam tátabeka chē júne buerem yáanake. Huanäine simeta huaka ín chúpakāu érianake, éntok simeta huaka ín én jípurēhui. <sup>19</sup> Huanäine ín jíapsibeu ínel jiaunake: In jíapsi, juebenak jíte ériala, juebena huásuktiriam béchibo. Jimyorēe, jíbuäe, jéyēe, emoē al-leetua.” <sup>20</sup> Tē Dios ínel áu jiaahuak: “¿Kaa suära! Én í tukaarichi em jíapsi äbo émou aübaahua. Jü jita em náu tóij-ri, ¿jábesä áttiaka tahuanake jáni?” <sup>21</sup> Júnēli áu huéenake hua yoremtau buéresi jita áa béchibo náu tójamtahui. Diostau bíchaa éntok, jita júne kaa jípure.

*Dios sîmem ä úusihuam suaya*

(Mt. 6:25-34)

<sup>22</sup> Huanäi sep ä discípulommeu ínel jiaahuak:

—Huäri béchibone ínel enchimneu jiaahua: Katem úttesi kaa yúmasi emo éetua: “Ímí jíapsihuamta bétana, ¿jítasute buänake? ¿Takahuata béchibo junne, jítasute sánkonake?” <sup>23</sup> Huä jíapsihuame chē bėj-re, buáhuamta béppa; éntok hua takahua chē bėj-re, sánkota béppa. <sup>24</sup> Jume kaaktërammechēm suuhua. Kaa éechaka junne, éntokim kaa etta tobotoboktia. Éntokim kaitapo ä nü machik jípure. Toroosam ják bem ä huáttia machikim kaa jípure, éntok Dios am jíbuätua. ¿Jachem kaa chē bėj-re huikichim béppa? <sup>25</sup> ¿Jábesu hua enchim násuk aneme tüisi áu bamijtuaka méedio metropo ára áu yöturia? <sup>26</sup> Bueítuk kía huaka ilikkik jünem kara joátek, ¿jatchiakem huatekut emo bamijtua?

<sup>27</sup> 'Áachem suuhua, jáchisu jume sehuam líiriom yötu. Huame kaa tekípanua, éntokim kaa jíjjoa. Tēne ínel enchimneu jiaunake, hua rey Salomón kía síme ä uyjóriay júne kaa huame bénasi áu sánkotuak. <sup>28</sup> Tē ínēli Dios ä sásankotua juka júyata huajpo ayukamta. Yokoríapo éntok ornopo táana. ¿Jachu eme kaa chē júne túlik sánkotuana, yoremem



kaita súalëram? <sup>29</sup> Eme, bueituk, katem jáchin át éiya, jita enchim buänakëhui, éntok jita enchim jïnakëhui. Katem kaa yúmasi emo éetua. <sup>30</sup> Bueituk sime jü génte ím ániapo jíápsame, íkái simeta guojaase. Të eme huépülak Áchayek, jüneamta jita enchimmeu bëyëhui. <sup>31</sup> Juka Diosta reyta nésauritem bát jaria. Huanäi sime jü huate béja kía áapo élaka enchimmeu yebijnake.

### *Jum téhuekapo buéresi jita jípuhuame*

(Mt. 6:19-21)

<sup>32</sup> 'Katem májhue, eme ín kabaram. Eme ilikki, të jü enchim Átchay reytaka ä nésahuëpo enchim ä mák péaka enchim ä mákka. <sup>33</sup> Huaka enchim jípurëu nénkakem poloobem miika. Júnëlem bóosam kaa momoyeme emo yáarianake, éntok chë béj-rek téhuekapo ayukame kaa lülütëmta, áman lak-ronta kara kibakepo, éntok téepärim kaa ä momoiyápo. <sup>34</sup> Bueituk jita enchim áttiata jípurëpo, huámi annake, jü enchim jíapsi.

### *Itote suayaka jíapsinake*

<sup>35</sup> 'Katem koptel-la. Túlisem sánkotelatata, enchim lámparam táalataka aane. <sup>36</sup> Huame sáyhuame bénasem emo jípure, bem teko jubiahua bétana nóttëu boobíchaihuimta bénasi. Ä yepsak puertata ä poponak sep ä étaporianake. <sup>37</sup> Al-leenakemme, huame sáyhuame, jü bem tekohua yepsaka kaa kócheme téako. Lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Huä bem tekohua, áapöisu jita áu huikojtuaka, mesau am jóaka am äbojnake. <sup>38</sup> Kía tukaa násuk huéy yepsak junne, éntok kía marikaroapo yepsak junne, kaa kócheme tíakátek, huame sáyhuamet al-leehuári áme béchíbotunake. <sup>39</sup> Senu huémtachem suuhua: Jü yoreme jóapo nésahueme jüneátek ják horapo juka lak-ronta áma yebijnakeu, kaibu kónnake, éntok kaibu juka kári puertata étapona, áma ékbuanä béchíbo. <sup>40</sup> Eme kéchem kaa kótche. Bueituk kaa ínel enchim éáposu, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

### *Jü jóapo sáyhuame kaitat jíápskame*

(Mt. 24:45-51)

<sup>41</sup> Huanäi jü Peero ínel ä temajek:

—Señor, ¿jache íkái ejemplota ito béchíbo nooka, o sïmem béchíbo?

<sup>42</sup> Jü Señor ínel ä yómmiak:

—Bueituk, ¿jábësu júntuk hua móoroma nésauta joame éntok jitat jüneame, ä tekohua jume ä jóapo aneme béppa yechanähui, huam tua horapo am jibuátuanakë béchíbo? <sup>43</sup> Huä sáyhuame tua túisi al-leenake, ä teko yepsako, huaka nésauta joaka téihuakame. <sup>44</sup> Të lútüriapone ínel jiaahua, simeta ä áttia béppa ä mámpo ä yéchanake. <sup>45</sup> Të huári sáyhuame ä tekohua kaa láuti yebij máchileka, jume tekipanualerom éntok jume jáamuchim jóapo sáyhuame béttesi ámemak huée táytekátek, éntok kía buähuaamta huíútia táytek, éntok vino jëyeka naamuk táyteko, <sup>46</sup> huanäi jü ä tekohua yebijnake, hua taahuari kaa áachá boobit-huäubechi, éntok ják horapo jáni kaa ä jünëriahuápo. Huanäi béttesi nokta át chúpanake, éntok jum kaa túhuata joammak ä näikianake.

<sup>47</sup> 'Huä sáyhuame jüneame jita ä tekohua huáatiäu, éntok kaa ä sáyhuä páman anétek, túisi bépsunake. <sup>48</sup> Të jü kaita táyaka kaa huéchiassi

ayukame, k t b psunake, t  kaa tua t isi. Bueituk hua j besu y n jita m khuakame, y n jita  u hu atiana,  ntok hua y n jita suayatuahuame, ch  y n jita  u auna.

*Jes s jume g ntem emo n ikimtetua*  
(Mt. 10:34-36)

<sup>49</sup>  Inapo t ijta y aseka im  niau  bo k m siika.  Jitasune hu atia?  Bueituk jamak b ja b ete! <sup>50</sup> Senu bat rihuat kaa b reka j nene bat nake.  Tepane kaa al-leiya inoch  ch p u t jti! <sup>51</sup>  Jachem y nti anhuamta im  niapo nee n pak  b nasi  iya?  Ee, tine enchimmeu jiaahua.  l-la jume g ntem ch bela emo n ikimtehuanane n pa. <sup>52</sup>  n imi naateka, hu p  j apo mamnika annake, kaa n u anisi  aka. B jika jume guoyimmak kara j apsinake, jume guoyika  ntok, jume b jimmak k t al  b nasi. <sup>53</sup> J   chayhuari    usimmak kara emo b nnake; hua usiari  ntok,    tchay k t al  b nasi. Hu   yehuari   j mut asoamak kara emo b nnake; hua j mut asoari  ntok,    yemak k tchi. J  asuhuari   jakaray k t kara b nna; hua jakarayria  ntok,   asu k t al  b nasi.

* k i tiempota, katem   jüneria b are*  
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

<sup>54</sup> Jes s j  gentetau  ntok k t inel jiaahuak:  
 Jum t ata  man hu ch  b tana, namuta yeu hu y, sepem inel jiaunake: “B a  bo hu iye.”  ntok inel yeu sisime. <sup>55</sup> Sur b tana jekay éntokem inel jiaunake: “T tta b are.” Huanäi inel yeu sisime. <sup>56</sup> Ème  ra n k chiram! J ne em jita hu enakeu jum téhuekapo,  ntok jum bu apo.  Maasem  k i tiempota  n ito  t an hui kaa   j neria?

*Jábeta k kosi y ak teko ch kul   mak ejtejhua*  
(Mt. 5:25-26)

<sup>57</sup>  Jatchiaka eme kaa n u nokaka l t riata emo yáaria? <sup>58</sup> J bet  y aurau enchi n tuak b och  b t  amak ejtejhua,   t te b ch bo, juka kaa enchim  t yum hui, huam y urata b ch po kaa enchi yeu   t ijnak  b ch bo. Bueituk j neltuk hua y ura policiaata m mpo enchi yéchanake. Hu ri policia  ntok cárcelpo enchi p ttianake. <sup>59</sup> Enchine téjhua, hu mir  kaa yeu hu enake, kaa huaka sime tómita em  ma huikiri hui em b jtu u t jti.

## 13

*Em em j apsi k aktia,  rem kókkonake*

<sup>1</sup> Huámechi taahuarimmet huate Jesústau yájaka,  huim ejtejhuk jáchin juka Pilatota jume huate yoremem Galiléa bui rapo joomem   s ak hui,  ntok jáchin juka bem  jbohuata animaalim  jbomak   kuutiak hui, jum bem animaalim s ssuaahu po. <sup>2</sup> Huan i Jesús inel am yómmiak:

  Jachem inel  iya, im i galileommeu kaa t hua  meu siika, bem kaa t  y remem b ch bo, sime galileom b ppa? <sup>3</sup>  Ee tine enchimmeu jiaahua. Eme jume kaa j apsi k aktek, k chem simetaka  me b nasi kókkonake. <sup>4</sup> O,  huame dieciohotaka kókkokame, Silo epo k ri bu uru nat b ppa jokame,  met hu chek hui, eme huamei ch  j ne c lpak t iyey, jume huate yoremem Jerusalémpo j akame b ppa? <sup>5</sup>  Ee tine enchimmeu

jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem simetaka áme Bénasi kókkonake.

*Huä chuna óuguota kaa tatakamta ejemplo*

<sup>6</sup> Jesús huanäi ikäi ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme chuna óuguota ä buíapo kéchalatukay. Huanäi áman sika takata át jariaka, kaita át téhuak. <sup>7</sup> Huanäi hua yoremtau buíata suayamtau ínel jiaahuak: “¡Juyu! Báij huásuktiapone nat chátuka äbo yeyepsa, í óuguou, jume takam jariaka. Tëne jauhuey júne kaita át téhuak. Akë ä chúktia. ¿Jáchisen kia béja buíata jínëulatunake?” <sup>8</sup> Të hua buíata suayame ínel ä yómmiak: “Señor, Akë ä tójja, íari huásuktiriat junne. Buíatane ä buálkoteria báare, éntokne ä tü tátabnakemta áu óre báare. <sup>9</sup> Takak júne türinake, kaa ä takak éntoke ä chúktianake.”

*Jesús jimyore táapo juka jámutta müläita rútkiak*

<sup>10</sup> Sábalo jimyore táapo am majtiay jú Jesús jum tiöpopo. <sup>11</sup> Senu jámut áma aaney, lemoonio kókoata jípureka dieciocho huásuktiapo; ókola chäka jíba hueramay. Kaachin ayuka áu rútktia máchiakay. <sup>12</sup> Jú Jesús éntok ä bíchaka, áu ä rúkti sáuhuek. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, em kókoa bétanë búttiaritaka taahua.

<sup>13</sup> Huanäi áa béppa mámtek. Huämi horapo hua jámut rútktek. Huanäi Diosta úttíl táytek. <sup>14</sup> Të jú tiöpopo tua nésahueme, Jesústa sábalapo ä tütek tíaka, jume simemmu ínel jiaahua:

—Búsan taahuarim aayuk, ámet tekipanoä béchíbo. Huamechí taahuarimmechem äbo kaate. Huanäem emo jíttotebo, të kaa jimyore táapo.

<sup>15</sup> Huanäi jú Señor ínel ä yómmiak:

—¡Empo ára nókichira! ¿Eme jábe júne jachem kaa enchim bues o buruta butbúttia jimyore táapo, báam ä jítua béchíbo? <sup>16</sup> Íkäi jámutta, két Abrahamtat yeu simlamta Satanásta súmalatukaíhui jum dieciocho huásuktiapo, ¿jachu kara búttiatui jáni í kókoata bétana, jum jimyore táapo?

<sup>17</sup> Juka Jesústa ínëli jíak, síme huame áu omteme titihuek. Të hua síme génte al-leiyay, huaka Jesústa buéresi ä joäu bíchaka.

*Jü mostaaza báchia ejemplo*

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

<sup>18</sup> Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jíta bénasa, jú Diosta reyataka ä nésahuepo? ¿Éntok jita bénasite ä bínnake? <sup>19</sup> Jú mostaaza báchiata senu yoremta ä buíapo echakä Bénasi maachi. Yótuka béja júya bueürusi ayka, jume huikichim jikat rejteme ä mésëkiriammechi tosatek.

*Jü levaduurrata ejemplo*

(Mt. 13:33)

<sup>20</sup> Ínel két ámeu jiaahua jú Jesús:

—¿Jíta bénasite ä bínnake jáni, juka Diosta reyataka ä nésahuepo?

<sup>21</sup> Juka levaduurrata senu jámut senu quintal hariinammak náu kuutiakä Bénasi maachi, juka síme hariinata buaatiata huénnakë béchíbo.

*Jü puerta näulay*

(Mt. 7:13-14, 21-23)

<sup>22</sup> Jesús pueblommechi éntok ranchommet huéiyey, am majtiasimeka, buere joära Jerusaléniu bíchaa, éntok laulauti ansimey. <sup>23</sup> Senu éntok ínel ä temajek:

—Señor, ¿katim jaiki jume jínëurim?

Áapo éntok ínel jiaahua:

<sup>24</sup> —Úttiatem yáuhua jum puerta ilikkani páman kimu béchïbo, bueituk ínel enchimmeune jiaahua, juebénakam áman kimu báanake, tem kaa áma yúmanake. <sup>25</sup> Chúkula juka jóakamta yejteka juka puertata ä páttiak, eme páku tahualame juka puertata ponaka ínel jiaunake: “Señor, Señor, Akë ä étapo.” Të áapo ínel enchim yómmianake: “Kanne jüneiya jákunem joome jáni, éntokne kaa enchim täya.” <sup>26</sup> Huanärem ínel jiau táytinake: “Émomakte jïbuäla, éntokte émomak jïla, éntok empo itom majtiala huam itom pláazapo.” <sup>27</sup> Të áapo ínel enchim yómmianake: “Béjane enchim téjhuak, kanne jüneiya jákun enchim jometukähui, éntokne kaa enchim täya. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jïba joame!” <sup>28</sup> Ámaní béja huéenake jü buanhuame éntok támim kumhuame, juka Abrahamta bíchaka, Isaacta, Jacobta, éntok sime huame profetam Diosta bétana nokame jum Diosta reytaka ä nésahuero aneme. Eme éntok páku yeu tahuanake. <sup>29</sup> Bueituk génte yáijnake täata yeu hué bétana, täata áman huéchë bétana, norte bétana, éntok sur bétana jum mesau jote báreka jum Diosta reytaka ä nésahuero. <sup>30</sup> Huanäi huate jume amáu kateme bát kannake. Huate bát kateme éntok amáu kannake.

### *Jesús jü Jereusalénta béchïbo buaana*

(Mt. 23:37-39)

<sup>31</sup> Huäri taahuarit huate pariseerom yájaka ínel áu jiaahua:

—Ímë yeu huéiye, bueituk jü rey Herodes enchi mëbáare.

<sup>32</sup> Të áapo ínel am yómmiak:

—Ámanem sájaka ínel áu jiaahua jü kaa tihueratahui: “Ëni éntok yokone jume lemooniom yorem jiápsipo yeu bébnake, éntokne jume kókoreme tútenake. Huanäine báij taahuarim huéy ín tékil chúpanake.”

<sup>33</sup> Júnentaka junne, ëni éntok yoko, éntok machuko jïbane huéepo yúmala ín böo huériaka, bueituk kaa áma huétche, juka profeetata Jerusalémpo páku ä muknakëhui.

<sup>34</sup> ¡Jerusalén pueblo, Jerusalén pueblo, émpë jume profeetam Diosta bétana nokame sússuame, éntoke tétammea am mamaasula jume émou bíttuarim! Jaikisisune kaa émou jiop-la em usim náu tóij báreka jáchin juka tótorita ä masam bétuk ä asólam náu ä totojá bënasi, enchimne náu tóij bábarek, të katem báarek. <sup>35</sup> Áachem suuhua, eme, bueituk enchim jóa silasoola tahuanake, éntokne enchim téjhua, katem júchi nee bínnake, júnak taahuata yúmak jübua, ínel enchim ino bétana jiaunakëhui: “¡Tüisi mabettunake jü Señorta téhuampo äbo huéeme!”

## 14

### *Jü Jesús juka yoremta takahuapo bäa bóosam jïpuremta tütek*

<sup>1</sup> Senu huéeme yeu siika, jum jimyore táapo. Jesús senu pariseero nésahuemta jóau ä jïbuäsek. Huate pariseerom ä jojottuay. <sup>2</sup> Huämi kët senu yoreme aaney, ä bíchäpo kókoreka, ä takahuapo bäa bóosam

jípureka. <sup>3</sup> Huanäi jü Jesús jume leyta am mamajtiammedu éntok jume pariserommedu nookak, inel jáakari:

—¿Jachu áma huéche jáni jimyore táapo senuk tüte béchibo?

<sup>4</sup> Huanäi bempo kaa jálek. Huanäi áapo, juka kökoremta nüka, ä tütek. Huanäi ä simtuak. <sup>5</sup> Jume pariserommedu inel jiaahuak:

—¿Jábetaka junne, enchim násuku, juka ä buruhua o buesta posopo kóm huétchek, kaa láuti yeu ä huiknake jáni? Éläposu jimyore taahuari.

<sup>6</sup> Huanärim kaachin ä yómmia máchika taahuak.

### *Jume bóodau núnurim*

<sup>7</sup> Jü Jesús jume néjunrim bíchaka jáchin huame bankom chë néshahueme béchibo náikiarim yeu púay, íkái ejemplota ámeu yétchak, inel jáakari:

<sup>8</sup> —Empo bóodau núnutuko, katë banko bát jokammet yeyejte, bueituk jamak senu yoreme emo béppa chë yörihuame áma yebijnake. <sup>9</sup> Huanäi áma ä yepsako jü enchim náhuichim néjúnekame inel émou jiaunake: “Íkæe júkái bankota mákka.” Huanäre titihueka mékka amáu yejtenake.

<sup>10</sup> Ál-lë néjunhuak, áman amáu yejte, huaka enchi néjúnekamta yepsak inel émou jiaunakë béchibo: “Empo ín amigo, ábe huéeka jume banko yeu púarim náikiarimmet yeesa.” Huanäre ä mabetnake, hua chë em yörihuähui, huame mesau émomak jokame bíchäpo. <sup>11</sup> Bueituk hua chë áu buérialeme kóm tahuanaake, hua bétuk áu jípureme éntok tóboktiatunake.

<sup>12</sup> Inen két áu jiaahua hua ä jibuä núnukamtahui:

—Senukë jibuä núnukátek, katë em amiigom, em saayim, em huahuayim, em veciino rikom náu núnu, bueituk bempo két enchi jibuä núnunake. Huanäre ä béjtuatunake. <sup>13</sup> Ál-lë áboj báréteko buáhuamta yáaka, póobeme náu núnu, éntok jume mám lolóim, guók lolóim, éntok jume liliptim. <sup>14</sup> Huanäre tüisi tahuanaake, bueituk bempo kara enchi béjtua. Tërë huame kókkolam tühuata jájamlame jíabite taahuarit ä mabetnake, juka béjtuahuamta.

### *Jü kuptey buere jibuáhuame ejemplo* (Mt. 22:1-10)

<sup>15</sup> Senu mesau áamak kátekame íkái jíkkajaka, inel áu jiaahuak:

—Tühuata jájamnake jü Diosta reyataka ä néshahuemo páanim buákame.

<sup>16</sup> Huanäi jü Jesús inel áu jiaahuak:

—Senu yoreme kúptey buáhuamta yún yáuhuak. Huanäi juebenam áman núnnuk. <sup>17</sup> Huanäi kúptey jibuä éehuay horata yúmak, hua ä sáulerommak inel nokta ámeu bíttuak, huame néjunrimmehui: “Binen kaate, bueituk síme béja chúpila.” <sup>18</sup> Të simetaka kaa áma emo yumä tia táytek. Huä bát téjhuaahuakame inel jiaahuak: “Jübua jíbane haciendata jínjuk. Én éntokne áman ä bíb báare. Nechë át jiokore, kaa ín áman yumä béchibo.” <sup>19</sup> Senu éntok inel jiaahua: “Jübua jíbane mamni yúnta buésim jínjuk. Én éntokne áman am júneria báare jáchin machisim ára jíhuike jáni. Nechë át jiokore, kaa ín áma yumä béchibo.”

<sup>20</sup> Senu éntok inel jiaahua: “Jübua jíbane juubek; kíalíkune kaa áma yuuma.” <sup>21</sup> Jü sáyhuame nótteka, íkái símeta ä téjhuak, juka ä tekohua. Huanäi öomtek, jü jóapo áchayhuari; jü ä saulerotau inel jiaahuak:

“Läutē huéiye jume pláazammechi éntok jume pueblo böommechi. Jume poloobemem äbo nüpa, jume lolöim éntok jume liliptim.” <sup>22</sup> Huanäi jü säyhuame inel jiaahua: “Señor, em nésahuekäpo ämannä yáuhuak, éntok ketune áma aayuk, ják bem jotenakēhui.” <sup>23</sup> Jü ä tekohua béja inel áu jiaahua jü säyhuamtahui: “Böommechi éntok ranchommeché huéiye. Úttiapē áman áan kiima, éläpo tápunnake jü in káari. <sup>24</sup> Bueitukne enchimme inel jiaahua, kía jábe júne in bát núnukäu kaa ä buánake, juka buáhuamta in yáatebokāhui.”

*Béttesi maachi, Cristota guojaa béchibo*  
(Mt. 10:37-38)

<sup>25</sup> Túisi yún juebena génte Jesústamak kaatey. Huanäi kúakteka inel ámeu jiaahuak:

<sup>26</sup> —Kía jábe júne ino sáu huée bárëtek, ä áтчay kaa tójaka, ä áyehua, ä jubiahua, ä úusim, ä saayim, ä huáyihuam, kíal ä jíapsihua junne, kaibu in éä páman huéeka in disciipulotunake. <sup>27</sup> Éntok jü ino béchibo jìokot áu huemakemta kaa huatiatek püaktiaka ino sáu sikame, kara in disciipulopo náikiatu. <sup>28</sup> Jachu eme jábe júne juka kári túisi buëuruta yáa bárëtek kaa huam yejteka báchá júneria báanake, ¿jaiki tómita áma kimunakēhui, éntok jaikik ä jípurëu ái ä chúpnanakēhui? <sup>29</sup> Jáchinaik junne, chúkula kári nahuata chúpasuko, juka huatek kara ä chúpnanake. Huanäi síme jume ä bíchame ä junneria táytinake, <sup>30</sup> inel jákari: “Í yoreme káate táytek; én éntok kara ä chúpaka taahuak.” <sup>31</sup> O jábe reysu, tábui reytmak nássuaseka yeu sikátek, ¿kaa huam yejteka báchá júneria báanake? ¿Jachu guojmamni míl sontarommak ä kobanake jáni, huaka veinte míl sontarom jípuremta? <sup>32</sup> Kaa áma yumáteko, juka senuk ketune mékka ä aneyo, nokta áu bittuanake kaa áamak nássua rókaka. <sup>33</sup> Bueituk jábe junne eme kaa juka símeta ä jípurëu kaa tójáteko, kara in disciipulopo náikiatu.

*Jü ona juka chökorata tárük kaa türinake*  
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

<sup>34</sup> Jü ona türi; tē juka chökorata ä tárük, ¿jítaisú júchi chökosi ayunake? <sup>35</sup> Buíata béchibo júne kaa türi, éntok kía huate jítmak náu kuutiahuaq junne, kía guötiana ál-la. Jü jikkaij béchibo nákakame jikkaijnake.

## 15

*Ili kabara tárurita ejempló*  
(Mt. 18:10-14)

<sup>1</sup> Síme huame yáura tómita náu tóij-leerom éntok jume juéna yóremem Jesústau rúktey, ä nok jíkkaij báreka. <sup>2</sup> Jume pariseerom éntok leyta am mamajtiame áa bétana nokaka ä kítëbuay, inel jíaka:

—Í yoreme jume juéna yórememmak au türe, éntok ámemak jíbuä.

<sup>3</sup> Jesús ikái ejemplota ámeu yéтчak, inel jíaka:

<sup>4</sup> —¿Jábe yoremesu enchim násuk, cienim kabaraka, huépülaik áma táruka, kaa jume noventa áma bátanim mékka see páriapo tó sika juka ä táruri jariuseka simnake ä tíau tájti? <sup>5</sup> Huanäi ä tíaka, túisi al-leaka jöot ä püaktianake. <sup>6</sup> Huanäi ä jóau yepsaka, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, inel ámeu jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka kabara in táruri in téakä béchibo.” <sup>7</sup> Enchimmeune én inel jiaunake,

junëli két chë jüne al-leehuame ayunake jum téhuekahui, huépul juëna yóremta jíapsi kúaktek, huate noventa áma bátani tü yóremem kaa jíapsi kúaktihuamta ámeu bëyeme bëppa.

### *Jü ejemplo tómi tárurita bétana*

<sup>8</sup> 'O kétchi, ¿jábe jámutsu guojmamni taahuari tékil tómita jípureka, huépu tékil taahuarita tárukátek, kaa juka machiriata táaka, jichikeka át jíapseka ä jariunake ä téau tájti? <sup>9</sup> Ä téakátek, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu jiaunake: "Ínomakem al-leiya, juka tómita ín táruri ín téaká béchibo." <sup>10</sup> Júnëli kétchi tine enchimmeu jiaahua, al-leehuame ayunake jume Diosta ángelesim násuku, huépul juëna yóremta jíapsi kúakteko.

### *Jü ejemplo jübua yótumta ä jóapo yeu sikamta*

<sup>11</sup> Két ínel jiaahuak:

—Senu yoreme guoyim üusekay, <sup>12</sup> huanäi jú chë kaa yöhue ä áchaybeu ínel jiaahuak: "In áтчay, síme juka herenciata ín áttia, nechë ä mákka." Huanäi símeta bem áttiahuamta ámet náikimtek. <sup>13</sup> Chúkula kaa jaiki taahuarim huéy, jú ä üsuhua chë kaa yöhue símeta huaka ä jípurëu náu tójaka siika, mékka buiärau bíchaa. Ámani béja juka tómita kía guötiak, kaa tühuata joaka. <sup>14</sup> Të béja símeta ä tejalsuk, buere tébaa siika, huämi buiärapo. Huanäi tébäuri táytek. <sup>15</sup> Huanäi senu yoremtau huämi buiärapo jometau rúktek. Huäri ä buíammeu ä jaasek, kohuim ä suaya sáhueka. <sup>16</sup> Huanäi béja jume kohuim buä bëteri kóm huáttemta júne buä péaka am bitchay, të kaabe ä mimikay. <sup>17</sup> Huanäi béja áu temai táytek, éntok ínel ée táytek: "¡Juebena tekipanualerom ín áтчay jóapo yún buáhuamta jípure! ¡Ínapo éntok ími tébäi muuke! <sup>18</sup> Kíktekane ín áchaybeu huéë báare. Huanäine ínel áu jiaunake: In áтчay, kanne tüisi tahuala Diosta bíchäpo éntok em bíchäpo junne; <sup>19</sup> béjane kaa em üusi ti júne ino téhuapo yúmala; kía huate em tekipanualerom bénasë nee bitcha." <sup>20</sup> Huanäi kíkteka, ä áchaybeu bíchaa siika.

'Huanäi jú ä áтчay, ketune mékka ä huéysu, ä téuhuak. Huanäi tüisi ä jiokoleka ä bitchak. Huanäi búiteka ä nankirika siika. Ä íbaktiak, éntok ä besiitok. <sup>21</sup> Huanäi hua ä üsuhua ínel áu jiaahuak: "In áтчay, Diosta bíchäpone kaa tühuata yáala, éntok em bíchäpo. Béjane kaa em üusi ti júne ino téhuapo yúmala." <sup>22</sup> Të jú ä áchayhua jume ä sáyhuammeu ínel jiaahuak: "Sánkotem chë áma türik yeu huikkea ä sánkotua, éntokem mámpo aniota át yétcha, éntokem ä bochatua. <sup>23</sup> Huaka beceerota chë áhuikem yeu tójaka ä mëa. Jibuänakete, jéntokte al-leerimmea buere pajkonake! <sup>24</sup> Bueítuk íri ín üusi mukilata bénasi náikiahua; én éntok jíabitela. Tärutukay; të béja téuri." Huanärim al-leerimmak äboj táytek.

<sup>25</sup> 'Jü ä kësam üusi áman jákun huasau aaney. Huanäi ä yepsayo, ä jóau kaa mékka ä huéyo, juka jíponhuamta éntok juka yíhuamta jíkkajak. <sup>26</sup> Huanäi senuk áma sáyhuamta temajek jita áma huëhui. <sup>27</sup> Áapo ínel áu jiaahuak: "Jü em saila yepsak. Huanäi jú em áтчay beceero áhuik mëak, al-leaka türik yúmalata yepsaká béchibo." <sup>28</sup> Të hua usiari chë yöhue öomtek. Huanäi éntok kaa áman kibak báarey. Ä áchayhua yeu sika jiokot áu jiaahuak, áman ä kibak sáhueka. <sup>29</sup> Áapo éntok ä áchaybeu ínel jiaahuak: "Empo júneiya jaiki huásuktiapone enchi aniala, em nésau

joaka, të jauhuey júne kaa chiva asölaata júne nee mik-la ín amiigom ín äbojnakë béchïbo. <sup>30</sup> Të ikä em üusi jume jáamuchim kaa titihueme büru yorememmak rejteme, huaka em tómita ámet tejalek. Én éntok ä yepsako, juka beceero áhuiriahuamta júne mëtebok, áa béchïbo.” <sup>31</sup> Huanäi jü ä áchayhua ínel áu jiaahuak: “In üusi, empo jíba ínomak aane, éntok símeta huaka ín áttia, empo ä áttiak. <sup>32</sup> Të éni tua türi al-leerimmea pajko béchïbo, bueítuk jü em saila mukpotä näikialatukay, të júchi jíabitek. Tärurítukay, të béja téuri.”

## 16

### *Jü móoroma kaa tüisi tahuakamta ejemplo*

<sup>1</sup> Jesús ä discípulommeu kët ínel jiaahua:

—Senu yoreme rikotaka móoromata jípurey. Huanäi ejtejuariahuak ikäi móoromata huaka ä áttiahua kía ä guötiä bétana. <sup>2</sup> Huanäi hua ä tekohua ä núnuka ínel áu jiaahua: “¿Jítasu ïri emo bétana ín jíkkajähui? Jume jíösiam cuentam áma em jípureu inou tójja, bueítukë béja kaa móoromatunake.” <sup>3</sup> Huanäi hua móoroma büruk ée táytek: “¿Jáchisune annake jáni éni ín teko béja tékilta nee úhuak? Kannë úttiak jíbuejeka búfata ín tekipanuanakë béchïbo, éntokne tíihue júne ín néttannakë béchïbo. <sup>4</sup> Béjane júneiya jita ín yáanakëhui, huatem bem jóapo nee bem mabetnakë béchïbo, béja kaa nee móoromatuko.” <sup>5</sup> Huanäi jume ä tekohua huikiríame huehuëpulaim núnnuk. Jü bát huémtau ínel jiaahua: “¿Jaikiksë ä huikiríiya juka ín teeko?” <sup>6</sup> Áapo éntok ínel áu jiaahua: “Cien barril aceiteta.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ími jíosiapo jíofteri jü em ä huikiríähui. Läutë yejteka, cincuenta barrilim jíba áma jíojte.” <sup>7</sup> Chúkula júchi senuk temajek: “Émposu, ¿jaikiksë ä huikiríiya?” Áapo éntok: “Cien sako tiríjkom tí au jiaahua.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ími jíosiapo jíofteri jü em ä huikiríähui. Läutë yejteka, ochenta sakom jíba áma jíojte.” <sup>8</sup> Huanäi hua ä tekohua juka móoroma kaa tüisi huémta úttileka taahuak, ä kóba súakä béchïbo. Jume géntem én kat-riame tüisim kóba súhuak, jume Diosta úusim machiriata jípureme béppa.

<sup>9</sup> Éntokne kët ínel jiaahua: Ím ániapem kaa tü tómita huämëm am kooba, jume amígom. Huanäi béja ikäi símeta lütek, ámanëm mabetna, enchim yü jíapsinakepo.

<sup>10</sup> Huä kaa jaikik jita jípureka júne tüisi áu huériame, kía juebenak jita jípureka júne tüisi áu huérianake; éntok hua kaa jaikik jita jípureka júne kaa tüisi áu huériame, kët juebenak jita jípureka júne kaa tüisi áu huérianake. <sup>11</sup> Bueítuk kaa tü rikoapo kaa tüisi enchim ayuk, ¿jábésu juka tua tü rikorata enchim mámpo yéchanake jáni? <sup>12</sup> Huaka kaa enchim áttia kaa enchim suayako, ¿jábésu huaka tua enchim áttia enchim mák báanakejáni?

<sup>13</sup> Jü senu sáyhuaame kara guoy tekommeu tekipanua; bueítuk huépülaik omtianake; juka senuk éntok náknake. Juka huépülaik chë érianake; juka senuk éntok, kaitäpo ä binnake. Karem Diosta nésau johua, éntok tómit jíba éaka jíápsa.

<sup>14</sup> Símeta ikäim jíkkajay jume pariseerom, bueítukim tüisi tómit jíápsekay. Huanärím ä junneriay. <sup>15</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:



—Eme ínel jume emo tü yóremem tíame jum genteta bíchäpo, të Dios enchim jíapsi júneria; bueítuk jume yoremem chë ériäu, Diosta bíchäpo jáiti maachi.

### *Diosta reytaka nésahueui*

<sup>16</sup> 'Moiséjta ley éntok jume profeetam Juan Bautistatau tájti jíba siika. Huanäi naateka jü tü noki Diosta reytaka ä nésahue bétana huéeme nokhua. Búruka éntok úttiata johua, áman kimu báreka.

<sup>17</sup> 'Chë kaa obiachi téhuekata éntok juka buíata lútinakëhui, huaka huépul léetrata leypo huémta kaa chúpanakeu béppa.

### *Jesús emo jubeka guötiahumta bétana nooka*

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

<sup>18</sup> 'Síme jábe ä jubiahua jímmaakame, éntok júchi täbuik jubekáteko, Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala. Éntok jü jámut jímmaarita nükame junne, két Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala.

### *Jü riiko éntok jü Láazaró*

<sup>19</sup> 'Senu yoreme riko aaney, tüisi finok sásankoka éntok béj-remta, éntok chíkti táapo buéresi uýjorisi äbojteboka. <sup>20</sup> Senu két aaney netaneka jíapsay, Láazaró tü téhuaaka, huakaí puertapo au huiksisimey símet takahuat sähuaka. <sup>21</sup> Rikota mesapo kóm huáttemta júne buä péiyay jobobáreka. Chüum júne béja áu sájaka, jume sähuam ä tetëbuariay. <sup>22</sup> Jauhueka muukuk, jü netanëra. Huanäi jume ángelesim ä núk sájjak, áman Abrahamta anëhui. Jü riko éntok két muukuk; huanäi máahuak. <sup>23</sup> Áman táijpo jìokot éaka, jìkau remtek. Huanäi béja mékka jákun juka Abrahamta bítchak, Láazaróta éntok áamak kátekamta. <sup>24</sup> Huanäi chaayeka ínel jiaahua: “¡In áтчay Abraham, nechë jìokolë! Jukë Láazaróta ä sítu púnta báapo kómoniaka nee äbo nínta síparia säuhue. Bueítukne tüisi jìokot éiya ímí béetëpo aneka.” <sup>25</sup> Të jü Abraham ínel áu jiaahua: “Üusi, áahuë huáate, empo síme tühuata jípurey áman buíapo jíápsaka, jü Láazaró éntok jìokot máchiraata bítchak. Én éntok, áapo juka tühuata mabet-la, empo éntok juka jìokot máchiraata. <sup>26</sup> Éntok két senu huéeme áma aayuk: Siba tüisi mékka kómitaka áma óorek enchim éntok ito násuku. Júnëli béja jume ímí áman bíchaa enchiméu kat báareme, kara áman kaate. Huannäbotana bina bíchaa júnem kara äbo kaate.” <sup>27</sup> Huanäi ínel áu jiaahua: “Emoune nok buana, ín áтчay Abraham, jukë Láazaróta ín áтчay jóau jaase, <sup>28</sup> bueítukne mamnim sailak. Áman íkái ámeu noknake, kaa ímin jìokot machikun am téunakë béchìbo.” <sup>29</sup> Huanäi Abraham ínel áu jiaahua: “Moiséjta éntok jume profeetamim jípure; ¡huamerim jikkajínake!” <sup>30</sup> Huanäi áapo ínel jiaahua: “Èe, ín áтчay Abraham, të senuk jume kókkolam bétana ámeu yepsakim jíapsi kúaktínake.” <sup>31</sup> Të Abraham ínel áu jiaahua: “Juka Moiséjta éntok jume profeetam kaa am nok jikkají bárëtek, kéchim huaka kókkolam násuk jíabitekamta bíchak júnem kaibum emo jíapsi kúaktíanake.”

## 17

### *Jioptuahumta bétana jìojteri*

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

<sup>1</sup> Jesús jume ä discipulommeu ínel jiaahua:

—Jíba ayunake huaka genteta jioptuaka kaa türiu bíchaa ä núnume. ¡Të jiokochia hua yoremta béchibo jábeta jioptuame! <sup>2</sup> Chë tüisi áu huéé éiyey, juka téta át tutujhuamta kutánaapo át súmahuaka bahuéu kóm jímmaahuako, të kaa am jioptua éiyey ímëi ili uusim. <sup>3</sup> ¡Emem emo suaya! Juka em saila kaa tüisi émomak tahuak kuttilasë áu nooka; áu ä jíapsi kúaktek éntok, Akë ä jiokore. <sup>4</sup> Senu táapo guoy búsanisi kaa tüisi émomak ä tahuako, guoy búsanisi émou ä nótteko: “Kanne júchá yáanake tä jíay”, Akë ä jiokore.

### *Huaka jita súalhuamta jáchin machisi úttiakähui*

<sup>5</sup> Jume apóstolim Señortau ínel jiaahua:

—Diosta súalhuamtë itot búruria.

<sup>6</sup> Huanäi jü Señor ínel jiaahua:

—Tua lütüriapem Dios ehuamta súalëtek, kía mostaaza báchiata beletchisi junne, arem ínel jiäu éiyey jü júya sicómoro téamtahui: “Emoë póponaka bahuapo emo këtcha”, huanäi jü júya enchim néshahuapo áman ayu éiyey.

### *Sáyhuamta yä éähui*

<sup>7</sup> Jábese eme, senu enchim sáhuemta möitemta o chë animaalim suayamta, huasa bétana ä yepsayo, ¿sep ínel áu jiaunake: “Binë huéiye, mesahuë yejte”? <sup>8</sup> Èe, ál-la ínel áu jiaunake: “Buáhuamtë yáuhua, täbui sánkompë kóbate. Huanärë nee miika. Nee jibuäsuko éntok nee jita jüsuko, béjë jibuä, éntoke jita jëye.” <sup>9</sup> ¿Jachu ä Dios buánianake, huaka ä sáhuëhui ä néshui ä yák tiaka? Jíba tua èe. <sup>10</sup> Júnëli kët eme sime juka Diosta néshui enchim át sáyhuä chúpak, ínělem jiaunake: “Ítapo nésaute joame kaita béchibo türi; itom át sáyhuäu jíbate yáuhuak.”

### *Guoj mamni leprosom*

<sup>11</sup> Jü Jesús jum buere joära Jerusaléniu bíchaa huéeka, jü Samaria éntok Galiléa buiárata náu násuk áman siika. <sup>12</sup> Senu pueblou yebisiseka ä huéiyo, guojmamni yoremem sáhua leprá téamta kókoaka ä nankirika yeu sájjak. Huanärim ili mékka jápteka, <sup>13</sup> kusisi chayekam ínel jiaahua:

—Jesús, Maestro, itomë jiokore!

<sup>14</sup> Áapo éntok am bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem tiöpopo tékiakammeu kaate.

Huanärim katekasu türiak. <sup>15</sup> Huanäi huépülaka áu bíchaka éntok áu türi jüneriaka, tüisi kusisi chayeka éntok Diosta úttileka áu nóttek.

<sup>16</sup> Jesústau tónommia kíkteka, ä pújba buíau kóm yúmariak, ä Dios buaníaka. Í yoreme éntok huam Samariapo jometukay. <sup>17</sup> Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachum kaa guojmamniakay jume türiakame? ¿Jáksum aane, jume huate bátan yoremem türiakame? <sup>18</sup> ¿Jachu íri huépülaika kaa itom pueblolo jomesu nóttek, Diosta baysahueka?

<sup>19</sup> Huanäi ínel áu jiaahua:

—Diosta em súalëu enchi jínëuk. Yejteke siime. Tüiriläe.

*Jáchin juka Diosta reytaka néshuëhui itou yebijnakëhui*  
(Mt. 24:23-28, 36-41)

<sup>20</sup> Jume pariseerom juka Jesústa temajek, jauhuey juka Diosta reytaka ä nésahueu yebijnake bétana. Huanäi áapo inel ámeu jiaahua:

—Juka Diosta reytaka ä nésahueu yepsay kaachinte itom pusimnea ä binnake. <sup>21</sup> Kaabe inel jiauna: “Ímĩ aane”, o “Júmü aane”; bueítuk jü Diosta reytaka ä nésahuepo én ímĩ enchim násuk aane.

<sup>22</sup> Huanäi jume ä discípulommeu inel jiaahua:

—Të tiempo yúmanake inapo Yoremta Üusi kía huépül taahuata júne enchim bít peenakèhui, të katem ä binnake. <sup>23</sup> Huanäi ínelim enchimmeu jiaunake: “Ím aane”, o “Áman aane.” Të katem áman sásaka, éntok katem áme sáu rejte. <sup>24</sup> Bueítuk juka yúku béróktita téhueka bétana sejchúkti ániata nahuau tájti ä machiriakäpo bénasi, junèline bíttunake inapo jü Yoremta Üusi taahuarita yepsayo. <sup>25</sup> Të úttia ketune juebena jikot máchiraata ín binnakèhui, éntok huaka génte én huémta nee omoutenakèhui. <sup>26</sup> Noéta taahuarimpo bénasi, ánèli két huéenake, jü Yoremta Üusi yepsayo. <sup>27</sup> Jibuáhuay, éntok vino jihuay, emo jubiahuay éntok emo kunahuay, Noéta arcau kibakeu tájti. Huanäi béja yepsak, jü buere bánia diluuvio. Huanäi simetaka kókkok. <sup>28</sup> Ánèli két siika, jume Lotta taahuarimmet: jibuáhuay, jita jihuay, jita jinnuhuay, jita nénkihuay, éntok ethuay, éntok káatehuay; <sup>29</sup> të juka Lotta jum Sodoomapo yeu ä sik jibba, tájti yúkkuk, éntok azufre téhueka bétana. Huanäi simetaka kókkok. <sup>30</sup> Júnèli huéenake júnakoy táapo Yoremta Üusi yepsayo.

<sup>31</sup> ‘Huári taahuarit hua jábe kárit jikat aneme, éntok juka áttiahuata káapo jipurétek, katem kóm sika áman kibakeka ä nü báanake; senu éntok áman huajpo anétek, kaa ä jóau nótti báanake. <sup>32</sup> Huá Lotta jubiabeu yeu sikamtahuem huáate. <sup>33</sup> Sime jume ä jíapsi jínèu báareme ä tárunake. Éntok sime jume ä tárukame ä jínèunake.

<sup>34</sup> ‘Enne enchimmeu inel jiaahua, huári tukaariachi guoyikam jipetampo náu tónake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana. <sup>35</sup> Guoy jáamuchim nanahuit jábueka tujnake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana. <sup>36</sup> Guoy yoremem huajpo annake; huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

<sup>37</sup> Huanärim ä yómmiaka, inel áu jiaahua:

—¿Jákusu huéenake jáni ñri, Señor?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Jum mukirata bökäpo, huámirim náu yáijnake, jume tekuem.

## 18

### *Jámut jókoptulame éntok jü juez kaa lútüriata joame*

<sup>1</sup> Jesús senu ejemplota ámeu yétchak, jíba Diostau buanhuamta itou bÿë bétana, kaa kóm éaka, <sup>2</sup> inel jákari:

—Senu pueblopo yäut aaney, Diosta kaa májhueka éntok yoremem kaa yöreka. <sup>3</sup> Huämi pueblopo két aaney, senu jámut jókoptulataka, élaa hua jueztau yeyepsaka, lútüriata áu yáaria iaaka jü áamak nok peleytamtamaki. <sup>4</sup> Jü juez éntok kaa báarey; juebena taahuarim béja huéiyey. Të chúkula béja ä jíápsipo inel jiaahua: “Éläposune kaa Dios huáate, éntokne kaa jábe yoremta yöre, <sup>5</sup> të ñ jámut jókoptula múksi

jíba nee bitcha. Júnel béchibone ä anianake, jamak koloptune nee öomtituanake.”

<sup>6</sup> Huanäi inel jiaahua jü Señor:

—Akem ä nok jikkaja, juka juezta námakak jiápsekamta. <sup>7</sup> ¿Jachu jü Dios kara lütüriata am yáaria jáni jume ä eriähuim, jume taahuapo éntok tukaarit naa búrujti áu buaname? ¿Jachu tebe tiempota simsuko, béja am nok mabetnake jáni? <sup>8</sup> Enchimmeune inel jiaahua láuti lütüriata am yáarianake. Të juka Yoremta Ūusi yepsak, ¿jachu ketune ayunake jáni jü Dios ehuame ímī buíapo?

### *Pariserom éntok tómita náu tóijleero*

<sup>9</sup> Jesús tábui ejemplota ámeu yétchak, jume huate emo tü yóremem tíaka, huatem éntok kaa tüisi bíchammehui. Inel ámeu jiaka:

<sup>10</sup> —Guoy yoremem tiöpou kiímuk, Diostau buanboka. Senu parisero-tukay, senu éntok yáura tómita náu tóij-lerotukay. <sup>11</sup> Jü pariseero huéeka inel ä jiápsipo Diostau buaanay: “Dios, enchine baysauhue bueítukne kaa jume huate yoremem bénna; ékbualerom, éntok kaa lütüriata boojoriamé. Kanne kía ják jáamuchim jípure, éntok i yáura tómita náu tóij-lerota bénasi júnene kaa ántuari. <sup>12</sup> Semanapone guosa ayuuna, éntok síme ín kobáune diezmo.” <sup>13</sup> Të jü yáura tómita náu tóij-leero éntok, mékka tónommia huéeka, jikau júne kaa remti báarey. Táhuit jíba áu chónaka, inel jiaahuay: “Dios, nechë jìokore, nee kaa tü yóremtuká béchìbo.” <sup>14</sup> Ínapo inel jiaahua ìri ä jóau kóm siika béja jìokoritaka, të jü pariseero èe. Bueítuk hua áu buérialéme kóm tahuariana; hua áu kóm tahuariamé éntok tóboktiana.

### *Jesús ili usimmet tü nokta chuppak*

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

<sup>15</sup> Jume ili usim áu nüpahuak, ámecham mámte íaaka. Jume discípulom, júkái bíchaka, ámehuim öomtek, jume áu am nüpakammehui. <sup>16</sup> Të Jesús am núnuka inel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Akem am tójja, éläpo jume ili usim inou kannake, éntokem katem jukaram taktiria; bueítuk juka Diosta reyataka ä nésahuepo júmëi bénasi emo nüyeme ä áttiak. <sup>17</sup> Lütüriapone inel enchimmeu jiaahua, hua kaa ili usita bénasi éaka Diosta reyataka ä nésahueu mabetakame, kaibu Diosta reyataka nésahuepo annake.

### *Jü júbua yótume riiko*

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

<sup>18</sup> Senu yoreme yáurapo kátekame ä temajek, inel jíakari:

—Tü Maestro, ¿jítasune yáanake, juka yü jíapsihuamta jípu béchìbo?

<sup>19</sup> Jesús inel ä yómmiak:

—¿Jatchiakasë nee tü yóreme tíiya? Kaabe éntok chë türi ímī buíapo, jü Dios jíba. <sup>20</sup> Jume mandamientomë täya: “Katë kía ják jáamuchim jípunake; katë jábeta mëa; katë ékbua; katë jábeta bétana ára nókichiata nooka; em áchayë yöre, éntok em áiye.”

<sup>21</sup> Huanäi áapo inel jiaahua:

—Símetane íkái huéria ín usitukäpo naateka.

<sup>22</sup> Jesús íkái jikkajaka inel áu jiaahua:

—Ketune senu huéeme émou bëye: simete juka em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika; huanäre téhuekapo rikoata jípunake; éntoke inou rúkteka nee guojaase.

<sup>23</sup> Huanäi áapo íkái jíkkajaka kaa al-leaka taahuak, bueítuk tüisi yún tómekay. <sup>24</sup> Jesús ä bíchaka, siirokaka taahuak. Huanäi ínel jiaahua:

—¡Tepa tüisi obiachi Diosta reytaka ä nésahuepo am kimunakë béchibo, jume riikom! <sup>25</sup> Chë júne kaa obiachi jíikia pusimpo camellota áma huam yeu huéenakë béchibo, jü yún tómekamta Diosta reytaka ä nésahuepo ä kibaknakëhui.

<sup>26</sup> Huanäi huate íkái jíkkajaka, ínel áu jiaahua:

—Huanäisu, ¿jábesu júntuk jinëutunake?

<sup>27</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jum yoremem kara árahuëpo, Diosta béchibo kaa obiachi.

<sup>28</sup> Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ítapo simeta itom jípurëu tö sájjak, enchi guojaa báreka.

<sup>29</sup> Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kía jábe júne ä jóa tö sikame, ä áchayhuam, ä sailahuam, ä jubiahuata, éntok ä úusim, Dios reytaka ä anëpo an báreka, <sup>30</sup> chë júne áa béppa ä jípunake ími ániapo; huame taahuarim äbo huémmet éntok, yü jíapsihuamta jípunake.

### *Jesús ä muknakeu ámeu nooka*

*(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)*

<sup>31</sup> Jesús jume doocem bempolaim móchala núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Énte buere joära Jerusaléniu bíchaa jikau kannake, simetaka jume profetam Diosta Úusi bétana jíojtekäu chúpnakë béchibo. <sup>32</sup> Bueítuk jume kaa judíom mámpo tóijna. Huanäi ámanim béja tüisi ä junneri-anake, éntokim ä buere áunake, éntokim át chít huáttinake. <sup>33</sup> Huanärim tüisi ä bemmuchaka, akim ä ménake; tē báij taahuarim huéy jíabitenake.

<sup>34</sup> Tē bempo tóktim kaa át jünéaka taahuak, jita ä nokähui. Í noki áme béchibo kaa jünakiachitukay; katim át jüneiyay jita ámeu ä nok bárëhui.

### *Senu lípti bitchak, Jericópo joome*

*(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)*

<sup>35</sup> Ínel yeu siika: Jesússta pueblo Jericóu yebisiseyo, senu lípti böo mayoat káteka nétaney. <sup>36</sup> Juka genteta juebenak katemta jíkkajaka, jü lípti nátemajek jita huëhui. <sup>37</sup> Huanärim ä téjhuak, juka Jesús Nazarenota áma huam hué bétana. <sup>38</sup> Huanäi kusisi chay táytek, ínel jiakari:

—¡Jesús, Davidta Úusi, nechë jíokore!

<sup>39</sup> Jume bát kateme éntok ä nok pappattiyay, kaa múksi ä jiau sáhueka. Tē áapo chëhuasu úttia chaayey:

—¡Davidta Úusi, nechë jíokore!

<sup>40</sup> Huanäi Jesús kíkteka ä núnutebok, ä anëu bíchaa. Huanäi áu ä yepsako, ä temajek:

<sup>41</sup> —¿Jítasë nee émou yáa ía?

Huanäi jü lípti ínel jiaahua:

—Señor, bít-huamtane huáatia.

<sup>42</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Akë ä mabeta! Em nee súalë béchibë bíchaka taahua.

<sup>43</sup> Huämi horapo jü lípti bíchaka taahuak. Huanäi éntok juka Jesústa guojaasek, Diosta baysahueka. Jü síme génte íkái bíchaka két Diosta úttileka taahuak.

## 19

### *Jesús éntok jü Zaqueo*

<sup>1</sup> Jericóu kibakeka jü Jesús, jum pueblolo násuk áman huéiyey. <sup>2</sup> Huanäi ínel yeu siika: Senu yoreme Zaqueo ti téhuaakame, jume tómita náu tóij-lerommeu yäuttukay, éntok rikotukay. <sup>3</sup> Jesústa bíb báreka éiyay, jünee báreka ä jábétukähui. Të kaa áma yuumay, juka genteta búru béchíbo, bueítuk tüisi kómelatukay. <sup>4</sup> Huanäi ä bíb báreka, áapat búiteka júya buéurukut jámuk, sicómoro téamtachi, Jesústa huéenakepo ámani. <sup>5</sup> Jesús béja áman yepsaka, jikau remteka ä bitchak. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Zaqueo, emoë bamijtuaka kóm huéiye, bueítukne em jóau yebijnake éni.

<sup>6</sup> Huanäi jü Zaqueo láuti kóm sika tüisi al-leaka ä mabetak. <sup>7</sup> Íkái bíchaka, símetaka kaa türík Jesústa bétana nok táytek, senu kaa tü yöremta jóapo ä tahuak tíaka. <sup>8</sup> Huanäi Zaqueo kíkteka, Señortau ínel jiaahua:

—Juyu, Señor, jume poloobem násuk áman juka ín jípurëune am mik báare; senuk báitáhuaka ä ékbuariak junne, naikisi áa béppane ä nóttirianake.

<sup>9</sup> Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Én íari taahuarit ímí jóapo yepsak, jü yore jínëiuhuame, áapörík két Abrahamta úusitukä béchíbo. <sup>10</sup> Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi ábo siika, juka áu tárulata jariuseka ä jínëu báreka.

### *Jü yoreme tómita mákhuaka ä búruria iaahuaka ejemplo (Mt. 25:14-30)*

<sup>11</sup> Íkái am jikkaijsuk, jü Jesús ejemplota ámeu yétchak, Jerusaléniu kaa mékka ä anei béchíbo. Bempo éntok ínel éiyay: Jü Diosta reyataka nésahueu én ímí horapo abe yepsa. <sup>12</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Senu yoreme yáura usiarimmak huéeritaka ím aaney. Huanäi mékka senu buiárau bíchaa siika, ámani reyta báreka, chúkula éntok ábo nótti báreka. <sup>13</sup> Huanäi béja sim báreka, guoj mamni ä tekipanualerom núnnuk. Yún tómita nátepola am mákkak, ínel ámeu jáka: “Íkarem tómita tekipanuatua ín yepsäu tájti.” <sup>14</sup> Të jume áma pueblolo joome katim ä huátiay. Huanärím genteta náu tójaka áa sáu am jaasek nokta huériame, ínel áu jákari: “Katte íkái ito béppa yáuttu íaa.” <sup>15</sup> Huanäi béja áapo nótteka, juka yáurata mabetchulataka, am núnutebok huame ä tekipanualerom jume tómita nülame, am jüneria báreka jáchin machisi am tekipanuaähui. <sup>16</sup> Senu bát áu yepsak, ínel jákari: “Señor, jü em tómi, guojmamnik áa béppa koobak.” <sup>17</sup> Huanäi áapo ínel áu jiaahua: “Türi, tüise ára sáutu; jum ilikkiku tüisi em tekipanuaäh béchíbo, guojmamni pueblommehué yáuratunake.” <sup>18</sup> Senu júchi áu yepsak, ínel jákari: “Señor, jü em tómi mamnik áa béppa koobak.” <sup>19</sup> Huanäi íau két ínel jiaahua: “Empo kétchi mamni pueblom béppé yáuttunake.” <sup>20</sup> Senu júchi áu yepsak, ínel jákari: “Señor, ímí óorek jü em tómmi; payumpone

kutti ä súmmak, <sup>21</sup> bueitukne enchi májhuey, em yórem juénatukähui, kaa em ják óreri nunüyë tíaka, kaa em echakäu júne tobotoboktiä tíaka.”  
<sup>22</sup> Huanäi jü rey ínel áu jiaahua: “¡Empo kara sáutu! Juka nokta em tempo yeu sikamta, júkáine emót kúaktianake. Túise júneiya nee yorem juénatukähui, kaa ín ják ériari ín nunüyëhui éntok kaa ín echakäpo nee jita tobotoboktiähui. <sup>23</sup> Jatchiakasu ¿jüntukë kaa juka ín tómi bancopo óorek, én juka bancotane yore bebejtuäu mabet éiyey?”  
<sup>24</sup> Huanäi jume áma anemmeu ínel jiaahua: “Juka tómitem ä mák-ri ä úhua; juka guojmamni tómita áa béppa kobalatem ä mákka.”  
<sup>25</sup> Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Señor, béja juka guojmamni tómita jípure.”  
<sup>26</sup> Áapo éntok ínel am yómmiak: “Inelne enchimmeu jiaahua, hua jita jípureme júchi huatek máktunake; hua kaita jípureme éntok, hua ilikkik ä jípurëu júne ä úhuaatunake. <sup>27</sup> Éntok két huame nee béj-reka kateme, jume kaa áme béppa nee yáuttu íaame, júmëi éntok inohuem am huéria. Huanärem ín bíchäpo am kóba chúkta.”

*Jesús tüisi mám tájtiriahua ka buere joära Jerusaléniu kibakek  
 (Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)*

<sup>28</sup> Íkai noksuka, bát kíktek buere joära Jerusaléniu jikau böochi. <sup>29</sup> Béja abe huame pueblommeu yepsaka, Betfagéu éntok Betaniahui, jü káhui Oliivo téamta náapo aneka, guoyim ä disciipulom áman jaasek, <sup>30</sup> ínel ámeu jíaka:

—Huä pueblou ito beu kaa mékka kátekamtahuem nóite. Áman yájakem buruta áma chákamta téunake; kaabe jee át jote. Akem ä búttiaka, äbo ä huéria. <sup>31</sup> Jábeta enchim temajek jita béchibo enchim ä búttiähui, ínëlem áu jiauna: “Jü Señor ä huátia.”

<sup>32</sup> Jume ä disciipulom sájaka, ä téhuak, Jesústa am téjhuaakäpo bénasi. <sup>33</sup> Huanäi juka buruta am búttiay jume ä áttiakame am temajek, ínel ámeu jíaka:

—¿Jatchiakem juka buruta butbúttia?

<sup>34</sup> Bempo éntok ínel jiaahua:

—Bueituk jü Señor ä huátia.

<sup>35</sup> Huanärim Jesústau ä nüpak. Jume bem sánkomim burutat óreka, Jesústa át jikat yétchak. <sup>36</sup> Huanäi ä huë pámani jume sánkomim ápat guötiasakay. <sup>37</sup> Béja áman jëla kóm kateka kahui Oliivo ti téhuaakapo, sime jume ä disciipulohuam áa sáu kateme chay táytek, al-leaka éntok Diosta úttileka, jume jauhuey kaa bíbithuame bem bíchakä béchibo. <sup>38</sup> Inëlim jiaahua:

—¡Yörisi maachi, jü Rey Diosta téhuampo itou yepsame! ¡Yánti jíapsihuame áman téhuekahui, éntok lóoria jikachi!

<sup>39</sup> Huanäi huate pariseerom jume genteta násuk aneka áu ínel jiaahua:

—Maestro, em disciipulome chay yáatiria.

<sup>40</sup> Áapo am yómmiak, ínel jíakari:

—Enchimmeune ínel jiaahua, ímëi kaa jíaleyo, jume tétam chay táytinake.

<sup>41</sup> Béja kaa mékka áman huéeka, juka buere joära Jerusalénta bíchaka, áa béchibo buaanak, <sup>42</sup> ínel jíaka:

—¡Empo júneátek kía íari em taahuarit junne, jítasu hua yánti jíapsihuamta yore mákka! Të én huäri ésoni, éntoke kara ä bitcha.

<sup>43</sup> Enchimmehuim huéiye jume taahuarim, jume enchi omtíame enchi kóräituanake. Huanärim enchi kóntiaka nate chíkola émou kimunake. <sup>44</sup> Huanärim buiaiu enchi tátabnake; jume em úusim éntok simeta juka em áttiak, kaitapo ä tahuarianake. Kaita téta nat béppa joka tahuanake, kía juka émou bíttuata, enchi jínëunakemta kaa em ä mabetakä béchïbo.

*Buere tiöpopo jita nénkiriom yeu jaahuakame*  
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

<sup>45</sup> Huanäi tiöpopo kibakeka, jume áma jita nénkame éntok jita áma jínnume päkun yeu am bep táytek, <sup>46</sup> inel jíakari:

—Júnel jïojteri: “In kári Diostau áma nok béchïbo”; të eme lak-roonim áma éusu béchïbem ä jïpure.

<sup>47</sup> Huanäi chíkti táapo tiöpopo am majtiay; të jume tiöpopo nésahueme, leyta am mamajtiame, éntok jume yoremem jum pueblopo chë yörihuame, ä mëbäreka jiba éiyay. <sup>48</sup> Të kaitachim jiahuite máchiakay, bueítuk sime jü génte tüisim át suaka ä jikkajay.

## 20

*Jü Jesústa yäura*

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

<sup>1</sup> Séjtul táapo Jesús jum tiöpopo juka genteta am majtiayo éntok tü nokta yore jínëhuamta bétana huémta ámeu am nookay, ámam náu yájjak jume tiöpopo tékiakame, jume júdiom leyta mamajtiame, éntok jume ou yoiyöturim. <sup>2</sup> Huanärim inel áu jiaahua:

—Itomë téjhua, çjábeta téhuamposë íkái johua? O, çjábë yäurasu íkái licenciata enchi mák-la?

<sup>3</sup> Jesús éntok inel am yómmiak:

—Ínapone két senu huémta enchimmeu nátemaijnake. Nechem ä yómnianake: <sup>4</sup> çjábësu juka Juanta äbo bíttuak ä batönakë béchïbo? çDios, o jume yoremem?

<sup>5</sup> Huanärim bempo náu nok táytek, inel jíakari:

—çJáchinsutä yómnianake? Ítapo Diosta bétana huéiye ti ä yómmiako, inel itou jiaunake: “çJatchiaka jüntukem kaa ä súsualek?”

<sup>6</sup> Yöremraata bétana huéiye, jü pueblo itom mamaasunake; bueítuk sime juka Juanta profetapo ä täyay.

<sup>7</sup> Huanärim kaa emo jüneä tíaka taahuak, jábeta juka Juanta yäurata ä mák-latukähui. <sup>8</sup> Huanäi Jesús inel ámeu jiaahua:

—Ínapo júne kaibu enchim téjhuaanake jita yäurata nee ä licenciakähui.

*Jume tekipanualero jujuënam ejemplo*

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

<sup>9</sup> Sep íkái ejemplota ámeu nok táytek jume géntemmehui:

—Senu yoreme párasim eechak, yorem tekipanualerom ä réhuak. Huanäi mékka jákun buiärau bíchaa siika éntok bínhua áman aanek.

<sup>10</sup> Huanäi béja juka etta chúpey, senuk ä sáhuëu áman jaasek huame tekipanualerommehui, juka áma chúpemta ä jájamëu ámeu ä au sáhueka. Të bempo tüisi ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak. <sup>11</sup> Huanäi jü etta áttiakame júchi senuk ä sáhuëu áman jaasek. Íkärím éntok, buere áusuka kéchim ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak. <sup>12</sup> Júchi béja bájim



huëpo senu ä sähuëu áman bíttuak; íkärím júchi kókosi ä yáaka päkun yeu ä béebak.

<sup>13</sup> 'Huanäi jü huaj etta áttiakame ínel jiaahua: "¿Jítasune jüntuk én yáanake? Juka ín üusi chë ín nákéune én áman bíttuanake; jamak jünem íkái bichäteko ä yörínake." <sup>14</sup> Të jume etta suayame ä bíchaka, náhuim nookak, ínel jíakari: "Íri jü síme ettamak tahuaseka huéeme. Atá ménake. Huanäi jü echi itom mámpo tahuanake." <sup>15</sup> Huanärím huajpo päkun yeu ä tójaka, ä mäek.

Huanäi Jesús am natemajek:

—¿Jáchisu jüntuk am yáanake jáni, jü páras etta áttiakame? <sup>16</sup> Äbo sika síme huame tekipanuaeom súaka, huanäi ä buía täbuik ä máknake.

Huanärím bempo íkái jíkkajaka, ínel jiaahua:

—¿Dios áapo itom áma yeu huíknake!

<sup>17</sup> Të áapo am bíchaka, ínel jiaahua:

—Huanäi ¿jáchisu jüntuk jiau báare jáni jü jiojteri? Ínel jiaka: Jume kárita joame jü téta bem omoutekähui, huári téta tua jum ejkinapo káata naatenäpo huéiye.

<sup>18</sup> Kía jábe júne huári tétat huécheke, chíbela kóttínake; júri téta éntok jábetat kóm huécheke, tókti ä jótanake.

### *Jume impuestom béjtuahuame*

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

<sup>19</sup> Jume tíöpopo tékiakame sähueme, éntok jume judíom ley am mamajtiame Jesústa buj bábarekay huámi horapo, bueítukim át jünëiak bempörím bétana ä nokakäu juka ejemplota ä yéchakähui. Tem juka genteta májhuey. <sup>20</sup> Huanärím éhuil huatem áu jaasek, tü yóremem bénasi emo am nü sáhueka, áamak ejtejuaka jita nokpo júne yáurata béj-reka huëpo ä jaatia báreka, yáuratau ä nátua báreka. <sup>21</sup> Huanärím ä nátemajek, ínel jíakari:

—Maestro, júneate tua juka lütüriata enchi nokähui, éntok huéchiasi enchi am majtiähui, kaabeta áma yeu púaka juka Diosta böo lütüria em majtiähui. <sup>22</sup> Itome tejuua: ¿jachu ítapo juka rey Césarta jume impuestom mákpo yúmala, jehui o ée?

<sup>23</sup> Të áapo, ámet jünéaka jáchin am jiau báreka júkái am nokähui, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme junëli nee huite cháaria áma nee tátab báreka?

<sup>24</sup> Huépul tómitem nee bíttua. ¿Jábesu íkái pújbak, éntok jábesu am téhuak jume áma jiojterim?

Huanärím ínel ä yómmiak:

—Bueítuk jü César.

<sup>25</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntokem Diosta ä mákka.

<sup>26</sup> Huanärím kaitachä jaatia máchika taahuak, jita nokpo jünem kara ä jaatiay, jü genteta jíkkajäpo. Áachim guómtilataka taahuak, ä jíkkajaka jáchin am nok yómmiakähui. Huanärím kaa jialeka taahuak.

### *Júchi jíabitehuamta bétana nátemaijuame*

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

<sup>27</sup> Huanärim áma yájjak huate saduceom, jume kókkolam júchi jíabitenakeu kaa súaleme. Huanärim ä temajek:

<sup>28</sup> —Maestro, jü Moisés ä jïojteri tö sikápo ínel jiaahua: Senu yoremta ä jubiahua tö mukuk áa bétana kaa usim jípurek, ä sailahuatuk ára ä nüye huaka jámut jókoptulata, usim áachä jípunaké béchïbo ä sailhua mukukamta béchïbo. <sup>29</sup> Bueïtukim ímï aaney, guoy búsanika emo sailaka. Huä bát huéeme juubek; të muukuk, kaa üseka. <sup>30</sup> Jü ä saila áa sáu huéeme juka jámutta tö kókkota nüka. Huanäi két muukuk, kaa üuseka. <sup>31</sup> Huä bájim huépo júri kéchá nüka. Júnëli síme jume guoy búsanikam ä juubek, éntokim kókkok, kaa usim át jípureka. <sup>32</sup> Chúkula éntok két jü jámut muukuk. <sup>33</sup> Huanäisu júnakoy jum kókkolam jíabitëpo, ¿jábese júntuk hua tua ä jubnakeme? Bueïtuk síme jume guoy búsanika ä jubekay.

<sup>34</sup> Huanäi jü Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímï ániapo jume óhuim jujube; jume jáamuchim éntok kukuna. <sup>35</sup> Të huame tüisi tahualame, áman téhuekau yúmakame éntok kókkolam jíabitehuamta jájamekame, ámani kaabe emo jujube, nim kaabe kukuna, <sup>36</sup> bueïtukim kara júchi kókkoka tahuanake; ángelesim bénanakemme. Kókkolam násuk bem jíabitekä béchïbo, Diosta üusimtunakemme. <sup>37</sup> Áapo, jü Moisés junne, jum ä jïojteripo jü zarza béetemta bétana ä nokápo, itom ä téjhua kókkolam júchi jíabitenakëhui. Huämi ínel jiaahua: Jü Señor Áapo Abrahamta Dios, éntok Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios. <sup>38</sup> Bueïtuk Dios kaa kókkolamme Dios, ál-la jíápsammehui; bueïtuk áapörík béchïbo símetaka jíápsa.

<sup>39</sup> Huanäi huate judíom ley am mamajtiame ínel jiaahua:

—Maestro, huéchiasë ä nookak.

<sup>40</sup> Kaitam éntok áu nátemajj péaka taahuak.

*¿Jábese üusek juka Cristota?*

*(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)*

<sup>41</sup> Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchisuntukim juka Cristota Davidta üüsü tíiya? <sup>42</sup> Bueïtuk David Salmompo ínel jiaahua:

Jü Señor ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In bátam bétané yejte,

<sup>43</sup> jume enchi béj-reka kateme em guókim bétuk ín tójäu tájti.”

<sup>44</sup> ¿Jáchisu júntuk jü Cristo Davidta üussitunake, áapörík Davidta áu ä Señor tíáteko?

*Jesús jume judíom ley am mamajtiame nátuaka nookak*

*(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)*

<sup>45</sup> Síme Pueblo ä jíkkajay, huanäi Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

<sup>46</sup> —Jume judíom ley am mamajtiame bétana, tüisem emo suaya. Tüisim ä musäule juka tettebek bem sánkonakëhui, áman pláazapo yörisi bem tetebotuahuähui, jum tiöpopo bát bankommet bem jonakëhui, éntok jum jíjübuähüapo jume bankom bát jokammet bem jotenakëhui; tüisim ä básule. <sup>47</sup> Jume jámut jókoptulame símetá ili bem jípurëhuim am üuhuaka, bempole jíba ä nüye, éntok bem kaa tühua yáarim éso báreka bínhua Diostau buabuana. Ímëi ínel jume chë jiokot máchiraata mabetnakeme.

## 21

*Jü jámut jókoptulata limojnari*  
(Mr. 12:41-44)

<sup>1</sup> Jum tiöpopo Jesús jume yún tótomekame bitchak, jum kajapo tómitam joayo, limojna tómita öorehuäpo. <sup>2</sup> Huanäi senu jámut jókoptulata tüisi poloobeta bitchak, guoy ili cobre tómita áma ä joayo. <sup>3</sup> Huanäi inel jiaahua:

—Lütüriapone inel enchimneu jiaahua, i jámut jókoptula póobe simem béppa chë yún ä nénkak; <sup>4</sup> bueítuk síme jume huate áma ä óorek, Diosta ofrenda béchibo, juka nakulia ámeu yeu bilata. Të áapo ä poloobétukä násuk junne, símeta ä jípurëu ái ä jíapsinakeu áma óorek.

*Jesús juka tiöpota tátabnä bétana nookak*  
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

<sup>5</sup> Huate jü tiöpota bétana náu ejtejuay, uyorisi ä bíttu bétana téta ujyoyorimmea ä yáari béchibo, éntok huate jítasu jáni áma Diostau náikiaritayi. Huanäi Jesús inel ámeu jiaahua:

<sup>6</sup> —Taahuari yúmanake ikäi símeta enchim bícháu tátabnähui. Kía huépul téta júne kaa nat béppa joka tahuanake.

*Jume señalim ániata lütiseyo*  
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

<sup>7</sup> Huanärim inel ä temajek:

—Maestro, ¿jahueysu ayunake iri? ¿Jíta señalsu ayunake ikäi huée báareyo?

<sup>8</sup> Jesús éntok inel jiaahua:

—Jítachem suuhua, kaabe enchim bätäunake. Bueítuk búruka yáijnake ín téhuampo, inel jíaka: “Ínapone jü Cristo”, éntok inel jíaka: “Íri ájária jü taahuari.” Të eme katem am guojaanake. <sup>9</sup> Éntokem juka nássuahuamta bétana nokhuay jikkajinake. Éntok genteta emo bėj-reka emo tóboktiay, katem guómte; bueítuk jíba iri bát huéenake; të kee jee yuuma, juka ániata luutinákëhui.

<sup>10</sup> Huanäi inel ámeu jiaahua:

—Jume naciónim huate naciónim bėj-reka emo tóboktianake; jume reyim éntok huate reyim bėj-reka náassuanake. <sup>11</sup> Jü buía buere áu yoyoonake; tüisi tébaatunake; génte éntok máujnake. Kökoa ayunake kía ják junne; jum tühuekapo éntok buere señalim ayunake.

<sup>12</sup> Të símeta ikäi kee huéy, enchimim buijnake, éntokim enchim guojajjanake. Huanärem sinagogammeu yeu tójna, éntokem páttiana cárcelimpo. Reyimmehuem yeu tójna, éntok gobernadorimmehui, ín nésahui enchim jo bárë béchibo. <sup>13</sup> Íri enchimneu huéenake enchim ino bétana tühuata ámeu noknakë béchibo. <sup>14</sup> Katem át obisi éiya enchim jíápsipo, jáchin o jita enchim noknakeu emo jinëu báreka. <sup>15</sup> Bueítuk ínapo huaka nokta enchim téjhuaanake, éntok júneehuamta enchim miknake. Huámakirim béja am kóba jáptetuanake; karam enchim nok bėj-reka tahuanake. <sup>16</sup> Të kía enchim áchayim junne, enchim sailam, enchim huahuajim, éntok enchim amiigom yäura mámpo enchim jóanake. Huatemim enchimmak kateme súanake; <sup>17</sup> símetaka enchim kujti érianake, ín nésahui enchim jo bárë béchibo; <sup>18</sup> të hua huépul

chonita júnem kaa tárunake. <sup>19</sup> Yánti enchim jiapsä béchibem yönake, yü jiapsi béchibo.

<sup>20</sup> 'Eme béja juka buere joära Jerusalénta sontarommea kóntiata bichäteko, jüneäem läuti ä tátabnáhui. <sup>21</sup> Huanäi jume Judea buiärapo aneme éläpom káhuui huáttinake. Huame Jerusalémpo aneme éläpom áma yeu kannake; huame bem et buíapo aneme kaa áman nóttinake. <sup>22</sup> Bueituk iméi jume taahuarim jikot máchiraata ámet huéenakéhui, simeta ä jiojteri jiäpo áman yeu chúpanake. <sup>23</sup> ¡Poloobesitomme, huame abe äasoame, éntok huame ili usim ujüume huamechí taahuarimmechi! Bueituk tüisi jikot máchira huéenake imí ániapo; Diosta omtira ïri pueblota béppatunake. <sup>24</sup> Ejparammeyim mäna. Huate peresomtaka núk sákana, sékana buiärau bíchaa. Huanäi béja jü Jerusaléntat jume kaa judíom át chéptisunake, jume kaa judíom tiempota yumäu núkisi.

*Jáchin jü yoremta üusi yebijnakéhui*

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

<sup>25</sup> 'Huanäi jum täapo señal ayunake, éntok mechapo, éntok chókimpo; jum buíapo éntok jume naciónim jikot éenake, éntokim guómtilatata annake, hua máusi machisi bahueta omtéu jikkajaka, éntok jume máarem. <sup>26</sup> Huä génte máuj kókkonake, hua im ániapo huéenakemta bíchaka; bueituk hua téhuekapo úttiära ayukame júne áu yoyoonake. <sup>27</sup> Huanärim ä bínnake, juka Yoremta Üusi, namupo yepsamta ä lóoriamaki, éntok ä úttiäramaki. <sup>28</sup> Íkái huéé táytekem emo óusi éetua, éntokem jikau kóbate, bueituk enchimmeu jéla ansime jü tü taahuari Diosta bétana enchim jínëuria.

<sup>29</sup> Két ikái ejemplota ámeu yétchak:

—Jukem chuna óuguotat suuhua, éntok kía tábui júyatat junne.

<sup>30</sup> Béja jume ili sáhuam yeu basihuey, emem jüneenake, juka tebu-j-riata yebijnakeu kaa mékka býyëhui. <sup>31</sup> Júnëli két eme, ikái jita huémta bichäteko, jüneenakeem itou jéla ä ansimëhui, juka Diosta reyataka imí nésaunakéhui.

<sup>32</sup> 'Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, sime ïri huéenake, kee juka genteta én huémta luuteyo. <sup>33</sup> Jü téhueka éntok jü buíya luutinake, té ín noki jíba bénasi huéenake.

<sup>34</sup> 'Emóem suaya; katem juka enchim jiapsi námakasi johua, kaa huéeläpo jibuáhuamtay éntok vino jihuamtay, éntok buere kaa yúmahuamtayi, kaa huakái taahuata enchim jaatianaké béchibo kaa ínel enchim éäpo. <sup>35</sup> Bueituk huiteriy am choilakamta bénasi áme béppa huénnake, jume sime imí buíapo anemmechi. <sup>36</sup> Katem kótche. Jíba yü tutti Diostahuem nokaka jiäpsa, ïri huéenakemta bétana enchim áma yeu yorenaké béchibo. Júnëlem kaitat jáchin éaka, Yoremta Üusi bíchäpo emo yeu jábuanake.

<sup>37</sup> Jesús jum tiöpopo taahuapo am majtiay; tukaapo éntok káhuui Oliivo ti téhuaakamtau bíchaa sisimey. <sup>38</sup> Kethueytana éntok sime génte áu náu yayajay, tiöpopo ä nok jikkaij báreka.

## 22

*Náu nok tütehua Jesústa mée béchibo*

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

<sup>1</sup> Béja kaa jaikika bëyey juka buere pajkota yúmanakëhui, jume páanim kaa levaduuraka buabuähuähui, pájcuä ti téhuaakame. <sup>2</sup> Jume tiöpopo tékiakammeu chë nésahueme, éntok huame leyta am mamajtiame át tekipanuy jáchin juka Jesústa bem mëtebonakëhui, bueítukim juka genteta májhuey.

<sup>3</sup> Huanäi jü Satanás Judastat kibakek, hua Iscariote ti téhuaakamtachi, hua dooce apóstolimmak näikiatukaihui. <sup>4</sup> İri huame tiöpopo tékiakammeu chë nésahuemmeu nookak, éntok huame yäuchimmeu tiöpota suayammehui, jáchin juka Jesústa bem mámpo ä tóijnake bétana.

<sup>5</sup> Bempo al-leaka taahuak, éntokim tómita ä mák rókaka nookak. <sup>6</sup> Áapo béja júkai yáa rókaka taahuak. Huanäi át tekipanua táytek, jáchin ayuka kaa büru genteta bíchäpo bem mámpo ä tóijnakëhui.

### *Señorta Santa Cena jo nésayhuame*

*(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)*

<sup>7</sup> Jü taahuari páanim kaa levaduuraka buabuähuäu yuumak, huaka ili kabarata át mënhui, pájcuä ti téttehuaahuame. <sup>8</sup> Huanäi Jesús juka Perotau éntok Juantau inel jiaahua:

—Ámanem sájaka juka abe jëla itom buänakeu yáabo, pájcuata.

<sup>9</sup> Bempo éntok ä temajek:

—¿Jákusë itom ä yáa ia?

<sup>10</sup> Jesús éntok inel ámeu jiaahua:

—Huam pueblou kimütekem senu yoremta bínnake, sótöpo bäam huériamta. Áa sáukem kaate, ä jóau ä kibakeu tájti. <sup>11</sup> Huanärem jü jóakamtau inel jiaunake: “Jü Maestro inel nokta émou bíttuak: ¿Jáksu júntuk káttek, jü káari juka pájcuata áma buä béchibo ín disciipulommaki?” <sup>12</sup> Huanäi áapo enchim ä téjhuaanake, juka cuartota buëuruk jikat kátekamta béja tüteta. Huämirem ä yáanake huaka itom buänakëhui.

<sup>13</sup> Bempo éntok áman sájaka ä téhuak, juka simeta Jesústa am téjhukä bënasi, éntokim ä yáuhuak, pájcuata bem buanakëhui.

<sup>14</sup> Juka horata yúmak, jü Jesús jume apóstolimmak mesau yejtek.

<sup>15</sup> Huanäi inel ámeu jiaahua:

—¡Tepane ikäi pájcuata enchimmak bua péiyay, ketune kee jìokot nee yáahuayo! <sup>16</sup> Bueítukne inel enchimmeu jiaahua, kanne júchi pájcuapo jìbuänake, júnakoy jùbua áman Diosta chë yótaka ä kátekäpo áu ä chúpayo.

<sup>17</sup> Huanäi juka vaasota nüka Diostau baisásuka inel jiaahua:

—Ikärem nüka nachä näikimte; <sup>18</sup> bueítukne enchimmeu inel jiaahua, kanne júchä jinake, ikäi páraj taka báhuata, júnakoy jùbua áman Diosta chë yótaka ä kátekäpo äbo kóm ä yepsayo.

<sup>19</sup> Chúkula jume páanim nüka, Diostau baisásuka, ámecham näikimtek, inel jiaka:

—İri jü ín takahua enchim béchibo nénkitunakeme. İkärem johua, inou enchim huáatinakë béchibo.

<sup>20</sup> Két jiba ánëli, chúkula jìbuäsuka, juka vaasota nüka, inel jákari:

—İri vaaso inel jü bemelasi Diostamak nokta náu yáarime; ín ójbo guótekamtay béjhuaata jìpunake, enchim béchibo guótekame.

<sup>21</sup> 'Të én ín mesapo ínomak aane, jü nee nénkinakemta mámmam.

<sup>22</sup> Tua lútulay jü Diosta Ûusi jíba huéesime juka áa bétana náikiarita jiäpo ámani; ;të tepa jìokochia huári yoreme jü bem mámpo ä tóijnakeme!

<sup>23</sup> Huanäi bempo emom temaij táytek, ä jábétukähui jáni hua ä nénkinakeme.

### *Jábeta chë yöpo tahuanakëhui*

<sup>24</sup> Huanärim náu nok nássua táytek, jábeta chë yöpo tahuarianähui.

<sup>25</sup> Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume naciónimmeu reyim tüisim buéresi emo nésaule símem béppa, éntok síme jume géntemmeu yäuchim áme béppa nésaहुeme, huamerim ínel tü yöremem tíiya. <sup>26</sup> Të eme kaa junëli emo núnake. Ál-la hua chë yöpo áu jípureme, usi jübua yötu sáyhuamta bénasi áu érianake; hua nésaहुeme éntok, két sáyhuamta bénasi áu érianake. <sup>27</sup> Bueítuk, ¿jábesu jü chë yörihuame, hua mesau yejteka jibuáme, o buáhuamta áu totojame? ¿Jachu kaa lütüriapo ájária hua mesau kátekame? Të ínapo enchim násuk aane, hua sáyhuamta bénasi.

<sup>28</sup> 'Eme áméria huame jíba ínomak aneme, huam jìokot máchiraata inou sikäpo. <sup>29</sup> Ínapone ínëli enchim ä mákka, juka rey nésauta enchim jípunakëhui, ín Átchay nee ä mákakä bénasi, <sup>30</sup> enchim huam ín mesapo ínomak jíbuanakë béchìbo éntok ínomak jínakë béchìbo ín reytaka nésaहुepo, éntok huam yörisi machiku joteka jume dooce Israelta úusimmet yeu kat-riammet nokta enchim chúpanakë béchìbo.

### *Jesús, Perota kaa ä täya tia bétana nookak*

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

<sup>31</sup> Ínel két jiaahuak jü Señor:

—¡Símon, Símon, áachë suhua! Jü Satanás enchim áula, tirìkom yoohuá bénasi naa múksi enchim emo bít iaaka; <sup>32</sup> të ínapo enchi nok-riak Diosta em súalëu kaa émou bínakë béchìbo. Empo éntok nóttekäte, jume émomak huérimmeu nooka, óusi am éenakë béchìbo.

<sup>33</sup> Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, huittine eiya cárceliu ín huéenakë béchìbo, éntok émomak ín muknakë béchìbo.

<sup>34</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Peero, émoune ínen jiaahua, ëni kee juka tótorörata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.

### *Jesústau jìokot máchira áu yúmase*

<sup>35</sup> Huanäi jü Jesús am temajek:

—Júnak nee enchim yeu jaaseko kaa morraaleka, kaa tóme, éntok kaa bochaka, ¿jachu jita enchimmeu bëka?

Bempo ínel au jiaahuak:

—Káita.

<sup>36</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Të én ál-lem hua morraalim jípureme am huérianake, éntok juka tómi bóosata; hua kaa ejparam jípureme ä kapam nénkaka am jinnunake. <sup>37</sup> Bueítukne ínel enchimmeu jiaahua, inot chúpatunake hua jìojteri ínen jíame: "Jume juëna yörememmak náikiahua." Bueítuk síme hua ino bétana jìojteri chúpanake.

<sup>38</sup> Huanäi bempo ínel jiaahuak:

—Señor, ímī guoy ejparam óorek.  
 Huanäi áapo inel ámeu jiaahua:  
 —Júmemak türi.

*Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak*  
 (Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

<sup>39</sup> Huanäi Jesús Oliivo káuta kátekäu bíchaa siika, jíba ä aánë bénasi. Jume ä discípulom éntok ä guojaasek. <sup>40</sup> Áman yepsaka inel ámeu jiaahua:

—Diostahuem oraciompo nooka, kaa jum jibilahuápo huet béchíbo.

<sup>41</sup> Huanäi Jesús ili mékka bíchaa siika, tétata jímä bëmu. Huanäi tónommia kíkteka, Diostau oraciompo nookak, <sup>42</sup> inel jíakari:

—In Átchay, empo inel íäteko, ímëi báam kókosi ín ínnënaqueu, nechë ä táktiria kaa ín am jínakë béchíbo. Të kaa ín ä huáatiápo ámantunake, ál-la em ä huáatiápo ámani.

<sup>43</sup> Huanäi ángel áu yeu machiak téhueka bétana, úttiata ä mák báreka.

<sup>44</sup> Huanäi tüisi jíokot aneka, chëhuasu úttiaka Diostau oraciompo nookay. Huanäi jú ä báarútti kía ójbo ténasi chákteka buíau tájti kóm huáttey.

<sup>45</sup> Huanäi Diostau oraciompo noksuka kíkteka, ä discípulommeu bíchaa siika. Huanäi kócheme téhuak, bueituk kaa al-leerimmea yetem ámet huéchilatukay. <sup>46</sup> Huanäi inel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem kótche? Jotekem, Diostau oraciompo nooka huaka enchim jíoptua báaremta kaa enchim ä yúmanakë béchíbo.

*Jesús perreesotaka núk sácahuak*  
 (Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

<sup>47</sup> Jesús ketune nookay, juka genteta juebenak áma yájako. Huä Judas ti téhuakame, jume dooce ä discípulommak náikiatukaíhui, ámepat huéiyey. Huanäi Jesústau rúkteka ä besiito bábarek.

<sup>48</sup> Huanäi Jesús inel áu jiaahua:

—Empo Judas, ¿jache besiitoy ä nénka, juka Yoremta Üusi?

<sup>49</sup> Jume áamak aneme juka huéë báaremta bíchaka, áu inel jiaahua:

—Señor, ¿jachute ejparammea kókosi am yáanake?

<sup>50</sup> Huanäi huépúlaka juka tíopopo chë nésahuemta sáhuëu mámákoka nákam báta bétana huéeme ä chúktiriak. <sup>51</sup> Huanäi Jesús am yómmiaka inel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, bëjja.

Huanäi Jesús hua náka chúktiahuakamtat mámtéka ä tütek.

<sup>52</sup> Huanäi Jesús jume tíopopo nésahuemmeu éntok tíopota suayammeu yáuchimmeu, éntok ou yoiyoturim pueblou yeu púarimmeu, áman ä nübokammeu inel jiaahua:

—¿Nee lak-rontukä bénasi eme ejparaka éntok kúkutaka inou yeu sájjak? <sup>53</sup> Huam tíopopo chikti táapone enchimmak aaney. Kíá júnem inou kaa mám rúktéka nee jaatiak. Të íkái horata, eme ä áttiak; jú kaa máchiraa nésahue.

*Jü Peero juka Jesústa báisi kaa áu ä täya tíiya*  
 (Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

<sup>54</sup> Huanärim Jesústa perreesotéka, ä núk sájjak, jú tíopopo chë nésahuemta jóau bíchaa. Peero éntok mékkäriat ä guojaasey. <sup>55</sup> Huanäi jume sontarom tebat násuk náaka, nate chikola áma jotek. Peero éntok

két áme násuk yejteq. <sup>56</sup> Të senu jámut jóapo sáyhuame, Perota tájimmeu kátekamta bíchaka, ínel jiaahua:

—Í yoreme két áamak aaney.

<sup>57</sup> Të áapo “ée” ti áu jiaahua:

—Empo jámmut, kannä täya.

<sup>58</sup> Chúkula júchi senu ä bíchaka ínel jiaahua:

—Émpë két ámemak joome.

Të Peero ínel jiaahua:

—Ómme, ínapo kaa ájáría.

<sup>59</sup> Jíba tua senu horata simsuko, täbuika két áu ä täya tíaka nookak, ínel jáika:

—Tua lútúriapo íri két áamak aaney, bueítuk Galiléapo joome.

<sup>60</sup> Huanäi Peero ínel jiaahua:

—Ómme, kanne júneiya jita em nokähui.

Huárit cháka, ketune áapörík nokaysu, jú tótoröra kukusek. <sup>61</sup> Huanäi jú Señor kúakteka júka Perotat suuhuak. Huanäi jú Peero jú Señor ta áu nokakáubeu huahuaatek, ínel áu ä jáakähui: “Kee júka tótorórata kusey, baised kaa nee emo täya tíanake.” <sup>62</sup> Huanäi jú Peero pákun yeu sika tüisi siroksi buaanak.

### *Jesús bépsuhuak éntok buere áusuhuak*

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

<sup>63</sup> Jume yoremem Jesústa suayame tüisim ä junneriay, éntokim ä bébbay. <sup>64</sup> Éntokim ä puj súmaka, pújbachä bébbay. Huanärim ä nátemajey, ínel áu jáakari:

—Akë ä seetaroa, ¿jábesu enchi bébba?

<sup>65</sup> Éntok huatek búrukim juénasi ä pújbapo áa bétana nookak.

### *Jesús judíom yáurau yeu tóijhuak*

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

<sup>66</sup> Yeu matchukim emo náu núnnuk, jume ou yoyóturim judíom pueblpo yeu púari, jume tíöpopo nésahueme, éntok jume leyta am mamajíame. Huanärim júka Jesústa bem bíchápo yeu tójjak. Huanärim ä temajek:

<sup>67</sup> —Itomé téjhua, ¿empo ájáría jú Cristo?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Jeehui ti nee jíay junne, kaibem nee súalnake. <sup>68</sup> Enchimmeu nee nátemay junne, kaibem nee yómmianake, éntokem kaibu nee búttianake. <sup>69</sup> Të én naateka jú Yoremta Üusi júka Diosta símem béppa úttiakame bátam bétana yejtenake.

<sup>70</sup> Huanäi sep síme ä nátemajek:

—¿Huanäi empo jú tua Diosta Üusi?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme lútúriapo nee ájariä tíiya.

<sup>71</sup> Huanäi bempo ínel jiaahua:

—¿Jíta béchibosute testiígom huátia? Ítapote ä tempo ä jikkajak.



## 23

*Jesús Pilatotau yeu tóijhuak**(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)*

<sup>1</sup> Huanäi jü génte juebénaka áu tóboktiaka, Jesústam Pilatotau núk sájjak. <sup>2</sup> Huanärim ä nätua táytek, ínel jíaka:

—Íkáite téula, juka naciónta tábuiasi majtiamta. Rey Césarta kaa impuestom mák nésahue. Áapo Cristopo áu nanáikia; junéli éntok áu rey tíiya.

<sup>3</sup> Huanäi jü Pilato ä temajek, ínel jíaka:

—¿Jachë empo jume Israelpo judíommeu Rey?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Empo lütüriapo ínel jiaahua.

<sup>4</sup> Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua jume tiöpopo nésahuemmehui, éntok jume géntemmehui:

—Kaitane juénak át téuhua, í yoremtachi.

<sup>5</sup> Të bempo chë úttiata johuay, ínel jíaka:

—Juka genteta síme Judea buiärapo jometa áu tóboktitua jü ä ma-tiäubeyi. Jum Galiléa buiärapo naateka, éntok jíba ä josimey, äbo tájti.

*Jesús rey Heroodestau yeu tóijhuak*

<sup>6</sup> Huanäi jü Pilato, Galiléa buiärapo ti jíayhuamta jikkajaka, nátemajek:

—¿Jachu í yoreme Galileo?

<sup>7</sup> Huanäi jeehui ti áu jiaihuak, Heroodesta nésahuempo joome. Huanäi Heroodestau ä bíttuak. Huámechi taahuarimmet éntok jü Herodes buere joära Jerusalémpo aaney. <sup>8</sup> Herodes juka Jesústa bíchaka, túisi al-leaka taahuak. Bínhua naateka ä bít péiyay. Yún jita áa bétana jikkaj-latukay, éntok kaa jaibu johuamta ä bíchápo ä yáanakeu ä bít péiyay. <sup>9</sup> Juebénasi ä temajek, të Jesús kaa ä nok yómmiak. <sup>10</sup> Ámam aaney, két jume tiöpopo tékiakammeu nésahueme éntok judíom ley am mamajtíame. Katim chúktemta nokaka ä nátuay. <sup>11</sup> Huanäi jü Herodes éntok jume ä sontarohuam kia kaitäpo ä bít táytek. Huanärim ä junneria báreka reyta bénasi ä sáankotuak, bėj-remta éntok ujoyorik. Huanäi jü Herodes júchi jü Pilatotau ä bíttuak. <sup>12</sup> Huanärim náu türi táytek Pilato éntok Herodes huäri taahuarit naateka; bueítuk bannaatakam kaa náu türiakay, náhuim oomtilatukay.

*Jesústat chúppuk, jü noki ä muknakëhui**(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)*

<sup>13</sup> Huanäi jü Pilato jume tiöpopo tékiakammeu yäuchim náu núnuka, éntok huate yäuraata, éntok juka genteta, <sup>14</sup> ínel ámeu jiaahua:

—Eme iká yoremta inou nüpak, genteta áu ä tóboktituä tíaka; të ínapo búrusine ä temajek enchim jikkajäpo; bėjem jüneiya kaitane juénak át téuhua, enchim áa bétana ä nátuähui. <sup>15</sup> Éntok Herodes junne, kíalíku ítou ä bíttuak. Bėjem ä bitcha; kaita béttesa yáala, juka nokta mukiapo át chúpanakë béchíbo. <sup>16</sup> Aná bemmuchateboka ä búttia báare.

<sup>17</sup> Jü Pilato jum pajko táapo huépul pereesota butbúttiay, jíba bem ä boojoriapo bénasi. <sup>18</sup> Të síme jü génte senu huéchiapo huépülay bénasi jijjak, ínel jíakari:

—¡Päkunem yeu ä huéria jükäri, áman ä më béchibo! ¡Barrabásta éntoke itou ä búttiatebo!

<sup>19</sup> Iri cárcelpo jípuhuay. Yäurata béj-reka huatemma áu tóboktialatukay jum pueblopo; senuk éntok két mēlatukay. Huäri béchibo páttiatukay. <sup>20</sup> Jü Pilato juka Jesústa búttiatebo báreka, júchi ámeu nookak, <sup>21</sup> të bempo júchi chē kusisi chay táytek, inel jíakari:

—¡Kúrusichem ä popontebo! ¡Kúrusichem ä popontebo!

<sup>22</sup> Bájikum huēpo, jü Pilato júchi inel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka jita juēnaksu yáala? Ínapo kaita át téula mukiapo nokta át chúpna kē béchibo. Anä bemmuchateboka ä búttianake.

<sup>23</sup> Të bempo jíba júchi chē kusisi chay táytek, kúrusit ä popon nésahueka. Huanäi jü bem jiahuia éntok jume tiöpopo chē nésahueme jiahuia, akim ä yúyüuk. <sup>24</sup> Huanäi béja jü Pilato nokta át chúpna kē, ä mëna béchibo bempörim ä aahuäpo ámani. <sup>25</sup> Huanäi béja ä búttiak, juka yäurata béj-reka huatemma áu tóboktiakäuta, éntok senuk mēlatuka cárcelpo yéchatukäuta. Jesústa éntok bem mámpo yétkak, bem ä yáa bárēpo áman ä yáa iaka.

*Jesústa kúrusit poponhuakä ä mukukähui  
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)*

<sup>26</sup> Jukam Jesústa huériaka kúrusichä poponboka, senu yoremam buissek, Cireene buiärapo jometa Símon téamta, huasa bétana huémta. Huanärim juka kúrujta ä päaktituaka, Jesústa säu ä huériutuay.

<sup>27</sup> Huanäi génte tüisi búruka pueblopo jometaka áa säu kaatey, éntok jáamuchim ä buanria sákame, éntokim ä sirok-riay. <sup>28</sup> Të Jesús ámeu kúakteka inel ámeu jiaahua:

—Jerusalémpo malariam, katem ino béchibo buaana, ál-lem enchim béchibo buaana, éntok enchim úusim béchibo. <sup>29</sup> Bueituk taahuari yúmanake, inel jiaunähui: “Al-leenakemme, jume kaa asoame éntok jume jauhuey júne kaa asoalame, jume kaabeta chítuakame.”

<sup>30</sup> Huanärim káhuimmeu inel jiau táytinake: “¡Ito béppem huátte!” Jume ili júya káhuimmeu éntok: “¡Itomem éssu!” <sup>31</sup> Bueituk jü kúta sárita inéli joatek, zjitasum áu yáanake jáni jü kúta huakiahui?

<sup>32</sup> Guoy juēna yórememim huériay kétchi, Jesústa béucham mēboka.

<sup>33</sup> Áman mukila kóba káhuí téau yájakam juka Jesústa kúrusit poponak, éntok huame guoy juēna yóremem áa béuchi, huépülak ä bátam bétana, senuk éntok ä miköri bétana. <sup>34</sup> Huanäi Jesús inel jiaahua:

—In Átkay, Akē am jiokore, bueitukim kaa júneiya jita bem joähui.

Jume sontarom éntok, juka Jesústa sánko náikimtek. Huanäi náhuim ä játek. <sup>35</sup> Jü génte éntok ä bitchay, éntok jume kobanarom júne két ä junneriay, inel jíakari:

—Jume huatem jínēuk. Én éntok éläpo áu jínēunake, áapo tua jü Cristotuko, jü Diosta yeu púari.

<sup>36</sup> Jume sontarom júne ä junneriaka áu rúkteka, báa chibuta ä jítuay, <sup>37</sup> inel áu jíaka:

—Empo judíommeu reytuk, emoē jínēu.

<sup>38</sup> Jü jiojteri éntok ä kóba béppa yáatukay. Griego nokpo jiojteritukay, latínpo éntok hebreopo, inel jíaka: “Íri ájária jü judíommeu Rey.”

<sup>39</sup> Senu juēna yoreme áabeu chákame ä junneria jiaahuay, inel jíaka:

—Empo jü Cristotukätekë emo jínëu, éntok itom kétchi.

<sup>40</sup> Të jü senu áu omteka ínel áu jiaahua jü senukuhui:

—¿Jachë kaa Diosta májhue, empo két jiba alë bénasi jìokot machisi nokta emót chúpilatuk junne? <sup>41</sup> Lutüriapote itapo ä innëa, juka tüisi itou johuamta. Kaa tühuatate mabeta juka itom yáakä béchïbo; të ì yoreme kaita juënak yáala.

<sup>42</sup> Huanäi Jesúsatau ínel jiaahua:

—Inohuë huáate, béja reytaka äbo yepsäteko.

<sup>43</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Lütüriapone ínel émou jiaahua, enë sep ínomak annake, áman paraísopo.

### *Jesús muukuk*

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

<sup>44</sup> Jiba tua béja lül-la kátekay. Huanäi síme ániat kaa machika taahuak, bájim jiäu tájti. <sup>45</sup> Huanäi jü täa kaa machisi taahuak. Jum tiöpopo éntok, jü cortina násuk áman síutek. <sup>46</sup> Huanäi Jesús tüisi kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—In Átchay, em mámpone juka ín espíritu yétcha.

Ínëli jiausuka muukuk.

<sup>47</sup> Huanäi hua romapo sontaro yäut íkái bíchaka, Diosta úttileka taahuak, ínel jíaka:

—Lütüriapo ì yoreme lütüla jíapsihuamta jípurey.

<sup>48</sup> Síme jü génte juebena áma aneïhui, íkái ínëli huémta bíchakame, táhuit emo chónaka sájjak. <sup>49</sup> Të síme jume Jesúsata täyáhuim, éntok jume jáamuchim Galiléau naateka ámak kateïhuim, mékkäriat tahuaka ä bitchak, juka huémta.

### *Jesús mähuaak*

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

<sup>50</sup> Senu yoreme áma aaney, tü yóremtaka entok lütüla jíápsaka, José tí téhuaka, jum pueblo Arimateapo jometaka, Judea buiärapo. Áapo jum judíom buere yäurapo tékiakay. <sup>51</sup> Ìri két juka Diosta reytaka ä nésaunakeu boobíchaihuiy. Kaa ámebeu ä türey, juka jita benak Jesúsatau am yáakähui. <sup>52</sup> Pilatotau sika Jesúsata takahua áu aahuak. <sup>53</sup> Kúrusit kóm ä yéchaka, sábanampo ä bitiak. Huanäi téta guójöria bemelapo étapopo ä öorek; kaabe áma jee örehuay. <sup>54</sup> Huäri taahuarit síme huéchiapo öorehuay, bueítuk jü jimyöre taahuari abe naatey.

<sup>55</sup> Jume jáamuchim Jesúsatamak áma yáij-latukaihuim Galiléa bétana, ámanim sájaka ä bitchak, jum téta guójöriapo ä maahuakäpo; éntokim át suuhuak, ják ä tekhuakähui juka ä takahua. <sup>56</sup> Huanärim bem joau nótteka, yünim jita musála jubak yáuhuak, éntok unhuentom. Huanärim jimyore taahuapo jimyoorek, Diosta leyta ä jiäpo bénasi.

## 24

### *Jesústa mukilataka ä jíabitekähui*

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

<sup>1</sup> Lominko taahuata yúmak, kethueysu, jume jáamuchim ä maahuakäpo yájjak, juka báata musálam jubak huériaka bem yáakähui. Huate

jáamuchim éntok, ámemak kaatey. <sup>2</sup> Huanärim juka téta guójöriata étaפורita téhuak. Jü téta ái páttiari sékána órekamtam bitchak. <sup>3</sup> Huanärim áman kimuka, juka Señor Jesústa takahua kaa áma téhuak. <sup>4</sup> Guómtilamtakam kaachin an máchiakay. Huanärim guoy yoremem bitchak, áme náapo jábuekame bélojkok sánkokame. <sup>5</sup> Bempo májhueka, búfau tájti kóm müla chátuk. Huanärim ínel ámeu jiaahuak, jume yoremem:

—¿Jatchiakasem kókkolam násuk juka jápsamta jaria? <sup>6</sup> Kaa ím aane; béja jábitek. Áhuem huáate jita enchimieu ä nokakähui, ketune Galiléa buiärapo aneka, <sup>7</sup> ínel jákari: “Tepa jíba jume yoremem jujuenam mámpo tóijna jü Yoremta Üusi, éntok kúrusit mëtunake. Huanäi éntok báij taahuarim huéy mukilatata jábitenake.”

<sup>8</sup> Huanäi bempo áu huahuaatek, jü Jesústa nokibehui. <sup>9</sup> Huanäi bempo campo santo bétana nóteka, jume once apóstolimieu simeta ikäi nookak, éntok jume huatemmehui. <sup>10</sup> Jume ikäi nokta apóstolimieu tójakame: jü María Magdalena, Juana, María Jacobota áiye, éntok huate jáamuchim. <sup>11</sup> Të jume apóstolim ikäi nokta kaa ä súaratukä Bénasi ä ériay; kíalikum kaa am súaley.

<sup>12</sup> Të jü Peero yejteka, ä máariu bíchaa búitek. Huanäi béja huáijhua kibakeka, jume sánkom bempolaim bitchak. Huanäi juka áman yeu sikamtat bíchaka, guómtilatata ä jóau bíchaa siika.

### *Jum Emaús böochi*

*(Mr. 16:12-13)*

<sup>13</sup> Bueituk huäri taahuarichi, guoyika Jesústamak rejteihuum náhuim kaatey, pueblo Emaús ti téhuaakäu bíchaa; once kilometropro Jerusaléniu taahuay. <sup>14</sup> Juka simeta áma yeu sikamta, náhuim ä ejtejhuaasakay. <sup>15</sup> Júnëli náu am nok sákaysu éntok náu am nok nássuay, Jesús ámeu rúktek. Huanäi ámemak boojo táytek. <sup>16</sup> Të ä bíchaka, júnem kaa júneyiy ä jábétukähui, bueituk lütüriata bem júneríanakeu kee jee ámeu yeu machiay. <sup>17</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem náu ejtejhuaasime, éntok jatchiakasem siroka?

<sup>18</sup> Jü senu ä yómmiak, Cleofas ti téhuaakame. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¿Jachu empo jíba kaa ímí jometaka juka én ímí taahuarimmet Jerusalémpo jita yeu sikamta kaa júneria?

<sup>19</sup> Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasu áma yeu siika?

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Jü Jesús Nazarenota bétana, bueituk áapo senu profeetatukay, tua úttiata jípureme jume jita ä jóapo éntok ä nokápo, Diosta bíchápo éntok síme pueblota bíchápo; <sup>20</sup> éntok jáchin huame tíopopo tékiakammeu chë nésahueme éntok itom yáuram nokta át chúppak, ä ménä bétana kúrusichä poponteboka. <sup>21</sup> Ítapo ä boobíchaihui, áapörik juka Israelta jínëunakähui. Éni iäri béppa, béja báij taahuarim huéiye, iri simlatata. <sup>22</sup> Të két jume huate jáamuchim ito násuk aneme két itom guómtiak, bueituk marikroapom ä maahuakäu nóitek. <sup>23</sup> Huanärim éntok juka ä takahua kaa áma téaka, itou yájaka itom ejtejhuariak, Diosta ángelesim bénom emo bíchak tíaka. Ímëi éntok Jesústa jiapsä tíiya. <sup>24</sup> Jume huate itomak joome áman nóitek, jum campo santohui, ä maahuakápo.

Huanärim jume jáamuchim jáakäpo áman emo ä bíchak tíiya, tërim áapörík kaa bíchak.

<sup>25</sup> Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Tepem kaitat suuhua, éntokem kara jita súale enchim jiápsipo, símeta jume profeetam nokakähui! <sup>26</sup> ¿Jachu kaa junëli kókosi áu ä huéenakeu úttiatakay jáni jü Cristotahui, kee jee lóoriau ä kibakeyo?

<sup>27</sup> Huanäi béja juka jiojteta áa bétana nokamta ámeu nok táytek, Moiséjta librompo naateka jume profeetam librommeu tájti.

<sup>28</sup> Jum pueblou bem sájakäu yájaka, Jesús jíba ä böo huéria báarem ténasi ayka. <sup>29</sup> Huanäi bempo kía úttiapo bénasi ä tahuariak, ínel jákari: —Itomake taahua, emo bia kúpte, jü taa béja áman huétche.

Huanäi Jesús áman kibakek, ámemak tahua báreka. <sup>30</sup> Huanäi béja ámemak huam mesau káteka, jume páanim nüka Diosta tü eáu ámet chúppak. Huanäi am náikimteka, bempörím miikak. <sup>31</sup> Ímíri jume bem pusim étapotuk. Huanärim ä tatáyak, të áapo sep áma kaabétuk.

<sup>32</sup> Huanärim ínel náu jiaahuay:

—¿Lútula huëpo, jachute kaa itom jiápsipo táijta bénasi ä innëay, itou ä nokayo jum böochi, éntok juka jiojteta itom ä téjhuayo?

<sup>33</sup> Huanäi huämi horapo jáptekam, Jerusalénihuim nóttek. Huanärim jume once discípulommeu éntok jume ámemak anemmeu yájjak. <sup>34</sup> Ímëi ínel jiaahuay:

—Jü Señor tua yö éaka jíabitek; Símontau yeu machiak.

<sup>35</sup> Jume guoyika éntok két am ejetjuariak jita jum böot ámeu sikähui, éntok jáchin emo ä tatáyakähui, jume páanim ä náikimteko.

*Jesús jume ä discípulommeu áu yeu machiriak*

*(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)*

<sup>36</sup> Ketune bempörím íari bétana náu nokay, Jesús áme násuk áu yeu machiriak, ínel ámeu jíaka:

—Yánti jiápsihuame enchimmaktunake.

<sup>37</sup> Huanärim guómtéka éntok májhueka, espíritutam emo bíchá bénasi éiyay. <sup>38</sup> Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem guómtíla? ¿Jítasa jáni ti emo éetua? <sup>39</sup> In mámamem bícha, éntok ín guókkim. Ínapone ájária. Inochem mámte, éntokem nee bícha; bueítuk jü espíritu kaa tekhuak, éntok kaa óttak, enchim nee bíchápo bénasi.

<sup>40</sup> Huanäi ínel ámeu jíaka, jume mámam éntok jume guókim am bíttuak. <sup>41</sup> Të bempörím ketune kaa ä súalë béchíbo huame al-leerimnea éntok bem át guómtílamtukä béchíbo, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítem buä máchik ím jípure?

<sup>42</sup> Huanärim kúchu jisobata rébbeik ä mákkak, éntok mumu sítörím.

<sup>43</sup> Huanäi am nüka, am buäka bempörím bíchápo. <sup>44</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íkái noktane enchimmeu nookak, ketune enchimmak aneka: Símeta huaka Moiséjta leypo jiojteta ino bétana chúpnakehui, éntok huame profeetam libropo jiojteta éntok libro salmompó.

<sup>45</sup> Huanäi juka jünee huamta am étaporíak, jume jiojteritat am jüneenakë béchíbo. <sup>46</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínëli jïojteri: juka Cristota jïokot yáanahui, éntok ä muk-nakëhui, <sup>47</sup> éntok áapörík téhuampo síme géntemmu ä noknä bétana, Jerusalémpo naateka, ámeu nokaka bem jíapsi kúaktinake bétana, éntok bem Dios bejrim jíokörina béchïbo. <sup>48</sup> Emem íkái bit-lataka én testiïgom. <sup>49</sup> Áachem suuhua, ínapone enchimmu ä bíttuanake, juka ín Átchay nokaka enchimmu ä bíttua-rokakähui. Të ímem taahua, Jerusalémpo, huaka úttiata jikat bétana huémta enchim mabetäu tájti.

*Jesús téhuekau jikau siika*

*(Mr. 16:19-20)*

<sup>50</sup> Huanäi Jesús päkun yeu am núk siika, pueblo Betaniau bíchaa. Huanäi jikau mámtéka, Díosta tü eáu ámet chúppak. <sup>51</sup> Huanäi Díosta tü eáu ámet chúpasuka, am tö siika. Téhuekau jikau bíchaa núk sákahuak. <sup>52</sup> Bempo chúkula ä yörisuka, Jerusaléniü nóttek, tüisi al-leaka. <sup>53</sup> Huanärim tiöpopo jíba aaney, Díosta úttileka entok jikau ä chatchaka. Júnentunake.

## Jü Evangelio San Juanta Jiojtekähui

### *Jü Diosta noki áu yorem yáuhuak*

<sup>1</sup> Késam huëpo jü Noki béja aaney. İri Noki Diostamak aaney, éntok inéli jıba Diostukay. <sup>2</sup> İri jü késam huëpo jıba Diostamak aneihui. <sup>3</sup> Sıme ayukamta áapo ä yáala. Kaa áapörık béchıbotuk kaitatu éiyey. <sup>4</sup> Áapörıkut aykay, jü jiapsihuame. Jü jiapsihuame éntok, jü yoremem jiapsita machiriame. <sup>5</sup> İri machiria tachiriata bénasi kaa machiku béete; jü kaa machiria éntok kara ä tuucha.

<sup>6</sup> Senu yoreme Diosta bétana äbo bıttuataka imı aaney, Juan ti téhuaaka. <sup>7</sup> İri machiriata bétana nok íaahuaka äbo bıttuahuak, simem ä súalnaké béchıbo, áapörık huämi. <sup>8</sup> Juan kaa jü machiriaturakay; ál-la hua machiriata bétana ä noknaké béchıbo äbo bıttuatukay. <sup>9</sup> Huä tua lütüriapo machiria, sıme yoremem machiriame, im ániau kóm yebisisey.

<sup>10</sup> Imı ániapo aaney; Dios éntok ikäi ániata áapörık huam ä yáuhuak. Të huame imı ániapo joome, katim ä tatáyak. <sup>11</sup> Ä géntemmeu yepsak; iméi éntok, katim ä mabetak. <sup>12</sup> Sıme huame ä téhuam súaleme, éntok ä mabetakame, áa bétanam Diosta usiarimtaka taahua. <sup>13</sup> Iméri katim yorem áchayhuariapo usiarim benna, éntokim kaa imı buıapo yoremem yeu totomtëpo benna, éntokim kaa yorem éerim inel éä béchıbo. Ál-lam tua Diosta bétana yeu yoremtulá.

<sup>14</sup> Éntok iri Noki áu yorem yáuhuak, éntok ito násuk jiápsak. Éntok ä loriatate bitchak, Áchayta looria huépülay Usiaritachi. Sıme tua lütüria éntok tühuara át ayka. <sup>15</sup> Jü Juan áa bétana nookak. Chayeka inel jiaahua:

—İri ájária hua inel áa bétana in jíahui: Huä chükula ino sáu yebijnakeme, chë nésahue ino béppa, bueıtuk áapo béja inopat jiápsay.

<sup>16</sup> Éntok jü yún ä jıpurëu bétana, nat béppate ä mabeta. <sup>17</sup> Bueıtuk Moiséjta huámte juka leyta mákhuak, të jü tua tühua éntok jü lütüria Jesucristota huämi, itou yepsak. <sup>18</sup> Jauhuey júne kaabe Diosta bil-la; ál-la hua huépul Usiari jíbba, tüisi nákhuae, áapo itom ä täyatuala.

### *Juan Bautista Jesucristota bétana nookak (Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)*

<sup>19</sup> İri ájária jü Juanta nokakähui, júnak jume judiom buere joära Jerusalén bétana jume sacerdotem, éntok leviitam áu bıttuahuako, ä temaj-iaahuaka ä jábétukaihui. <sup>20</sup> Áapo éntok huitti nokaka, áu yeu buıssek:

—İnapone kaa ájária jü Cristo.

<sup>21</sup> Huanärim ä temajek:

—Empo, ¿jábese ä jüntuko? ¿Jachë Elías?

Huanäi Juan am yómmiak:

—Èe, kanne Elías.

Huanärim ä temajek:

—¿Huanäisu empo hua profeeta yebijnakeme jäni?

Am yómmiaka:

—Ēe, ti ámeu jiaahua.

<sup>22</sup> Huanärim ä temajek:

—¿Jábesäe jüntuko? Itomë téjhua itom äbo sáhuekame jüneetua béchibo.

<sup>23</sup> Huanäi inel jiaahua:

—Ínapone jü júya ánia bueka päriapo yeu kíkteka chayemta jáhui Bénasi jiaahua: “Böotem lútulaik étapo Señorta huéenake pámani” —profeeta Isaíasta jáká Bénasi.

<sup>24</sup> Jume áu bíttuahuakame éntok, pariseromtukai. <sup>25</sup> Huanärim ä temajek, inel jáka:

—¿Jatchiakasë jüntuk batöa, empo kaa Cristotaka, éntok kaa Elíastaka, éntok kaa profeetataka?

<sup>26</sup> Juan éntok inel am yómmiak:

—Ínapo bäammea batöa; tē enchim násuk aane, senu kaa enchim täyhui. <sup>27</sup> Íri inel jü chúkula ino sáu yebijnakeme. Áapo ino béppa néсахue; katchanne júne áu kóm chätuka, ä bocha huíkyam búttiapo yúmala.

<sup>28</sup> Íri áma yeu siika Betábarapo, Jordán bathue mayoa huáitanachi, Juanta batöaipo.

### *Jesús, jü Diosta Ili Kabara*

<sup>29</sup> Yokoriápo jü Juan juka Jesústa áu bíchaa huémta bitchak. Huanäi inel jiaahuak:

—Íri, ájária jü Diosta ili Kabara, jü én ím ániapo huaka kaa túhua yáarita yore úhuaame. <sup>30</sup> Íri ájária hua ín áa bétana inel jákaíhui: “Chúkula senu yoreme yebijnake, ino béppa chë úttiata jípureme; bueituk áapo ínopat béja jíápsay.” <sup>31</sup> Ínapone kaa ä täyay; tēne huári béchibo yepsak, bäammea yore batöaka Israelitammeu yeu ä machinakë béchibo.

<sup>32</sup> Inel két jiaahuak, jü Juan:

—Ínapone ä bitchak, juka Espiritu Santota guókouta bénak téhueka bétana át kóm sika áa béppa tahuakamta. <sup>33</sup> Ínapo kaa ä täyay; tē hua nee äbo bíttuakame bäammea ín batönakë béchibo, huári inel inou jiaahuak: “Huä jábetachë Espirituta át kóm huémta bíchakätek, éntok át ä tahuako, íri ájária jü Espiritu Santoy yore batöame.” <sup>34</sup> Ínapone ä bitchak, éntokne áa bétana nooka, tua Diosta ä Üusitukä bétana.

### *Jume kësampo discípulom*

<sup>35</sup> Yokoriápo jü Juan júchi áma aaney, éntok guoy ä discípuhoom.

<sup>36</sup> Huanäi Juan, Jesústa huämi ják hueramay ä bíchaka, inel jiaahua:

—¡Juyú! ¡Íri ájária jü Diosta ili Kabara!

<sup>37</sup> Jume guoyika Juanta majtiähui, Jesústam jíkkajaka, áa sáu sájjak.

<sup>38</sup> Huanäi Jesús amáu remteka áa sáu kateme bíchaka, inel jiaahuak:

—¿Jítasem jaria?

Bempo éntok inel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jáksë jóuhuak?

<sup>39</sup> Huanäi inel ámeu jiaahua:

—Bínem kateka ä bitcha.



Huanärim áamak sájaka ä bitchak, ják ä jóakaïpo. Huanärim áamak áma taahuak, huäri taahuarichi; bueituk kúpteka náikim ják jiaahuay.

<sup>40</sup> Jü Andrés, Símon Perota saila, ìri jume guoyim násuk juka Juanta nok jikkajaka Jesústa sáu sikame. <sup>41</sup> Ìri béja juka Símonta ä sailahua bát téhuak. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Juka Mesíastate téhuak —Cristo ti téhuaakamta.

<sup>42</sup> Huanäi Andrés Símonta Jesústau tójjak. Jesús éntok ä bíchaka ínel áu jiaahua:

—Empo jü Simmom, Jonásta üusi; émpë Cefas ti téhuaanake. (Ímëi téhuam éntok Peero tim jiau báare.)

### *Jesús, Felipeta éntok Natanaelta núnnuk*

<sup>43</sup> Yokoriápo Jesús Galiléa buiarähui bíchaa sim báreka, Felipeta téaka ínel áu jiaahua:

—Ino sáukë huéiye.

<sup>44</sup> Ìri Feliipe Betsaida pueblpo jometukay. Ímëi kët jometukay jü Andrés éntok Peero. <sup>45</sup> Feliipe juka Natanaelta téaka ínel áu jiaahuak:

—Béjate ä téula huaka Moiséjta áa bétana huam leypo jiojtekähui, éntok kët huam profeetam jiojtekäpo, huaka Jesústa, Joséta üusi, Nazaretpo jometa.

<sup>46</sup> Natanael éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jachu Nazaret joärapo jita tühua yeu huée mátxhi?

Huanäi ínel áu jiaahua jü Feliipe:

—Ábe sika ä bitcha.

<sup>47</sup> Jesús éntok Natanaelta áu jëla huémta bíchaka, ínel áa bétana jiaahuak:

—Ímëi aane, jü tua israelita; i óutachi jü ára nókíchiria kaita át ayka.

<sup>48</sup> Natanael éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisë nee tatáyak?

Huanäi jü Jesús ínel ä yómmiak:

—Felipeta kee enchi núnuyo, chunam bétuk enchi kátekne enchi bitchak.

<sup>49</sup> Huanäi Natanael ínel ä yómmiak:

—Maestro, ¡émpë jü tua Diosta Üusi! ¡Émpë jü israelitammeu Rey!

<sup>50</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë kial chunam bétuk enchi kátekne enchi bitchak ti nee emou jiaak béchibo nee súale? Én éntoke huatek chë íari béppa machik junne bínnake.

<sup>51</sup> Jesús kët ínel au jiaahuak:

—Lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Én naateka téhuekatem áu étapomta bínnake, Diosta ángelesim Yoremta Üusi béppa kóm kateme, éntok áa béppa jikau kateme.

## 2

### *Jü bóoda Caná Galiléa buiärapo*

<sup>1</sup> Báij taahuarim huéy, pueblo Caná Galiléa buiärapo boodatukay. Jü Jesústa áiye kët áma aaney. <sup>2</sup> Jesús éntok ä discípulom, kéchim áman núnuritukay, jum boodahui. <sup>3</sup> Juka vinota lütek, Jesústa áiye ínel áu jiaahuak:

—Kaitam vinota jípure.

<sup>4</sup> Jesús ínel ä yómmiak:

—¿Jítasë inomak jípure jámmut? Ketune kee jee yuuma, jü ín hora.

<sup>5</sup> Ä áyehua éntok ínel ámeu jiaahua, huame áma sáyhuammehui:

—Simetem áapörík enchim yáa sáhuëu yáuhua.

<sup>6</sup> Huämi éntok búsan téta sötörim báam béchïbo áma mánekay, bem ä boojoriapo bénasi, báam áma jípureka, jume judíom bem sáyhuakä pámani emo bábaksiahuäpo. Huämi huépul sótöpo ochenta o cien litrom báam áma bekiakay. <sup>7</sup> Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímëi sötörimem báammea tápunia.

Huanärim jikau tájti am tápuniak. <sup>8</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ikkikem nüka, jü áma nésahuemtau am huéria.

Huanärim áu am tójjak. <sup>9</sup> Huä áma nésahueme éntok, jume báam vinosi ayulame jihueka ä tütürek, kaa jünéaka jákun ä nútukaihui. Të jume áma sáyhuame ál-la jüneiyay, jume báam jákun bem nükaihui. Huanäi juka jubemta núnuteboka, <sup>10</sup> ínel áu jiaahua:

—Sime yoremem juka vino türík bácham jjíitua; chúkula béja yünam jílatak, huaka kaa tua türík am jjíitua. Të empo huaka vino chë türík érialatakay, én tájti.

<sup>11</sup> Jesús ímëi señaalim bát huéeme yáuhuak, jum Caná Galiléapo, éntok yeu ä machiriak juka chë yörisi machik át ayukähui. Huanäi huame ä discípulom ä súaleka taahuak.

<sup>12</sup> Chúkulam Capernaum pueblou kóm sájjak, Jesús éntok ä áyehua, ä sailahuam, éntok ä discípulohuam. Huämërim kaa jaiki táapo áma aanek.

*Jesús tiöpopo jita nénkiriom yeu béebak  
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)*

<sup>13</sup> Jü taahuari abe yuumay, pájcuá téamta béchïbo, judíom boojoriähui. Huanäi Jesús buere joära Jerusaléniu jikau siika. <sup>14</sup> Huanäi jum buere tiöpou kibakeka, jume buéyesim áma nénenkame téuhuak, éntok kabaram, éntok guókohuim, éntok jume tómita nanakuliaka áma jokame. <sup>15</sup> Huanäi huiteri jíbibiata yáaka, tiöpopo simem yeu béebak, bem kabarammaki, éntok bem buéyesimmaki. Jume tómita áma nakuliame chíbela am guötiriak; mesam éntok chíbela tátabek. <sup>16</sup> Huanäi jume guókohuim nénkammeu ínel jiaahua:

—Íkäreem mékka huéria, éntokem ín Áchay kári kaa mercado káapo jípure!

<sup>17</sup> Huanäi ä discípulom jiojtetau huáhuatek, ínel ä jiäpo: “Em kári ín yörë béchïbo ín jiápsipo nee sasábuania.”

<sup>18</sup> Huanäi jume judíom ä yómmiak ínel áu jiaka:

—¿Jíta señaltasë itom bíttua, íkái em joä béchïbo?

<sup>19</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Íkái tiöpotem mójaktia; huanäine báij taahuata huéy júchi ä tóboktianake.

<sup>20</sup> Huanäi jume judíom yauchim ínel áu jiaahua:

—Cuarenta áma búsan huásuktiriapo yáari ìri tiöpo; ¿empo éntok báij táapo emo ä tóboktianake tíiya?

<sup>21</sup> Të áapo ä takaahua tiöpo bétana nokaka ínel jiaahuay. <sup>22</sup> Huäri béchïbo jume kókkolam násuk ä jíabitek, jume ä discípulom áu

huáhuaatek, ikära nokakaihui. Huanärim juka jiojteta súaleka taahuak, éntok Jesústa nokakaihui.

### *Jesús síme yoremem jíapsi júneria*

<sup>23</sup> Jesús Jerusalémpo aneka, judíom kabara jisobahuakä papajköpo. Huanärim juebénaka ä téhuam súsualeka taahuak, huame señaalim ä joay ä bíchaka. <sup>24</sup> Të Jesús kaa tua am súaleka taahuak, bueituk símem jíapsipo júneria, <sup>25</sup> éntok kaabeta ä téjhuaanakeu boobíchaihui, jume yoremem bétana; bueituk áapo júneiyay yoremta jíapsipo jita ayukähui.

## 3

### *Jesús éntok Nicodemo*

<sup>1</sup> Senu yoreme pariserom násuk aaney, Nicodemo ti téhuaaka. Ìri chë yörihuay, jume judíom násuku. <sup>2</sup> Ìri tukaapo Jesústau yepsak. Huanäi inel áu jiaahua:

—Maestro, júneate Diosta bétana em äbo yebij-latukähui; bueituk kaabe ímëi señaalim em joäu ára johua, kaa Diosta áamaktuko.

<sup>3</sup> Jesús éntok ä yómmiaka inel áu jiaahua:

—Tua lútüriapone inel emou jiaahua, huä kaa bemélasí yeu yorem-tukame, téhuekapo rey néosaurita kaa bínnake.

<sup>4</sup> Nicodemo éntok inel áu jiaahua:

—¿Jáchisen jú yoreme yótaka júchi ára yeu tómté? ¿Jachu júchi ä áye tómpo ára kibake jáni? ¿Júchi yeu ä yoremtnakë béchíbo?

<sup>5</sup> Jesús inel ä yómmiak:

—Tua lútüriapone inel emou jiaahua, kía jábe junne báapo éntok Espíritu Santota bétana kaa yeu yóremtukátek, téhuekapo rey néosauripo kaibu áman kibaknake. <sup>6</sup> Yoremta bétana yeu yoremtulame yoreme; të Espíritu Santota bétana yeu yoremtukame éntok espíritu. <sup>7</sup> Katë át emo guómtia inel nee emou jáká béchíbo: “Úttea júchi bemélasí enchi yeu yóremtnakëhui.” <sup>8</sup> Jú jeka ä huée bárëu bíchaa huéiye. Ä jáhuitë jikkaja. Të jákübo ä huëu, éntok jákun bíchaa ä huëu kaibute júneenake. Ilë bénomme, síme huame Diosta bétana Espíritupo yeu yoremtulame.

<sup>9</sup> Nicodemo éntok inel ä yómmiak:

—¿Jáchisu ìri ára yáatu?

<sup>10</sup> Jesús éntok inel áu jiaahua:

—¿Jachë empo, israelitam mamajtiaka, ikäi kaa täya? <sup>11</sup> Tua lútüriapone inel emou jiaahua: Juka itom täyáute ettejhua, éntok huaka itom bíchakäu bétanate enchimmeu nooka; të ikäi itom enchimmeu nokäu, katem ä súale. <sup>12</sup> Eme juka ímí buíapo ayukamta bétana nee enchimmeu nokayo, katem nee súale. ¿Jáchisu jüntukem ä súalnake jáni, huaka téhueka bétana huémta nee enchimmeu nokayo?

<sup>13</sup> Kaabe téhuekau jikau simla, hua téhueka bétana äbo kóm yebij-lame jíbba, hua Yoremta Üusi äbo bittuari, áman téhuekapo kátekame.

<sup>14</sup> Jáchin juka Moiséjta mékka ánia see päriapo sisíguok bakotta ä tóboktiakä bénasi, junëli úttea, juka Yoremta Üusi tóboktiatunähui,

<sup>15</sup> bueituk simetaka ä súalekame, katim emo tárunake; ál-lam yü jíapsihuatma jípunake.

*Dios síme genteta ániat jíapsame nákke*

<sup>16</sup> 'Dios, jume ímí ániapo jíápsame úttesi am nákeka, huépülak jíba Ûuseka síme genteta mámpo ä tójjak, bueituk jábetaka junne ä súsualekame kaa muknake, ál-la jíbapo béchibo jíápsinake. <sup>17</sup> Dios ä Ûusihua ániau kóm bíttuak, huame ániat jíápsammet kaa béttesi nokta ámet ä chúpanaké béchibo, jume bem Dios berjim am jiokörinaké béchibo áapörík huámi.

<sup>18</sup> 'Huä áapörík súaleme kaa noki béttesi át chúpila; tē hua kaa ä súaleme, béja noki béttesi át chúpila, bueituk Diosta huépul Ûusi téhuam kaa ä súaleká béchibo. <sup>19</sup> Íari béchibo jü noki béttesi yorememmet chúpári, bueituk jü machiria ím ániau kóm yepsak; tē huame yoremem huaka kaa máchiraata chē türeka taahuak, bueituk huaka bem joäu kaa türi béchibo. <sup>20</sup> Bueituk síme huame kaa tühuata joame juka machiriatam kaa türe, éntokim machiriau kaa ruk-rukte, juka bem joäbet kaabeta béttesi ámet ä nok íaaka. <sup>21</sup> Tē hua lütüriata joame machiriatau rúkte, bueituk huaka ä joäu ä jüneriatunaké béchibo, Diosta bétana ä huéhui.

### *Jü jubemta amigo*

<sup>22</sup> Íkái noksuka, Jesús jume ä discípulommak Judea buiärau yepsak. Huanäi ámemak aneka batöay. <sup>23</sup> Juan két jum Enón ti téhuaakapo batöay, Salim ti téhuaaká náapo, bueituk huámi báam búruakay. Huanäi jü génte áu yájaka batöhuay. <sup>24</sup> Bueituk jü Juan ketune kee pereesotehuay.

<sup>25</sup> Huanärim náu nok nássuak, Juanta discípulom éntok jume judíom, emo bábaksiahua bojóriahua bétana. <sup>26</sup> Huanärim Juantau yájaka ínel áu jiaahua:

—Maestro, hua Jordán bathue huáytana émomak aneihui, hua áa bétana em itou nokakähui, batöa éntok síme áu yájja.

<sup>27</sup> Huanäi Juan ínel am yómmiak:

—Jü yoreme kaita ára mabeta, kaa Diosta bétana ä máktuko. <sup>28</sup> Emem nee jíkkajak ínel nee jíako: Ínapone kaa ájária jü Cristo yebijnakeme, ál-lane áapat hue íaahuaka äbo bíttuari. <sup>29</sup> Huä jubekame ä jubi jíba jípunake, tē hua jubekamta amigo ä chákäku huéeka ä nok jíkkajame tüisi al-leaka tahananake, ä noki jíkkajako; áneli két jü ín al-leäu béja chúpila. <sup>30</sup> Áapo jikau bíchaa huéenake, ä yörihuäpo; ínapo éntokne kóm bíchaa huéenake.

### *Jü jikat bétana äbo yebij-lame*

<sup>31</sup> 'Huä jikat bétana äbo yebij-lame símem béppa néshue. Huä buíapo joome éntok buíyya, éntok jíba ím buíapo ayukamta bétana nooka. Huä téeka bétana huéeme símem béppa néshue. <sup>32</sup> Huaka ä bíchakäu éntok ä jíkkajakäu bétana nooka, tē kaabe ä nokakäu súale. <sup>33</sup> Huä ä nokihua súaleme, íri juka Diosta noki lütüria tíya. <sup>34</sup> Bueituk hua Diosta äbo bíttuakäu Diosta noki nooka; Dios éntok juka Espírituta kaabeta ámpolsi ä mákka. <sup>35</sup> Jü ín Átchay juka ä Ûusi nákke, éntok síme ayukamta ä mámpo tóij-la. <sup>36</sup> Jü ä Ûusi súaleme jíbapo béchibo jíápsihumta jípure; tē jü Diosta Ûusi kaa súal báareme kaibu huaka jíápsihumta jájamnake, ál-la hua Diosta ómtira jíba áa béppatunake.

## 4

*Jesús éntok jü jámmut samaritana*

<sup>1</sup> Jü Señor jünëiak jume pariserom ínel jíayhuamta jíkkajakaihui: Jesús chë yún am majtia éntok am batöa, Juanta béppa. <sup>2</sup> (Të huitti nokhuäpo, Jesús kaa am batöay jiöbe, ä discípulom ál-la.) <sup>3</sup> Huanäi Judea buiärapo yeu siika, naa búrujti Galiléa buiärau bíchaa.

<sup>4</sup> Éntok Samaria buiära páman ä huéenakeu útteatukay. <sup>5</sup> Huanäi senu pueblo Samaria buiärapo kátekame Sicar ti téhuaakäu yepsak. İri pueblo kaa mékka taahuay, Joséta herencia Jacobta ä mik-latukaï náapo. <sup>6</sup> Huämirim mánekay Jacobta poozom. Huanäi Jesús, boojo lottilatata, jum pozom náapo yejtek. Abe lül-la yejtey jëla. <sup>7</sup> Senu jámut Samariapo jometaka áma yepsak, báchiseka. Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Bäämë nee miika.

<sup>8</sup> Ä disciipulohuam éntok pueblou bíchaa sákalatukay, buáhuamta jinnuboka.

<sup>9</sup> Jü jámut samaritana éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisen empo judiotaka báam inou nétane, nee jámut samaritanotuk junne?

(Bueítuk jume judíom éntok jume samaritanom katim emo huáatia.)

<sup>10</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Empo jüneäteko Diosta jita yore mák bárëu éntok jábeta báam emou nétanëhui, émpë inou am au éiyey. Huanäine baa jíápsame enchi mik éiyey.

<sup>11</sup> Jü jámut éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, jume pozom mékka kömi, éntoke kaitay yeu am huík mátkhi. ¿Jáksë júntuk am jípure, jume báam yore jíápsituame? <sup>12</sup> ¿Jachë empo chë yöturi jáni, itom áchay bát kat-riam Jacobta béppa? İméi pozom itom miikak, áapörík áma baa jëkähui, ä úusihuam éntok ä huakasihuum.

<sup>13</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kía jábe júne íméi báam jëkame, júchi bénasi bäi muknake; <sup>14</sup> të hua báam ín ä miknakeu jëkame, kaibu júchi bäi muknake, ál-la huame báam ín ä miknakeu, ä jíápsipom tápunika búitinake, ä yü jíápsinakë béchïbo.

<sup>15</sup> Huanäi jü jámut ínel áu jiaahua:

—Señor, jümëi báamë nee miika, kaa bäi muk béchïbo éntok kaa äbo sika yeu am huík béchïbo.

<sup>16</sup> Huanäi Jesús ínel ä yómmiak:

—Ámanë em kuna núnuka, äbo huéiye.

<sup>17</sup> Jü jámut éntok ínel ä yómmiak:

—Kanne kuunak.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Lütüriatë nooka, kanne kuunak ti jíaka; <sup>18</sup> bueítukë mamnim béja kunala; juka én em jípureu éntoke kaa kuunak. Lütüriatë nooka, íneli jíaka.

<sup>19</sup> Huanäi jü jámut ínel áu jiaahua:

—Señor, jíbatua empo Diosta profeta. <sup>20</sup> Itom áchayim bát kat-riame ími káupom Diosta yörek; eme éntok ä yöri béchïbo, Jerusalémpo ä ájariä tíiya.

<sup>21</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Jámmut, nechë súale, taahuari yúmanake, juka Dios Áchayta enchim yörinakëhui, kaa ímí káupo, éntok kaa buere joära Jerusalémpo jíbba. <sup>22</sup> Eme huaka kaa enchim täyähuem yöre; itapo éntokte huaka itom täyäu yöre, bueítuk jü jínëuria judíom bétana huéiye. <sup>23</sup> Të taahuari yúmanake, éntok én ájaria: jume lútula huëpo Dios Áchayta yöreme, espíritupom lútüriapo ä yörinake; bueítuk jü Dios Átchay junëli áu yöri íaa. <sup>24</sup> Dios Áapo Espíritu. Jume ä yöreme, espíritupom lútüriapo ä yörinake.

<sup>25</sup> Huanäi jü jámmut ínel áu jiaahua:

—Jüneane juka Mesíasta yebijnakëhui, Cristo ti téhuaakamta. Áapo yepsak, símeta itom téjhuaanake.

<sup>26</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Jü Mesías ti téhuaakame, ínapone ájaria, jü émomak nokame.

<sup>27</sup> Júnëlam nokaysu, jume ä discípulom áma yájjak. Huanärim át guómtek, jámuttamak ä ettejoä tíaka. Të kaabe ä temajek: “¿Jítasë áu nátemaje?” o, “¿Jítasë áamak ettejhua?” <sup>28</sup> Huanäi jü jámmut, ä bächia áma tö sika, pueblou bíchaa siika. Huanäi áman yepsaka, jume yoremmeu ínel jiaahua:

<sup>29</sup> —Ábem kateka ä bitcha, juka senu yoremta. ¡Bueítuk símeta ín josukáu huitti nee ettejhuariak! ¿Jachu jü Cristo yebijnakeme jáni?

<sup>30</sup> Huanärim jum pueblpo yeu sájaka áu yájjak. <sup>31</sup> Jume ä discípulom éntok chë júne áu nookay, ínel jáika:

—Maestro, jibuäe.

<sup>32</sup> Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo senu buähuamta ín buänakeu jípure, enchim kaa täyähui.

<sup>33</sup> Jume ä discípulom éntok ínel náu jiaahuay:

—¿Jachu jábe áu jibuä tójak jáni?

<sup>34</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Íri ájaria jü ín buähuame: jü nee äbo bíttuakamta nésahui ín yáanakëhui, éntok ä tékil ín chúpanakëhui. <sup>35</sup> Inëlem jijia emëe: “Ketune naiki mecham bëye, juka huajpo etta chúpnakëhui.” Të ínapo ínel enchimmeu jiaahua, jikau remtekem huasam bitcha, bueítuk jü echi béja saa bíakteka jójoni. <sup>36</sup> Jü jíchupata tóboktéame béjtuaana, éntok jíbapo béchibo jíapsihumta ä jípunakë béchibo náu ä tóijnake, hua echákamtamak nánancha bem al-leenakë béchibo. <sup>37</sup> Bueítuk ímí lútüria hua noki ínel jíame: “Jü echame seenu, jü ä tóboktéame éntok, tábui.” <sup>38</sup> Bueítuk ínapo naa békataana enchim bíttuala, huaka kaa enchim echakáu enchim tóboktianakë béchibo. Huate bát echaka áma tekípanuak, eme éntok bem tekípanuakäpo túhuata mabeta.

<sup>39</sup> Huämi pueblpo juebena samaritanom Jesústa súaleka taahuak, jámutta ínel jáikä béchibo: “Símeta ín yáari nee téjhuak.” <sup>40</sup> Huanäi jume samaritanom áma yájaka jíokot áu jiaahua, áma ámemak ä tahua sáhueka. Huanäi guoy táapo áma taahuak. <sup>41</sup> Huanärim júchi chë júne juebénaka ä súualek, áapórik ámeu nokakä béchibo. <sup>42</sup> Huanärim jámuttau ínel jiaahua:

—Béjate kaa kía ínel em jíä béchibo ä súale, bueítukte itapo itom nákammea ä jíkkaja, éntokte júneiya tua lútüriapo ikäi ájariatukähui, jü yore jínëunakeme, jü Cristo.

*Reytau tékiakamta üusi tütek, jü Jesús*

<sup>43</sup> Chúkula guoy taahuarim simsuko, huämi yeu siika, Galiléa buiärau bíchaa. <sup>44</sup> Bueítuk Jesús áapo ínel jiaahua, juka profheetata tua ä buiärapo, kaa ä yörihuä tíiya. <sup>45</sup> Jume áma jomeme ä mabetak, Galiléau ä yepsako, simetaka Jerusalémpo ä yáakäu bíchaka jum pájcua taahuaripo, bueítuk bempo két áman nótilatukay, jum pajkohui.

<sup>46</sup> Jesús júchi Caná Galiléa buiärau yepsak, huam bäam ä vino yáakäpo. Senu yoreme yäurapo reytau kóba yöhue, ä uusihua tüisi kókoremta jípurey, jum pueblo Capernaumpo. <sup>47</sup> Íri juka Jesússta jum Judea bétana Galiléau ä yepsak ä jíkkajaka, ä üusi mukiapo anemta ä jítto íaaka áman siika, jio kot áu jíaka. <sup>48</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem jume señaalim éntok kaa jaibu johuamta bichátek, kaibem nee súal éiyey.

<sup>49</sup> Huanäi jú reytau kóba yöhue ínel áu jiaahua:

—Señor, ámané kóm huéiye, kee ín üusi mukeyo.

<sup>50</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Bamseké huéiye, jú em üusi béja türiak.

Huanäi jú yoreme Jesússta nokakäu súsualeka siika. <sup>51</sup> Jume ä sáhuéhuim áman kómä huéy, yehuim sájaka ä nánkek. Huanärim ä téjhuak, ínel áu jíaka:

—¡Béja türiak, jú em üusi!

<sup>52</sup> Huanäi am temajek, ják horapo ä türi táytekähui.

—Tuuka, senu horam jíay jú táij huéchiria ä tójjak —tim áu jiaahuak.

<sup>53</sup> Huanäi jú ä áchayhua jünéiak huämi horapo juka Jesússta ínel áu jíakähui: “Em üusi béja türiak.” Huanäi ä súsualeka taahuak, áapo, éntok síme ä jóapo joomem.

<sup>54</sup> Jesús íkái señaalta yáuhuak, guosa huépo Judea bétana Galiléau yepsaka.

## 5

### *Jü yoreme káraktila Betesdapo joomé*

<sup>1</sup> Chúkula íkái jita simsuko jume judíom bem papajkou áma johuay. Huanäi Jesús jum buere joära Jerusaléniu jikau siika. <sup>2</sup> Huämi Jerusalémpo, jum kabaram puerta ti téttehuakäu kaa mekka, ili baubäa áma mánnek, hebreo nokpo Betesda ti téhuaaka. Huári éntok mamni portaalim jípurey. <sup>3</sup> Ímí juebena kókoreme tókay, liliptim, lolöim, káraktilam, jume bäam náu kuutemta boobíchaka. <sup>4</sup> Bueítuk senu Diosta ángel jamak huéytuk jum baubäau kóm sisimey; huanáituk jume bäam náu kuukuutiay. Ínéli jume bäam náu kuutiahuak, jú bát áman kóm sikame türikatuk tatahuay, kía jita kókoata ä jípuré bétana junne. <sup>5</sup> Huämi éntok senu yoreme aaney, béja treinta áma guoj naiki huásukteka kókoreka. <sup>6</sup> Huanäi Jesús bókamta bíchaka, éntok jünéaka junéli béja juebena tiempota ä huériähui, ínel áu jiaahua:

—¿Jaché türi péiya?

<sup>7</sup> —Señor —ti ä yómmiak jú kókoreme—, kaabe jum báau nee kóm huéria mátki, náu am kuutiahuako. Bueítuk nee áman huéyo, tábuika jáibusu ínopat áman kóm sisime.

<sup>8</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Yejteké, em át bókäu nüka huéiye.

<sup>9</sup> Huanäi laütiposu jü yoreme türika taahuak, éntok áachä bökäü nuka naa huée táytek. Huäri taahuarit éntok jimyore taahuaritukay. <sup>10</sup> Huanäi jume judíom ínel áu jiaahua hua kórkoreka türilatukähui:

—Jimyore taahuari éni; katë ä püanampo yúmala, juka em át boböyëhui.

<sup>11</sup> Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Huä nee tütekame, áapo ínel inou jiaahuak: “Em át böyëhuë nuka huéiye.”

<sup>12</sup> Huanärim ä temajek:

—¿Jábesa jüri: “Em át böyëhuë nuka huéiye”, ti emou jákame?

<sup>13</sup> Jü türialame éntok kaa jüneiyay ä jábétukaihui, bueítuk Jesús jume géntem áma aneme tö sika sékána bíchaa siika. <sup>14</sup> Chúkula Jesús jum buere tiöpopo ä téaka, ínel áu jiaahua:

—Béjë türila; Dios bejrítë kaa éntok johua, kaa chë béttesi machik jita emou nóttinakë béchibo.

<sup>15</sup> Huanäi hua yoreme sika jume judío yauchim téjhuak, ä tütekamta Jesús tíiya. <sup>16</sup> Íari béchibo jume judío yäuchim juka Jesústam guójjajasey ä mébáreka, bueítuk ikäi ä joä béchibo, jimyore táapo. <sup>17</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—In Átchay én tájti tekipanua, éntok ínapo két tekipanua.

<sup>18</sup> Íari béchibo jume judío yäuchim chë júne át koptey ä mébáreka, bueítuk juka jimyore taahuata béj-reka jiba ä huë tíaka, të két juka Diosta tua áu ä Áchayek tíä béchibo, éntok Diosta bénasi áu ä joä béchibo.

### *Jü Usiarita yäura*

<sup>19</sup> Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Jü Usiari kara ä eä páman jita yáuhua, ál-la huaka Áchayta joäu bíchau jíbba. Éntok símeta juka Áchayta joähui, jü ä Üusihua két alë bénasi ä johua. <sup>20</sup> Bueítuk jü Áchayhuari ä Üusi nákke, éntok símeta ä yáa bárëu áu yeu ä machiria. Éntok chë buéresi machik áu yeu machirianake, enchim át guómtisi maachik. <sup>21</sup> Bueítuk hua Áchayhuarita kókkolam ä tobotoboktiä bénasi, éntok jíapsihumta am mámakä bénasi, junëli kétchi jü usiari huame ä mák bárëhuim jíapsihumta am mámaka. <sup>22</sup> Bueítuk jü Áchayhuari áapo kaabetat nokta chúppa, ál-la ä Üusihua símeta jábetat nokta ä chúpanakë béchibo, yäurata ä mák-la, <sup>23</sup> símem Diosta Üusi bem yörinakë béchibo, Áchayhuarita bem yörë bénasi. Huä Üusi kaa yöreme két huaka Áchayhuarita kaa yöre, äbo ä bíttuakamta.

<sup>24</sup> “Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Huä ín noki jíkkajame, éntok nee äbo bíttuakamta súaleme, jíbapo béchibo jíapsihumta jípure, éntok kaa noki béttesi át chúpatunake, ál-la mukilataka jíapsihumta jájamla. <sup>25</sup> Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Taahuari yúmanake, éntok én ájaria: huame kókkolam Diosta Üusi noki jíkkaijnake, huámëri jíapsinake. <sup>26</sup> Bueítuk jáchín jü Dios Áchayhuaritat ayka jü jíapsihuame, junëli két ä Üusi ä mák-la, jíapsihumta át ayunakëhui, <sup>27</sup> éntok két yäura úttiata ä mák-la, jábetat bette nokta ä chúpanakë béchibo, bueítuk áapörík Yoremta Üusiaritukä béchibo.



28 Katem íari nokit emo guómtitua; bueituk taahuari yúmanake: síme jume kókkola máarim ä noki jáhuita jikkaijnake. 29 Huanäi huame türik yáalame yeu sájaka jíbapo béchibo jíapsinake; huame kaa türik yáalame éntok yeu kannake, të nokta béttesi ámet chúpatunakë béchibo.

### *Cristota testiigom*

30 'Kía ín eäpo kaitane ára yáuhua; ín ä sáyhuaka pámanne jiba nokta chuppa. Huä noki ín chupaü yáura éntok lütüria, bueitukne kaa ín eäu jo báreka éiya, ál-la hua nee äbo bíttuakamta eähui, jü ín Áchayhuari. 31 Ínapo ino bétana jiba nokáteko, hua ín nokäu kaa lütüria. 32 Täbuika ino bétana nooka, éntokne jüneiya huaka ino bétana ä nokäu lütüriatukähui. 33 Eme huatem Juantau bíttuak, ä nátamaij íaaka; áapo éntok lütüriata bétana nookak. 34 Të kaa inou bëye, juka jábe yoremta ino bétana noknakëhui. Ál-la íkäine nooka, ínëli enchim jínëutunakë béchibo. 35 Juan jü lámpara béetemta bénaka, tájeka machiriay. Eme éntok huam ä machiriapo chúbala emo al-leetuak. 36 Të ínapo chë türik nokta jípure, Juanta noki béppa. Bueituk huaka tékilta ín Áchay nee mákakähui ín ä yáanakë béchibo, huári tékil ín joäu, nee täyatebo, juka Dios Áchayhuarita nee äbo bíttualatuka bétana. 37 Két hua Dios Áchayhuari nee äbo bíttuakame ino bétana nooka. Jauhuey jünem kaa ä jáhui jikkaij-la, éntokem kaa ä bil-la, ä jáchinatukähui. 38 Ä nokihua éntok kaa enchim jíápsipo jíápsa; bueituk áapörík äbo bíttuakäü, katem ä súale. 39 Elakem Diosta nooki jiojterita bitcha; bueitukem jümü emo ä téu máchile, juka jíbapo béchibo jíapsihumta. Të ál-la jü Diosta noki jiojteri ino bétana jiba nooka. 40 Të katem inou rúkti báare, jíbapo béchibo enchim jíapsinakë béchibo.

41 'Juka looria yoremta bétana huemta kannä mabeta. 42 Bueituk, ínapo enchim täya entokne jüneiya Diosta kaa enchim nákehui. 43 Ínapone ín Átchay bétana äbo yebij-la, éntokem kaa nee mabeta. Të täbuika kia ä eäpo äbo yepsakáteko, júkái ál-lem mabetnake. 44 ¿Jáchisu jüntuk eme nee súalnage, enchim emo buérialëu nat mamabetaka? Éntok huaka úttihumta Diosta bétana jiba huémta, ¡katem ä jaria! 45 Katem jü Dios Áchayhuaritau enchim ín nátuanake bénasi éiya. Ál-la hua Moisés ájária, jü enchim nátuanakeme, hua enchim áa bétana tühuata boobichähui. 46 Bueituk eme Moiséjta súalëtek, nee súal éiyey, áapörík ino bétana jiojtekä béchibo. 47 Tem áapörík jiojtekäü kaa súalëtek, ¿jáchisu jüntukem ín noki súalnage?

## 6

### *Jesús mamni mil yoremem jibuātuak* (Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

1 Chúkula Jesús Galiléa bahue huáyтана bíchaa siika, Tiberiäu bíchaa. 2 Huanäi tüisi juebénakam áa sáu kaatey, bueituk jume señaalim ä joäu bíchaka, jume kókoremmechi. 3 Huanäi Jesús júya káhuut jikau siika, ä discípulommaki. Huanärim áma jotek. 4 Abe áu yuumay, pájcuahui, jume judíom pajkohui. 5 Huanäi Jesús jikau remteka juebena genteta áa sáu katemta bíchaka, Feliipetau ínel jiaahua:

—¿Jákusute páanim jinnunake jáni? ¿Ímëi jibuätua béchibo?

6 Të inel jiaahuak, kía ä jiöbila báreka; Jesús béja jüneiyay jita áu yáanakëhui. 7 Feliipe éntok inel ä yómmiak:

—Guoy cien denario tómiy páanim jinnuk, hueuhuëpulummet kía ili rérebeim júne kaibu ámet yúmanake.

8 Senu ä disciipulohua, Andrés, Símon Perota saila inel áu jiaahua:

9 —Senu usi ím aane, mamni cebada páanim jípureka éntok guoy ili kútchum; të ¿jaiki jáku ímëi juebenam béchibo?

10 Huanäi Jesús inel jiaahua:

—Jume géntemem jote sáuhue.

Huämi éntok ili júya siari búruakay. Huanärim áma jotek, bueituk jamakim mamni mil oohuimtukay. 11 Huanäi Jesús jume páanim nüka Diosta baysausuka, huanäi béja am náikimtek jume ä disciipulommechi, huámëi éntok jume jokammechi; ánëli kétchi huame kútchum, bem jóboäpo tájti. 12 Béja am jóboasuk, Jesús ä disciipulommeu inel jiaahua:

—Jume rérebeim yeu békamem náu tójja, kaita táru béchibo.

13 Huanärim jume rérebeim náu tójaka, dooce canastam ámey tápuniak, huame mamni cebada páanim kaa buásuhuakame. 14 Huanäi jume yoremem, juka señalta Jesústa yáakáu bíchaka, inel jiaahua:

—Tua lútüriapo iri ájaria hua profeeta ímí ániau yebijnakëihui.

15 Të Jesús jünëiak útteapo buíjhuaka reypo áu yecha báahuaihui; huanäi áapola káhuu bíchaa siika.

### *Jesús bääm béppa hueramak*

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Tukariu yúmay, jume ä disciipulom bahuehuim kóm sájjak.

17 Canoapom jámuka, bahuet naa búrujim kaatey, Capernaum pueblou bíchaa. Béja kaa machiakay; Jesús éntok jíba kee ámeu yepsay. 18 Jü bahue éntok áu jikau tóboktiay, jü jeka úttea huémtayí. 19 Béjam jamak mamni o búsan kiloometropom kaatey canoata hueriaka, huanärim Jesústa bitchak. Bahue báata béppa huéesimeka canoau jëla ansimey. Huanärim májhuey. 20 Të áapo inel ámeu jiaahua:

—¡Ínapone, katem májhue!

21 Huanäi bempo al-leaka ä mabetak jum canoapo. Huanäi sep lautëlam áman yájjak, jum bem sájakähui.

### *Jü génte Jesústa jariay*

22 Yokoriápo jü génte bahue huáyтана aneme ikäi jüneriak: huépul canoata jíba áma bókaíhui. Jesús éntok ä disciipulommak kaa áma jámuk, ál-la ímëi bempola sájjak. 23 Të huate canoam áma yájjak, pueblo Tiberia bétana. Huanärim áman yájjak, jum Diosta baysausuka páanim bem buakä náapo. 24 Huä génte jünéaka juka Jesústa kaa áma anëihui éntok jume ä disciipulom junne, canoapom jámuka sájjak, Capernauniu bíchaa, Jesústa jariuboka.

### *Jesús, jume páanim ámey jíapsihuame*

25 Huanärim bahue huáyтана ä téaka inel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jahueysé ábo yepsak?

26 Jesús éntok inel am yómmiak:

—Tua lútüriapone enchimmeu inel jiaahua: Eme nee jaria, kaa jume señaalim enchim bíchakä béchibo, ál-la páanimmea enchim jóboakä

béchiċo. <sup>27</sup> Tekipanoäem, kaa hua buähuame lülütemta béchiċo, ál-la hua buähuame jíbapo béchiċo ayunakeme. Jü Yoremta Üusi enchim ä máknake; bueítuk íkái yeu púhuak, jü Dios Átchay.

<sup>28</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jítasute yáanake jāni, juka Diosta tékil yáa béchiċo?

<sup>29</sup> Jesús éntok ínel am yóm̄miak:

—Íri jü Diosta tékkil, hua áapörík äbo bíttuakāu enchim súalnakēhui.

<sup>30</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jíta señaltasē itom bíttua, ä bíchaka enchi itom súalnakē béchiċo? ¿Jíta tékiltasē johua? <sup>31</sup> Itom áchayim juka manáta buäka mékka ánia see päriapo, Diosta noki jiojteri jíä bénasi: “Páanim téhuekapo joomem am buātuak.”

<sup>32</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: jü Moisés kaa enchim am miċak, jume páanim; ál-la jü ín Átchay tua lütüriapo páanim téhuekapo joomem enchim miċa. <sup>33</sup> Bueítuk jume páanim Diosta yore mímikāu, jümēi tua ájāria: jü téhueka bétana kóm sikame, éntok ím ániapo joomem jíapsihuatma mikame.

<sup>34</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—Señor, ímēi páanim jíbe itom mímika.

<sup>35</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájāria jume páanim ámey jíapsihuame. Huä inou rúktekame jauhuey júne kaa tébäurinake, éntok hua nee súaleme kaibu éntok júchi báí muknake. <sup>36</sup> Tēne béja enchimmeu ínel jiaula: Nechem bil-lataka júne katem nee súale. <sup>37</sup> Síme huame ín Áchay nee mákāu inohuim rúktinake; éntok kaibune yeu am bébnake, huaka inou rúktekamta. <sup>38</sup> Bueítukne téhueka bétana äbo kóm yebij-la, kaa ín éäu jo báreka, ál-la huaka nee äbo bíttuakamta éäu chúpa báreka. <sup>39</sup> Íri éntok jü Dios Áchayta éähui, hua nee äbo bíttuakame: huame símem nee ä mákakāu, kaabetane tárúnake, ál-la huaka taahuata äbo huémta yúm̄akne am jíabitetuanake. <sup>40</sup> Íri éntok hua nee äbo bíttuakamta éähui síme huame Diosta Üusi bíchame éntok ä súaleme, jíbapo béchiċo jíapsinake; ínapo éntokne am jíabitetuanake huaka taahuata äbo huémta yúm̄ako.

<sup>41</sup> Huanäi jume judíom kaa túisim ä bétana nookay, Jesússta ínel ä jíakä béchiċo: “Ínapone jume páanim téhueka bétana äbo kóm yebij-lame.”

<sup>42</sup> Huanärim ínel jiaahuay:

—¿Jachu kaa íri jü Jesús, Joséta üusi, ä áchayhua éntok ä áyehua itom täyähui? ¿Jáchisu júntuk íri téhueka bétana áu kóm yebij-la tíiya?

<sup>43</sup> Jesús éntok ínel am yóm̄miak:

—Katem enchim násuk ino bétana kaa túisi náu nooka. <sup>44</sup> Kara jábe inou rúkte, kaa juka Dios Áchayta nee äbo bíttuakamta inou ä rúktiuayo; ínapo éntokne ä jíabitetuanake, huaka taahuata äbo huémta yúm̄ako. <sup>45</sup> Jun profetam librompo ínel jiojteri: “Dios símem majtjanake.” Júntuksan síme huame Diosta noki jíkkajame, éntok áa bétana jita täyame, inou rúkte.

<sup>46</sup> ‘Kaabe Dios Áchayta bil-la jíöbe, ál-la hua Diosta bétana äbo yepsakame. Íri ä bil-la, juka Dios Áchayta. <sup>47</sup> Tua lütüriapone enchimmeu

inel jiaahua: Huä nee súaleme jíbapo béchïbo jíapsihuamta jípure.  
 48 Ínapone jume páanim ámey jíapsihuame. 49 Enchim áchayim mékka ánia see páriapo manáta buäka junne, tem jíba kókkok. 50 Íri ájária jume páanim téhueka bétana kóm yepsakame, bueituk jábe am buäkame kaa muknake. 51 Ínapone jume pan jíápsame téhueka bétana kóm yebij-lame; jábe júne ímëi páanim buäkame jíbapo béchïbo jíapsinake. Jume páanim ín am máknakëhui, ín takaahua. Íkäine am miknake, jume síme ániapo jomeme bem jíapsinakë béchïbo.

52 Huanäi jume judíom náu nok nássuay, inel jíaka:

—¿Jáchisen íri ä takaahua itom buätuanake?

53 Jesús éntok inel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone inel enchimmeu jiaahua: Eme juka Yoremta Üusi takaahua kaa buäkátek éntok kaa juka ä ójbo jëkátek, katem jíapsinake.

54 Huä ín takaahua buäkame éntok ín ójbo jëkame jíbapo béchïbo jíapsihuamta jípure; ínapo éntok ä jíabitetuanake, jü taahuata äbo huémta yúmako. 55 Bueituk jü ín takaahua tua jü buähuame; jü ín ójbo éntok tua huame bäam jjiühuame. 56 Huä ín takaahua buäkame éntok ín ójbo jëkame ínot jíápsa, ínapo éntok áachi. 57 Huä Dios Áchay jíápsame nee äbo bíttuak, ínapo éntok Dios Áchayta béchïbo jíápsa; kíaliku juka ín takaahua buäkame két ínoy jíapsinake. 58 Ímëi jume páanim téhueka bétana äbo kóm yepsakame. Kaa huame enchim áchayhuarim buäkäu bënna, bueitukim jíba kókkok. Të hua ímëi páanim buäkame jíbapo béchïbo jíapsinake.

59 Pueblo Capernaumpo íkäi nookak, am majtiaka jum sinagogapo.

### *Jíbapo béchïbo nooki áy jíapsihuame*

60 Jume juebena discíipulom ä jíkkajaka inel jiaahua:

—¡Béttesi maachi, í nooki! ¿Jábesu én ä jíkkaj báanake?

61 Jesús éntok ä discíipulom jüneriaka, kaa tüisi náu am nokayo, inel ámeu jiaahua:

—¿Jachu íri enchim kaa al-leetua? 62 ¿Jáchisem éenake jáni, juka Yoremta Üusi bannaataka ä anëu nótteka jikau ä huéy ä bíchákateko? 63 Jü Espíritu Santo inel juka jíapsihuamta yore miika; jü takaahua éntok kaíta yánti jíapsihuamta yore mákka. Huä nooki ín enchimmeu nokakäu, jüri Espíritu éntok jíapsihuame. 64 Të huate enchim násuk aane, kaa ä súaleme.

Bueituk Jesús béja jüneyay kësampo naateka am jábétukähui jume kaa ä súaleme, éntok jábeta ä nénkinakëihui. 65 Huanäi inel jiaahua:

—Íári béchïbone inel enchimmeu jiaula: Kía jábe júne kara inou rúkte, kaa juka Dios Áchayta inel éayo.

66 Júnakoy naateka juebena ä discíipulom amáu nóttek; béjam kaa áamak rejtey. 67 Huanäi jü Jesús jume docemmeu inel jiaahuak:

—¿Jachem eme két sáka báreka éiya?

68 Huanäi jü Símon Peero inel ä yómmiak:

—Señor, ¿jábetausute kannake? Empo jíba ä jípure, juka jíbapo béchïbo jíapsihuamta. 69 Ítapo éntok ä sual-la, éntokte jüneya enchi jü Cristotukähui, jü Dios jíbapo béchïbo jíápsamta Üusi.

<sup>70</sup> Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachu kaa ínapo jume doocem yeu púala? ¡Të huépülaka enchim násuk diablo!

<sup>71</sup> Judas Iscarioteta bétana nookay, Símonta üusi, jume doocemmak näikiatukaihui; ïri jü ä nénkakame.

## 7

### *Jesústam kaa súaley, jume ä sailahuam*

<sup>1</sup> Chúkula íkái simsuko, Jesús Galiléa buiärapo naa huéiyey; kaa Judea buiärapo naa huée báarey, bueituk jume judío yauchim ä mēbáreka éiyay. <sup>2</sup> Kaa jaikika bëyey jume judíom pajkou yúmanakē béchibo, pajko tabernáculohui. <sup>3</sup> Huanäi jume ä sailahuam ínel áu jiaahua:

—Ímire yeu sika Judeau bíchaa siime, jume em discípulom áman aneme juka em tékil am binnakē béchibo. <sup>4</sup> Bueituk jábe júne áu täyatebo báareme kaa éhuil jita jojoa. Empo íkái joátek, síme genteta ániat jomemtau emo yeu buíj éiyey.

<sup>5</sup> Bueituk jume ä sailahuam júne kaa ä súaley. <sup>6</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jü taahuari ino béchibo kee jee yuuma, të jü enchim taahuari jauhuey júne jíba türi. <sup>7</sup> Jü génte kaibu enchim kaa bibitpenake, të nee ál-lam kaa bibitpeiya, bueituk ínapo áme bétana nooka, bem boojoriau kaa türiakähui. <sup>8</sup> Emem áman jikau kaate jum pajkohui; ínapone chúkula áman huée báare, bueituk ín taahuari kee jee yuuma.

<sup>9</sup> Íkái ámeu noksuka, jum Galiléapo taahuak.

### *Jesús pajko jótampo aaney*

<sup>10</sup> Të chúkula jume ä sailahuam áman jikau sákasuk, áapo két áman jikau siika jum pajkohui, të éhuili kaa símem bíchäpo. <sup>11</sup> Jume judíom éntok jum pajkopo ä jariay, ínel jíaka:

—¿Jákusu aane jáni huári?

<sup>12</sup> Huanäi buéresi áa bétana náu nokhuame huéiyey juebenara genteta násuku. Bueituk huate ínel jiaahuay: “Áapo tü yóreme”; të huate éntok ket ínel jiaahuay: “Èe, kía genteta bätáttähua.”

<sup>13</sup> Të kaabe huateme jikkajäpo áa bétana nookay, judíom májhueka.

<sup>14</sup> Të huam pajkota násuk huëpo, Jesús buere tiöpou jikau siika huámi am majtia táytek. <sup>15</sup> Huanäi jume judíom yauchim át guómteka taahuak, ínel jíaka:

—¿Jáchisu ïri am täya jume letram, kaa majtiataka?

<sup>16</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Jü ín am majtiäu kaa ino bétana huéiye, hua nee äbo bíttuakamta bétana ál-la. <sup>17</sup> Jü Diosta éä páman huée báareme, jüneenake juka ín am majtiähui Diosta bétana huéhui ö kía ino bétana. <sup>18</sup> Jü áa bétana nokame ä úttilhuaata jaria; të jü äbo ä bíttuakamta úttilhuamta jariame, ïri tua lútüriata nooka, éntok jü kaa lútula jíapsihuame kayta át ayka.

<sup>19</sup> ‘¿Jachu kaa jü Moisés juka leyta enchim mák-la? Të eme kía jábe júne, huákái leyta nokä páman kaa ä boojoria. ¿Jatchiakasem nee më báare?

<sup>20</sup> Huanäi jü génte juebenara ínel ä yómmiak:

—Lemooniotē jíapsipo jípure. ¿Jábesu enchi më báare?

<sup>21</sup> Jesús éntok inel am yómmiak:

—Senu tékiltane yáuhuak jimyore táapo, eme éntok át guómtek.

<sup>22</sup> Lútüriapo jü Moisés juka circuncisiónta enchim mákkak. Jü circuncisión entok (jü ili usi ou bicho bia punta chuktirihuame), të kaa Moisés ä átteak, ál-la jume itom áchayhuariam bát kat-riam, të eme jum jimyore táapo junne ili usita circuncisiónta joria. <sup>23</sup> Të èni, eme juka circuncisiónta ä jorjoria jimyore táapo juka ili usita, Moiséjta ley kaa bėj-re báreka. ¿Jatchiaka jüntukem inou omte, jimyore táapo juka yoremta yúmalasi ín tütekä béchibo? <sup>24</sup> Katem kía jábetat bíchaka nooka kaa huiti jünéaka, ál-lem juka tua lütüriata jiba yáa báreka éiya.

*¿Jachu یری ájaria jü Cristo?*

<sup>25</sup> Huate éntok buere joära Jerusalémpo joome inel jiaahua:

—¿Jachu kaa یری, hua më báahuaka jariuhuame? <sup>26</sup> Áachem suuhua, kaa éhuil nooka, éntok kaabe áu jáale. ¿Jachum lütüriapo ä tatäyak jáni jume nesahueme íkái Cristotukähui? <sup>27</sup> Ítapote jüneiya íkái jákun jometukähui; të juka Cristota yepsak, kaabe jüneenake jákun ä jometukähui.

<sup>28</sup> Huanäi ikái jikkajaka, Jesús, jum tiöpopo am majtiaka kusisi inel jiaahua:

—Jamakem nee täya jáni, éntokem jüneiya jákun ín jometukähui; tëne kaa ín éäpo äbo yebij-la; ál-la jü tua lütüriata jípureme nee äbo bittuak, hua kaa enchim täyähui. <sup>29</sup> Të ínapo ä täya bueítukne áapörikut yeu simla, éntok áapo nee äbo bittuak.

<sup>30</sup> Huanärim ä peresote báreka éiyay, të kaabe ä buíssek, bueítuk kee jee ä taahuari yuumay. <sup>31</sup> Huä génte juebenara násuk búrukam ä sússualeka taahuak, éntokim inel jiaahuay:

—Jü Cristo äbo yepsakátek, ¿jachu huate señaalim yáanake jáni íkái yáakáu béppa?

*Jume pariserom Jesústau sontarom áu bittuak ä peresote iaka*

<sup>32</sup> Jume pariseerom juka genteta jikkajak Jesústa bétana éhuil am nokayo; Huanäi jume tiöpopo tékiakame éntok jume pariseerom sontarom áman áu bittuak ä buíj iaka. <sup>33</sup> Huanäi Jesús inel jiaahua:

—Ketunene ili jaiki táapo enchimmak annake; huanäine hua nee äbo bittuakamtau júchi huéenake. <sup>34</sup> Nechem jariunake jjöbe të katem nee téunake. Bueítuk eme kara áman yáijnake huam ín annakepo.

<sup>35</sup> Huanäi jume judío yáuchim náu inel jiaahua:

—¿Jákunsu huée báare jáni ii, jachute kara ä téunake jáni? ¿Jamak jume judíom griegom násuk chíbejtilammeu huéenake? Éntok, ¿jume griegom majtianake jáni? <sup>36</sup> ¿Jáchisu jiau báare jáni inel ä jákähui? “Nechem jariunake, të katem nee téunake, ti jiaahuak; éntok, ¿eme kara áman yáijnake, huam ín annakepo!”

*Bäam ámey jíapsihuame*

<sup>37</sup> Pajkota chúpëpo i buere taahuarichi, Jesús kíkteka kusisi nónokak, inel jáka:

—Kía jábe junne bäi mukeme, inou rúkteka báa jinake. <sup>38</sup> Huä nee súaleme, Diosta noki jjöjteta jáä bénasi, bathue báa jíápsame bénasi ä jíápsipo búitinake.

<sup>39</sup> Iayiri Jesús ínel jiau báarey juka Espíritu Santota am mabetnake bétana jume ä súaleme; bueituk kee jee äbo yepsay jü Espíritu Santo, bueituk Jesús kee jee lóoriapo mabethuay.

*Juka genteta kaa nánancha éähui*

<sup>40</sup> Huanäi juebena genteta násuk, huate íkái jikkajaka, ínel jiaahuak: —Lútula huépo íri ájária jü profeeta yebijnakeme.

<sup>41</sup> Huate éntok ínel jiaahuay:

—Íri ínel jü Cristo yebijnakeme.

Huate entok két ínel jiaahuay:

—¿Jachu jü Cristo Galiléa buiära bétana yebijnake jáni? <sup>42</sup> Jü Diosta noki ínel jiaahua Davidtamak huéerim, éntok pueblo Belén Davidta jomépo ä yebijnake tíiya, juka Cristota.

<sup>43</sup> Huanäi jü génte katim nanabeu ée táytek, Jesústa bétana. Huanärim emo náikimtek. <sup>44</sup> Huate éntok ä bujtebo báreka éiyay; të kaabe át mámték.

*Jü yaura katim Jesústa súaley*

<sup>45</sup> Jume sontarom tiöpota suayame jume áma nésahuemmeu nóttek, éntok pariserommehui, huanärim ínel ámeu jiaahua, jume porisimmehui: —¿Jatchiakem kaa ä nüpak?

<sup>46</sup> Jume sontarom entok ínel am yómmiak:

—Jauhuey júne kaa jábe yoreme ínëli nok-la íkái yoremta nokä Bénasi!

<sup>47</sup> Huanäi jume pariseerom ínel am yómmiak:

—¿Eme két bätäihuak? <sup>48</sup> ¿Jachu jábe yäurapo nésahueme o jábe pariserom ä súsualek jáni? <sup>49</sup> Të i génte Diosta ley kaa täyame, bétte noki ámet chúpari.

<sup>50</sup> Nicodemo, hua tukaapo áu nóitekaihui, ket pariserotukai; éntok ínel ámeu jiaahua:

<sup>51</sup> —Jü itom ley jia pámani katte yoremta yäura bíchápo nätuanake kee bát ä nok jikkajaka éntok kee jünéaka jita ä yáalatukähui.

<sup>52</sup> Huanärim ínel ä yómmiak:

—¿Jachu empo két Galiléapo joome? Diosta jiojteritë bitcha éntoke át suuhua, jauhuey júne jum Galiléapo profeeta kaa áu tóboktiala.

*Jámüt täbui éhuil kunakame*

<sup>53</sup> Huanaäi hueuhuépulakam bem jóau bíchaa sájjak.

## 8

<sup>1</sup> Huanäi Jesús júya kähui Oliivou bíchaa siika. <sup>2</sup> Kethueytana éntok tiöpou yepsak. Huanäi büru génte áu yájjak. Áapo huämi káteka am majtiay. <sup>3</sup> Huanäi jume leyta am mamajtiame éntok jume pariseerom jámuttam täbui yoremta éhuil áu kunatualata téaka áu ä nüpak. Huanärim násuk ä kéchaka, <sup>4</sup> Jesústau ínel jiaahua:

—Maestro, i jámut ä kuna kaa ä bíchápo täbui yoremтамak böka téihuak. <sup>5</sup> Jü Moiséjta ley éntok ínel jiaahua: Jume jáamuchim junëli emo nüyeme am mamaasuka am súa nésahue. Émposu, ¿jáchise jiaahua?

<sup>6</sup> Bueitukim ínëli jíaka, ä jioptuaka ä nätua báarey. Të Jesús, buíau kóm chätuka, súttuy buíapo jiojte táytek. <sup>7</sup> Tem naa múksi kaa nok yáateka, élaaka ä temajey. Huanäi kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Huá enchim násuk kaa juënak yáalame, huäri tétata bát nüka áu jímma.

<sup>8</sup> Júchi éntok kóm chätuka jum buíapo jiojte táytek. <sup>9</sup> Të bempo, ikái jikkajaka, bem jiápsipo nátuahuakame bénasim emo innëay, bem Dios bejri bétana. Huanärim hueepulaka yeu kat táytek, ou yoiyöturimpo naateka chë kaa yoiyöhuemmeu tájti. Huanäi Jesús áapola áma taahuak, jü jámut éntok áa náapo. <sup>10</sup> Huanäi Jesús kíkteka, kaabeta áma bitchak, huaka jámutta jíbba. Huanäi inel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jáksu aane jume enchi nátuame? ¿Jachu kaabe nokta bétesu emót chúpapak?

<sup>11</sup> Huanäi inel ä yómmiak:

—Èe, kaabe, Señor —ti áu jiaahua.

Huanäi Jesús inel áu jiaahua:

—Ínapo júnene kaa bétte nokta emót chúpapa. Simëe, të katë júchi Dios bejrita johua.

### *Jesús jü ániata machiriame*

<sup>12</sup> Jesús éntok júchi gentetau nookak, inel ámeu jáaka:

—Ínapone jü ániata machiriame; hua ino sáu huéeme kaibu kaa machiku hueramnake, ál-la huaka machiriata áy jápsihuamta jípunake.

<sup>13</sup> Huanäi jume pariseerom inel áu jiaahua:

—Empo emo bétana jíba nooka. Huá em emo bétana nokäu kaa lütüria.

<sup>14</sup> Jesús éntok inel am yómmiak:

—Eläposu ínapo ino bétana nooka, të ín nokäu lütüria; bueítukne jüneyi jákübo ín äbo yebij-latukähui, éntok jákun bíchaa ín huéenakëhui. Të eme katem jüneyi jákübo ín äbo yebij-latukähui, éntok jákun bíchaa ín huéenakëhui. <sup>15</sup> Eme kía yoremem ä türë páman nokta jábemmet chúchupa. Ínapo éntok kaabetat nokta chúchupa. <sup>16</sup> Të ínapo jábetat nokta chúpátek, jü ín nokäu lütüria; bueítukne kaa ínapola jíba jábetat nokta chúpapa. Ál-la hua nee äbo bíttuakame, jü Dios Átchay, jábetat ínomak nokta chúpapa. <sup>17</sup> Enchim leypo inel jiojteri: Guoy oóhuim nánälaisi nokäu jíba lütüria. <sup>18</sup> Ínapone jü ino bétana nokame; hua ín Átchay nee äbo bíttuakame két ino bétana nooka.

<sup>19</sup> Bempo éntok inel áu jiaahua:

—¿Jáksu aane, jü em Átchay?

Jesús éntok inel am yómmiak:

—Eme katem nee täya, éntok ín Áchayta junne. Nechem täyátek, ín Áchaytem két täya éiyey.

<sup>20</sup> Jesús ikái nokta nookak, tiöpopo am majtiaka jum tómita náu totoijhuäpo. Të kaabe ä buíssek, bueítuk ä taahuari kee jee yuumay.

### *“Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja”*

<sup>21</sup> Jesús júchi inel ámeu jiaahua:

—Ínapone siime, éntokem nee jariunake; tem huam enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake. Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja.

<sup>22</sup> Huanäi jume judío yäuchim inel jiaahuay:

—¿Jamak áapo áu më báare? Huäri béchübo inel jiaahua: “Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja.”



<sup>23</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme ím buíapo joome; ínapo éntok jikat téhuekapo joome. Eme ím ániapo joome; ínapo éntok kaa ímí ániapo joome. <sup>24</sup> Kíalíkune ínel enchimneu jiaahuak: Enchim kaa túhua yáarimpem kókkonake. Bueítukem kaa nee súalétek ín ájáriatukáü, enchim kaa túhua yáarimpem kókkonake.

<sup>25</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—Émposu, ¿jábesäe?

Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Béjane késampo enchim téjhuaasuk. <sup>26</sup> Juebenakne jita enchimneu nok machik jípure, éntokne enchimmet nokta chúpanake. Të hua nee äbo bíttuakame tua lútüriata jípure. Ínapo éntok huaka ín áa bétana jikkaj-läü ím ániapo anemneu nooka.

<sup>27</sup> Tem kaa jünéaka taahuak, Dios Áchayta bétana ámeu ä nokáihui.

<sup>28</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Júnak jübua huaka Yoremta Üusi jikau tóboktiahuakem jüneenake ín ájáriatukáhui, éntok kaa kía ín éäpo ín jita joähui; ál-lane hua Dios Áchayta nee majtiakäü jíba nooka. <sup>29</sup> Bueítuk hua nee äbo bíttuakame ínomak aane; kaa nee ínapola tóij-la, jü Dios Átchay, bueítukne áapörík türëü jíba johua.

<sup>30</sup> Íari bétana ä nokayo, juebénakam ä súaleka taahuak.

### *Jü lütüria jisumariata ára itom búttiria*

<sup>31</sup> Huanäi Jesús jume judíom ä súalekamneu ínel jiaahua:

—Emëe huam ín noki huë páman jíba anétek, tua lütüriapem ín discípulomtunake; <sup>32</sup> Éntokem lütüriata täyanake. Huä lütüria éntok súmaripo enchim búttianake.

<sup>33</sup> Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo Abrahamtatte yeu sákala, éntok jauhuey júne kaabeta bétukte ito jípula. ¿Jáchisu jüntuk empo ínel jiaahua: “Búttiatunakëem”?

<sup>34</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, síme huame kaa túhuata joame, kaa túhuata bétukim jíapsa. <sup>35</sup> Huä tekoka sáyhuame kaibu jíba béchíbo jóapo tahuanake; të hua usiari ál-la jíba béchíbo áma tahuanake. <sup>36</sup> Júnëli juka Diosta Üusi jisumapo enchim búttiako, lütüriapem jisumapo búttiataka tahuanake. <sup>37</sup> Júnëane Abrahamtat enchim yeu sákalatukáhui; tërem nee mëbáreka éiya, bueítuk ín noki kaa enchim jíapsipo huétche. <sup>38</sup> Ínapo huaka Dios Áchaytamak aneka ín bíchakäü enchimneu nooka; eme éntok huaka enchim áchay bétana huémta enchim jikkajäu johua. Eme diablota áchayek.

<sup>39</sup> Huanärim ínel ä yómmiak:

—Abrahamtate áchayek.

Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme Abrahamta üusimtuk, Abrahamta boojoriähuem jo éiyey. <sup>40</sup> Tem én nee mëbáreka éiya, lütüriata enchimneu ín nokakä béchíbo, hua Diosta bétana ín jikkajakáhui. ¡Abraham íkái kaa yáuhuak! <sup>41</sup> Eme huaka enchim áchay joäu johua.

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Ítapo kaa kía ják éhuil usiari; huépülak jíbate áchayek, juka Diosta.

<sup>42</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme juka Diosta Áchayeko, lútula huépem nee nák éiyey, bueituk ínapo Diostat yeu simlataka äbo yebij-la. Kanne ín éäpo äbo yebij-la; äapo nee äbo bíttuala. <sup>43</sup> ¿Jatchiakem kaa ín nokibet jüneiya? Bueituk kaa ín noki enchim jikkají báré béchíbo. <sup>44</sup> Eme diablota átteam, jü enchim áтчay; éntok áapörík éähuem johua. Bueituk äapo yore súhua, kësam huëpo naateka, éntok jauhuey júne kaa lütüriata yáala, bueituk kaita lütüria át ayka. Bueituk ára nókíchiriata nokátek, ä áttea bétana nooka; bueituk äapo ára nókíchi, éntok ára nókíchi áchayhuaria. <sup>45</sup> Nee éntok lütüriata nokay junne, katem nee súale. <sup>46</sup> ¿Jábesu enchim násuk ára nee nätua, kaa türík nee yáalä tiaka? Bueituk lütüriata nee nokay, ¿jatchiaka eme kaa nee súale? <sup>47</sup> Huä Diosta áttea Diosta noki jikkaja; iári béchibem kaa ä jikkaja, bueitukem kaa Dios áttearim.

### *Cristo Abrahamtapat bát huéiye*

<sup>48</sup> Huanäi jume judío yäuchim ínel ä yómmiak:

—¿Jachute kaa tüisi jiaahua ítapo, enchi samaritano tiaka, éntok lemooniota enchi jípuréhui?

<sup>49</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ínapo kaa lemooniota jípure. Ál-lane ín Áтчay jikau chátcha; eme éntok kía kaitapo nee bitcha. <sup>50</sup> Juka símek béppa musála machik, kanne ino béchíbo ä jaria. Të aane, hua ino béchíbo ä jariame. Äapo hua nokta yoret chúpame. <sup>51</sup> Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Huä ín noki huë páman áu jípureme, kaibu muknake.

<sup>52</sup> Huanäi jume judío yäuchim ínel áu jiaahua:

—Én ál-late tua jüneiya lemooniota em jípuréhui. Abraham muukuk, éntok jume profetaem júne kókkok. Empo éntok ínel jiaahua: “Jü em noki huë páman áu jípureme, kaibë ä múknake tíya.” <sup>53</sup> ¿Jachë empo chë yöhue itom áchay Abrahamta béppa, jü mukukame? Éntok profetaem júne kókkok. ¿Jábeta bénasisë emo éria?

<sup>54</sup> Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Inapoísune ino úttiletek, ín ino úttileu kaita bėj-re. Huä ín Áтчay, Äapo nee úttile, hua enchim emo Diosek tíahui. <sup>55</sup> Të eme kaa ä täya. Ínapo ál-la ä täya. Kanne ino ä täya tíátek, kíane ára nókíchitu éiyey, enchim bénasi. Tëne ä täya, éntokne ä nokíhua yöre. <sup>56</sup> Abraham enchim áтчay áu al-leetuak, huaka ín taahuari áu bínnake tiaka. Huanäi éntok ä bíchaka, al-leaka taahuak.

<sup>57</sup> Huanäi jume judío yäuchim ínel áu jiaahua:

—Empo kee cincuenta huásuktiriam huéria, ¿éntoke Abrahamta emo bit-la tíya?

<sup>58</sup> Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Kee jee Abrahamta yeu tómtay, ínapone huéiye.

<sup>59</sup> Huanärim téttam nüka ä mamaasu báarey. Të Jesús am éusuriaka, tíopopo yeu siika, áme násuk ámani.

## 9

*Jesús líptita pujtetuak*

<sup>1</sup> Áma huam huéeka Jesús senu yorem líptita yeu yoremtulata bitchak.

<sup>2</sup> Huanäi ä discípulom ínel ä temajek:

—Maestro, ¿jábesu Dios bejrita yáuhuak, íkai íneli líptitaka yeu ä yoremtukä béchibo? ¿Áapo, o ä áchayhuam?

<sup>3</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Kaa áapo éntok ä áchayhuam junne, katim Dios bejrim yáuhuak, líptitaka yeu ä yoremkunaké béchibo; ál-la Diosta tékilta át bittunaké béchibo. <sup>4</sup> Úttea hua nee ábo bíttuakamta tékil ín yáanakéhui, huaka taahuata kee simeyo. Tukaari yebijnake; huanäi jábe júne kara tekipanuanake. <sup>5</sup> Ím ániapo ín anépo tájti, íkai ániatane machiria.

<sup>6</sup> Íkai noksuka, buíapo chít huátteka, techoata yáuhuak. Huanäi súttuy ä nuka, líptita pusimmet ä teekak. <sup>7</sup> Huanäi ínel áu jiaahua:

—Ámané sika emo báksia báam mánekäpo Siloë teäpo. (Siloë “áman bíttuari” tiau báare.)

Áapo áman sika áu báksiak; huanäi éntok bíchaka nóttek. <sup>8</sup> Huanäi jume áa náapo jóakáihui, éntok jume bannaataka ä täyäu ä líptitukau, ínëlim náu jiaahuay:

—¿Jachu ïri kaa áman káteka nénetaneihui?

<sup>9</sup> Huate ínel jiaahuay:

—Áapo ájária.

Huate éntok:

—Èe, kaa ájária. Alë bénna.

Áapo éntok ínel jiaahuay:

—Ínapone ájária.

<sup>10</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisè ayuka én ára bitcha?

<sup>11</sup> Huanäi ínel am yómmiak:

—Huä yoreme Jesús tíame techoata yáaka pusimpo ínot teekak, ínel inou jáka: “Ámané báam mánekäu Siloéu sika emo báksia.” Huanäine áman sika ino báksiaka bíchaka taahuak.

<sup>12</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jáksu aane, jú yoreme?

Áapo éntok:

—Ínel jiaahua —kane júneiya.

*Jume pariseerom ä temajek juka líptitukäuta*

<sup>13</sup> Jume pariserommeu yeu tóijhuak, jú líptitukáihui. <sup>14</sup> Jimyore taahuaritukay, juka Jesúsata techoata yáaka, juka líptita pujtetuakáhui.

<sup>15</sup> Huäri béchibo, júchi bénasim ä temajek, jume pariseerom, jáchín ä pujtekä bétana. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Techoata pusimpo ínot teekak. Huanäine ino báksiaka bitchak.

<sup>16</sup> Huanäi huate pariseerom ínel jiaahuay:

—Jü yoreme kaa Diosta bétana huéiye, bueítuk jimyore taahuata kaa yöre.

Huate éntok ínel jiaahuay:

—¿Jáchisen juéna yóremtaka íméi señaalim jonake?

Júnëlim kaa nanabeu éaka náu nok nássuay. <sup>17</sup> Huanärim júchi inel áu jiaahua, jü líptitukäutahui:

—¿Jáchisë jiaahua empo, hua enchi pujtetuakamta bétana?

Áapo éntok am yómmiak:

—Ínapo, ä profeeta tíiya.

<sup>18</sup> Të jume judíom katim ä súaleka taahuak, kaa bíchaka ä pujtekä bétana. Huanärim juka líptitukäuta áchayim núnutebok. <sup>19</sup> Huanärim am temajek:

—¿Jachu ìri jü enchim úusi, hua kaa bíchaka enchim yóremtula tíähui?  
¿Jáchisu júntuk én bitcha?

<sup>20</sup> Jume ä áchayim éntok inel am yómmiak:

—Jüneate íkái itom úusekähui, éntok líptitaka yeu ä yóremtukähui;

<sup>21</sup> të én jáchin ä bícháu, éntok jábeta ä pujtetuakáu, katte jüneiya. Áapo béja yöhue; akem ä temaje. Áapo noknake.

<sup>22</sup> Ä áchayhuam ínëli jiaahuak, judíom májhueka. Bueituk íméi nokta náu yáalatukay, inel jáka: “Kía jábeta junne Jesústa Mesías tiayo, jum tiöpopo yeu béeptunake.” <sup>23</sup> Huári béchibom inel jiaahuay, jume ä áchayim: “Béja yöhue; áapöríkem nátemaje.”

<sup>24</sup> Huanärim júchi juka yoremta líptitukäuta núnuteboka, inel áu jiaahua:

—Diosta bíchápe lútüriata itom téjhua. Ítapote jüneiya íkái yoremta juëna yóremtukähui.

<sup>25</sup> Áapo éntok inel am yómmiak:

—Ä juëna yóremtukäu, inapo kaa jüneiya. Të senu huémtane ál-la jüneria: inapo kaa bitchay, tëne én ál-la bitcha.

<sup>26</sup> Júchim éntok inel áu jiaahuak:

—¿Jítasu emou yáuhuak? Éntok, ¿jáchisu enchi pujtetuak?

<sup>27</sup> Áapo éntok inel am yómmiak:

—Béjane enchim téjhuaala, të katem nee nok jíkkaja. ¿Jatchiakasem júchi ä jíkkaj báare? ¿Jachu két eme ä discípulomtu báare?

<sup>28</sup> Huanärim áu omteka inel áu jiaahua:

—Empo jü yoremta discípuulo; të ítapo Moiséjta discípulomte. <sup>29</sup> Ítapo jüneiya Diosta Moiséjtau nokakähui; të íari bétana, katte jüneiya jákun ä jometukähui.

<sup>30</sup> Jü yoreme éntok inel am yómmiak:

—Íri tua át guómtisi maachi, áapörík nee pusim étaporiakähui, éntok enchim kaa ä jüneriähui jákun ä jometukähui. <sup>31</sup> Júnëate jume Diosta bejri joame Diosta kaa am nok jíkkajähui; të jábe junne Diosta yöreka, éntok ä eä páman áneme, huákái nok jíkkaja. <sup>32</sup> Jauhuey júne kaabeta bétana jíkkaj-ri líptitaka yeu yóremtulataka ä bíchakä bétana. <sup>33</sup> Í kaa Diosta bétana huëtek, kaita ára yáa éiyey.

<sup>34</sup> Huanärim inel ä yómmiak:

—Empo Dios bejriipo yeu yóremtulataka junne, ¿itomë majtia báare?  
Huanärim áma yeu ä jaasek.

*Jü Diosta noki kaa täyame líptita bënna*

<sup>35</sup> Jesús ä jíkkajak, áma yeu ä simtuahuaka bétana. Huanäi ä téaka, inel áu jiaahua:

—¿Jachë empo Diosta Ûusi súale?

<sup>36</sup> Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Señor, nechë téjhua ä jábétukähui, ín ä súalnakë béchïbo.

<sup>37</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Akë ä bil-la; ínapone ájárïa, jü émomak nokame.

<sup>38</sup> Huanäi tónommia kíkteka ä yörek, ínel jíaka:

—Señor, enchine súale.

<sup>39</sup> Jesús éntok ínel jiaahua:

—Bette nokta chúpa bárekane ím ániau yepsak, huame kaa bíchame bínnakë béchïbo, huame bíchame éntok kaa bíchamta bénasi am tahuanakë béchïbo.

<sup>40</sup> Huanäi huate pariseerom áamak anëu, íkái jíkkajaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachu ítapo két liliptim?

<sup>41</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Liliptimtukem, jü Dios bejri kaa enchimmet ayu éiyey. Të én enchim emo bíchá tia béchïbo, jü Dios bejri enchimmet taahua.

## 10

### *Jume kabara kóräim ejemplo*

<sup>1</sup> 'Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: jü kaa kabara kóräi puerta páman kibakekame, të sékána áman túbuktekame, lak-ron, éntok útteapo jábeta jita úuhua. <sup>2</sup> Të hua puerta páman kibakekame, áapo jü kab-yeero. <sup>3</sup> Jü puertata suayame, íkái ä étaporïa. Jume kabaram éntok juka kab-yeerota nok täya. Áapo éntok jume ä kabaramneu bem téhuampo ámeu nokaka, yeu am béeba. <sup>4</sup> Huame síme ä átteahuam yeu am bebaka ámepat huéenake. Jume kabaram éntok ä guojaanake, bueítukim ä nok täya. <sup>5</sup> Të kaa bem täyähum kaibu guojaanake, ál-lam ä tö tenninake, bueítukim tábuik nok jáhuita kaa täya.

<sup>6</sup> Íkái ejemplota ámeu yétchak, jü Jesús; të bempo kaa jünéaka taahuak, jita bétana ámeu ä nokaihui.

### *Jesús, jü tü kab-yeero*

<sup>7</sup> Jesús éntok júchi ámeu nookak, ínel jíaka:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Ínapone ájárïa jü kabara kóräi puerta. <sup>8</sup> Síme huame ínopat äbo yájakame, útteapom jábem jita úuhua, éntokim éekbua; të jume kabaram katim am nok jíkkajak. <sup>9</sup> Ínapone jü puerta; hua ínot éaka kabara kóräiu kibakeme, jínëutuna. Kóräipo kíkkibaknake, éntok yeu hueramnake, éntok básota téunake.

<sup>10</sup> 'Jü lak-ron kía ékbua báreka yebijnake, éntok jábeta mëbáreka éntok jita chíbejtïaka ä tejal báreka. Të ínapo äbo yebij-la jíapsihumta enchim jípunakë béchïbo, éntok búruk béppa yún enchim ä jípunakë béchïbo.

<sup>11</sup> Ínapone jü tü kab-yeero. Huä tü kab-yeero ä jíapsi nénkinake ä kabaram béchïbo. <sup>12</sup> Huä tómipo kabaram suayame, kaa tua tü kab-yeero, éntok kabaram kaa átteak. Robota áu huémta bíchätek, kabaram tö búitinake. Huanäi jü robo ámeu yepsaka am kíkkisuka chíbelam am jaanake. <sup>13</sup> Júnëli hua tákiatata kabaram suayame búitinake, bueítuk kía tómipo am suaya. Kabaram tárük junne, kaita áma táru.

14 'Ínapone ájaria jü tü kab-yeero. Jume ín kabaramne täya; huame ín kabaram éntok, nechim täya. 15 Alë bénasi jü ín Áchay nee täya, éntok ínapo két ín Áchayne täya. Éntokne ín jíapsi nénka jume kabaram béchïbo. 16 Huate kabaramne jípure, të huámëi kabaram kaa ímï kóräipo joome. Huámëine két äbo huérianake, éntokim két nee nok jikkaijnake. Huépul bénasim náu anna; éntok huépü kab-yerotunake.

17 'Jü ín Áchay huäri béchïbo nee nákkë, bueítukne sïmem béchïbo ín jíapsi nénka; chükula éntokne júchi ára ä nüye. 18 Kaabe nee ä úhua; ál-lane ínel ín éä béchïbo muuke. Útteatane jípure ín múknakë béchïbo, éntokne útteata jípure júchi jíapsita ín núnakë béchïbo. Íkai nésautane mabetak, ín Áchay bétana.

19 Kaa nanabeu éaka, júchim náu nok nássua táytek, jume judío yäuchim, ïri nokta béchïbo. 20 Juebénakam ínel jiaahuay:

—Lemooniota jípure. Rokotula. ¿Jatchiakem ä nok jikkaja?

21 Huate éntok ínel jiaahua:

—Jábe lemooniota jípureme kaibu ilë bénasi noknake. ¿Jachu jü lemoonio ára pusim am étaporía, jume lilipitim?

### *Jume judíom Jesústa omoutek*

22 Buere tiöpota chúpukäu huáatihuaú pajkotukay, jum buere joära Jerusalémpo. Huamëi taahuarimmechi éntok sébe tiempotukay. 23 Jesús éntok áma naa huéiyey, tiöpopo, Salomóna portaalimpo. 24 Huanäi jume judíom ä kóntiaka ínel áu jiaahua:

—¿Jauhuey tájtisë itom jíapsi kaa al-leetuanake? Empo jü Cristotukátek huittë itom téjhua.

25 Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Enchimne ä téjhuaasula, të katem nee súale. Huä tékil ín yáari ín Áchay téhuampo, huäri ino bétana nooka; 26 të eme kaa ä súale, bueítukem kaa ín kabaram, ín enchimneu jiakä bénasi. 27 Jume ín kabaram nee nok täya; ínapo éntok am täya, éntokim nee guojaase. 28 Ínapo éntok jíbapo béchïbo jíapsihuamta am miika. Bempo kaibu emo tárunake jauhuey junne, éntok kaabe ín mámpo yeu am huíknake. 29 Huä ín Átchay nee am mikakame, chë sïmem béppa nésahue, éntok kía jábe júne kara ín Áchay mámpo yeu am huíkke. 30 Ínapo, éntok ín Átchay, náute huépülay.

31 Huanäi jume judíom júchi tétam nüka, ä mamaasu báreka. 32 Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Juebenakne türi tékilta enchim bíttuala, ín Áchay bétana huémta. ¿Jíta tékilta béchïbosem nee mamaasu báare?

33 Jume judíom éntok ínel ä yómmiak:

—Huä tü tékilta béchïbote kaa enchi mamaasu báare, ál-la Diosta béj-reka em nokakä béchïbo; bueítuk empo yöremtaka junne, Diosta bénasi emo johua.

34 Jesús éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachu kaa ínel jïojteri enchim leypo: “Ínapo ínel jiaahua, emem diosim”? 35 Huame Diosta noki mabetakame diosim tíiya. Huaka jïojterita kaabe ára tábuiasi ä yáuhua. 36 Bueítuk Dios Átchay nee yeu púhuak;

ím ániau nee kóm bíttuak. ¿Jatchia júntukem Diosta béj-reka nee nokä tíiya, ínapo Diosta Üusi ti nee jákä béchïbo? <sup>37</sup> Juka ín Áchay tékil kaa nee joay, katem nee súalpo yúmala. <sup>38</sup> Të nee ä joay ál-la, éläposem nee kaa súale, të huaka tékilta ín joähuem súale, enchim júneenakë béchïbo, éntok enchim ä súalnakë béchïbo, juka Dios Áchayta ínot anëhui, éntok ín át anëhui.

<sup>39</sup> Júchim éntok mámpo ä tatab báreka tekipanuy, të áapo bem mámpo áu yeu huíkkék.

<sup>40</sup> Huanäi Jesús júchi siika, Jordán bathue huáyтана bícha, áman kësam huëpo Juanta batöaipo. Huanäi huämi taahuak. <sup>41</sup> Huanärim juebénaka áu yájjak, ínel jáka:

—Juan lütüriapo kía jita señalta júne kaa yáhuuak; të sime Juanta iäri bétana nokakäu lütüriatukay.

<sup>42</sup> Huanäi huämïri juebénaka ä súsualeka taahuak.

## 11

### *Láazarota mukukä bétana nokhuame*

<sup>1</sup> Senu yoreme Láazarota ti téhuaka júnaköri kökorey, Betaniapo jometaka, María éntok Marta ä ákorohua pueblopo. <sup>2</sup> María, Láazarota kökoremta huaayi, iri ínel jü Señortat juka perfuumeta át töak, éntok ä chonimmey guókpo ä huaachak. <sup>3</sup> Láazarota huaayim Jesústau nokta bíttuak, ínel jiamta:

—Señor, jü em nákéu kökore.

<sup>4</sup> Jesús éntok ä jíkkajaka ínel jiaahua:

—Í kökoa kaa áy kókko béchïbo, ál-la juka Diosta looria át bíttunakë béchïbo, éntok két ä Üusibet ä bíttunakë béchïbo.

<sup>5</sup> Jesús éntok Martata nákkéy, éntok ä huayihua, éntok Láazarota. <sup>6</sup> Të íkái jíkkajaka, ä kökorë bétana, júchi guoy táapo áma taahuak, ä anëipo.

<sup>7</sup> Huanäi chükula jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jánte jum Judea buiärau bíchaa.

<sup>8</sup> Huanäi jume ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Maestro, én jume judíom enchi jariay, tetammey enchi mamaasu báreka. Éntok, ¿júchë áman huée báare?

<sup>9</sup> Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachu jü taahuari kaa dooce horam jípure? Huä taahuapo huera-mame kaibu tēitinake, bueítuk ímí ániapo machiriay bitcha; <sup>10</sup> të hua tukaapo hueramame tēitinake, bueítuk jü machiria kaa át aika.

<sup>11</sup> Íkái noksuka, chükula ínel ámeu jiaahua:

—Huä itom amigo Láazarota kótche; tëne áman huéiye ä búsa báreka.

<sup>12</sup> Huanäi jume ä discípulom ínel jiaahua:

—Señor, kóchétek, yún éenake.

<sup>13</sup> Jesús ínel jiaahua, Láazarota mukula bétana. Të bempo kócheka jímyorehuamta bétana ä nokä téiyey. <sup>14</sup> Huanäi Jesús huitti ínel ámeu jiaahua:

—Láazarota béja muukuk. <sup>15</sup> Enchim béchïbone al-leiya, kaa áman itom anakä béchïbo, enchim nee súalnakë béchïbo. Të ámante áu kannake.

<sup>16</sup> Huanäi hua Toomas, Guoguörí téame, ínel jiaahua huame áamak discípulommehui:

—Ítapo kette áamak kannake, áamak kóikko béchibo.

*Jesús jü júchi jíabitehuame éntok jíapsihuame*

<sup>17</sup> Jesús áman yepsaka tejhuahuak: Láazaró béja naiki taahuarey, mäataka. <sup>18</sup> Betania pueblo éntok kaa mékka Jerusaléniu taahuay, jíba tua batte báij kilómetro. <sup>19</sup> Juebena judíom ámeu yáij-latukay Martatau éntok Mariatahui, am yánti jíapsi joa báreka, bem ábachi mukuká béchibo. <sup>20</sup> Huanäi Marta Jesústa áman hué tiay ä jikkajaka, ä nankiseka yeu siika; María éntok jóapo taahuak. <sup>21</sup> Huanäi Marta Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, enchi ím aney ín ábachi kaa muk éiyey. <sup>22</sup> Të éinne két júneiya, sîmeta Diostau em aahuäu, Dios enchi ä máknake.

<sup>23</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Em ábachi jíabitenake.

<sup>24</sup> Marta éntok ínel áu jiaahua:

—Ínapo júneiya ä jíabitenakëu júnak sîmem jíabiteyo, huaka taahuata yúmako.

<sup>25</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Ínapone jú yore jíabitetuame éntok jú jíapsihuamta yore mákame. Huä nee súaleme mukilatata júne júchi jíapsinake. <sup>26</sup> Éntok sîme hua jíápsaka nee súaleme jíbapo béchibo kaibu muknake. ¿Jachê ikäi súale?

<sup>27</sup> —Jeehui, Señor —ti áu jiaahua—. Ínapo ä súale, enchi Cristotukähui, jú Diosta Ūusi ím ániau kóm yebij-lame.

*Jesús Láazarota mäaripo huéeka buaanak*

<sup>28</sup> Marta éntok ikäi noksuka áman sika, juka Mariata ä huayhua núnnuk, éhuil ínel áu jíaka:

—Jü Maestro ím aane; éntok enchi núnnu.

<sup>29</sup> Áapo ikäi jikkajaka, bamsipo kíkteka áman áu siika. <sup>30</sup> Jesús ketune kee huam ili pueblou kibakey, Martata ä nankekäpo ketune aaney. <sup>31</sup> Huanäi jume judíom jóapo áamak aneka ä sirok aniaihui, Mariata bamsipo yeu ä sik, akím ä guojaasek, ínel jíaka: “Áman siika, ä mäariu buanseka.”

<sup>32</sup> María jum Jesústa anëu yepsaka, ä bíchaka, guókpo áu tónommea kíktek, ínel jíaka:

—Señor, enchi ím aney, ín ábachi kaa muk éiyey.

<sup>33</sup> Jesús ä buanay ä bíchaka, éntok két huame judíom áamak kateihum buaname bíchaka, jíapsi sóokteka espíritupo áu yoyoak, tüisi siroksi.

<sup>34</sup> Huanäi ínel jiaahua:

—¿Jáksem ä maäak?

Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, äbe sika ä bícha.

<sup>35</sup> Huanäi Jesús buaanak. <sup>36</sup> Huanäi jume judíom ínel jiaahua:

—¡Akem ä bícha, tepa ä nákkey!

<sup>37</sup> Huate éntok áme násuk aneme ínel jiaahuay:

—¿Jachu iri kara jita yáuhuai, Láazarota kaa múknakë béchibo, jáchin juka líptita ä pujtetuakä bénasi?

*Láazarota mukilata jíabitetuak*



<sup>38</sup> Jesús, ä jiápsipo júchi tüisi siroksi éaka, ä mäariu bíchaa siika. Téta guójöriatukay; i guójöria éntok téta buëurukuy páttiaritukay. <sup>39</sup> Jesús inel jiaahua:

—Juka tétatem mékka oóre.

Marta, jü mukukamta huaayi, inel áu jiaahua:

—Señor, béja chícha juuba, béja naiki taahuare mukilatata.

<sup>40</sup> Jesús inel áu jiaahua:

—¿Jachune kaa enchi téjhuaala, ä súalétek, Diosta looria enchi bínnake tiaka?

<sup>41</sup> Huanärim tétata mékka oórek, juka mukilata áy páttiatukaihui. Huanäi Jesús, téhuekau jikau remteka, inel jiaahua:

—In Átchay, enchine baysauhue enchi nee jikkajä tiaka. <sup>42</sup> Ínapone jüneiya, jiba enchi nee jijikkajähui; tene ínëli jiaahuak huaka génte juebenaraata ino chíkola aneme béchïbo, enchi nee äbo bíttuakäu bétana am súalnakë béchïbo.

<sup>43</sup> Íkai noksuka, kusisi cháchayek:

—Lázaro, ¡pakunë yeu huéiye!

<sup>44</sup> Huanäi jü mukilatukaihui yeu siika, mámpo éntok guókpo sánkommea súmatata. Ä pújbahua éntok sánkommea bitiatukay. Jesús éntok ámeu inel jiaahua:

—Akem ä búttia, ä huéenakë béchïbo.

*Noktam náu yáuhuak, Jesústa mébáreka*  
(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

<sup>45</sup> Huanäi juebena judíom Mariatamak ambáreka áma yáij-latukay. Huanärim Jesústa yáakäu bíchaka ä súsualek. <sup>46</sup> Të huate éntok jume pariserommeu sájaka, Jesústa yáakäu am téjhuak. <sup>47</sup> Huanäi jume sacerdotem típopo chë nésahueme éntok jume pariseerom juka conciliotam náu núnuka, inel jiaahua:

—¿Jáchisute annake? Bueítuk i yoreme juebena señaalim johua. <sup>48</sup> Kía ínëli itom ä tójak, síme ä súsuálnake. Huanäi jume romaanom äbo yájaka juka itom típo tátabnakë, éntokim huaka itom nación luutianake.

<sup>49</sup> Huanäi jü Caifás ámemak joome, huäri huásuktiriat sumo sacerdotetukai, huanäi inel ámeu jiaahua:

—Emem kaita jüneria, <sup>50</sup> éntokem kaa jüneiya, ito béchïbo jita chë túriakähui, huépü yoremta itom pueblota béchïbo muknakëhui, té kaa síme naciónta kókkonakëhui.

<sup>51</sup> Kaa ä ääpo ikäi nookak, Jesústa bétana, ál-la huäri huásuktiriat áapo sumo sacerdotetukä béchïbo, profetisaruaq hua naciónta béchïbo Jesústa muknakëhui, <sup>52</sup> éntok kaa kía naciónta béchïbo jíbba, két huame Diosta úusim chíbejtílam lópola náu am rúktia béchïbo. <sup>53</sup> Júnëli huäri taahuarit naateka náhuim nokta yáuhuak, ä mëtebo báreka.

<sup>54</sup> Huäri béchïbo Jesús béja kara machisi jume judíom násuk naa huéiyey, ál-la mékka bíchaa siika, senu buiärau see päria, náapo, hua pueblo Efraín téahui. Huämi taahuak, jume ä discípulommaki.

<sup>55</sup> Éntok béja kaa jaikika bëyey, judíom pascua pajkota yúmanakëhui. Huanärim juebénaka buere joära Jerusaléniu jikau sájjak, kee pascua pajkota yúmayo emo báksia báreka. <sup>56</sup> Huanärim juka Jesústa jariay. Jum típopo aneka, ínëlim emo nátemajey:

—¿Jáchisem éiya? ¿Jachu kaa äbo pajkou yebijnake jáni?

<sup>57</sup> Huanäi huame tiöpopo chë nésahueme éntok huame pariseerom át nésahuek, hua jábe júne ä jüneriame, ják ä anëhui, yeu ä buís sáyhuak, ä peresote béchibo.

## 12

### *Jesústat perfuume huáttiahuak Betaniapo*

*(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)*

<sup>1</sup> Búsan taahuarim bëyey, kabara jisobahuaka pájcuata yáanaïhui. Jesús pueblo Betaniau yepsak, Láazarota jóapo. Iri mukilatukay, të Jesús kókkolam násuk ä jábitetuak. <sup>2</sup> Béja kúptey Jesústam tepa buere äbosey. Marta éntok jita am joriay. Láazaro éntok Jesústamak mesau kátekay. <sup>3</sup> Huanäi María batte medio litro perfuumeta Jesústat guókimmët töak, éntok ä chonimnea ä huaachak. Jü kári éntok musála júbay tápunak. I perfuume tüisi béj-retukay. <sup>4</sup> Huanäi senu ä discipulo ínel jiaahua, hua Judas Iscariote tíame, Símonta úusi, hua ä nénkinakëihui:

<sup>5</sup> —¿Jatchiakasu kaa i perfuume báij cien taahuari tékil béjhuapo nénkihuaka, póolobem ä miikhuak?

<sup>6</sup> Judas íneli jiaahuak, kaa póobem ä jiokolë béchibo; ál-la ékbua ára jita nüyey; bueítuk juka tómi bóosata jípureka, juka áma öorehuamta nunüey. <sup>7</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë ä tóija. Áapo ín määnä taahuari béchibo ä bëlatukay. <sup>8</sup> Bueítuk jume póolobem jíbem enchimmak am jípunake; ínapo éntokne kaa jíba enchimmak tahuanake.

### *Noktam náu tütek, Láazarota jaatia báreka*

<sup>9</sup> Juebena judíom Jesústa áma aney jüneriaka, ámanim yájjak, kaa áapörík jíba bít báreka, të Láazarota kétchi, juka kókkolam násuk ä jábitetuakaihui. <sup>10</sup> Të huame tua chë nésahueme nokta náu lútüría yáuhuak, juka Láazarota két mënä béchibo, <sup>11</sup> bueítuk áapörík béchibo juebena judíom emo näikimtay, Jesústa súaleka.

### *Jesús mám tájtirihuaka Jerusaléniu kibakek*

*(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)*

<sup>12</sup> Yokoriapo génte buéresi juebénaka jum pajkou yáij-latukaïhui, Jesústam jum Jerusaléniu yebisisë téamta jikkajak. <sup>13</sup> Huanärim jume tako sáhuam núka, ä nankiboka yeu sájjak, éntokim ínel chaayey:

—¡Tüisi mabettunake! ¡í santo, jü Señorta téhuampo yebisiseme, jü Israeltau Rey!

<sup>14</sup> Huanäi Jesús juka buru asölaata téaka át jikat yejtek, jiojteta jiá bénasi:

<sup>15</sup> Katë májhue, buere pueblo Siónta maala; ímí huéiye jü em Rey, buru asölaatat yejsimeka.

<sup>16</sup> Íachirim kaa jünéaka tahuakay, jume ä discipulom kësam huëpo; të juka Jesústa jábitek buéresi úttilhuaka ä mabethuak. Huanäi jübuam áu huáhuatek, áa bétana ikái jiojtetukaihui, éntok áachä chúpahuakähui.

<sup>17</sup> Jü génte áamak anëhui, áa bétanam nookay, jáchin Láazarotau chachayeka jum ä máaripo kókkolam násuk ä jábitetuak. <sup>18</sup> Huäri béchibo két jü génte ä mabet báreka áma yájakay, bueítukim ä jikkajak,

áapörík ikäi señalta yáakä bétana. <sup>19</sup> Të jume pariseerom, bempo náu ínel jiaahuay:

—Béjem ä bitcha, kaitate ára yáuhua. Áachem suuhua, ¡síme génte áamak kaate!

*Griegom ket kaa jaikika ama aneka Jesústa jaria*

<sup>20</sup> Griegom ket kaa jaikika áme násuk aaney, huame áman pajkou Diosta yöri báreka jikau sákalam násuku. <sup>21</sup> Ímëi Feliipetau rúktek, pueblo Betsaida Galiléa buiärapo jometahui. Huanärim jikot áu jiaahuay, ínel jíaka:

—Jesústate bít péiya.

<sup>22</sup> Feliipe éntok Andrésta ettejhuariak. Huanäi jü Andrés éntok Feliipe Jesústam téjhuak. <sup>23</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tiempo béja yúmase, juka Yoremta Üusi ti téhuaakamta úttlnähui.

<sup>24</sup> Tua lütüriapone enchiméu ínel jiaahua: Jü tirijko báchia kaa buíapo kóm huécheka mukuka síhuekätek, áapola tahuanake; të mukuka síhuekätek, yún takanake. <sup>25</sup> Huä ä jíapsi beutireme ä tärunake; të ím ániapo ä jíapsi kaa beutireme, ä yü jíapsinakë béchíbo ä ëria. <sup>26</sup> Jü nésauta nee joria báareme nee guojaanake. Huanäi huam ín anëpo két annake, hua nésauta nee joriame. Jü nésauta nee joriame, ín Átchay ä úttlnake.

*Jesús ä mëna bétana nooka*

<sup>27</sup> Huanäi Jesús ínel jiaahuak:

—¡Tepa kaa al-leeri ín jíapsit aayuk! ¿Jáchisune jiaunake jáni? Karane ínel jiaahua: “In Átchay, ¡inou huéenakemta bétanë nee jínëu!” ¡Bueituk íkái ín chúpanakë béchíbone äbo yepsak! <sup>28</sup> In Átchay, em téhuame looriasi bíttebo.

Huanäi jáhui téhueka bétana kóm yuumak, ínel jíaka:

—Béjane looriasi am bíttebok, éntokne júchi looriasi am bíttebonake.

<sup>29</sup> Huanäi hua génte juebenara áamak anëu juka jáhuita jíkkajaka, yúkuta ínel omtë tíiyay. Huate éntok ínel jiaahuay:

—Diosta ángel áu nookak.

<sup>30</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Í jáhui kaa ino béchíbo äbo kóm yuumak, ál-la enchim béchíbo.

<sup>31</sup> Éni ájaria i ániapo anemmet nokta chúpatunakëhui. Én hua diablo ím ániapo buéresi ä nésahue násuk júne yeu béptunake. <sup>32</sup> Ínapo éntok buíapo jikau tóboktiahuak, símemne inou rúktianake.

<sup>33</sup> Ínëli jiaahuay, jáchin ä muknakeu am jüneria íaaka. <sup>34</sup> Huä génte ínel ä yómmiak:

—Ítapo jum Diosta leypo ä jüneriak, Cristota jíbapo béchíbotunakëhui. ¿Jáchisu jüntukë ä tóboktianä tíiya, juka Yoremta Üusi ti téhuaakamta? ¿Jábasa jüntuk, ìri Yoremta Üusi?

<sup>35</sup> Huanäi jü Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ketune chúbala enchim násuk annake, jü machiria. Náasem kaate, ketune machiriata enchiméu ayuako, kaa máchiraata kaa enchim jaatianakë béchíbo; bueituk hua kaa machiku hueramame kaa jüneya

jákun bíchaa ä huëhui. <sup>36</sup> Ketune machiriata jípurekem ä súale, juka machiriata, machiriapo enchim usiarimtuké béchïbo.

Íkái nookak jü Jesús; huanäi sika am éusuriak.

### *Jume judiom kaita súalëram*

<sup>37</sup> Të juebena señaalim bem bíchäpo ä yáak junne, katim ä súaley, <sup>38</sup> profeeta Isaíasta nokakäu chúpneké béchïbo, ínel jámta: Señor, ¿jábetasu ámeu itom nokakäu súale jáni?

Éntok, ¿jábetausum emo yeu machiriake jáni, huame Señorta mámmam?

<sup>39</sup> Íari béchïbom kaa ä súaley, bueituk két ínel jiaahua jü Isaíasta jïojteri:

<sup>40</sup> Bempörim puj páttiak,

éntok bem jápsi námakasi yáhuak,

pusimnea kaita bem bínnaké béchïbo,

éntok jápsiy kaita bem jünerianaké béchïbo,

junëli kaa jápsi kúakteka,

kaa nee am jínëunaké béchïbo.

<sup>41</sup> Isaías ínel jiaahuak, Jesústa looria bíchaka, bueituk áa bétana nookak.

<sup>42</sup> Kía júnentaka junne, yáuram juebénaka ä súaleka taahuak. Të pariserom béchïbo katim emo yeu buíssey, kaa huam bem náu yayájäpo emo yeu bep íaaka. <sup>43</sup> Bueitukim chë ä türey, juka yoremta úttilhuä bétana bem máknäu, Diosta úttilhuäu béppa.

### *Jesústa nooki yorememet bétesi chupanake*

<sup>44</sup> Jesús kusisi nokaka ínel jiaahua:

—Huä nee súaleme kaa nee jïba súale, ál-la huaka nee äbo bíttuakamta kétchi. <sup>45</sup> Huä nee bíchame, huaka nee äbo bíttuakamta két bitcha.

<sup>46</sup> Ínapo, jü machiria, äbo ániau kóm yebij-la, síme huame nee súaleme kaa machiku aneka áma kaa am kókkonaké béchïbo. <sup>47</sup> Jábe júne ín noki jikkajaka, të ín éäu kaa joame, ínapone kaa bette nokta át chuppa; bueitukne huame ím ániapo aneme kaa bette nokta ámet chupabáreka äbo kóm yebij-la, ál-la am jínëu báreka. <sup>48</sup> Huä kaa nee mabetakame, éntok ín noki kaa jikkaj báareme, jábeta bette nokta át chupanakemta jípure. Jü noki ín nokakähui, taahuata yúmak, bette nooki át chupanake.

<sup>49</sup> Bueituk ínapo kaa kía ín éäpo ä nok-la; hua Áchayhuari nee äbo kóm bíttuakame, áapo nee át sáuhuek jita ín noknakëhui, éntok jita enchim ín majtianakëhui. <sup>50</sup> Éntokne jüneiya ä nésaurihua yü jápsihuamtukähui. Júnëline huaka ín nokäu nooka, huaka ín Áchay nee ä téjhuaka pámani.

## 13

### *Jesús ä discipulom guók báksiak*

<sup>1</sup> Senu taahuari bëyey, kabara jisobahuaka pájcuata yúmaseïhui. Jesús jüneiyay, tiempota áa béchïbo yúmalatukaihui ím ániapo yeu ä huéenakëhui, ä Áchaybena bíchaa. Ä átteahuam ím ániapo aneme jïba am nákkek, ä mukëpo tájti.

<sup>2</sup> Huanäi tukaapo am jïbuäy, jü diablo Judasta jápsipo kibak-latukay, Jesústa ä nénkinaké béchïbo. Íri Judas Iscariote, Símonta üusitukay.

<sup>3</sup> Jesús jüneiyay ä Áchayhua símeta ä mámpo ä tóij-latukaihui, éntok Diosta bétana áu hueïhui, éntok Diostau bíchaa áu huéenakëhui. <sup>4</sup> Júnëli

kíkteka, jume súppem béppa huéeme áu úhuak. Toallam éntok núka, am huikojtek. <sup>5</sup> Huanäi buere puraatopo báam yeu töaka ä disciipulom guók báksia táytek, éntok jume toallam ä huikosakábey am huaachak.

<sup>6</sup> Huanäi Jesús jü Símon Perotau rúktek; Peero éntok inel áu jiaahua:  
—Señor, ¿jache empo nee guók báksia báare?

<sup>7</sup> Jesús éntok inel ä yómmiak:

—Jü in jóäbet empo kaa át jüneiya én láuti; të chúkula ál-lë át jüneenake.

<sup>8</sup> Peero éntok inel áu jiaahua:

—Katë nee guók báksianake, jauhuey junne.

Jesús éntok inel ä yómmiak:

—Kaa nee enchi guók báksiak, kaitë inomak jípunake.

<sup>9</sup> Huanäi jü Símon Peero inel áu jiaahua:

—Señor, ä junëlitunakey, kaa in guókim jíbba, in mámmam éntok in kóba júne báksia.

<sup>10</sup> Të Jesús inel áu jiaahua:

—Jü bemélasí baksiari kaa júchi báksiana, jume guókim jíbba, bueituk béja baksiari. Eme éntok béja báksiari, të kaa síme.

<sup>11</sup> Bueituk jüneiyay jábeta ä nénkinakëihui; huári béchíbo: “Kaa síme báksiari”, ti áu jiaahuak.

<sup>12</sup> Júnëli, chúkula am guók báksiasuka, júchi ä súppem núka, mesau rúktek. Huanäi inel ámeu jiaahua:

—¿Jachu eme jüneiya jita in enchimneu yáakähui? <sup>13</sup> Eme nee Maeströ tíiya, éntokem nee Señor tíiya. Tüisem inel jiaahua, bueituk enchim jiauläpo, inapone ájaria. <sup>14</sup> Të inapo Señortaka éntok Maestrotaka júne enchim guók báksiak, eme kétchi náu emo guók báksiapo yúmala.

<sup>15</sup> Bueituk ejemplotane enchim mákkak, in enchimneu ayuka Bénasi enchim két náu ä jonákë béchíbo. <sup>16</sup> Tua lütüriapone inel enchimneu jiaahua: Huä sáyhuame kaa ä teko béppa chë yörihua; éntok hua jákun bíttuahuakame júne kaa chë yörihua áman ä bíttuakamta béppa.

<sup>17</sup> Íkãrem jüneriátek, al-leakem jíapsinake ä joáteko.

<sup>18</sup> ‘Kanne símem bétana nooka. Bueituk inapone jüneiya jábem in yeu púalatukähui. Të úttea huaka jiojteta inel jáamta chúpnakë béchíbo: “Huä páanim inomak buäyeme nee béj-reka áu tóboktiak.” <sup>19</sup> Én naatekane enchim ä téjhua, kee jee huéenakemta chúpeyo, béja ä chúpey enchim ä súalnakë béchíbo in ájáriatukähui. <sup>20</sup> Tua lütüriapone inel enchimneu jiaahua: Huä in jákun bíttuari mabetakame, nee mabeta; hua nee mabetakame éntok, huaka nee äbo bíttuakamta két mabeta.

*Jesús Judasta ä nénkinakeu bétana nookak  
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)*

<sup>21</sup> Jesús íkãi noksuka, ä jíapsipo tüisi sirokay. Huanäi huitti inel jiaahua:

—Tua lütüriapone inel enchimneu jiaahua, senu enchim násuk aneme nee nénkinake.

<sup>22</sup> Huanäi huame ä disciipulom emo naa bíchaka taahuak, kaa jünéaka jábeta bétana inel ä jíähui. <sup>23</sup> Senu disciipulo, Jesústa chë nákeihui, áa náapo káteka chákala bökay. <sup>24</sup> Íähui señam yáuhuak, jü Simmom Peero, ä temaj íaaka ä jábétukähui huaka áa bétana ä nokähui. <sup>25</sup> Huanäi áapo, Jesústau jëla rúkteka, inel áu jiaahua:

—Señor, ¿jábese júri em áa bétana nokähui?

<sup>26</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Huä jábete páanim kómoniaka ín ä miknakeu, huári ájaria.

Huanäi jume páanim kómoniaka, Judas Iscarioteta, Símonta üusi, am miikak. <sup>27</sup> Huanäi sep Satanás ä jíapsipo kibakek. Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Juka em yáa bárëu, bamsekë ä yáuhua.

<sup>28</sup> Të huame mesau jokame katim jünéaka taahuak, jita béchibo Judastau ínel ä jíakähui. <sup>29</sup> Bueituk huete ínel éiyay: Judasta tómi bóosata jípurë béchibo, Jesús ínel áu jiaahua: “Pajkopo itom huátianakeü jínnu mátkhi”, éntok: “Poloobeme mikpo yúmala”, tim éiyay. <sup>30</sup> Áapo jume páanim buásuka siika. Huanäi éntok béja tukaaritukay.

### *Jü bemela nésauro*

<sup>31</sup> Huanäi Judasta yeu simsuk, Jesús ínel jiaahua:

—Én buéresi úttılna, jú Yoremta Üusi ti téhuaakame, éntok Dios Átchay áa béchibo úttılna. <sup>32</sup> Jú Dios áapörík béchibo úttılhuátek, áapo Dios kéchá úttılname, ä éäpo; éntok láuti ä úttılname. <sup>33</sup> In usiálam, ketunene kaa bínhua enchimmak annake. Nechem jariunake, të jume judiommeu ín jáá bénasi, enchimmeune két ínel jiaahua: Huam ín huëu bíchaa, eme karem áman kaate. <sup>34</sup> Bemela nésauroane enchim mákka: Emóem nákke. Nee enchim náképo bénasi, emem két nánancha emo náknake. <sup>35</sup> Ímirim símetaka enchimmek jüneenake, ín enchim majtialatuká bétana, nanabeu éaka enchim emo nákeyo.

### *Jesús juka Perota kaa áu ä täya tianakeu bétana nookak* (Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

<sup>36</sup> Huanäi jú Símon Peero ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jákusë huée báare?

Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Áman ín huëu bíchaa, empo kara ínomak huéiye ëni; të chúkula arë ino sáu huéenake.

<sup>37</sup> Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jatchiakasune kara emo sáu huéiye ëni? ¡In jíapsi muknakey júnene ára ä tójja, emo béchibo!

<sup>38</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë em jíapsi ä muknakey júne ára ä tójja, ino béchibo? Tua lútüriapone ínel emou jiaahua, juka totorórata kee jee kuseyo, baisë kaa nee emo täya tianake.

## 14

### *Jesús jú Böo Dios Áchaytau bíchaa*

<sup>1</sup> Katem enchim jíapsi jáchin éetua. Diosta enchim súalë bénasi, nechem két súale. <sup>2</sup> In Átchay jóapo juebena káarim ayka; të kaa junëlitukátek ínapone enchim téjhua éiyey. Ámanne huée báare, huam enchim annakëpo túlisi ä tüte béchibo. <sup>3</sup> Huanäine téhuekau yepsak, huam enchim annakëpo ä tútenake. Huanäine júchi yebijnake. Huanäine júchi enchim äbo núnake, bueituk huam ín anëpo, ínomak enchim

annakë béchïbo. <sup>4</sup> Bueitukem jüneiya jákun bíchaa ín huéenakeu, éntok juka böota jünem täya.

<sup>5</sup> Huanäi jü Toomas ínel áu jiaahua:

—Señor, katte jüneiya jákun bíchaa em huéhui; ¿jáchisute juka böota täyanake?

<sup>6</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ínapone jü böo, jü lütüria, éntok jü jíapsihuame; kaabe ín Áchaybeu huéenake, kaa ino béchïbotuko. <sup>7</sup> Nee täyátekem két ín Átchay täya; éntokem én naateka ä täya, éntokem ä bil-la.

<sup>8</sup> Feliipe éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, itomë ä bíttua, huaka Dios Áchayta. Júnelite kaitat jáchin éaka tahuanaake.

<sup>9</sup> Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Béjane bínhua enchimmak aane, ¿éntoke jíba kaa nee täya, Feliipe? Huä nee bil-lame, juka Dios Áchayta bil-la. Ä junëlituk junne, ¿jatchiakasë jüntuk Dios Áchayta nee enchim bíttua sáuhue? <sup>10</sup> ¿Jachë kaa ä súale, Dios Áchaytamak nee huépülatukähui?, éntok, ¿juka Dios Áchayta júne ínomak huépülatukähui? Huä noki ín nokäu, kanne kía ín éäpo ä nooka; hua Dios Átchay ínot aneme, áapo juka tékilta johua. <sup>11</sup> Nechem súale, Dios Áchaytat ín anëhui, éntok két Dios Áchay ínochi; o hua tékil ín joäu, huäri béchïbem nee súale. <sup>12</sup> Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Huä nee súaleme, huaka tékilta ín joäu áapo két ára ä jonake, éntok ín joäu béppa chë yörisi machik júne jonake, bueituk Dios Áchayta anëu nee huë béchïbo. <sup>13</sup> Éntok símeta juka ín téhuampo Dios Áchaytau enchim aahuäu, anä yáanake, juka Dios Áchayta Üusi úttílnä béchïbo. <sup>14</sup> In téhuampo jita júne enchim aahuay, ínaponä yáanake.

### *Jü Espíritu Santo äbo bíttuaname*

<sup>15</sup> 'Nee náketekem juka ín nésauri johua. <sup>16</sup> Huanäine ínapo Dios Áchaytamak noknake, täbui jíapsi jotehuamta enchim máknakemta, yü tútti enchimmak ä annakë béchïbo. <sup>17</sup> İri Espíritu tua lütüria. Të jume ímï ániapo joome, karam ä mabeta, bueitukim kaa ä bitcha, éntokim kaa ä täya; të eme ä täya, bueituk enchimmak aane, éntok enchim jíapsipo annake. <sup>18</sup> Kanne kía usi lepemtukä bénasi enchim tö simnake. Júchine enchimmeu yebijnake. <sup>19</sup> Ketune ili bëye; huanäi jume ím ániapo aneme kaa nee bínnake; të eme ál-la júchem nee bínnake; bueituk ín jíapsä béchïbo, eme két jíapsinake. <sup>20</sup> Huäri taahuarit eme júneenake Dios Áchaytat ín anëhui; eme éntok ínochi, ínapo éntok enchimmechi. <sup>21</sup> Huä ín nésaurim jípureme éntok am joame, İri ájáría jü nee nákeme; hua nee nákeme, ín Áchay kéchá náknake. Éntok ínapo két ä náknake, éntokne áu ino yeu machirianake.

<sup>22</sup> Huanäi jü Judas ínel áu jiaahua, kaa hua Iscariote:

—Señor, ¿jatchiakasë itou jíba emo yeu machirianake, të kaa huame ímï ániapo anemmehui?

<sup>23</sup> Huanäi Jesús ínel ä yómmiak:

—Huä nee nákeme ín noki yörinake; éntok hua ín Áchay ä náknake. Huanäite áu yájaka áamak jóatenake. <sup>24</sup> Huä kaa nee nákeme ín noki

kaa yörinake; hua noki enchim jikkajakäu, ínapone kaa ä átteak. Huä Dios Átchay nee äbo bíttuakame, Áapo ä átteak.

<sup>25</sup> 'Íkaine enchimneu nookak ketune enchimmak aneka. <sup>26</sup> Të hua jíapsi jotehuamta yore mákame, jü Espiritu Santo, hua Dios Áchayta äbo bíttuanakëhui ín téhuampo, huäri símeta enchim majtianake, éntok enchim áu huáatitanake, símeta huaka ín enchimneu nokakähui.

<sup>27</sup> 'Yánti jíapsihuamtane enchimneu tö síime. In yánti jíapsekäune enchim miika, të kaa hua ím ániapo jometa bénasi. Katem enchim jíapsi kaa al-leetua, éntokem kaa emo máujtua. <sup>28</sup> Bėjane enchim téjhuaala, ínel jíaka: Simnakene, tëne júchi enchimneu yebijnake. Nee nákétekem emo al-leetuä éiyey, Dios Áchaytau nee ino simë tíayo; bueítuk jü Dios Áchay chë yörisi maachi, ino béppa. <sup>29</sup> Enchimne téjhuak, kee jee ä yúmayo, bueítuk nokta chúpey enchim ä súalnakë béchibo.

<sup>30</sup> 'Kanne júchi yún enchimmak ettejhuane, bueítuk jü ím ániapo buéresi genteta béppa chë úttiakame äbo huéiye; të áapo kaita ínomak jípure. <sup>31</sup> Të junëlitunake, ím ániapo aneme jüneenakë béchibo Dios Áchayta ín nákéhui éntok Dios Áchayta ín ä sáhuë páman ín ä joähui. Jáptëem; ímíte yeu sákanake.

## 15

### *Jesús jü tua páras óguo*

<sup>1</sup> 'Ínapone jü tua lutüriapo páras óguo, ín Átchay éntok jü et-leero. <sup>2</sup> Símeta huaka mesëkiriata ínot yeu simlata kaa takakamta chúktianake; éntok símeta huaka takakamta tútenake, chë yún ä takanakë béchibo. <sup>3</sup> Eme béja chicha machik úhuari jü noki enchimneu ín nokakäubeyi. <sup>4</sup> Inot jíbem aane; ínapo éntok enchimmechi. Jáchin hua mesëkiriata áapola kaa tataka, kaa hua óguotat huéekáteko, enchimmak két junëlitunake, kaa enchim ínot jíba aneyo.

<sup>5</sup> 'Ínapone jü páras óguo, eme éntok jume mesëkiriata. Huä ínot aneme, ínapo éntok áamaki. Íri yún takam huériunake; bueítuk eme kaa ínomak anëtek, kaitem ára yáuhua. <sup>6</sup> Huä kaa ínot aneme, mesëkiriata bénasi pákun yeu jímmaahuaka huaknake. Huanäi náu tóijhuaka tájju guótiana, ä béetinakë béchibo.

<sup>7</sup> 'Eme ínot anëtek, éntok juka ín noki enchimmet aneyo, símeta enchim huáatiähuem aahua; huanärem ä mákna. <sup>8</sup> Íari béchibo loriapo úttilna, jü ín Átchay, yún enchim takakä béchibo. Huanärem junëli ín discípulomtunake. <sup>9</sup> In Áchayta nee náké bénasi, ínapone két enchim nákke. Ínëlem enchim ín náképo jíba aane. <sup>10</sup> Eme ín nésauri joátek, enchim ín náképem jíba aane; ínëline ín Áchay nésauri johua, éntokne áapörík nee náképo aane.

<sup>11</sup> 'Íkaine enchimneu nooka, ín al-leäu enchimmet ayunakë béchibo, éntok hua enchim al-leäu yúmalasi enchim ä jípunakë béchibo. <sup>12</sup> Íri ájaria jü ín nésauri: Jü enchim nánancha emo náknake, ín enchim náképo bénasi. <sup>13</sup> Kaabe chë júne yore nákke, ál-la hua ä amigom béchibo ä jíapsi nénkame. <sup>14</sup> Eme ámëria jume ín amigom, huaka ín enchim át sáhuë joáteko. <sup>15</sup> Kanne éntok ín tekípanualero ti enchim téttehuanake, bueítuk hua nésauta joaka tekípanuame kaa júneiya,



juka ä teko yáa bárëhui. Të inapo enchim amigok, bueituk simeta huaka in Áchay bétana in jikkajakäune enchim téjhuaala. <sup>16</sup> Eme katem nee yeu púala, ál-la inapo enchim yeu púhuak, éntokne enchim yuktiak áman sájaka yún takaka enchim jiapsinakë béchibo. Huä enchim taka éntok kaa lütinake. Huanäi huaka simeta in téhuampo Dios Áchaytau enchim aahuä, áapo enchim ä máknake. <sup>17</sup> Nésautane enchim mákka, enchim emo náknakë béchibo.

### *Ím ániapo enchim omtiame*

<sup>18</sup> Huame im ániapo aneme enchim omtiay, áahuem huáate nee bácham omtiakä bétana. <sup>19</sup> Eme im ániapo jométuk, huame im ániapo joome enchim nák éiyey. Të eme katem im ániapo joome; inapone im ániapo enchim yeu púhuak. Huäri béchibo bempo, im ániapo joome, katim enchim huátia. <sup>20</sup> Áahuem huáate, hua noki in enchimneu nokakähui: “Huä tekipanualero kaa chë yöríhua ä teko béppa.” Nechim guojajjaasëtek, enchimim két guojajjanake; in noki jikkajätekim, enchim noki két jikkajjake. <sup>21</sup> Të simeta ikärim enchimneu yáanake in téhuam bem omtiä béchibo, bueitukim huaka nee äbo bíttuakamta kaa täya.

<sup>22</sup> Kaa nee äbo yepsak, éntok kaa nee ámeu nokak, jü bem Dios bejri kaa ámet ayu éiyey; të enim kaachin jiau mátki, jü bem Dios Bejri ámet ayuka bétana. <sup>23</sup> Huä nee omtiame, in Áchay két omtia. <sup>24</sup> Áme násuk huaka tékilta kaa jábem júne joäu nee yáak, jü Dios bejri kaa ámet ayu éiyey; të ëni juka in joäu bil-lataka junne, nechim omtia, éntok juka in Áchay júnem omtia. <sup>25</sup> Të iri inëli huéye, juka Moiséjta leypo jiojteta chüpnakë béchibo, inel jáme: “Kaita béchibom nee omtiaka taahuak.”

<sup>26</sup> Të huaka jíapsi yéjtehuamta yore mákamta yepsak, in Áchay bétana in enchimneu bíttuanake, jü Espiritu lütüriata yore majtiame, Dios Áchayta bétana huéeme, huäri ino bétana noknake. <sup>27</sup> Eme éntok két ino bétana noknake, bueitukem jiba inomak aane, kësam huëpo naateka.

## 16

<sup>1</sup> Íkäne jiba enchimneu nok-la, bueituk Diostat éehuä kaa enchim toijnakë béchibo. <sup>2</sup> Bueituk bem sinagogampom enchim yeu bébnake. Taahuari yúmanake, jábe júne enchim súakame Diosta nésauri áu joä Bénasi éenake. <sup>3</sup> Íkärím jonake bueitukim Áchayhuarita kaa täya éntok nee junne. <sup>4</sup> Tëne ikäi enchimneu nooka, huaka taahuata yúmak enchim áu huáatinakë béchibo béja in enchimneu ä nok-latukähui.

### *Jü Espiritu Santota tékkil*

Íkäne kaa kësam huëpo enchimneu nookak, bueitukne enchimnak aaney. <sup>5</sup> Të enne áman siime, hua nee äbo bíttuakamtahui; të jábe júne kaa nee temaje: “¿Jákusë siime?” <sup>6</sup> Ál-la ikäi enchimneu in nokakë béchibo enchim jíapsi tüisi siroka. <sup>7</sup> Të inapo lütüriata enchimneu nooka: Chë türi enchim béchibo in simnakëhui; bueituk kaa nee sik hua jíapsi yéjtehuamta yore mákame kaa enchimneu yebijnake; tëne sikátek enchimneu ä bíttuanake. <sup>8</sup> Huanäi áapo yepsakátek, huame ániat jíapsame Dios bejrimmet am júneetuanake, lütula jíapsihuamtachi, éntok bétte nokta chüpebechi. <sup>9</sup> Dios bejrichi, kaa bem nee súalë béchibo; <sup>10</sup> lütula jíapsihua bétana, Áchayhuaritau in huéé béchibo, éntokem kaa

entok nee bínnake; <sup>11</sup> éntok bétte nokta bétana, bueítuk jü buéresi ániat nésahueme bétte noki át chúpari.

<sup>12</sup> Ketunene juebenak jípure, jita ín enchimneu noknakéhui, të enem kara ä huéria. <sup>13</sup> Të jü lütüriapo Espiritu yepsakätek, áapo sime lütüriau bíchaa enchim hueriunake; bueítuk kaa áapo ä éapo noknake, ál-la huaka simeta ä jikkajäu noknake; éntok enchim jünetuana huaka chúkula yebijnakemta bétana. <sup>14</sup> Áapo loriapo nee úttılınake; bueítuk ín átteapo ä nüka, enchim ä jüneriatuanake. <sup>15</sup> Simeta hua ín Áchay jıpurëu, ínapone két ä átteak; kılalıkune ínel jiaahua, ín átteapo ä nüka enchim ä jüneriatuanake.

*Al-leehuäu bíchaa kúaktianake, jü sirokuhame*

<sup>16</sup> 'Enchim kaa nee bínnakeu, kaa jaikika bëye; të júchi kaa jaikika bíınake, enchim nee bínnakéhui; bueítuk ínapone Áchaytau bíchaa huéıye.

<sup>17</sup> Huanäi huate ä discıpulom ínel náu jiaahuay:

—¿Jıtasa írı itou ä nokähui? Kaa jaikika bëye kaa itom ä bínnakéhui, të júchi kaa jaikika bëye, chúkula itom ä bínnakéhui; jıbueítuk Áchaytau bíchaa áu simë tíıya! <sup>18</sup> Inëlım jiaahuay: ¿Jáchısu jıau báare jáni, “kaa jaikika bëye”, tíaka? Katte át jüneyıa, ä nokıbechi.

<sup>19</sup> Jesús jüneyıy bempörım ä temajj bärëhui; huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Béjane enchim téjhuak: kaa jaikika bëye, kaa enchim nee bínnakéhui, éntok júchi kaa jaikika bíınake, enchim júchi nee bínnakéhui. ¿Jachem íachi náu nátemaje? <sup>20</sup> Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: buannakeem, éntokem jıokot jıaunake; jume ániat jíápsame éntok al-leenake. Të ínëlı jü enchim sirokäu násuk junne, jü enchim sirokäu al-leerıu bíchaa áu kúaktianake. <sup>21</sup> Jü jámut asoa bärëtek huantırıam ínnëınake, horata áu yúmako; të chúkula ılı outa asoak huantırıam koıptıanake, al-leaka ím ániapo outa yeu yoremıukä béchıbo. <sup>22</sup> Ánělem két én siroka; tëne júchi enchim bínnake. Huanäi jü enchim jíápsi al-leaka tahuanake, éntok kaabe ára enchim ä úhuaanake, juka enchim al-leähui.

<sup>23</sup> 'Huámeı taahuarımmechem kaita inou nátemajınake. Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, sime jita júne Dios Áchaytau enchim aahuäu ín téhuampo, Áapo enchim ä máknake. <sup>24</sup> Ketunem kaita áula ín téhuampo, én tájıı. Jıtem aahua, enchim ä mabetnakë béchıbo, éntok huaka enchim al-leäu yúmalatunakë béchıbo.

*Jesús yöla, ániat aneme béppa*

<sup>25</sup> 'Íkaine enchimneu nok-la, ejemployı; të taahuarı yúmanake, kaa ejemplomney ín enchimneu noknakéhui; ál-lane jünakiachısi enchim-neu noknake, jü Áchayhuarıta bétana. <sup>26</sup> Huári taahuarıchem ín téhuampo jıta áunake; ínapo éntok kanne jıta enchim áurıanake, jü Áchayhuarıtahui enchim béchıbo, <sup>27</sup> bueítuk jü Dios Átchay enchim nákke, bueítuk eme nee nákkek, éntokem Diostat ín yeu simlatukä bétana nee súalek. <sup>28</sup> Dios Áchayta anëpone yeu sika, í ániıu kóm yepsak. Júchine ıka ániata tó sika, jü Dios Áchaytau huéınake.

<sup>29</sup> Huanäi ä discıpulom ínel áu jiaahua:

—Enë jünakiachisi nooka, kaita ejemplota itou nokaka. <sup>30</sup> Ën ál-late jüneiya, sġmeta em jüneriähui; kġalikute kaita emou temaj mġtchi. Huäri béchġbote ä súale, Dios Áchayta bétana em yeu simlatukähui.

<sup>31</sup> Jesús éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachem én ä súale? <sup>32</sup> Taahuari yúmanake, éntok béja yúmala, sġkatuahuaka enchim chíbejtġnakēhui, huépülaka ä böochi; éntokem nee ínapola tō sġakanake. Tēne kaa ínapola taahua, bueġtuk jü Dios Áchay ínomak aane. <sup>33</sup> Íkġine enchimneu nok-la, ino bétana yánti jíapsihuamta enchim jípunakē béchġbo. Ímġ ániapem jíokot emo bínnake; tē katem kóm éiya: ínapone íkġi ániata kobala.

## 17

### *Jesús oraciompo ä discġpulom Diostau nok-riak*

<sup>1</sup> Jesús íkġi noksuka, téhuekau jġkau remtek, ínel jíaka:

—In Átchay, béja taahuari yúmala. Loriapē ä úttile, juka em Ūusi, áapörġk két loriapo enchi ä úttġlnakē béchġbo; <sup>2</sup> bueġtukē sġmem jíápsame béppa yäurata ä mák-la, huame sġme em ä mákkim jíbapo béchġbo jíapsihuamta am máknakē béchġbo. <sup>3</sup> Íri éntok ájġria, jü jíbapo béchġbo jíapsihuame: Enchi bem täyanakēhui, huaka huépülaik éntok tua lütüriapo Diosta, éntok juka Jesucristota, em äbo bíttuakähui.

<sup>4</sup> Ínapo ímġ buíapo aneka loriapo enchi úttilek. Béjane ä chúppak, juka tékilta em nee yáa sġhuēhui. <sup>5</sup> Ën éntok, ín Átchay, loriapē nee úttile em anēpo, huaka loriata émomak ín jípurekġihui, ániata kee yáhuay naateka.

<sup>6</sup> 'Em téhuamne am täyatuala, jume yoremem ím ániapo em nee mákkim. Émpē am átteaka nee am mákkak, éntokim em noki ġriak. <sup>7</sup> Ënim jünéaka tahuala, sġmeta juka em nee mákki emo bétana huēhui; <sup>8</sup> bueġtuk huaka nokta em nee mákakäu nam téjhuak. Bempo éntok ä mabetak, éntokim lütüriapom jünēiak emo bétana ín huēhui, éntokim enchi nee äbo bíttuakäu súale.

<sup>9</sup> Ínapone áme béchġbo emou nooka. Kanne huame huate ím ániapo aneme béchġbo nooka, ál-la huame em nee mákakäu béchġbo; bueġtuk émpē am átteak, <sup>10</sup> éntok sġmeta huaka ín átteakäu, émpē ä átteak, éntok juka em átteakäu, ínapone két ä átteak; éntokne áme béchġbo úttġluak.

<sup>11</sup> 'Ínapone kaa ím ániapo tahananake; tē ímēi ál-la ím ániapo taahua; ínapo éntokne emou huéiye. In Átchay, empo túhuay tápuni. Jume nee enchi mák-rim, em úttearē am ġeria, bempörġm náu huépülaítunakē béchġbo, itom náu huépülaítukä bénasi. <sup>12</sup> Ínapone em téhuam úttiarimmey am suayak, ímġ ániapo ámemak aneka. Huame em nee mákakäu ne suayak, éntok kaabe áu táruk, hua áu ä tárunakē béchġbo usiari jíbba, juka jíjterita át chúpnakē béchġbo.

<sup>13</sup> 'Tēne én emou huéenake; éntokne junēli nooka, ím ániapo aneka, juka ín al-leeri bempörġmmet yúmalasi ayunakē béchġbo. <sup>14</sup> Ínapo huaka em noki ámeu nok-la; éntok jume ím ániapo aneme am omtia, bempörġm kaa ím ániapo jometukä béchġbo, bueġtuk ínapo két kaa ím ániapo joome. <sup>15</sup> Kanne ímġ ániapo enchi yeu am huéria íaaka nooka, ál-la juénaraata bétana enchi am suaya íaaka. <sup>16</sup> Katim ím ániapo joome, ín kaa ím ániapo

jometukä bénasi. <sup>17</sup> Santosë am jiápsitua, em noki; tua lútüria. <sup>18</sup> Ím ániau em nee bíttuakä bénasi, ínapone két áman am bíttua, jume ániat jiápsammehui. <sup>19</sup> Ínapone bempörim béchïbo santosi jiápsa, bempörim lútüriapo santosi am jiápsinakë béchïbo.

<sup>20</sup> 'Kanne ímëi béchïbo jíba nooka, ál-la bempörim nokay, nee súalnakeme béchïbo kétchi, <sup>21</sup> símem náu huépülatunakë béchïbo, itom náu huépülatukä bénasi. Empo, ín Átchay, ínochi, ínapo éntok émochi; junëlim két itomak huépülatunake, jume ím ániapo aneme ä súalnakë béchïbo, enchi nee äbo bíttuakä bétana. <sup>22</sup> Huaka loriata em nee mákakäu, ínapone két am mákkak, bempörim náu huépülatunakë béchïbo, itom náu huépülatukä bénasi. <sup>23</sup> Ínapo ámechi, empo éntok ínochi, bempörim yúmalasi huépülatunakë béchïbo, jume ím ániapo aneme jüneenakë béchïbo, enchi nee äbo bíttuakä bétana, éntok enchi am nákekähui, em nee nákekä bénasi.

<sup>24</sup> 'In Átchay, jume em nee mákakäune ín anëpo két ínomak am an-ia, huaka loriata em nee mákakäu am bínnakë béchïbo; bueítukë nee nákkek, béja ketune juka ániata kee jee yáahuay naateka. <sup>25</sup> Lútula huëpo Achayhuari, huame ím ániapo joome katim enchi täyala, të ínapo enchi täyala. Ímëi éntok jüneya em nee äbo bíttuakähui. <sup>26</sup> Éntokne em téhuam am täyatuala enchi jabétukähui, éntokne jíba am täyatebonake, bueítuk jü em nee nákekau ámet am ayunakë béchïbo, ínapo éntok ámechi.

## 18

### *Jesús preeesotehuak*

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

<sup>1</sup> Jesús íkai noksuka yeu siika, ä discípulommaki, áman jakia Cedrón ti téhuaakau huáyтана bíchaa, huam huertata órekaipo; huämi kibakek ä discípulommaki. <sup>2</sup> Éntok Judas kétchi, huatem mampo ä toijnakëihui, áma täyay, bueítuk Jesús juebénasi ä discípulommak ámam náu yayajay. <sup>3</sup> Huanäi Judas áman yepsak, juebena sontarom huériaka, éntok tiöpopo alguacil tékilta joame. Jume pariseerom éntok tiöpopo chë nésahueme áman am bíttualatukay. Machiriaka, kúkutaka, éntok esparakam áman yájjak. <sup>4</sup> Të Jesús, símeta juka áu huéenakemta jüneriaka, bát ámeu yeu kíkteka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem jaria?

<sup>5</sup> Huanärim ínel ä yómmiak:

—Juka Jesús Nazarenota.

Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájaria.

Judas éntok ámemak huéiyey, hua bem mámpo ä tóijnakeme.

<sup>6</sup> "Ínapone ájaria" tä jiyay, amayim sájaka buíapo huáttek. <sup>7</sup> Jesús júchi éntok am natemajek:

—¿Jábetasem jaria?

Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Juka Jesús Nazarenota.

<sup>8</sup> Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Enchimne téjhuaasula ín ájariatukähui. Nechem jariätek, ímërem tója; éläpom sákanake.

<sup>9</sup> Íkái nookak, huaka ä noki ä nokakäu chúpnaکہ béchibo: “Huame em nee mákakäu, huépülak júnene kaa tärük.” <sup>10</sup> Huanäi jü Símon Peero, ejparam yeu huíkeka, huaka tiöpopo chë nésahuemta sáhuëu bátatana náka chúkti mámäkok. Íri éntok Malco ti téhuaakay. <sup>11</sup> Huanäi Jesús Perotau ínel jiaahua:

—Em ejparamë huaka bea bóosapo kibacha. Juka vaasota ín Áchay nee mákakäu, ¿jachune kaa ä jinake jáni?

*Jesús sumo sacerdoteta mámpo tóijhuak*

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

<sup>12</sup> Huanäi huame sontarom, jü tribuno yäura, éntok jume alguacilim sáhuëhui, Jesústam buíseka ä súmmak. <sup>13</sup> Huanärim bát huëpo Anástau yeu ä tójjak; bueítuk ikäri Caifás ä asëbuakay. Huäri huásuktiapo Caifás sumo sacerdotetukay. <sup>14</sup> Jü Caifás ínel jume judío yäuchimneu nok-latukay, huépul yoremta muknakeu türínake tíaka, jü pueblota béchibo.

*Peero Anásta tebatpo aaney*

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

<sup>15</sup> Huanärim Jesústa sáu kaatey, jü Símon Peero éntok senu ä disciipulo. Íkái disciipulota éntok sumo sacerdotë ä täyay. Huanäi Jesústamak ä teebat jóapo kibakek; <sup>16</sup> të Peero éntok päkun puertata bíá aaney. Huanäi jü disciipulo sumo sacerdoteta täyäu yeu siika. Huanäi huaka jámut puertata suayamtau nokaka, juka Perota áman kibaktuak. <sup>17</sup> Huanäi jü puertata suayame Perotau ínel jiaahua:

—¿Émpë két jü yoremta disciipulo?

Huanäi áapo ä yómmiak:

—Èe, kanne ájaria.

<sup>18</sup> Ámam jábuekay, huame áma sáyhuame éntok huame alguacilim. Náalatakam súkkähuey, bueítuk sébiakay. Peero éntok két ámemak áma huëka súkkähuey.

*Anás juka Jesústa temajek*

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

<sup>19</sup> Huanäi jü sumo sacerdotë Jesústa temajek, ä disciipulom bétana éntok jita am majtiähui. <sup>20</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Ínapo símem jíkkajäpo huame géntemneu nok-la. Jíbane jum sinagogapo éntok tiöpopo am majtiala, jum síme judíom náu yayájäpo. Kaitane éhuil nok-la. <sup>21</sup> ¿Jatchiake nee temaje? Huame nokta jíkkaj-lamë temaje jítasune ámeu nok-la. Bempo jüneiya jita ín ámeu nok-latukähui.

<sup>22</sup> Juka Jesústa ínëli nónokak, senu alguacil áma anëhui ä chóchonak, ínel jíaka:

—¿Jachë ínel ä yómmia, juka sumo sacerdoteta?

<sup>23</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaa türík nee nónokak, nokäe, ¿jáksu kaa türi jü ín nokakähui? Të tühuaata nee nokay, ¿jatchiake nee chónna?

<sup>24</sup> Huanäi Anás súmata, Caifás sumo sacerdotetau ä bíttuak.

*Peero Jesústa kaa áu täya tíya*

*(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)*

<sup>25</sup> Jü Peero tájimmeu huéeka súkkähuey, huanäi nátemaijhuak:

—¿Jachë empo két ä discípolommak huéiye?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Ee, kanne ájaria —tiahua.

<sup>26</sup> Senu éntok sumo sacerdoteta sáhuëu Perota náka chúktiakäu huahuaji inel áu jiaahua:

—¿Enchine bíchakam ténna, áman huertapo áamak enchi aneyo!

<sup>27</sup> Peero éntok júchi kaa áu ä täya tíaka nookak. Huanäi sep jü totoröra kúkusek.

*Jesús Pilaatotau yeu tóijhuak*

*(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)*

<sup>28</sup> Jesústam Caifásta jóapo yeu núk sájjak, palacio romaanou bíchaa. Ketune kethueytukay. Huanäi palaciohuim kaa kiimuk, bem jiöri báre béchïbo, pájcuá buáhuamta buá báreka. <sup>29</sup> Huanäi jü Pilaato ámeu yeu sika inel ámeu jiaahua:

—¿Jíta bétanasem ä nätua, ikä yoremta?

<sup>30</sup> Huanärim inel ä yómmiak:

—Íká yoremta kaa juénak yáalatukte kaa em mámpo ä tóij éiye.

<sup>31</sup> Huanäi jü Pilaato inel ámeu jiaahua:

—Emem ä huériaka, enchim ley nésahue páman ä yáuhua.

Judíom éntok inel ä yómmiak:

—Ítapo kaita lütüriata mákki, jábeta itom ménakë béchïbo.

<sup>32</sup> Inëlim jiaahuak, Jesústa nokakäu chúpnakë béchïbo, am jünee íaaka jáchin ä muknakëihui. <sup>33</sup> Huanäi jü Pilaato júchi palaciou kibakeka, Jesústa núnuka inel áu jiaahua:

—¿Jachë empo jume judíommeu Rey?

<sup>34</sup> Jesús éntok inel ä yómmiak:

—¿Jachë empo em éäpo inel jiaahua, o tattäbuika ino bétana inel emou jiaula?

<sup>35</sup> Pilaato éntok inel ä yómmiak:

—¿Jachu ínapo judío? Huame em pueblopo joome éntok huame sacerdotem chë nésahueme ín mámpo enchi tóij-la. ¿Jítasë yáala?

<sup>36</sup> Jesús ä yómmiak:

—Jü reytaka ín nésahueu kaa ímí ániapo joome. Të reytaka ín nésahueu ímí ániapo jométuk, jume ín sáhuëu nássua éiye, kaa judíom mámpo ín tóijna béchïbo. Të hua reytaka ín nésahueu kaa ímí joome.

<sup>37</sup> Huanäi jü Pilaato inel áu jiaahua:

—¿Huanäisu empo reytaka nésahue?

Jesús éntok inel ä yómmiak:

—Empo reytaka nee nésahue tíya. Ínapo íari béchïbo yeu yoremtna, éntokne íari béchïbo ím ániapo yebij-la, lütüriata bétana ín noknakë béchïbo. Sime huame lütüriat kateme ín nokim jíkkaja.

<sup>38</sup> Huanäi Pilaato inel áu jiaahua:

—¿Jítasa júri lütüria?

*Jesústa muknakeu bétana bette nooki at chupari*

*(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)*

Íneli jiausuka júchi yeu siika, judíommehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:  
—Kaita kúlpata nee át téula. <sup>39</sup> Të eme ínel ä boojoria, pájcuapo senuk  
ín búttianakêhui. ¿Jachem juka judíommeu Reyta nee búttia íaa?

<sup>40</sup> Huanäi júchi bemélasí simetaka nónokak, ínel jíaka:

—Júkai ée, Barrabásta ál-la.

Jü Barrabás éntok lak-rontukay.

## 19

<sup>1</sup> Huanäi Pilaato, Jesústa nuka ä bépsutebok. <sup>2</sup> Jume sontarom éntok  
huíchata huiköpäaka, ä coroona yáaka, kóbat áachä yétechak. Huanärim  
lilata ä sánkotuak; <sup>3</sup> éntokim ä chónaka, ínel áu jiaahuay:

—¡Jál-la maachi, judíommeu Rey!

<sup>4</sup> Huanäi Pilaato júchi yeu sika ínel ámeu jiaahua:

—Áachem suuhua, enchimmeune yeu ä tóija, enchim júneenaké  
béchibo kaita juénak ín át teähui.

<sup>5</sup> Huanäi yeu siika jü Jesús, huíchata coronaka éntok lilata sánkoka.  
Huanäi jü Pilaato ínel ámeu jiaahua:

—¡Ími huéiyek, í oöou!

<sup>6</sup> Huanäi huame Sacerdotem chë nésahueme éntok áma alguacilim ä  
bíchaka, söti tēka, ínel jiaahua:

—¡Kúrusichē ä popona! ¡Kúrusichē ä popona!

Pilaato éntok ínel ámeu jiaahua:

—Emem ä huériaka kúrusit ä popona, bueítuk ínapo kaita kúlpata át  
téuhua.

<sup>7</sup> Huanäi jume judíom ínel ä yómmiak:

—Ítapo senu leyta jípure, éntok júri leyta jíapo ámani, úttea ä  
muknakêhui, bueítuk áapo áu Diosta Üüsü tíiya.

<sup>8</sup> Jü Pilaato íkai jíkkajaka, chë júne máuj táytek. <sup>9</sup> Huanäi júchi palaciou  
kibakeka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jákusē joome?

Të Jesús kaa ä yómmiak.

<sup>10</sup> Huanäi jü Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Jachē nee kaa yommiak? ¿Jachē kaa júneiyya yäurata ín jípurêhui,  
kúrusit ín enchi poponaké béchibo, éntok enchi búttia béchibo?

<sup>11</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaitē yäurata jípu éiyey nee béj-reka, kaa jikat bétana ä máktuko.  
Júntuk hua em mámpo nee yéchakame chë júne Dios bejrim jípure.

<sup>12</sup> Huanäi naateka jü Pilaato ä búttia báreka éiyay. Të jume judíom jíba  
söti nokaka, ínel jiaahuay:

—Íkáre búttiakátek, ¡kaa Césarta amigok! Huä jábe áu rey joame,  
Césarta béj-rekam kaate.

<sup>13</sup> Huanäi jü Pilaato íkai jíkkajaka, juka Jesústa päkun yeu núk  
sika, yäurata yeyesäpo yejtek, huam Enlosado ti téhuaakapo; yorem  
nokpo éntok téta chíbelay tíau báare. <sup>14</sup> Kabara jisobahuakä pajko  
buáhuäu, senu taahuari áu béyey. Huäri taahuarit lúl-la kátekay. Huanäi  
judíommeu ínel jiaahua:

—¡Ími aane, jü enchimmeu rey!

<sup>15</sup> Të bempo chayeka ínel jiaahuay:

—¡Yehuë ä huéria! ¡Yehuë ä huéria! ¡Kúrusichë ä popontebol!

Pilaato éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachem juka enchim rey kúrusit nee popon íaa?

Huanäi jume sacerdotem nésahueme ínel ä yómmiak:

—Kaabetate éntok reyek, ¡Césarta jíbba!

<sup>16</sup> Huanäi bem mámpo ä tójjak, kúrusichä poponnä béchïbo. Huanärim Jesústa núk sájjak.

*Jesús kúrusit poponhuaka muukuk*

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

<sup>17</sup> Jesús éntok ä kúruj püakteaka yeu siika, Calaverau bíchaa, hebreo nokpo éntok Gólgota. (Yorem nokpo éntok mukila kóba káuhui tíau báare.) <sup>18</sup> Huämïrim kúrusit ä poponak, éntok guoyim áamaki; huépülaka mikótana, senu éntok bátatana, Jesús éntok áme násuku.

<sup>19</sup> Huanäi Pilaato titulo jïojteta yáaka, kúrusit ä yétchak; huäri jïojteri ínel jiaahuay: “Jesús Nazareno, judíommeu Rey.” <sup>20</sup> Huanäi juebena judíom íkái jïojteta nokak, bueítuk jum Jesústa kúrusit poponhuakapo buere jóära kaa mékka taahuay. Huäri jïojteri éntok, hebreo nokpo éntok griego nokpo éntok latín nokpo jïojtetukay. <sup>21</sup> Huanäi jume sacerdote judíom chë nésahueme Pilaatota ínel jiaahua:

—Judíommeu Rey të kaa ä jïojte; ál-lë ínel ä jïojte: “Áapo judíommeu áu Rey tíiya.”

<sup>22</sup> Pilaato éntok ínel am yómmiak:

—Huä ín jïojtekähui, béja jïojteri.

<sup>23</sup> Huanäi jume sontarom juka Jesústa kúrusit poponsuka ä sánkohuam núka, naikisim ä chúktiaka, náchá näikimtek. Juka béppa sánkota éntokim núka. Huäri éntok kaa náu jüktukay; senu huëpo síme náu jïjoatukay, jikat naateka kóm tájti. <sup>24</sup> Huanärim ínel náu jiaahua:

—Katta näikimtenake, ál-late náu ä jätenake; jábe tua áamak tahua-nake.

Íri íneli siika, juka Diosta noki jïojteri chúpna-kë béchïbo, ínel jámta: “Juka ín huáijhua súpem nat näikimtek, éntok ín béppa súpem éntokim náu jätek.” Júnëlim ä yáuhuak, jume sontarom.

<sup>25</sup> Jesústa kúruj náapo ä áyehua áma huéekay, éntok ä áyehua ákoro, éntok jü María Cleofasta juubi, éntok María Magdalena. <sup>26</sup> Huanäi jü Jesús, ä áiye bíchaka éntok ä disciipulo chë ä ná-këu két áma anemta, ä áyebeu ínel jiaahua:

—Empo, jámmut, jümü aane jü em ásoa.

<sup>27</sup> Chúkula ä disciipulobeu éntok ínel jiaahua:

—Jümü aane jü em áiye.

Huäri taahuarit naateka jü disciipulo ä jóapo ä mabetak.

*Jesús muukuk*

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

<sup>28</sup> Chúkula íkái simsukäpo, jü Jesús, jünéaka simeta chúpilatukähui, ínel jiaahuak, juka Diosta noki jïojteri chúpna-kë béchïbo:

—Bäi mukene.

<sup>29</sup> Vaaso vinagrey tápunika áma mánekay. Huanäi bempo vinagrepo esponjata kómonia-ka, kútachä súmaka tempä óreriak. <sup>30</sup> Jesús, juka vinagreta jisuka, ínel jiaahua:



—Béja chúppuk.  
Huanäi kóm kóbateka muukuk.

### *Jesús sánä chakäku naa búrujti sóahuak*

<sup>31</sup> Pájcuata béchibo jita nau toijhuayo senu taahuarita bëye béchibo, huanäi jume judíom jimyore táapo jume kókkolam takahuam kaa kúrusimet am tahua iaaka, bueítuk ïri taahuari tüisi yörisi machiakay. Huäri béchibom Pilaatotau kimuka áu nookak, guók óttam am kóttiria iaaka, kóm am jóaná béchibo. <sup>32</sup> Huanäi jume sontarom áman yájaka, huépülak bát guók kóttiak, alé bénasi huaka senuk két áamak kúrusit poponta. <sup>33</sup> Huanärim Jesústau yájaka béja ä mukilatukäu ä bíchaka, katim ä guók kóttiak.

<sup>34</sup> Të senu sontaro ä lansammea sánä chákäku naa búrujti ä sóiyak. Huanäi sep ójbo át yeu búitek, éntok báam. <sup>35</sup> Ä bíchakame ikäi nooka; ä nokäu éntok lütüria. Áapo éntok jüneiya lütüriata áu nokähui, enchim két ä súalnaké béchibo. <sup>36</sup> Bueítuk ínëli yeu siika, juka Diosta noki jjojteri chúpnaké béchibo, ínel jiamta: “Kaita ä ótahuam kóttiatunake.” <sup>37</sup> Éntok két tábui jjojteri ínel jiaahua: “Akim ä bínnake, huaka naa búrujti lansammea sóata.”

### *Jesús máahuak*

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

<sup>38</sup> Chúkula simeta ikäi simsuko, José Arimatea pueblpo joome, éhuil Jesústa disciipulotukay jume judíom májhueka, Pilaatotau nookak licenciata áu aahuakä, juka Jesústa takaahua núk sim báreka. Pilaoto éntok ä licenciak. Huanäi ä núk siika, juka Jesústa takaahua. <sup>39</sup> Jü Nicodemo, hua bannaataka Jesústau tukaapo nóitekaihui, két áma yepsak, juka mirra éntok áloe náu kütílata huériaka, batte cuarenta kilotukay. <sup>40</sup> Huanärim Jesústa takaahua núka, sábanampo áa bitiak perfumeta át huáttiaka, jume judíom kókkolam mamähua, bem ä boojoria pámani. <sup>41</sup> Huerta áma órekay, jum kúrusit ä poponhuakapo. Ímí éntok ánimata máa béchibo guójöria bemelataka áma buéjytukay; huámiri kaabe jee máahuay. <sup>42</sup> Imíri judíom pájcua yabahuakä jita nau toijhua béchibo, éntok juka ánimam mamáhuäpo kaa mékka óreka béchibo, Jesústam huämi máak.

## 20

### *Kókkolam násuk jábitehuame*

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

<sup>1</sup> Júnakoy lominko táapo, jü María Magdalena kethueysu ánimam mamáhuäu bíchaa siika, ketune ili kútkuako; huanäi juka tétata áy ä páttiari mékka biaktiata bitchak. <sup>2</sup> Huanäi búiteka ámeu yepsak Símon Perotahui, éntok huä disciipulo Jesústa nakëibehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Señortam jum ánimam mamáhuäpo yeu núk sákala, éntokte kaa jüneiya jákun ä tóijhuakähui.

<sup>3</sup> Huanärim ánimam mamáhuäu bíchaa sájjak, jü Peero éntok jü senu disciipulo. <sup>4</sup> Náhuim teenney, të jü senu disciipulo chë úttia búitek Perota béppa; huanäi áapo bát áman yepsak. <sup>5</sup> Huanäi áman kóm sika, jume sábanam áma órekame bitchak, të kaa tua huáijhua kibakek. <sup>6</sup> Huanäi Símon Peero áa sáu áman yepsak. Huanäi ánimam mamáhuäpo

guójörïau kibakeka, jume sábanam áma órekame bitchak; <sup>7</sup> éntok jume sánkom Jesústa kóbat ámey bítiatukaihui. Ímëi kaa sábanammak órekay, ál-lam náu tóttiataka sékána órekay. <sup>8</sup> Huanäi hua senu disciipulo két áman kibakek, huam ánimam mamáhuáu bát yepsakame. Íri Jesústa jiabitekau bíchaka, huanäi ä súsualek. <sup>9</sup> Të jiojteritachim kee jee jüneiyay, kókkolam násuk ä jíabitenakeu úttiatakaihui. <sup>10</sup> Huanäi jume disciipulom nóttek, huame ámemak anemmehui.

*Jesús María Magdalénatau áu yeu machiriak*

(Mr. 16:9-11)

<sup>11</sup> Të María, kókkolam mamáhuäpo päku aneka, buaanay. Huanäi buanakasu kóm reemtek, ánimam mamáhuáu guójörïau bíb báreka. <sup>12</sup> Huanäi guoy ángelesim totösalik sánkoka áma jokame bitchak, seenuk ä kóbaka bókai bétana, seenu éntok ä guókeka bókai bétana, huam Jesústa takaahua tektukaipo. <sup>13</sup> Huanärim ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jatchiakasë buaana?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—In Señortam núk sájjak; én éntokne kaa jüneiya jákun ä tóijhuakähui.

<sup>14</sup> Ínëli jiausuka, kúakteka Jesústa áma anemta bitchak; të kaa jüneiyay ä Jesústukaihui. <sup>15</sup> Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jatchiakasë buaana? ¿Jábetasë jaria?

Áapo éntok, jü huertata suayame jáni tí eäka, ínel áu jiaahua:

—Señor, empo ä núk simlatuk, nechë téjhua jákun em ä tóij-latukähui.

Ínapone áman ä nüka ä núk sim báare.

<sup>16</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—¡María!

Áapo éntok kúakteka ínel áu jiaahua:

—¡Raboni! —Maestro tiaú báare.

<sup>17</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Katë ínot mámma, bueítuk ketunene kee ín Áchaybeu jikau siime.

Të jume ín sailammehüé sika am téjhua: “In Áchaybeu éntok enchim Áchaybeune jikau huéé báare, ín Diostahui éntok enchim Diostahui.”

<sup>18</sup> Huanäi María Magdalena áman siika, jume disciipulommehui, juka nokta ámeu huériaka Señorta ä bil-latukä bétana, éntok áapörík, Señorta, ínel áu jákähui.

*Jesús ä disciipulommeu áu yeu machiriak*

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

<sup>19</sup> Huanäi huäri lominko taahuarit tukariu yúmay, jume disciipulom judióm májhueka náu rúktilatamak puertam páttialatukay. Huanäi Jesús ámeu yeu machiak. Huanäi áme násuk kíkteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Yánti ehume enchimmaktunake.

<sup>20</sup> Ámeu tebotesuka, mámmam am bíttuak, éntok sánärim lansammeý ä sóahuakäpo. Huanäi jume ä disciipulom tüüsi al-lëiak, juka Señorta bíchaka. <sup>21</sup> Huanäi Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—Yánti ehume enchimmaktunake. Juka ín Áchay nee äbo bíttuakä bënasi, ínapone két enchim áman bíttua.

<sup>22</sup> Íkai noksuka am pujiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Espíritu Santotem mabeta. <sup>23</sup> Huame jábem Dios bejri béchïbo enchim jïokorekäu jïokoritunakemme; huame jábem Dios bejrim béchïbo enchim kaa jïokorekäu, katim jïokoritunake.

### *Jü Toomas kaita súalëra*

<sup>24</sup> Të jü Toomas, doocemmak näikiatukaihui, Guoguöri tíame, kaa ámemak aaney, Jesústa ámeu yeu machiako. <sup>25</sup> Huanäi huame huate discípulom ínel áu jiaahua:

—Juka Señortate bitchak.

Ápo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Kanne jum mámpo laavosim át jábuekaïpo señam bichátek, éntok kaa huam laavosim át jábuekaïpo át sútutek, éntok huam sánärim chákäku lansamme y ä sóapo kaa át mámtekateko kaibune ä súalnake.

<sup>26</sup> Chúkula guoj naiki taahuarim huéy áma huáijhuam aaney, Toomas éntok ámemaki. Huanäi Jesús áma yepsak, jume puertam éntok páttiatukay. Huanäi áme násuk kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Yánti ehume enchimmaktunake.

<sup>27</sup> Huanäi Tomastau ínel jiaahua:

—Ímire ínot sútute, éntoke ín mámam bitcha; éntoke ínot mánte ín sánärim lansamme sóapo. Katë kaita súalëra. ¡Nechë súale!

<sup>28</sup> Huanäi Toomas ínel ä yómmiak:

—¡In Señor, éntok ín Dios!

<sup>29</sup> Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Toomas, em nee bíchakä béchïbë nee súale. ¡Diosta tü erimmeyim tápuni, huame kaa nee bíchaka nee súaleme!

### *Jume librom jita béchïbotukähui*

<sup>30</sup> Jesús juebena señaalim yáhuak, chë ímëi béppa, jume ä discípulom bíchäpo; huámëi éntok katim ímí libropo jïojteri. <sup>31</sup> Të ímëi jïojtehuak enchim ä súalnakë béchïbo, juka Jesústa Cristotukähui, hua Diosta Ūusi, bueítuk ä súaleka enchim jíapsinakë béchïbo, áapörík téhuampo.

## 21

### *Jesús guoy búsan discípulommeu áu yeu machiriak*

<sup>1</sup> Chúkula Jesús júchi ä discípulommeu áu yeu machiriak, Tiberia bahue mayoachi. Ínëli yeu siika: <sup>2</sup> Náhuim aaney, jü Símon Peero, Toomas jü Guoguöri tíame, Natanael pueblo Caná Galiléa buiärapo joome, jume Zebedeota úusim, éntok huate guoyika ä discípulohuam. <sup>3</sup> Símon Peero ínel ámeu jiaahua:

—Kúchumne buj báare.

Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo kët émomak kat báare.

Huanärim canoapo jámuka sájjak. Të huäri tukaarit kaitam buíssek.

<sup>4</sup> Béja matchuu bíchaa, Jesús ámeu yepsak, jum bahue mayoachi. Ä discípulohuam éntok kaa ä táyay, ä Jesústukaihui. <sup>5</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Uusim, ¿jachem jita jípure buä máтчhik?

—Ëe —tim áu jiaahua.

<sup>6</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Canoata báta bétanem jítërim jímma; huanärem kúchum buíjnake.

Huanärim áman am jímmaaka, kara yeu am huíkkey, yún kúchum bem játiakä béchibo. <sup>7</sup> Huanäi hua disciipulo Jesústa nákeihui, Perotau ínel jiaahua:

—¡Jü Señor!

Símon Peero, Señorta jíay ä jikkajaka, ä sánkohua huikojtek, bueituk áu ä úhuaalatukay. Huanäi báau áu jímmak. <sup>8</sup> Huanäi jume huate disciipulom canoamak yeu yájjak, jítërim kúchummea tápunik huík sákaka; bueituk kaa mékkatukay jum bahue mayoahui, jíba tua cien meetrotukay. <sup>9</sup> Buíahuim kóm chépteka óbam téhuak, éntok huépü kúchuta áma béppa tekta, éntok páanim áma órekame. <sup>10</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume kúchum enchim buísekáhuem ábo huéria.

<sup>11</sup> Huanäi jü Símon Peero áma jámuka jume jítërim buíau yeu huíkkek, ciento cincuenta áma bájj buere kúchummaki; tẽ am juebenamtuk junne, jume jítërim kaa síutek. <sup>12</sup> Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ábem sájaka jíbuä.

Jume disciipulom bem át guómtia béchibo, kaabe ä temajek ä jábétukaíhui, jünéaka ä Señortukaíhui. <sup>13</sup> Huanäi Jesús áman sika jume páanim nuka am miikak. Alẽ bénasi kúchuta kétchi.

<sup>14</sup> Iri béja jü bájjikuntuka huéiyey, juka Jesústa ä disciipulommeu áu yeu ä machiriáhui, kókkolam násuk jíabitesulataka.

*“In kabaramẽ suaya”*

<sup>15</sup> Huanäi jíbuásukam jü Jesús Símon Perotau ínel jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache empo chẽ nee nákke, ímei béppa?

Huanäi ínel ä yómmiak:

—Jeehui, Señor; émpẽ jüneiya enchi ín nákehui.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—In kabaramẽ suaya.

<sup>16</sup> Júchi éntok guosa huẽpo ínel áu jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache nee nákke?

Peero éntok ínel ä yómmiak:

—Jeehui, Señor, empo jüneiya nee enchi nákehui.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—In kabaramẽ suaya.

<sup>17</sup> Bájjikun huẽpo ínel áu jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache nee nákke?

Huanäi jü Peero kaa al-łéiak, báisi junéli áu ä jíakä béchibo. Huanäi ínel ä yómmiak:

—Señor, émpẽ simeta jüneria; émpẽ jüneiya enchi ín nákehui.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—In kabaramẽ suaya. <sup>18</sup> Tua lútüriapone ínel emou jiaahua: Júbua yótuke empo emo sásankotuay, éntoke em huée bárẽu bíchaa sisimey; tẽ béja ólatuka, em mámamẽ rutuktianake, éntok tábuika enchi sánkotuanake, éntok kaa em huée bárẽu bíchaa enchi huériunake.

<sup>19</sup> Ínẽli nokaka ä jüneetebok, jáchin mukuka Diosta ä úttílnakẽihui. Íkai noksuka ínel jiaahua:

—¡Ino sáukẽ huéiye!

*Huä disciipulo chë nákhuame*

<sup>20</sup> Jü Peero, amáu remteka, juka disciipulota Jesústa chë nákëu bitchak, áme sáú huémta, hua áman tukaapo jïbuáhuay át huijjüteka kátekäihui, ínel áú jíakäihui: “Señor, ¿jábesu hua enchi nénkinakeme?” <sup>21</sup> Peero ä bíchaka Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¿ïsu? ¿Jítasu áú huéenake jáni?

<sup>22</sup> Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Ínapo ínel éátek, áapörík tahuanakeu júchi ín yepsáú tájti, ¿jítasë áma táru? Émpë ino sáú huéiye.

<sup>23</sup> Huanäi ïri noki chíbejtek jume hermaanom násuku, huákäi disciipulota kaa muknakëihui. Të Jesús kaa junëli jiau báarey jiöbe, ál-la ínel jiaahuak: “Ínapo ínel éátek áapörík tahuanakeu júchi ín yepsáú tájti, ¿jítasë áma táru?”

<sup>24</sup> ïri ájária jü disciipulo íari bétana nokakame, éntok íari bétana jïjtekame; éntokte jüneiye, ä nokíhua lütüriatukähui.

<sup>25</sup> Jesús huatek juebenak yáuhuak. Huámëi hueuhuëpulaka nátepua jïjtotukátek, ínenne éiya, jamak ím ániapo júnem kaa beeki éiyey, huame librom jïjterim. Júnentunake.

## Jume Apóstolim Yáari

### *Juka Espíritu Santota ám makrokähui*

<sup>1</sup> Empo Teófilo, huam bat in emou jiojtekäpone simeta jiojtek, inapo jü Lucas, juka Jesústa yáakähui éntok yore ä majtiakähui, ä tékil ä naatekäpo naateka, <sup>2</sup> téhuekau ä sikäpo tajti. Kee jee téhuekau huéeka jü Espíritu Santota úttiäray jume apóstolim yéu ä púakäu tüisi téjhuak jita bem yáanakähui. <sup>3</sup> Mukuka, chükula jiápsaka ámeu au yeu machiriak. Jum cuarenta taahuarimpo núkisi machisi ámeu au yeu machiriak, am jünee iaaka ä jiapsä bétana, éntok Diosta nésauhué bétana ámeu nokaka.

<sup>4</sup> Ketune jume apóstolimmak aneka, Jesús bempörim, jume apóstolim, téjhuak kaa jum buere joära Jerusalémpo yéu am katchahueka. Inel ámeu jiaahua:

—Jukem in Átchay enchim téjhuari boobíchaihui, huaka áa bétana in enchimneu nokakähui. <sup>5</sup> Lútula huépo Juan báammea yore batóak, té chükula kaa jaiki taahuarim huei Dios tábuiasi enchim batónake, jü Espíritu Santoyi.

### *Jesús téhuekau jikáu siika*

<sup>6</sup> Jesústahuim nau yájaka inel au jiaahua:

—Señor, ¿jatché én juka Israelta yäura bannaataka bénasi tahuárianake jáni?

<sup>7</sup> Huanäi Jesús inel am yómmiak:

—Kaa enchimneu chäka enchim ä jünérianakähui juka jauhuey Dios Áchayta jita yáanakähui, huaka áapörík jíba jünériähui. <sup>8</sup> Té juka Espíritu Santota enchimneu kom yumáko útteam jipunake, huanárem yeu sájaka huaka in yáari enchim bíchakäu jume géntemneu noknake jum buere joära Jerusalémpo, éntok síme Judea buíaräpo éntok Samária buíaräpo, éntok jakum buíata yumäu tajti junne.

<sup>9</sup> Inéli jiáusuka, bempörim ä bíchaisu, Jesús téhuekau jikáu siika. Huanäi jü namú au yúmaka ä páttiak. Huanärim kaa júchi ä bitchak. <sup>10</sup> Bempörim téhuekau puseka Jesústa am bíchaisu, guoi yorémem totosalik sánkoka áme náapo yeu machiak. <sup>11</sup> Huanärim jume apóstolimneu inel jiaahua:

—Eme oóhuim Galiléapo joome, ¿jatchiakem huépüsi téhuekau bitcha? Íri Jesús enchim násuk téhuekau jikau sikame júchi äbo kom yebijnake jikau ä huey enchim ä bíchakäpo bénasi.

### *Jü Matías yeu púahuak Judasta tekia ä mabetnaké béchïbo*

<sup>12</sup> Huanärim jü kauhui Oliivo téamtat kóm sájaka buere joära Jerusaléniu bíchaa nóttek. Kaa tua mekka, senu kilometrotu máchiakay, jimyore táapo rerejtihua bémutukay jïbba. <sup>13</sup> Huanärim jum pueblou yájaka, jü kari nat béppa jokäpo jikat kímmuk, huam jíba bem anéïpo. Jume áma nau anéïhuim: Jü Peero, éntok Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Toomas, Bartolomé, Mateo, Jacobo Alféota üusi, Simmom jü cananístammak huéeme, éntok Judas Jakóbotamak huéri. <sup>14</sup> Síme ímei

éntok Jesústa sailam, éntok ä áyehua María, éntok huate jaámuchim, áma nau yayajai oraciompo Diostau nok báreka.

<sup>15</sup> Huámechi taahuarimmet jum Jesucristota súalhuäpo nau huéerim jibatuaam ciento veintetukay, jume áma náu aneihui; jü Peero áme násuk kíkteka ínel ámeu jiaahua:

<sup>16</sup> —Eme ín hermaanom, tua útteatukay huaka bannaataka Espíritu Santota noki jiojteta chúpnakehui, huaka Davidta ä noktuakähui Judasta bétana, hua Jesústa pereesotekame am aniakame. <sup>17</sup> Bueituk í Judas itomak näikiatukai, éntok tékiata itomak jípurei jiöbe, <sup>18</sup> té áapo yeu siika. Huanäi hua tomi juénak yáaka áí ä béjtuahuakäubei buía jínnuhuak. Huanäi chúkula au cháiyak. Áu cháaka éntok, sihua pejti kón huétchek. <sup>19</sup> Huame Jerusalémopo joome ikäi jünériaka, juka buíata jínnuhuakamta bem nokpo Acéldama ti téhuaatuak, jü buía ójbota béjhui jinnuri tiau báare. <sup>20</sup> Kíalíku jü Espíritu Santo juka Davidta ínel jiojtetuak jum libro Salmompo:

Éläpo jü ä jóuhua jímmaatunake;  
kaabe éntok áma jóanake.

Éntok ket ínel jiaahua:

Éläpo tábuika juka ä tékia mabetnake.

<sup>21</sup> ‘Úttea senuk itom yeu púanakähui itomak ä tékianaké béchibo, Jesústa jíabitekä bétana ä noknaké béchibo. <sup>22</sup> Jü tahuari Juanta ä batóakäpo naateka téhuekau ä sikäpo tajti hupülaka itomaktunake, Jesústa kókkolam násuk ä jíabitekäu bíchakame.

<sup>23</sup> Huanärim áme násuk guoyim yeu púhuak: Juka Matíasta, éntok José Barsabasta, Justo titéhuaakamta. <sup>24</sup> Huanärim oraciompo Diostau nookak:

—Señor, empo síme yorémem jíapsi jünériame, itómë tejhua ímëi guoyim násuku jábetasë yeu púala, <sup>25</sup> huaka apóstolta tekia ä jonáké béchibo Judasta tárukahui, bueituk áapo Diosta áa yáaka béchibo ä näikiariu bíchaa siika.

<sup>26</sup> Huanärim am sortiaroahuak, Matíastat huétchek, jü tékia. Huanäi naateka huame once apóstolimmak näikiahuak.

## 2

### *Espíritu Santota yepsakähui*

<sup>1</sup> Juka Pentecostés pajkota yumáko, síme jume Jesuristota súaleme náu lópola aaney; nánancha éaka. <sup>2</sup> Huanäi jáhui tehueka bétana jíkkajtuk, jekata úttea huë bénasi jíaka. Huanäi jü káari bem anéipo jáhuiy tápunak. <sup>3</sup> Huanäi jume nínnim bénaka éntok taj rupáktiriata bénaka ámeu yeu machíak, hupülaka símem bëkatana emo näikimtelataka. <sup>4</sup> Huanäi síme Espíritu Santoy tapunak, éntokim tábui nokpo noktátek jum Espíritu Santota am noktúá pámani.

<sup>5</sup> Huámechi taahuarimmet jum buere joära Jerusalémopo judíom aaney, Diosta nésahui joame, síme ániat bétana áma yáij-lataka. <sup>6</sup> Huaka jáhuita kusisi jáamta jíkkajaka jü génte nau rúktek. Huanärim búruk eiyai, bueitukim huëpulaim bem noki am nokái am jíkkajai <sup>7</sup> áachim guómtilataka tahuaka ínel nau jíaka:

—Jachum kaa Galiléapo joome síme imi nokame, <sup>8</sup> ¿jáchisu júntukim huepúlaka itom yoiyohuam nokpo nooka? <sup>9</sup> Ímim ito násuk aane jume géntem Pártiapo joome, Médiapo, Elampo, Mesopotámiapo, Judea bétana, Capadocia bétana, Ponto bétana, éntok Asia buiära bétana, <sup>10</sup> Frigia bétana, Panfilia bétana, Egipto bétana, éntok África buiaräpo Cirene pueblo chíkola joómem. Romáanom júne im aane im jóakame. Huate tua judiómtaka im aane, huate éntok, kia bem boojóriäpo ámemak kimúlamtaka. <sup>11</sup> Huate ket Creta bétana im aane, éntok buiära Arabia bétana. Të símete tua itom nokpo juka kaa jaibu johuamta Diosta yáari bétana nokame jikkaja.

<sup>12</sup> Síme at guómtilataka kaachin anmáchiakai. Huanärim nau emo nátemaje:

—¿Jítatu báaresa jáni iri?

<sup>13</sup> Huate éntok, am junnériaka ínel jiaahua:

—Bempo kíalim naakolam.

### *Késam Perota géntemueu nokakähui*

<sup>14</sup> Huanäi jú Peero kiktek, jume once apóstolimmaki. Huanäi kusisi jume géntemueu ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Judéapo joome éntok síme buere joära Jerusalémpo jóakame, íkarem júneria, éntokem tüisi ä jikkaja íka ín enchimueu nokbárëhui. <sup>15</sup> Ímëi oóhuim katim naakolam enchim am ériä bénasi, buëituk kethuéeyo, én jübua jamak bátanim jiaahua. <sup>16</sup> Í enchim jikkajäu júnen hua profeta Joelta nokákähui ínel jíame:

<sup>17</sup> Jume taahuarim lüteyo, tiahua jú Dios,

juka ín Espíritune síme yorémemmet chibejtianake.

Huanäi jume enchim úusim éntok enchim mälam juka ín Espiritu am noktúähuim noknake, jume jübua yoyótume éntok, tenkunta bénasi éaka Diosta bétana huentta bínnake.

Jume öolamm entok tenkunake.

<sup>18</sup> Tua lütüriapo huámechi taahuarimmetne ín sáuhuëhuimmet ohuim entok jamuchimmet ín Espiritu amet chibejtianake,

huanärim juka ín Espirituta am noktúäu noknake.

<sup>19</sup> Áman téhuekapone at guómtisi machik yeu machírianake, imi buíapo éntokne ímëi señaalim ayutuanake:

ójbo, tajji éntok buichía jaahua.

<sup>20</sup> Jú tää kaa machisi tahuanake,

jü mecha éntok, ójbota bénasi síkilisi,

kee juka täahuata yúmayero juka Señorta,

buéresi ujjoris yepsayo.

<sup>21</sup> Huanäi síme huame Señorta téhuam yöreka am tehuame jínëütunake.

<sup>22</sup> Júntukem ikäy nokta jikkaja eme oóhuim Israelítam, Dios juka Jesús Nazarenotat enchim tayatuak, buéresi at guómtisi machik señaayáalim yakari áapörík huämi. Bueituk ä kókkohuame kara jíbba ä úttiäray bétuk ä jípurey. <sup>23</sup> Júnentaka junne huam Diosta bannaataka áachä jünaktekäpo áman enchim mampo ä tóijhuak, eme ä pereesoteka jujjuëna yöremem mampo ä yétchak, kúrusit ä poponaka bem ä ménakë béchíbo.

<sup>24</sup> Të Dios júchi ä jjabitetuak, hua kókkohuamta útteara bétana áma ä



yorétuaka, bueituk hua kókkohuame kara jíba ä ütteara bétuk ä jípurei.

<sup>25</sup> Bueituk David Jesústa bétana nokaka inel jiaahua:

Ínapone jíba juka Señorta bitchay inomak anemta.

Bueituk áapo inomak ín báta bétana inomak aane,

kayta ára nee tatabnake.

<sup>26</sup> Kíalikune tüisi jíapsipo al-leaka tahuak ín niní junne ál-leaka nooka.

Éntokne kaitat jachin eiya ín takahua muknakey junne át boobíchaka,

<sup>27</sup> bueituk empo ín jíapsi kaibu huam kókkolam násuk tahuárianake,

éntoke hua em nákéu santosi au nükamta takahua kaybu nasóntunake.

<sup>28</sup> Empo nee téjhuak jachin ayuka ín yu jíapsinakèhui,

éntoke buéresi nee al-leetuanake inomak aneka.

<sup>29</sup> 'Eme inomak huéerim, tua machisi júneriahua juka itom yoyöhua

Davidta mukilatukàhui bóoveda ketune ímí buíapo óorek. <sup>30</sup> Të jü

David profeetatukay; kíalíku júneyai juka Diosta au ä nátuakàhui éntok

ä lütüría yáakàhui senuk áapöríkut yeu simriata Cristotunakèhui, ä

nésauhuépo ä nésaunakè béchíbo. <sup>31</sup> Kíalíku jü David profetataka chë

bannaataka ä bil-lataka juka Cristota jíabitenake bétana nookak, entok

huaka ä jíapsihua kaa kókkolam násuk tahuánake bétana, entok ä

takahua júne kaa nasontunake bétana. <sup>32</sup> Júnèli jü Dios íkái Jesústa

jíabitetuak, éntok fári bétana síme ítapo testiigom. <sup>33</sup> Dios ä báta bétana

ä yétchak yörisi machiku. Huanäi juka Espíritu Santota mabétaka, huaka

Dios Áchaita nátuari, áapo itou ä bíttuak. Júntuk í enchim bíchàhui

éntok enchim jíkkajàhui áa bétana huéiye. <sup>34</sup> Bueituk kaa áapo jü David

téhuekau jíkáu siika; bueituk áapo, jü David, inel jiaahua:

Jü Dios ín Señorbeu inel jiaahua:

"In báta bétanë yeesa yörisi machiku,

<sup>35</sup> jume em béj-rim em ütteara bétuk ín tahuáriäu tajti."

<sup>36</sup> Júntuk eme síme jü pueblo Israel, akem ä júneria lútula huépo

íkái Jesústa enchim kúrusit popóntebokäuta jü Dios Señorpo ä tahuáriak

éntok Cristopo, bueituk áapo yéä púhuak ä nésaunakè béchíbo.

<sup>37</sup> Íkärím jíkkajaka, bem jíapsipo ä jímmaaka, tüisi kaa al-léaka

taahuak. Huanärim Perotau inel jiaahua éntok jume huate

apóstolimmehui:

—Eme itomak huéerim, ¿ensu, jáchisute ayúnake?

<sup>38</sup> Huanäi Peero inel am yómmiak:

—Emóem temajeka jíapsi kúakte Diostau bíchaa, éntokem síme emo

batótebo Jesucristota téhuampo, enchim kaa túhua yáarímmet enchim

jíókorinà béchíbo. Huanäi jü Dios juka Espíritu Santota enchímmet kom

jünaktenake. <sup>39</sup> Bueituk hua Diosta nátuari enchim béchíbo náikiari,

éntok enchim úusim béchíbo, éntok kia síme huame mekka aneme

béchíbo junne; kia jábeta béchíbo juka itom Señor Diosta nunubárèhui.

<sup>40</sup> Jü Peero íkái noksuka, éntok huátek ámeu nokaka, inel am téjhuak:

—Ime génte én kat-riame jujuéna násukem yeu kaate, bueituk jü noki

béttesi machika ámet hüechila.

<sup>41</sup> Júnèli huame íkái tü nokta súalekame batóhuak. Huanäi huáchí

taáhuarit bají miltumáchika jume Jesucristota súalemmeu rúktek.

<sup>42</sup> Huanäi síme jíba huame apóstolim am majtíá páman kaatei, nánancha

éaka éntok Diostau buanaka. Éntokim nau rúkteka jume páanim nat nánäikimtei Señorta am sáhuekä bénasi au bem huáatinaké béchïbo.

*Jume Jesucristota bat súalekame jachin emo nükähui*

<sup>43</sup> Sime jü génte at guómtilatata taahuak. Jume apóstolim éntok, juebena señáalim kaa jaibu johuame johuai. <sup>44</sup> Sime jume Jesucristota súaleme huépulai bénasi nau aaney, éntokim bem áttea nau átteakai. <sup>45</sup> Bem áttea, jita júne bem jípurëhuim nénenkai, huanäi huame jábesu jítasä ámeu bëyë huéeläpom juka tómita ámet nánäikimtei. <sup>46</sup> Chikti táapom jïba bénasi éaka jum tiöpopo nau aaney, éntokim jum bem jóapo nau yájaka al-léaka nau jïbuäi, kaachin emo ériaka. <sup>47</sup> Diosta bétanam tühuata nookai ä baisáuhueka, éntok sime jü génte am nakkei. Jü Señor entok, chikti táapo jume ä jínëusimëu huame huate ä súalemmeu rúktiasimey.

### 3

*Jü yorem guok löitaka tómtilatata türiak*

<sup>1</sup> Séjtul bájim jïpo kupteu bíchaa jü Peero éntok Juan nau kateka jum tiöpopo jíkáu sájjak Diostau buabuánhuäu orapo, judíom ä boojoria bénasi. <sup>2</sup> Chikti táapo senu yoreme guok löitaka yeu tómtilatata huämi tiöpo puértaapo totóijhuai, Hermosä teäpo, limojnata áu iaahuaka, jume áman kimummehui. <sup>3</sup> Huanäi jü löi juka Perota éntok Juanta tiöpopo kimúi am bíchaka, limojnata ámeu aahuay. <sup>4</sup> Huanäi jü Peero entok Juan jáptekam tua ä bitchak. Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Ítochë suuhua.

<sup>5</sup> Huanäi jü yorem löi ámet puseka taahuak jita júne áu mik máchileka.

<sup>6</sup> Të jü Peero ínel au jiaahua:

—Kanne tómek jïöbe, tëne ín jípurëumak enchi aníanake: Jesucristo Nazaretpo jometa úttearammeyë kíkteka naa huéiye.

<sup>7</sup> Huanäi jü Peero mampo bata bétana ä buíseka ä kétchak. Sep lauti éntok, jum térökiampo útteaka taahuak éntok sime jum guókkimpo.

<sup>8</sup> Huanái jü löi jíkáu chépteka kíktek éntok naa huee táitek. Huanäi ámemak jum tiöpopo kibákek. Huéeka éntok jíkáu chéptisimeka, Diosta úttiley. <sup>9</sup> Sime hua génte áma anéihui ä bitchak ä huéeyo, éntokim ä jikkajak Diosta ä úttileyo. <sup>10</sup> Huanärim at guómtilatata taahuak hua au sikamta béchïbo, bueítukim jüneyai huákäi yoremta ájáriatukähui huam tiöpo puerta Hermosä teäpo yeyésaihui limojnata aáhuakä.

*Perota jum Salomonta portalpo nokakähui*

<sup>11</sup> Huä yoreme löitukaihui béja türiaka jü Peerótat éntok Juántat chätuka kaa am tóttójai. Sime jü génte áma anëu éntok, at guómtilatata ámeu bíchaa teénnek jum tiöpopo Salomonta portal titéhuaakäu bícha.

<sup>12</sup> Jü Peero ikäi bíchaka, jü gentetau ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Israeliitam, çjatchiakem át guómte jü enchim bíchakäubechi, éntokem ítotchu suuhua? Eme jamak itom útterai éntok itom tü yórememtukä béchïbo íka yoremta itom naa hüeetua bénasi eiya.

<sup>13</sup> Ëe kaa huäri béchïbo. Huame itom yoiyöhuam Abraham, Isaac, éntok Jacobta Dios juka ä Üusi Jesústa tóboktiaka buéresi útteata ä mákkak. Të eme huákäi yaurata mámpo tójjak, éntokem juka Pilátota ä búttiabarei

júne kaa báreka taahuak. <sup>14</sup> Huaka tü yóremta éntok lútüriata joamta búttia nésau éakasem huaka juéna yóremta yore súalata búttiatebok. <sup>15</sup> Júnélem huaka jíapsihuamta yore mikamta mëtebok. Të jü Dios huam kókkolam násuk ä jíabitetuak. Íahuíte itapo testiigom. <sup>16</sup> Jesústa tehuam itom súalë béchïbo Dios ika yoremta enchim bícháu éntok enchim täyäu útteata mákkak kíkteka náasä huéenakë béchïbo. Jüri Jesústa súalhuame ínel yúmalasi ä tütek ikäi yoremta, enchim simem ä bíchápo bénasi.

<sup>17</sup> 'Eme ínomak huéerim, ínapo jüneiya eénchim éntok huame enchim yäuram juka Jesústa mëtebokähui kaa jünéaka Diosta yeu ä púakähui. <sup>18</sup> Të jü Dios ímiri ä chúppak juka bannaataka jume ä profétam ä noktuákähui: juka yeu ä púari, Cristota, jiokot máchirata bínnake bétana. <sup>19</sup> Júnentukem emo temajaka jíapsi kúakte Diostau bíchaa, huame enchim Dios bejrim ä tuchánakë béchïbo. Huanäi jü Señor al-leehuamta enchimneu ayutuanake, <sup>20</sup> éntok juka Jesústa, Cristota, enchimneu bíttuanake, huaka bannaataka enchim béchïbo yeu ä púakähui ä nésaunakë béchïbo. <sup>21</sup> Të én ketune jü Jesucristo téhuekapo annake juka Diosta simeta bemélasí tü yäu tajti, huame profétam yéä púakäu bannaataka yájakame ä noktuákápamani. <sup>22</sup> Bueítuk jü Moisés ínel jiaahua itom yoiyöhuammehui: "Dios jü Señor enchimneu senu profetata bíttuanake enchimmak huérita, ín enchimneu bíttuahuakä bénasi. Huákärem nok jikkajínake enchim at sáihuäu joaka, <sup>23</sup> bueítuk síme hua génte kaa júkai profetata nésauhui yáakame kókkonake, éntok hua pueblo Israelta násuk yeu béptunake", tí ámeu jiaahua jü Moisés.

<sup>24</sup> 'Síme huame profétam Samuelta anéi naateka pujbau bíchaa ímëi taáhuarimmet ayúnakemta bétana nooka. <sup>25</sup> Júntuk eme ámeriam jume pofétam nokákäu mabénnakeme, éntok enchim tühuata jájamnakë béchïbo jü Dios huame itom yoiyöhuammak nokta lútüria yáuhuak, jü Abrahamtau ínel jíaka: "Síme jü génte ániat aneme tühuata jájamnake hua émot yeu simríata béchïbo", tau jiaahua. <sup>26</sup> Kíalíku jü Dios juka ä Üusi jíabitetuaka enchimneu báchá bíttuak, tühuata enchimneu yáa báreka, huépüilai bénasi enchim huaka juénaraata tóij íaaka.

## 4

### *Peero éntok Juan jum yäurapo yeu tóijhuak*

<sup>1</sup> Peero éntok Juan ketune getetau nookai jume tiöpopo nésauhueme ámeu yájayo, jü tiöpota suáyammeu yäuttamaki, éntok jume saduceom-maki. <sup>2</sup> Bempo oómtei juka Perota éntok Juanta juka genteta majtíä béchïbo jume kókkolam jíabitenake bétana Jesústa jíabitekä béchïbo. <sup>3</sup> Huanärim am peréesoteka cárcelpo am jóiyak yokóriapo nokta ámet chupa báreka, bueítuk béja kuptei. <sup>4</sup> Të büruka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta jíkkajakame ä súaleka taahuak. Huanäi síme nau jume Jesucristota súaleme, oóhuim jíba náikiaka, jíba tua batte mamni míltukay.

<sup>5</sup> Yokóriapo jume judíom puéblpo nésauhueme, jume yoiyötori yäut jóarim, éntok jume judíom ley am mamájtíame, buere joära Jerusalémpo nau yájjak. <sup>6</sup> Ama aaney kétchi jü Anás, jü tiöpopo chë nésauhueme, Caifás, Juan, Alejandro, éntok síme huame tiöpopo chë nésauhueme

familiapo joome. <sup>7</sup> Huanärim juka Perota éntok Juanta áman bem jokäu nütebok. Huanärim áme násuk yéu am jábuaka inel ámeu jiaahua:

—¿Jábeta nésaupo, éntok jábeta úttearammeasem ikäi yoremta tütek?

<sup>8</sup> Huanäi jü Peero, Espíritu Santota útteara at ayúkä béchïbo, inel am yómïiak:

—Eme pueblopo yáuram, éntok eme pueblo Israelpo yoiyöturim: <sup>9</sup> béjasean itom temajeka senu yoreme kókoremtau tühuaata yáahuakä bétana jachin ä türiakähui, <sup>10</sup> enchimte ä téjhuanake síme gen-teta Israelpo jometa ä jünérianaké béchïbo. Í yoreme yúmalasi türilataka enchim bíchäpo aane hua Jesucristo Nazaretpo joome kúrusit enchim popóntebokäuta úttearammea, hua Diosta kókkolam násuk jíabitetuakähui. <sup>11</sup> Eme huame káarim jojoame juka tétata chë türik omoutekä Bénasi maachi, bueítukem juka Jesústa kaa türeka ä omoutek. Én éntok jü Dios júkái Jesústa símem béppa nésauntuak, jachin hua tetta yeu púari kari naahua eskinapo yéchari, álé Bénasi. <sup>12</sup> Kaabe éntok ára itom jinëu, Jesucristo jíbba; bueítuk Dios kaábeta éntok im ániau kom bíttuak itom ä jínëunaké béchïbo.

<sup>13</sup> Huame yäuchim juka Perota éntok Juanta kaa májhueka am nokayo tüisim at guómték, jünéaka kaa tüisi jïösiam am täyhui, éntok am polóobemtukähui. Huanärim ámet jünéak Jesústamak am rejtilatukähui. <sup>14</sup> Tem juka yoremta türilata áme násuk huéekamta bíchaka, kaachin am nok bejmáchiakai. <sup>15</sup> Huanärim jum bem anépo yéu am sákatuak, bempo nau ettéjhua báreka. <sup>16</sup> Huanärim inel jiaahua:

—¿Jáchisute am yáanake jáni íméi yorémëm? Bueítuk síme jume Jerusalémpo jóakame jüneiya ikäi kaa jaibu johuamta am yáalatukähui, éntokte kara ä esso. <sup>17</sup> Të ikäi bem jóau kaa simat jünérianä béchïbo, atam taktirianake én naateka kaa júchi Jesústa bétana jábetau am noknáke béchïbo.

<sup>18</sup> Huanärim am núnuka kuttílasi ámeu noókak kia jachin éntok huei júne kaa Jesústa bétana jábemmeu am nok sáhueka. <sup>19</sup> Të jü Peero éntok Juan inel am yómïiak:

—Áachem emo temaje eme, ¿jachu türi jáni Diosta bíchäpo enchim nesauhui yáa béchïbo, juka Diosta nésauhui tójaka? <sup>20</sup> Bueítuk ítapo kara ä esso, huaka itom bíchakähui éntok itom jíkkajakähui.

<sup>21</sup> Huanäi jume yäuchim am mauj téjhuak, tem jíba am sákatuak. Kaítam béttesi machik ámeu yáa máchika taahuak, bueítuk síme hua génte Diosta bétana tühuaata nookai, éntokim ä úttilei hua yáarita béchïbo. <sup>22</sup> Huä yoreme türika tahuakame kaa jaibu johuamta at chúpahuakähui cuarenta huásuktiriam béppa am huériay.

*Jume Jesucristota súaleme yorem éehuamta éntok óusi éehuamta Diostau nétane*

<sup>23</sup> Jü Peero éntok Juan búttiahuakam sájjak huame ámemak kateme anëu bícha. Huanärim ámeu yájaka am ettéjhuariak jachin huame típopo chë nésauhueme ámeu jíakähui, éntok huame yoiyöturim.

<sup>24</sup> Huanärim am jíkkajaka, síme nau inel Diostau buának:

—Itom Señor, empo tua jita árahueme, empo ájária jü Dios téekata yáakame, buíata, bahueta, éntok síme huaka ayúkamta. <sup>25</sup> Empo jü em Espíritu Santoy Davidta inel noktúak:

¿Jatchíakasu jume naciónim emo tóboktia,  
huame géntem éntok, bem kara joäu yáa báreka eiya?

<sup>26</sup> Jume réeyim im buíapo nésauhueme emo tóboktiak,  
jume puéblommeu yäuchim nau emo tójjak,  
Diosta bėj-reka éntok ä Cristohuata.

<sup>27</sup> 'Bueituk lütüriapo jü rey Herodes éntok Poncio Pilato náhuim  
emo tójjak imi puéblopo jume gentiilimmak éntok israeliitammaki, em  
Üusi Jesús tü yóremta bėj-reka, ä nésaunaké béchibo em yeu púakähui.

<sup>28</sup> Bempo simeta huaka bannaataka naateka em mampo entok em  
nokakähui em at jünaktekäu chúppak. <sup>29</sup> Én éntoko, Señor, huaka bem  
itom máujtuahuäubeché suuhua, éntoke óusi éehuamta itom jume em  
sáuhuëhuim miika, kaa májhueka em noki itom noknaké béchibo. <sup>30</sup> Em  
úttearé yeu machíria huame kökoreme türinaké béchibo, éntok señáalim  
kaa jaibu johuame jotúnaké béchibo em Üusi Jesús tü yóremta úttiärayi.

<sup>31</sup> Júnëli Diostau am huansuk, huam bem nau anëpo jü kari au yoyóak.  
Huanäi sime juka Espíritu Santota úttiära mabétaka juka Diosta noki kaa  
májhueka nookai.

### *Sime hua bem áttea nau átteatukai*

<sup>32</sup> Sime huame Jesucristota súalekame senulhua jíba eiyaí, éntok  
nánancha emo ériai. Kaabe juka ä átteahuata áapola au átteak tüiyai,  
ál-la sime nau ä átteakai. <sup>33</sup> Jume apóstolim éntok, tüisi útteäta jípureka  
jíba juka Señor Jesústa kökkolam násuk jíabitekä bétana nookai. Dios  
éntok, simemmeu buéresi túhuata johuai. <sup>34</sup> Kaabe áme násuk jíókot  
eiyaí, bueituk sime huame buíam jípureme, éntok kárim jípureme,  
am nénkaka juka tómita <sup>35</sup> jume apóstolimmeu ä totojai. Huanärim  
huëpulammechá nánáikimtei bem ámeu bëyëu huéeläpo. <sup>36</sup> Júnëli aayuk,  
senu yoreme levíita usárimpo jométaka, Josë téaka, isla Chípërpo yeu  
tómtilatata, jume apóstolim Bernabem téhuaatuakähui. Yore sirok  
yáatituame tiau báare. <sup>37</sup> Íri yoreme buíata ä jípurëu nénkaka juka  
tómita jume apóstolimmeu tójjak.

## 5

### *Jü Ananíasta éntok Safírata kaa túhua yáari*

<sup>1</sup> Të senu yoreme Ananías téaka, ä jubí Safírä téamtamak éaka, buíata  
nénkak. <sup>2</sup> Íri yoreme ä jubímak éaka huate tómmak taahuak, juka huatek  
éntok, jume apóstolimmeu tójjak, íri sime hua buíata bejhua tí ámeu  
jíaka. <sup>3</sup> Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Ananías, ¿jatchíake juka Satanásta nésauhui yáhuak juka Espíritu  
Santota emo báitau máchileka éaka? Bueituké huate tómmak tahuaka  
huátek jíba äbo tójjak, íri sime hua buíata bejhua tíaka. <sup>4</sup> ¿Jatchu  
kaa empo ä átteakai juka buíata ke ä nénkaka? Ä nénkisuka éntok,  
¿jatché kaa jíba empo ä átteaka tatahua juka tómita, em yáa bárëu ái  
em yáanaké béchibo? ¿Jatchíake íkái kaa túhuata yáa báreka éak?  
Dióstahuë aranókichiata nooka, kaa yorëmemmehui.

<sup>5</sup> Huanäi jü Ananías ínel ä jiai ä jíkkajaka jíba, huécheka muúkuk.  
Huanäi sime jume íkái jíkkajakame tüisi májhueka taahuak. <sup>6</sup> Huanäi  
huate yorëmem jübua yoyötume jápteka, sánkompo ä bëtiaka yéá  
nuksájaka ä maäk.

<sup>7</sup> Chúkula baij orata huei jáni jü Ananíasta jubí áma yépsak, kaa jünéaka jita bénak áma yeu sikähui. <sup>8</sup> Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Nechë tejhua, ¿jachem ia béekipo juka buíata nénkak enchim jáká bénasi?

Áapo éntok inel au jiaahuak:

—Jeehui, júari béekipote ä nénkak.

<sup>9</sup> Huanäi jü Peero júchi ínel au jiaahua:

—¿Jatchíakem nánancha éaka juka Señorta Espíritu baítáu bábarek? Júmum äbo kaate jume em kuná máákame. Én éntokim enchi ket yeu huérianake mukílata.

<sup>10</sup> Huanäi seep Perota guokpo huéchecha muúkuk. Huanäi huame yorémem jübua yoyötume áman kimuka, juka Safírata mukílata téhuuak. Huákäi éntokim ket yeu núk sájaka ä kunamak lópola ä maák. <sup>11</sup> Huanäi síme jume Jesucristota súaleme tüisi májhueka taahuak, éntok síme huame íkái jünériakame.

### *Juebena señalim kaa jaibu johuame júne yáahuak*

<sup>12</sup> Jume apóstolim jü genteta bíchäpo juebenna señaálim kaa jaibu johuame johuai. Jume Jesucristota súaleme éntok, síme, jum tiöpopo Salomonta portal titéhuaakapo nau yayajjai. <sup>13</sup> Të jume kaa Jesucristota súaleme májhueka kaa ámemak emo kuúkuútiái, tem jiba buéresi túhuata áme bétana nookai. <sup>14</sup> Júnentaka junne juebena génte juka Señorta súaleka taahuak, oóhuim éntok jaámuchim junne. <sup>15</sup> Íri Señorta bem súalëu buériau yuumak. Jume kökoreme júnem bem ámet töyëumak chikti böóu yeu totójjai, juka Perota áma huam huei kia júne juka ä jékkaahuata ámeu yúma íaaka am türinakë béchíbo. <sup>16</sup> Huame pueblom chíkola jokame bétana juebena génte jum Jerusaléniu yájjak, kökoreme huériaka, éntok yoremem espíritu jaiti machim jípureme. Huanäi síme türiak.

### *Jü Peero entok jü Juan guok jájahuaimme*

<sup>17</sup> Huanäi hua tiöpopo chë nésauhueme, éntok huame saducéom titéhuaakammak kateme, áa bétana éame, ä ínnéaka taahuak. <sup>18</sup> Huanärim jume apóstolim buíjtetok am peréesotetebok, éntokim cárcelpo am jóiyak. <sup>19</sup> Të jü Señorta ángel tukaapo áme yeupsaka, juka cárcelta puerta étapoka, yeu am sákatuak, éntok ínel ámeu jiaahua:

<sup>20</sup> —Sájakem áman tiöpou kimuka jü gentetau nooka í bemela jíapsihuamta bétana.

<sup>21</sup> Íkái jíkkajakam yokóriapo kethuétana tiöpou kimuka am ma-  
jtíataitek.

Huanäi hua tiöpopo chë nésauhueme, éntok huame áamak éame, ímin juka buere yáurata nau núnnuk, síme huame Israelpo yoiyöturim. Huanärim jume apóstolim jum cárceliu nuú nésauhuek. <sup>22</sup> Të jume tíhupa suáyame áman jaahuákame cárceliu yájaka kaábeta áma téhuuak. Huanärim sájaka áman am téjhuak, <sup>23</sup> ínel jáka:

—Lütüriapote juka cárcelta tüisi páttiatau yájjak, éntok jume son-  
tarom ä suáyame puértam bēkatana jábuekammehui. Tëte ä étapoka éntok, kaábeta áma huáijhua téhuuak.

<sup>24</sup> Íkai jikkajaka jü tiöpopo chë nésauhueme, éntok jume huate áma tékiakame sáuhueme, kaachin anmáchika taahuak, álä bénasi jü tiöpota suáyammeu yäut, éntokim emo nau nátemaje inel jáika:

—¿Jákusa tua ñri chúpnake jáni?

<sup>25</sup> Júnëlam nokaisu senú yoreme áma yépsak inel ámeu jáika:

—Huame yorémem enchim peresotekáu áman tiöpopo aneka jume géntem majtíay.

<sup>26</sup> Huanäi hua tiöpota suáyammeu yäut ä sáuhuëummak sika áman am nüka, të kaa béttesi ámemak aneka, bueítuk juka genteta májhuey emo mamaasu máchileka. <sup>27</sup> Huanärim am nüpaka huam buere yäurata bíchäpo yéu am jábuak. Huanäi jü tiöpopo chë nésauhueme jume apóstolimmeu inel jiaahua:

<sup>28</sup> —Ítapo chë, kuttílasi enchim téjhuaakai kaa júchi Jesústa bétana huemta jábeta enchim majtía sáhueka. Tem kaa itom nésauhui yáuhuak. Chë tüissem símát jum Jerusalémpo am majtiasasaka, éntokem juka juëna nokta itot jimma báare juka yoremta itom mëtebok tíaka.

<sup>29</sup> Huanäi jü Peero éntok jume huate apóstolim inel am yómmiak:

—Ítapo ä lütüriak juka Diosta bat itom nok chúpanakëhui yorémem itom nok chúpanakepo béppa. <sup>30</sup> Eme juka Jesústa kúrusit popónteboka ä mëtebok, të jü itom yoiyóhuam Dios ä jábitetuak kókkolam násuku. <sup>31</sup> Jü Dios éntok, ä tóboktiaka ä bata bétana yörisi machiku ä yétchak, sime yäurata béppa ä nésaunakë béchíbo, éntok yore ä jínëunakë béchíbo, jum pueblo Israelpo jömem ä jápsi kúakti íaaka, bem kaa tühua yáarimmecham jíokoriná béchíbo. <sup>32</sup> Júahuíte ítapo testígom, éntok jü Espíritu Santo, hua Diosta huame ä nok jikkajame mikähui.

<sup>33</sup> Íkärím jikkajaka, oómtéka am sua báarei. <sup>34</sup> Të jum yäurata násuk senú parisero aaney Gamaliél téaka, judíom ley am mamájtíame. Huäri kíkteka noókak jume apóstolim chúbala päkun yeu huéria nésauhueka. <sup>35</sup> Huanäi yéu am nuksákahuak, jü yäuratau inel jiaahua:

—Eme oóhuim Israelpo joomem, tüisem at suuhua jita ímei oohuimmeu enchim yáanakëubechi. <sup>36</sup> Bueítukem jíba tua au huáate eme, jaiki huásukturia jan huéiye senu yoreme Téudas téaka au tóboktiak buéresi jita au tékiak tíaka. Jume yoremem éntok, naiki cientotu máchika áamak chätuk. Të mëhuak huäri yoreme, huame áamak chätukáu éntok, sime chíbejtek. Huanäi huämi luútek jü ä huéetuähui. <sup>37</sup> Chúkula jume géntem jíosiapo kímahuata taahuarimmet senu Júdas téaka, Galiléapo jométaka, ket au tóboktiak. Huanäi juebena génte ket áamak chätuk. Të ket mëhuak, huame áamak chätukáu éntok, chíbela näikim sájjak. <sup>38</sup> Kíalíkune enchimmeu nooka ímei oóhuim kíal enchim toij sáhueka. Bueítuk íkai ínëli huemta yorémem bétana ä huei, jíba luutinake; <sup>39</sup> të Diosta bétana ä huéeyem kaachin ä yáanake. Jítachem suuhua; jachin aika jünem Diosta béj-reka ayúnake.

<sup>40</sup> Huanäi sime áa beu éaka taahuak. Tem chúkula jume apóstolim núnuka tüisi am bépsuk, éntokim kaa éntok Jesústa bétana jábemmeu am nók sáhueka am téjhuak. Huanärim am búttiak. <sup>41</sup> Huanäi jume apóstolim yäurata mampo yeu sájaka, tüisi al-léaka taahuak juka Diosta junëli Jesústa béchíbo jíokot máchirata am bíttuak tíaka. <sup>42</sup> Të bempo

jíba chikti táapo jum tiöpopo am majtiaka taahuak, éntok jóahuat junne, juka tü nokta Jesucristota bétana huenta ámeu nokaka.

## 6

### *Guoibusan diáconom yeu púahuak*

<sup>1</sup> Huámechi taáhuarimmet jume Jesucristota súaleme chë bürutáitek, jume griego nokta nókame jume hebreo nokta nokame bėj-reka noktáitek bem jámut jókoptulam kaa tüisi bíthua tíaka jum chikti táapo buáhuamta näikimtehuäpo. <sup>2</sup> Huanäi jume dóoce apóstolim síme jume Jesucristota súaleme nau núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Kaibu türinake ítapo juka Diosta noki itom am majtiäu tójako, buáhuamta itom näikimtebare béchïbo. <sup>3</sup> Júnentuk, eme itom hermáanom, guoibusan oóhuimem yeu púuhua enchim násuku, huame enchim símem yörëhui éntok jíat jünéame, éntok Espiritu Santota útteara ámet ayúkähui. Huanärem íkái tékilta am máknake bem ä jonákë béchïbo. <sup>4</sup> Ítapo éntokte jíba oraciompo Diostau noknake, éntokte Diosta tü noki jíba am majtíanake.

<sup>5</sup> Huanäi síme áamak al-léaka tahuaka Estebanta yeu púuhua, chikti ä jíapsimak Diosta noki súalemte éntok Espiritu Santota útteara jípuremta, éntok Felípeta, Prócorota, Nicanorta, Tímonta, Parménasta, éntok Nicolasta Antioquíapo jometa bannaataka judíom bétana éäuta. <sup>6</sup> Huanärim jum apóstolim anëu am tójjak, huamei béja choapo áme béppa mámtaka Diostau mampom am tojjak.

<sup>7</sup> Jü Señorta noki chëhuasu chíbejte, jume Jesucristota súaleme éntok chëhuasu búruakai jum Jerusalémpo. Juebénaka jume tiöpopo tékiakame júne Jesucristota súaleka tahuak.

### *Esteban pereesotehuak*

<sup>8</sup> Esteban Diosta tühua at ayúkä béchïbo, éntok ä útteara ä jípure béchïbo, señáalim kaa jaibu johuame júne johuai genteta bíchäpo.

<sup>9</sup> Huanäi huate yorémem, jum sinagogampo ínel téhuaakapo jométaka: Sáihuame bem teko mámpo yeu huik-ri, huate Cirenepo jomemmaki, éntok Alejandriapo, Ciliiciapo, éntok Ásiapo jomemmak náu Esteban-tamak nok nássua táitek. <sup>10</sup> Tem kaa ä nok kóbbak, bueítuk áapo tüisi jünéaka nookay, éntok jü Espiritu Santota útteara at ayúakai. <sup>11</sup> Huanärim huate yorémem béjtuak Moiséjta bėj-reka ä nokái emo ä jikkajak ti jiau íaaka, éntok Diosta bėj-reka. <sup>12</sup> Júnëlim ayuka juka genteta emo tóboktituak, éntok jume yoiyötori yäut jóarim, éntok jume judíom ley am mamájtíame. Huanärim Estebantau hüanteka, ä buíseka, bem buere yäurau yéu ä tójjak. <sup>13</sup> Huanärim jume testígom aranókíchi bem tákiarim jariak. Huámëi béja ínel jiaahua:

—Íri yoreme kaa yáateka juénak nooka í tiöpo yörihuamta bétana, éntok Moiséjta ley bėj-reka. <sup>14</sup> Ítapo ä jikkajak juka Jesús Nazaretpo jometa íka tiöpota au tátabnake tíamta, éntok juka Moiséjta itom boojória sáuhuëu itom au úhuanake tíamta.

<sup>15</sup> Huanäi hua yäura éntok síme jume áma jokáihui, jü Estebántat suaka Diosta ángel bénak pújbakamta bitchak.



## 7

*Esteban áu nok-riay*

<sup>1</sup> Huanäi jü tiöpopo chë nésauhueme jü Estebantau ínel jiaahua:

—¿Jatchu lútulai jü emo bétana nokhuame?

<sup>2</sup> Áapo éntok, ínel ä yómmiak:

—Eme ínomak huéerim, éntok eme ín áchayim, nechem nok jikkaja. Jü ítom Dios, jü tua yörisi maachi, jü ítom yoyöhua Abrahamtau au yeu machíriakai Mesopotamia buíaräpo áa aneyo, ketune kee jum Haraniu ä jóateyo. <sup>3</sup> Huanäi ínel au jiaahua: “Em buíarapë yeu huéiye, éntok em huáhuaijrame tösime, buíarata ín enchi téjhuanakeu bíchë huéiye.”

<sup>4</sup> Huanäi Abraham Caldea buíaräpo yeu sika Haraniu jóatek. Chúkula béja ä áchaihua múkuk. Dios éntok, juka Abrahamta äbo nüpak í buíarahui én enchim jóakäpo. <sup>5</sup> Të huanäi kaita buíata ä miíkkak ímí ä átteanakëhui, kia áma ä chéptiläpo belékkanik junne Të ál-la ä mik rókaka nookak, éntok áapörík muksukäpo jume ä úusihuam ä átteanake tíaka. Të huámechi taahuarimmet Abraham ketune kaabeta úusekai. <sup>6</sup> Éntok Dios kéchá téjhuak jume at yeu sákariam kaa bem buíaräpo am jóanake tíaka, tattäbuim bétuk am jíapsinakëhui, éntok jíókot am jonähui naiki cien huásuktiapo. <sup>7</sup> Të Dios ínel ket au jiaahua: “Ínapone chúkula hua nación jiokocham josúkamta nokta béttesi machík chúpanake Huanäi bempo huämi yeu sájaka ímí buíaräpo jóateka ín nésahui jonake.” <sup>8</sup> Dios Abrahamtamak nokta yetchak, juka circuncisión téamta señalpo ä mákaka, jünákiachinakë béchíbo íkai nokta nau tütehuakamta bétana. Kíalíku juka ä úusi Isaacta yeu tómték, Abraham guojnaiki taáhuarim huei ä circuncidaroak. Álé bénasi ket jü Isaac juka ä úusi Jacobta circuncidaroak. Jacob éntok, ket jíba jume ä dóoce úusim ínel jume dóoce pueblo Israelta yoiyöhuam.

<sup>9</sup> Ímëi Jacobta úusim, bannaataka ítom yoiyöhuamtukaihuim, ímëri bem saiy José béppam jita jípupeiyay íari béchíbo ä nénkak. Jume ä jínukame éntok, Egiptou bíchaa ä nuksájjak. Të Dios Joseta aníak, <sup>10</sup> éntok síme hua jíókot ä josúakä bétana ä jínëuk. Súahuata ä miíkkak, éntok juka Faraonta, Egiptopo reyta, au bíchaa türík jíapsita ä jípunakë béchíbo ä aníak. Huäri éntok ä yäut yéttchak jum Egiptopo ä nésaunakë béchíbo, éntok ä jóapo junne.

<sup>11</sup> ‘Huámechi taáhuarimmet buere tébaa siika éntok jíókot máchira jum síme Egipto buíaräpo éntok Canaán buíaräpo. Jume ítom yoiyöhuam kaa bem buánakeu téu máchiakay. <sup>12</sup> Të Jacob jünéaka jum Egiptopo tiríjkom ayukähui, jume ä úusim bannaataka ítom yoiyöhuakáihuim áman sáuhuek bát huëpo. <sup>13</sup> Júchi huëpo áman am jaahuak, José béja ámeu au täyatebok jume ä sayímmehui. Júnëli jü Faraón jünëiak jábeta yoremiamto juka Joseta jometukähui. <sup>14</sup> Huanäi José ä áchay Jacobta áman núnotebok éntok síme jume nau huérim at yeu sákariam, síme náu setenta y cincotukay. <sup>15</sup> Ínëli yeu sikäpo jü Jacob jum Egiptou bíchaa siika áman jóaseka. Ámani muúkuk éntok ä úusihuam bannaataka ítom yoiyöhuakáihuim. <sup>16</sup> Huanäi chúkula jume bem ótahuam jum Síquem téau tóijhuak. Ámanírim mááhuak jum sépultura Abrahamta jinnukäpo jume Hamor téamta úusimmehui.

17 'Béja Diosta Abrahamtamak ä nokakau yechari chúpisei, jü pueblo Israel jum Egíptopo chéhuasu au büruriai. 18 Huámechi taáhuarimmet éntok, jum Egíptopo täbui rey nésautáitek Joséeta bétana kaita jünériaka, éntok ä yáarihuata bétana junne. 19 Ìri rey jume itomak huérim bāitautáitek, éntok huame itom yoiyöhuam jíókot jotáitek, útteapo bem úusim jübua tómteme am guötituaka am kókko íaaka, kaa emo am bürurianaké béchibo. 20 Huámechi taáhuarimmet Moisés yeu tómték. Íkái ili úsita Dios ámak al-léaka taahuak. Jume ä áchaihuam baj metpo núkisi bem mampo ä jípurek. 21 Të bempörim sékána ä ésok jü Faraonta malá ä téaka ä nuka, ä yóturiak ä asóakamta bénasi. 22 Kialíku jü Moisés simeta majtíahuak jume Egíptopo jomem täyhui. Túisi jítat jünéaka nonokai, éntok jita tékilta júne túisi boojóriai.

23 'Béja cuarenta huásuktiriam yúmariaka jü Moisés jume áamak huérim bitbábarek, jume Israelta úusim. 24 Huámi aneka juka senuk Egíptopo jometa Israelta úusimmak huéeri jíókot joamta bitchak. Të ä jínëu báreka, éntok ä jujut-ria báreka, jü Moisés juka Egíptopo jometa mëak. 25 Bueítuk áapo jume áamak huérim Israelpo joomem jünëemáchilei juka Diosta jum mampo bem jípuhuá bétana am jínëunakëhui áapörík béchibo. Të bempo kaa at jünéaka taahuak. 26 Yokóriapo jü Moisés guoi yorémem Israelpo joomem ket nau nássuame téhuak. Huanäi emo am tójaka, nau am al-leé íaaka, ínel ámeu jiaahua: "Eme nau huéeri; ¿jatchiakem nau nassua?", ti ámeu jiaahua. 27 Huanäi hua seenu ä sai bébame Moiséjta yüaaka ínel au jiaahua: "¿Jábesu enchi itou yäut yéchala? 28 ¿Játché nee ket më báare, tuuka huaka Egíptopo jometa em mëaká bénasi?", tau jiaahua. 29 Íkái jikkajaka jü Moisés búitek Madián buíarau bícha. Huámi anek kaa áma jométaka, éntok huámi guoyim úúsek.

30 'Chúkula júchi cuarenta huásuktiriam huéy, jum kaa jóata bëmu Sinai káuhui téamta náapo ä aney, jü Diosta ángel áu yeu machiriak juya zará téamta béetëpo. 31 Jü Moisés at guómték hua ä bíchakäubechi. Huanäi au rúkteka túisi ä bit báarey, jü Señor ínel au jiaahua: 32 "Ínapone jü em yoiyöhuam Dios, Abrahamta, Isaacta, éntok Jacobta Dios", tau jiaahua. Huanäi jü Moisés májhueka au yö táitek, éntok kaa ä bit báarey. 33 Jü Señor éntok, júchi ínel au jiaahua: "Emoë bocha yétcha, bueítuk jü buíya em at huéekäu yörisi maachi. 34 Ínapo jum Egíptopo juka jíokot máchiraata ín génte bícháu júneria, éntok jíókot jíamtane jikkajaka, äbo kóm siika am jínëu báreka. Júntuké inou rukte. Énchine áman jaa báare jum Egíptohui", táu jiaahua. Bempo Moiséjta omouték ínel au jiaka jabesu enchi itou yaurapo yechala.

35 'Junaköri bempo juka Moiséjta omóutek, ínel au jiaka: "¿Jabesu enchi itou yaurápo yechala?", kaa ámeu ä yáuttu íaaka junne, jü Dios jíba ä yäut yáaka ámeu ä bíttuak am jínëunaké béchibo, hua ä ángelhua juya zaráta béetëpo au ä nokákápamani. 36 Ìri Moisés ínel jume itom yoiyöhuam jum Egíptopo yeu núk siika, señaalim kaa jaibu johuame joaka huámi buiapo, éntok Mar Rojopo, éntok huám jüya ániapo, cuarenta huásuktiapo ä núnübuakäpo. 37 Ìri Moisés ínel jume Israelta úusim jü ínel jíahuak: "Jü Dios senu profetata enchimneu bíttuanake enchim sailammet yeu simriata, ín enchimneu bíttuahuaká bénasi. Huákärem

nok jikkaja”, ti ámeu jiaahua. <sup>38</sup> Īri Moisés ínel ket hua áman júya ániapo itom yoiyöhuammak anekame, éntok jü Diosta ángeltamak ettejhuakáme jum Sinai káhuichi, nokta áy jíapsihamta áa bétana mabetaka itou ä tö simnakéhui.

<sup>39</sup> “Tè huame itom yoiyöhuam juka Moiséjta kaa nok chupa báreka ä bėj-reka sájjak, éntokim notti báreka eiyai Egiptou bícha. <sup>40</sup> Huanärim Aróntau noókak ínel au jíaka: “Diosimte enchi itom yáaria íaa böota itom téjhuanakeme, bueítukte kaa júneiya jita bénak jü Moiséjtau sikáhui, hua Egipto buíaräpo itom yeu nuksikámtahui.” <sup>41</sup> Huanärim becerota yáaka ä dios yáhuuak, éntokim animaalim súaka áu am buíssek, ofrendapo. Huanärim tüisi al-leaka taahuak huaka bem mámammea yáata yöreka. <sup>42</sup> Huanäi jü Dios bempólaim tójjak. Jume chókkim téhuekapo ayúkame am yörinaké béchibo júne kíal am tójjak, jum profétam librompo ínel ä jiä bénasi:

¿Jatchu eme, génte Israelpo joome, animáalim súaka inou am buíjnake jáku

áman júya ániapo cuarenta huásuktiapo rejteka?

<sup>43</sup> Katem inou am buísse, ál-lem juka enchim dios yáarítaiu am buíjnake, éntokem juka enchim yáari Molók téamta áma kátekäu núnübuak, éntok juka dios Renfán téamta chokki, huámëi enchim yáarim yöri báreka.

Júkai enchim yáakä béchibone enchim buíaräpo enchim yeu béebaka jum Babiloniä teäpo huám bíchaa enchim bíttuanake.

<sup>44</sup> ‘Huämi mekka aniapo jume itom yoiyöhuam juka karpa káata jípurei jume tetta cháchaj-rim leyta áma jjojteri bem áma ériähui. Īiri yáahuak Diosta juka Moiséjta sáhuekä pámani bueítuk jü Dios hua áapörík, Moiséjta, bíchakäu bénak ä yáa saúhey. <sup>45</sup> Íká káríta jume itom yoiyöhuam mabétak, éntokim Josuétamak kateka júne jíba ä huériai huate naciónim buíarau kimuboka, Diosta yeu béebakáhuim bempörim juka buíata mak báreka. Júnëlim jíba ä jípurek juka rey Davidta nésauhuëu tajti. <sup>46</sup> Jü rey David éntok, Diosta bétana túhuata jájamek. Huanäi tiöpota yáa bábarek juka Jacobta Dios áma jóanakéhui. Tè Dios kaa ä yaä íak. <sup>47</sup> Huanäi jü Salomón ä yáhuuak juka Diosta káari. <sup>48</sup> Juka Dios síme béppa yörisi machik kaa kari yorem yáaripo ä jójjoai junne, profétata áa bétana ínel jiä bénasi:

<sup>49</sup> Jü téhueka kia hua ín áma yeyésäu bénasine ä eria, juka buíata éntok, ín at guóguokëu bénasi.

¿Jáichinakësa jüntuk jü káari enchim nee yáarianakéhui?, ti jiaahua jü Señor,

éntok, ¿jáichinakësa jü ín at jimyórenakéhui?

<sup>50</sup> ¿Jatchu kaa ínapo simeta juka ayúkamta yáala jáku?

<sup>51</sup> ‘Tè emëe —ti ámeu jiaahua jü Esteban— jíbem ínel kaa Diosta noki jikkaij báare, huame Diosta kaa täyame bénasi, éntokem áme bénasi jíapsa. Jíbem enchim yoiyöhuam bénasi mamachi. <sup>52</sup> ¿Jábe profétatasum kaa jíókot yáhuuak huame enchim yöyöhuam? Bempo huaka tua lütüriata joamta yebíjnake bétana bannaataka nokakame súuhuak. Én éntok, huákai yepsak, eme yáurata mámpo ä yéchaka ä mëtebok. <sup>53</sup> Eme jume Diosta ángelesim mampo leyta mabétaka jünem kaa ä nésau páman kaate.

*Jü Esteban sussutti máahuakä mēhuak*

<sup>54</sup> Íkärim jikkajaka, jü Estebantau oómteka támim kumeka tahuak.  
<sup>55</sup> Tē jü Esteban, Espíritu Santota at anē béchibo, téhuekau reémteka juka Diosta ujoyóoria bitchak, éntok juka Jesústa Diosta bátam bétana huéekamta. <sup>56</sup> Huanäi inel jiaahua:

—¡Juyú! Áman téhuekapone juka Yoremta Üusi titéhuaakamta Diosta bata bétana huéekamta bitcha.

<sup>57</sup> Tē bempo emo naka páttiaka, kusisi cháchayeka áu huántek.  
<sup>58</sup> Huaärim ä buíseka, jum puéblopo yeä nuksájaka, áman päkun ä mamáataitek ä mēbáreka. Jume ä nátuakame éntok, juka bem sanko béppa huemta jóiyak, senu yorem júbua yótumta, Saulo téamta, guokpo ä jóiyak ä suaya íaaka. <sup>59</sup> Huanäi jü Esteban mamáahuaka inel Diostau buaanak:

—Señor Jesús, ín jíapsine em mampo yétcha, aké ä mabeta.

<sup>60</sup> Huanäi tónommia kíkteka, kusisi chayeka inel jiaahua:

—Señor, ikái kaa túhuata am yáakä násuk junne, Aké am jiokore.

Íneli jíaka muukuk.

## 8

*Saulo jume Jesucristota súaleme guók jájasey*

<sup>1</sup> Saulo éntok, ámemak ä türek Estebanta mēnä bétana.

Huäri taahuarit jume Jesucristota súaleme buéresi guokjájja táitek jum buere joära Jerusalémpo. Huanäi sime áachim chíbejtek jum Judéapo éntok Samaria buiärapo, tē jume apóstolim jíba kaakum sájjak.

<sup>2</sup> Huate yorémem tü jíapsekame juka Estebanta maäk, éntokim tüisi ä buan-riak. <sup>3</sup> Saulo éntok, jíba bénasi jume Jesucristota súaleme guok jájjasei jóahuat kikkibákeka; oóhuim éntok jaámuchim júne áma yeu huiikei am huiksimeka cárceliu am toij báreka.

*Jü tü nooki Jesucristota bétana huéeme jum Samáriapo nókhuak*

<sup>4</sup> Tē jume Jerusalémpo yeu tennékame juka Diosta tü nooki kia jak bem katē páman ä noksakai. <sup>5</sup> Felipe, ket ámemak aneihui, jum senu pueblo Samariau bíchaa síika ámani Cristota bétana ámeu noktáitek. <sup>6</sup> Huanäi jü génte au nau yayájaka, síme jü Felípeta nokáubet suaka ä jikkajai, juka kaa jaibu johuamta ä joäu bíchaka. <sup>7</sup> Bueítuk juebena géntem diáblom ámet kimúlatukäu tütüriai. Huámēi diáblom éntok, kusisi chayeka ámet yeu sásakai. Éntok juebena genteta káraktílamtaka, éntok lolóimtaka junne tütüriai. <sup>8</sup> Júnēli béja huämi puéblopo síme tüisim al-léaka jíapsai.

<sup>9</sup> Senu yoreme áma aaney Simmom téaka, bannaataka juka móriata tekípánoaka huämi puéblopo, éntok juka genteta Samáriapo jometa baítáttáhuakä, buere jita au täya tíaka. <sup>10</sup> Símetaka at suaka ä jikkajai, ríikom éntok polóobem junne, inel jíaka:

—Í yoreme tua juka Diosta útteara jípure.

<sup>11</sup> Tüisim ä nok jikkajai, bueítuk móriay bínhua táapo am baítáttáhuai.  
<sup>12</sup> Tēm ä susualek juka tü nokta Felípeta ámeu nokoko, Diosta bem jíapsipo nésaunake bétana, éntok Jesucristota téhuam bétana, oóhuim éntok jaámuchim júne emo batótebok. <sup>13</sup> Huanäi jü Simmom kéchá súsualeka au batótebok. Huanäi jü Felípetamak naa hueetáitek, huame señáalim kaa jaibu johuámmet guómtílataka ä mabéttuanake.

14 Jume apóstolim buere joära Jerusalémpo aneme jünéaka jume Samáriapo joomem ket juka tü nokta Jesucristota bétana humentá am mabétakähui, Perota éntok Juántam áman jaásek. 15 Ámanim yájaka Diostau buanak jume Samariapo joomem tü nokta súsualekammem juka Espiritu Santota ayunaké béchibo. 16 Bempo juka Señor Jesústa súaleka emo batôtebolatukai, të jü Espiritu Santo ketune kaabetau jee kom yuumai. 17 Huanäi juka Perota éntok juka Juanta choápo áme béppa mámték, jü Espiírto Santo ámeu kom yuumak.

18 Huanäi jü Simmom jume apóstolim bíchaka jü gentetat choápo béppa mámtéka juka Espiritu Santota am mabéttuayo, tómita am makróktaitek 19 inel ámeu jáka:

—Nechem kéchá makka júkai uttearata, élápone ínapo ket jábetat choápo béppa mámték juka Espiritu Santota ä mabéttuana.

20 Huanäi Peero inel au jiaahua:

—Jü em tomme emo beu kaitäpo tahuánake, bueítuké juka Diosta yore mikäu tómiay jíjínuhüá bénasé eiya. 21 Í tékil kaa emo béchibo náikiari, bueítuk jü em jíapsi kaa türi Diosta bíchápo. 22 Émoé jíapsi kúaktia kaa túhuata em éá béchibo. Dióstahué buana, jamak júne enchi jíókorinake em juéna éerim béchibo. 23 Bueítukne júneiya síkara chibúraapo bénaku em anéhui, kaa túriku, éntok juka juénaraata peréesota súmatuka bénasi enchi jípuréhui.

24 Huanäi Simmom inel ä yómmiak:

—Ino béchibem Señortau oraciompo buan-ria juka enchim inou nokákäu kaa inou huéenaké béchibo.

25 Chúkula jume apóstolim juka Jesucristota yákäu bem bíchakäu bétana noksuka, éntok Diosta noki bétana, yeu sájaka jum Samaria buiárápo juebena puebom békata juka tü nokta Jesucristota bétana huemta noókak. Huanärím júchi nóttek Jerusaléniu bícha.

### *Jü Felipe éntok jü yoreme Etiopíapo joome*

26 Chúkula, jü Señorta ángel Felípetau yepsaka inel au jiaahua:

—Jum suriu bíché huéiye, jü böo Jerusalémpo kom bókamtachi, pueblo Gazá téäu bíchaa huémtachi.

Íri ájária jü böo jum juya ániapo áman huéeme. 27 Huanäi Felipe áman bíchaa siika. Jum ä hué páman éntok, senú yoremta Etiopíapo jometa bitchak. Íri yoreme eunuko ti téttehuaahuai. Áapo buéresi tékiakai, jum Etiopíapo jámut yäut, Candace téamta, tomi suayai, të Jerusaléniu aaney áman oraciompo Diostau nok báreka. 28 Íri yoreme nóttilatata hueiyei ä buiáráu bícha. Ä carropo yejsímeka jü libro profeta Isaíasta jiojtekäu noksiméi. 29 Huanäi jü Espiritu Santo Felípetau inel jiaahua:

—Jü karohué rukte.

30 Huanäi jü Felipe au rúkteka juka nokta jíkkajak jum Isaíasta libropo ä nokähui. Huanäi ä temajek:

—¿Játché at júneiya jü em nokäubechi?

31 Huä yoreme éntok, inel ä yómiak:

—Ée, ¿jachisune at júnenake, bueítuk kaabe nee ä téjhua mátkhi?

Huanäi Felípetau noókak áma ä jámuka áa náapo áa yejte sáhueka.

32 Huä jiojteri ä noksíméu éntok, inel jiaahua:

Kabarata bénasi méboka huérihuay.

Juka kabárata síkahuakä kaa áa buaná bénasi, kaa jálek.

<sup>33</sup> Ä tü yöremtukánásuk júne jiokot jo súuhuak, éntok kaa lütüriata yáariahuak.

¿Jábese huame at yeu sákariam bétana noknake jáni?

Bueítuk ími buíapo ä jápsi úhuaahuak, tiahua hua jiojteri.

<sup>34</sup> Huanäi jü eunuko titéttehuaahuame Felípetau ínel jiaahua:

—Nechë tejhua, ¿jábeta bétanasu ikäi nooka jü profeta, áa bétana o jábe táabuik bétana?

<sup>35</sup> Huanäi Felipe jiojterita ä nokäumak au ä naatek juka tü nokta Jesústa bétana huemta. <sup>36</sup> Huanäi huam báam ayúkä páman kateka jü eunuko titéttehuaahuame ínel jiaahua:

—Imi báam aika, ¿játchune kara imi batöhua?

<sup>37</sup> Felipe ínel au jiaahuak:

—Anáka chikti em jápsimak enchi ä súaleyo.

Huanäi hua yoreme ínel ä yommiak:

—Jéehui, ínapo ä súale juka Jesucristota Diosta tua ä Üusitukähui.

<sup>38</sup> Huanäi juka carrota kéchateboka, kom chéptekam náuhuichika báau kiímuk. Huanäi Felipe ä batöak. <sup>39</sup> Huam bápo yéu am sájak, jü Señorta Espíritu juka Felípeta sékana bíchaa nuksiika. Jü eunuko éntok, kaa júchi ä bíchak, të al-leaka júchi ä böo nüka. <sup>40</sup> Jü Felipe éntok, jum Azótöpo aneka jünëak. Huanäi jum puéblom bēkatana huerámaka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nookai. Júnensu pueblo Cesareau yépsak.

## 9

### *Saulo Diostau bíchaa jápsi kúaktek*

*(Hch. 22:6-16; 26:12-18)*

<sup>1</sup> Saulo éntok, jiba bénasi huame Señorta súaleme suabáreka eiyai. Kíalíku hua tíöpopo chë nésauhuemtau siika, <sup>2</sup> jiösiata áu mak iäka útteata ä máknakemta Damascopo judíom nau yayajäpo kibákbáreka jume tü nokta Jesucristota bétana huemta súaleme áma járiubáreka, am preesoteka buere joära Jerusaléniu am huéria béchibo, oóhuim, éntok jáamuchim junne. <sup>3</sup> Të béja böot huéeka, huam pueblo Damascou jëla ä huéi, sej chukti téhueka bétana jü machiria útteaka kom sika, nate chíkola ä machíriak. <sup>4</sup> Huanäi Saulo buíapo huétchek, éntok senuk au nokamta jikkajak ínel jáamta:

—Empo Saulo, ¿jatchiáke nee guokjájase?

<sup>5</sup> Huanäi Saulo nátemajek:

—¿Jábeseä empo, Señor?

Huári éntok, ínel au jiaahua:

—Ínapone Jesús, hua em guokjásēhui. Kíalē émpöisu kōkosi emo johua, juka buesta sísiguok buahuíta témmü bénasi.

<sup>6</sup> Saulo éntok, mauj-rimmea au yoaka ínel jiaahua:

—Énsu Señor, ¿jítasune yáanake?

Jü Señor éntok, ínel au jiaahua:

—Yejtékē áman pueblou huéiye. Huámirē téjhuaana jita em yáanakēhui.

<sup>7</sup> Jume yorémem Sáulotamak katēu éntok, tüisi guómtek juka nokamta jikkajaka të kaábeta bíchaka. <sup>8</sup> Huanäi Saulo yejteka au puj étapok jiöbe,

të kaa bíchaka taahuak. Huanäi jume áamak katéihuim mampo ä buíseka ä nuksájak jum Damascou bícha. <sup>9</sup> Huämi aaneka bajj táapo kaa bíchaka, kaa jibuäka, éntok kaa jëyeka.

<sup>10</sup> Damascopo éntok, senu yoreme Jesucristota súaleka jóakai Ananías ti téhuakä, huáahui Señor au yeu machíriak tenkupo bénaku, éntok inel au jiaahua:

—¡Empo Ananías!

Áapo entok inel ä yommiak:

—Imne aane, Señor.

<sup>11</sup> Huanäi jü Señor júchi inel au jiaahua:

—Huä böo Derecha ti téhuakamtau bíchë huéiye. Huanärë Judasta jóapo senu yoremta nátemaje Társopo jometa, Sáulo ti téhuakämta. Áapo oraciompo Diostau nooka éëni, <sup>12</sup> éntok senu yoremta Ananías ti téhuakämta, tenkupo bitchak au kibákeka choápo béppa at mámtkamta júchi ä binnakë béchïbo.

<sup>13</sup> Íkai jikkajaka Ananías inel jiaahua:

—Señor, juebénakam nee ettéjhuaríala ïri yoremta bétana, jáchin machisi huaka kaa tühuata jume enchi súalemmeu ä yáakä bétana jum Jerusalémpo. <sup>14</sup> Én éntok imí äbo yebísise útteata máktaka jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme bétana síme huame enchi yöreme peréesoteka am huéria báreka.

<sup>15</sup> Të jü Señor inel au jiaahua:

—Ámanë huéiye, buéitukne júkai yoremta yeu púala ino bétana ä noknakë béchïbo, jume judíommehui, éntok kaa judíommeu junne, éntok bem réyimmehui. <sup>16</sup> Ínapone au ä yéu machírianake símeta ä jünérianakë béchïbo jáchin machisi yuun jókot máchiraata ä binnakëhui nee ä súalekä béchïbo.

<sup>17</sup> Huanäi Ananías áman siika jum Sáulota anëhui. Au yepsaka, choápo béppa at mámtaka, inel au jiaahua:

—Empo Saulo ín hermáano, jü Señor Jesús, hua böot em huë páman emou au yeu machíriakame, nee äbo emou jaásek júchi bénasi enchi binnakë béchïbo, éntok juka Espíritu Santota émot ayúnakë béchïbo.

<sup>18</sup> Huanäi seep puj beata bénaka sóokteka kom huáttek, ínëli júchi bíchaka taahuak. Huanäi Saulo kíkteka batóhuak. <sup>19</sup> Chúkula béja jibuäka júchi úttëutuk. Huanäi jaiki táapo jáni jume Jesucristota súaleme Damascopo jóakammak taahuak.

### *Saulo jum Damascopo noókak*

<sup>20</sup> Huanäi béja Saulo jum judíom nau yayajäpo jume géntemmeu noktáitek juka Jesústa tua Diosta Ũusi tíaka. <sup>21</sup> Síme jume ä jikkajakame at guómtaka tahuak, éntokim inel jiaahua:

—¿Jatchu kaa ïri yöreme inel jum Jerusalémpo jume Jesústa súaleme guokjájaseïhui? ¿Jatchu kaa ïri hua äbo yepsaka am peréesoteka am huéria báareïhui jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme mampo am joa báreka?

<sup>22</sup> Të Saulo chëhuasu kaa májhueka ámeu nooka, am jünéetuaka juka Jesústa Cristotukähui Diosta yeu púari. Júnëli jume judíom Damascopo jóakame béja kaachin anmáchiakai.

### *Saulo judíom mampo au yeu huikkeek*

<sup>23</sup> Juebena taáhuarim simsuk, jume judíom nau ettéjhuakä juka Sáulota mēbábarek, <sup>24</sup> të áapo ä jüneriak. Taáhuarit tukáarit naabúrujtim jum puértampo pueblou kíkimuhaäpo ä jójottuai ä mēbáreka. <sup>25</sup> Të jume Jesucristota súaleme jum buëuru huáripo ä yéchaka, tukáapo jü taapia yari pueblota chíkola bókamta huáitana kömä yétchak. Júnelim áma yeu ä huikkeek.

### *Saulo Jerusalémpo aaney*

<sup>26</sup> Saulo Jerusaléniu yepsaka jume Jesucristota súalemmen rúkteka ámemak anbáarei jïöbe, të sime ä majhuëi kaa jünéaka áapörík béja juka Jesucristota súalëhui. <sup>27</sup> Të jünentaka júne Bernabé áman ä nuk sika jume apóstolimmeu ä täyatebok, am ettéjhuariak jachin Saulota Señorta bíchakähui jum böochi, éntok jachin Señorta áapöríku, Sáulotau, ä nokákähui, éntok jachin áapörík, Sáulota, kaa májhueka Jesúsata bétana géntemmeu ä nokákähui jum Damascopo. <sup>28</sup> Huanäi jübua Saulo Jerusalémpo taahuak, éntok ámemak naa hueetáitek. <sup>29</sup> Kaa májhueka Señorta bétana nookai jume griego nókammak ettéjhuakä, éntok ámemak nok nássuaka. Të ímëi jachin ayuka bem ä mēnakeu jariái. <sup>30</sup> Huame hermáanom éntok, íkai jüneriakam Sáulota buere joära Cesareau tójjak, huámi éntokim buere joära Tarsou bíchaa ä bíttuak.

<sup>31</sup> Huanäi huámechi taáhuarimmet jume Jesucristota súaleme jum Judea buíaräpo, Galiléa buíaräpo, éntok Samaria buíaräpo aneme yantelakam al-leaka jíápsay, éntokim chēhuasu óusi eiyay. Diosta yörekam jíápsay, éntokim Espíritu Santota úttiäray chēhuasu emo búruriay.

### *Eneas káráktilataka türiak*

<sup>32</sup> Peero jume Jesucristota súaleme bēkatana huerámaka jume pueblo Lídapo jóakammeu ket nóitek. <sup>33</sup> Huámi senu yoremta bíchak Enéas ti téhuakamta, guojnaiki huásuktiapo kókoreka bókai, bueítuk káráktilatukai. <sup>34</sup> Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Empo Eneas, Jesucristo em kökoa bétana enchi tüte. Yejteké em at böyëu tóboktia.

Huanäi Eneas sep yéjtek. <sup>35</sup> Ínëli sime pueblo Lídapo jóakame ä bíchak, éntok jume pueblo Saronpo jóakame, éntokim juka bannaataka bem súalëu tójaka juka Señorta súaleka taahuak.

### *Dorcas múkuka júchi jíabitek*

<sup>36</sup> Huámechi taáhuarimmet jum pueblo Jópë teäpo senu jámmut aaney Jesucristota súaleka Tabitá ti téhuaka, griego nokpo Dórcas tíau báare. Íri jámmut jíba tühuata joaka jíápsai jume jíókot éame aníaka. <sup>37</sup> Júnaksu éntok huámechi taáhuarimmet Dorcas kókori huécheka muúkuk. Chúkula jü ä takahua úbahuaka jum kari senuk béppa kátekäpo tékhuak. <sup>38</sup> Jü pueblo Jópë tíame Lidau kaa mekka taahuai jum Perota anéipo. Huanäi jume Jesucristota súaleme jünéaka áapörík áma anëihui, guoi yörememim au jaásek ínel au jíáu nésauhueka:

—Láuté äbo huéiye ími pueblo Jópehui.

<sup>39</sup> Huanäi Peero ámemak siika. Áman ä yepsákim jum kariu takáhuata bókäü ä nuk kímmuk. Huanäi sime huame jámut jókoptulam áa chíkola tápunaka sóoti buanaí, éntokim huaka sánkota Dorcasta ketune jíápsaka



ä supe yáarim ä bíttuak. <sup>40</sup> Huanäi Peero síme huame áma aneme yeu sákatuaka, tónommia kíkteka Diostau oraciompo nookak. Huanäi huaka mukilata bíchaka ínel jiaahua:

—Empo Tabita, yejtée.

Áapo éntok pujteka, Perota bíchaka, yéjtek. <sup>41</sup> Huanäi mampo ä buíseka ä kétchak. Huanäi jume hermáanom éntok jámut jókoptulam núnuka bem bíchápo ámeu ä kétchak jápsamta. <sup>42</sup> Íri síme jü pueblo Jópepo jüneriatuk. Huanäi juebénakam Señorta súaleka taahuak. <sup>43</sup> Büru taahuarimpo huämi pueblolo taahuak, Peero, senu yoreme huaka beata búabualkotemta jóapo, Simmom ti téhuakame.

## 10

### *Peero éntok Cornelio*

<sup>1</sup> Jum Cesarea puéblopo senu yoreme Corneliö ti téhuaka jóakai, sontaróapo senu batallón Italiana ti téhuaakapo capitántaka. <sup>2</sup> Huäri yoreme tüisi tü yöremtukai, Diosta yörei, éntok síme ä familiahua junne. Jume judíommeu yún tómita lilimojnay, éntok chikti táapo oraciompo Diostau nonokay. <sup>3</sup> Séjtlul kuptei, bájim jiai jáni, tenkumta bénasi éaka machisi juka Diosta ángel bitchak jum ä anëu au kibákeka, ínel au jámta:

—¡Empo Cornelio!

<sup>4</sup> Júnëli au ä jiai Cornelio éntok, tua at puseka taahuak tüisi guómtilatata. Chúkula béja ínel au jiaahua:

—¿Jáchisë jiaahua, Señor?

Jü Diosta ángel éntok, júchi ínel au jiaahua:

—Huä oraciompo Diostau em nókahui, éntok limojna em yáari póobem béchibo, Diosta bíchápo türi. <sup>5</sup> Láutë áman pueblo Jópe téau yorémem jaáseka Símonta am núnutua, jú Peero ti ket téhuakamta. <sup>6</sup> Áapo senu Simmom huaka beata búabualkotemta jóapo aane, bahue mayoat jóakame. Huäri enchi téjhuaanake jita em yáanakëhui.

<sup>7</sup> Juka Diosta ángel simsuk, Cornelio guoi yorémem ä sáuhuëhuim núnnuk, éntok huéplu sontarota tüisi Dios huáatemta éntok át ä jiapsekähui. <sup>8</sup> Huámëi simeta huaka ä bíchakäu éntok ä jikkajakäu am ettéjhuariasuka áman pueblo Jópë téau am jaásek, Simmom Perota anéhui.

<sup>9</sup> Yokóriapo ímëi yorémem béja hua pueblo Jópë téau kaa mekka katéi, tua lúl-la káteko Peero kárit bem áma kókocheu jikáu jámuk oraciompo Diostau nók báreka. <sup>10</sup> Huanäi tüisi tebáureka jibuá báarei, tè juka buáhuamta kee buasei, tenkumta bénasi éaka jita bitchak. <sup>11</sup> Kia sábanam bénam naike eskinapo huitérekame téhueka bétana kom huéeme bitchak. <sup>12</sup> Huämi sábanam bénaku huikíchim, éntok bakóchim, éntok síme animáalim náikim guókekame kaatei. <sup>13</sup> Huanäi senuk au nokamta jikkajak ínel jámta:

—Peero, jümëi animáalimë súaka am buäye.

<sup>14</sup> Të Peero ínel ä yómmiak:

—¿Jatchíaka, Señor? Ínapo jauhuey júne Diosta bíchápo jaiti machik kaa buála.

<sup>15</sup> Huanäi júchi ínel au jámta jikkajak:

—Juka Diosta tütekahui katë jaiti máchí tüya.

16 Īri báisi nat chätuka au kom yúmak. Huanäi huame sábanam Bénaka júchi téhuekau jikáu nóttek. 17 Huanäi juka Perota jü ä bíchakäubet kaa ä al-leai jítasu Bénak huákai nokbárëihui, jume yorémem Corneliota bétana au jaahuakame juka Símonta jóa nátemajeka kateme jü kári puertau yájjak. 18 Huanärim áman yájaka kusisi nokaka nátemajek senuk Simmom ti téhuakamta áma anë bétana, ket Peero ti téhuakame. 19 Të juka Perota hua ä bíchakäubet ketune kaa ä al-leai, jü Espiritu Santo ínel au jiaahua:

—Baij yoremem im enchi jaría. 20 Kómë síká ámemak huéiye kaítat jachin éaka, bueítuk ínapone emou am jaásek.

21 Huanäi Peero ámeu kom siika huame yorémem Cornéliota au jaásekäumehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájaria jü enchim jariähui. ¿Jítasem nübok?

22 Bempo ä yómmiak:

—Jü capitán Cornélio äbo itom jaásek, ĩri yoreme tü yóreme éntok Diosta yöre íkai síme jume judíom ä tü éttejhua, éntokim ä nakke. Senu Diosta ángel ä téjhuak enchi ä núnotebo sáhueka ä joau enchi hueë iaaka.

23 Huanäi Peero kariu am kimaka, áma am tahuáriak áamaki huäri tukarichi. Yokóriapo béja ámemak siika, éntok huate hermáanom Jópepo joome.

24 Júchi yokoriapom béja Cesareau yájjak. Huämi Cornelio am boobícháihui ä huahuájim éntok amiigom ä nákéhuim áman nau núnulataka. 25 Juka Perota ä joau yepsak, Cornelio au yeu síká ä mabétak, éntok tónommia kíkteka ä yörek. 26 Të Peero ä kétéchak ínel au jíaka:

—Kíktë. Katë inou mújmujte. Ínapo ket emo Bénasi yoreme.

27 Huanäi au noksímeke, kariu kibákeka juebena géntem áma nau yájj-lame téhuak. 28 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya itom jume judíom, hua itom boojóriäu béchibo, kaa ä türiakähui jume kaa judíommak itom ito türinakëhui, éntok bem joau itom kíkkimunakëhui. Teé én jü Dios nee téjhuak íkai ínëli huemta au tü yáak tíaka, itom kaachin ito érianakë béchibo. 29 Kíalíkune téjhuaahuaka sep äbo siika kaachin éaka. Én éntokne jünee péiya jita béchibo ín äbo núnuhuakahui.

30 Huanäi Cornelio ínel au jiaahua:

—Naiki taáhuarim huéiye ínapo imi ín jóapo aneka ayúunai, éntok kupteu bícha, ínneak jáni, nee Diostau oraciompo nokayo, itom ä boojóriä Bénasi, senu yoreme béloj tópapäti anemta sánkoka inou au yeu machíriak. 31 Huanäi ínel inou jiaahua: “Empo Cornelio, hua Diostau oraciompo em nokähui, éntok hua em limojna yári póobem béchibo Diosta bíchäpo türi. 32 Láuté áman pueblo Jopë téäu yorémem jaaseka Símonta am núnutua, huaka ket Peero ti téhuakamta. Áapo senu Simmom huaka beata búabualkotemta jóapo aane, bahué mayóat jóakame. Huäri äbo yepsak enchi téjhuanake jita em yáanakëhui.”

33 Júnëline sep áman enchi jariutebok. Én éntoke itou yépsak. Tüisite enchi ä baisauhue. Ente síme imi aane Diosta bíchäpo enchi nok jikkaj báreka símeta juka Diosta enchi itou nok iähui.

*Peero jume Corneliota jóapo anemmeu nookak*

34 Huanäi Peero ínel ámeu jiaahua:

—Én ál-lane jüneiya lútula huëpo juka Diosta sime yorémem nánancha ériähui, <sup>35</sup> éntok jita naciónpo ä jométuk junne juka ä yöremta éntok tühuaata joamta ä nákehui. <sup>36</sup> Dios juka Jesucristota jume Israelítammeu kom bíttuak, huaka simem béppa nésauhuetma, ámeu ä nok iaaka yanti jiápsihuetma bétana. <sup>37</sup> Eme béja tüisi ä jüneria huaka judíom buíaräpo sime át yeu sikamta jum Galiléa buíaräpo naateka juka Juanta jume géntemmeu noksuko éntok am batösuko. <sup>38</sup> Éntokem jüneiya kétchi jachin Diosta Jesús Nazaretpo jometa Espíritu Santota útteara ä mikákähui, éntok jachin áapörík huaka tühuaata josúkähui jum náasä sikäpo, éntok huame diáblota mampo aneka kökoreme ä tütekähui. Íkai johuai bueítuk Dios áamak aaney. <sup>39</sup> Ítapote simeta juka Jesústa yáakäu bitchak, kia huam Judea buíapo éntok Jerusalén puéblolo junne. Chúkula éntokim kúrusichä popónaka ä mäek. <sup>40</sup> Të Dios júchi ä jíabitetuak baij taáhuata huéeyo, éntok itou yeá machíriatuak. <sup>41</sup> Kaa sime géntemmeu au yeu machíriak, itou jibba, huame bannaataka Diosta yeu púari én áa bétana nok íaahuame. Ítapote kókoolam násuk ä jíabitesuk áamak jibuák, éntokte áamak baa jëka. <sup>42</sup> Éntok itom téjhuak géntemmeu itom nok sáhueka, juka Diosta Jesústa ä yäut yéchakä bétana jume jíápsammet nokta ä chupa íaka, éntok jume kókkolammechi. <sup>43</sup> Éntok chë bannaataka ket sime jume profétam íri Jesústa bétana noókak sime jume ä súaleme bem Dios bejrimmet bem jiókoriná tiaka.

### *Jü Espíritu Santo jume kaa judíommeu júne kom yuumak*

<sup>44</sup> Ketune juka Perota ámeu nokaisu, jü Espíritu Santo sime huame ä nok jikkajammeu kom yuumak. <sup>45</sup> Huame Israelítam Jesucristota súaleme Perotamak áma yáij-latukäu éntok, at guómtlamtaka taahuak juka Espíritu Santota ket huame kaa judíommeu júne kom yumák tiaka. <sup>46</sup> Júnëlim ámet jüneyai juka Espíritu Santota ámeu kom yumákä bétana, tábui nokpo am nokái am jikkajaka, éntok buéresi Diosta am úttileyo. <sup>47</sup> Huanäi Peero ínel jiaahua:

—¿Jatchu jábe ára ée támeu jiaahua íméi yorémem emo batónakë béchibo? Bueítuk jü Espíritu Santo ámeu kom yuumak itou kómä yúmákä bënasi.

<sup>48</sup> Huanäi Jesucristota bem súalekä béchibo am batö nésauhuek. Chúkulam Perotau nookak elapo jaiki júne ámeu ä tahuá sáhueka.

## 11

### *Peero ä tékil ministerio jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä ettejhua buere joära Jerusalénpo*

<sup>1</sup> Jume apóstolim, éntok jume huate hermáanom Judea buíaräpo anéihum, juka noktam jikkajak kaa judíomtaka junne ket juka tü nokta Jesucristota bétana huemta súalekähui. <sup>2</sup> Huanäi juka Perota júchi Jerusaléniu yepsak, jume judíom Jesucristota súaleme ä béj-reka nookai. <sup>3</sup> Akim ä temajak:

—¿Jatchiáke huame kaa ito bënasi judíommak aaney, éntoke ámemak jibuák?

<sup>4</sup> Huanäi jü Peero ä naatekäpo naateka simeta huaka áma yeu sikamta am ettéjhuariaka, ínel jiaahua:

5 —Ínapo jum pueblo Jópë teäpo aaney, huanäine Diostau buanaka tenkumta Bénasi éaka jita bitchak. Huämíne kia jita buëuru sábanam Bénam bitchak téhueka Bétana kom huéme, naiki eskinampo huitérekame, inou kom nóinoiteme. 6 Huanäine am bíchaka jítasu áma ayuk jáni ti éaka ámet suúhuak. Júmëisune animáalim náikim guókekame júyapo joomem áma bitchak, éntok bakóchim, éntok huikíchim. 7 Huanäine senuk ínel inou jámta jikkajaka: “Peero, imeí animáalimé súaka am buäye.” 8 Tëne ínel au jiaahuak: “Èe Señor, ínapo jauhuey júne juka Diosta bíchápo jaiti machik kaa buála.” 9 Huanäine júchi ínel inou jámta jikkajak: “Juka Diosta tü yákáhué kaa jaiti máchí tíiya.” 10 Īri báisi nat chátuka inou ayúak, huanäi sep huame sábanam Bénaka júchi téhuekau jikáu siika. 11 Huanäi huämi orapo baj yorémem jum jóapo ín anëpo yájjak, pueblo Cesarea Bétana áman jaataka nee jariu sáihuaka. 12 Huanäi jú Espíritu Santo ámemak nee huee sáuhuek kaítat jachin éaka. Imey busan hermáanom éntok, ínomak sájjak. Símetakate senu yoremta jóapo yájjak. 13 Huäri itom ettéjhuariak jachin juka Diosta ángel ä jóapo huéekamta ä bíchakáhui ínel au jámta: “Yorémeme áman pueblo Jópë téäu jaase. Simmom Peero ti téhuakamtam núnunake. 14 Áapo enchi téjhuana ke jachin em emo jínëunahuëhui, enchi éntok síme em familia.” 15 Ínëli nee ä ettéjhuariasuk, ínapo ámeu noktáitek. Huanäi sep jú Espíritu Santo ámeu kom yuumak itou kómä yúmakä Bénasi júnak júbua ä naateyo. 16 Huanäine hua Señorta nokibeu huáhuaatek ínel jámtahui: “Jü Juan báammey yore batóak, té Dios tábuiasi enchim batónake juka Espíritu Santota enchimmeu kom yumátuaka.” 17 Juka Diosta junëli nánancha itom ériaka bempörim juka Espíritu Santota makkak, ket itom ä mikakä Bénasi Jesucristota itom súaleko, çjábese ínapo Diosta béj-reka ín huéenakë béchibo?

18 Huanäi jume hermáanom buere joära Jerusalémpo aneme íkái jikkajaka nok yáatek, éntokim Diosta úttileka taahuak ä yári béchibo ínel jiaka:

—Júnëli ket Dios huame kaa judíommeu júne juka bem jíapsi kúaktinakeu ámeu yumátuak yu jíapsihumta am jájamnakë béchibo!

### *Jume Jesucristota súaleme pueblo Antioquíapo aneme*

19 Juka Estebanta mësua k jume huate Jesucristota súaleme guok jájataitiak. Huanäi huate maujhueka ténnek Fenícia buiärau bícha, isla Chípreu bícha, éntok Antioquíau bícha. Ámanirim juka tü nokta Jesucristota Bétana huemta nookai, téé judíommeu jíbba. 20 Të huate Jesucristota súaleme Chíprepo jométaka, éntok Cirénepo jométaka, jum Antioquía pueblou yájaka béja kaa judíommeu júne ä noókak juka tü nokta Jesucristota Bétana huemta. 21 Jü Señorta uútteara ámet ayukai, kialíku juebénaka juka bannaataka bem súalëu tójaka juka Señorta súaleka taahuak.

22 Jume Jesucristota súaleme Jerusalémpo anéihuim íkái jikkajaka juka Bernabeta jum Antioquíau jaasek. 23 Bernabé áman yepsaka ä bitchak juka jachin machisi juka Diosta tühuata ámeu yáalatukáhui. Huanäi tüisi al-léaka taahuak, éntok símemmeu noókak bem jíapsi tutti yécharika Señorta éä páman am katchahueka. 24 Bueítuk áapo, jú Bernabé, tü

yóremtukai, éntok jü Espíritu Santoy tapuniakai, éntok chikti ä jíapsimak Señortat éiyay. Júnëli juebena géntem jíapsi kúaktituak Señortau bícha.

<sup>25</sup> Chúkula Bernabé pueblo Tarsou bíchaa siika Sáulota áman jariúseka. Huanäi ä téaka Antioquíau bíchaa ä nuk siika. <sup>26</sup> Ámanirim jume Jesucristota súalemmak aane huásuktiapo, juebena genteta majtiaka. Huämi Antioquíapom késam huëpo cristiánom ti téhuatuahuak jume Jesucristota súaleme.

<sup>27</sup> Huámechi taáhuarimmet huate profétam Jerusalém bétana Antioquíapo yájjak. <sup>28</sup> Senu yoreme Agabo ti téhuaka, jume hermáanom násuk kíkteka, Espíritu Santota éäpo noókak buere tébaata síme buíarat ayúnake tiaka. Huäri buere teba lútula huëpo siika rey Claudiota nésauhuë taáhuarimmechi. <sup>29</sup> Huanäi jume Jesucristota súaleme Antioquíapo anéihum, hueepulaka bem yumäpo, huame Jesucristota súaleme Judéa buiärapo aneme anía rókaka taahuak. <sup>30</sup> Júnëlim ayuka, juka ofrendata nau tójaka huame yoiyöturi Judéa buiärapo anemueu jäbuekammeu ä bíttuak Bernabétamaki éntok Saulotamaki.

## 12

### *Jacobo mëhuak, Peero éntok, peresotehuak*

<sup>1</sup> Huámechi taáhuarimmet jü rey Herodes huate Jesucristota súaleme guokjájataitek. <sup>2</sup> Jacobota juka Juanta saayi ejparammea mëtebok. <sup>3</sup> Huanäi jume judíom al-léaka tahuák tiaka, juka Perota ket peréesotebok. İri yeu siika tua pajko táapo, jume páanim kaa levadúrakame buabuähuä táapo. <sup>4</sup> Të jü rey Herodes juka Perota cárcelpo yéchtebok dieciséis sontarom ä suáyatuaka, ínel éaka, chúkula pajkota chúpuk puéblota bíchápo yéä tójj báreka. <sup>5</sup> Júnëli jü Peero páttiátukai éntok tüisi suáyahuai, téé jume Jesucristota súaleme jíba Diostau oraciompo ä nok-riay chikti bem jíapsimaki.

### *Dios juka Perota jum cárcelpo yeu simtúak*

<sup>6</sup> Yokoriapo juka Heródesta jum puéblota bíchápo yéä tóijnakei, huäri tukáarit Peero kotchei guoi sontarom násuk bókari, guoi cadenammea súmataka. Huate sontarom éntok, puértapo jäbueka cárcelta suayai. <sup>7</sup> Huanäi sej chukti jü Diosta ángel áma yepsaka, juka cárcelta machíriaka, jü Perotat sánäpo mámtéka ä bússaka, ínel au jiaahuak:  
—Lautë yejte.

Huanäi jume cadenam mampo ámey ä súmatukau bútteka kom huáttek, <sup>8</sup> jü ángel éntok ínel au jiaahua:

—Emoë huikojtua, éntoke em berä bochampo guókte.

Juka Perota au bochátuasuk jü ángel ínel au jiaahua:

—Jínteke ino sáu huéiye.

<sup>9</sup> Huanäi Peero ángelta sáu yeu siika, kaa jünéaka tua ä lütüriatukähui juka ángelta joähui. Kíal ä tenkutukä bénasi ä ériai juka ä bícháhui. <sup>10</sup> Te jume sontarom bat jäbuekame huam sájaka, éntok júchi huam jëla jäbuekame huam sájaka, sísiquok puertauhim yájjak böóu yeu kathuäpo. Huanäi hua puerta au étapok. Huanärim yeu sájjak. Chúkula senu cálleta sákasuka jü Diosta ángel áapolaik tösiika. <sup>11</sup> Huanäi Peero jünéaka ínel éeak:

—Én ál-lane jüneiya ä lütüriatukähui Señorta ä ángel inou bíttuakähui Heródesta mampo nee ä jínëunakë béchïbo, éntok hua síme bétana judíom inou yáa bárëhui.

<sup>12</sup> Ínëli éaka jü Peero Mariata joau bíchaa siika, jü Juan Márcos téamta áiye, ámani juebena géntem nau rúktilataka Diostau oraciompo nookay.

<sup>13</sup> Áman yepsaka, juka puértata ä ponái, senu jámmut beme, Ródeé ti téhuaka, áman yeu siika ä bit báreka ä jábétukähui. <sup>14</sup> Të juka Perota nok tátáyaka, juka puértata kaa étapoka, chikti ä al-léerimmak búitek áman huaijhua bíchaa am téjhua báreka juka Perota jum puértapo huéktíaka.

<sup>15</sup> Huanärim ínel au jiaahua jü ili jámuttahui:

—¡Rokótuläe!

Të áapo ä lütüria tíiya ä ájáriatukähui. Të bempo júchi ínel au jiaahua: —Kaa ájária, ál-la jü ä ángelhua.

<sup>16</sup> Të jü Peero áma huéeka jïba puértata poonai. Huanärim juka puértata étapoka ä bíchaka guómtek. <sup>17</sup> Të áapo mámammea séñata ámeu yáuhuak kaa am jíal sáhueka. Huanäi am ettejhuariak jachin juka Señorta cárcelpo yeá nuksikähui:

—Juka Jacobotem ettéjhuaria íno bétana éntok jume huate hermáanom.

Huanäi yeu siika sékana bícha.

<sup>18</sup> Yokóriapo yeu máтчuk, buéresi jíáihuai jume sontarom násuku, bueítukim kaa jüneiyai jachin juka Perota jum cárcelpo yeu sikähui.

<sup>19</sup> Huanäi jü rey Herodes ä jariutebok. Kaa ä téihuak éntok, jume sontarom ä suáyaihuim núnuteboka am temájek jatchíaka bem yéu ä simtúakähui. Kaa emo am jüneä tiai éntok, am súatebok. Chúkula jü Herodes Judéapo yeu siká, jum Cesaréau bíchaa áman joa báreka.

### *Heródesta mukúka bétana huéeme*

<sup>20</sup> Jü Herodes huame géntem puerto Tiropo jomemmeu tüisi oómtai, éntok puerto Sidonpo jomémmehui. Huanäi bempo juka buáhuamta reyta buíapo bem mabétá béchïbo au sájjak áamak ettejhua báreka. Huanärim Blástotamak emo nok tütek, hua rey Heródestau nésauhuemtahui, éntokim al-léaka jíapsirókaka au noókak. <sup>21</sup> Huanäi Herodes taáhuata am yéchariak nau am nunurókaka. Juka taáhuata yúmak, béja yórisi machisi sánkoteka huam ä nésauhuépo yejteka ámeu noókak. <sup>22</sup> Huanäi jü génte ä úttileka ínel chaáyek:

—¡í nokame kaa kia jábe yoreme, áapo jü dios!

<sup>23</sup> Huämi orapo jü Señorta ángel juka Heródesta kókoru tátabek, bueítuk Diosta bénasi au ä ériai tíaka, éntok Diosta kaa yörek. Huanäi buíchiatuka muúkuk.

<sup>24</sup> Të jü Señorta noki jïba símekut nokhuai, éntok jume ä súalekame chëhuasu búrusakai.

<sup>25</sup> Bernabé éntok Saulo, jukam nésauta chúpaka, buere joära Jerusalém bétana pueblo Antioquíau nóttek, Juanta huériaka Márcos ti ket tehuakamta.

## 13

### *Bernabé éntok Saulo bem tekil ministerio naatek*

<sup>1</sup> Jum pueblo Antioquíapo jume Jesucristota súalemmakim aaney jume profétam éntok huate am majtíame. Jume áma anéihuim Bernabé, éntok Símon, Négrö tíame, éntok Lucio, pueblo Cirénepo joome, éntok Manaén

jü Herodes Galiläa buiärapo nésauhuentamak yötukame, éntok Saulo. <sup>2</sup> Séjtuł ímëi ayúunaka entok oraciompo Diostau am nokayo, jü Espíritu Santo ínel ámeu jiaahua:

—Bernabetem nee yeu púaria, éntok Sáulota, hua tekia ín áme béchibo náikiata bem yáanakë béchibo.

<sup>3</sup> Huanärim ayúunasuka éntok oraciompo Diostau noksuka, choápo áme béppa mámteka Diosta mampo am joaka áman am bíttuak.

### *Jume apóstolim isla Chíprepo noókak Jesucristota bétana*

<sup>4</sup> Huanäi Espíritu Santota éäpo Bernabé éntok Saulo Seleuciau bícham sájjak. Huämírim barcopo báau huáttek isla Chípreu bícha. <sup>5</sup> Jum puerto Salamínau yájaka juka Diosta noki jume géntemmeu noókak jum judiom sinagogapo. Juan éntok, am aníasimeka ket ámemak huéiyey. <sup>6</sup> Huämi íslapom naa burujti sájaka Páfou yájjak. Huämírim senu judío Barjesús ti téhuakamtau yájjak. Íri móriäkai, éntok profeta aranókíchitukai. <sup>7</sup> Íri móriära hua áma nésauhuentamak aaney, Sergio Paulö téamtamaki. Í Sergio Paulö éntok, tüisi koba súakai. Áapo, jü nésauhume, juka Bernabeta núnutebok, éntok juka Sáulota, juka Diosta noki jíkkaij báreka. <sup>8</sup> Të jü móriära Barjesús, Elímas ti téhuakame, am bėj-reka kíktek, juka nésauhuenta kaa Diosta noki sual íaaka. <sup>9</sup> Huanäi jü Saulo, ket Páblo ti téhuakame, Espíritu Santoy tapunika, tua pújpo ä bíchaka, <sup>10</sup> ínel au jiaahua:

—¡Empo aranókíchi, juëna yóreme, diáblota yoremia, síme tühuata bėj-reka huéeme! ¿Jatchiáke jíba kaa ä tojja juka Señorta noki lútula huemta em kaa lütüriä tíahui? <sup>11</sup> Én éntok, jü Señor jíókot enchi yáanake. Kaa bíchake tahuánake. Jaiki táapë táata kaa bínnake.

Huanäi sep láuti kaa máchira au yuumak. Huanäi jábeta júne jaríai mampo ä buíseka ä huérianakemta, bueítuk kaa bíchái. <sup>12</sup> Huanäi jü gobernador íkäi bíchaka, ä súaleka taahuak, bueítuk hua yore majtíahuame Señorta bétana huémtat guómtek.

### *Pablo éntok Bernabé Antioquía Pisidiapom aanei*

<sup>13</sup> Pablo éntok jume áamak réjtëhuim ísla Páfou barcopo báau huátteka jum pueblo Pérgehuim yeu yájjak Panfília buiärapo. Të Juan am tósiká buere joära Jerusaléniu bíchaa nóttek. <sup>14</sup> Chúkula bempo jum pueblo Pérgepo yeu sájaka pueblo Antioquíau bícham sájjak, Pisidia buiärähui. Huämírim jínyore táapo judíom nau yayajäpo kimuka áma jóteek. <sup>15</sup> Huanäi juka Moiséjta ley noksúak, éntok jume librom profétam jíojtekäu noksúak, jume áma tékiakame ínel nokta ámeu bíttuak:

—Eme itomak huéerim, nokta türík jume géntemmeu enchim nokmátchik huériátekem ámeu ä nooka ëni.

<sup>16</sup> Huanäi Pablo kíkteka, mámammea séñata yáuhuak kaa am jíal sáhueka. Huanäi ínel jiaahuak:

—Íkem nokta jíkkaja, eme Israelítam éntok síme jume Diosta yóreme: <sup>17</sup> Jü pueblo Israelítata Dios jume itom yóyóhuam bannaataka kateme yeu púuhuak, éntok buëuru pueblosi am yáuhuak ketune Egiptopo am aneyo, huam kaa bem buiärapo. Huämi buiärapo yéu am nuksiika ä úttiärayi. <sup>18</sup> Dios cuarenta huásuktiapo see päria ániapo am núnúbuaka tüisi am ujúk, <sup>19</sup> éntok guoi busan naciónim tejálek Canaán buiärapo

anéihui, juka buíata itom yóyöhuam mak báreka. <sup>20</sup> Juka buíata am máksuka, naiki ciento cincuenta huásuktiapo yáuram am jóariaka am sáuhuek, juka profeta Samuelta yeu machiakápo tajti. <sup>21</sup> Huanäi bempo reyta áahuak am sáunakemta. Dios éntok, juka Sáulta reypo am yéchariak cuarenta huásuktiapo, huaka Cis ti téhuakamta üusi, Benjaminta huáhuairapo jometa. <sup>22</sup> Chúkula Dios jum tékiapo juka Saula yeu jímmaaka, Davidta reypo am yéchariak, huaka ínel áa bétana ä nokákähui: “Davidtane jüneria síme ín nésauhui ä jonákähui. İri yoreme hua tua ín türëu benna.” <sup>23</sup> İri Jesús ínel Davidta huáhuairapo jométukai, jü Diosta tóboktiakähui jume Israelítam ä jínëunakë béchïbo, bannaataka ä nokakä Bénasi. <sup>24</sup> Kee jee juka Jesústa yepsái, jü Juan síme jü pueblo Israéltau noókak útteatukähui jíapsi kúakteka bem batöna bétana. <sup>25</sup> Jü Juan béja ä muknákëu bíchimeí ínel jíahuak: “Eme jamak nee jü Cristo tíiya, jü Diosta yeu púari, të ínapo kaa ájaria. Chúkula yebíjnake huári, hua kaa júnen machik jotúahuamta Bénasi maachi ä bíchäpo. Kíane ä bocha huíkyam júne kaa búttiapo yúmala.”

<sup>26</sup> ‘Eme ínomak huéerim, Abrahamta huáhuairapo joome, éntok síme huame Diosta yöreme: itou símemmeu bíttuari í tü nooki ái itom ito jínëunakähui. <sup>27</sup> Jume Jerusalémpo jóakame éntok bem yáura júne kaa júneyai juka Jesústa jábétukähui, éntokim hua nókit júne kaa júneyai profétam jïojtekábëchi chikti jimyore táapo jum bem sinagogampo ámeu nonókhuatichi. Të Jesústam mëtebok, huämi chüppuk hua nooki bem jíjikkajaihui. <sup>28</sup> Kia kaita bëttesi machik ä mëtebonakemta at téaka júnem Pilátotau noókak ä mëtebo sáhueka. <sup>29</sup> Huanärim béja símeta huaka jïojtepo áa bétana nokamta chúpukim kúrusit ä poponaka ä maák. <sup>30</sup> Të Dios kókkolam násuk ä jíabitetuak. <sup>31</sup> Huanäi juebena táapo Jesús huame yorémemmeu au yeu machíriak, huame Galiléa buiärapo naateka buere joära Jerusalëni tajti áamak rejítisukammehui. Huámëi ínel jume én géntemmeu nokame áa bétana.

<sup>32</sup> ‘Júnëlituk, ítapo enchim ä jünériatua juka tühuaata Diosta itom yóyöhuammeu nátuakähui. <sup>33</sup> Bueítuk ítohui, jume ámet yeu sákariammeu ä chüppak juka ä nokákähui juka Jesústa jíabitetuaka, libro Salmo teäpo guoyiku ínel jíäpo Bénasi: “Empo ájaria jü ín üusi. Én táapone símemmeu enchi yeu buissek enchi ín üúsitukä bétana.” Júnëli jïojteri. <sup>34</sup> Jü Dios jünéhuamta nénkilatukai áapörík jum kókkolam násuk ä jíabitetuanake bétana ä takahua kaa nasóntunakë béchïbo, jum jïojteripo ínel jíaka: “Enchímmeune ä chúpánake juka tühuaata Davidtau ín nátuakähui.” <sup>35</sup> Éntok täbui libro Sálmpo ket ínel jiaahua: “Júkë em yeu púari takahua suáyanake kaa ä nasóntunakë béchïbo.” <sup>36</sup> Júnéate lútula huëpo juka Davidta huame áa beu jíäpsakáihuummet ä tekípánoakähui Diosta ä sáuhuekä pámani, éntok mukuka ä mááhuakähui ä yóyöhuam Bénasi, éntok ä takahua nasóntukähui. <sup>37</sup> Të hua Diosta jíabitetuakäu takahua kaa nasóntuk. <sup>38</sup> Júnentukem júneyia, eme ínomak huéerim, áapörík, Jesústa, béchïbo huame enchim Dios bejrimmet enchim jíókorinä bétana enchímmeu nokhuähui. <sup>39</sup> Bueítuk jü Jesústa béchïbo ínel síme huame ä súaleme jíókorihua bem Dios bejrimmechi, Moiséjta ley bétuk aneka kaa bem at jíókorihuakähui. <sup>40</sup> Áachem suuhua kaa enchímmeu chúpánake hua



profétam jïojtekäu inel jíame:

<sup>41</sup> Jítachem suuhua, eme jábeta junnériäram.

Áachem guómteka kókkö.

Bueituk inapo, jü Dios, jume taáhuarim enchim ámet jíapsáubet buériata yáanake kaa súalmatchik,

emë éntok, kaibu á súalname juka ín yáanakëhui, jábeta enchimneu ä ettejuay junne.

<sup>42</sup> Juka Pablota éntok jume áamak rejteme jum judíom nau yayajäpo yeu sájak, huame kaa judíom ámeu noókak júchi áma jimyore táapo iári bétana jíba ámeu am nok sáhueka. <sup>43</sup> Huame bem nau yáij-läpo huentta chúpuk, juebénaka jume judíom éntok huame Dios huátame judíommak éaihuim Pablota sau sajjak, éntok Bernabeta. Bempo éntok, ámeu nökak jíba Diosta tühua ámeu yáaribet chäka am jíapsi sáhueka.

<sup>44</sup> Júchi jimyore taáhuata yúmak, jume puéblopo jóakame síme jëla áma nau rúktek Diosta noki jíkkajjá báreka. <sup>45</sup> Të jume judíom juka juebena genteta nau rúktekamta bíchaka ä innëaka taahuak, éntokim juka Pablota béj-reka noktáitek, éntokim jájana ä aahuai. <sup>46</sup> Huanäi jü Pablo éntok Bernabé kaa májhueka inel ámeu jiaahua:

—Útateakai jïöbe juka tü nokta Jesucristota bétana huentta enchimneu, eme jume judíomneu, bat itom ä noknakëhui. Të béjasem kaa ä jíkkajjá báare, éntokem juka yu jíapsihuamta kaa huátia, huame kaa judíomneu bíchate kannake. Huámehuite ä nokname. <sup>47</sup> Bueituk jü Señor junëli itom sáhuek, ä noki jïojteripo inel jíaka:

Machiriata bénasine enchi tahuárialá jume kaa judíom béchïbo, huaka tü nokta ái bem emo jínëunakeu enchi huérianakë béchïbo jakun buíata yumäu tajti, tiahua.

<sup>48</sup> Íkai jíkkajjaka, jume kaa judíomtukähuim al-léaka taahuak, éntokim juka tü nokta Señorta bétana huentta türitíiyai. Huanäi síme huame yu jíapsiname téaka náikiari juka nokta súaleka taahuak. <sup>49</sup> Júnëli jü Señorta tü nooki síme huaa buíarat nókhuak. <sup>50</sup> Të jume judíom huate jaámuchim Dios huátame éntok chë áma täyahuame nok téjhuak am béj-reka japte sáhueka, álë bénasi ket jume yorémem puéblopo chë yörihuame. Huanärim juka Pablota guokjájaseka, éntok Bernabeta, bem buíaräpo yéu am béebak. <sup>51</sup> Huanäi jü Pablo éntok jü Bernabé juka töröchiata guokpo ámet chätulata ámeu tátakek señalpo bénasi bem kaa áma türihuá béchïbo. Huanärim sajjak Iconiö téäu bícha. <sup>52</sup> Të jume Jesucristota súaleme áma aneme jíba al-leiyai éntok jü Espíritu Santo ámet ayukay.

## 14

### *Pablo éntok Bernabé jum pueblo Iconiopom aaney*

<sup>1</sup> Jum Iconiopo, Pablo éntok Bernabé jume judíom sinagogapo nau kíimuk, huanärim tüisi jíapsipo huéchemta jume géntemneu noókak, junëli juebena judíom éntok kaa judíom júne ä súaleka taahuak. <sup>2</sup> Të huame judíom juka nokta kaa súalekame huame kaa judíomneu nokaka jume hermánomneu bíchaa juënak am éetuak. <sup>3</sup> Të bempo jíba áma taahuak büru táapo, éntokim jíba kaa májhueka ámeu noókak Señórtat éaka. Jü Señor éntok, juka tü nokta Diosta bétana huentta bem nokäu

lútüría johuai útteata am mákaka kaa jaibu johuamta at guómtisi machik am jotúaka. <sup>4</sup> Të hua génte áma pueblopo joome au náikimtek. Huate jume judiom beu eiyai, huate éntok, jume apóstilim béuchi. <sup>5</sup> Huanäi huame judiom éntok huame kaa judiom junne, yäurammak nau nokaka, nánancha éeak buere am áusuka am mamáasu báreka. <sup>6</sup> Të jü Pablo éntok Bernabé jünéaka áma yeu sájjak pueblo Lístrau bícha, éntok Derbeu bícha, Licaónia buíaräpo jokámmehui, éntok huate buiära áa chíkola tahuámtau bícha. <sup>7</sup> Ámanirim ket juka tü nokta ái yore jínëihumta bétana noókak.

### *Pablo pueblo Lísträpo máamasuhuak*

<sup>8</sup> Jum Lístrapo senu yoreme aaney kara huerámaka. İri yoreme kia kátekai bueituk löitaka yeu tómtilatukay. <sup>9</sup> İri juka Pablota nokäu jikkajak. Jü Pablo éntok, at pujteka at suuhuai, éntok Diosta ä süaleka au ä türinakeu bétana ä jünériaka, <sup>10</sup> kusisi inel au jiaahua:

—Tüsë ámet kikte jume em guókimmechi.

Huanäi jü yoreme jikáu chépteka huéeka taahuak éntok naa hueetáitek. <sup>11</sup> Huanäi hua génte juka Pablota yáakäu bíchaka, chaitáitek Licaónia nokpo inel jíaka:

—¡Diósım yorémem bébénaka itou kom yájjak!

<sup>12</sup> Jukam Bernabeta jü dios Júpiter tíiyai, Pablota éntokim dios Merkúriö tíiyai báchá nonokä béchibo. <sup>13</sup> Jum pueblou kimúhuäpo jü Júpiterta tiöpo katekay. Huä áma tiöpopo nésauhueme éntok, jume torom áma yeu tóijtebok éntok seuhata koróona yáata. Áapo, éntok hua génte, buéresi am yörí báreka, toromim süa báarei ámeu am limójnaka am pajkória báreka. <sup>14</sup> Të jume apóstolim, Bernabé éntok Pablo, íkái jünériaka, kaa ä tütüreka bem sánkom síusúti huíkeka chayeka genteta násuk kiimuk:

<sup>15</sup> —¡Ee, oóhuim! ¿Jatchiakem íkái johua? Ítapo ket yorémem enchim bénasi. Ítapo äbo sájjak enchim téjhuaboka íkái enchim boojóriäu kaita béj-remta tójaka huaka Dios jíápsamta enchim yörinakë béchibo, huaka téhuekata yáakamta, buíata, bahueta, éntok síme huaka áma ayúkamta. <sup>16</sup> Bannaataka Dios síme huame kaa judiom kia tójjak, huanäi naatekam jita júne yörítáitek. <sup>17</sup> Të jiba tühuata ámeu joaka am téttejhuai am jüneenakë béchibo áapörík jábétukähui. Áapo juka yúkuta itou bibittua, éntok áapörík béchibo hua echi chúchupe. Huaka itom buänakeu itom mímika, éntok símeta ái itom al-lénakëhui.

<sup>18</sup> İnëli jume géntemmeu jíaka jünem batte kaa am tóijtuak juka torom áme béchibo bem súanakëhui, éntok bem buéresi am pajkórianakëhui.

<sup>19</sup> Huanäi huate judiom Antioquía bétana éntok Iconio bétana áma yájaka, juka genteta kúaktiak am béj-reka am kannákë béchibo. Huanärim juka Pablota sussutti máiyak. Béjam emo ä mëak tíaka, huam pueblopo päkun yeu ä tójjak ä huík sákaka. <sup>20</sup> Të jume Jesucristota süaleme emo nau tójaka áman áa chíkola nau am rúktek, yejteka júchi ámemaq jum pueblou kibákek. Yokóriapo béja jü Bernabétamak siika Dërbë téau bícha.

<sup>21</sup> Jum Dërbepo juka tü nokta ái emo jínëihumta bétana noksuka, éntok juebena jíapsim kúaktiaka, pueblo Lístrau bíchaa nóttek, pueblo Iconiou bíchaa éntok pueblo Antioquíau bícha. <sup>22</sup> Huämi puéblompo jume Jesucristota süaleme óusi éetuak, éntokim ámeu noókak jiba

bénasi juka Jesucristota am súal sáhueka. Éntokim am téjhuak jum Diosta nésauhuëpo anbárëtek, imi buíapo juebena jíokot máchiraata bem bínnakëhui. <sup>23</sup> Jume Jesucristota súaleme anëbëkatanam éntok, jume yoiyöturim yäut jóiyak. Huanärim ayúunasuka, Diostau nokaka jü Señor bem súalëuta mampo am jóiyak.

*Jü Pablo éntok Bernabé Antioquíau bíchaa nóttek, Siria buiärähui*

<sup>24</sup> Chúkulam jum Pisidia buiära páman sájaka Panfilia buiarau yájjak. <sup>25</sup> Jum Pérge pueblolo juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nokaka puerto Atáliau bíchaa sájjak. <sup>26</sup> Huämirim barcopo báau huátteka pueblo Antioquíau bíchaa sájjak, áman ikái tékiata én bem chúpakáu yáa íaahuaka, Diosta mampo bem jóahuakähui. <sup>27</sup> Jum Antioquíau yájjakam jume Jesucristota súaleme nau núnnuk. Huanärim simeta huaka Diosta am aniaká béchíbo bem yáakáu am ettéjhuariak, éntok jachin machisi juebena kaa judíom júne juka Señorta súalekähui. <sup>28</sup> Huanäi Pablo éntok Bernabé huämi tahuak juebena táapo jume Jesucristota súalemmaki.

## 15

*Jume apóstolim jum buere joära Jerusalémpo emo nau tójaka náu nookak*

<sup>1</sup> Huámechi taáhuarimmet huete yorémem Judéa bétana Antioquíau yájaka jume hermáanom áma jóakame ínel majtia táytek: “Jínëutu bärëtekem emo circuncidaroatebo, Moiséjta nésauhueká pámani.” <sup>2</sup> Huanäi Pablo éntok Bernabé buéresi huämëi yorémemmak nok nássuak íkái bem am majtiá béchíbo. Júnensu bempo, Pablo éntok Bernabé, éntok huete yorémem, yeu púahuak jum Jerusaléniu kat íaahuaka íkái yore majtiáhuamta bétana huame apóstolimmak éntok jume Jesucristota súalemmeu yäut yóyarimmak nau áa ettéjhua sáihuaka.

<sup>3</sup> Huanäi huame Jesucristota súaleme Antioquíapo jóakame am boo tójjak. Bempo éntok, sájaka Fenicia buiära páman kateka, éntok Samaria buiära pámani, am ettéjhuariak jachin huame kaa judíom júne huaka bannaataka bem súalëu tójaka Diosta bem súalëhui. Huanäi síme huame hermáanom tüisi al-léaka taahuak íkái nokta türík jíkkajaka.

<sup>4</sup> Huanäi Pablo éntok Bernabé Jerusaléniu yájaka tüisi mabéthuak jume Jesucristota súaleme bétana jume apóstolim bétana éntok huame yoiyötori yäut jóarim bétana. Huanärim simeta am ettéjhuariak huaka bem yáakáu Diosta am aniaká béchíbo. <sup>5</sup> Të huete pariseerom éntok, Jesucristota súaleme, jápteka ínel jiaahua:

—Úttea jume kaa judíom Jesucristota súaleme emo circuncidaroatebonakëhui, éntok juka Moiséjta nésauhuëu itom am boojoria sáunakëhui.

<sup>6</sup> Huanäi jume apóstolim éntok jume yoiyötori yäut jóarim nau emo tójjak íkái nau lütúria yáa báreka. <sup>7</sup> Huanäi juebénasi nau noksúak, jü Peero kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Eme júneiya, ín hermáanom, juka Diosta jakhuéy nee yeu púakähui enchim násuku, huame kaa judíommeu íkái tü nokta ái bem emo jínëunakeu nee nok íaaka, bempörim ä súalnaké béchíbo. <sup>8</sup> Dios jume jíapsim jünériame jünéehuamta nénkak áapörík am nákéhui, juka Espiritu Santota am mikaka ket itom ä mikákäpo bénasi. <sup>9</sup> Dios kaábeta yeu púaka símem nánancha itom eria. Bempörim jíapsi ket tü yáuhuak

Jesucristota bem súalekä béchibo. <sup>10</sup> Ensu, ¿jatchiakem juka Diosta béj-reka kateka imey Jesucristota súaleme íkái béttesi machik jotúa báare, juka ito béchibo béttesi maáchik, éntok itom yoiyöhuam béchibo júne bettiakäuta? <sup>11</sup> Bueituk ítapo juka Señor Jesústa ito béchibo áa jíapsi ä nénkaka itom jínëutukäu súale, éntok bempörim júne junëli jínëutukähui, kaa juka Moiséjta nésauhuëu joaka junne.

<sup>12</sup> Huanäi sime nok yáateka juka Bernabeta éntok Pablótam nok jikkajak huaka at guómtisi machik kaa jaibu johuamta bétana am nokayo, Diosta úttiäray bem yáakähui huame kaa judíom násuku. <sup>13</sup> Am nok yáatek, Jacobo ínel jiaahua:

—Eme ín hermáanom, nechem jikkaja: <sup>14</sup> Simmom Peero béja itom ä ettéjhuariasuk jachin juka Diosta bat huëpo huame kaa judíommeu tühuata yáakähui, éntok jachin bempörim násuk juka puéblota yéa puákähui ä yörinakemta. <sup>15</sup> Íri íneli huéeme huame profetaam jiojtekä páman huéiye, ínel jíame:

<sup>16</sup> Íari sáune júchi yebijnake;

huanäine juka Davidta yäura huéchilata tóboktiaka júchi ä nésautuanake.

Huaka tahuakamtane tóboktiaka bemelasi ä yéchanake,

<sup>17</sup> simë jume huate yoremem jü Señortau am rúktinäkë béchibo, éntok sime jume kaa judíom ín yeu puákähui.

<sup>18</sup> Íneli jiaahua jü Señor: “Íkái jünériatebome, jáksä táapo naateka jáni.”

<sup>19</sup> ‘Júnëli jiojteri: Kíaliku ínapo ä türi máchileka, huame kaa judíom kaa muksi éetua nésahue, huaka bannaataka bem súalëu tójaka, Diostau bíchaa jíapsi kúakteme. <sup>20</sup> Kíal ámeu jiojtehuak, júnene türi máchile, am téjhuaaka kaa éntok huaka ídolom béchibo náikiata bem buänake bétana, éntok kaa emo jubekátek kaa emo am huáatianake bétana, éntok animal bámsuata huakas kaa bem buänake bétana, éntok kia ójbota junne. <sup>21</sup> Bueituk sime huam pueblom jokäpo, jáksä táapo naateka aaney, huame Moiséjta ley am mamajtiame, íari bétana nokamta, hua chíkti jümyore táapo judíom sinagogapo nonokhuame.

<sup>22</sup> Huanäi jume apóstolim éntok jume yoiyöturi yäut jóarim, jume huate Jesucristota súaleme nau yáij-lammak nau nokaka, huátem áme násuk yeu puarókaka taahuak, jü Pablótamak éntok Bernabétamak Antioquíau am kannákë béchibo. Huanärim juka Judas Barsabasta yeu púhuak, éntok juka Silasta, jume hermáanom násuk tüisi yörihuame. <sup>23</sup> Huanärim juka jiösiata ámemak áman bíttuak ínel jáamta:

“Ítapo jume apóstolim, éntok jume yoiyöturi yäut jóarim, éntok huate hermáanom, jume itom hermáanom kaa judíommeute bebote, jum Antioquíapo jomémmehui éntok jum Siria buíaräpo jomémmehui éntok Cilicia buíaräpo. <sup>24</sup> Júnéate huate yorémem ímí bétana áman enchimneu sákalatukähui kaa itom nésaupe éntok bem nokíai enchim muksi am éetuähui, éntok echim áma jióptua báreka úttiä tíaka enchim emo circuncidarotebonakähui, éntok Moiséjta ley nokäu enchim boojorianakähui. <sup>25</sup> Kíalíkute nánancha éaka ä türeka taahuak huate yorémem ito násuk yeu puaka enchimneu itom am bíttuanakähui, jü Bernabétamaki éntok Pablótamiki, jume hermáanom tüisi itom nákëhuimmaki, <sup>26</sup> jume bem jíapsi nénkílame itom Señor Jesucristota tékil bem boojóriabarë béchibo.

<sup>27</sup> Júnelite juka Judasta éntok Silasta enchimneu jaase bempörim ket jíba fári bétana enchimneu noknákë béchïbo. <sup>28</sup> Bueítuk jü Espíritu Santo ínëli itom ä téjhuak, ítapo éntok, ä türeka taahuak, kaa huátek béttesi machik enchimmet yéchatunakéhui huaka enchimneu türik machik jïbba: <sup>29</sup> kaa juka animal huakajta ídolom im buíapo díosimeu limójnata enchim buánakéhui, kia ójbota junne, éntok animal bámsuata huaakas; éntok kaa emo jubékátek kaa enchim emo huáatianakéhui. Íkái ínëli huentma kaa jóátekem tüisi annake. Áapo, Dios, enchim aníanake.”

<sup>30</sup> Huanäi jume íkái jïosiata huériame sájaka Antioquíau yájjak. Huámirim síme hermáanom nau núnuka juka jïosiata am mákkak. <sup>31</sup> Huanäi jume hermáanom huákái jïosiata nokaka tüisi al-lëak türik nokta áma hué tiaka. <sup>32</sup> Jü Judas éntok Silas profétamtukaimme, kíalikum jume hermáanom al-léetuak, éntokim óusi am éetuak juebénak türik ámeu nokaka. <sup>33</sup> Chúkula jaiki táapo áma am anéi, jume hermáanom al-léaka Diostau am buaníaka júchi bíchaa am sákatuak huame áman am jaásekammeu bícha. <sup>34</sup> Të jü Silas áma taahuak. <sup>35</sup> Jü Pablo éntok Bernabé kéchim áma taahuak jum Antioquíapo, yore majtiaka huate juebénammaki, éntok juka tü nokta Jesucristota bétana huentma ámeu nokaka.

### *Jü Pablo júchi yeu siika ä tekia chupa báreka*

<sup>36</sup> Chúkula jaiki taáhuarim huéi, jü Pablo Bernabetau ínel jiaahua:

—Júchi éntokte jum puéblompo Diosta noki itom noksúkäu nóitinake jume hermáanom jüneria béchïbo jachin bem emo bícháhui.

<sup>37</sup> Jü Bernabé juka Juan Márcosta ámemak hueë íai, <sup>38</sup> të jü Pablo kaa ä türimáchilei, bueítuk áapo jum buiära Panfiliapo am tösiká kaa juka tékilta bem huériäu ámemak chúppak. <sup>39</sup> Bürukim nau noókak kaa nánancha éaka, júnensum emo náikimtek. Jü Bernabé juka Juan Márcosta nuksiká Jüprë bíchaa barcopo báau huétchek. <sup>40</sup> Pablo éntok, juka Silasta yeu púaka, yeu siika hermáanom bétana Señorta mampo yéchahuaka. <sup>41</sup> Huanäi Siria buiära páman siika éntok Cilicia buíarapámani, jume Jesucristota súaleme óusi éetuaka.

## 16

### *Timoteo jü Pablotamak siika, éntok Sílastamaki*

<sup>1</sup> Jü Pablo éntok Silas jum pueblo Dérbeu yájjak éntok pueblo Lístrahui. Huámirim senu yoreme Jesucristota súalemtau yájjak Timotéo téamtahui, jámmut judía Jesucristota súalemta asóabehui, të jü ä áchaihua griégotukai. <sup>2</sup> Jume hermáanom Listrapo joome éntok Iconiopo joomem türik áa bétana nookay. <sup>3</sup> Huanäi jü Pablo juka Timoteota ámemak hué íaaka ä circuncidaroatebok, jume judíom áma aneme kaa omtí íaaka, bueítuk bempo jüneyay, juka ä áchaihuaata griégotukähui. <sup>4</sup> Huanäi síme puéblompo bem katë pámanim jume hermáanom téjhuak juka apóstolim yáa nésahuéhui éntok jume yoiyótori yäut jóarim buere jóära Jerusalémpo aneme yáa nésahuéhui. <sup>5</sup> Júnëli huame Jesucristota súaleme chë júne ä súaleka tahuaka chëhuasu útteata nüyei, éntokim chikti táapo chëhuasu emo búruríai.

*Jü Pablo tenkumta Bénasi éaka juka yoremta Macedoniapo jometa bitchak*

<sup>6</sup>Jü Espiritu Santo jum Asia buíaräpo juka tü nokta Jesucristota bétana huemta kaa am nok íay. Júneli jü Pablo éntok jume áamak kateme Frigia buiära páman sájjak éntok Galacia buiárapámani. <sup>7</sup>Huanärim Misia buiárata yumäu yájaka Bitíniä buiárau bíchaa katbábarek, tè Jesússta Espiritu kaa áman am kat-íay. <sup>8</sup>Huanärim Míisiapo bóula sájaka, Troas puertou kom yájjak. <sup>9</sup>Huämi jü Pablo tukáapo tenkumta Bénasi éaka juka yoremta bitchak Macedónia buíaräpo jometa au huéeka jíokot ínel au jíamta: “Macedooniahué siká itom anía.” <sup>10</sup>Juka Pablota júkái bíchak, itote lįjtaroa táytek, Macedooniau bíchaa kat báreka, lütüriapo juka Diosta itom áman núnü tíaka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta áman itom nok íaaka.

*Jü Pablo éntok Silas Filipospom aaney*

<sup>11</sup>Ínēlite jum pueblo Tróaspo barcopo báau huátteka jum isla Samotracia lúl-la sájjak. Yokoriapote béja pueblo Neápolisü yájjak. <sup>12</sup>Huämite jum pueblo Filíposü bíchaa sájjak. Íri éntok colonia romáanotukai, jum Macedonia buíaräpo jü pueblo chē buēuru. Huämite jaiki táapo jáni aane. <sup>13</sup>Séjtl jimyore táapote jum pueblopo yeu sájjak bathué mayoau bícha, huam chiktı jakhuéi genteta Diostau oraciempo nonokhuáhuı. Huämite joteka jume jaámuchim áma nau yájakammeu juka tü nokta Jesucristota bétana huemta noókak. <sup>14</sup>Huépúlaka Lídia téhuaka pueblo Tiatírapo jométaka. Áapo juka sanko finota lilata nēnenkai. Íri jámmut Diosta yöreme tüisi jü nókit suaka ä jíkkajai. Jü Señor éntok, juka Pablota nokäü ä jíápsipo yumáriak tüisi ä suálnakē béchıbo. <sup>15</sup>Huanäi áapo batöhuak síme ä famíliammak nauhuı. Chúkula béja ínel itou jiaahua:

—Eme tua chiktı ín jíapsımak nee Señorta sualmáchilētekem ín joau sájaka jaiki táapo júne áma aane.

Huanäi útteapo jēla áma itom tahuáriak.

<sup>16</sup>Séjtl, Diostau oraciónta jojoahuä bíchaa itom katéi, senu ili jámmut itom nankírıka sııka díablota at anē béchıbo yore jünériaka. Áapo ä teko jóapo sáıhuai éntok jábeta jünériaka yuun tómita kokobai ä tékom béchıbo. <sup>17</sup>Íri ili jámmut jü Pablota sáu naa hueetáitek éntok ito sauku, chayeka ínel jíaka:

—Ímēi yorēmēm ínel juka Diosta yörisi máchik nésahui jolēerom, éntokım jachın ayuka enchım jínēütunake bétana enchım tejhua.

<sup>18</sup>Büru táapo ínēli aaney, júnensu Pablo kaa tua al-léaka, au nótteka hua díablota at anemtau ínel jiaahua:

—Jesucristota nésaupone jü ili jámmut enchı yeu huee sauhē.

Huanäi jü diablo huämi orapo áa tójjak.

<sup>19</sup>Tē huame ili jámutta tékom kaa éntok tómita ái bem kóbanakeu jünériaka, juka Pablota éntok Silasta buiseka yáurau yéu am tójjak.

<sup>20</sup>Huämırim yáurapo yéu am tóij-lataka ínel jiaahua:

—Ímēi oóhuım júdıomtaka itom pueblo au tóbokıtıua, <sup>21</sup>éntokım huaka kaa itou chákamta itom majtıa itom ä boojoria íaaka, buēıtuk ítapo romaanom.

<sup>22</sup>Huanäi jü génte am bėj-reka jíptek. Jü yáura éntok, am sanko joateboka jıbebıammey tüisi am bemmuchatebok. <sup>23</sup>Am bemmuchasukam

cárcelpo am jóiyak, juka cárcelta suáyamta tüisi am suaya sáhueka. <sup>24</sup> Iri éntok ikäi nésauta mabétaka chë huáijhua am kiimak éntok tabla guojöku am guóktetuak, kaa bem sákanakë béchïbo.

<sup>25</sup> Të tukáa násuk huei jü Pablo éntok Silas Dióstahuim oraciompo nookai, éntokim hínnom buiikai Diosta úttileka, huate pereesom éntok, am jikkajai. <sup>26</sup> Huanäi sej chukti jü buía tüisi áu yoyoak, éntok jü cárcel junne. Huanäi jume cárcel puertam sime emo étapok éntok jume cadeenam sime pereesom ámey súmatukau júne búttek. <sup>27</sup> Jü am suáyame éntok, búsaka jume puértam emo étapolame téaka, ejparam yeu huíkkék au mēbáreka, jume peréesom yeu ténnek jáni tíaka. <sup>28</sup> Të jü Pablo at cháchayeka ínel au jiaahua:

—Kátë jachin emo johua. Símete ím aane.

<sup>29</sup> Huanäi jü am suáyame machíriata aáhuaka, búiteka ámeu kibákek, éntok máuj-rimmea au yoaka Pablota éntok Silasta guokpo ámeu au jímmak. <sup>30</sup> Huanäi yéu am nuksiká ínel ámeu jiaahua:

—Eme oóhuim, nechem tejhua, ¿jáchisune ayúnake jáni ín jínëutunakë béchïbo?

<sup>31</sup> Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Juka Diosta itom Señor Jesucristota bétana nokáhuë súale, huanäre jínëutunake, empo éntok jü em familia.

<sup>32</sup> Huanärim juka tü nokta Jesucristota bétana huentta au noókak éntok sime jume ä jóapo anémmehui. <sup>33</sup> Huämi orapo tukáapo jü am suáyame jum bem kókosi yáapo am báksiak. Huanäi áapo éntok sime ä famíliahua batóhuak. <sup>34</sup> Chúkula ä joau am nuksiká am jibuáuatebok. Huanäi áapo éntok jü ä famíliahua tüisi al-léaka taahuak Diosta noki bem súalekä béchïbo.

<sup>35</sup> Yeu matchuk jü yäura jume porisim áman jaásek jü am, suáyamtahui am búttia nésahueka. <sup>36</sup> Jü am suáyame éntok, Pablatau ínel jiaahua:

—Yäurata bétana noki inou bíttuahuak enchim búttia sáihuaka. Júnentukem ára yeu kaate kaitat jachin éaka.

<sup>37</sup> Të jü Pablo jume porisimmeu ínel jiaahua:

—Itom románomtuk jünem sime puéblota bíchäpo itom bemmúchatebok, éntokem cárcelpo itom jóatebok kaa bat juka nokta itot chúpaka. ¿Én éntokem éhuil itom búttia báare? Kaa junëli huéiye. Éläpo bempo ábo sájaka itom yeu bébnake.

<sup>38</sup> Jume poricim jume yäuram ikäi téjhuak, bempo májhueka taahuak am románomtukä bétana jünëaka. <sup>39</sup> Huanärim jü Pablatau noókak éntok Silástahui emo jíokori nésahueka. Huanärim yéu am sákatuak, éntokim jíokot ámeu jiaahua jum puéblopo yéu am katcháhueka.

<sup>40</sup> Cárcelpom yeu sájaka Lídiata joau bíchaa sájjak. Huanärim jume hermáanom bíchuka éntok kaa kóm am ée sáhueka ámeu noksuka sájjak.

## 17

### *Jum Tesalónicapo buere naa muksi huéeme yeu siika*

<sup>1</sup> Jü Pablo éntok Silas jum Anfípolis buiärapo áman sájjak éntok Apolóniä buiärapámani, jü pueblo Tesalónicäu bícha. Huämi kari kátékai jume judíom nau yayajäpo. <sup>2</sup> Jü Pablo jíba ä boojóriä bënasi áman siika

jum judíom nau yayájahui. Huämi baij semáanapo ámeu noókak chikti jimyore táapo, áa béucham ée íaaka. <sup>3</sup> Diosta noki jiojteripo nokamta ámeu nookai juka Crístota, Diosta yeu púari, jiókot ayúnake bétana éntok mukuka ä jíabitenake bétana:

—Júntuk iri Jesús ín áa bétana enchimneu nokäu ájária Cristo, Diosta yeu púari.

<sup>4</sup> Huanäi huate judíom ä súaleka tahuaka jü Pablótamak chätuk éntok Silástamaki. Éntok juebena griégom Dios huáteme ket ä súaleka taahuak, éntok juebena jaámuchim jum puéblopo chë yörihuame. <sup>5</sup> Të huame judíom kaa ä súalekame ámechá ínnëaka taahuak. Huanärim jume juëna yöremem kaita tékilekame nau núnuka, emo am tóboktituak. Huanäi jum puéblopo buéresi naa muksi huéeme siika. Jü yöreme Jasón téamta jóapom útteapo kíimuk juka Pablota jariaka éntok Silasta, áma yéu am huíkeka jü genteta mampo am joa báreka. <sup>6</sup> Tem kaa am téaka juka Jasonta buíseka ä huíksakaka ä nuksájjak, éntok huate hermáanom, yäurau yéu am tóijboka. Huanärim chayeka ínel jiaahuay:

—Ímëi yöremem síme ániat juka genteta kaa al-léetuame äbo ket yáij-la. <sup>7</sup> Jü Jasón éntok, ket ä jóapo al-léaka am mabétak. Síme bempo juka Césarta romapo reyta ley béj-reka kaate, bueítukim tábui reyta nésauhué tíya, juka jábe Jesús téamta.

<sup>8</sup> Íkai jikkajaka jume géntem éntok jume yäuram júne emo tóboktiak. <sup>9</sup> Të jü Jasón éntok jume huate hermáanom juka Pablota éntok Silástam sákatuarókaka noókak. Huanärim tómita nénkak jum yäurapo ä tóij báreka bem am sákatuäu tajti áma ä órenakë béchibo. Huanärim búttiahuak.

### *Pablo éntok Silas jum Bereapom aaney*

<sup>10</sup> Huanäi jume hermáanom seep huäri tukáarit juka Pablota éntok Silasta áma yeu sákatuak pueblo Beréau bícha. Bempo éntok, áman yájaka jíba jum sinagogau bíchaa sájjak. <sup>11</sup> Ímëi judíom áma joome éntok, chë tü jíapsekai huame Tesalónicapo joomem béppa. Kíalíkum juka tü nokta al-léaka mabétak. Huanärim chikti táapo juka Diosta noki jiojterit suuhuai huaka nokta ámeu nokhuamta áma jünéria báreka lútúria jáni ti éaka. <sup>12</sup> Júnëli juebena judíom ä súaleka taahuak, éntok griégo jaámuchim jum puéblopo chë yörihuame éntok juebena oóhuim. <sup>13</sup> Të jume judíom Tesalónica pueblopo joome jünéaka juka Pablota jum Beréapo tü nokta Jesucrístota bétana huemta nokähui, ámanim sájaka buéresi naa muksi huemta áma yáuhuak. <sup>14</sup> Të jume hermáanom bamsipo juka Pablota bahué mayoau bíchaa simtúak. Jü Silas éntok, áma taahuak jum Beréapo, éntok jü Timoteo. <sup>15</sup> Jume Pablótamak sájakaihuim jum buëuru pueblo Atenas teäpo ä tójjak. Huanärim nóttek nokta huériaka juka Silasta éntok Timotéota lauti jëla áman Pablota am yáijnakë béchibo.

### *Jü Pablo jum pueblo Atenaspo aaney*

<sup>16</sup> Jü Pablo jum Atenaspo aneka juka Silasta boobíchaka éntok Timotéota, tüisi kaa al-leiyai jum puéblopo juebena dios yörem yáarim ayúk tíaka, éntok juka genteta áma jometa am yöre tíaka. <sup>17</sup> Kíalíku jume judíommeu nookai jum sinagogapo éntok huate ámemak chäkammehui,



Diosta emo yörë tíammehui, áa béucham ée íaaka. Éntok jíba chikti táapo huame plázapo nau yayájammeu ket nonokai. <sup>18</sup> Huate yorémem juka epicúreota yore majtíäu huériame. Éntok jume estóicosta yore majtíähui, áamak noktáitek. Huate ínel jiaahua:

—¿Jáchisu itou jia jáni ï yoreme nónnokame?

Huate éntok, ínel jiaahua:

—Kia tattábui diósim bétana nokamta benna.

Júnëlim jiaahuay bueítuk juka tü nokta Jesústa bétana huentta ámeu nookai éntok jume kókkolam jíabitenake bétana. <sup>19</sup> Huanärim áman Areópago ä nuksájjak, huam bem nau yayájaka nokta bem lútüria jojoähui. Huanärim ínel au jiaahua:

—Itómë tejhua ä jítatukähui íkái bemela yore majtíahuamta em huériähui. <sup>20</sup> Bueítukë kaa itom jíjjikkajäu itou nooka, ítapo éntok, ä jünéria báare jachin em itou jiaubärèhui.

<sup>21</sup> Júnëlim au jíahuak bueítuk síme jume Atenaspo joome, éntok jume kaa áma jométaka áma jóakaihuim, káitat éntokim chë jíápsekai hua bemela huentta bem jikkajinakeu jíbba éntok bem ä ettejhuanakèhui.

<sup>22</sup> Huanäi jü Pablo huame Areópagopo aneme násuk kíkteka ínel jiaahua:

—Eme öhuim Atenaspo joome, enchímmetne suuhua tüüsi enchim dios huáatèhui. <sup>23</sup> Bueítukne jum diósim enchim yóyörë békatanana huerámaka senu altárit jiojteta ínel jíamta bitchak: “Jü Dios kaa täyahuamta béchíbo yáari íri altar.” Íri Dios kaa enchim ä täyaka júne enchim ä yörë bétanane enchímmeu nooka.

<sup>24</sup> Íri Dios íkái ániata yáhuak éntok síme at ayúkamta. Áapo juka téhuekata átteak éntok juka buíata, éntok kaa típo yorem yáaripo jóhuak. <sup>25</sup> Kaa huame yorémem jita áa béchíbo yáanakeu huáatia, jita au bëye bénasi. Bueítuk áapo ájária jü jíapsihuamta yore mikame, jekata éntok símeta juka itom huáatiähui.

<sup>26</sup> Áapo huépul yoremta im buíapo jünakteka síme genteta at yeu sákatuak, síme ániat am jóanakë béchíbo, jaiki taáhuarim bemámet jíapsinakeu am téjhuaaka, éntok nátepoa jak tua bem jóanakèhui.

<sup>27</sup> Im buíapo am jünaktek áapörík, juka Diosta, jaríaka bem ä téunakë béchíbo. Lútüriapo áapo itou huépulammeu kaa mekka ane jíöbe.

<sup>28</sup> Bueítuk áapörík úttiärayte jíápsa, naate kaate, éntokte ketune im buíapo aane. Ket huate koba súakame chë bannaataka imi enchim buíaräpo anéihuim ínel jíakä bénasi: “Diosta famíliapote joome”, tiakame. <sup>29</sup> Júntuksan ítapo Diosta famíliapo jométuk, katte juka Diosta famíliapo jométuk, katte juka Diosta oropo yáatukä bénasi éepo yúmala, éntok tomi tósalipto, éntok tétapo junne, juka yoremta ä éakápamani.

<sup>30</sup> Jü Dios banaataka kat-riapo jume yorémem jíókorek kaa áapörík bem täyáubechi, të èni síme yorémem ániat anemmeu nooka am jíapsi kúakti sáhueka. <sup>31</sup> Bueítuk áapo taáhuata yéchala síme ániat anémmet juka nokta chuparókaka lútüriata huépamani, juka yoremta yéu ä púari yäut yéchaka. Íkái nokta lütüria yáhuak símem ä jünérianakë béchíbo kókkolam násuk ä jíabitetuaka.

<sup>32</sup> Juka kókkolam násuk jíabitehuamta bétana nokamta jíkkajaka, huate ä junnéria, huate éntok, ínel jiaahua:

—Jauhueeka jübuë íari bétana itou noknake.

<sup>33</sup> Huanäi jü Pablo am tösiika. <sup>34</sup> Të huate yoremem ä süalekame áamak säjjak. Huámëi násuk aaney jü yoreme Dionisiö ti téhuaka jum Areópagopo tékiaka, éntok senu jámmut Dámaris ti téhuaka, éntok huaate.

## 18

### *Jü Pablo jum pueblo Corintopo aaney*

<sup>1</sup> Chúkula, jü Pablo jum buere joära Atenaspo yeu siká jum pueblo Corintou bíchaa siika. <sup>2</sup> Huämi senu judío Aquilä ti téhuakamta téhuak, Ponto buíaräpo jometa. Kaa bínhuatuka jü Aquila éntok ä jubíahua Priscilä ti téhuaka Italia bétana áma yáij-latukai. Ámanim yeu säjjak bueítuk jü áma nésauhueme, rey Claudio ti téhuakame, sime jume judíom jum romapo yeu sákatuak. Jü Pablo áman bem joau siika am bit báreka. <sup>3</sup> Huanäi éntok ámemak áma taahuak ámemak tekípanua rókaka, bueítuk áapo ket juka bempörim tekia tékiakai, jume lona kárim jojai. <sup>4</sup> Chikti jimyore táapo jü Pablo jum sinagogapo. Huämi ámeu nonokai áa béucham ée íaaka, jume judíom éntok kaa judíom junne.

<sup>5</sup> Huanäi juka Silasta éntok Timotéota Macedonia bétana áma yájak, jü Pablo kaita éntok joaka juka tü nokta Jesucristota bétana huentta jume géntemmeu nookai, machisi jume judíom tettéjhuaka juka Jesústa jü Cristotukähui bempörim boobíähui. <sup>6</sup> Të bempo ä bėj-reka japtetáitek, éntokim áa bétana jájana jiautáitek. Huanäi jü Pablo ä sanko tátakek; huári señatukai ä simbárë bétana. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emeisu enchímmet ä tátabnake huaka nokta bétesi machik enchímmet chúpanähui. Ínapo béja juka Diosta nee enchimmeu nok íäu enchimmeu nóksuk. Én éntokne huame kaa judíommeu bíchaa huéenake; huámëhuine juka tü nokta noknake.

<sup>7</sup> Huanäi jum sinagogapo yeu siká senu yoreme Jústo ti téhuakamta joau bíchaa siika. Áapo ket Diosta yöyorei éntok jum sinagoga naapo jóakai. <sup>8</sup> Huanäi jü Crispö ti téhuakame, sinagogapo nésauhueme, juka Diosta noki jíkkajaka juka Señorta süaleka taahuak éntok sime jü ä famíliahua. Éntok ket juebénaka jum pueblo Corintopo joomem juka tü nokta jíkkajaka ä süalek, éntokim emo batótebok. <sup>9</sup> Huanäi jü Pablo tukáapo tenkumta bénasi éaka juka Señorta au nokamta jíkkajak ínel jáamta:

—Kátë majhuë. Jíbë ámeu nooka, <sup>10</sup> bueítuk juebénaka ímí puéblopo aane ín noki súalnakeme. Kátë jachin eiya. Ínapone émomak aane enchi suáyaka. Kaabe ára émot mámtenake juénak emou yáa báreka.

<sup>11</sup> Jü Pablo íkai jíkkajaka áma taahuak jum Corintopo senu huásuktia áma busan metpo, juka tü nokta Jesucristota bétana huentta am majtíaka.

<sup>12</sup> Juka Galión ti téhuakamta jum Acaya buíaräpo yáuttuk, jume judíom huámechi taáhuarimmet jum Corintopo nau éaka emo tóboktiak Pablota bėj-reka. Jum yäuraapom yéu ä tójaka <sup>13</sup> jü nésauhuemtau, Galióntau, ínel jiaahua:

—Í yoreme juka genteta áa béu éetua täbuiasi juka Diosta am yöri sáhueka, juka itom ley bej-reka.

<sup>14</sup> Juka Pablota nok báareisu, jü Galión jume judíommeu ínel jiaahua:

—Íkai béttesi machiako, o yore súahuamta bétana ä huei, ínapo enchim nok jikkají éiyey, jume romáanom ley hué bénasi. <sup>15</sup> Të ïri kia nokta bétana huéiye éntok jábeta téhuam bétana éntok enchim ley bétana. Eme ára ä tü yáuhua íkari, buéituk ínapo kara enchim ä tü yáaria.

<sup>16</sup> Huanäi jum yáurapo yéu am bébtebok. <sup>17</sup> Huanäi síme jume griégom áma anéihuim juka Sostenesta, judíom sinagogapo nésauhuenta jaatiaka ä bépsuk huämi yáurata bíchápo. Të jü Galión kaita júne áa náapo hué bénasi eiya.

*Pablo júchi jum pueblo Antioquiau ä tekia chúpaka éntok júchi ä naatek béja bájinake*

<sup>18</sup> Jü Pablo jiba áma taahuak huämi puéblolo juebena táapo. Chúkula béja jume hermáanom tebótuaka Síriau bíchaa barcopo báau huéchekek Priscila éntok Aquilátamaki. Jum pueblo Cencréapo aneka, kee barcopo báau huécheke, lóbala au síkatebok ä nokákäu chupa báreka. <sup>19</sup> Jum pueblo Efésö teáhuim yájaka, jü Pablo juka Priscílata éntok Aquilata tósiká jum sinagogau bíchaa siika. Huanäi jume judíom huämi nau yayájammeu noókak. <sup>20</sup> Bempo éntok, au noókak júchi jaiki táapo áma ä tahuá sáhueka, të áapo kaa báarei. <sup>21</sup> Huanäi am tósiika ínel ámeu jiaka:

—Úttea juka pajkota jum buere joära Jerusalémpo huéenakemta ín bínnakéhui, tëne júchi enchimmeu nóttinake Diosta báareyo.

Huanäi jum Efésö puéblolo barcopo báau huécheke siika. <sup>22</sup> Jum Cesaréa puéblolo yepsaka jü Pablo buere joära Jerusaléniu bíchaa siika áman jume Jesucristota súaleme tebótua báreka. Huanäi pueblo Antioquiau bíchaa siika. <sup>23</sup> Chúkula jaiki táapo áma aneka, júchi yeu siká jum Galacia buíaräpo éntok Frigia buiärapo símem bekatana naa siika jume Jesucristota súaleme óusi éetuaka.

*Apolos jum Efesopo géntemmeu nookay*

<sup>24</sup> Huámechi taáhuurimmet senu judío jum pueblo Efesopo yépsak Aapolos, jum pueblo Alejandriapo jométaka. Áapo uyorisi ára nookai, éntok juka Diosta noki jiojteri tüisi täyai. <sup>25</sup> Señorta nésahue páman tüisi majtiatukai, éntok tüisi at jíapseka jume géntemmeu nonokai, machisi juka Jesústa bétana huemta am majtiaka. Të áapo juka Juan Bautístata yore batóaka ä nonókäü jiba täyai. <sup>26</sup> Júneli jü Apolos kaa májhueka ámeu noktáitek jum sinagogapo. Të jü Priscila éntok Aquila, akím ä nok jikkajaka, omot yéu ä nuk sájaka machisi ä téjhuak jachin ché tüisi ä huéhui juka Diosta lútüría. <sup>27</sup> Huanäi juka Apoolojta jum Acaya buiärau bíchaa huee báarei, jume hermáanom óusi ä éetuak, éntokim jume Jesucristota súaleme áman anemmeu jiojtek tüisi ä mabet nésauhueka. Huanäi jum Acayau yepsaka juebénam aníak jume Diosta éäpo juka tü nokta súalekame. <sup>28</sup> Símem jikkajäpo machisi jume judíom tejhuai bem jióblataka katéhui hua nooki lútula huémtaayi bempörim kara éssöhui, Diosta noki jiojteri ámeu nokaka juka Jesústa jü Crísto tíaka hua bem boobíchähui.

<sup>1</sup> Juka Apolosta jum pueblo Coríntopo ä aaney, jü Pablo éntok jume buiäram jikat tahuammet naa siika, huanäi pueblo Efesou yépsak. Huämi huate Jesucristota súaleme téuhuak tem Juan Bautístata yore majtiakäu jiba täyai. <sup>2</sup> Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu jü Espíritu Santo enchimneu kom yuumak juka tü nokta Jesucristota bétana huentma enchim súaleko?

Huanärim ínel ä yommiak:

—Katchante júne ä jikkaij-latukai juka Espíritu Santota ayúkähui.

<sup>3</sup> Huanäi jü Pablo ínel am temájek:

—¿Jáchisem batöhuak?

Bempo ínel ä yommiak:

—Juanta yore batöa pámani.

<sup>4</sup> Huanäi Pablo ínel júchi ámeu jiaahua:

—Juan juka genteta batöai señalpo bénasi bem jíapsi kúaktekä béchibo. Të kécham tetejhuai huaka chúkula yebijnakémta am súal sáhueka, huaka Jesústa, juka Crístota Diosta yeu púari.

<sup>5</sup> Íkai nóktam jikkajaka, juka Jesústa Diosta úusitukäu súaleka batöhuak. <sup>6</sup> Huanäi juka Pablota choápo áme béppa mámtek, jü Espíritu Santo ámet kom siika. Huanärim tábui nokpo noktáitek, éntokim juka nokta Diosta bétana huentma nookai. <sup>7</sup> Jume yorémem batöhuakame jiba tua síme nau dócetukai.

<sup>8</sup> Pablo jum baij metpo jum sinagogapo yéyepsai. Huämi ámeu nonokai kaa májhueka, jume géntem ábeu ée íaaka Diosta nésauhepo bétana ámeu nokaka. <sup>9</sup> Të huate bem jíapsi námakasi joaka kaa ä súal báarei, al-lam jájana jiaahuai juka Señorta lütüriatachi genteta jikkajäpo. Huanäi Pablo am tösika, jume Jesucristota súaleme nuk siika jum escuela Tiránnou bicha. Huämi chikti táapo am majtíai. <sup>10</sup> Guoi huásuktiapo áma taahuak am majtíaka. Junéli síme jume Asia buíaräpo joomem juka tü nokta Señor Jesústa bétana nokhuamta jikkajak, judíom éntok kaa judíom junne. <sup>11</sup> Dios éntok, juka Pablota buéresi kaa jaibu johuamta jotúai. <sup>12</sup> Júneli jume páayum éntok sanko júne jü Pablota takáhuat jálojteka me jume kökoremmeu tóijhuay, am tutüey, bem kökoa bétana, jume diáblom yorememmet aneme júne yeu sásakay.

<sup>13</sup> Të huate judíom kia naa kateme, jume diáblom géntemmet aneme yeu bébame, Señor Jesústa nésauupo yéu am beb báarei ínel jíaka:

—Jesústa nésaupote enchim yeu katchauhue, hua Pablota áa bétana nonókäu nésauupo.

<sup>14</sup> Íkärím johuai jume Esevä téamta úusim guoy búsanika, hua tiöpopo tékiakammeu nésauhuentma úusim. <sup>15</sup> Të íkai am yáak, jü diablo ínel ámeu jiaahua:

—Jukane Jesústa täya, éntokne júneiya Pablota jábétukáihui, tene enchim kaa täya enchim jábemtukähui.

<sup>16</sup> Ínel jíaka, jü yoreme diáblota at anëu ámeu huánteka sanko síusiuti am huíkkék, éntok sussutti am chóchonaka am nahuítek. Huanärim jum jóapo yeu ténnek kaa sánkoka éntok tüisi kökoleka takáhuachi. <sup>17</sup> Síme jume Efesopo jóakame, judíom éntok kaa judíom junne, íkai júneriaka tüisi majhuéi, éntokim Señor Jesústa buéresi úttileka taahuak.

<sup>18</sup> Juebénaka jume Jesucristota susualekame jum Pablota anëpo yajjai, bannaataka kaa tühua bem boojóriäu yeu buiseka. <sup>19</sup> Juebénaka móriata tekipánoaïhuim bem librom áma yeu nüpak, huanärím simem bíchäpo táahuak. Jukam síme libro béjhuata jünéria báreka ä näikiak. Huanärím ä jünériak cinkuenta mil tomi tósálita am béj-rëhui. <sup>20</sup> Júnëli chë juebena génte juka Señorta noki súaleka taahuak éntokim jüneiyai útteata ä jipurëhui.

<sup>21</sup> Chúkula Pablo jume hermáanom Macedonia buíaräpo éntok Acaya buíaräpo aneme bitbábarek, huämi boula siká éntok, buere joära Jerusaléniu bíchaa hueerokkai. Jum buere joära Jerusaléniu nóitisuka éntok, ket Romáu bíchaa hueerokkai. <sup>22</sup> Huanäi guoyim jume ä aníame Macedóniau jaásek, juka Timotéota éntok juka Erástota. Áapo éntok, júchi jaiki táapo jum Áasiapo taahuak.

### *Jum Efesopo buere naa muksi huéeme yeu siika*

<sup>23</sup> Huámechi taáhuarimmet buere naa muksi huéeme jum pueblo Efesopo yeu siika tü nokta Jesucristota bétana huenta béj-reka, <sup>24</sup> yoreme Demétríota nokim béchíbo, platapo jita júne jojoame. Ìri yoreme jü diosa Diana téamta tiöpo bénak jum plátapo jojoai. Huanäi jume ä tékilpo ä aníame yuun tómita kokobatuay. <sup>25</sup> Huanäi áapo ímël yoremem nau rúktiaka, éntok huame álé bénasi tekípanuame kétchi, ínel ámeu jiaahua:

—Eme tüisi jüneiya ìri tékiliai tüisi itom ito aniähui. <sup>26</sup> Të kéchem jüneiya, éntokem ä jikkaja ika Páblota jume diósim yorémem joäu kaa diósim tíähui. Júnëli juka juebena genteta áa beu éetua, kaa ími Efesopo jíbba, kia síme Asia buíaräpo junne. <sup>27</sup> Ìri ínëli huéeme tua kaa türi, bueítuk ì itom tékil kaitäpo tahuánakë, éntok kia hua diosa Diana yörisi machik tiöpota úttíluame júne kaitatunakë. Júnëli kaitäpo bittáitina jü diósata buéria, jü síme Ásiapo joomem yörehui, éntok síme ániat öbisi aneme yörehui.

<sup>28</sup> Íkai jikkajakam tüisi öómteka chaytáitek ínel jiaka:

—¡Buéresi yörihua itom áíye Diana Efesopo káttekame! —tim chaayey.

<sup>29</sup> Júnëli buéresi naa muksi siika jum pueblöpo. Juka Gáyo ti téhuakamta buíssek éntok Aristáarkota, guoi oóhuim Macedóniapo joomem Pablótamak rejtéihuim. Huanärím am huíksakaka am nuksájjak áman kari bem nau yayájäu bícha. <sup>30</sup> Huanäi jü Pablo jume géntemmeu nok báreka áman kibák báarei, té jume Jesucristota súaleme kaa ä tójjak.

<sup>31</sup> Huate yäuram junne jum Ásiapo nésauhueme, jume ä amígokame, nokta au bíttuak jíokot au jiaka kaa áman genteta násukun ä kibák sáhueka. <sup>32</sup> Jumu éntok, juebénaraata násuk sooti chayhua jachin júne jiaka, bueítuk hua chë búrura kaa jüneiyai jita béchíbo áma emo nau am tóij-latukähui. <sup>33</sup> Të huate yorémem áma aneme jünéame juka Alejándrota, juka judíom bat kéchakäu, téjhuak jita áma huëhui. Jü Alejandro éntok, mámammea séñata ámeu yáhuuak, am chay yánti íaaka, bempörím, jume judíom, nok-ria báreka genteta jikkajäpo. <sup>34</sup> Tem jünéaka ä judíotukähui, síme ínel chaayey, guoi orapo jáni:

—¡Buéresi yörihua itom áíye Diana Efesopo káttekame! —tim chaayey.

<sup>35</sup> Huanäi hua yäurapo secretario juka genteta nok yáatituaka ínel ámeu jiaahua:

—Eme Efesopo joome, nechem jikkaja. Sime ániat öbisi aneme jüneiya ikäi pueblo Efésota juka diosa Diana bueresi yörihuamta tiöpo ä suáyähui, éntok juka tétata ä takahua bénnak téhueka bétana kom huéchilata. <sup>36</sup> Kia jábe júne kara ikäi esso. Jüntukem kaa bat jále, éntokem kaa jita júne johua kaa bat tüisi ä jünériaka. <sup>37</sup> Bueituk ime oóhujm enchim im nüpakáhuim kaita juénak jum enchim tiöpopo johua, éntokim enchim diosa Diánata bétana kaita juénak nooka. <sup>38</sup> Jü Demetrio éntok jume áamak tekípánoame am béj-reka jita nokmáchiak, éläpom, bempo, am nätuanakë; júnen béchibo yäuram aane. Huámëi bíchäpom nánancha ára emo nok-ria. <sup>39</sup> Táabuik jítasu enchim aahuai éntokte huam leyta hué páman nau rúkteka nau ä ettéjhuanakë. <sup>40</sup> Bueitukte kaa tüisi aane. Itom júnen nätuanake yäurata béj-reka itom ito toboktiabárë tíaka, ikäi én im yeu siká béchibo. Bueitukte jachin júne kara lütüriata nenka jü im naa muksi yeu sikamta bétana.

<sup>41</sup> Ikäi noksuka, béja jume áma nau yáij-lame sákatuak.

## 20

*Jü Pablo Macedonia buiärau bíchaa siika, éntok Grecia buiärau bícha*

<sup>1</sup> Huaka naa muksi huenta luútek, jü Pablo huame Jesucristota súaleme nau núnuka ámeu noókak jíba bénasi óusi am ée sáhueka. Huanäi am íbaktiaka am mam buéseka, Macedonia buiärau bíchaa siika. <sup>2</sup> Huanäi sime huáachí ániat naa siika hermáanommeu noksisimeka, jíba bénasi óusi am ée sáhueka. Chúkula béja jum Grécia buiäu yépsak. <sup>3</sup> Huämi baij metpo aneka, béja jum barcopo síriau bíchaa yeu huee báreka, jünëak jume judíom ä béj-reka tekípánoähui. Kálíku notibábarek jü buíachi, júchi Macedonia buíara pamam huee báreka. <sup>4</sup> Sime ímëi áamak sájjak: jü pueblo Sópater Beréapo joome, éntok jume pueblo Tesalónicapo joome Aristarko éntok jü Segúndo ti téhuakame, jü Gáayo ti téhuakame pueblo Dérbeapo joome, jü Timoteo, éntok jume ásia buiärau joome kétchi Tíquico éntok Trófimo. <sup>5</sup> Ímëi hermáanom bat sájaka jum pueblo Tróaspo itom boobitchak, juka Pablota éntok néechi Lucasta. <sup>6</sup> Páanim kaa levadúrakame buabuáhuäu pájkota chúpukte jum pueblo Filípospote yeu sájjak barcopo. Mamni taáhuarim hueite jum Tróaspo ámeu yájjak. Huämite guoibusan táapo aanek.

*Jü Pablo jum Troaspo jume hermaanommeu nookay*

<sup>7</sup> Semáanata naatëpo, lominko táapo, jume Jesucristota súaleme nau yájjak jume páanim näikimte báreka juka Señorta nésauhueká bénasi au am huáatinakë béchibo. Jü Pablo éntok, am majtíai. Yokóriapo au simbárë tíaka tukáa násuk huëu tajti ámeu noókak. <sup>8</sup> Baij kárim nat béppa jokäpo jikáchim nau yáij-latukai, juebena lámparam béetëpo. <sup>9</sup> Senu yoreme jübua yótuka, Euticö téaka, jum ventanapo káteka nokta jikkajai. Huanäi juka Pablota binhua nokái, yetem au yuumak. Júnensu kóchoka yeutana bíchaa buíau kom huétchek. Huanäi mukílataka tóboktiahuak. <sup>10</sup> Jü Pablo éntok, kom siká, hua mukílata béppa au jímmaaka ä íbaktiak. Huanäi jume hermáanommeu inel jiaahua:

—Katem guomguomte, bueituk béja júchi jíabitek.

<sup>11</sup> Huanäi jü Pablo júchi jikáu siká jume páanim näikimtek. Jume hermáanom am buásuka éntok, júchi ámeu noktáitek matchüu tajti.

Huanäi siika. <sup>12</sup> Huä ili yoreme jübua yötume mukúkäu éntok, jiápsaka ä joau bíchaa nuksákahuak. Huanäi síme tüisi al-léaka taahuak.

*Troaspom yeu sájaka Miletou bíchaa sájjak*

<sup>13</sup> Ítapo jum barcopo bat sájjak Asón puertou tajti, juka Pablota huämi nü báreka itom nau nokákäpo bénasi, bueítuk áapo buíat hueerokkai. <sup>14</sup> Jum Asonpo itom au yájak, barcopo itomak siika, huanäite Mítiléne puertou bíchaa sájjak. <sup>15</sup> Huämite yeu sájaka yokóriapo isla Quiöu béa yájjak. Júchi yokóriapote béja puerto Sámospo yájjak. Jum Trogilio pueblou jimyóreka yokóriapote béja puerto Miletou yájjak. <sup>16</sup> Júnelite aika bueítuk jü Pablo jum Efeso pueblou kaa huee báarei, kaa jum Asia buíaräpo binhuatu báreka, bueítuk láuti buere joära Jerusaléniu an báarei Pentecostés táapo, jume judíom pajko táapo, kaita jachin au macháiko.

*Jü Pablo jume yoiyöturim Jesucristota súalemmeu yäut jóarim Efesopo jomemmeu nookay*

<sup>17</sup> Béja jum Milétopo aneka jü Pablo jume yoiyöturi Jesucristota súalemmeu yäut jóarim Efesopo joómeme nau núnotebok. <sup>18</sup> Am yájak, ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya jachin ín ino nukähui bannaataka ímí Ásiapo aneka im ín yepsákäpo naateka. <sup>19</sup> Síme tíempotane enchimmak aanek Señorta béchibo tekipánoaka kaa buere ino ériaka, ín ópuam buéresi huótiaka, éntok juebena jíokot máchirata bíchaka jume judíom nee béj-reka tekipánoakä béchibo. <sup>20</sup> Tëne juka enchimmeu türi máchik kaa tójaka jiba enchimmeu ä noókak, símem bíchäpo enchim majtiaka éntok enchim jóapo junne. <sup>21</sup> Kia judíommeu entok kaa judíommeu júnene noókak Diostau am jíapsi kúakti sáhueka, éntok juka Diosta itom Señor Jesucristota bétana nokäu am súal sáhueka. <sup>22</sup> Én éntokne Jerusaléniu bíchaa síme Espíritu Santota útteata nee joriä béchibo, kaa jünéaka huämi jita bénak inou huéenakéhui. <sup>23</sup> Jü ín jünériäu íri jíbba, juka Espíritu Santota nee tettéjhuähui jum síme puéblompo ín yepsäpo, juka ín peréesotenähui éntok jíokot máchirata inou huéenakéhui. <sup>24</sup> Tëne símeta ikäi kaachin eriä. In jíapsi júnene kaa beutire. Kia jíbane ín tékil chúpak jiba türinake, éntok al-léaka huaka tékiata Señor Jesúsita ín mampo tójakäu chúpako, juka tü nokta Diosta tühua bétana huenta ín ámeu noknákéhui.

<sup>25</sup> 'En éntokne jüneiya énychim jábe júne jume Diosta nésauhuëu bétana ín ámeu nokákäu kaa júchi nee bínnakéhui. <sup>26</sup> Kíalílkune én huitti enchim téjhua báare, kaitane entok enchim béchibo yómmia báare, <sup>27</sup> bueítukne símeta enchimmeu nok-la juka Diosta éähui, kaita enchim éssoriaka. <sup>28</sup> Jüntukem emo suaya, éntokem síme jume Jesucristota súaleme suaya, bueítuk jü Espíritu Santo enchim yeu púala tékiata béchibo, Jesucristota súaleme énychim suáyanaké béchibo, huame ä ojbo huótiaka ä kobákähui. <sup>29</sup> Ínapo jüneiya nee siik, huátem yáijnakéhui jume Jesucristota súaleme tábuiasi jatía báreka, kaitäpo am tahuária báreka jume robo tebai kókkoram kabáram tetéjalé bénasi. <sup>30</sup> Éntok enchim násuk aneme júne huate emo tóboktianake juka lütüriata tójaka aranókichiata yore majtía báreka, jume Jesucristota súaleme áme beu ée iaaka. <sup>31</sup> Jüntukem kaa

koptel-la. Áahuem huáate jachim ínapo jum baj huásuktiapo, taáhuarit tukáarit naabúrujti, kaa yáateka enchimmeu nookai ín ópuam guótiaka.

<sup>32</sup> 'En éntok, ín hermaanom, Diosta mámpone enchim jóiyak, Diosta noki, ä tühua, bueituk huári tua enchim óusi éetuanake, éntokem ä nokä páman katétek huame Diosta bíchäpo. <sup>33</sup> Tómita éntok kia sánkota junne, kanne enchimmet beutire. <sup>34</sup> Ál-lane tekipanuaq ín huáatiäu jípu báreka, éntok huame ínomak anékame béchíbo junne. Eme júne tüisi júneiya. <sup>35</sup> Jíbane júkái enchim majtiak junéli enchim tekipanuanakéhui jume jókót éame enchim aníanaké béchíbo, hua Señor Jesústa noki ínel jíamtau huáateka: “Chè al-léaka tahuánake jú yore jita mikame hua jita mabétamta béppa.”

<sup>36</sup> Chúkula béja jú Pablo junéli jíáusuka, tónommia kíkteka Diostau buanak símemmaki. <sup>37</sup> Huanäi síme buanaka juka Pablota íbaktiak, éntokim ä besíitok bem ä boojóriaí Bénasi. <sup>38</sup> Bueitukim tüisi sirokai hua ámeu ä nokákäu béchíbo, kaa júchi bem ä bínnahuéhui. Huanärim áamak sájjak barkóu ä jámú tajti.

## 21

### *Jü Pablo jum buere joära Jerusaléniu bíchaa siika*

<sup>1</sup> Jume hermaanom tö sájakate barcopo jámuka sájjak. Huanäite lútula sájjak isla Cos teäu bícha, yokóriapo éntok, isla Ródasiu bícha, huämi éntok, puerto Pátarau bícha. <sup>2</sup> Jum Pátarapote senu barcota Fenícia buiärau bíchaa huáaktentaute yájjak. Huämite jámuka sájjak. <sup>3</sup> Bahuepo katékate juka isla Chípreta mékkäriat bitchak, huanäite míkóri bétana ä tösájaka Siria buiärau bíchaa sájjak. Jú barco itom áma katèu éntok, juka ä huériäu jum puerto Tíropo tösím báarei, kíalíkute huämi kom chéptek. <sup>4</sup> Huämite jume Jesucristota súaleme téaka ámeu áma taahuak guoibusan táapo. Bempo éntok, jú Espíritu Santota bétana téjhuaataka jú Pablota jita huéenakehu, áahuim nookai kaa jum Jerusaléniu ä huee sáhueka. <sup>5</sup> Tè guoibusan taáhuarim yúmak, jíbate sájjak. Síme jume Jesucristota súaleme bem jubímmak éntok bem usímmak itom boo tójjak jum pueblo mayoau tajti. Huämite see päku tónommia jápteka Diostau buanak. <sup>6</sup> Huanäite ito íbaktiaka ito mam buíseka barcou jámuk. Bempo éntok, nóttek bem joau bícha.

<sup>7</sup> Tiró puertopote yeu sájaka Tolemáida puertopote kom chéptek. Huämite ä chúppak juka bahuepo itom boojoihui. Éntokte huämi jume hermáanom tebótuaka senu táapo ámeu áma taahuak. <sup>8</sup> Yokóriapote áma yeu sájaka jum pueblo Cesaréa téäu yájjak. Huämite jú Felípeta joau yájjak, hua tü nokta Jesucristota bétana huemta géntemmeu nonókamta jóahui hua guoibúsanimmak náikiatukaihui, jume apóstolim ä aniaihuummaki. Huanäite áma au taahuak. <sup>9</sup> Jú Felipe náikim malakai kee kuname. Huämèi jáamuchim juka bat bíchaa ayúnakemta jünériaka nonokai. <sup>10</sup> Béjate jaiki táapo jáni áma aaney juka profeta Agabo ti téhuakamta Judea buiära bétana áma yepsako, <sup>11</sup> itom bíchiseka. Huári juka Pablota huihuíkosäu nüka, guokpo éntok mampo ái au súmaka, ínel jiaahua:



—Jü Espíritu Santo ínel jiaahua: “Juka yoremta íkái huikósata átteakamta jume judíom ínëli ä súmaka jume kaa judíom mampo ä yéchanä tíya jum Jerusalémpo.”

<sup>12</sup> Íkái jikkajaka, itapo éntok jume Cesaréapo joómeme jü Pablotau jíokot jiaahua kaa Jerusaléniu ä huee sáhueka. <sup>13</sup> Të jü Pablo ínëli itou jiaahua:

—¿Jatchiakem buaana, éntokem ín jíapsi kaa al-léetua? Ínapo kaachin ä eria jum Jerusalémpo ín sumanähui, éntok kia ín mënäu junne Señor Jesústa béchíbo.

<sup>14</sup> Katte ä yúyüuka, ä tójaka ínel jiaahua:

—Éläpo jü Señorta éäü yáatunake.

<sup>15</sup> Chúkula béjate ito lįjtarooka, Jerusaléniu bíchaa sájjak. <sup>16</sup> Jume huate Jersucristota súaleme Cesaréapo joome éntok, itomak sájjak. Áme násuk éntok, senu yoreme hueiyei Chįprepo joome Nason ti téhuaka, íari jóapo yaj éaka áma tahuá báreka. Áapo béja bínhua Jesucristota súaley.

### *Jü Pablo juka Jacobota áman bitchai ä aneihui*

<sup>17</sup> Jum Jerusaléniu itom yájak, jume hermáanom al-léaka itom mabétak. <sup>18</sup> Yokóriapote jü Pablótamak sájaka juka Jakóbota áman bitchak ä anëpo. Huámirim aaney jume yoiyötori Jesucristota súalemmeu yäut jóarim. <sup>19</sup> Jü Pablo am tebótuasuka jíba am ettéjhuariatáitek huaka túhuata Diosta yáakähui jume kaa judíommehui áapörík ámeu nokako <sup>20</sup> íkärím jikkajaka Diosta úttileka taahuak. Huanärím Pablotau ínel jiaahua:

—Jéehui, itom hermáano, empo jüneiya jaiki mil judíom anëhui Jesucristota súaleme. Síme huámëi úttea tíya juka Moiséjta nésauhui jonähui. <sup>21</sup> Bempo éntok, ettéjoríahuak empo jänituk ínel am majtía téehua síme jume judíom sékána buiaräpo jóakame juka Moiséjta nésauhui kaa am jo sáuheka, éntoktukë bem usim júne kaa am circuncidaroa sáuhuë téehua, éntok kia huaka bannaataka itom, jume judíom, boojóriäü júne kaa am jo sáuhuë téaka. <sup>22</sup> Ensu, ¿jáchisute ayúnake jáni? Bueítuk jü génte em yepsákä bétana jünëak nau yáijnake. <sup>23</sup> Senu huémtë yáak túrinake. Imi ito násuk naiki oóhuim aane Diostau bem nátuari chupa báreka. <sup>24</sup> Akë am huériaka áman áme beu emo uíhua Moiséjta nésauhuëpo bénasi, éntoke juka síme limójnata ámeu aihuamta am béjturia. Chúkula bempo emo chon chúkiatebonake bem ä nátualä bénasi. Júnëli síme jünëenake huaka emo bétana nokhuamta kaa lütüriatukähui. Ál-lam huaka Moiséjta nésauhuë páman enchi huétíanake. <sup>25</sup> Huame kaa judíom Jesucristota súaleme bétana éntok, katákute béja ámeu jįojtesula am téjhuaaka kaa útteatukähui jukaram jonákë bétana. Kia jíbate juka huakajta huame dios yorem yáarimmeu limójnata kaa am buä sáuhue, kia ojбота junne, éntok bámsuaka mukílata huaakas. Éntokte kaa emo am jubek kaa emo am huátia sáuhue.

### *Jü Pablo jum tiöpopo buįhuaka peréesotehuak*

<sup>26</sup> Huanäi jü Pablo jume naiki oóhuim nuksiika. Yokóriapo béja áme beu au úbbak Moiséjta nésauhuëpo bénasi ayuka. Huanäi jum tiöpou kibákek jume áma tékiakame téjhua báreka jita táapo ä yumánakeihui huaka Moiséjta nesau huë páman bem emo buaniákäü bem chúpanakëhui, éntok jakhüei juka limójnata bem áma tóijnakëhui.

<sup>27</sup> Të béja jume guoibusan taáhuarim yúmasei, huate judíom Ásiapo joome juka Pablota tiöpopo bíchaka, síme genteta emo tóboktituak. Huanärim ä buíseka, <sup>28</sup> chayeka ínel jiaahua:

—¡Eme oóhuim Israelítam, itómem anía! Íri ájaria jü yoreme símat naa huéeka jume géntemmeu nokame itom nación bėj-reka, Moiséjta nésauhuëu bėj-reka, éntok ikäi tiöpota bėj-reka. Íari béppa éntok, huate griégom jum tiöpopo kimala. Júnëli aneka ikäi tiöpota itom tua yöreu kaa tüisi tahuária.

<sup>29</sup> Júnëlim jiaahuay bueítukim bannaataka jum puéblopo jü Trófimotamak ä bil-latukay, hua Efesopo joometamaki. Huákärim jum tiöpopo ä kibáchalatukä bënasi éiyay.

<sup>30</sup> Huanäi jü génte au tóboktiaka, tenneka áman ámeu yájjak. Huanäi bempo ket jü Pablótat chätuka jum tiöpopo yeä nuksájjak buíapo ä huíksakaka. Huanärim sep jume puértam páttiak. <sup>31</sup> Béjam ä më báarei juka nokta comandantetau yepsayo síme juka pueblo Jerusalémta au tóboktiakä bétana. <sup>32</sup> Huanäi jü comandante jume sontarom éntok jume capitáanim bamsipo nau núnuka áman bíchaa am nuksiika. Huanärim tüisi teénneka áman genteta anëu yájjak. Bempo ä bébakasum ä tójjak. <sup>33</sup> Huanäi jü comandante jü Pablotau rúkteka guoi cadenammea ä súmatebok. Chúkula béja nátemajek ä jábétukähui éntok jita ä yáakähui.

<sup>34</sup> Të jü génte juebénarata násuk huate chaayey kaa nanancha jíaka. Júnëli jü comandante kaa ámet jünéaka taahuak sooti am jáá béchíbo. Huanäi juka Pablota cuarteliu bíttuak, sontarom anëhui. <sup>35</sup> Béja cuarteliu jíkáu kathuäu yájaka jume sontarom juka Pablota püaktiaka jikau ä núk sájjak, juka genteta káachin ä yáa íaka. <sup>36</sup> Bueítuk síme amapo kateka inen chaisakai:

—¡Akem ä mëa!

### *Jü Pablo jü gémteta jikkajäpo áu nok-riay*

<sup>37</sup> Jü Pablo béja jum cuarteliu kibácha báahuaka, comandantetau ínel jiaahua:

—¿Játchune ára ino nok-ria jáni?

Jü comandante éntok ínel aú jiaahuak:

—¿Játchë griego nokka? <sup>38</sup> ¿Jatchu kaa empo hua Egíptopo joome jakhuey yáurate bėj-reka emo tóboktiakähui, hua naiki mil yorémem yore sualéeraommak juyau huéchekaíhui?

<sup>39</sup> Huanäi jü Pablo ínel ä yómmiak:

—Ëe, ínapo täbui. Ínapo judío, Társopo joome, hua pueblo buëuru Cílicia buíaräpo kátékame. Huámine tua lütüriata jípure. Nechë lisensia gentetau ín noknákë béchíbo.

<sup>40</sup> Jü comandante éntok, ä lisensiak. Huanäi jü Pablo jum jikau kathuäpo kíkteka, jü gentetau mámammea séñata yáaka am chay yáatituak. Béja kaábeta jíalei, hebreo nokpo ínel ámeu jiaahua:

## 22

1 —Eme ínomak huéerim éntok ín áchayim ín ino nok-riaka ín nokäubechem suaka ä jíkaja —ti ámeu jiaahua.

<sup>2</sup> Jum tua bem nokpo ä nok jikkajakam chë kaa jíaleka taahuak. Huanäi Pablo ínel ámeu jiaahua:

<sup>3</sup> —Ínapo judío. Társopone yeu tómtila jum Cilicia buíaräpo kátekäpo, tène ímí Jerusalémpo yótuk, éntokne hua Gamaliél téamtau, hua tü täyahuäutau, tüisi majtiari, jíba jume itom yóyöhuam nesau huépamani. Jíbane jü Diosta béchíbo tekípánoak chikti ín jíapsimaki, én enchim áa béchíbo tekípánoä bénasi. <sup>4</sup> Ínapo bannaataka huame tü nokta Jesucristota bétana huemta súaleme guokjásuk. Anam sússuateboi junne. Ohouim éntok jaámuchim júnene peréesotekoka am nuksisímei cárcelpo am jóa báreka. <sup>5</sup> Jü tiöpopo chë nésauhueme, éntok síme huame yoiyötori yäut jóari, áram ket ikái lütüriä tíiya ín nokähui, bueituk bempo jíösiam nee mámakai huame judíom itomak huérim pueblo Damascopo aneme jünéetuaka jita béchíbo ín áman huéhui. Júneline áman siika jume Jesucristota súaleme jaríaka äbo ímí buere joära Jerusalémpo yéu am toij báreka, nokta ámet chúpänä béchíbo.

*Jü Pablo jáchin Diostau bíchaa ä jíapsi kúaktekä bétana nookay*  
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

<sup>6</sup> 'Të áman bíchaa nee huei, béja Damascou nee yebísisei, jíba tua lul-la káteko, sej chukti jü machiria útteaka téhueka bétana inou kom yuumak. Huanäi nate chíkola nee machíriak. <sup>7</sup> Huanäine buíapo huécheka senuk inou nokamta jikkajak ínel jámta: "Empo Saulo, çjatchíake nee guokjásase?", tíamta. <sup>8</sup> Huanäine nátemajek: "¿Jábese ämpo Señor?", tine jiaahua. Huanäi ínel inou jiaahua: "Ínapone jü Jesús Nazaretpo joome, hua em guokjásasèhui", tinou jiaahua. <sup>9</sup> Huame ínomak katèu éntok, juka machíriata bíchaka tüisi guómtek, tem huaka inou nokamta kaa jikkajak. <sup>10</sup> Huanäi ínapo ínel au jiaahua: "Ensu Señor, çjítasune yanake?" Jü Señor éntok, ínel inou jiaahua: "Yejtékë huéiye jum Damascou bícha, huämíre ä téjhuaana jita em yáanakehui", tinou jiaahua. Huanäine kíktek. <sup>11</sup> Tène jü machiria úttiäray kaa bíchaka taahuak. Huanäi jume ínomak katéihum mampo nee buíj-lataka nee huíksakai Damascou tajti.

<sup>12</sup> 'Huämi puéblopo senu yoreme aaney Ananías téaka. Áapo tüisi Moiséjta nésauhué páman huéiye, éntok síme jume judíom Damascopo joome ä tü éttejhuay. <sup>13</sup> Huämi jü Ananías inou yépsak nee bíchiseka. Inou yepsaka ínel inou jiaahua: "Empo Saulo, ín hermáano, júchi bénasi em bínnakeu emou ayúnake", tí inou jáahuak. Huanäine seep bíchaka tahuaka at pújtek. <sup>14</sup> Áapo éntok, ínel inou jiaahua: "Huä itom yóiyöhuam Dios enchi yeu púhuak bannaata kat-riampo naateka áapörík éäu em jünérianaké béchíbo, éntok Jesucristota, juka tua lütüriata jípuremta, em bínnaké béchíbo éntok tua áapörík em nok jikkajnaké béchíbo. <sup>15</sup> Bueituké áapörík bétana tühuaata noknake síme yorémem jikkajäpo, éntok huaka em bíchakäu éntok em jikkajakäu am téjhuanake. <sup>16</sup> Én éntok, katè éntok jita boobíchaka, banseka emo batötebo Señortat éaka huame em kaa tühua yáarim enchi ä tuchárianaké béchíbo", tinou jáahuak jü Ananías.

*Jü Pablo jume kaa judíommeu ä bíttuahuakä bétana nookay*

<sup>17</sup> 'Jerusaléniune nótteka jum tiöpou siika Diostau buan báreka. Huämi Diostau buanakane tenkumta bénasi éaka juka Señorta bitchak. <sup>18</sup> Anä nok jikkajak, ínel inou jámta: "Bamseké im Jerusalémpo yeu huéiye,

bueituk jume im joome ino bétana em nokäu kaa jikkaj báanake”, ti jiaahua jü Señor. <sup>19</sup> Ínapo éntok, ínel au jiaahua: “Señor, bempo jüneiya síme at bem nau yayajäpo ín huerámaka jume enchi súaleme cárceliu ín totójaihui, éntok ín am bébebaihui. <sup>20</sup> Éntokim jüneiya juka Estebanta, huaka emo bétana jume géntemmeu nokamta, mëhuai, áma ín anéihui áme beu éaka ä mëna bétana, éntok huame ä mëakame sanko júne ín suáyakaihui”, tinau jiaahua. <sup>21</sup> Të jü Señor ínel inou jiaahua: “Böochë kikte, bueitukne mekka bíchaa enchi bíttua báare áman huame kaa judíommehui, enchi ámeu noknákë béchibo.”

### *Jü Pablo jü comandanteta mámpo aney*

<sup>22</sup> Júmuní tájti ä nok jikkajaka, ínel jíaka cháý táitek:

—¡Akem ä mëa júká yoremta! ¡Kaa türinake jíápsaka tóijhuako!

<sup>23</sup> Jíba junëli am chayéi, éntok ómteka bem sanko éntok buíata jikáu am guótiayo, <sup>24</sup> jü comandante juka Pablota cuarteliu kibáchatebok. Béja jum kuartelpo ä kátek, tüisi ä bemmucha nésauhue ä nok íaaka, jünée báreka jita béchibo juka genteta junëli ä bėj-reka chayëhui. <sup>25</sup> Të jü Pablo bemmúcha báahuaka súmatataka, jü capitán áma anemtau ínel jiaahua:

—Kaa lütüriatu jióbe románota enchim bemmúchatebonakëhui kaa bat nokta béttesi machik at chúpapatuko. Bueituk ínapo ket romáano.

<sup>26</sup> Íkái jikkajaka jü capitán, áman síká jü comandántetau jünéehuamta nénkak ínel au jíaka:

—Kaa türi jü yoremtau em yáa bárëhui, bueituk áapo romaano.

<sup>27</sup> Huanäi jü comandante jü Pablatau síká ínel au jiaahua:

—¿Jatchu lütüria em romaannotukähui?

—Jéehui —tau jiaahua jü Pablo.

<sup>28</sup> Jü comandante éntok, júchi ínel au jiaahua:

—Ínapo jum Romapo lütüriata jipu báreka yún tómita nénkak.

—Ínapo éntok —tau jiaahua jü Pablo—, íkái lütüriata jípure jum Romapo ín áтчay bétana.

<sup>29</sup> Júnëli ä jíak, jume Pablota bemmúchabárëu seep ä tójjak. Jü comandante júne ä romáannotukäu jünéaka, at májhueka taahuak ä sumatëbokä béchibo.

### *Jü Pablo jume judíom buere yäura bíchäpo yeu tóijhuak*

<sup>30</sup> Yokóriapo jü comandante juka lütüriata jünéria báreka, jita béchibo jume judíom juka Pablota nátuakähui, jume cadenam ä úhuaaka jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme nau núnotebok éntok síme huaka judíommeu buere yäuraata. Huanäi juka Pablota yeu béebaka bem bíchäpo yéä tójjak.

## 23

<sup>1</sup> Jü Pablo juka yäurata bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo káitat jachin éaka jíápsa Diosta bíchäpo én tajti.

<sup>2</sup> Huanäi jü Ananías, jü tiöpopo chë né sauhueme, jume Pablota náapo jábuekame teníchä chóchon sauhue. <sup>3</sup> Huanäi jü Pablo ínel au jiaahua:

—¡Áapo jü Dios ket enchi bébnake, empo kaita lütüriata joame! Empo leyta huë páman nokta ínot chupä íaahuaka áma yéчатaka, leyta bėj-reka nee kókosi jotebo.

<sup>4</sup> Huame áma anëu éntok, Pablotau ínel jiaahua:

—¿Jatchu empo junëli béttesi au nooka jü tiöpopo buéresi nésauhuemtahui, jü Diosta béchïbo tekípánoamtahui?

<sup>5</sup> Pablo éntok, júchi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaa jüneiyai tiöpo buéresi ä nésauhuëhui. Ínapo júneátek kaa ínel au jiaü eiyei, bueítuk jum Diosta noki jïojteripo ínel jiaahua: “Kátë hua yäura em puéblopo nésauhuemta bétana bétték nooka.”

<sup>6</sup> Huanäi jü Pablo jünëak jume áma nau yáij-lame huatem saducéomtukähui, huatem éntok, pariséromtukähui. Ímei kaa nánancha jita súalei. Huanäi kusisi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo pariseero, ín átchay junne, éntok jume ínomak huéerim junne. Én éntok, jume kókkolam jíabitenakeu ín súalë béchïbo noki ínot chúpari.

<sup>7</sup> Júnëli ä jíak, jume pariseerom éntok jume saducéom, bempo nau nok nássuatáitek. Huanärim kaa nánancha éaka emo näikimtek. <sup>8</sup> Bueítuk jume saducéom jume kókkolam jíabitenakeu kaa súalei, éntokim ángelesim káitá tíiyai, kia espíritum junne. Të jume parisérom éntok, símeta íkái ayúkä bétana ä súale. <sup>9</sup> Huanäi buéresi chaihuame hueiyei. Huate judíom ley am mamájtíame parisérom beu éame jápteka ínel jiaahua:

—Í yoreme kaita juénak yáala. Espírituta au nok-látuk, o Diosta ángel áu nok-latuk, türi. Katte Diosta bėj-reka jájaptenake.

<sup>10</sup> Huä nau nok nássuahuame buéresi hueiyei, kíaliku jü comandante juka Pablota máuj-riai juka genteta näikim ä huikmáchileka. Junen béchïbo sontarom áman nütebok áme násuk yéu ä huíkeka cuarteliu ä toij íaaka.

<sup>11</sup> Yokoríapo tukaapo, jü Señor jü Pablotau yepsaka ínel au jiaahua:

—Óusë éiya, Pablo, bueítukë ímí Jerusalémpo em ino bétana nokakä bénasi áman Romapë két noknake.

### *Jü Pablota mënë béchïbo tekípanuahuähui*

<sup>12</sup> Yokoríapo huate judíom éhuil nokta nau yáuhuak juka Pablota mēbáreka, ínel jíaka:

—Éläpo jü Dios nokta béttesi ítot chúpanake.

Juka Pablota kee mëaka itom jíbuäko éntok itom jita júne jëko. <sup>13</sup> Jume íkái nokta yáakame cuarenta óhuim béppatukai. <sup>14</sup> Huámëi jume tiöpopo tékiakammeu nésahuemmhui éntok huame judíom yoiyötori yäut jóarimmeu sájaka ínel ámeu jiaahua:

—Ítapo nokta nau lütüria yáala juka Diosta nokta béttesi ítot chúpanake tíaka juka Pablota kee mëaka jíbuäko. <sup>15</sup> Én éntok, eme éntok jume huate yäurapo tékiakame, jukem comandanteta téjhua, yoko äbo enchimmeu ä huérianake, juka ä huéetuä bétana chë tüisi at nátemaje béchïbo tiaupo. Ítapote jum böt ä jójottuaka ä mēnake ke äbo ä yepsayo.

<sup>16</sup> Të jü Pablota asohuaara ä jünériak juka huemta. Huanäi áman cuarteliu ä téjhuak. <sup>17</sup> Huanäi jü Pablo senu capitanta núnuteboka ínel au jiaahua:

—Íkäre jübua yötumta áman comandantetau huéria, bueituk áapo jita au ä nokmáchik au huéria.

<sup>18</sup> Huanäi jü capitán áman comandantetau ä nuksiiká ínel au jiaahua:

—Jü Pablo áman peréesopo jípuhuame nee núnuteboka íkái jübua yötumta nee äbo emou huéria sáuhue; áapo jita emou ä nokmáchik huéria téehua tau jiaahua.

<sup>19</sup> Huanäi jü comandante juka jübua yötumta mampo buíseka omot yéä nuksiká ä temájék:

—¿Jítasë inou nok báare?

<sup>20</sup> Huanäi hua jübua yötume ínel au jiaahua:

—Jume judíom nau nokta lütüría yáala emou nok báreka yoko juka Pablota jum yáurata bíchäpo enchi yéu ä toij sáu báreka, juka áa huéetuä bétana chë tüisi at nátemaje béchíbo tiaupo. <sup>21</sup> Të kátë am súale, bueituk cuarenta oóhuim béppataka böt éusulataka ä boobíchaihui, éntokim nokta yáala juka Diosta béttesi nokta ámet chúpanake tíaka, juka Pablota kee méaka jübuäko éntok jita júne jëko. Én éntokim emou nokaka em am yómmianakeu jíba boobíchaihui.

<sup>22</sup> Huanäi jü comandante juka jübua yötumta simtúak kaábeta ä tejhua sáhueka íkái au ä nokákä bétana.

### *Jü Pablo jü gobernador Félixtau bíttuahuak*

<sup>23</sup> Huanäi jü comandante guoi capitánim núnuka am téjhuak guoi cien sontarom guok-léerom am nü sáhueka, éntok setenta sontaró kákabækame, éntok guoi ciéntom lánzakame, jum pueblo Cesaréau am kannákë béchíbo bátanim jiai tukápo. <sup>24</sup> Éntok ket huate kábäim yeu pua nésauhue Pablota ámet yejsimnakéhui, éntok am téjhuak tüisi ä suáyaka al-léamta áman gobernador Félixtau am nüpa sáhueka. <sup>25</sup> Bempörimmak juka jiösiata áman au bíttuak ínel jíamta:

<sup>26</sup> “Empo gobernador Félix tua yörihuame, émoune tebote, ínapo jü Claudio Lisias. <sup>27</sup> Éntokne enchi jünéetua jume judíom íkái yoremta peresotelatukaihui, éntok bem ä më báareihui. Të ínapo jünéaka ä romáanotukähui, sontarómmakne ä jínëuk. <sup>28</sup> Jum bem yáuraune yéä tójjak jünée báreka jita béchíbo ä nátuatukähui. <sup>29</sup> Huanäine jünëak bempörim ley bétana huemta béchíbo ä nátuatukähui, të romáanom ley bėj-reka kaita béttesi machik ä yáalatukähui ä mëtebonakemta, éntok kial ä peréesotebonakemta junne. <sup>30</sup> Tëne jünéaka judíom ä mëbáreka am tekípánoahui, sepne emou ä bíttuak, éntokne ket jume ä nátuame téjhuaala huaka bem at ínnëau em jikkajäpo am nok sáhueka. Íri jíbba”, tiahua jü jiösia.

<sup>31</sup> Huanäi jume sontarom bem sáihuaka páman ayuka juka Pablota nuksájjak tukáapo pueblo Antípatris téau bícha. <sup>32</sup> Yokóriapo jume sontaró guok-léero bem cuarteliu nóttek. Jume kákabækame éntok, bóula sájjak Pablota huériaka. <sup>33</sup> Cesaréau yájakam juka jiösiata gobernadora mákkak. Juka Pablota éntokim ä mampo yétchak. <sup>34</sup> Huanäi jü gobernador juka jiösiata noksuka Pablota temájék jakun ä jométukähui. Jum Cilicia buíaräpo ä jométukäu jünéaka, <sup>35</sup> ínel au jiaahua:

—Huame enchi nátuame äbo yájak jübue emo nok-rianake, huanäine enchi nok jikkajsnake.

Huanäi huam rey Heródesta jóakaïpo ä páttiateboka ä suaya nésauhuek.

## 24

### *Jü Pablo jü gobernador Félixta bíchäpo áu nok-riak*

<sup>1</sup> Chúkula mamni taáhuarim huei, jü Ananías, jum tiöpopo chë nésauhueme, jum Cesaréapo yépsak huate judíom yoiyötori yäut jóarimmaki éntok senu am nonók-riamtamaki, Tértulö ti téhuakame. Ímëi jü gobernadortau yájjak juka Pablota nátua báreka. <sup>2</sup> Juka Pablota yeu tóijhuak, jü Tértulo noktáitek, jü Félixtau ínel jiaka:

—Empo Félix yörihuame, tüisite enchi at báisauhue yanti itom jiápsä béchibo káitat jachin éaka, bueítuk sime tüisi huéiye em koba súakä béchibo. <sup>3</sup> Símetate íkái túhuata mabeta símekuchi, tüisi enchi baisáuhueka. <sup>4</sup> Të kaa enchi rójiktítua béchibo binhua emou nokaka, chúbala jibe itom nok jíkkaja. <sup>5</sup> Í yoreme imi yeu tóijhuakame jita juëna kókoata bënasi maachi, kaa tü yöreme. Síme ániat jume judíom násuk nau omtíhuamta huéetua, éntok jume nazaréom téammeu yäut. <sup>6</sup> Kia itom tiöpopo júne kaa túhuata hueetua báarei. Ítapo éntok, ä buiseka itom ley nésahue páman nokta at chupa báarei. <sup>7</sup> Të jü comandante Lísias áma au kibáchaka útteapo itom ä úhuak, <sup>8</sup> éntok itom téjhuak jume ä nátuame äbo emou kannákë tíaka. Én éntok, empo áapörík, Pablota, temájekátek jünéenake huaka itom áa bétana nokäu lütüriatukähui.

<sup>9</sup> Jume judíom áma anéihuim ket jiba símeta íkái lütüriä tíiyai. <sup>10</sup> Huanäi jü gobernador séñata jü Pablotaú yáuhuak ä nok íaaka. Huanäi jü Pablo ínel jiaahua:

—Chikti ín al-léerimmakne ino nok-rianake em jíkkajäpo, bueítukne jüneiya juebena huásuktiriampo ín nacionbeu em yäuttukähui. <sup>11</sup> Empo ára at nátemaje, dóoce taáhuarim jübua hueiy ínapo jum buere joära Jerusalémpo yebíj-lataka áma Diosta yöreka au mujti báreka. <sup>12</sup> Kaábetamakne nok nássuaka jíkkaijhuak, éntokne kaabe genteta emo tóboktituaka bít-huak jum tiöpopo, éntok kia jak júne bem emo nau totójäpo, éntok kia jak sékãna junne huämi puéblopo. <sup>13</sup> Ímëi yöremem kia jita bem áa béchibo nee nátuäu jünem karë lütüria yáuhua. <sup>14</sup> Tëne juka ín boojoriau yeu bujñake. Ínapo huaka ín yóiyöhuam Dios béchibo tekípanua, símeta juka Diosta nésauhui libropo jjojteta súaleka éntok jume profétam jjojteri nokäu junne, jü bemela böta huépãmani, bempörim kaa túhuätíähui. <sup>15</sup> Éntokne jíba Dióstat boobíchaihui bempörim at boobícháhui, jume kókkolam jíabitenakëhui, jume tü yöremem éntok kaa tü yöremem junne. <sup>16</sup> Juári béchibone jiba túhuata jóaka jíápsa, káitat jachin éaka Diosta bíchäpo éntok yöremem bíchäpo junne.

<sup>17</sup> Jáiki huásuktiaipone sékãna bíchaa naa simsuka ín buíarau nóttek limójnata huériaka póobem béchibo éntok tiöpota béchibo. <sup>18</sup> Íkãine johuai jume judíom Ásiapo joomem jum tiöpopo nee bíchako, béja nee ino úbasuko bem ley nésauhuëpo bënasi, të kaa búrummaki éntok kaa naa muksi jita huéetuaka. <sup>19</sup> Huámëi huämi nee bíchakame äbo sájak türínake, ímin yeu jápteka bem nee nátuanakë béchibo jita ino bétana

nok máchiako. <sup>20</sup> Ímëi im aneme ket ára nooka áman judíom buere yäura bíchäpo jita béttesi machik ín yáalatukäu inot téihuaka bétana. <sup>21</sup> Jamak áme násuk aneka kusisi inel ín jákã béchíbo nee nätuala: “Ënem nokta inot jimmaala jume kókkolam jibitenakeu ín súalë béchíbo”, ti ín jákã béchíbo —tiahua jü Pablo.

<sup>22</sup> Íkãi jikkajaka jü Félix, tüisi jünéaka Jesucristota súalnã béchíbo tekípánoahuähui, íkãi huemta bat tójjak inel ámeu jáka:

—Juka comandante Lisiasta äbo yepsak jübuane yúmalasi ä jikkajinake huaka at enchim nokähui.

<sup>23</sup> Huanäi jü Félix juka capitanta téjhuak júchi juka Pablota pattia nésauhueka, të licénciata ä nenki sähueka jume ä täyame ä bínnakë béchíbo, éntok ä aníanã béchíbo.

<sup>24</sup> Chúkula jaiki taáhuarim huei, júchi áma yépsak jü Félix ä jubímaki, Drusilã téamtamaki. Áapo judíotukay. Huanäi juka Pablota núnutebok Jesucristota súalhuã bétana áu ä nok íaaka. <sup>25</sup> Të juka Pablota jum lútüriata huë páman emo nühuamta bétana au nokako, éntok jü emo yüihuamta bétana éntok taahuata yúmak, Diosta nokta yóret chúpánake bétana áu ä nookak, jü Félix guómteka inel au jiaahua:

—Simëe, ínapone kaa obisi anëtek, júchi enchi núnutebonake.

<sup>26</sup> Të jü Félix jü Pablótat boobícháihuii tómita ä makmáchileka yéa beb báreka; kíalíku élaka jíba ä núnutebonake áamak ettéjhuwa báreka. <sup>27</sup> Guoi huásuktiriam siika junëli huéeka. Júnensu jü Félix guobnadorporo yeu siika, huanäi jü Porcio Fésto ti téhuakame áma tékiatek. Të jü Félix jume judíommak tüisi tahuá báreka jíba juka Pablota preeesopo tó siika.

## 25

### *Jü Pablo Féstota mámpo aneka judíom bétana áu nok-riay*

<sup>1</sup> Huanäi jü Fésto áma yépsak guobnadorpo tékiata mabét báreka. Baij taáhuarim huei jum Cesaréapo Jerusaléniu bíchaa siika. <sup>2</sup> Huämi jume tiöpopo tekípánoammeu nésauhueme, éntok jume judíom chë áma nok jikkajihuame, Féstotau yájjak Pablota nátuaka. <sup>3</sup> Huanärím bem huáatiäu emo yáaria nésauhueka au noókak, juka Pablota Jerusaléniu ä bittua sähueka. Të jü bem éäu täbuiakai, böochim ä mëtebo báreka eiyai. <sup>4</sup> Të jü Fésto juka Pablota jum Cesaréapo peréesö tiyai, éntok láuti jëla áman au huëe máchilë tiyyay.

<sup>5</sup> —Júntuk —ti ámeu jiaahua— jume enchim násuk tékiakame ínomak sájak türínake jum Cesaréahui. Huákãi yoremta béttesi machik juënak yáalatuko árem ámanirem ä nätua.

<sup>6</sup> Jü Fésto jum Jerusalémpo guojnaiki o guojmamni táapo jáni aneka Cesaréau nótek. Yokóriapo béja jum yäuchim jojóyëpo yejteka juka Pablota áman nütebok. <sup>7</sup> Juka Pablota áman kibákek, jume judíom Jerusalén bétana áma yájakáihum au rúkteka nate chíkola au jáptek. Huanärím juebénak bëttesi machik bétana ä nátuai, tem kaachin ä lútüria yáa máchiakai. <sup>8</sup> Jü Pablo éntok, au nok-riaka inel jiaahua:

—Ínapo kaita bëttesi machik yáala, kia judíom ley béj-reka éntok kia tiöpota béj-reka junne, éntok Césarta, Romapo yäutta, béj-reka junne.

<sup>9</sup> Të jü Fésto jume judíommak tüisi tahuá báreka, Pablota inel jiaahua:



—¿Játchë kaa Jerusaléniu huee báare ámani juka nokta emo bétana huemta ín tü yáanakë béchïbo?

<sup>10</sup> —Ímïne Romapo yáurata bíchäpo aane —tau jiaahua jü Pablo—, éntok imï ájãria lútula huëpo nokta ínot chúpãnähui. Empo tüisi jüneiya judíom béj-reka kaita juënak ín yáalatukähui. <sup>11</sup> Jita juënak nee mëtebonakemta yáalatuk kaáchinne ä eria ín muknákëhui. Të kaita juka bem íno bétana nokäu lütüriatuk, kia jábe júne kaa lütüriata jípure judíom mampo nee ä tóijnakëhui. Kíalikune juka Césarta, Romapo yäutta, áapörík nokta ínot chupäa.

<sup>12</sup> Huanäi jü Fésto jume huate yáurammak ettéjhuasuka ínel au jiaahua: —Béjasë juka Césarta, Romapo yäutta, nokta émot chupäa, huáahuine enchi bíttuanake.

### *Jü Pablo rey Agrípa bíchäpo yeu tóijhuak*

<sup>13</sup> Chúkula jaiiki taáhuarim huei, jü rey Agrípa téame éntok Berenice ä jubíahua jum Cesaréau yájjak juka Féstota tebótua báreka. <sup>14</sup> Huámi binhua am anéi, jü Fésto juka reyta ettéjhuariak juka Pablota áma peréesotukä bétana ínel au jáaka:

—Senu yoreme imï jípuhua jü Félixta peréesopo tösikähui. <sup>15</sup> Jum Jerusalémpo nee anéi, jume tiöpöpo tékiakammeu nésauhueme éntok jume yoiyötori judíommeu yäut jóarim apä béj-reka inou noókak béttesi nokta nee at chupa sáhueka. <sup>16</sup> Ínapo éntok, ínel ámeu jiaahua, juka Romapo yáuraata kaa junëli ä boojóriä tíiya, jábeta ä mëtebonakëhui kaa bat jume ä nátuammak emo am pújba bíttuaka emo am nok-rianakë béchïbo, jita béchïbo bem nátuahuähui. <sup>17</sup> Kíalikune bempörim äbo yájak, kaa binhua boobíchaka yokóriapo jum yäuchim jojóyëpo yejteka juka yoremta áman nütebok. <sup>18</sup> Të huame ä nätua báreka yeu jáptekame kaitam huaka ín at érahuëu yeu buíssek. <sup>19</sup> Ál-la hua bem áa bétana nokäu kia hua bem Diosta tekipánäu béj-reka ä huë tíiyai, éntok senu yoreme Jesús téame mukúkamta bétana, éntok juka Pablota huákäi yoremta jiapsä tíä bétana. <sup>20</sup> Ínapo éntok, ílë bénasi huëpo kaachin anmáchika juka Pablota temájek jum Jerusaléniu áapörík huëbare jáni tíaka, ámani juka nokta at chúpãnä béchïbo jü at nokhuamta béchïbo. <sup>21</sup> Të áapörík juka Romapo yäutta, Augusto rey Césarta, nokta at chupä íä béchïbo, jíbane peréesopo ä jipu nésauhue áman Romáu ín ä bíttuäu tajti.

<sup>22</sup> Huanäi jü rey Agrípa Féstotau ínel jiaahua:

—Ínapo kéchá nok jíkkaij peiya íkäi yoremta.

—Türi, yoko júbuë ä nok jíkkaijnake —tau jiaahua jü Fésto.

<sup>23</sup> Yokóriapo béja jü Agrípa éntok Berenice áman yájaka, yörisi machisi emo yáalamtaka yäuchim jojóyëu kíimuk jume sontaróu yäuchimmak éntok jume oóhuim puéblöpo chë yörihuammaki. Huanäi jü Fésto Pablota áman nütebok. <sup>24</sup> Ama ä nüpahuak, jü Fésto ínel jiaahua:

—Empo rey Agrípa, éntok eme oóhuim im itomak aneme, imi aane í yoreme. Juebena judíom ä béj-reka inou nooka jum Jerusalémpo éntok imï Cesaréapo junne, sootí jáka kaa ä jíapsiria nésauhuëka. <sup>25</sup> Të ínapo kaita huaka béttesi machik ä mëtebonakemta at téuhuak, éntok áapörík juka rey Augusto Césarta, Romapo yäutta, nokta áachä chupä íä béchïbone áman au ä bíttua báreka tahuala. <sup>26</sup> Tëne kaita juka tua

lútüriata áa bétana hua nésauhuemtau ín jiojtemachik jípure. Kíalikune enchim bíchäpo yéä tójjä, të emou tühua, empo rey Agripa, enchi ä temajnakë béchibo jita ä yáalatukä bétana. Béttesi machik ä yáalatukäu enchi at téakne ín au jiojte machik jípunake, hua nésahuemtahui. <sup>27</sup> Bueitukne kaa ä lütüriale peresota áman bíttuaka éntok, kaa jünehuamta nénkako jita bétana ä nátuatukähui.

## 26

### *Jü Pablo rey Agripata jikkajäpo áu nok-riay*

<sup>1</sup> Huanäi jü Agripa Pablotau ínel jiaahua:

—Licénsiatë jípure em emo nok-rianakë béchibo.

Huanäi Pablo jikau mámtaka ínel áu nok-ria táytek:

<sup>2</sup> —Tüisine al-leiya em bíchäpo aneka, empo rey Agripa, ín ino nok-rianakë béchibo, símeta huame judíom nee bėj-reka nokäu bétana.

<sup>3</sup> Chë júnene al-leiya, huaka símeta jume judíom boojoríau em jüneria béchibo, éntok jita bénakut itom nau nok nássuähui. Kíalikune em jíapsi yánti yécharika enchi nee nok jikkajä íaaka emou nooka.

### *Jü Pablo jáchin áu ä nükäu bétana nookay, kee jee Diostau bíchaa jíapsi kúakteka*

<sup>4</sup> 'Síme judíom jüneiya ílitchika naateka jachin ín ino nükähui, áme násuk aneka áman ín buiaräpo éntok buere joära Jerusalémpo junne.

<sup>5</sup> Bempo ket jüneiya, éntokim ára yéu ä buisse ínel eäteko, jübua yötuka naateka jume parisérom béu ín eáihui, hua grupo itom religionpo chë jüne Moiséjta nésahue páman au boojóriame. <sup>6</sup> Én éntokne imi yäurata bíchäpo yeu toij íäi ín boobíchá béchibo, juka Diosta jume kókkolam jíabitetuanakähui, jume itom yoiyöhuammeu ä nokákä bénasi. <sup>7</sup> Síme jume Israelta dóoce üusimmet yeu kat-riam huaka nokta yáata chúpëu boobícháihui, kíalikum juka Diosta yöre, éntokim at tekípánoa taáhuarit tukáarit naabúrujtí. Én éntok, empo rey Agripa, ket jíba júkái ín boobíchá béchibo, jume judíom nee nátua. <sup>8</sup> ¿Jatchu eme kaa ä súale jáku juka Diosta jume kókkolam jíjabitetuähui?

### *Jachin juka Pablota bannaataka jume Jesucristota súaleme ä guok jájjaseihui*

<sup>9</sup> 'Ínapo bannaataka lútula huëpo tüisi ino ayúnake bénasi eiyai jume Jesús Nazaretpo jometa súaleme jíókot joaka. <sup>10</sup> Éntokne junëli am johuai jum Jerusalémpo. Jume tiöpopo tékiakammeu nésahueme bétana útteata jípureka, ínapo juebénam Jesucristota súaleme cárceliu tójjak, éntok am súahuai júnene huame am súakame beu eiyai. <sup>11</sup> Juebénasine jíókochoam johuai bem súalëu am toij íaaka. Íkäine johuai símat jume judíom nau yayajäpo. Tüisine kaa huéläpo ámeu omtei, kia jum puéblompo sékana buiaräpo jokäpo júnene am guokjásiei.

### *Jü Pablo Diostau bíchaa ä jíapsi kúaktekä bétana júchi nookay*

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

<sup>12</sup> 'Jünëline éaka jum pueblo Damascou bíchaa hueiyei, útteata jípureka éntok tékiata máktaka jume tiöpopo sacerdote tékiakammeu nésahueme bétana. <sup>13</sup> Të jum böchi, empo rey, tua lútula kátekne machíriata téhueka bétana kom sikamta bitchak táata machiria béppa

chë útteakamta, ino chíkola nee machíriakamta, éntok jume ínomak kateme chíkola. <sup>14</sup> Huanäite síme buíapo huáttek. Ínapo éntok, senuk téhueka bétana inou nokamta jikkajak tua ín nokpo, hebreo nokpo, ínel jámta: “Empo Saulo, ¿jatchíake nee guokjájase? Empöisë kökosi emo johua, juka buesta sisíguok buahuita témmü bénasi.” <sup>15</sup> Huanäine ínel jiaahua: “¿Jábesaë empo, Señor?” Jü Señor éntok, ínel júchi inou jiaahua: “Ínapone jü Jesús, jü em guokjájjasëhui. <sup>16</sup> Të kátë jachin éaka kikte, bueítukne ín nésauhui em jonákë béchibo emou ino yeu machíriak, éntok juka én em bíchakäu bétana em noknákë béchibo, éntok chúkula em nee bínnake bétana. <sup>17</sup> Énne huame kaa judíommeu enchi bittuanake. Huámëi mampo, éntok judíom mámpone enchi áma yorétuanake. <sup>18</sup> Ámeune enchi bíttuanak juka ín lütúria enchi am majtíanakë béchibo, kaa jíba kaa ä täyaka bem jíapsinakë béchibo. Huanärim kaa éntok Satanásta útteara bétuk emo jípunake, ál-lam Diosta éä páman kannake. Júnëlim nee súaleka hua bem juëna yáarikut jíókoritunake éntok jume Diosta bíchäpo tüisi tahualame násuk annake.”

*Jü Pablo juka Jesústa téhueka bétana au nokákäu au chúpaktíaka nookay*

<sup>19</sup> Kíalikune juka Jesústa téhueka bétana inou nokákäu chúppak, empo rey Agripa. <sup>20</sup> Jume Damascopo anémmeune bächä noókak juka tü nokta Jesucristota bétana huentta, Diostau bíchaa emo an jíapsi kúakti sáhueka túhuata joaka jünakiachinakë béchibo bem jíapsi kúaktilatukä bétana. Chúkulané éntok, jume Jerusalémpo anemmeu ä noókak éntok síme Judea buíaräpo anémmehui, álë bénasi huame kaa judíommeu junne. <sup>21</sup> Juári béchibo jume judíom jum tíöpopo nee buissek nee mēbäreka. <sup>22</sup> Të Diosta nee aniä béchibo jíbane at tekípánoa óusi éaka én tajti, juka tü nokta símemmeu nokaka, rikommeu éntok kia polóobemmeu junne. Kaítane éntok ámeu nooka huaka jume profétam éntok Moiséjta nokákäu jíbba, jü ayúnakemta bétana. <sup>23</sup> Bueítuk bempo juka Crístota jíókot máchirata bínnake tíyai, éntok mukuka jume kókkolam násuk bächä jíabitenake tíyai, éntok juka Diosta lütúria judíommeu ä noknákë tíyay, éntok kaa judíommeu junne.

*Jü Pablo juka rey Agrípata Jesucristota súaltua báreka nookay*

<sup>24</sup> Júnëli juka Pablota au nok-riai, jü Fésto cháchayeka ínel jiaahua: —¡Rokotuläe, Pablo! Huä buere jita em emo majtíä béchibë rokótuläe. <sup>25</sup> —Kanne rokótula, empo Fésto tua yörihuame —tau jiaahua jü Pablo—, ál-la jü ín nokäu tua lütúria. <sup>26</sup> Imi aane jü rey Agripa síme juka huentta tüisi jüneriame, kíalikune kaachin éaka áa jikkajäpo nooka. Lütúriapone áapörík símeta ikäi jünériä tíyia, bueítuk jü ín áa bétana nokäu kaa jak éhuil yáari. <sup>27</sup> ¿Jatchë juka profétam nokákäu súale, empo rey Agripa? Ínapo júneiya em ä súalëhui.

<sup>28</sup> Huanäi jü rey Agripa ínel au jiaahua:

—Jamake kaa jaiki nokiai juka Jesucristota nee sualmáchile.

<sup>29</sup> Pablo éntok, ínel au jiaahua:

—Tua Dios ínel éenake, ilikki nokiai éntok kia bürukuai junne, empo éntok jume huate én nee jikkajame júne ino bénasi tahuánake, të kaa cadenammea súmataka, ál-la Jesucristota súaleka.

<sup>30</sup> Juka Pablota junëli jáak, jü rey kíktek, éntok jü gobernador, éntok Berenice, éntok síme huame áma jokáihuim. <sup>31</sup> Huanärim sékána bíchaa sájaka, nau ettéjhuaka ínel jiaahua:

—Í yoreme kaita béttesi machik ä mëtebonakemta yáala, kia ä peréesotebonakemta junne.

<sup>32</sup> Huanäi jü Agripa Féstotau júchi ínel jiaahua:

—Átä búttiä eiyei íkái yoremta kaa áapörík juka Romapo chë nésauhuemta nokta at chupa íaayo.

## 27

### *Pablo jum Romau bíttuahuak*

<sup>1</sup> Jum Italia buíarau bíttua báahuaka jü Pablo éntok huate peréesom jü capitán Jülüö téamta mampo jóahuak, hua Augústota batallonpo jometa mampo. Ínapo Lucas, Pablótamakne siika. <sup>2</sup> Huanäite jum barco Adramítana teäu jomepo nuk sákahuak, Asia buiárau bíchaa huátaktëpo. Aristarko éntok, ket itomak hueiyei, jü Tesalónicapo joomé, hua pueblo Macedonia buíaräpo káttekäpo. <sup>3</sup> Yokóriapote jum puerto Sidonpo yájjak. Huämi Julio tüisi ä al-lériaka ä bitchak juka Pablota, kia huame ä täyäu bëkatana júne náasä huéenakë béchïbo ä licénciaak ä aníanä béchïbo. <sup>4</sup> Jum Sidonpo yeu sájakate juka isla Chíprë míkötana tósájjak, bueítuk jü jeka itom béj-reka hueiyei. <sup>5</sup> Jum Cilicia buiárahui, éntok Panfilia buiára beute jü bahue naabúrujti yeu sájaka jum pueblo Mírä teäu yeu yájjak, Licia buíaräpo.

<sup>6</sup> Huämi jü capitán senu barcota téuhuak Alejandriapo jometa Italia buíarau bíchaa huátaktemta ama itom jámu sauhue buoula itom huéria báreka. <sup>7</sup> Juebena táapote láuti jíba kateka, jíókot anpo jum puerto Gnídö beu yájjak. Ketune juka jekata itom béj-reka huë béchïbote puerto Salmón beu áman sájjak isla Cretä téamta kontíaka. <sup>8</sup> Júnëli juka jekata itom béj-reka huei júnete jíba boojohuai bahué mayóamak lópola. Júnensute Buenos Puertos téhuakäu yájjak, jü pueblo Laséau kaa mekka káttekähui.

<sup>9</sup> Júnëlite bínhuatuk, éntok béja kaa türiakai bahuepo boojóo béchïbo, jume buere jékam béchïbo éntok béja sebe kíbakei. Huäri béchïbo jü Pablo <sup>10</sup> ínel ámeu jiaahua:

—Eme oóhuim, íka boojóohuamtane kaa tüisi bitcha. Júkate barcota tärúnake éntok huaka áma huériahuamta junne, éntok ítapo júnete jamak itom jíapsi tärúnake.

<sup>11</sup> Të jü capitán juka barcota huéiriamta chë nok súalei éntok juka ä átteakamta, jü Pablota béppa. <sup>12</sup> Huákái puertota kaa türiakäu jünériaka jum séberiapó áma anbéchïbo, síme jëla áma yeu sákahuak junne túrianake tíyayi, jamak júne Feniceu yáijnake tí éaka, hua puerto Cretapo kátékäpo, huämi juka séberiatá pasároa báreka. Huäri noresteu bíchaa pújbaka káttek éntok suresteu bícha.

### *Jum bahuepo buere jéjekakame*

<sup>13</sup> Huanärim sur bétana juka jekata kaa útteaka huë béchïbo al-léaka emo boojóomáchilek. Yeute sájaka jü Creta bahué mayóat kattáitek.

<sup>14</sup> Kia lautí jëla buere jeka Noréstë téame juka barcota útteaka béebaka,

<sup>15</sup> ä huéria táytek. Atä béj-reka kaakun kat máchika kíal ä tójjak;

huanäi itom nuk siika. <sup>16</sup> Jü ili isla Claudä téamta huamte sájjak, jekata kaa útteaka huépámáni. Huanäite jiókot anpo juka ili canoata itom huíksakäu itou huíkeka barcopo jikáchä teekak. <sup>17</sup> Béja jikáchä téksukam huite buerémnia juka barcota nate chíkola nau súmmak kaa näikim ä huénnaké béchibo. Huanärim jum séeu Sirté téau emo kimumáchileka májhueka, jume velam búttiaka jekámak sájjak. <sup>18</sup> Yokóriapo jiba bénasi juka jekata útteaka huei, juka barcopo bem huériäu bahuéu kom huótiatáitek. <sup>19</sup> Baij taáhuata huei éntok, ítapo am aníaka juka barco átteata áma huériihuamta báau kom huótiak. <sup>20</sup> Yuun jaiki táapote táata kaa bitchak, kia chokim junne, éntok juka buere jekata itom bebä béchibote béja kaa yorem eiyai itom áma yorénake bétana.

<sup>21</sup> Béja jaiki táapo kaa itom jibuä tíaka jü Pablo áme násuk kíkteka ínel jiaahua:

—Eme oóhuim, chë türi eiyei eme nee nok jikkajako. Katte jum Cretapo yeu sájakátek ikäi jiókot máchiraata kaa bíit eiyey, éntok huaka enchim huériäu jünem kaa tárü eiyei. <sup>22</sup> Të katem kom eiya, bueítuk ito násuk kaibu jábe muknake, tem juka barcota ál-la jiba tárunake. <sup>23</sup> Tukábiak jü Diosta ángel inou yépsak, áapörík bétana inou jaatáka, hua Dios nee sáuhuemta bétana éntok hua ín áa béchibo tekípánoähui. <sup>24</sup> Huäri Diosta ángel ínel inou jiaahua: “Kátë jachin eiya, Pablo, bueítukë Romapo chë néssauhuemta bíchäpo yeu toijna, éntok emo béchibotuk jü Dios síme jume barcopo émomak kateme bem kókkó éäpo áma am yoretuanake.” <sup>25</sup> Júnentuk, eme oóhuim, óusem eiya, bueítuk ínapo jü Dióstat eiya, éntokne jüneiya juka Diosta ángel nokakä páman ä lütúriatunakëhui. <sup>26</sup> Të ál-late senu islau yeu biáktinake —ti ámeu jiaahua jü Pablo.

<sup>27</sup> Séjtul tukáapote, béja guoi semáanapo boojóolataka, jum bahué Adriatico ti téhuaakapo jü jeká naa itom núnübuai, huanäi tukáa násuk huei jume barcopo tekípánoame jünëak bahué mayoau itom yeu yáijböhui. <sup>28</sup> Huanärim juka báta jáimu mekka kómiakäu jünéria báreka ä jünaktek. Huanäi treinta y seis métrotukai. Júchi huam jëla katékam júchi ä jünaktek. Huämi éntok, veintisiete metrota jípurey. <sup>29</sup> Huanärim májhueka jü barcota jita tetau tajti máchileka, naiki anlcam barco chobe bétana huéeme kom huótiaka jáptek. Huanärim májhueka noita júne machútua peiyai. <sup>30</sup> Jume áma tekípánoame éntok, jum barcopo yeu kat báreka eiyai. Kíalikum juka ili canoata báau kom jímma báarei, jume anlcam barco kóbapo kateme kom huótiá báaremcha aneka. <sup>31</sup> Të jü Pablo juka capitanta téjhuak éntok jume ä sontaróahuam, ínel ámeu jiaka:

—Ímëi yorémem kaa jum barcopo tahuak, eme kaibu áma yorénake.

<sup>32</sup> Huanäi jume sontarom jume huitérim ili canoata ámei huitetuatuakäu chúktiaka báau kómá tátabek.

<sup>33</sup> Marikaróapo béja jü Pablo símem téjhuak am jibuä sáhueka. Ínel jiaka:

—Béja guoi semána huéiye eme kaa al-léaka kócheka, éntok kaa enchim jiaspiläpo jibuäka. <sup>34</sup> Nóitem jibuä. Útteatem nüye kaa kókkó bárëteko. Óusem eiya. Júnëäm kaibu jábe ími báapo muknake.

<sup>35</sup> Júnëli jiausuka jü Pablo huépul páanim nüka Diostau nokak ä baisáuhueka símem bíchäpo, éntok am rébektiaka am buätáitek. <sup>36</sup> Huanäi síme óusi éaka ket jibuätáitek. <sup>37</sup> Síme ítapo jume barcopo

nau katéihui guoi ciento setenta y séistukai. <sup>38</sup> Chúkula bem jóboäpo nükisi jïbuäka, jume tirijkomim bahuéu kom huötiak barcota kaa béttesi huéenakë béchïbo.

*Jü barco jum bahuepo kom kibakek*

<sup>39</sup> Yeu matchuk jume barcopo tekípánoame juka buíata bitchak, kaa ä täyaka jachin ä téhuaakähui. Tem juka bahué komiata see päriata jïpuremta bitchak. Huanärim áman bíchaa kat báreka taahuak, barcota ára áman emo rúktia máchileka. <sup>40</sup> Jume huiterimim chúktiak jume ánciam ámey chäkaihuim, huanärim jume anclam báapo tö sájjak. Jume barco timónimim yarajtiak ámey ä kúakúaktiahuahui, éntok jume velam bat huéeme jikau huikkék. Huanäi jü barco bahue komiata mayoau bíchaa huée táytek. <sup>41</sup> Të jum báata au nánkëu bíchaa siká, huämi jü barco kobba sëepo tútteka béja kara huéeka taáhuakk. Jume máarem éntok, juka barco chóbeta chíbela jámtiak. <sup>42</sup> Huanäi jume sontanrom jume peréesom suabábarek kaa yéu am bajúm íaaka, am tennimáchileka. <sup>43</sup> Të jü capitán juka Pablota ä jínëubárë béchïbo kaa licénciata nénnak, ál-la am téjhuak jume ára bajúmeme noita báau emo huötiaka mayoau emo am jínëutuanake tíaka, <sup>44</sup> jume huátem éntok, tablámmet yeu bajúm sauhue éntok barco kuta kóttilammechi. Júnëlite síme yeu bajúmeka áma yoórek.

## 28

*Jü Pablo jum isla Maltä teäpo yeu yepsaka áma aaney*

<sup>1</sup> Béja síme áma yorésuka, jünëeak juka íslata Malta ti téhuaakähui. <sup>2</sup> Huame áma joomem al-léaka itom mabétak. Sejchúktim bueürum itom náariak sébé tíaka éntok yúkë tíaka. Huanärim símem itom tájimmeu rukti sauhue itom sukäu íaaka. <sup>3</sup> Huanäi juka Pablota kuta huakíam nüka taijpo ä töttöai, jü bakot tüisi jóguokame tatájaka áma yeu huánteka mampo ä këka at chäka taahuak. <sup>4</sup> Jume áma joome éntok, juka bakotta Pablótat mampo chäkamta bíchaka ínel nau jiaahua:

—Í yoreme jíba tua yore sualeero. Bahuepo kaa muukuk, të jü Dios ä yáari béchïbo kaa ä jíapsí íaa.

<sup>5</sup> Të jü Pablo táijpo au tátakeka juka bakotta áma kom tátabek éntok kaachin aika. <sup>6</sup> Síme at suuhuai ä mam bajímáchileka. Tem binhua at suaka, kaachin ä ayúi, tábuiasi eetáitek. Jukam Pablota dios tíiyai.

<sup>7</sup> Huämi kaa mekka senu yoremta buíam tökai, Públiö téamta buíyam. Áapo huämi islapo nésauhuei. Huári tua al-léaka itom mabétak, éntok tüisi itom aníak baj táapo. <sup>8</sup> Júnaksu éntok, jü Públiota áтчay taijhuécheka bökai éntok kókoa disentériä téamtai kókoreka. Huanäi jü Pablo áman ä bíchiseka siika. Ä bíchaka, Diostau buanaka choápo áa béppa ä mámték túriak. <sup>9</sup> Íkai jünériaka jume huate génte kókoreme islapo jóakame au yaij táitek; huanärim túriak. <sup>10</sup> Huanärim tüisi itom yöreka itom bitchai. Chúkula júchi itom saka báareyim símeta huaka böot béchïbo itom huáatianakeu itom miikkak.

*Jü Pablo jum buere joära Romau nüpuhuak*

<sup>11</sup> Béja baj metpo jum islapo anékate báau huátték senu barco áma séberiatá pasároakäpo. Áapo Alejandriapo jométukai, jume diósim

Cástor éntok Póluxta titéhuakame señaalim huériai. <sup>12</sup> Jum puerto Siracúsä ti téhuakapote yeu yájjak. Huämite baij táapo aaneek. <sup>13</sup> Huämi éntokte boula sájjak jiba jü bahué mayóamak lópola jum pueblo Reegiö ti téhuakäu tajti. Yokóriapote béja sur bétana jekriahuak, júchi machukte béja jü pueblo Puteóli ti téhuakapo yeu yájjak. <sup>14</sup> Huämite huate hermáanom téhuak. Huámëi itom áma tahuá sauhuei senu semáanapo. Chúkula bėjate Romáu bíchaa sájjak. <sup>15</sup> Jume hermaanom Romapo aneme béja nokta mabet-latukay, itom áman katë bétana. Kíalikum itom nankíríka sájaka jum pueblo Foro Aapiö teäpo ito bea aaney, huate éntok, jum Baij Tabérnam teäpo. Jü Pablo am téaka tüisi Diosta baisáuhueka taahuak éntok óusi éak. <sup>16</sup> Jum Romáu yájjahuak jü capitán jume peréesom jü sontaró yáutta mampo jóiyak. Të juka Pablota sékana tójjak ápolalaik áma annákë béchibo, huépul sontarota ä suáyatuaka.

### *Jü Pablo jum Romapo judíommeu nookay*

<sup>17</sup> Baij taáhuareka áma yebj-lataka jü Pablo jume judíom Romapo chë yörihuame nau núnutebok. Nau am yájak, ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaita jume judíom bėj-reka yáalataka, éntok kia bannaataka itom yöiyöhuam boojóriäu bėj-reka junne, jíbane jum Jerusalémpo peréesotehuaka romáanom mampo yéchahuak.

<sup>18</sup> Huanäi jume romáanom ínot nátemajeka nee búttia báarei, bueítukim kaita lütüriata ínot téhuak nokta béttesi ínot bem chúpaka ín mëtunakëhui. <sup>19</sup> Të jume Israelitam katim báreka taahuak. Kíalikune juka Romapo chë nésauhuetma nokta ínot chupa íaka nookak, kia kaita béchibo ín naciön nátuamáchik junne. <sup>20</sup> Júnel béchibone enchim núnutebok enchim bit báreka éntok enchimmeu nok báreka; bueítuk ítapo jume Israelitam boobíchäu béchibone imi cadenammea súmatata jipuhua.

<sup>21</sup> Huanärim ínel au jiaahua:

—Ítapo kaita jiösiata Judea bétana huemta mabet-la emo bétana nokamta, éntok kaabe jume judíom itomak huéerim huannäbo äbo yáij-lame kaita juénak emo bétana nooka. <sup>22</sup> Enchite nok jikkajj peiya jachin em éäu jünéria báreka, bueítukte jüneiya símekut í bemela yore majtíahuamta bėj-reka nokhuähui.

<sup>23</sup> Ä nok jikkajj bárekam taáhuata ä yéchariak. Taáhuata yúmak, juebena génte áma nau yájjak jum Pablota anéipo. Huanäi kethuéi naateka kúptëu tajti ámeu noókak jachin juka Diosta im buíapo nésaunakëhui. Moiséjta ley bétana ámeu noókak, éntok jume profétam jiojtekäu bétana, Jesústa jü Crístotukähui, jü Diosta yeu púari, am súal íaaka, éntok im buíapo ä nésaunake bétana. <sup>24</sup> Huate juka Pablota nokákáumak al-léaka taahuak, huate éntok, kaa ä súalei. <sup>25</sup> Júnëlim kaa nánancha bem éä béchibo sáka táitek. Huanäi jü Pablo ínel ámeu jiaahua:

—Ammäli jiaahua jü Espíritu Santo juka profeta Isaíaista ínel jiáutuaka jume itom yöiyöhuammehui:

<sup>26</sup> Ámanë sika í gentetau ínel jiaahua:

Jíbem ä jikkajjnake jiöbe eme, të kaa at jünéaka; akém ä bínnake jiöbe, tem kaa ä súalnake.

<sup>27</sup> Bueítuk bempo kaa at jünee báreka eiya.

Emom naka páttiak kaita jíkkaj báreka,  
éntokim kúpek kaita bit báreka,  
kaa am jíapsi kúakteka ín am jínëunakë béchïbo,  
tiahua jü Espíritu Santo.

<sup>28</sup> Jüntukem jünéaka taáhua eme, én naateka pujbau bíchaa juka yore  
jínëihumta Diosta bétana huentá jume kaa judíom béchïbotunakëhui.  
Huámëi ál-la al-léaka ä mabénnake.

<sup>29</sup> Juka Pablota ínel jíak, jume judíom sájjak juebénak nau noksákaka  
íari bétana.

<sup>30</sup> Jü Pablo jum kári ä reu jínulapo guoy huásuktiapo aaneK. Huämi  
sime jume ä bit báreka áu yayájame al-leaka mabetay. <sup>31</sup> Sime licenciata  
jípurey, juka Diosta ím buíapo nésaunake bétana kaabe ä táktiriay.



## Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Romanommehui

### *Pablota ámeu teboterim*

<sup>1</sup> Ínapo Pablo, Jesucristota nésahui joame, apóstoltu iaahuaka núnuri. Jü tü nooki Diosta evangelio ín noknaké béchibone yeu púari.

<sup>2</sup> Dios ínel ä yáa rókaka nok-latukay, jauhuey naateka jume ä profeetam huámi, juka huépülsi huépo Diosta bétana ä jiojtekä pámani, <sup>3</sup> ä Üusihua bétana, itom Señor Jesucristo, rey Davidtat yeu simlame. <sup>4</sup> Huanäi Dios ä täyatebok; junéli tua Diosta ä Üusitukähui, úttiärata jípureka, Espíritupo huépülsi huépo áu ä nükä béchibo, entok kókkolam násuk ä jíabitekä béchibo. <sup>5</sup> Jesucristota huámtä mabet-la juka kaa náksi tühuata apóstolimtu sáyhuakä. Huanäite béja íkái síme ániapo anemmeu noknake, ä nésahui súaleka am yáanaké béchibo, ä téhuam jíba yöreka. <sup>6</sup> Huámé násuku eme két áma náikiari, Jesucristota áttiamtu iaahuaka.

<sup>7</sup> Síme eme jume buere joära Romapo aneme, Diosta nákéhuim, Diosta nésahui huépulta bénasi jíba joaka núnurim, jíapsi béchibo yeu púarim: Diosta kaa náksi tühua entok yánti jíapsihuame enchim béchibotunake, Dios itom Áchay bétana huéeme entok jü Señor Jesucristota bétana.

### *Pablota Romau nóiti péähui*

<sup>8</sup> Kaita bát jee enchimmeu nokaka juka ín Diostane baisau báare, Jesucristota huám ámani enchim bétana nokhuamta. Béja símekut jikkaj-ri, juka jáchin tüisi Diosta enchim súaléhui. <sup>9</sup> Dios Áapo jüneiya, chikti ín jíapsimak áa béchibo ín tekipanoähui, jü noki ä Üusi bétana huémta chíbejtiaaka, entok Áapo két jüneiya, kaa chúkteka enchim béchibo oraciompo Diostau ín nokähui, Áaporikúu bícha. <sup>10</sup> Áune ä nétane, áapo ínel éateko nee ä máknake, ín áman huéenaké béchibo, entokne al-leaka áman yebijnake jum enchim anéhui. <sup>11</sup> Bueítukne tüisi enchim bíti péiya, juka Diosta bétana ín mák-ri enchimmet ä chíbejtia báreka, juka enchim mabet-läu ché júne tútti enchim át jíapsinaké béchibo. <sup>12</sup> Júnëlituk jü jáchin juka Diosta enchim súaléhui huépülsi náu tahuanake, enchim béchibo júne türinake entok ínapo júne al-leaka tahuanake, juka Diosta enchimmet yáakäu bíchaka.

<sup>13</sup> Íkái éntokem két júneriapo yúmala, hermaanom, búrusine áman enchimmeu huéé báreka eiyay, enchim násuk tekípanua báreka enchim ä bíti íaaka, jáchin machisi juka Diosta ínomak anéhui, jume kaa júdiom násuku júne két ánëli. Të én tájti obiachisi ínobia chátula, enchimmeu ín huéenakéhui. <sup>14</sup> Jume griegommehui entok kaa griegommehui, jume tüisi jita täyammehui entok jume kaa jíösia täyammehui, úttia ín ámeu noknakéhui, juka Diosta nooki. <sup>15</sup> Júnëlem júneiya, ínapo ál-lane béja láuti jëla áman ä noknake, juka bemela nokta Diosta bétana huémta enchimmeu kétchi, Romapo joakammehui.

### *Jü evangeliota úttia*

<sup>16</sup> Bueituk iri noki bemela Diosta bétana huémtayi kanne áy tiihue, bueituk iri Diosta úttiára, simeta béppa. Jábetaka junne ä súaleme áy jínéütunake, jume judíom bátchu, chúkula éntok jume griegom kétchi. <sup>17</sup> Iri noki Diosta bétana bemelasi huéeme itom ä téjhua, jáchin Diosta bíchäpo kaita kulpaka itom tatahuähui: tua bát huépo ä súalhuä pámani, entok júchi ä súalhuäpo huämi, juka jiojterita jiäpo bénasi: “Té jü lútüriata joaka jiápsame Diosta nokibet ä ea béchibo jiápsita jipunake.”

### *Yoremta kaa tü jiápsekähui*

<sup>18</sup> Dios téhueka bétana ä ómtira bíttebo, jume síme Diosta bėj-reka jiápsammehui, bueituk jume yoremem kaa türik huéetuaka, jukam lútüriata kaa boojotua, juka kaa tiuramak náu ä kütiaka. <sup>19</sup> Bempom huitti jüneiya, juka Diosta lútüria ják áman huéhui. Dios machisi ámeu áu yeu buj-la. <sup>20</sup> Bueituk kálajkosi bíttu jiöbe, síme jita kara bíttume ími ayukame Diosta áttiari: jü jiba béchibo Diosta úttiára, entok jü Dios tua ájaria jiba béchibo jiápsame. Kálajkosi maachi, jü Diosta jáchinakähui, ániata ä yáakäpo huämi. Huäri béchibo, “katte Diosta bitcha”, ti jünem kara jiaahua. <sup>21</sup> Júnéli Diosta tatáyalataka jünem, katim ä yöreka ä úttilek, ä Diostuká pámani, entokim kaa ä baisauhuek junne. Jü ili bem jita täyámakim emo buérialek; jü bem jiápsihua entok bem éäu jiba jo báarey. Huäri béchibo bem éeri kaa machiriata jipureka taahuak. <sup>22</sup> Tüisi emo jita täyaleka, junéli éakasum kaa susuaka taahuak, <sup>23</sup> entokim juka Diosta lóoria kaa yuyujtumta kara bíttumta bem kóbapo yeu ä huikeka ä yáuhuak, entokim ími buíapo jometa bénasä yáuhuak. Huanärim huikitta bénasä yáalataka ä Dios tüiya, náikim guókekamta entok bakotta bénasi junne kétchi.

<sup>24</sup> Huäri béchibo jü Dios chicha máchiriau bíchaa am sákatuak, tiasi máchiraata bem yáa bárëu bícha; bem takahuam jüne kaa yöreka jájanam juénasi náu aayuk. <sup>25</sup> Jü Diosta lútüria ára nókichiata béchibom ä nakuliak; jüri ámeu chúppuk, ími buíapo yáaritau bem tochokteka ä yöreka entok ä úttileka, juka simeta yáalata jüne yöri máchika; jüri Dios béja jiba yúu huásu-huásuktiapo jiápsaka yörihua. Júnentunake.

<sup>26</sup> Huäri béchibo Dios tiasi machikuu am tójjak. Bem jáamuchim jüne két tábuiasi emo nü táytek; jáamuchimtaka jünem jáamuchimmak emo náyotek. <sup>27</sup> Jume yoremem jüne két ánëli, bem jáamuchim tójaka, áme bénasi oohuimmakim totó táytek, tiasi máchiraata náu joaka. Huäri béchibo bem takahuapo jüri ámeu yeu chúppuk, sékana böot bem kuaktekä béchibo.

<sup>28</sup> Bempo béja juka Diosta omot yéchaka, kaitam Diostamak jüneria báreka taahuak. Huanäi jü Dios béja am kóba rókotek, kaa huéchiasi jita am yáanakë béchibo am tójjak. <sup>29</sup> Jü kaa lútüriay símekut tápunika, kaa emo jub-lataka kial náu anhuameyi, kaa tiurayi, tómi péé mukiyai, kaa yore jiokolihuamtayi, áapolaytu báaremmiayi, yore súahuamtayi, náu nássuahuamtayi, ára nókichiayi entok áu iaahuamtayi. <sup>30</sup> Jábetachim kaa tüisi nooka, yorem júnnaale; ilitchisi jünem kaa Diosta bétana nokhuamta jikkaj báare; karam jotu; símeku bempo jbatu báare; emom buériale, kaa türik yáa báreka jibam éiya; katim bem áchayim nok jikkaja; <sup>31</sup> bem éäpom jiba an báare; katim emo jünee johua; kaabetam nákke; námakakim jiapsek; kaabetam jiokolë. <sup>32</sup> Tüisim jüneiya, Diosta

jauhueeka juka bétte nokta ámet chúpanakèhui, juka kókkohuamta áme béchïbo náikiatukàhui, sìme kaa türik joame béchïbo; júneltaka júnem jïba ikàrim simeta boojoria, entokim két ámemak al-leiya, ikài jita am joayo.

## 2

### *Diosta yàura lutùria yoremnat chùppe*

<sup>1</sup> Huàri béchïbo empo kaitachè jáhuiteka emo yeu huíknake, empo yoreme jábetaka junne. Empo tábuik sútuay emo yuktituame, tábuikut nokta chúpaka, émpè két emo béj-reka ayunake; éntoke két áa bénasi aane. <sup>2</sup> Íkàite jüneria: Dios áapo lütüriata jïpureme bétte nokta ámet chúpanake, jume kaa ál-la machisi ikài simeta joammechi. <sup>3</sup> Én éntok empo, ikài jita joame entok nokta huatemet chúpame entok áme bénasi aneme, ¡kaibè ä guójanianake, juka Diosta yàurau enchi yeu kéchanakèhui! <sup>4</sup> ¿Jachè kia kaitapo emo ä bittua juka Diosta úttesi yore ä jiokolèhui? Tebe tiempota enchi mákka, enchi jíapsi kuakti íaaka, kaa bamsipo enchi huéria enchi jiokoleka. ¿Jukarè empo kaa jüneria? <sup>5</sup> Tè juka námakak em jíapsekä béchïbo, karè emo jíapsi kuaktia junne; emochè náchá yétcha, juka Diosta ómtira; huàri béja emo béchïbo kaa türinake júnaköri, juka taahuarita yúmako, Diosta bétte nokta ími ániata béppa chíbejtiahuako, entok ámani juka Diosta lutùria yeu machiako, júnakoy béja simem Diosta yàurau yeu am jábuahuako. <sup>6</sup> Ámani béja sìme hueuhuèpulaka núnuhuakä béjtuana, jita bénak bem yáakü bétana. <sup>7</sup> Jíbapo béchïbo jíapsihuamtam mabetnake, huame jïba túhuata joaka jíapsakame. Huamèi béja juka lóoriata jaria, entok Diosta bétana yórihuamta entok yü tútti jíapsihuamta. <sup>8</sup> Tè Diosta ómtira entok jü bétte noki ámeu ayunake, jume kaa báreka Diosta béj-reka jíapsammehui. Ímèri juka lütüriata kaa huáatiaka, kaa emo tójj báareme. <sup>9</sup> Jiokot anhuame entok kókosi éhuame áme béchïbotunake, sìme jume yoremem kaa türik joammehui, jü judíota béchïbo bátchu, huanäi jü griego kaa judíota béchïbo kétchi. <sup>10</sup> Tè lóoria entok yórisi machika entok yánti jíapsihuame ayunake, jume túhuata joame béchïbo, jü judíota béchïbo bátchu, huanäi entok jü griego kaa judíota béchïbo kétchi.

<sup>11</sup> Bueítuk jü Dios kaabeta chè áma nákke; simem nánancha éria. <sup>12</sup> Bueítuk sìme juka Moiséjta ley kaa jïpureka jiöbeka kaa túisi ayukame, junèlim kaita leyta jïpureka jiokot noki bétteka ámet chúpatunake; entok sìme juka Moiséjta ley mámpo jïpureka kaa ä jíä páman ayukame, jüri leyta béchïbom két jum Diosta yàurau yeu tójjna. Huanäi noki béttesi ámet chúpatunake. <sup>13</sup> Bueítuk katim tü yóremem juka Moiséjta ley bem jikkajakä béchïbo, ál-lam juka Moiséjta ley jíä páman bem anè béchïbo; júmèi júnem tü yóremem, Diosta bíchäpo. <sup>14</sup> Maasu èni jume kaa judíom, katim ä täya, juka Moiséjta ley. Júnentaka junne, bem jíapsipom ä jïpure, juka leyta bempom ä leyek. Íari béchïbo, juka leyta kaa täyaka junne, bempo béchïbom ä jïpure, juka leyta. <sup>15</sup> Jüri ley béja machisi ámet aayuk, bem jíapsimmet jïojtetaka. Huàri ínel bem jíapsipo ámeu nooka, jáchin juka leyta jíä páman bem ayunakèhui; entok juka túhuata bem am jonakèhui am téjhua, <sup>16</sup> taahuata yúmako, juka Diosta ä yàurau

am núnuko, Jesucristota huám áman juka yoremat éhuil ayukamta yeu buíjhuayo. Īri bemela noki ín nokähui, Jesucristota bétana huéeme, áu chúpanake ín jïakä bénasi.

### *Jume judíom entok jü Moiséjta ley*

17 Ēn éntoko empo em judíotukä pámani, jü leytat jibē chäka, kaitat obisi éaka, huanäi éntoke Diostat emo úttile. 18 Éntoke tüisi ä jüneria, juka Diosta jak áman ä huáatiähui; leypo ayukamta éntoke tüisi ä majtiari; juka áma türik jibe áma yeu púuhua. 19 Yantelake kaitat jáchin éaka jume lilipimmeu bát emo kécháalataka emo júne am huíksimē tíiya; jume kaa machiku anemehuē emo machiriä tíiya; 20 emoē am majtiä tíiya, jume kaita täyame, jáchin emo am ujúnakēhui, jume ili usimrehuē maejtro; simeta juka lütüriata leypo ayukamtē emo ä täya tíiya, jáchin ä órekähui. 21 Huanäi empo jükäi joame, tattäbuim majtiame, ¿jatchiakasē empo kaa emo majtia? Empo chē ínel jinabakka: kaabetē ékbua nésahue; jempo éntok ékbua! 22 Empo chē ínel jiaahua: jubekame ö kunakame kaabe täbuimak entok jíapsinake. ¡Empo éntok em jubi täbuimak bätattähua! Empo chē jume huate Diosim kaa emo súalē tíiya, kaabeta éntoke juka itom Dios béppa yörisi machi tíiya; ¿jatchiakasē júntuk tiöpöpo ayukamta ékbua? 23 Empo leytat emo buerialame; jén éntoke juka leyta kóttiaka kaa ä jíä páman aneka, Diosta junneriatebo! 24 Huäri béchibo ínel jïojteri: “Jume kaa judíom Diosta béj-reka nonoka, enchim junéli anē béchibo.”

25 Türi judíotaka circuncisiónta jípureme, juka leyta nesahui joame; tē juka leyta nesahui kaa joame; jü judíotaka circuncisión kaitapo bénasi tahuanake. 26 Júmü huám huéiye, jü kaa áu circuncidaroolataka juka leyta nesahui joame, juka áu circuncidaroolamta bénasi tahuanake. 27 Tē hua takaapo kaa áu circuncidaroolataka juka leyta nesahui joame, áapo enchi sítuay yuktianake, bueítuk empo circuncidaroolataka juka leyta éä páman kaa aane. 28 Kaa tua judíopo näikiaripo yúmala, hua ä takaahuapo béppa jita át yáariari; júnentaka junne, kaa circuncisión jü jita takat yári. 29 Huä tua lütüriapo judío hua ä jíápsipo ä huéria, juka judíotuhuamta; entok jü circuncisión chē nésahueme jü jíápsipo aayuk, kaa kía leetrata jíä pámani, ál-la Espírituta ä yáakä pámani. Kaa jábe yoreme ími buíapo jometaka ä yosire, tē áapo jü Dios ä úttilnake.

## 3

1 ¿Jítasu júntuk áma téunake, seenu, ä judíotukä béchibo? Jume circuncisiónta yáariarim, ¿jita túhuatasum áma binnake? 2 Túisi juebenak túhuata; jáchin huéy junne yölatakam kaate, jume judíom. Maasu éni tua lütüriapo, bempörim bétana huéiye, jü Diosta nooki. 3 Jü kaa bem Diosta súalekä béchibo, ¿jachu kaitapo ä tahuarianake jáni, juka Diosta itomak türiakähui? 4 ¡Ēe! ¡Kaibu ínel huéenake! Ál-la Dios juka lütüriata huē páman jíba annake, jume yoremem ára nókichika jíápsay junne. Huäri béchibo ínel jïojteri: Em nokähui jáchin huéy júne jíba lutüriataka yeu huéenake; jábeta enchi nátuay junne, jíbe yölataka tatahua.

5 Jü itom kaa tüisi anēu Diosta lütüria jikau chatchätek, ¿jáchisute júntuk jiaunake? ¿Jachu Dios kaa tüisi ane jáni, itom yáura bíttuaka?

(Kíane yoremta Bénasi nooka.) <sup>6</sup> ¡Kaa Júnentunake! Täbuiasä huéenakeyo, ¿jáchisu júntuk am yäura bíttebonake, jume ániat jíápsame?

<sup>7</sup> Të jü ín ára nókichiay Diosta lútúria símek béppa jikau ä huéenakey, ¿jatchiaka júntuk ín kaa túhua béchibo bétte noki ínót chúppe? <sup>8</sup> Ä junélitunakey, kaa túhuatate yáanake, túhuata itou yebijnaké béchibo. Inélim jiaahua, jume nee nátuaka nokame, ínélitukne tábuiasi huatem majtia. Ímëri nee nátuame bétte noki ámet chúpise.

### *Kaabe tü yóreme ímí ániapo*

<sup>9</sup> Huanäisu, ¿ëni? Ítapo jume judíom, ¿jachute bempörim béppa chë júne túhuata jajamla? Ëe; kaa junéli huéiye. Béjate huitti ä nok-la, jume judíom entok jume kaa judíom símetakam ímí buíapo juka kaa türík ayukamta úttiära bétuk huáttila. <sup>10</sup> Bueítuk ínel jiojteri:

Kaabe, kía huépülaika junne, kaa lútula jíápsa;

<sup>11</sup> kaabe tua juka júneehuamta kaa jípure.

Kaabe kía ä éäpo juka Diosta jariu báare.

<sup>12</sup> Símetaka juka böota öbiala;

huépülaik bénasim kaita béchibo tuttúrikam tahuala;

kaabe juka túhuata jo báare;

kía huépülaka júne kaabe ják aane.

<sup>13</sup> Jü bem kutänauhua hua ánima mäari guójoria étaפורita benna;

bem níniyim ára nókichiata nooka.

Bem tempo huáijhua éntokim juka áyakam jóuhuota érialataka ä jípure;

<sup>14</sup> jü bem teni jü noki béttesi jiamtay tápuni entok chibusi machikoayi.

<sup>15</sup> Jume bem guókim júne bamseka téttene, yoremta ójbo guótiaboka;

<sup>16</sup> jü bem kókosi ayunakéhui entok bem siroksi tahuanakéhui, jum böot ámebia aayuk.

<sup>17</sup> Jauhuey júnem kaa juka yánti jíápsihumta táyak, jum bem böochi.

<sup>18</sup> Katim Diosta májhue, jauhuey junne.

<sup>19</sup> Tëte tüisi júneiya, síme jü leyta nokähui, jume leyta bétuk jíápsammeu nooka, símem nok páttia báreka. Huanäi síme ánia Diosta bétte noki bétuk kóm huáttinake. <sup>20</sup> Júnéli kaabe áu tü yóreme tianake, Diosta bíchäpo, kía juka leyta jíä páman aneka. Bueítuk juka leyta béchibote júneiya, jita ínel kaa türiakähui, Diosta bíchäpo.

### *Diostatte eaka jínëutunakete*

<sup>21</sup> Të ëni, Dios itou yeu ä buíj-la, juka Moiséjta ley kaa áma náikiaka, jáchin juka yoremta tü yóremtaka ä tahuanakéhui. Jü Moiséjta ley entok jume profetam júne ä nok-la, junéli ä huéenake tíaka: <sup>22</sup> jume Jesucristota súualekame tü yóremtakam tatahua, Diosta bíchäpo. Ínëli kaabe áma yeu púari. <sup>23</sup> Kaa túhuata símem yáakä béchibo, símetakam yeutana päkun tahuala, Diosta lóoriapo. <sup>24</sup> Kaitate béjtuaka tü yórempo náikiahuak, Cristo Jesúsata huämi, kaa túhuata yáalataka junne. <sup>25</sup> Dios, Cristo Jesúsata áma yeu púhuak, ä ójbo ä guótiakaké béchibo entok junéli itom jiojtek. Én éntokte Diosta súaleka juka yore jiojkorihumtate jajamnake. Dios ínëli itom ä bittebo báarey juka tü yórempo itom náikiahuäu juka kaa türík bannaataka itom yáakäu át itom jiojkorí báreka.

<sup>26</sup> Ímëchi taahuarimmet itou yä machiria báare, juka tü yórempo itom

näikiähuähui. Júneli Áapo lútula entok lútüriata áttiak; íneli jume Cristota súaleme tü yórempo am näikia.

<sup>27</sup> Én entok jü yoreme, ¿jitaysu jüntuk áu buérialinake, Diostau bíchaa? ¿Kaitapo taahua! ¿Jíta béchibo? Kaibu juka Moiséjta ley nesahui itom yáakä béchibo, jauhuey junne, ál-la itom Diosta súsualekä béchibo. <sup>28</sup> Ímí chúppe: Jü yoreme Diostat éaka tü yórempo ä näikiahua, të kaa juka ley nésauta ä yáakä béchibo.

<sup>29</sup> ¿Jachu Dios jume judíommeu jíba Dios? ¿Jachu kaa jume kaa judíom két ä Diosek? Lútulay, jume kaa judíom két ä Diosek. <sup>30</sup> Bueítuk Dios huépülay jíbba. Entok Áapo jume ä súaleme tü yórempo am näikia, jume circuncisiónta jípureme entok jume kaa ä jípureme. <sup>31</sup> ¿Huanäi itom ä súalë béchibote juka leyta kaitapo johua? ¡Ée! Al-la Cristota itom súsualekä béchibote juka leyta chë jünete yúmalisi ä chuppa.

## 4

### *Abrahamta ejemplo*

<sup>1</sup> Huanäisu, ¿jítasu jájamek jáni, jü Abraham itom bannaataka kateme áchayhuari? <sup>2</sup> ¿Jachu jü Abraham tü yóremetuk jáni, tühuata ä yáakä béchibo? Júnelituko jítay áu buériali mátkhi, të kaa Diosta bíchäpo. <sup>3</sup> Bueítuk ínel jjojteri: “Abrahamta, ä súalekä béchibo, Dios ä tutüreka ä bitchak.” <sup>4</sup> Én entok jü tekipanuakame kaa mikpo nanäikiahua, të ál-la ä huikiriahuäpo sisime, jü tékkil. <sup>5</sup> Të juka kaa tekipanuakamta, kía ä súsualekamta türipo ä tatahuaria. Júneli Áapo Dios tü yórempo ä näikia, juka yoremta kaa türik yáakamta junne. <sup>6</sup> Jü rey David két ä ettejoa, jáchin juka yoremta juka yúmalasi al-leehuamta jájammakëhui. Júkái béja jü Dios lútüriata ä yáakä bénasi ä mabeta, kaita tékilta jita ä yáatuakari. <sup>7</sup> David ínel jiaahuak:

¡Yúmalasim al-leehuamta jípunake, huame bem kaa türi yáarim tuchari-ahuakame, entok bem kaa tühua yáarim lomti páttirihuakame!

<sup>8</sup> ¡Yúmalasi al-leehuamta jípure hua yoreme, jume ä kaa türi yáarim jü Señor kaitasi am tatahuariako!

<sup>9</sup> ¿Jachu iri junëli huéeme, jü yúmalasi al-leehuamta jípuhuame jume emo circuncisiónta mák-lame béchibo jíbba, ö jume kaa emo circuncisiónta yáarialame béchibo kétchi? Bueítuk ínel jiaula, juka Abrahamta ä súsualekähui, jü Dios tüisi ä tahuariak kía junëli ä ayukä béchibo. <sup>10</sup> Të, ¿jauhueysu junëli ä näikiriahuak? ¿Jachu circuncisiónpo anekari, ö ketune kee circuncisiónta mákhuakari? Kee ä mákhuaka jü Dios tü yórempo ä näikiriak. <sup>11</sup> Chúkula béja Abraham circuncisiónta yáariahuak, señalta bénasi. Júkái señakay, juka Diosta tü yórempo näikiatata ä mabetak, ä súsualekä béchibo, ketune kee circuncisiónta mákhuakari. Júneli béja sime ä áchayeka tahuanake, jume Diosta súaleme. Ánëli Dios ímëi tü yóremempo am näikia, kaa circuncisiónta jípureka junne. <sup>12</sup> Entok jume circuncisiónta jípureme ä áchayek, juka Abrahamta, circuncisiónta jípureka junne. Jíbam áapörík Diosta súalhuamta boojoria, hua jauhuey bát kateme kee circuncisiónta mabetakame bénasi.

*Dios jíba ä yáanake, juka ä yáa rókähui*

<sup>13</sup> Bueituk Dios Abrahamtamak ä yétchak, juka nokta, entok jume ä uusimmaki. Sime ániata am mák rókaka nookak. Të i noki kaa leypo chúppe, ál-la tü yóremtaka Diosta súalhuäpo huämi. <sup>14</sup> Jume leypo aneme ä jípureyo, juka ániata herenciapo, jü Diosta súalhuame kaitapo tatahua, entok jü Diosta yore mák rókähui junne, kaitapo tahuanake. <sup>15</sup> Bueituk jü ley ómtirata huéria, juka kaa tüisi anemta béchibo; të juka kaita leyta ayukäpo, kaibu leyta béj-reka jíapsinake.

<sup>16</sup> Huäri béchibo, Diosta sualhuä páman huéiye, mikpo itom ä mabetnaké béchibo. Júneli jü Diosta yore mák rókakähui kutti óreka tahuanake, sime jume chúkula kateme béchibo. Jü Diosta itom mák rókaka nok-lähui kaa kía jum leypo aneme béchibo jíbba, bueituk jume Diosta súaleka át boobíchaihuime kétchi. Ímei Diosta súuale, Abrahamta bénasi; huäri béchibo Abraham itou áchaytaka taahuak, <sup>17</sup> juka jiojterita jiäpo Bénasi: “Juebena génte ániapo anemmeune áchayriapo enchi kéchala.” İri inel jü Dios Abrahamta súualekähui; jüri béja inel jume kókkolam júne jíabitetua, entok kaita jita ják órekamta júne áma ä ayuka tíanake, áma ä ayuka Bénasi.

<sup>18</sup> Kaita jítoata ayukäpo ä súualek, jü Abraham. Huanäi ä súualekä páman áu yeu chúppuk; junéli ayuka béja juebena génte ániapo anemmeune áchayhuaritaka taahuak, Diosta áu nokaká pámani: “Júnelim ayuka béjam búrunake, jume em uusim.” <sup>19</sup> Abraham tókti kaa kóm éaka, jíba Bénasi ä súualek, abe cien huásukteka junne. Sara ä jubiahua junne béja kaa áasoay, bueituk béja jámyólatukay. <sup>20</sup> Abraham juka Diosta ä mák rókakábet jíba huijítetek; kaa ä táruk, juka Diostat ä jíapsekähui. Diosta jíba úttileka áapörík jíba lóoriata mákkak, <sup>21</sup> entok tüisi júneyay, Diosta juka simeta ä yáa rókäü ára áma yúmanakeihui. <sup>22</sup> Huäri béchibo Dios tü yórempo ä bitchak.

<sup>23</sup> Ēn éntok kaa kía Abrahamta bétana nooka, i jiojteri; <sup>24</sup> bueituk ito béchibo két inel jiojteri. Itom két jíba mabeta, jü Dios, itom ä súualekä béchibo, juka Jesúsata kókkolam násuk jíabitetuakamta, juka itom Señor, <sup>25</sup> Áapo Jesús yoremem jujuénam mámpo tóijhuak, itom kaa tühua yáarim béchibo. Huanäi méhuaká jíabitek, itom tü yórempo tóij báreka.

## 5

### *Diostamak túlisi itom aneka jíapsähui entok tihuata itou ä nüpähui*

<sup>1</sup> Júneli itapo tü yórempo tualatataka, ito ä súalekä béchibo, Diostamakte béja yánti jíapseka tualata, itom Señor Jesucristota huami. <sup>2</sup> Entokte két jíba áapörík béchibo én ára áman kíimu, ä súualekari jum Diosta yore jinéuläpo. Jümüte béja al-leaka kaitat jáchin éaka aane. Júnelite ä jájamlá; entokte Diostat huitti eaka át boobíchaihui, juka Diostamak itom jíapsinakähui ä lóoriapo. <sup>3</sup> Entok kaa İri jíbba, bueituk kaa türík ito bétana huéy itom kókosi éäpo kétchi. Jümü júnete két ito jábele, entokte al-leaka ä mabeta, juka itou huémta. Júnéate jü kaa türi itou huéeme kaa huánti anhuamta itou nüpa. <sup>4</sup> Jü kaa huánti anhuame éntok, jümüte ito täyanake, jáchin machisi Diostamak itom kutti anéhui. Ito kutti jabuek júneriasuk éntokte Diosta itom mák rókäü boobinnake. <sup>5</sup> Huanäite béja kaitat jáchin éaka, kaabeta tihuekari át boobinnake. Bueituk jü Diosta yore nákehui béja sime itom jíapsipo tapuni. Juka

Espíritu Santota éntok két itom mák-la. Jüri béja juka Diosta itom nákéhui itot chíbejtiala.

<sup>6</sup> Ítapo kara ito jinëuka tahuakay, tua tahuata yúmak Cristo ito béchïbo muukuk, jume kaa tüisi jíápsame jujjuënam béchïbo. <sup>7</sup> Kaibu bamseka senu yoreme tábui yoremta béchïbo áu mëtebo báanake. Jü tü yóremta béchïbo jamak kaibu áu mëtebo báanake; të senu yoremta úttesi tühuaata jita buéresi ä huikiriátek, jamak áa béchïbo áu mëtebo báanake. <sup>8</sup> Të Dios ál-la tepa machisi itom ä bittua, juka itom ä náké bétana, bueítuk ketune kaa tüisi itom yóremtuko, Cristo ito béchïbo muukuk. <sup>9</sup> Én éntok júchi Dios itom tü yóremtusuka, Cristota ojbo huami, chë júne itom jineúnake, áapörík béchïbo, jü Diosta ómtiraa huéenakemta bétana. <sup>10</sup> Bueítuk júnakoy ketune Diosta béj-reka itom aneyo, áute rúkteka áamak ito tütek, ä Üusihua kúrusit mukukä béchïbo. Én éntokte béja áamak aneka kaitat jálojteka, áamakte jíápsinake, jíbapo béchïbo. <sup>11</sup> Éntok kaa kía ïri jíbba; Diostamakte két ito jábele, itom Señor Jesucristota béchïbo. Áapörík bétanate Diostamak ito türi tiaka al-leaka jíápsa.

### *Adán entok jü Cristo*

<sup>12</sup> Júnëli huéeyo, huépul yoremta huám ámani, jü kaa türira ímí ániapo kibakek. Huanäi jü kaa tühua yáarita sáu kibakek, jü kókkohuame. Júnëli ayuka béja jü kókkohuame síme yoremmet siika, símem kaa türík am yáakä béchïbo. <sup>13</sup> Ketune kee jee leyta äbo yepsayo, jáybusu jü kaa tühua yáari ayukay, ímí ániapo. Të jum kaita leyta ayukäpo, kaabe át áu guómtia, juka kaa türík johuamtachi. <sup>14</sup> Jü Adámpo naateka entok Moiséjita taahuarimmeu tájti, jü kókkohuame ál-la béja jáybusu huéiyey, jume géntem béppa; jume kaa tühuaata yáakammet junne. Jíba ánëli huéiyey, eláposum kaa Diosta nésahui béj-rek, Adánta yáakä bénasi. Ìri äbo yebijnakemta nátuay.

<sup>15</sup> Të jü kaa tühua Adánta yáakähui kaa Diosta itom mikakäu béppa sikamta bénasi óorek; bueítuk jü huépülaik kaa tüisi ayukamta béchïbo juebénakam kókkok. Én éntok Dios tühuaata itom mik-la, kaita béjhuaata itou ä aahuakä, huépul yoremta huám ámani. Áapo Jesucristo chë júne buéresi uyjori entok chë juebenammet tühuaata nüpak. <sup>16</sup> Jü kaa tühua huépul yoremta yáakähui kaa Diosta itom mikakäu béppa sikamta bénna. Bueítuk Adán huépülsi nésauta béj-reka, juebenammeu juka kaa tühuaata nüpak; të jü tühua Diosta yore mákame juebenam tü yórempo náikia, bem kaa tüisi aneïpo junne. <sup>17</sup> Juka huépülaik juka Diosta nésahui kóttiakä béchïbo jü kókkohuame itom peresotaka jípurey. Ánëli chë úttiapom nésahueka bemelasi jíápsinake, huame kaita béjtuaka tü yórempo náikiahukame, huépul yoremta huämi, áapörík Jesucristota.

<sup>18</sup> Júnëli juka Adánta Diosta nésahui kaa yáakä béchïbo, Diosta bette nooki itot chüppuk, síme yorememmechi; ánëli kétchi, juka Jesucristota huépülaik tüisi huéchiasi ayukä béchïbo, síme ä susualekame lútula jíápsihuápote náikiahuk, entokte jíbapo béchïbo jíápsinake. <sup>19</sup> Bueítuk juka huépul yoremta kaa Diosta nok jíkkajakä béchïbo, jume juebénaka kaa lútula jíápsihuäpo náikiaritaka taahuak. Ánëli kétchi, juka huépülaik Diosta nésahuekä páman ayukä béchïbo, jume juebénaka tü yórempo ayulataka tahuariana.



20 Të jü ley nésahui imi ániapo kibakek, juka yoremta kaa türi yáarim juebénasi búrusi am ayutua báreka. Të huanäi juka kaa tühuata juebénasi ayuko, Dios ché úttesi yore nákeka taahuak. 21 Júnëli jü kaa tühua yáari yorememmet uttëutuk, am kókko íaaka. Ánéli ketchi, jü tühua Diosta itom mikähui itot utteütuk, itom tü yóremtu íaaka, entok itom ä mikaka, juka jíbapo béchíbo jíapsihuamta, Jesucristota huám amani, jü itom Señor.

## 6

### *Béjate kókkola, jum kaa türikun bícha*

1 Én éntok, ¿jáchisute jiaunake? ¿Jachute kaa tüisi jíapsinake jáni, juka Diosta tühuata áu yeu machirianaké béchíbo? 2 ¡Ée! ¡Kaibu junëli huéenake! Ítapo béja kókkola jum kaa türikun bícha; ¿jáchisute júchi ára áma jíapsinake, jum kaa türik násuku? 3 ¿Jachem kaa júneiya, eme Cristo Jesústamak ruktilataka tahuala, áman béja batóhuaka? Júnëlite áamak kókkolamtaka taahuak. 4 Batóhuakate kókkok; huanáite áapörimak mäataka taahuak. Én éntokte bemela jíapsihuamta jípureka imi naa rejte, juka Cristota kókkolam násuk jíabitekä bénasi, jü ä Átchay tüisi machisi úttiárammeyí.

5 Áamakte áu pitti ruktilataka kókkok, áapörík mukukäpo; alé bénasi jum kókkolam násuk ä jíabitekäpote áamak jotenake. 6 Íkáite két júneria, jü bannaataka jáchin itom jíapsihui, jü yorem óra tíame, áapo Cristotamak kúrusit poponhuakä muukuk, jü kaa tühua itot aneihui kóm jímmaataka tahuanaké béchíbo. Júnëli béja jü kaa tühua kaibu júchi itot nésaunake. 7 Bueítuk jü mukukame béja búttiakata tahuanake; jü kaa tühua kaibu júchi át nésaunake. 8 Ítapo Cristotamak kókkolamtuko, átte éiya, áamak jíba jíapsi béchíbo. 9 Cristo béja kókkolam násuk jíabitesulataka, kaibu júchi muknake. Lútula huépo, jü kókkohuame béja kaita áamak bí matchi. 10 Bueítuk Cristo mukuka, séjtul jíbba muukuk, jum kaa türikun bícha; ä jíapsau éntok, Diosta béchíbo jíapsaka taahuak. 11 Ánéli ketchi, eme kókkolam bénasem emo nüye, jum kaa türikun bícha; Diosta béchíbo éntokem jíapsam bénasem emo nüye, itom Señor Cristo Jesústa huämi.

12 Én éntokem emo suaya. Jü kaa tühua kaa emót nésaunake, enchim takaahuachi. Kaa enchim áman huíknake, jum kaa türiu bícha. 13 Katem kaa türikum bíchaa ä tójja, juka enchim takaahua, bueítuk íkai kaita juénak jo yúmala. Ál-lem Diostau bíchaa ä tójja, eme kókkolam násuk jíapsamta bénasi. Diosta mámpem ä tójja, enchim jita ára jóahui, tua lütüriata joame. 14 Én éntok jü kaa tühua kaa enchimmet nésaunake; bueítukem kaa leyta hétuk jíapsa, ál-la Diosta yore náké hétuku.

### *Tühuata entok lutüriata jo báreka jíapsame*

15 ¿Huanäisu éni? ¿Arate kaa tühuata johua, kaa Moiséjta ley hétuk itom ané béchíbo, kía juka Diosta yore nákuhápo ito ané béchíbo? ¡Ée! ¡Kaibu türinake! 16 ¿Jachem kaa júneiya? Jábe junne jábetau tékilpo áu nénkako ä nésau jo báreka, íri junëli káttek. Juka kaa türik joáteko kókkohuäu bíchaa huéenake. Juka tühua lutüriata jíba jo bárëtek éntok,

jíbapo béchibo jíapsinake. <sup>17</sup> Të Diostem baisauhue, kaa tühua tékiliu nénkitaka junne, chíkti enchim jíapsimak ä mabetaka at jáptek, jü Diosta bétana enchim mabet-latukäbechi. <sup>18</sup> Én éntok béja búttiataka jum kaa türiku enchim aneipo, jü lutüria tühuaatuhuem én chätulataka tekipanua. <sup>19</sup> (Ímí buíapo jáchin jita huémta ettejhuamta bénasine enchimneu ä nooka, enchim ára át jünee machisi ámani.) Bannaatakem emo réutebok, kaa türikum bícha, juka chícha machik jita johuamta éntok juka kaa túraata béchibo. Én éntokem ánëli emo nénka, Diosta nésahui tühua jo báreka, enchim takaahua Diosta mámpo tójaka, juka lutüriata hué páman jíba am báreka.

<sup>20</sup> Eme kaa türiku bíchaa emo nénkilatuko, kíalem kaitapo ä bitchay, jükä Diosta lütüria. <sup>21</sup> Të, ¿jitasem áma téuhuak? Eme ínëli aneka éntokem bannaataka enchim jojosukaütay, énem béja áy tiihue. Bueituk síme jüri kókkohuäu bíchaa jíba enchim huériay. <sup>22</sup> Të énem béja búttiataka aane, jum kaa türik jita enchim joaka jíapsaipo. Énem béja Diosta nésahui jíba johua. Én éntokem santomta jíapsinake, éntokem juka yü jíapsihuamta jípunake. <sup>23</sup> Bueituk jü kaa türik joame muknake; ínëli béjtuataka tahuanake. Të jü tühua Diosta yore mikähui, jüri jíbapo béchibo jíapsihuame, Cristo Jesús itom Señorta huämi.

## 7

### *Emo jubiahuakapo Bénasi óorek, jü Diostamak anhuame*

<sup>1</sup> ¿Jachem kaa jüneiya, eme hermaanom? Bueituk juka leyta täyammakne nooka. Jü ley juka yoremta jíapsaü núkisi át nésahue. <sup>2</sup> Bueituk jü jámut kunakame jü leyta béchibo yoremtamak súmataka jíapsa, juka ä kunahua jíapsaü núkisi. Të juka ä kunahua mukuko, huanäi béja áapo búttiataka tahuanake, jü emo jubiahuamta ley bétana. <sup>3</sup> Júnëli béja, ä kunahua jíapsayo tábui yoremtamak jíapsi táyteko, juka emo jubiahuamta ley öbialataka tatahua. Të juka ä kunahua mukuk, búttiataka tahuanake, júchi tábuik kunakátek junne, kaibu juka emo jubiahuamta ley öbialataka tahuanake.

<sup>4</sup> Júnëli kétchi eme, ín hermaanom, jü Cristotau rúkteka jum leytau bichem kókkola, tábuimak chátu béchibo, hua kókkolam násuk jíabitekamtamaki. Én éntok síme juka tühua itom joähui, Diosta béchibote ä yáanake. <sup>5</sup> Bannaataka kaa tühuapo jíapsaka, jü ley juka kaa türik itot ayukamta itot ä bússak. Huanäite kókkohuamta áma téuhuak, juka kaa türik joaka. <sup>6</sup> Të énte leyta bétana búttiari. Jü leyta béchibote kókkola, bueituk íri áa bétuk itom jípurey. Énte béja búttiataka juka Diosta nésahui johua. Én éntokte juka bemela Espíritu ley nésauta jonake, te kaa juka ley örata leetra jíä pámani.

### *Jü kaa tühua inot ayukame*

<sup>7</sup> ¿Jáchisute éntok én jiaunake? ¿Jachu jü ley kaa tühua huéria? ¡Ée! Kaa junëli huéiye. Júneltuko junne, ínapo kaibu jünee éiyey, jita kaa türiakähui leyta béchibotakane béja jüneiak. Juka jita ukulhuamta kaa türiakau júnene kaa jüneria éiyey, juka leyta kaa ínel jíayo: “Katë kaa em áttia ukulnake.” <sup>8</sup> Jú mü béja áu jaatiak jü kaa tühua junëli ä jíapo juka leyta nésahuekähui, símeta juka ukulhuamta inot ayukamta machisi

yeu ä teekak. Bueituk juka leyta kaita ayukäpo, jü kaa tühua mukilataka taahua. <sup>9</sup> Ínapo kanne juka leyta jüneriaka ím aaney, entokne jíápsay. Të juka Diosta nésahui yepsako, jü kaa tühua ínot ayukame jíabitek. Huanäi ínapo muukuk. <sup>10</sup> Ínëline jünëak: hua nésahui jíapsita nee mák éaihui, juka ín áy muknakeü ínou nüpak. <sup>11</sup> Bueituk jü kaa tühua, jü Diosta ley nésahuit jíahuiteka, nee báitähua. Huanäi júri ley nésahuiy nee mëak.

<sup>12</sup> Huitti nokhuäpo jü ley türi, entok jume Diosta nésahui jüne üttesi yörisi maachi, huéchiasim jiaahua, entokim lütüria. <sup>13</sup> Huanäisu, ¿jü türika juka kókkohuamta sep ínou nüpak? ¡Èe! ¡Kaa junëli! Të jü kaa türira áu bíttebo báreka áu kaa türiakähui tua lutüriapo, juka kókkohuamta ínou nüpak, juka leytat mámají türikut jíahuiteka. Huanäi junëli ayuka, jü Diosta nésau pámani, machisi bíttuka taahuak, jáchin üttesi kaa ä türiakähui juka kaa tühuata.

<sup>14</sup> Júnëate, juka leyta Diosta bétana huëhui. Ínapo éntok ími buíapo kía yeu yoremtula, kaa türikuu nénkiritaka. <sup>15</sup> Bueituk jü ín joähui, kanne át jüneiya. Juka ín jo bárëune kaa johua. Juka ín kujteriäu, júkáisune johua. <sup>16</sup> Bueituk juka kaa ín jo bárëu joäteko, huanäiná jehüiteria, juka leyta türiakähui. <sup>17</sup> Inentaka huákäine ínapo kaa johua. Jü kaa türira ínot ayukame, júri nee ä jotua. <sup>18</sup> Bueitukne jüneiya ínochi, jü tühua ín huáatiäu kaa ínot ayka. Bueitukne tühuata yáa báreka, kara áma yúmaka tatahua. <sup>19</sup> Bueituk juka türik ín yáa barëhui, kannä johua; juka kaa türik ín kaa yáa bárëhui, júkái ál-lane johua. <sup>20</sup> Ínapo juka ín kaa yáa bárëu joäteko, kanne ínapo ä johua; jü kaa tühua ínot aneme, júri ínel nee antua.

<sup>21</sup> Të ínapo tühuata yáa báreka junne, íri ley ínobia cháchätu, jü kaa tühua ínot ayukame. <sup>22</sup> In jíápsipone ä musaüle, juka Diosta ley, <sup>23</sup> tëne tábuik leyta két ínot ayukamta bícha. Júri béja juka leyta ín kóba súarapo jípurëhui, ä béj-reka huerama. Huanäi nee yüyüuka nee peresoteka nee huëhueria, jum kaa türi leyta ín takaahuat ayukäu lül-la.

<sup>24</sup> ¡Tepane jíokot aneka ími jíápsa! ¿Jábesu áma nee yeu huíknake jáni, íkái ín takaahua mukiapo anemta? <sup>25</sup> Diostane baisauhue, Jesucristo itom Señorta béchibotaka béjane át jünéaka taahuak. Kaita éntok boobíchaka Diosta nésahuine jopo yúmala, të ín yoremtukäpo ámani, juka kaa tühuata ley nee jo iaaka ínomak nássua, jü ín takaahua.

## 8

### *Jü Espíritu Santopo jíapsihuame*

<sup>1</sup> Én ál-la béja, kaybu jábe am yáurau bíttuanake, jita kaa türik am yáakä bétana am nátuakari, jume Cristo Jesústat aneme, jume kaa huakajpo jíba jíápsame, ál-la Espíritu Santopo jíbba. <sup>2</sup> Bueituk jü Espíritupo ley jíapsita yore mákame Cristo Jesústat nee jínëula, juka kaa türik leyta bétana entok juka kókkohuam leyta bétana. <sup>3</sup> Bueituk Moiséjta ley tókti kara ä joaka tatahuay, yoremta kaa úttiakä béchíbo. Të jü Dios ál-la ä yáhuak; ä Üsuhua äbo bíttuaka, yoremsi ä yáakari huakas sánkota ä mákkak. Ínëli áu huémata násuku, jü kaa türikut bétte nokta chúppak. <sup>4</sup> Juka leyta lütüria itot chúp íaaka ínel yeu siika, kaa nápat huakajta jo barëu itom johuähui, ál-la juka Espírituta éapo ámani.

<sup>5</sup> Bueituk jume huakajpo aneme ímí buíapo jita ayukamtat jíbam éaka jíapsa; jume Espíritu Santopo aneme éntok, Espíritu Santopo huémta jíbba. <sup>6</sup> Bueituk jum huakajpo jíba jíapsihuame át kókkohuamta huéria; tē jú Espíritupo anhuame jíapsi jíbba, entok yánti jíapsihuame. <sup>7</sup> Jú huakajtat jíba éame Diosta bėj-reka huéiye. Júri síme, bueituk kaibu jú Diosta ley bétuk áu núnake, entok jauhuey júne kaibu áma yúmanake; <sup>8</sup> entok jume huakajpo jíba aneka jíapsi báareme karam Diosta huátiäu johua.

<sup>9</sup> Tē eme katem nápat huakajpo jíapsa; Diosta Espíritupem jíapsa. Jú Cristota Espiritu kaa at jípureme, Cristo kaa ä áttiak. <sup>10</sup> Jú enchim takahua mukila, jú kaa túhuata béchibo; tē Cristo enchimmet jíapsátek, jú enchim espíritu jíapsa Diosta bétana tú éehuamta béchibo. <sup>11</sup> Huä Diosta Espiritu Jesústa kókkolam násuk jíabitetuakame enchimmet anéteko, huári júchi két enchim takahuam tóboktianake, am kókkolamtuk junne, hua Diosta Espiritu enchimmet anemtai.

<sup>12</sup> Junéli huéiye, hermaanom, íkáite én joaka jíapsipo yúmala; katte kía jájana jíapsinake, itom huakajta éäu jíba joaka. <sup>13</sup> Eme kía juka huakajta éä páman jíba jíapsáteko, kókkonakeem. Tē Espíritut Santota éä páman jíapsáteko, juka huakajta éäu méako, jíapsitem jípunake.

<sup>14</sup> Bueituk síme jú Diosta Espirituta éä páman kateme, íméi béja jume Diosta úusim. <sup>15</sup> Katem tékilpo nénkírta bénasi emo ínnéa, májhueka náhuisi éakari. Tua úusipem náikiari, Diosta úusim bénasem emo núye. Huári béchibote kaitat jáchin éaka áu chaynake, ínel jíaka: “Itom Páa, itom nákeme.” <sup>16</sup> Júri Diosta Espiritu jú itom espíritummak chátuka kálajkosi itom ä máknake, juka júnehuamta itom Diosta úusimtukähui. <sup>17</sup> Ítapo Diosta úusimtuko, Diosta áttearite átteak; entok simeta ä jípuréumaki ítapote ä átteak. Ä Úusi Jesucristotamakte náu ä jípure. Áapörík jìokot anekäu bénasite ítapo két áamak jìokot anéteko, áman ä lóoriaute áamak annake.

<sup>18</sup> Senu huémthane két áma bitcha: síme ímí én itom jìokot anéhui kía kaita juka itom jípunakéhui, karate áu ä cháiya, juka lóoriata Diosta itom máknakéhui. <sup>19</sup> Síme ímí buíapo yáataka ayukame béja ä boobícháihui, juka ímí huéenakemta, jume tua áma yeu púarim Diosta úusimtaka tahuanakéhui. <sup>20</sup> Bueituk yáataka ímí ayukame kaa türík béchibo nasontuk; íri kaa áapörík éäpo junéli aayuk, ál-la hua Diosta éäpo, tē két túlisi ä yáatunakeu boobíchaka taahuak, <sup>21</sup> bueituk simeta kaa ál-la machisi anhuamta ímí ániapo kaitasi yáatunake; junéli béja jú buía júne két ä jípunake, juka túhuata ímí huéenakemta, jume Diosta úusimmaki. <sup>22</sup> Júneate jú ímí buíapo ayuka jíapsame jámutta asoa báreka huanté bénasi buaana; <sup>23</sup> entok ítapo kétchi, juka Espiritu Santota teboterita bénasi ä jípureme, kette ä boobícháihui, juka taahuarita yúmako juka lóoriata itom jípunakéhui, buanakate ulut éiya huáijhua itom jíapsipo, jum itom takaahuapo itom yeu huíkeka, tábui takaahuata jípu báreka. <sup>24</sup> Júnéli huaka taahuarita boobíchakate jínéutaka tahuala. Tē jú jita boobit-huame kee jee bíttu. Tē senu jita bíтчáteko, ¿jita béchibosute ä boobinnake? <sup>25</sup> Tē juka kaa itom bíчähui, júkái ál-late yebij boobinnake; yánti anekate ä bobitcha, jum jita yebij boobít-huäpo.

<sup>26</sup> Júnéli kétchi jú Espiritu Santo itom úttia lütépo itom ania; jáchin juka Diostau itom nétannakéhui, áapo jú itom espíritu juka itom nokäu

áu buísse, jiápsipo buanaka entok teniai kara téhuatumta nokaka. <sup>27</sup> Të jü Dios itom jiápsipo ayukamta jüneriame át jüneiya jita juka Espíritu Santota huáatiähui, bueítuk tua juka Diosta ito béchíbo huáatiäu jíba áu noknake, jume santosi jiápsame béchíbo.

### *Yólataka áma yeu kathuame*

<sup>28</sup> Jüneate jume Diosta nákeme, síme jü ámeu ayunakeme bem túhua béchíbo ámeu huéenake, huame áapörík eá páman núnurim. <sup>29</sup> Jume tua bannaataka Áapörík täyakahui, imëi két yuktiak, ä Üusi bénaaka am tahuanakë béchíbo, Áapörík chë yaura nesauta ä jipunakë béchíbo, síme ä súaleme násuku. Yörihuakä ä tahuaria báreka. <sup>30</sup> Jume jauhuey naateka ä yuktiakähui, imëi két núnuk. Jume ä núnukaü entok, Diosta bíchäpo kaita kulpaka am tahuariak, entokim Diosta lóoriapo jiasinake.

<sup>31</sup> Ía bétanasu, ¿jáchisute jiaunake jáni? Diosta itomaktuko, ¿jábesu itom béj-reka huée báanake? <sup>32</sup> Juka ä Üusihua júne kaa ito béchíbo beutirek, ál-la ito béchíbo ä tójjak ä ménä béchíbo. ¿Jatchiakasu kaa áamak itom ä máknake jáni, juka símeta ä jipurèhui? <sup>33</sup> ¿Jábesu két jume yeu ä púakähui nätua? Dios ä súaleme kaita kúlpakame tóttaja. <sup>34</sup> ¿Jábesu béte nokta ámet chúppa? Jesucristo jü mukukame, entok két jü kókkolam násuk jjabitekame, entok két jü Diosta bátam bétana kátekame, entok két jü íto béchíbo Diostau nokame. <sup>35</sup> ¿Jábesu itom ä úhuaanake, juka Cristota nákeka itom ä yörehui? ¿Itom jiokot anèhui, ö Cristota béchíbo kaa tüisi itom bíthuähui, ö tébaa, ö kaa itom sánkokähui, ö jínhua machisi huéeme, ö kúchirim jáni? <sup>36</sup> Ä jiojteripo bénasi:

Yü túttite emo béchíbo kókkko;

kabaram súa báahuäpo bénasite imí jípuhua.

<sup>37</sup> Júnëli itou ä huéy junne, jíbate yólataka áma yeu kannake, hua itom nákeka ito béchíbo mukukamta huam ámani. <sup>38</sup> Huári béchíbo huitti jünéakane ínel enchimmeu nooka: Jü itom kókkonakeu junne, jü ínëli jiokot aneka jiapsihuame junne, ángelesim junne, kaa machikuu jita ayuka yore máujtuame junne, én imí ayukame junne, jü itou yebijnakeme junne, <sup>39</sup> jü met jikat ayukame junne, jü bétukun kóm ayukame junne, kaita imí yáataka ayukame junne itom náikimtenake, juka Diosta nákeka itom ä huáatiähui, jü Cristo Jesús itom Señortachi.

## 9

### *Israelta yoremem yeu púahuakähui*

<sup>1</sup> Ínapo Cristopo lutüriatane nooka, kanne áranokíchi, jü Espíritu Santo, kaa nee ä taktiria ikäi ín ä noknakèhui, <sup>2</sup> úttesine jiápsipo kókosi siroka kaa chuktekane ín jiápsipo ä innëa juka huantiriata. <sup>3</sup> Kia nee bette nokta inot chupatuna béchíbo júne ino toij eyey, ö Cristotau mekka aneka, ínëli ayúkatek jume ín huahuajim jinëukáteko, jume inomak joomem huakajpo, áchayhuariapo. <sup>4</sup> Israelta géntempom joome; Diosta üusimpom náikiari; Diosta símek béppa ujyória; entok ámemak nokta yéchala, juka Moiséjta ley yáakame; ä jiojteka ámeau ä teekak, áhuim tónnommea jápteka ä yöri-la, entok Áapo yún jita am mák rókaka nok-la. <sup>5</sup> Jume bat kateme Abrahampo naateka bem huahuajim; jümëi entok, juka bem ójbotam huéria. Jü Cristo jümü áman imí yepsak. Huanäi Áapo

Diostaka sïmeta béppa nésahue, sïme huásu-huásuktiata yõrihuaka jípuhua. Júneltunake.

<sup>6</sup> “Jü Diosta nokakäu kaa áma yuuma”, tite kara jiaahua; bueítuk jume Israelta usiarim, katim sïme Israelpo joome. <sup>7</sup> Entok jume Abrahamta ójbopo yeu sákalamtaka junne, katim sïmetaka tua Abrahamta úusim. Dios Abrahamtau ínel jiaahuak: “Isaacta huam ámanë am jípunake, jume em úusim.” <sup>8</sup> Íri ájárïa, kaa jume áchayhuariapo usiarim ínel jume tua Diosta úusim; áapo Dios Abrahamta usita huépülaik usipo mák rókaka nookak. Huári usiarita bétana yeu tómtilame, ímëi áma náikiari. <sup>9</sup> Íri ínel chúkula yáa báahuaka nokhuakame, Abrahamtahui: “Huámëi taahuarimmechi ínapo yebijnake; huanäi Sara ili outa asoanake.”

<sup>10</sup> Entok kaa íri jíbba; jü Rebeca két itom áтчay Isaacta bétana asoa báreka taahuak. <sup>11</sup> Ketunem kee jee yeu tómtey, türik entok juenákn júnem kee yáuhuay, juka Diosta ä huáatiä pámani, jábeta áma yeu ä púa bárëu yeu ä púanakëhui. Júnëli júkái huéenakë béchïbo, ínel yeu chúppuk, kaa juka jita ä yáakä béchïbo, ál-la áapörík ä yuktiakä béchïbo. <sup>12</sup> Ínel áu jáyhuak: “Jü kësami juka chúkula huémta nésahui jonake.” <sup>13</sup> Ä jïjteripo bénasi: “Juka Jacobtane nákkeek Esáuta entok kaa huaatiak.”

<sup>14</sup> ¿Jáchisute jiaunake jáni? ¿Jachu Dios kaa lütüriata johua? ¿Ëe! Kaa junëli. <sup>15</sup> Bueítuk Moiséjtau ínel jiaahuak: “Jábetau tühuaata ín yáa bárëune tühuaata yáanake; juka ín jiokoli bárëune jiokolinake.” <sup>16</sup> Júnëli béja kaa jü ínel éamtahui, jü buitemta béchïbo júne ëe, hua tühua Diosta jábetau yáa barëhui, jóähui ä yáanake, juka tühuaata. <sup>17</sup> Bueítuk jïjteripo: “Jü Dios jü Egiptopo rey Faróntau ínel jiaahua: Ínapone reysi enchi yáala sïme Egiptopo, juka yáura uttiára ín jipureü emót bíttebo báreka, jume ín téhuam sïme buiärat am täyatebö béchïbo.” <sup>18</sup> Júnëli béja jü Dios jábeta ä jiokoli bárëu jiokolinake, entok senuk jíapsita námakasi ä yáaria bárëtek junne, námakasi ä yáarianake.

<sup>19</sup> Të empo jámak ínel inou jiaahua: “¿Jatchiakasu júntuk juka yoremta nátua? Bueítuk, ¿jábesu két ä táktirianake, juka Diosta yáa bárëhui?” <sup>20</sup> Empo yóremtaka, ¿jábesäe, juka Diosta téjhua béchïbo? ¿Jachu jü sótori juka ä yáakamtau ínel jiaunake? “¿Jatchiakasë júneli nee yáuhuak?” <sup>21</sup> Jachu jü babuta tekípanuame kaa úttiata jipure jáni, jü babuta béppa. Jü senu baabu kittiaripo huepul basota újyoriapo sayhuamta ay au úttíl béchïbo ä yáanakëhui, tábuik entok jayti machika jita ama huattia béchïbo.

<sup>22</sup> Jü Dios itou yeu ä bují báreka juka ä omtëhui entok juka ä úttiára, tebesi tiempota am mákkak, jume kaa huéchiasí aneme. Huári béchïbom lütiana. <sup>23</sup> Huanäi éntok juka sïmek béppa uýjorik ä bíttebo báreka, itom jiokoleka bannaataka itom yeu púhuak, itom áamak annakë béchïbo.

<sup>24</sup> Én éntok itom núnula, juka Diosta yore jiokorílau jájamlame, të kaa gente Israelta joome násuk jíbba, ál-la génte kaa judíom ániapo anemmeu násuk kétchi. <sup>25</sup> Jum profeeta Oseasta jïjtekäpo két ínel jiaahua:

In pueblo tine ä téhuaanake,  
juka jauhuey júne kaa ín pueblotahui,  
entok juka pueblota kaa nákuamthane nákuä tíanake.

<sup>26</sup> Entok jum bem tejhuaripo:

“Emëe katem ín gentem”,

júmürim Dios jiápsamta üusim ti tehuaana.

<sup>27</sup> Isaías profeteeta kət chay nókaka ínel jiaahua: “Israelta gente bétana. Eláposum sēeta bénasi juebénaka aane, jü Israelta pueblo, ili ama yeu bilame jíba áma jínēutunake. <sup>28</sup> Bueituk jü Señor ä nokakäu yáanake, sime ániata béppa, lútula huēpo, entok läutipo.” <sup>29</sup> Bannaataka profeteeta Isaíasta jiaulápo:

Jü Señor úttiata jípureme kaabeta ími ä tahuariako, pueblo Sodooma entok Gomorrata pueblota bénasite tahua éiyey.

*Jü lütüría ä súalhuäpo huám mabethuame*

<sup>30</sup> Huanäi, ¿jáchisute jiaunake? Jume kaa judíom kaa Diosta sáu katemesu ä jájamek juka lütüriata. Huanärim kaa culpaka tahuariahauak, kia bem ä súsualekä béchíbo. <sup>31</sup> Jü Israel éntok jü leytat jíba jiápsakaihui, kaa ä jájamek. <sup>32</sup> ¿Jatchiakasum jumei kaa ä jájamek? Bueituk bempo juka jita bem jóäbet jíbam éiyay. Jü téta áme bia órekamtachim téitek.

<sup>33</sup> Ä jiojteri bénasi:

Béjem ä bitcha, ínapone jum pueblo Siónpo Israelta hueramá böochi, juka tétatane áme bia yétcha; entok téta bueru ay huattihuame; jume ä súaleme; kaybum tiusi tahuanake.

## 10

<sup>1</sup> Hermaanom, jiápsipo ín huáatiähui oraciompo nokaka Diostaune ä áahua, juka gente Israelpo joome jínēutunake bétana. <sup>2</sup> Ínapone júneiya, tüisi Diosta nesahui bemporim jo peähui huatem béppa; tē kaa huitti ä täyahuä pámani. <sup>3</sup> Bueitukim juka lütüla Diosta bétana huemta kaa täya. Juka bem ä súalē bénasi jíbam ä yáa báreka éiya; juka Diosta lütüría huéchiasi órekamta éntokim omoute. <sup>4</sup> Sime jü ley Cristotau yeu chüchupe, juka ä súalemta tü yórempo tahua íaaka.

<sup>5</sup> Tü yórempo tahua báreka Moiséjta ley páman órekame ínel jiojteri: “Jü yoreme ími leypo órekamta yáakáteko, ikäi leyta béchíbo jíba jiápsinake.” <sup>6</sup> Tē jü Diosta súsualeka huéchiasi ayuhuame, júri éntok ínel jiaahua: “Katē em jiápsipo ínel jiaahua: ¿Jábesu áman téhuekau jikau huéenake jáni? Íri béja Cristota äbo kóm huéria béchíbo, ti jiau báare; <sup>7</sup> ínel jíateko junne, ¿jábesu kókkolam anēu sika itom ä ettejorianake jáni?” Íri béja Cristota kókkolam násuk yéchaka ä temajemta bénasi jiaahua. <sup>8</sup> Tē jü jiojteri, ¿jáchisu jiaahua? “Kaa jáimu emou óorek, jü nooki, em tempo entok em jiápsipo.” Íri ínel jü nooki chayeka itom nokähui. <sup>9</sup> Bueituk Jesús jü Señor ti jíaka em teniay yeu ä buisētek, entok em jiápsipo ä súalētek, Diosta kókkolam násuk ä jíabitetuakähui, jínēutunakee. <sup>10</sup> Bueituk jiápsipo ä súalhuäpo Diosta bíchäpo tü yóremtaka tatahua; jü teniay éntok yeu buibuijhua, jínēutaka tahua béchíbo.

<sup>11</sup> Bueituk jü jiojteri ínel jiaahua: “Sime hua ä súaleme, kaibu tiusi tahuanake.” <sup>12</sup> Bueituk Diosta bíchäpo sime nanäláy; jume judíom entok jume kaa judíom; símemmeu Áapo Señor. Áapo yún jita jípureka am miika, jume áu nétaneme. <sup>13</sup> Bueituk, “Sime Señorta téhuampo nokame, jínēutunake.” <sup>14</sup> ¿Jáchisu júntukim ä téttehuaaka áu noknake, huaka ketune kee bem súalēhui? Entok, ¿jáchisum ä súalnake, huaka

áa bétana nokhuamta kee jikkajaka? Entok, ¿jáchisum ä jikkajnaake, kaabeta jee ámeu ä nokayo? <sup>15</sup> Entok, ¿jáchisum ámeu noknaake, kaa áman bíttuatuko? Juka jiojterita jiaulápo: “¡Tepam musála maachi, jume guókkim, yánti jíapsihumta nokame attiam, entok bemela tü nokta huériame!”

<sup>16</sup> Të kaa síme al-leaka ä mabetak juka tü noki bemelata; bueituk jü Isaiasta jiojteri ínel jiaahua: “Señor, ¿jábesu juka itom nokáu jikkajaka ä súsualek?” <sup>17</sup> Júneli béja jü Diostat ehuame jikkajjuhápo yeu huéiye; jü jikkajjuame, Diosta noki jikkajjuhá bétana huéiye.

<sup>18</sup> Të enne ínel jiaunake: ¿Jachum tua kaa ä jikkajj-la jáni, juka Diosta nooki? Anáka; akim ä júneria. Jü jiojteri ínel jiaahua:

Síme buíarat jikkajjutuk,

síme ániat nokhuak.

<sup>19</sup> Enne júchi ínel jiaunake: ¿Jü yoremraa Israelpo joome íkái kaa júneria? Bannaataka sep Moisés ínel jiaahuak:

Ínapone naíbuk-riata enchim innétuanake gente kaa Israelpo jommemaki.

Entok gente kaa suamsi emo nüyemmaki enchim öomtituá béchibo.

Junéline béja enchim öomtituanake.

<sup>20</sup> Jü profeta Isaías huitti ínel ámeu jiaahua:

Jume kaa nee jariamesu nee téuhuak;

jume kaa nee nátemaymeune ino yeu machiriak.

<sup>21</sup> Të jü Israelta bétana éntok ínel jiaahua: “Síme táapone ámeu mám rútkutilataka jíba ámet boobíchaïhui, jü gente kaa nee huáatiaka entok nee béj-reka anemtamak junne.”

## 11

### *Israelitam béyeka tahualame*

<sup>1</sup> Én éntokne ínapo ínel jiaahua, ¿jachu juka ä pueblohua omoutela, jü Dios? Ée, kaa junéli huéiye. Bueituk maasu én ínapo kët Israelita, Abrahamta úsimporte yeu simla, Benjamínta familiapone joome. <sup>2</sup> Kaa yeu ä tahuaríala, jü Dios juka ä pueblohua. Áaposu jauhuey naateka ä täya. Ö, ¿jache kaa ä jikkajjla, Elíasta bétana nokta, jiojteripo huémnta? Juka Israelta Diostau yeu buíssek, kaa tüisi ä tahualatuká bétana, ínel jíakari: <sup>3</sup> “Señor, jume em profetamim súhuak; jume em altarim entokim chíbela tatabla; entokne ínapo jíba tahuala; neechim éntok jaría nee më báreka!” <sup>4</sup> Të jü Dios, ¿jáchisá yómmiak, téhueka bétana? “Guoy búsan mil yorememne íno béchibo éeriala; jumei béja kee jee Báltau tónommia jápte.” <sup>5</sup> Én ími tiempopo junne, ketunem áma yeu púataka aane, Diosta yore miká pámani. <sup>6</sup> Kaita yáaka Diosta túhua jájameko, júri béja kaa tékil yáarita béchibo huéiye. Kaa junéli ä huéeyo, jü yore mikhuame kaa yore mikpo náikiari. Tékilta béchibo huétek éntok, jü yore mikhuame kaitapo tatahua. Júneli huéeyo jü tékkil kaa tékilpo náikiari.

<sup>7</sup> Huanáisu, ¿éni? Jü Israel juka ä jariáihui, kee jee ä jájame; të jume áy yuktíarim ál-la béja ä jájamla. Jume huate éntok juka jíapsita námakasi tahuariak. <sup>8</sup> Ä jiojteri bénasi: “Dios Áapo béja ínèli am tahuatuak, kaita am innénaké béchibo. Jume pusim júne béja kara bínnake; jume nákam



júne béja kaa jikkaijnake. Júnëlim tahuala, én tájti.” <sup>9</sup> Entok David két ínel jiaahua:

Jum bem náu yájaka jïbuäpo huite cháaripo

entok jítërimpom huáttinake.

Júmürim tëiteka áma jìokot ayunake.

Jüri ámeu huéenake.

<sup>10</sup> Eläposu jume bem pusim kaa bíchaka tahananake, kaa machiku; eläposum biampo kókosi huanteke ókola rejtinake bem kókkou núkisi.

### *Kaa judíom jínëuria*

<sup>11</sup> Én éntokne ínapo nátemaje: Jume Israelta gentem, tëiteka huattek; ¿én béja kaibu júchi áu tóboktianake? ¡Kaa jümü ámani! Të ál-la jü bem kaa tüisi ayuka béchïbo, jü jínëuria kaa judíommeu yepsak, jume judíom öomtituä béchïbo. <sup>12</sup> Jü tëitekäu bem huáttékähui, jü ániatau tühuata nüpak; jü bem kaa tüisi anëu jume kaa judíommeu tühuata yáuhuak. ¡Chë júne tühuata yáanake, yúmalasi bem Diostau jíapsi kúaktekateko!

<sup>13</sup> Gentiilim kaa judíom enchimmeune nooka. Bueítuk jü Dios enchimmeune ne bíttuala. Tüisine át jíapseka entok ä yöreka ä johua, juka ín tékkil. <sup>14</sup> Jamak júnene jume huate ín ójbopo joomem öomtituanake, enchimmak tekìpanuakari. Huanäine Diosta am jínëünakeu bíchaa am huériunake. <sup>15</sup> Jume bempörim päkun yeu taahuariakähui juka síme yoremraata Diostamak tüisi jíapsinäkë béchïbo, junëli siika. ¿Jáchisu ámeu huéenake jáni? Ámani béja jume judíom símem jum tühuau bíchaa kúaktiahuayo, ¡tepam jíapsita jájamnake, kókkolam násuku! <sup>16</sup> Jume páanim bát yáahuakame santotuko, jume chúkula yáahuakame két jïba santotaka yeu huéenake, bueítuk jü bát huéeri huéup tujpom náu jometunake. Entok jü júyata naahua santotuk junne, síme mesëkiriam két santotunake.

<sup>17</sup> Jume huate mesëkiriam káitiahuaikä, huanäi empo béja jü oliivo kía júyapo jometaka, jümü kéchahuake basihuek. Huanärë béja jü jíapsi em jípurëhui jü oliivo báhua jíapsitamake ä jípunake. <sup>18</sup> Katë juka júya bat huémta mesëkiriam kaitapa bí báare; bueítuk empo emo buérialëtek, júneäe émposu kaa juka nahuata jíapsita mákka, ál-la áapo jü nahua enchi jíapsita mákka.

<sup>19</sup> Empo jamak ínel jiaahua: “Jume mesëkiriam káitiahuaik; ínapo jum káitiapo basiu íaahuak, jü oliivo óguotachi.” <sup>20</sup> Türi; chúkítiahuakamme, huame mesëkiriam, kaa juka Diosta bem súalekä béchïbo. Të empo em ä súualekä béchïbo jíapsake ími aane. Katë emo buériale; ál-lë Diosta májhueka jíapsa. <sup>21</sup> Bueítuk Dios kaa am jíokorek, jume mesëkiriam tua ä ogúopo joome, enchi júne kaibu jíokorinake. <sup>22</sup> Áachë suuhua, éntokë ä bitcha, Diosta türi jíapsekähui, entok kuttílasí huémta ä türëhui. Kutti ámet mámma, jume huáttékammechi, entok két enchi jíokolë, jïba junëli enchi ä súaleka aneyo. Kaa ä junëlituk éntok, enchi két chúkítianake. <sup>23</sup> Inentaka bempo juka kaa ä súalhuamta tójaka anëteko, júchi bemelasi óguot am basiutuanake. Bueítuk Dios úttiata jípure, júchi bemelasi óguot am kechanakë béchïbo. <sup>24</sup> Áahuë huáate: Empo jü oliivo kía júyapo jometaka káitiahuaika, jü oliivo ethuaka suayahuumtat kéchahuakä basiutuahuak, jume mesëkiriam át jomesu chë kaa át kéchahuakä basiutuana, jü júya ámemak jometamakí!

### *Israel yoremraata jínëunähui*

<sup>25</sup> Hermaanom, ikäine kët enchim jüneriatua péiya: Dios ä éSORITA bÉnasi óretukay én imí tiempota huey yeu buíj báahuaka ériatukay. Katem emo jábelinake. Jáchisu áu siika, jü yoremraa Israeltahui, juebénakam juka bem jíapsi námakasi yáariahuak, juebena kaa judíom ä jajamnakeme aman Diostau jíapsi kuaktisuko, béja lütinake jume kaa judíom tiempo. <sup>26</sup> Huanäi béja síme Israel jínëutunake, ä jiojteripo bÉnasi:

Jum pueblo Sión bÉtana huéenake,  
jü itom jínëunakeme,  
jukä Jacobta familia kaa türik yáari ä úhuáteko.

<sup>27</sup> Entok ikäi noktane ámemak súmanake,  
júnakoy béja inapo jume bem Dios bejrim am úhuaanake.

<sup>28</sup> Evangeliopo Diosta bej-reka kaate enchim béchibotaka, tē bem yeu puatukäpo; entokim uttesi nákhua, jume bem bát kat-riampo béchibo.

<sup>29</sup> Bueítuk jü Dios jita yore ä mák-ri, kaybu yore ä úhuaanake, jabeta yuktiaka ä nunuko kaybu ä koptianake. <sup>30</sup> Eme junne kaa judíom bannaatakem juka Diosta nésahui kaa johuay. Én éntokem ä jajamla, juka Diosta yore jiokorèhui, jume judíom kaa Diosta nésahui yáakä béchibo.

<sup>31</sup> Júnéli kët jume judíom éni katim Diosta nésahui yáuhuak, juka Diosta úttesi enchim jiokolinakē béchibo. Bempo éntok kët ä jájamnake, juka Diosta úttesi am jiokolinakèhui. <sup>32</sup> Jü Dios béja símem tójjak, jum kaa türi bóot am kannaké béchibo, chúkula béja símem ä bíttua báreka, juka yore ä jiokolèhui.

<sup>33</sup> ¡Tepa inel kaa lülúteka bóka, jü Diosta ára jita joähui, ä jüneriähui entok síme jü täyahuame! Tepa obiachisi kara huitti át jüneetu, jü Diosta huáatiäbechi; kaa läuti ára ámet jüneetu, jume ä böommechi. <sup>34</sup> Bueítuk, “¿Jábesu tua béja át jüneenake jáni, juka Señorta éäbechi? ¿Jábesu ä majtia jáni, ják ámani ö jita ä yáanakèhui? <sup>35</sup> ¿Jábesu Áapörík bát ä mákak jáni, juka ä mák-ri ä nóttiriä béchibo?” <sup>36</sup> Bueítuk Áapörík bÉtana, Áapörík béchibotaka, éntok Áapörík béchibo, símetaka imí ayukame, Áapo ä áttiak. Áapörík béchibo jü lóoria, yúu huasu-huasuktiapo. Júnentunake.

## 12

### *Cristota súaleme jonakèhui*

<sup>1</sup> Huári béchibo, ín hermaanom, enchimmeune nooka, ujbuana, Diosta yore jiokolé pámani: Enchim takahuamem jíápsame kaa ámpolekem Diostau buísse. Íri ofrenda jíápsame Diosta ä musäulèpo tua ájaria, entok tua huéchiasi huéiye. <sup>2</sup> Katem imí ániapo én imí ayukamtat jíba emo joyhuaria; ál-lem hua enchim kóba éeri bemelasi yáanake. Bueítukem júnëlem beja ä jüneríanake, jita Diosta huáatiähui, yoremak al-leehuamta ä jípurèhui, éntok kaita áu bëyeka yúmalasi ä türiakähui.

<sup>3</sup> Júnëline jiaahua, huaka tühuata ára jita johuamta ín mák-ri béchibo, huame hueuhuëpulaka enchim násuk anome, katim huatem béppa emo ériapo yúmala, ál-la áma ä huéeläpo jíbba, áa bÉtana huéchiasi éaka, huaka Diostat súalhuäpo beekik, Dios Áapo hueuhuëpulammet ä náikimtelä. <sup>4</sup> Jáchin jum itom takaahuat yún náu huémta itom jipure

bénasi, të kaa sime nánancha huépul tékilta jíba johua. <sup>5</sup> Júnëli két ítapo juebénaka náuhui, huépul takaahua jíbba jum Cristopo, entok simetaka náu aneme náu huéiye.

<sup>6</sup> Katte sime nanälaysi huépülaik jíba ára johua; atä mák-ri Diosta bétana. Jábe juka Diosta bétana nokta mabetaka ä nokame, em Diosta súalé beekisi jíbe ä johua. <sup>7</sup> Ö chë jita tühuaata jábetau johuäpo, áahué ä johua; ö yore majtiahuäpo, jábetë majtia. <sup>8</sup> Jábe Diostau bíchaa am huériame éntok, eläposu Diostau am rúktianake; hua jita huiutíame, eläposu jábeta miknake; jü jábe kóba yöpo huéeka jume huatem ára huériame, eläposu jükäi tékilta jonake; jábeta jiokoléka ä aniame éntok, eläposu al-leaka ä jonake.

### *Cristota sualhuäpo itom jo iähui*

<sup>9</sup> Jü jábeta nákeme chíkti ä jíapsimak yore náknake. Juka kaa türík omot yéchaka, türík jíba boojorianake. <sup>10</sup> Simetakem emo nákke, emo saylakamta bénasi: Emo ériakem emo bitcha, éntokem simeku emesu emo chë éria.

<sup>11</sup> Túisi át jíapseka, kaa obeka, Señorta tékil johua chikti enchim jíapsimaki.

<sup>12</sup> Al-leakem Señortat boobíchaihui; yánti jíapseka juka kaa türík jita huémta innëhuäpo, yüu tüttem Diostau nooka.

<sup>13</sup> Jume Cristota súaleme, akem am ania; jume lótteka kateme enchim jóapem am mabeta.

<sup>14</sup> Jume enchim jájjaseme, tühuatem áme béchibo aahua, jü Señortahui; katem béttesi ámet nooka.

<sup>15</sup> Jume al-leammakem al-leiia; jume buanammak éntok, ámemakem buana.

<sup>16</sup> Huépülay bénasem emo bíchaka náu aane; katem emo buériale; jume poloobemmakem emo huéria; katem eme jíba jita emo täya tíaka éiia.

<sup>17</sup> Katem juka juénasi ayukamta jü kaa tühuy béjtua; juka türík jíbem jo báreka éiia, sime yoremem bíchápo. <sup>18</sup> Ama yumátekem sime yorememmak jünem yánti jíapsihuatma jípureka aane. <sup>19</sup> Katem emesu juénak enchimueu yáarita nóttiria báare. Eme hermaanom ín nákehüim, jü Diostahuem ä tójja. Huári júnakoy juka nokta béttesi ámet chúpanake, bueítuk ínel jiojteri: “Ínapone ä áttia, juka yoreu yáahuamta nóttiriahuahui; simetane ínapo béjtuanake, ti jiaahua jü Señor.” <sup>20</sup> Júnëli két jiaahua: “Juka enchi béj-reka huéekamta tébáureyo, Akë ä jíbuätua; ä bäi mukeyo, Akë ä báa mikka. Empo ikäi joáteko, óbam kóbat át huáttiamta bénasë ä táanake.” <sup>21</sup> Jü juénasi anhuame kaa enchi yúyünake; ál-la empo juka kaa türikë jü tühuy kobanake.

## 13

<sup>1</sup> Sime yäura ímí buíapo nésahuemta bétukem emo nüye; buéituk kaita éntok yäura, juka Diosta ímí kóm jünakteri yäura jíba ímí ániapo aayuk. <sup>2</sup> Júnëli béja jábe junne juka yäura nesauta béj-reka huéé báareme, Diosta ímí kóm jünakteri béj-reka annake. Huanäi béja jume ikäi béj-reka ayukame, bempo emo ä joria, juka béttesi bem püaktianakëhui. <sup>3</sup> Jume jueezim ímí buíapo juka yäurata núk jokame juka tühuaata joamtahüim kaa suuhua. Kaa am máujpo yúmala; jü juénasi aneme ál-la. ¿Jachë empo

juka yäurata kaa májhueka ímí jíapsi péiya? Türikë johua; huanäi yäura áaposu enchi útilnake. <sup>4</sup> Diosta nésahuim joaka ímí aane, enchi ania báreka. Të juënasi anëteko, máujpë yúmala; kaa kíal am jípure, jume ejparam, jü tékiakame, bueítuk Diosta nésahui yáatebo báreka, juka juénak bem joähui ámechá nóttiria. <sup>5</sup> Huári béchibote áabétuk ito nüpo yúmala, kaa juka kókosi itom ä yáanakëhui jíba májhueka, ál-la juka jíapsi ehuamta kaa chichá machik jípu béchíbo. <sup>6</sup> Bueítuk huári béchibë két impuestom béjtua, juka Diosta tékilta am joaka annakë béchíbo. Yüu tüttim tekipanua, jükái joakari.

<sup>7</sup> Simetem juka enchim huikiriähui béjtua: Jum náu tómi jikimahuäpo, náuhuem tómi jíkima; jume impuestom béjtuaahuäpo, impuestomem béjtua; juka yörisi maachik, akem ä yöre; juka nákuhuka ériahuamta, akem ä nákeka ä ériaka ä bitcha. <sup>8</sup> Katem jábeta huikiriaka tatahua; nánanchem síme emo nákeka ál-la náu aane; bueítuk juka alë Bénasi yoremta nákeke, juka leyta jíapo áman aane. <sup>9</sup> Jü Diosta nesauri ínel jiaahua: “Jubekë karë tábuik juube, jámut junne kunakame kaa tábui yoremta jípunake; katë yore suuhua; katë kía jábetat kaa lütüriata nooka; katë juka kaa em áttia ukule”; entok júchi jü huate Diosta nésahuim, ímirim síme chúppe, ínel ä jíapo: “Juka emo Bénasi yoremta emo Bénasë ä ériaka ä náknake.” <sup>10</sup> Jü yore nákuhume kaabeta kókosi johua; junëli béja hua yore nákeke tua juka leyta jíá páman aane.

<sup>11</sup> Símeta íneli huëpo eme béja át suanake, jü ániachi. Béja yúmala, jü taahuari, kócheke búsaka itom jotenakëhui. Bueítukte én chë júne kaa mékka áu ansaka, jü Señorta itom huériunakëhui, júnakoy itom ä súsualeka taahuarit béppa. <sup>12</sup> Béja mékka tukaari huéiye; jü machiria béja äbo jëla ansime. Én éntokte jum kaa machiku itom attiakáihui tóijnake. Taahuapo nássua huíkorimtem én núnake. <sup>13</sup> Taahuapo rejtemta Bénasite ito núnake, suamsi; kaa jum jaiti machiku entok vino jíhuäpo, jum kaa huéeläpo sánko béj-remta áttiahuäpo junne, kaa tiuraa pajkompo ják rejtihuamta junne, nássuahuäpo junne, emo ée béj-reka jíapsihuäpo junne. <sup>14</sup> Señor Jesucristotate súpetenake, entokte kaa juka huakajta itom huériu bárëu bíchaa jíba kannake.

## 14

### *Diosta súalhuäpo kaa úttiakame*

<sup>1</sup> Juka Diosta súalhuäpo kaa úttiakamta enchimneu ä rúkti báareyo, akem ä mabeta; të katem áamak nok nássua báare tábuiasi jita sualhuamta bétana. <sup>2</sup> Bueítuk maasu én senu símeta jita buabuähuamta buánake; të hua kaa huitti Diostat éame, jüta síarik jita jíba buánake. <sup>3</sup> Jü huakajta buäyeme, kara ä ée béj-reka ä bitcha, juka kaa ä buäyemta. Jü kä buäyeme junne, kara jáchin éaka ä bitcha, juka ä buäyemta, bueítuk jü Dios áapo két ä mabel-la. <sup>4</sup> ¿Jábesu empo, juka tábuik tekoka tekipanuanamta sútuay emo ä yuptituanakëhui? Diosta nésahui johua, kíkteka ö huécheka junne. Jü Señor Áapo nésahue; ä úttiáray ä kéchanake.

<sup>5</sup> Senu kaa síme taahuarim nanäláy tíiya. Huate éntok síme taahuarim nanäláy tíiya. Íneli jíayhuäpo, jáchin ä súal bárëpo, senu ä súalnake, chíktä jíapsimaki. <sup>6</sup> Jita taahuarita empo yöreka Diosta át súaleka, Diosta

béchiibē tüisi aane. Jü jibuáme Diosta baisahueka ä johua. Ánēli kétchi, jü kaa jibuáme Diosta baisahueka kaa jibuá. Tüisi aane, entok jíba Diosta baisahue.

<sup>7</sup> Bueituk ito násuk kaabe áu úttileka ä jíapsi bárēpo áman jíapsinake, entok kaabe júne két ä muk bárēpo áman muknake. <sup>8</sup> Bueituk itapo jíapsáteko, Señorta béchiibote ímī jíapsa; entok itapo kókkoteko, Señorta béchiibote ímī kókkko. Júnēli béjja, jíapsátek junne, ö kókkotek junne, Diosta áttiamtakate ímī aane. <sup>9</sup> Huári béchiibo jü Cristo muukuk entok júchi jíabitek, entok huanái júchi jíapsak, simemmeu yöpo kíkte báreka, kókkolammehui entok jíapsammehui.

<sup>10</sup> Tē empo, ¿jatchiakasē juka em hermaano sítuay ä yuktia? Ö empo kétchi, ¿jatchiakasē juka em hermaano kaitapo bitcha? Bueituk simete áman yeu jáptenake, jum Cristota yáura bíchápo. <sup>11</sup> Bueituk ínel jiojteri: Ínapo tua ájária, ti jiaahua jü Señor.

Sime inou tónommia jáptenake, entok junēli béja simetaka bem teniay Diosta yöreka áu noknake.

<sup>12</sup> Júnēli béja simetaka hupúlaka Diostau yeu jápteka simeta itom yáakähui áu yeu buijnake, júnaköri.

### *Katē juka em hermano jioptua báare*

<sup>13</sup> Júnēlite béja ēni katte itom súttuay jábeta yuktiauk át noknake; ál-late am anianake, kaabe hermaano itot jáhuiteka jum kaa túrikun bíchaa nóttinake. <sup>14</sup> Ínapo Señor Jesústat jíapseka íkái júneria: Ímī ániapo ayukame kaita chícha maachi; tē jábe ímī ayukamta kaa túri tíaka jíapsame, áapörík béchiibo chícha maachi. <sup>15</sup> Tē jü em buäyē béchiibo jü em hermaano sásábuanáteko, júmü béja jaibusē kaa Diosta yore náké páman aane. Katē jaibu kókosí ä johua, em buäyebeyi, juka hermaanota. Huári béchiibo két mukila, jü Cristo. <sup>16</sup> Juka túhuapo enchim jípurēhui, katem jájana kaa huéchiasi áa bétana noktebo. <sup>17</sup> Bueituk jú reytaka Diosta nésahuēhui kaa buáhuame, kaa jita jíhuame, tē ál-la lútúriata táyahuame, yánti jíapsihuame entok Espírítu Santopo al-leehuame. <sup>18</sup> Huá ínēli juka Cristota nésahui joame, Dios áamak al-leiya, entok sime yoremem ä yosireka ä bínnake.

<sup>19</sup> Huári béchiibote béja yánti jíapsaka anhuamta bétana kaa chúkteka tekipanuanake, sime ito aniaka espíritupo yötu béchiibo. <sup>20</sup> Katē jü buáhuamta béchiibo juka Diosta tékil chíbejtia. Sime buáhuame kaita chícha maachi; tē ál-la kaa túri jü yoreme juka jita ä buäyē béchiibo jábeta sásábuaníateko. <sup>21</sup> Huakajta buáhuápo entok vino jíhuápo em hermaano teítituanaketek, ö jita júne ä öomtítuanakepo, ö kómā éetuanakepo, katē ä johua. <sup>22</sup> ¿Empo Diosta súalhuamta jípure? Túri emo béchiibē ä jípure, Diosta bíchápo. Yúmalasi al-leehuamta jípure jü kaa áu bėj-reka jita jehuteriame. <sup>23</sup> Tē jü kaa Diostat éaka jita buáyeme bétte noki át chúchupe, bueituk kaa Diostat éaka ä johua; bueituk jü sime kaa Diosta éehua bétana huéeme Diosta bėj-reka huéiye.

## 15

### *Cristota ejemplotate hueriana*

<sup>1</sup> Ítapo Diostat ehuápo chē úutiakame jume chē kaa úúttiakame aniaka am huériunake; katte juka itom túrēhui entok juka itom áy al-leähui

jíba jonake. <sup>2</sup> Síme ítapo juka itou jëla anemta béchïbo türík jariunake, juka áu tüisi huéchemta, jum Dios huáatihuäpo ä yötunakë béchïbo. <sup>3</sup> Bueítuk Cristo junne kaa juka ä türëhui entok tüisi áu huéchemta jíba yáuhuak; të ál-la juka jïjterita jiäpo Bénasi áu yeu siika: “Jü juénasi emo bétana nokhuame, íno béppa huétchek.” <sup>4</sup> Bueítuk jü bannaataka jauhuey jïjtehuakame, itom yún jita jüneetua báreka ínel jïjtehuak, juka ára boobit-huamta itom jípunakë béchïbo, entok óusi éehuamta, juka jïjtetat suakari. Júnelite al-leaka át boobinnake, juka äbo huémtat. <sup>5</sup> Të jü Dios juka kaa huanti jíapsihuamta áttiakame entok juka buanhuamta yore uuhuame enchim násuk kéchá ayutuanake, juka huépülsi náu éehuamta Cristo Jesústa ä huáatiäpo Bénasi. <sup>6</sup> Júnëli béja síme nánahuit éaka huepülak náu nokaka, Diosta itom Señor Jesucristota Áchay úttílnake.

### *Jü kaa judíommeu nokhuak jü evangelio*

<sup>7</sup> Huári béchïbo, emoem mabeta, jáchisu Áapo Cristo két itom mabela, Diosta lóoria béchïbo. <sup>8</sup> Bueítukne én enchimmeu ínel jiaahua, Cristo Jesús jume judíom aniaseka äbo yepsak, jume áchayhuarimmeu nokta yáari chúpaseka, entok juka lütüriata Diosta bétana huémta machisi bíttebo báreka. <sup>9</sup> Entok jume kaa judíom juka Diosta úttílna äka úttesi yore ä jikolë béchïbo, ä jïjteripo Bénasi:

Huári béchïbo ínapo jume kaa judíom násuk enchi yeu buíjnake, entokne enchi buik-rianake.

<sup>10</sup> Entok júchi ínel jiaahua:

Al-leäem, eme kaa judíom, jü Diosta pueblomaki.

<sup>11</sup> Huanäi júchi ínel jiaahua:

Señortem úttile, síme jume kaa judíom, éntokem kaa chükteka áa bétana buiika.

<sup>12</sup> Isaías éntok júchi ínel jiaahua:

Jü Isaíta nahua áma tahualame basiunake, huanäi reytaka áu tóboktiaka jume kaa judíom sáunake; jume kaa judíom éntok tüisi át jíápseka át boobinnake.

<sup>13</sup> Áapo Dios juka át boobit-huamta yore mákame jü al-leehuamtay enchim tápunianake, entok yánti jíápseka ä súalhuamtayi. Júnëlem al-leaka át boobinnake, Espiritu Santota úttiärayi.

### *Pablota ministerio tekil*

<sup>14</sup> Tüisine jüneiya, hermaanom, enchim jü tühuay tápuniakähui, entok béja yún jita enchim täyähui. Júnëlem béja ára emepola emo ania, jume huatem majtiakari. <sup>15</sup> Én éntokne én ími enchimmeu jïjte, hermaanom, jamakne kaa huéeläpo júne aayuk, íkäi kaa enchim koptia sáhueka enchim áu huáatituaka, Diosta tü eä bétanane íkäi mabet-la: <sup>16</sup> Jesucristota tékil kaa judíommeu bíchaa Diosta evangeliopo tekipanuka. Ínëli jume kaa judíom Diosta bíchäpo tüisi bíttunake. Huanäi jü Espiritu Santo Diosta bíchäpo chichä machik itom úuhua.

<sup>17</sup> Emo jábelhuamtane jípure, Cristota béchïbo, Diosta bétana täyahuamta. <sup>18</sup> Juka Cristota íno huam yári, jukai jíbane ára nooka, kaita entoko, jáchin jume kaa judíom ä nok chúpaka, jíá páman aane, bem nokä pámani entok tékilpo. <sup>19</sup> Diosta úttiärayne machisi am bíttuak, entok jauhuey kaa bit-huamta, Diosta Espiritu úttiäray. Júnëline béja jü buere

joära Jerusalémpo naateka, entok áa huíkola Ilírigo buiaräu tájti, simeta jukaïne jü tü noki Cristota bétana huémtay tápuniala. <sup>20</sup> Ínëline tepa úttiata yáuhuak, juka Diosta evangelio am majtiaka, jum jauhuey júne kaabeta Cristota bétana nokhuakapo, kaa tábuik tékilta yáariari béppa ä tahua íaaka. <sup>21</sup> Ál-la juka jiojterita jiäpo bénasi: Huame jauhuey júne kaabeta Diosta bétana ámeu nok-rim; enim bínnake, huame jauhuey júne kaa áa bétana nokta jikkaj-lame; áachim jünéaka tahananake.

*Pablo buere joära Romau huée báreka nooka*

<sup>22</sup> Íari béchibone kara enchimneu huéeka tatahuay, juebénasi áman huée báreka junne. <sup>23</sup> Tëne én béja, juka ín tékil chúpasuk ími buiärapo, enchim anëu huée bárekane éiya, béja bínhua naateka. <sup>24</sup> Españau sikátekne enchimneu két nóytinake; bueítuk áma huam huéetekne enchim bíchaka áma huam huéenake. Ámane béja enchim-mak al-leesuka, jamak jünem nee böo tóijnake. <sup>25</sup> Én éntokne Jerusaléniu bíchaa hueiye, jume Cristota súaleme tékilta huéchiassi yáa báreka. <sup>26</sup> Bueítuk jume hermaano griegom Macedonia entok Acaya buiaräpom joomo, bem jíapsi türimakim tómita náu tojja jume hermaano chë polobem-meu ä bíttuak, Jerusalénihui jume Cristota sualemmehui. <sup>27</sup> Bempo junëli ä yáa bábarek, katim juénasi ayuk, katákum bempo két ínëli espíritu tékilpo am aniak, juka tü noki bemela Cristota bétana nokhuamta ámeu bíttuaka, jume kaa judíommehui; bempo két bem tómiyi am aníapo yúmala. <sup>28</sup> Júnëli béja ínapo íkái yáasuko, íkái ín huériäu ámeu buísekáteko, enchim huámne huéenake, Españau lúl-la. <sup>29</sup> Túisine júneyia, ínapo áman enchimneu sikáteko, juebenak yún tü huéchiapo Cristota evangelio jípureka, enchimneune yebijnake.

<sup>30</sup> Entokne senu huémta két enchimneu noknake, ín hermaanom, Señor Jesucristota téhuampo entok jü yore nákhuaame Espiritu Santo itom mák-ri, nechem ania, Diostau nokaka. <sup>31</sup> Áapo jü Dios nee anianake, entokne túisi áma yeu huéenake, jume yoreme kaita súaleme Judea buiärapo joomem násuku, entok jü tómmi ín huériähui, jume hermaanom buere joära Jerusalémpo joomo al-leaka ä mabetnake. <sup>32</sup> Entokne ínapo két al-leaka enchimneu yebijnake; áman sikáteko Dios Áapo itom anianake, entokne al-leenake, enchim bíchaka; junëline béja jimyoreka tahananake. <sup>33</sup> Entok jü Dios yánti jíapsihuamta áttiakame síme enchim-maktunake. Júnentunake.

## 16

*Pablota ámeu teboterim*

<sup>1</sup> Hermaana Febeta bétanane két enchimneu nooka, enchim áamak türi sáhueka, jume Cristota súaleme pueblo Cencreapo joomo; diaconisapo tékiak. <sup>2</sup> Akem ä mabeta jum Señorpo, huate santom bénasi. Símepem ä bícha, jita enchimneu ä huáatiähui; bueítuk áapo ket huatem búrum aniala, entok nee junne.

<sup>3</sup> Priscilata entok Aquilatem tebotua; Cristo Jesúsposom ínomak tekipanuala. <sup>4</sup> Jínhua machikun yeu sájjak, nee jínëu bárekam batte bem jíapsihua tärük. Huäri béchibone úttesi am baysahue, entok kaa ínapo jíbba síme

jume iglesiam kaa judíom két ánëli. <sup>5</sup> Jume Cristota sualhuäpo nau anim ä jóapo náu yayajame, akem ä tebotua. Epenetotem tebotua, ín nákéhui, jum Acayapo júri bat Cristota mabetakame. <sup>6</sup> Mariatem tebotua; äapo tüisi tekipanuala, enchim násuku. <sup>7</sup> Andrónicotem tebotua, entok Juniasta, ín huahuajim entok inomak pereesotulame. Ímëine tüisi ériahua jume apóstolim násuku, entokim két íno béppa bínhuatu Cristopo anekari.

<sup>8</sup> Ampliastem tebotua, Señorpo ín nákéhui. <sup>9</sup> Urbanotem tebotua, Cristo Jesúspo itom aniaka tekipanuame, entok Estaquista, ín nákéhui. <sup>10</sup> Apelestem tebotua. Símete béja ä júneria, jáchin machisi Cristota ä súalëhui; Aristóbulota jóapo joomemem tebotua. <sup>11</sup> Herodióntem tebotua, ín huahuay. Narcisota jóapo jomemem tebotua; júmëi béja Señorpo aane. <sup>12</sup> Trifena entok Trifosatem tebotua; júmëi béja Señorta tékilpo aane. Juka tüisi nákuhamta Pérsidatem tebotua; júri két tepa yún áma tekipanuala, jum Señorta tékilpo. <sup>13</sup> Rufotem tebotua, Señorta áma yeu púari, entok ä áyehua, ín áiye kétchi. <sup>14</sup> Asíncritotem tebotua, juka Flegonteta, Hermasta, Patrobasta, juka Hermesta, entok jume hermaanom ámemak aneme. <sup>15</sup> Filólogotem tebotua, juka Juliata, juka Nereota, entok ä huayihua, entok juka Olimpasta entok síme jume santom ámemak aneme.

<sup>16</sup> Símetakem emo tebotua, Cristota sualhuäpo emo nakeka. Síme jume Cristota súaleme ímí joomem enchimmehuum tebote.

<sup>17</sup> Senu huémtane két enchimneu aahua, hermaanom, tüisem ámet suuhua, huame hermaanom násuk yore náikimteme, entok ámet téitihuamta böot óreme, juka enchim Diosta bétana majtiari béj-reka huéiye. Síme íri, katem ámemak emo jípu báare. <sup>18</sup> Julëbena géntem katim Cristota néсахui johua; juka tüisi ámeu huéchemta jíbam jariu báreka éiya, entokim uyjolisi túlisi nokaka kannake, entokim tuata bénasim nokaka am baítaubáreka, jume kaita júneriame. <sup>19</sup> Bueítuk juka Diosta enchim súaleka boojoriähui, béja símekut júneriahua. Júnëline béja ínapo júne al-leiya, ä jikkajaka enchim bétana. Juka túhuata símetane túlisi enchim táya íaa; éláposem juka kaa túrik jak ayukamta kaita júneria. <sup>20</sup> Jú Dios yánti jíapsihuamta jípureme láuti jëla juka Satanásta kóm tátabnake, enchim guókim bétuku. Jú Señor Jesucristo Áapo jíba enchimmaktunake, túhuata enchim maksimeka.

<sup>21</sup> Timoteo enchim tebotua, inomak aneka tekipanuame, entok Lucio, Jasón entok Sosípater, ín huahuajim.

<sup>22</sup> Ínapo Tercio, Pablota bétana íkái jíofterita johuame, ínapone két Señorpo, enchim tebotua.

<sup>23</sup> Gayo enchimneu tebote, nee ä jóapo mamabetame, entok símem jume Cristota sualhuäpo nau anim. Erasto enchim tebotua, municipiopo tesorero, entok jú hermaano Cuarto.

<sup>24</sup> Jú Señor Jesucristo, Áapo jíba enchimmaktunake, túhuata enchim maksimeka. Júnentunake.

### *Diosta úttileka ä yosirë*

<sup>25</sup> ¡Áapörík juka Diostate yosireka ä úttile! ¡Bueítuk ára yore huitti éetua, ín evangelio jíá pámani, entok Jesucristota bétana itom nokähui! Jú Dios jita benak yoremem bétana naíkialäu yeu machiriakame, jú jauhuey naateka éсотaka ayukay, ániata kee im yáahuay naateka. <sup>26</sup> Të én béja



yeu bötela, entok jume profeetam jïojterimak, Diosta jíbapo béchïbo nésahuepo, sïme yorememmeu áu täyatebok, entok ä súaleka áma bem annakê béchïbo.

<sup>27</sup> Jü huépülaytaka Áapola Dios, entok sïmeta jüneriame, Áapörík béchïbo jü ujoyória Jesucristota huám ámani jíbapo béchïbo! Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Bat Huëpo Jiojtekähui Jume Corintiommehui

### *Tebotehuame*

<sup>1</sup> Pablo, Jesucristotau apóstoltu iaahuaka núnuri, Diosta júnel ä huáatiäpo ámani, entok jü hermano Sójtenejtáamak náuhui, <sup>2</sup> ikay cartatane jiojte buere joära Corintopo jomemmehui jume Cristota sualhuäpo nau anim béchibo, jume Cristo Jesústa nésauro jo báreka bempoa emo jípurremmehui, jume ják júne anemmak nau yeu púataka täyahuame itom Señor Jesucristota tehuampo au nokame, jü itom Señor entok bempörimmehui. <sup>3</sup> Diosta tü eäu entok yánti jiapsihuame enchimmaktunake, jü Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota Áchay bétana.

### *Diosta baysaihuame*

<sup>4</sup> Ínapo jíba Diosta baysauhue enchim béchibo, juka Diosta tü eäu enchim mikhuakä béchibo jum Cristo Jesúsopo. <sup>5</sup> Bueitukem áapörikut yún jita tühuatem jípurek, nokpo entok yún jita jüneriahuäpo. <sup>6</sup> Jü noki Cristota bétana nokhuakame béja enchimmet au chüpalataka tahuala. <sup>7</sup> Jü jita ára johuame Diosta enchimmet jünakteri síme enchimmet ayunake. Huanärem béja kaa jáchin éaka ä boobinnake, juka Señor Jesucristota äbo yebijnakëhui. <sup>8</sup> Áapo Dios ket kutti ehuamta enchim máknake, simeta chúpëu núkisi. Júnëli béja kaabe kaita juënak enchimmet téunake, júnaköri itom Señor Jesucristota yepsayo. <sup>9</sup> Dios ä bárëpo kaa amáu notte, áapörük huamem nunuri ä üusi Jesucristo itom Señortamak enchim jiapsinakë béchibo.

### *¿Jachu jü Cristo au näikimtela?*

<sup>10</sup> Senu huemtane, ket enchimneu aahua, hermaanom, itom Señor Jesucristota tehuampo, hupülak jibem nau nooka simetaka, natepua anhuame kaytatunake enchim násuku, al-lem tülisi nanabeu aneka huépülaik nau eiya entok hupulsi eaka. <sup>11</sup> Bueitukne enchim bétana ettejorihuak, ín hermaanom, jume Cloétamak huerim bétana, jänitukem nau omteka nátepua emo jípure. <sup>12</sup> Juka enchim násuk huemta bétanane enchim tejhuabáare ínel enchim jiapo: “Ínapone Pablotamak huéiye”; ö “Ínapo entok Apoolostamaki”; “Ínapo entok Perotamaki”; ö “Ínapo entok Cristotamaki.” <sup>13</sup> ¿Jachu Cristo au näikimtela? ¿Jachu jü Pablo enchim béchibo kúrusit poponhuak? Ö ¿jachem Pablota tehuampo batöhuak? <sup>14</sup> Diostane baysauhue enchimne kaabeta batöla, juka Crispota entok Gayota jíbba, <sup>15</sup> bueituk Pablota tehuampon batöri ti kaa enchim jáaunakë béchibo. <sup>16</sup> Kenne Estéfanasta familiapo jomeme batöla; jume huatemmeune kaa huate jaamakne huatem ket batöla. <sup>17</sup> Bueituk Cristo kaa nee batö iaka nee yeu puuala, ál-la evangeliota nee nok sahueka nee núnula; kaa ímí ániapo jita buere täyahuamta nokta hueriaka, Cristota kúrusit múkukau kaa kom tahuaria béchibo.

*Cristota, úttiära entok Diosta bétana yún jita täyahuame*

<sup>18</sup> Bueituk ìri noki Cristota kúrusit poponhuakähui emo tärulame béchïbo rokorapom ä jïpure, të jume jineurim béchïbo, Diosta uttiära.

<sup>19</sup> Bueituk júnêl jïjterì:

Jume jita täyame, juka bem täyaune kaytasi yáanake, juka jüneehumta bem tayaune yeu tahuarianake.

<sup>20</sup> ¿Jakusu aane jü jita áu täyáa tíame? Entok jaksu aane jü escriba, entok jaksu aane jü buéresi jita nokame, ¿jachu kaa Dios jume ániat jiápsaka jita emo täaya tíame rokuapo tahuariale? <sup>21</sup> Bueituk Diosta bétana jita täyahumta, jume ániat jiápsame bem jita täyapom katim Diosta tatáyak, Dios ä tutürek ä súaleme jinëu béchïbo juka Diosta noki nokhuäpo rokuapo jipuhumta huam am jinëu báreka.

<sup>22</sup> Bueituk jume judíom señalim aahua, jume griegom entok tuísi jita täyahumta jïba jaria; <sup>23</sup> të itapo Cristota kúrusit poponhuakamta jïba nooka, jume judíom béchïbo at teitihuame, jume kaa judíom béchïbo entok rókoora; <sup>24</sup> të jume núnurim béchïbo, judíom ö griegom, Cristo, Diosta uttiära, entok jita täyahume Diosta bétana huéeme. <sup>25</sup> Bueituk jü Diosta bétana rokuapo tayahuame, yoremraata béppa chë jita täyahua, entok jü Diosta bétana kaa úttia, yoremraata béppa chë úttiak. <sup>26</sup> Tüisem at suuhua, hermanom, Diosta betanem yeu púataka núnurim, eläpösem kaa jaikika junëli jita täya yoremem eäpo ámani, entok jume yaüra uttiäta jïpureme jüne kaa jaiki, entok yörihumta jipureme jüne kaa jaiki. <sup>27</sup> Ál-la, Dios jume kayta bejreme yeu púhuak, jume jita täyame tüsi tahuaria báreka, entok jume kaa úttiakame yeu púhuak jume úttiakame tüsi tahuaria báreka. <sup>28</sup> Juka simekut jïköt maachika kaitäpo bit-humta Dios yeu púhuak entok juka kaitäpo jipuhumta, juka simeku naïkiahumta kaitäpo tahuaria báreka, <sup>29</sup> bueituk junëli kaabe áu úttilnake Diosta bichäpo. <sup>30</sup> Të áapörìk béchïbo emëe Cristo Jesús po aane, áapörìk béchïbo jita täyahumta Dios itom makka, Diostau bíchaate lútula jiápsihuäpo naïkiatataka tahuala, entok santosi jiápsihuäpo, entok jinëuriata áa béchïbo jïpureka. <sup>31</sup> Juka jïjterita jiá bënasi: “Jü áu úttileme, jum Señorpo jïba au úttilnake.”

## 2

### *Cristota kúrusit poponhuakäu nokhuame*

<sup>1</sup> Én éntoko, hermanom, júnakoy enchimneu noiteka juka Diosta ára jita joaune enchimneu nok báreka, kanne nokta uiyorik nokak entok jita taayahumta. <sup>2</sup> Bueituk huitti nokhuäpo enchim násukne, kayta entok jünëriabáarek ál-la Jesucristota jïbba, kúrusit poponhuakamta. <sup>3</sup> Entokne enchim násuk anek úttia lútilatataka, entok tuísi maujrimey ino yöaka; <sup>4</sup> jü ín noki entok jü Diosta nooki enchimneu ín nokakähui, kaa jita täyahua pámanne enchim át jünetuak, ál-la Diosta Espíritu úttiärayi, <sup>5</sup> bueituk jü enchim Dios eaü kaa yoremem jita täyäpo nahuanake, ál-la Diosta úttiärapo.

### *Diosta Espírituta huam yeu machílame*

<sup>6</sup> Tëte nau ä ettejhua jöbe, jume yúmalasi emo jïpureka jita täyammaki, të kaa imi ániat jita taayahua pámani, entok kaa jume ániat rey nesaupo nesaunakeme bënasi, bueituk imëri kókkonakemme. <sup>7</sup> Tëte juka Diosta bétana jita täyahumta nau ettejjo, juka huatem bétana

kaa jüneriahuamta, juka jita täyahuäpo esota, ikäri, ániata kee yahuay náateka Dios ito béchibo, ä naïkiak, jum símek béppa ujjoriku itom looria béchibo. <sup>8</sup> Ikäri jume im ániat rey nesauta jipunakeme katim ä täyak, bueitukim ä täyakatek, kaibum kúrusit ä popon eiyey, juka looriapo Señorta. <sup>9</sup> Të ál-la ínel jiojterita jiä pámani:

Juka pusimmei kaa bit-huakähui, entok nakammey kaa jikkaijuakahui, entok yoremta jiápsipo kaita tahualata, Dios ä erialatukay huame áapörík ä nakeme béchibo.

<sup>10</sup> Të Dios, Espírituy ítou yeu ä mächiriala; bueituk jü Espiritu símekut suaka át jüneiya, bueituk mekka kom Diostat ayukamta junne.

<sup>11</sup> ¿Tëe jábe yoremesu, juka yoremtat ayukamta jüneria? ¿Jachu kaa jü yoremta espiritu at aneme? Ínëli kétchi juka Diostat ayukau kaabe ä jüneriak, jü Diosta Espiritu jibba. <sup>12</sup> Ítapo entokte kaa juka ániat espírituta mabet-la, ál-la juka Espiritu Diosta bétana huemta, bueituk juka Diosta itom makakau jüneria béchibo. <sup>13</sup> Íaribéchibote ä nooka tè kaa juka nokta yoremem jita täyaka yore majtia pámani, ál-la juka Dios Espírituta yore majtia pámani, juka Espiritupo huemta Espiritupo ä tahuariaka.

<sup>14</sup> Të jü yoreme kia ä jiápsapo kara at jünéaka tatahua jü Diosta spirituchi, bueituk áa béchibo rokopo bittu. Entok kara ámet jüneiya, bueituk at suaka Espirituta eäpam át jünetunake. <sup>15</sup> Të jü Espiritu Santota eäpáman jiápsame símekut jüneiya, tè juka jünehuamta áapo huateme bétana kaa ä mabeta. <sup>16</sup> Bueituk: “¿Jábesu juka Señorta eäü jüneriak? ¿Jábesu ä majtianake?” Të ítapo juka Cristota eäute jipure.

### 3

#### *Diostamak tekipanuame*

<sup>1</sup> Íaribéchibo ínapo hermanom, karane Espiritu Santota eäpáman jiápsame bénasi enchimneu nooka, ál-la kaa Dios huateka enchim eä bénasi, entok Cristotat ehuäpo ili usim bénasi. <sup>2</sup> Lechimne enchim jütuak, tè kaa buähuamta, bueitukem ketune kaa áma yúmay, éntokem én júne kaa áma yúma, <sup>3</sup> bueitukem ketune enchim eäü johua; emoem naïbuke, éntokem nau omteka nau nassua, ¿jachem kaa ínëli juena ehuamta jíba johua? Éntokem yorem ehuamta joaka jíba rejte. <sup>4</sup> Bueituk enchim násuk senu ínel jiaahua: “Ínapone lutüriapo Pablotamak huéiye”, jü senu entok: “Ínapone Apolostamak huéiye”, ¿jachem kaa ínëli yorem ehuamta jíba johua?

<sup>5</sup> Huanäisu, ¿jabesa jü Pablo entok jü Apolos junne? Jachu kaa jume Señorta nesahui joame, imey nokakápamanem ä súsualek, imí huam natepola jü Señor huehuëpulam enchim ä makak. <sup>6</sup> Ínapone eechak, Apolos entok ä báatuak; tè Dios ä síutuaka ä yötutuak. <sup>7</sup> Ínëli jü echákame entok ä báatuakame kaytam tua bejre, ál-la Dios ä yötutuakame. <sup>8</sup> Ínëli jü echákame entok ä báatuakame huepulsim nau hueeri, eläposum chúkula huepülaka bem kobakäu makna, jachin juka tékilta bem yáakä pámani. <sup>9</sup> Bueituk ítapote Diosta tekipannualerom, eme entok jü Diosta tékkil, jume karim yáataka Dios attiärimme. <sup>10</sup> Jum arayhuäpo Diosta nee ä mak-lä pámani, ínapone ingeniero ára kaatemta benna.

Juka teta nahuatane áma yetchak, iäri béppa entok täbuika ä béppa kaatenake, të natepola huepülaka tüisi at suanake, jachin nat béppa bem kaatehui. <sup>11</sup> Bueituk kaabe täbui teta nahuata ára áma öre, juka áma oreta béppa, iri jü Señor Jesucristo. <sup>12</sup> Bueituk iri tetta nahuata béppa, jabbe sahalik entok tosalik teta buaniata kaateme, entok ujjoli tetammeyi, pino kutayi, juya sääyi, entok kia chukiï junne, <sup>13</sup> jü tekkil huehuëpulam yáakäü jüneriataka tahuanake; huäri taahuari: ä jüneriatebonake, bueituk jü taji beeteme yeu ä machirianake; jü tekkil huehuëpulam yáakäü entok taijpáman yeu siika türika o kaa türika tahuanake. <sup>14</sup> Jü tékil jabeta nat béppa kaateka yakáu turika tahuakatek, ä kobakau mabetnake. <sup>15</sup> Jü tekil jábeta yáakäü tajakátek, áapo simeta tarunake, të áapo jineutaka tahuanake, taij bëtepo yeu buittekam ténasi.

<sup>16</sup> ¿Jachem kaa jüneiia juka enchim takahua Diosta ä tiöpokähui, jü Diosta Espiritu entok enchimmet aane? <sup>17</sup> Jábe junne juka Diosta tiöpo kaitäpo tahuariakatek, Dios ket áapörík kaitäpo tahuarianake, bueituk jü Diosta tiöpo, enchim takahua, Diostau bíchaa santosi naïkiari.

<sup>18</sup> Kaabe áu baytaünake; jábe junne enchim násuku ími ániapo ayukamta au täya tíame, kayta täyamta bénasi áu jípunake, chë yúmalasi simeta täya béchibo. <sup>19</sup> Bueituk jü sime ími buíapo jita täyahuame Diosta béchibo kia kaa säära; bueituk jiojtetaka örek: “Bem jita täyaka emo buérialëpo Dios am jioptuaka am tojja.” <sup>20</sup> Júchi entok: “Jü Señor jüneiia kia ä bejatukähui jume jita täyaka eähui.” <sup>21</sup> Ínëli, kaabe yoremem bétana au útilnake, bueituk simetem eme attiak: <sup>22</sup> eläposu Pablo, eläposu Apolos, eläposu Peero, eläposu jü ánia, eläposu jíapsihuame, eläposu kókkohuame, eläposu jü én hueri, eläposu jü chúkula hueenakeme, simetem attiak. <sup>23</sup> Enchim entok Cristo attiak, Cristota entok Dios.

## 4

### *Jume apóstolim tekkil*

<sup>1</sup> Ínëli, jume yoremem Cristotau tekipanualerompom itom jípunake, entok juka Diosta ehuil jípurëpo ministerio tékilta joame bénasi. <sup>2</sup> Én entok ínëli türi, jum ministerio tékilta johuäpo úttia, huepülakam huitti eaka áma bittunake. <sup>3</sup> Ínapone enchim bétana kaa yun yäura bithuamta jípure, entok tribunal yäura bétana junne, bueituk ínapo júnene kara ino yuktia kaa tüisi ino aane tiaka. <sup>4</sup> Kaa türikne ín jíapsipo kaita jípure jiobe, tëne kaa iäri béchibo tü yórempo ino naïkia, të jü Señor, áapo yäura bithuamta nee makka. <sup>5</sup> Inentakem, kaabetat kia nooka tiempota kee yúmayo, Señor áapo yepsakátek, juka esota entok kaa machiku ayukamta bittebonake, entok juka jíapsi ehüäpo ayukamta jüneriatebonake; huanäi huehuëpulam ä mabetnake Diosta am útilnakähui.

<sup>6</sup> Të ikäri, hermanom, ejemplone enchim ä tejhua, ino bétana entok Apolosta bétana, enchim ín nakë béchibo, bueituk itom bíchakem jünenake, kaa juka jiojteta béppa enchim enakhëui, jachinai jünem huepulam buérialinake täbuik entok kaitäpo binnake. <sup>7</sup> Bueituk, ¿jábese huatem násuk, béppa enchi ketchak? Entok jü em jípurëhui, ¿jitasë kaa mabet-lataka ä jípure? Entok ä mabet-latukáteko, ¿jatchiake ái emo buérialë, kaa ä mabel-latukamta bénasi?

<sup>8</sup> Enchimmeu béja kayta bëye, bejem riikom, éntokem itot kaa huijuteka reeyim, ¡türi eiyey eme reeyimtuko, itapo ket ínëli enchimmak reyimtaka nesau eiyey! <sup>9</sup> Bueituk inen nee eiya, jume apóstolim simeta chupëpo, Dios ániau itom yeu jabuala, kókkohuamta itot chupabahuamta Bénasi, ínëlite buérialihuaka ániat bithua, ángelesim entok yoremem bétana. <sup>10</sup> Cristota itom naké béchibo, itapo katte susuaka bithua, eme entok Cristota sualuápo susuak; ítapote úttia lütüla, eme entok úttiak, éme yörihuakem bithua, itapo entok kaa bibitpeehua. <sup>11</sup> Én tajtite tebaüre, entokte baí kókkko, katte sankok, jópemette chonhua, entokte kaa jouhuak. <sup>12</sup> Lottekate tekipanua itom mamammeiyi; entok béttesi ítot nokhuaí junne, ítapote Diosta tü eäu am netanria, jájanate jiokot johua, tēete yanti eaka ä mabeta. <sup>13</sup> Jájana itot nokhuay junne, Diostaute am nok-ria, jume ániat jiápsame entok én tajtim chukta Bénasi itom bitcha, juka simem kaa huatiahui.

<sup>14</sup> Kanne enchim tiutua báreka ikäi jiojte: ál-la enchim üusekam ténasi entok enchim nákekane kutti nooka. <sup>15</sup> Eläposum diez miltaka enchim majtiä Cristota bétana, kaibem yún áchayrim jipunake; bueituk Cristo Jesúspo ínapone enchim usiak evangeliopo. <sup>16</sup> Én entokne enchimmeu ujbuanna, ín ino nüýe Bénasem emo nüye.

<sup>17</sup> Íari béchibone Timoteota enchimmeu bittua, íri Jesucristota sualuápo ín üusi tüisi ín nakëhui, kaa amáu bíchaka Cristotamak hueme, áapo enchim au huatituanake jachin ín ä joähui juka Cristota tekkiil, entok jachin síme kätana ín am majtiähui jum Cristota sualuápo nau anim anëpo. <sup>18</sup> Tē huate entok tüisi emo buérialé, bueituk jauhuey júne kaa enchimmeu nee huee máchilem tenasi. <sup>19</sup> Tēne laüti enchimmeu hueenake, Señorta inel eäyo, entokne ä jünerianake, tē kaa juka nokta jíbba, ál-la jume emo buérialéka úttiata mabet-lame. <sup>20</sup> Bueituk jü Diosta rey nesauri, kaa nokpo jíba huéiye, ál-la uttiáramaki. <sup>21</sup> ¿Jitasem huatia? ¿Enchimmeune hueenake jibebiaka, ö yore nákuápo, entok espíritu yanti jiápsihuápo?

## 5

### *Kaa türik bétana yaura bithuame*

<sup>1</sup> Lütüriapo enchim násuk jikkaijtu jü kaa türi, íri kaa türi jume kaa judíom násuk júne kaa jikkaijtu; ínëli hueepulakätuk enchim násuk ä huaímáiyé jípureka áamak jiápsa. <sup>2</sup> ¿Emem emo jikau cha buérialé, jachem kaa jiokot tiusi eepo yúmala? Bueituk juka ikäi yakamtem enchim násuk pakun yeu huikke. <sup>3</sup> Lütüriapone, ín takahuápo kaa enchimmak aane, tē ín espíritu ál-la, ínëli enchimmak aneka juka ikäi yakamta yäura böota náa mak-la. <sup>4</sup> Itom Señor Jesucristota tehuampo, ín espíritu makem emo nau tojja, entok itom Señor Jesucristota úttiáramaki. <sup>5</sup> Huanäi íri Satanásta mampo toijna, juka kaa türik at ayukamta lutinaké béchibo, bueituk huári tahuarit, juka Señorta yepsay ä espírituhua jinëutuna.

<sup>6</sup> Jü enchim emo buérialéu kaa türi. ¿Jachem kaa jüneyia: “Jü levaduura ilikkika junne, síme tujta huechia tabbe”? <sup>7</sup> Levaduura binhuatumta bétanem emo tüte, bemela tusitaka ä tahuanaké béchibo, kaa levaduura, bueituk jü itom pascua Cristo, béja ito béchibo kúrusit poponsuak. <sup>8</sup> Inëlite pajkonake, kaa levaduura binhuatuupo, entok kaa

levaduura jüena ehuäpo, ál-la panim kaa levaduuraikäpo entok lutüriapo tü jiäpseka.

<sup>9</sup> Enchimmeune jiojtesula, katem ámemak emo türe, jume kaa emo jubeka nau jiäpsammaki. <sup>10</sup> Karem tokti emo omoute, jume imi ániat nau jiäpsaka kaa emo jubekammaki, ö jume uttesi tomita ukulemmaki, ö ekbualerommaki, entok jume jita júne dios tiaka ä yöremmaki; bueítuk ä ínëlitunakey úttiätü eiyey ániat enchim yeu sakanakëhui. <sup>11</sup> Al-lane enchimmeu jiojte, kaa enchim ammemak emo türi sáhueka, jume emo hermanom tiaka, të kaa emo jubeka nau jiäpsammaki, entok tomita úttesi ukulemmaki, entok jita júne dios tiaka ä yöremmaki, entok jü bette nokta nokamtamaki, entok jü vino jilerotamaki entok jita eëkbualerotamaki; jü ínëli jiäpsammaki, katchan jünem ámemak jibuäpo yúmala. <sup>12</sup> Bueítuk jume päkun aneme, ¿jita lutüriatasune jípure, kutti lútula am jíapsi sáu béchibo?, ¿jachem kaa jume huaijhua aneme, emëe kutti lútula jíapsi sauhue? <sup>13</sup> Bueítuk jume pakun aneme, Diosta nok yäura ámet chupnake, juka jüena eaka jiäpsamta yeuhuem ä beeba enchim násuku.

## 6

### *Juez kaa Dios huatemta bíchäpo nassuahuame*

<sup>1</sup> ¿Bueítuk emëe enchim násuk jabetamak kaa tüisi tahualataka jita nau tüte baahuay juezta bichäpem emo yeu totoja, jume Cristota sualhuäpo nau anim bíchäpo emo yeu toijmachika junne? <sup>2</sup> ¿Jachem kaa júneiya jume Cristota sualhuäpo nau anim ániat jiäpsame yäura bittebonakëhui? Buëituk ínëli jume ániat jiäpsame enchim am yäura bittebonakei, ¿jachisuntukem ikäi kaa tua buere machik kaa obiachik kara rutuktia? <sup>3</sup> ¿Jachem kaa júneiya jume ángelesim bette nokta itom amet chupanakëhui? ¿Të, chë junne, juka imi ániat ayukamta? <sup>4</sup> Bueítuk emëe juka imi ániat ayukamta yäura bittebotek, ¿jatchiakem jume Cristota sualhuäpo nau anim kayta áma júneriamta yäura yetcha? <sup>5</sup> Enchim tiunakë béchibone ínel jiaahua, ¿jachu enchim násuk huepülaka júne kaabe, kooba suakari, ä hermanom násuk juka kaa tüisi huetma rutuktia béchibo? <sup>6</sup> ¿Të senu hermano tábui hermanotamak yaurapom emo yeu toijlataka nau nok nassua, të íkärím johua Diosta kaa súaleme bíchäpo?

<sup>7</sup> Ínëli béja lutüriapo, kaa türi jü enchim násuk nau nok nassuahuame, ¿jatchiakem kaa yanti eaka ä mabeta juka enchim bej-reka johuamta? ¿Entok enchim jita úhuamta? <sup>8</sup> Të emëe huatemem bej-reka jita am úhua, jume hermanom junne.

<sup>9</sup> ¿Jachem kaa júneiya jume lútula huetma kaa joame, kaybum áman kimunake jum Diosta reyta neshuëhui? Katem ä öbia; jume kaa emo jubeka nau jiäpsame, jume tattábui diosim yöreme, jume kia jábe jámutta kaa jubeka áamak jiäpsame, jume yorememtaka jáamuchim bénasi emo nüyeme, entok ä bénasi yoremamtak au jípureme junne. <sup>10</sup> Jume ekbualerom, jume uttesi tomita ukuleme, jume vino jilerom, jume béttesi jabetat nokame, jume baitäupo jabeta jita úhuuame junne, imëri kaybum áman kimunake jum Diosta reyta neshuëpo. <sup>11</sup> Emëe huate ínëli jiäpsay; të énem béja baksiari, entok Diostau bíchaa naïkiatata santosi yáari, Señor Jesucristota tehuampo lútula hueme enchimet yáari, entok itom Diosta Espirituyi.

### *Jü takahua santosi yáari*

<sup>12</sup> Síme ino béchibo türi jiobe, të kaa síme ára yáatu; síme ino béchibo türi jiobe, tëne kayta bétana ino yuyüitebonake. <sup>13</sup> Jü buáhuame topata béchibo, jü topa entok buáhuamta béchibo, të imey nahuichim Dios kaytasi am tahuarianake; të یری takahua kaa emo jubeka nau jíapsihumta kaa ay ä yáa béchibo, ál-la یری taka Señorta béchibo, jü Señor entok ikái takaata béchibo. <sup>14</sup> Dios entok, juka Señorta toboktiakame, itom ket toboktianake ä úttiärayi.

<sup>15</sup> ¿Jachem kaa jüneíya bueítuk itom takahuam, Cristota takaamak huépülsi nauhuam órekähui? ¿Jachune jume Cristota takahuammet hueri nüka, jámutta takahua yorememmak ehuil au türemtat am chaanake? Èe kia jita béchibo junne, kaybu. <sup>16</sup> ¿Ö jachem kaa jüneiya jü ilebenak jámuttau rukteme, huepul takahuapo áamak ä tatanuáhui? Bueítuk jü jiojteri ínel jiaahua: “Nahuichikam huépülak nau takahuanake.” <sup>17</sup> Të jü Señorta eápáman jíapsi báreka au rukteme, huepul espíritupo áamak tahuhanake.

<sup>18</sup> Juka kaa emo jubeka nau jíapsihumtem tojaka sakka, jü täbui kaa türi yoremta jojoau kaa ä takahuapo yeu huéiye, të jü jámutta kaa jubeka áamak böyeme, ä takahuabet kaa türük johua. <sup>19</sup> ¿Jachë kaa jüneiya juka enchim takahua Espíritu Santota ä tiöpokähui, یری enchimmet aane, éntokem Diosta bétana ä jípure, éntokem emée kaa emo attiak? <sup>20</sup> Bueítukem bejhuapo jinnurí; enchin takahuápem Diosta úttile, entok enchim espíritupo, íméri Dios attiärimme.

## 7

### *Jubiahuápo emo consejohuame*

<sup>1</sup> Juka huatek bétana enchim ínou jiojtekahui. Jü yoremta béchibo chë türi eiyeey kaa jámutta nüko. <sup>2</sup> Të kaa emo jubeka nau jíapsihumta ito násuk ayukä béchibo, elapo yoremem huépulam jubnake, jume jáamuchim junne huépulam kunanake. <sup>3</sup> Jü jubekame jámutta kaitápo siroktuaka yúmalasi ámak jíapsinake, alé bénasi kétchi jü jammut ä kunáamaki. <sup>4</sup> Jü jammut ä takahua kaa yeeka, ál-la ä kunahua jíbba, entok kétchi jü yoreme ä takahua kaa yeeka ál-la ä jubiahua jíbba. <sup>5</sup> Katem emo koptia báreka éenake, al-lem nanabeu eaka chubala emo tojja, bueítuk oraciompo Diostáamak am báreka, huanárem chúkula huepülsi júchi emo nau toijnake, Satanásta kaa enchim jioptuanakë béchibo. Jum emo ukulhuapo kaa enchim úttiakabéchibo.

<sup>6</sup> Tëne ikái consejota enchimmeu nooka, të kaa nesauta bénasi. <sup>7</sup> Síme yorememne inobénasi emo nütua peiya, të kaa simetaka Diosta bétana ä mabet-la juka kaa jubeka bem jíapsinakëhui, lutüriapo hueepulaka ínëli, jü senu entok täbuási.

<sup>8</sup> Tëne ínel ámeu jiaahua, jume kee jubemmehui entok jume jokoptu-lammehui, bueítuk amebéchibo chë türi eiyeey inobénasi tahuakateko. <sup>9</sup> Të jume kaa jubeka ára jíapsihumta, Diosta bétana ä mabet-latuko, jubëem, éntokem kuuna. Bueítuk chë türínake. Jume kaa emo yüeka kaa tüisi ayunaketeke.

<sup>10</sup> Jume emo jubeka nau jíápsame, nesautane am makka, të kaa ínapo, ál-la jü Señor: Jü jámmut ä kunahua kaa toijnake; <sup>11</sup> ä tójakátek, kara



kunaa, të ä kunabeu notteka ára au jiokore; entok jü jubekame ä jubi kaa toijnake.

<sup>12</sup> Ínapone jume huatemmeu ínel jiaahua, të kaa jü Señor: jábe hermano kaa Dios huatemta jubekame, të jü jámut ínëli áamak jíapsibarëteko. Kara ä tojja. <sup>13</sup> Senu jammut, kaa Dios huatemta kunakátek, të jü yoreme ínëli ámak jíapsibareteko. Kara ä tojja. <sup>14</sup> Bueítuk jü kunari kaa Dios huateme, juka jámmutta Dios huate béchibo, áapo Diosta tü eäu jípunake; jü jámut kaa Dios huateme entok ä kuna Dios huate béchibo áapo Diosta tü eäu jípunake, bueítuk täbuiasi enchim aaney entok, jume enchim úsim katim Dios huateka tahuanake, të enim Diosta tü eäu jípure. <sup>15</sup> Të jü kaa Dios huateme äü naíkimtekateko, Akë ä tojja. Bueítuk nahuichikam karam úttiapo nau aane. Ä inelituko jü hermano o jü hermana beja búttiátunake, bueítuk yanti eäu Dios itom núnula. <sup>16</sup> Bueítuk, ¿jáchise jüneiya, empo jámmut, jáamak jü em kuuna jinëutaka ä tahuanakëhui? ¿Ö jáchise jüneiya, empo kunahuari, jáamak jü em jubi jinëutaka ä tahuanakëhui?

<sup>17</sup> Të jáchin hueepulaka Diosta ámet ä naíkimtekapo ámani, entok jáchin Diosta am núnukápo ámani ínëlem ä yauhua, íkáine síme jume Cristota sualhuápo nau animmet nesahuek. <sup>18</sup> ¿Bueítuk jábe circuncionta jípureka núnuhuak? Circuncionte jípureka taahua, ¿të jábe kaa circuncionta jípureka núnuhuak? Kaa au circunsidaruanake. <sup>19</sup> Jü circuncion kayta bejre, entok jü kaa circunsidaruahume junne, ál-la jü Diosta nésahui ériahuame. <sup>20</sup> Huehuépulaka jáchin Diosta bétana bem nunuhuakapo, junëlim tahuanake. <sup>21</sup> ¿Jachë nenkitake tekoka núnuhuak? Katë jáchin eiya; të empo jum em nenkihuakapo ára emo yeu huíkëtek, Akë ä jaria. <sup>22</sup> Bueítuk jü nenkitaka tekoka, Señorta ä núnuko, búttiataka tahuanake, ínëli këtchi jü búttiataka núnuhuakame, Cristotamak sumataka tahuanake. <sup>23</sup> Bejhuapëm jinnuri, katem júchi yoremmeu emo nenkaka am teko bare. <sup>24</sup> Ínëli, huehuépulaka, hermanom, jachin jíápsaka núnuhuakatek, junëli au nüyeka jíápsinake Diosta béchibo.

<sup>25</sup> Jume kee kuname béchibo, kanne nesauta jípure Señorta bétana, tëne ín eäu enchim tejhua, juka Señorta yore nak jiokolëpo ä jajam-latakane, Cristotat jíba eiya. <sup>26</sup> Imí huamne tü ehuamta jípure, juka itou ayukamta obiachi béchibo, bueítuk jü yoreme tüisi ayunake ä aane bénasi tahuakáteko. <sup>27</sup> ¿Jachë jámuttamak emo súmala? Katë emo búttia báare. ¿Katë jámuttamak emo súmala? Katë jub báreka eiya. <sup>28</sup> Të empo jubekátek, katë kaa tüisi ayunake; entok jü jamut beme kunakátek kaybu kaa tüisi ayunake, të ímechiri jü jiokot emo bit-huame takahuapo ámet ayunake, të ínapo íkáine kaa enchim jipu ía.

<sup>29</sup> Tëne ikái nooka, ín hermanom: Jü tiempo kopela aane. Én entok bat bitcha, jume jubekame, kaa jubekamta bénasim emo nüpo yúmala; <sup>30</sup> jume buaname entok, kaa buanamta bénasi; jume al-leame entok, kaa al-leamta bënasi; jume jita jinnume entok, kayta attiakamta bënasi. <sup>31</sup> Entok jume imí ániat ayukamta musauleka ä joame, katim ä joamta bënasi emo núnake, bueítuk jü ániat ayuka uyjori béname lülüte.

<sup>32</sup> Kaa yúmaisine kaa enchim emo bit ía. Jü kaa jubekame jáchin jum Señorta nesaupo ä annakeu jíba huatia, entok jachin juka Señorta ä al-

letuanakêhui; <sup>33</sup> të jü jubekame, ániat ayukamtat jíba kaa yúma, ä jubi al-letua báreka. <sup>34</sup> Ínëli ámet júnakiachi jü kunakamtachi entok kaa kunakamtachi, jü kaa kunakame jum Señorta nésaupo ä annakeu jíba kaa yúma, entok jachin Señorta bíchäpo huepulsu au ä jipunakêhui, taakapo entok espíritupo; të jü kunakame juka ániat ayukamtat jíba kaa yúma, ä kunahua al-letua báreka.

<sup>35</sup> Ikaíne nooka tüisi enchimeu huenakê béchibo, të kaa obisi enchim emo bínnakê béchibo, ál-la huéchiapo entok simeku türük joaka, entok inëlem kaytat obisi eaka Señortau ruktinake.

<sup>36</sup> Të jábe ínel eäteko: Jü ín mala béja yöhue ä kunanakeu huasuktiriam at siime. Béja au kunatuapo yúmala, ä yáa bareu yanake, kaa Diosta bejre, eläpo kunanake. <sup>37</sup> Të senu ä jiápsipo huitti ehuamta jípureka, kayta áu bëyeka, ínëli ä éau áapo attiaka, ä malahua kaa kunakamta toij béchibo, tüisi aane. <sup>38</sup> Të ínëli jü ä kunatuame, tüisi aane. Të jü kaa ä kunatuame entok, chë tüisi aane.

<sup>39</sup> Jü jamut kunakame súmataka jiápsa, ä kunahua ketune jiápsayo; të ä kunahua mukuko búttiataka taahua, ára ä kunabareu kuna, të ál-la Señorta sualemta kunanake. <sup>40</sup> Të ínel ín eäpo, chë jüne Diosta tühua mabet eiyey kaa júchi kunakáteko, bueítuk ínapone ket Diosta Espiritu jípуре.

## 8

### *Jü buáhuame ídolommeu toijri*

<sup>1</sup> Juka buáhuamta ídolommeu toijta bétana, entok bejate jüneiya simetaka jita ito täyähui, jum jita täyahuäpo emo jabelhuame áma ayuk, të jum yore nakhuäpo jita täyahuäpo yore yötutua. <sup>2</sup> Bueítuk jábe jita áu täyalame, ketune kayta jee täya, tua jita ä täya eäpo. <sup>3</sup> Të jábe Diosta naketek, ä bétana täyahuua.

<sup>4</sup> Juka buáhuamta ídolommeu toijta bétana, jüniate juka ídolota ániapo kayta bejrehui, bueítuk kabe entok Dios, huépülaka jíbba. <sup>5</sup> Elaposu huate emo diosim teaka täyahua, imí buíapo entok téhuekapo junne (ínëlim juebenna jume diosim ti tettehuahuame, entok jume yörihuame), <sup>6</sup> simeta íkái násuk itobéchibo huépül Dios jíbba, achayhuariataka, áapörík bétana simetaka huéiye, itapo entokte ä béchibo, entok huépül Señor Jesucristo, áapörík béchibotaka síme ayuk, itapo entok áapörík huámi.

<sup>7</sup> Të ä täyahuame kaa simemmet ayka; bueítuk huate imí tajti, ídolommeu joyhualataka, imëi ídolommeu toijtam buabuäyey, inëlim juka bem jiápsi ehuamta kaa úttiaka béchibo, katim at jünéaka tatahua.

<sup>8</sup> Huitti nokhuäpo juka itom buäyepo Dios ä bíchäpo kaa chë itom mabetnake; bueítuk itom jibuä béchibo katte chë tuttüri, entok kaa jibuátek júnete kaa chë tuttüri Diosta bíchäpo. <sup>9</sup> Të áachem suhua juka huitti hueka enchim täyapo, jume kaa jiápsi úttiakame kaa jiopnakê béchibo. <sup>10</sup> Bueítuk jábe enchi bichátek, jünéaka enchi ä täyähui, ídolom yörihuäpo enchi katek, jü ä eäpo kaa jiápsi úttiakame, çjachu kaa áma jibuä báanake jäni, jum ídolom yörihuäpo? <sup>11</sup> Entok em jita täyapo; jü hermano kaa jiápsi úttiakame au tárunake, të iari béchibo Cristo ket múukuk. <sup>12</sup> Bueítuk imí huám em Dios bejrim, jume hermanom bej-reka kaa tüisi aane, juka bem jiápsi ehuäpo kaa úttiakapem am sasabuanía,

inëlem Cristota bej-reka aane. <sup>13</sup> Ìari béchïbo, jü buähuame ín hermanota ái ä huennaakey, jauhuey júnene kaa huakasta buänake. Bueituk juka ín hermano kaa jïopnake béchïbo.

## 9

### *Jume apóstolta lutüriam*

<sup>1</sup> ¿Jachune kaa apóstol? ¿Jachune ín eäu kara johua? ¿Jachune kaa juka itom Señor Jesústa kaa bit-la? ¿Jachem kaa emëe ajäria jume Diosta eäpo ín tekkil? <sup>2</sup> Bueituk huatem béchïbone kaa apojtoltukätek, lütüriapone enchim béchïbo ál-la apojtol; bueituk emem ä lutüriatebo juka Señorta tekilpo ín apóstoltukähui.

<sup>3</sup> Jume nee natuamene inenne ino nokriaka am yommia: <sup>4</sup> ¿Jachute kaa lutüriata jípure jita itom buänake béchïbo entok jita itom jinake béchïbo? <sup>5</sup> ¿Jachute kaa lutüriata jípure jubiaripo senu hermata itomak nunüp béchïbo, jume huate apojtolim bénasi, jume Señorta saylam, entok Peero? <sup>6</sup> ¿Ö Bernabé entok ínapo, katte lutüriata jípure kaa entok itom tekipanuanaké béchïbo? <sup>7</sup> ¿Jábesu ä boosapo tomi bejteka sontaro huerama? ¿Jábesu jume parasim el-lataka jume takam kaa buäpo yúmala? ¿Jábesu jume animalim suayaka kara am lechí jëye? <sup>8</sup> ¿Íkáine nooka ín yorentuka pámani? ¿Jachu jü ley ket kaa íkái nooka? <sup>9</sup> Bueituk jum Moiséjta leypo ínel jïojteri: “Juka bues tirijkom jotamta katé ä bobosaltua.” ¿Bueituk Dios ket am suaya jume buéesim? <sup>10</sup> Ö, ¿tua kayta yeu beaka ito béchïbo júnel jiaahua? Bueituk ito béchïbo jïojteri; jü moiteme tuhuata boobíchaka moite, entok jü tirijkom jotame juka báchiata ä mabetnakëu boobíchaka. <sup>11</sup> Të itapo juka espíritupo huentma enchimmet echäkatek, ¿buere ujyori eiyey juka chupemta toboktihuäpo enchim bétana? <sup>12</sup> Të ínëli huate enchimmak lutüriata jípure, ¿të itapo chë junne?

Të íkái lutüriata të kaa nüla, ál-late kaa huanti aneka simeta huéria, bueituk Cristota evangelio kayta ä bia chatunaké béchïbo. <sup>13</sup> ¿Jachem kaa jüneiya jume Diostau bíchaa naïkiapo tekipanuaame, juka tiöpopo ayukamtam buäye, entok jume altarpo jita joame altarpo ayukamtayim emo ania? <sup>14</sup> Ínëli ket nesahuek jü Señor, jume evangeliota bétana nokame, evangelioapo ayukamtayim jiapsínake. <sup>15</sup> Të ínapo kanne iachi jiahuiteka, entokne kaa íkái jïojte ínëli ínomak ayuna béchïbo, bueituk ín muknakeu chë türi, kabeta kee jee nee ä ühuuayo, juka huitti eaka Diosta noki enchimneu ín nokakähui.

<sup>16</sup> Bueituk ínapo juka evangeliota nokaka, karane ino buériale; bueituk úttia ín ä yáanakëhui, entok béttesi inou huenake kaa evangeliota nee nokayo. <sup>17</sup> Juntuksan tü eaka ä joätek, juka ín kobanakeüne makna, të kaa tü ehüäpo ä joätek, bueituk ín ä yáanaké béchïbo Diosta bétanane nesauta mak-ri. <sup>18</sup> ¿Ítasuntukne kobanake jäni? Juka Cristota evangelio huatemmeu nokakane kayta bejtuhuaaka ä johua, juka evangelioapo ín anianäu lutüriata jípureka junne, kannä nüye.

<sup>19</sup> Bueituk kaabemem nee sumari, tëne én ín eäpo simemem ino summa, bueituk juebenam Cristota béchïbo koba báreka. <sup>20</sup> Jume judiom béchïbo nee judiota bénasi ino nüye, Cristota béchïbo am koba báreka, jume leyta bétuk aneme ket nee áme bénasi ino nüye (elaposune kaa leyta jïápáman huéiye), jume leyta bétuk emo nüyeme Cristota béchïbo am

koba báreka. <sup>21</sup> Jume kaa leyta jipureme béchibone, kaa leyta jipuremta Bénasi ino nüye (Diosta leyta kaa jipurem tenasi, të Cristota ley ál-la), jume kaa leyta jipureme Cristota béchibo am koba báreka. <sup>22</sup> Jume kaa üttiakammakne kaa üttiakamta Bénasi ino nüye, jume kaa üttiakame Cristota béchibo am yö báreka, simemmakne, simeku áme Bénasi ino nüye, Cristota am jineunaké béchibo. <sup>23</sup> Íkáine johua evangeliota béchibo, ín tekipanüäpo áamak ä jipu báreka.

<sup>24</sup> ¿Jachem kaa jüneiya simetaka jume estadiopo jínkölame, simetakam eaka tenne, të huépülaka jíba yönake? Inëlem tua eaka tenne ä yöbéchibo. <sup>25</sup> Sime jume jínkölabareme, simeta kaa tüisi ámeu huechemtam tojnake, bempo lutüriapo juka corona momoyemta koba báreka, të itapo, juka kaa momoyemta. <sup>26</sup> Íari béchibo ínapo, ínëline buyte, kaa jáamak junne tí eaka, ál-lane ínëli nássua, të kaa kia jekata chónamta Bénasi. <sup>27</sup> In takahuane kaa jiokoleka üttiapo ä tekipanuatua, jáchinaik júnene ínapo huatem majtiasulataka, inaposu päku tahuanake.

## 10

### *Ídolom bétana kuttílasi nokhuame*

<sup>1</sup> Bueituk kanne enchim ä koptia ía hermanom, bueituk simetaka jume itom áchayhuarim namuta bétukim aanek, entokim simetaka bahue síkiripo áman yeu sajjak. <sup>2</sup> Entok simeta Moiséjta huam batóhuak, jum namupo entok bahuapo, <sup>3</sup> entok simetaka juka espíritu buáhuamta buáka, <sup>4</sup> entok simetaka jume espíritu báam jëka; bueitukim simetaka jum tetapo báa jëka, íri teta Espíritu entok ámemak huésimesey, íri tetta entok Cristotukay. <sup>5</sup> Bueituk síme jeelaam kaa Diosta eä paman ayuk, Dios entok kam tütürek, íari béchibo mekka ánia pariapom kókkok.

<sup>6</sup> Siime íri yeu sika itom ä júnerianaké béchibo, bueituk ä júneriaka kaa türlich kaa itom ukulnaké béchibo, bempörim ä ukuleká Bénasi. <sup>7</sup> Entokte ídolom kaa yörinake, jume huate áme násuk anéihui Bénasi, áme bétana ínel ä jiojteripo: “Jü gente joteka jibuak entok vïno jeeka, huanárim japtëka nau yeu taiytek.” <sup>8</sup> Kaa emo jubëka nau jíapsihuatma junne katte ä joopo yúmala, bempörim násuk huatem ayuka Bénasi, íari béchibo senu táapo veintitrés míltakam huatëka kókkok. <sup>9</sup> Entokte kaa Señorta bejnake, bueituk bempörim nasuk huatem ä bej-reká Bénasi, íari béchibom bakot kírimmey kókkok. <sup>10</sup> Entok katem Diosta bej-reka nokbare, bempörim násuk huatem Diosta bej-reka nokaká Bénasi, huanäi jü sússuahuamta tekiakame am sühuak.

<sup>11</sup> Írí síme ámeu yeu siika itom ä júnerianaké béchibo, entokim jiojteri, kutti nokta itom táyanaké béchibo, jume én ániata abe lütey jíapsame béchibo. <sup>12</sup> Íaribéchibo, jü huitti eäka huekame, tüisi au suayanake kaa huët béchibo. <sup>13</sup> Yore jïöbilla báahuäpo áma pappehuá páman enchimueu huéiye, jume huatem ama jïöbilahuaká Bénasi maachi. Të Dios huitti ä éäpo kaibu itom jïöbilanake jum kara itom áma yumá pámani, ál-la itom jïöbilatek ket juka ára áma yeu kathuatma itom maknake, bueituk itom áma yúmanaké béchibo.

<sup>14</sup> Íari béchibo, emëe ín nakëhuim, ámem yeu kaate jum ídolom yörihuäpo. <sup>15</sup> Jume suamsi emo nüyeme benammeune nooka, áachem suhua jü ín nokakaubechi. <sup>16</sup> Jü kopa Diosta tühua hueriamta, Diosta

tühua itom at chupahui, ¿jachu kaa jü Cristota ojbo hupulsi nau ehuame? Jume panim itom rebektiahui, ¿jachu kaa jü Cristota takaapo hupulsi nau ehuame? <sup>17</sup> Jume paanim huépülay, itapo entok juebenna, teté huépülak nau takahuak; bueitukte simetaka huamey hupul paanin nau buäye.

<sup>18</sup> Takahuapem Israelitam bitchä; kabara huakasta altariu toijta bem nau buäkä béchibo, Diosta bíchäpom hupulsi nau taahua. <sup>19</sup> ¿Jítasune jüntuk nooka? ¿Jachu jü ídolo yörisi maachi, ö jü buähuame áu órehuame? Sime íri Diosta bíchäpo kaa bejre. <sup>20</sup> Èe, bueituk jume kaa judíom lemonio altarihuim ä totoja, inëlim lemoniom béchibo ä johua, të kaa Diosta béchibo, iari béchibo ínapo kanne lemoniommak ikäi enchim jo-ia. <sup>21</sup> Karem juka Señorta kopa jëye, entok juka lemoniom koopa, karem Señorta mesau jotë, entok lemoniom mesahui. <sup>22</sup> ¿Ö te Señorta jüneli naibuktuanake? ¿Jachute áa béppa chë ütiak jani?

### *Diosta ujýoria bechibem simeta johua*

<sup>23</sup> Árane simeta johua, tëne kaa simeta jopo yúmala; sime türi jiobe, të kaa sime ára Diostau bíchaa yore yotütua. <sup>24</sup> Kaabe juka tüisi au huechemta jíba jariubanake, ál-la, täbuik béchibo tühua.

<sup>25</sup> Huakajta nenkihuäpo, simeta áma nenkihuamtem ára buäye, kayta natemajeka, jíapsi ehuamta béchibo; <sup>26</sup> bueituk Señor juka buiata attiak entok simeta at ayukamta.

<sup>27</sup> Jábe kaa Diosta sualemta enchim jibua néjunëk, eme entok áman sajakátek, simeta enchimneu orehuakamtem buäye, kayta natemajeka, enchim jíapsi eri béchibo. <sup>28</sup> Të jabeta ínel jiayo: “Íri ídolomneu toijri”, katem ä buäye, huakay junël jiaka béchibo, entok jíapsi ehuamta béchibo; bueituk Señor juka buiata attiak entok simeta at ayukamta. <sup>29</sup> Jü jíapsi eri, të kaa emo hétana.

Ál-la huä senuk hétana: “¿Jatchiaka ínapo yuktiana, täbui jíapsi erita béchibo? <sup>30</sup> Bueituk ínapo Diosta báysahueka ámemak ä joáteko, ¿jatchiakam kaa nee türinake iari béchibo, Diostane báysahueyo?”

<sup>31</sup> Ínel entok eme jibuátek ö jita jëyetek ö huatek jita joátek, ikäi simetem yáuhua Diosta looria béchibo. <sup>32</sup> Katem jume judíom kaa türiku jioptua báare, entok kaa judíom junne, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim junne. <sup>33</sup> Bueituk ínapo kétéchi símeku, simemmakne ino türe, kaa juka inou bíchaa türik jíba jariaka, ál-la juka simem béchibo türik, am jinëutunä béchibo.

## 11

<sup>1</sup> Inobenasem jíapsibare, Cristota bénasi ín jíápsäpo.

### *Jamuchim sanko*

<sup>2</sup> Enchimne úttile, hermanom, bueituk símeku ínohuem huaate, éntokem juka enchim ín majtiakäu ketune jípure, enchim ín ám makakä bénasi. <sup>3</sup> Tëne enchin jünee-ia, sime yorememmeu Cristota kobatukähui, jü yoreme entok jámuttahui, Dios entok Cristotahui. <sup>4</sup> Sime yoreme orancionta joame entok Diosta noki nokame, kobat au pattialataka, juka au koba yöta kaa yöre. <sup>5</sup> Të sime jamut oraciónta joame entok Diosta noki nokame, kaa kobat áu pattialataka, juka au koba yohueta kaa yöre; nahuau pittí au chon chuktialata bénasi tatahua. <sup>6</sup> Bueituk jü jamut kaa

áu koba jintuame, au chon chuktianake; të nahuau pitti áu chon chuktia béchibo tihuëtek, áu koba jintuanake. <sup>7</sup>Të jü yoreme kaa áu koba pattiaapo yúmala, bueituk Diosta benna loriapo entok Diosta looria jünakteri; të jü jamut yoremta uýóriapo huéiye. <sup>8</sup>Bueituk jü yoreme kaa jámutta bétana huéiye, ál-la jü jamut yoremta bétana, <sup>9</sup>entok jü yoreme kaa jámutta béchibo yáahuak, ál-la jü jamut yoremta béchibo. <sup>10</sup>Íaribéchibo jü jammut á kobapo seña yaurata ä jipunakëu úttia, jume ángelesim béchibo. <sup>11</sup>Cristota nau sualhuäpo, jü yoreme entok jü jammut karam natepola jiápsa. <sup>12</sup>Bueituk jachin juka jámutta yoremata yáa simlä Bénasi, ínëli kétchi jü yoreme jámuttat yeu yoremtulá; të síme Diosta bétana huéiye.

<sup>13</sup>Tüisem at suuhua: ¿Jachu türi jáni, jü jámutta béchibo kaa au koba pattialataka oraciónta joáteko? <sup>14</sup>Jum itom ito ujuhua pámanate at jüneiya, jü yoremata béchibo tüisi ä machiakähui tettébesi au ä chon yóturianakëpo. <sup>15</sup>Të jü jamut au ä chon yóturiapo, at utti, bueituk jume choním mak-ri, ámey ahuá koba pattianaké béchibo. <sup>16</sup>Të símeta ikai bétana, jábe at nok nassua bárëtek, itapo kaa íkai boojoria, entok jume huate Diosta iglesiam junne.

### *Jü Santa Ceenapo jájana johuame*

<sup>17</sup>Të ikai enchimmeu jiojtekane, kaa enchim úttile, bueitukem kaa juka chë türik béchibo emo nau totoja, ál-la juka chë kaa türik béchibo. <sup>18</sup>Bueituk tua batchu, emée emo nau tojáteko Cristota sualhuäpo, juka emo náikimtehnamtane jikkaja enchim násuku, entokne senu huépáman ä suale. <sup>19</sup>Bueituk úttia enchim násuk emo náikimtehnamta ayunakëhui, bueituk huame enchim násuk tüisi kateme täyaná béchibo. <sup>20</sup>Bueituk emée emo nau tojakáteko, íri kaa jü Señorta Santa Ceena buáhuame. <sup>21</sup>Bueituk huépúlaka bat jibuátek, bachim juka bem buábareú buabuáye, të jü senu tebaürinake, jü senu entok naamuknake. <sup>22</sup>Jachisuntuko, ¿jachem emée kaa jóhuak áma jibua béchibo ö jita áma jibéchibo? ¿Ö sem juka Diosta iglesia kaitäpo bit báare, éntokem jume kayta jipureme tüisi tahuaria báare? ¿Jachisune enchimmeu jiaunake? ¿Jachune enchim úttilnake jáni? Imine kara enchim úttile.

### *Señorta Santa Ceena nésauro*

*(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)*

<sup>23</sup>Bueituk ínapone ket Señorta bétana ä mabet-la, juka enchim ín majtialähui: Jü Señor Jesús huári tukarit huatem mampo yechahuaka, panim nüka, <sup>24</sup>Diosta baisásusuka, am rebektiaka ínel jiaahuak: “Akemam nüka, ám buáye, íri ín takahua enchim béchibo kókosi yahuakame, inohuem huateka ikai johua.” <sup>25</sup>Ínëli kétchi juka copata nüka, chúkula jibuásuka, ínel jiaahuak: “Íri kopa, jü bemela nokta nau tütehuame jü ín ojboyi, ikárem johua chikti enchim ä jéye beléki, inou huateka.” <sup>26</sup>Ínëli kétchi, ímey panim enchim buáye beléki, entok ikai copata enchim jéye beléki. Juka Señorta mukukáhuem jüneriaatebo, ä yepsäu tajti.

### *Santa Ceenata kaa buáeaka ä buáyeme*

<sup>27</sup>Bueituk ínëli jábe ímei paanim buáyeme entok íkai copata jéyeme, Señortau bíchaa kaa tüisi jiápsaka, Señorta takaa entok ä ojbo béchibo

kulpaka tahuanake. <sup>28</sup> Huäri béchibo, hueepulakam emo binnake Señortau bíchaa tüisi jíapsihuäpo, huanäi jume panim ára buäye entok copata ára jëye. <sup>29</sup> Bueituk jábe junne kaa tüsi áu jípureka, ímei paanim buâyeme entok ikäi copata jëyeme, kaa bat tüisi Señorta takauat au temajekatek, Diosta yäura bitthuumta buäye entok ä jëye.

<sup>30</sup> İari béchibo enchim násuk juebénakam kökore, entokim kaa üütütiak, entokim juebénaka kökko la. <sup>31</sup> Të ítapo hueepulaka ítot ító bitjariakatek, katte Diosta yäura bittua eehuay. <sup>32</sup> Të ikäi yäura bit huamta jípureka, Señorta bétanate jibebiata mabet-la, bueituk kaa jume ániat jíápsammak bétte nokta mabet béchibo.

<sup>33</sup> İari béchibo ín hermanom, bueituk emo nau tojaka jibuátek, emoem boobibicha. <sup>34</sup> Entok jábe tebaüréteko, ä joapo jibuánake, bueituk Diosta bíchäpo yäura bithuumta kaa jípu béchibo, juka huatekne huitti órenake enchimmeu yepsakáteko.

## 12

### *Don tí tehuak jü Diosta ára jita joähui*

<sup>1</sup> Hermanom, enchimne ä taaya ía, juka Espiritu Santopo Diosta eapo ára jita johuamta huehuépulam makähui.

<sup>2</sup> Jüneaem júnaköi ketune kaa Diosta enchim sauleyo, sekäna bíchem huehueriahuay, jume ídolo muurommehui. <sup>3</sup> Huäri béchibo enchimne jünetua, bueituk kaabe Diosta Espiritupo nokaka: "Jesústa kaa Dios tianake." Entok kaabe: "¡Jesústa ára Señor!", tüiya kaa Espiritu Santota ä noktuayo.

<sup>4</sup> Të én entok juebénaka ayuk, Diosta eapo juebénaka ára jita johuaka yore máamakhuame, të jü Espiritu huépülay jíbba. <sup>5</sup> Entok juebena ministerio tekkil ayuk, të jü Señor áapo jíbba. <sup>6</sup> Juebénaka tekil kaa nanálaika ayuk, të Dios juka símeta joame, entok símemmechi, áapo jíbba. <sup>7</sup> Të hueepülakam ä mak-ri, juka Espirituta símem béchibo türik. At jíápseka ä jünerianä béchibo. <sup>8</sup> Bueituk İri Espirituta bétana ä mak-ri huéchiapo suamsi yúmalasi nokhuamta, jü senu entok nokpo yún jita taayahuamta, juka áapörík Espirituta ä türe pámani. <sup>9</sup> Senu entok, Diostat ehuame jíba huäri Espirituyi, senu entok jume kökoreme tüte béchibo jíba huäri Espirituyi. <sup>10</sup> Senu entok, milagrota ára joame, senu entok Diosta noki ára nokame, senu entok huate espíritum ára täya, senu entok huatek täbuiasi nokhuamta ára täyame, senu entok täbui nokta ára kuaktiame. <sup>11</sup> Të ikäi símeta huepul Espiritu jíba ä johua, huehuépulammät ä näikimteka juka kaa nanalaysi ára jita johuamta, ä huatia pámani.

### *Simetakate huepul takaapo joome*

<sup>12</sup> Jáchin juka tákaata huepülaitukä bénasi, të juebenam tónua mesékiriak, të simetaka jume takahuat tónua mesékiriam, juebénakam huepul takahua, Cristo ket anéli. <sup>13</sup> Bueituk huepul espíritupo jíbate simetaka batóhuak, huepul takahuapo, judíom entok griegom, tekoka emo sumalame entok kaa tekokame junne. Simetakate huepul Espiritu Santota nau jítuahuak.

<sup>14</sup> Të jü takahua kaa huépülak jíba tónoa mesékiriak, ál-la juebenam. <sup>15</sup> Bueituk jume guokkim ínel jätéko: "Kanne mamamtaka, kaa tákaapo

joome”, ¿jüari béchibo kaa tákaapo joome? <sup>16</sup> Bueituk jume nakkam ínel jiáteko: “Kanne puusim, kanne tákapo joome”, ¿jáchu Juárezi béchibo kaa tákapo joome? <sup>17</sup> Bueituk síme tákaa pusimtukátek, ¿jaksum óre eíyey jume nakkam? Bueituk síme nakamtukátek, ¿jítaysute jita jujup eíyey? <sup>18</sup> Të én entok Dios, áma am joala jume tóno mesékiriam, hueepulam takahuapo, ä eá pámani. <sup>19</sup> Bueituk símeta huépül tóno mesékiriatuk, ¿jaksu óre eíyey jú takahua? <sup>20</sup> Të éni juebenamme jume tóno mesékiriam, të jú takahua huépülay jíbba.

<sup>21</sup> Jume pusim kara mamammeu júnel jiaahua: “Kaitápone emót ée matchi”, entok jú koba junne jume guokimmeu: “Kaitápone enchimmet ée matchi.” <sup>22</sup> Jume tákapo tóno mesékiriam, chë kaa ütteakame, chë júne üttia bem áma órenakë béchibo. <sup>23</sup> Entok huámei takahuapo kaa tua huatia matchim, imeite chë júne túlisi sasankotua, entok huame ítot kaa tua túisi bitthuame, imeite chë túlisi bitcha. <sup>24</sup> Të huame ítot chë túlisi bithuame, kayta ámeu bëye, të Dios tákaata yúmalasi huéchiapo yáahuak, bueituk huaka ámeu bëyemta chë yún yúmalasi am makkak. <sup>25</sup> Bueituk juka tákaata kaa au naikimtenakë béchibo, ínëli jume tóno mesékiriam, nanancham emo ania báareka eenake. <sup>26</sup> Të senu tóno mesékiriata kókosi ayuk, simetakam ámak ä innënake, të huepul tóno mesékiria túhuata mabetakátek, simetakam ámak al-lenake.

<sup>27</sup> Emem amëria, jú Cristota takahua, të natepolem tóno mesékiriam. <sup>28</sup> Entok Dios huatem Cristota sualhuäpo nau anim buere tekiapo joiyak, tua batchu jume apóstolim, chúkula jume profetam, bájikum huépo jume maestrom, chúkula entok jume milagrom ára joame, chúkula entok jume kókoreme ára tutüteme, entok jume huatem ára aniam, jume tékilta johuäpo bat kateme, entok jume tábuiasi nokhuäpo Diosta bétana ára ä nokame. <sup>29</sup> ¿Jachum símetaka apóstolim? ¿Jachum símetaka profetam? ¿Jachum símetakam maestrom? ¿Jachum símetaka milagrom ára johua? <sup>30</sup> ¿Jachum símetaka jume kókoreme ára tüte? ¿Jachum símetaka juka tábuiasi nokhuamta ára nooka? ¿Jachum símetaka juka tábui nokta ára kuaktia? <sup>31</sup> Juka Diosta bétana donta enchim mak-ri, jukarem jária, të ínapone böota chë türik enchim yuktiria.

## 13

### *Jü yore nakhuame, bat huéiye*

<sup>1</sup> Bueituk ínapo ániat nokhuamta entok ángelesim nokaü nokátek, entokne yore nakhuamta kaa jípurétek, sisigüokta entok musico puratotane ponhuä benanake. <sup>2</sup> Entok Diosta betána nokta mabel-lataka ä nokátek, entok chúkula yeu huenakemtat júneatek, entok símeku jita táyatek, entok síme Diostat ehuamta jípurétek, entok juya ániata ára sekána yechátek, entokne yore nakhuamta kaa jípurétek, kaytane bejre. <sup>3</sup> Bueituk símeta ín jípurëu naikimteka póobem jibuatuakatëk; entok ín takahua tojakátek ä taaná béchibo, entok yore nakhuamta kaa jípurétek, írì kayta béchibo inou türi.

<sup>4</sup> Jú yore nákeme jiokot aneka ára jíapsa, entok yore nak jiokolë; jum yore nakhuäpo kayta ehuil ukulhuame, jum yore nakhuäpo kabe au chëhuale, entok kaa au buériale. <sup>5</sup> Entok huéchiapo huemta jíba johua, entok áapörìk béchibo kayta jaria, omtetëk kabetat chachaye, entok kabeta yü tútti omtia. <sup>6</sup> Jum lutüriata kaa johuäpo kaa al-leiya, lutüriata



johuäpo, ál-la al-lenake. <sup>7</sup> Entok simeku jiokot aane, entok simeta suaale, entok simeta ára boobitcha, entok yanti aaneka simeta innëa.

<sup>8</sup> Të jü yore nákhuame kaybu lütinake; jume profeciam ál-lam lütinake, entok jume täbuiasi nokhuame ket lütinake, entok ket lütinake jü yún jita täyahuame. <sup>9</sup> Bueituk huatekte täya, huatek entokte profeciapo nooka. <sup>10</sup> Të huaka yúmalasi huemta yepsako, huanäi hua ámak naïkiari lütinake.

<sup>11</sup> Bueituk ínapo usitaka, ili usi ténasine nonokay, entokne ili usi tenasi eíyay, entokne usi ehuäpo simeta nüyey; të chúkula ou yótaka, juka ín usitukaüne tojjak. <sup>12</sup> Én entokte epejepo torokosi ä bitcha, júnakoy entokte au bíchaa pujbaka ä pujbahua bínnake, én entokne huatek jíba täya, të júnakoy entokne yúmalasi ä täyanake áapöríkne täya bénasi. <sup>13</sup> Én entok jü Dios huame, entok Diosta tühua boobit-huame entok jü yore nakhuame, bájimme, të imei násuk jü yore nakhuame chë türi.

## 14

### *Täbui nokpo nokhuame*

<sup>1</sup> Juka emo nakhuamtem boojoria; entok juka Espíritupo Diosta eäpo áma yúmahuamtem mabet báareka eíya, të chë junne simek béppa profecia noktem noóka. <sup>2</sup> Bueituk jü täbui nokpo nokame kaa yorememmeu nooka; ál-la Diostahui, bueituk kaabe at jüneiya, bueituk Espiritu Santopo ä nokaü esotaka kara at jünetu. <sup>3</sup> Të jü profeciata nokame yorememmeu nooka, Diosta eäpaman am yötunakë béchibo, entok kutti nokta am makaka, am jíapsi joiya. <sup>4</sup> Jü nokta kaa täyahuamta nokame, áapo jíba au aniaka yótu, të jü profecia nokta nokame, iglesiata yótutua.

<sup>5</sup> Bueituk simemne juka täbui nokta enchim noktua peä jiöbe, të chë junne juka profecia nokta, bueituk chë bat huéiye jü profeciata nokame, jü täbui nokta nokamta béppa, ál-la chë türi eíyey juka täbui nokta at jünehuä paman ä kuaktiateko, jume iglesiapo nau anim Diosta eäpaman am yötunakë béchibo. <sup>6</sup> Én entok hermanom, ínapo enchimmeu yepsaka täbui nokta nokátek, ¿jita tühuatasem áma teunake, të ínapo juka Diosta yeu machiriakäu nokátek, entok juka huitti täyahuamta, profeciata, entok doctrinata?

<sup>7</sup> Lütulay jü jita sonim ái popönhuame jahuita joame, jü baka kusia entok arpa, bueituk bem jahuiipo kaa júnakiachisis jíátek, ¿jachisu ára at jüneetunake arpata entok baka kusia jahuichi? <sup>8</sup> Entok jü trompeta kia jeka jahui tenasi jíáteko, ¿jábesu au ánanake jáni, nassuhuäu huee béchibo? <sup>9</sup> Junëli kétchi emëe, bueituk jü niniy kaa at jünehuamta nokáteko, ¿jachisu at jüneetunake jü enchim nokábechi? Bueitukem kia jekapo noknake. <sup>10</sup> Lütüriapo juebena jü täbuiasi nokhuame sime ániachi, entokim simetaka ä jípure jachin bem jiau barëhui. <sup>11</sup> Të ínapo jü nokit kaa jüniatek, sekána joome bénasi nee bínnake jü nokame, entok jü nokame ino béchibo ket sekána joome ténanake. <sup>12</sup> Junëli ketchí emëe; juka Espíritupo Diosta eapo ára jita johuamta mabet peatek, ími huämëm chë tekpanua, juka iglesiata yötunakë béchibo.

<sup>13</sup> Huári béchibo jü täbuiasi nokta nokame, áma yúmahuamta oraciempo aunake ä kuaktia béchibo. <sup>14</sup> Të ínapo täbui nokta kaa täyahuäpo oraciónta joatek, ín espíritu oraciónta johua, të jü ín koba suahua kayta jüneriaka tatahua. <sup>15</sup> ¿Jachisuntuko? Espiritupone oraciónta jonake,

tëne koba suahuay ket oraruanake, entokne espíritupo buiknake, tëne koba suahuapo ket buiknake. <sup>16</sup> Bueituk empo espíritupo jíba Diosta yöreteko, jü emo náapo aaneka ä jikkajame: ¿juka baisaurita em joau jachisu ä jehuitarianake? Bueituk kaa jüneiya jita em nokähui. <sup>17</sup> Të empo, lutúriapo Diosta baysauhue; të jü seenu kayta tühuata jajjame. <sup>18</sup> Diostane baysauhue bueitukne enchim béppa chë júne yún täbui nokta nooka; <sup>19</sup> tëne jume Cristota sualhuäpo nau anim, huitti ín at jünëapo mamni nokta noknake, huatem ket majtia béchibo, të diez mil nokta kaa täyahuamta ëe.

<sup>20</sup> Hermanom, katem ili usi éehuamta jípureka jíapsi báare, al-lem ili usi ehuamta jípure juëna ehuäpo, entok tü ehuäpo yúmalasi. <sup>21</sup> Leypo ínëli jiojteri: “Täbui nokpo entok täbui tempone noknake ïri pueblotahui; jünentaka jünem kaa nee jikkaijnake, ti jiaahua jü Señor.” <sup>22</sup> Juäri béchibo jü täbuiasi nokhuame, jume Cristota súaleme béchibo kaa señal, ál-la jume kaa ä súaleme béchibo; të jü profecia, jume Cristota súaleme béchibo huéiye, të jume Cristota kaa súaleme béchibo ëe. <sup>23</sup> Bueituk, sime jü iglesia nau rukteka simetakam täbuiasi nokätek, entok jábe kayta täyaka entok Cristota kaa sualeka áman kibakekäte, ¿jachum kaa enchim rorokom tianake? <sup>24</sup> Të simetaka profeciata nokätek, entok jábe kayta täyaka entok Cristota kaa sualeka aman kibakekäte, simem bëtana at jünehuamta mabeta, entok kaa türik ä joäpo jünéaka tatahua. <sup>25</sup> Ä jíapsipo ehuil ayukame yeu buijtunake; huanäi ínëli tonommey kikteka Diosta yörinake, entok tua lutúriapo ä jünerializebonake Diosta enchim násuk anëhui.

### *Simetem huéchiapo entok suamsi yauhua*

<sup>26</sup> ¿Jachisu jüntuko hermanom? Emëe emo nau tojakätek, salmomem buika éntokem doctrinata emo majtia, huate entok täbui nokta nooka, huate entok Diosta yeu machiriau jípure, huate entok juka täbuiasi nokhuamta kuaktia, simetem yauhua Diostau bíchaa jita täyahuäpo yotunä béchibo. <sup>27</sup> Bueituk jábe täbui nokta kaa täyahuamta nokätek, guoyíka batchu ö bájika emo boobíchaka, senu entok nokhuamta kuaktianake. <sup>28</sup> Të nokta kuaktiamta kabétuk, iglesiasiapo kaa jialeka tahuanake, áapörík béchibo entok Diosta béchibo jíba noknake. <sup>29</sup> Juneli kétchi jume profetam guoyíkam noknake ö bájika junne, jume huate entok am jikkaijnake: “¿Jachu junëli jáni?”, ti jiaka. <sup>30</sup> Të jábe áma káteka juka Diosta yeu machiriau mabetakätek, jü bat hueme kaa jialeka tahuanake. <sup>31</sup> Bueituk simetakam ára profeciata nooka, hueuhuëpulaka, bueituk simem araanakë béchibo entok simem kutti nokta mabetnake. <sup>32</sup> Jume profeta espíritum, profetam eäpanim emo núnake. <sup>33</sup> Juka kaa nanabeu huemta Dios kaa ä attiak.

Yanti ehuamta ál-la bueituk sime iglesiasiapo huepulsu emo nüyeme aanëpo, <sup>34</sup> enchim nau yayájäpo jume jáamuchim katim jialnake; bueituk jume jáamuchim katim nok-iahua, ál-la ä kuna bétuk au núnake, leyta jáa pámani. <sup>35</sup> Bueituk bempo jita täyabaretek, bem joapom bem kuna natemaijnake; bueituk kaa tuisi bittu jü jamut, jume emo nau tojlame násuk nokäteko.

<sup>36</sup> ¿Jachu enchim násuk yeu simbla jü Diosta noki, ö enchimmeu jíba yebijla? <sup>37</sup> Bueituk jábe au profetalétek, ö chë júne Espiritu Santopo áu

jiápsilëtek, juka enchimneu ín jïojtekau úttia ä türinakëhui Señorta ä nesahueka bétana. <sup>38</sup> Të jü kaa ä jüneriabareme, kaa ä jüneríanake.

<sup>39</sup> Junëli hermanom, profecia noktem nok báreka eiya, éntokem juka täbui nokpo nokamtem kaa ä taktiria; <sup>40</sup> të simetem huitti suamsi yauhua.

## 15

### *Cristota kókkolam násuk jiabitekähui*

<sup>1</sup> Én entok kétéchi hermanom enchim nä jüneriatua, juka evangeliota enchimneu ín nokakähui, ikärem ket mabet-la, éntokem ketune at boojouhua. <sup>2</sup> Tari béchïbo kétéchi emëe juka nokta enchimneu ín nokakau jïba jípurëtek, jineüriatem jípure, ä sualeka naateka huitti eaka ä mabetakäteko.

<sup>3</sup> Enchimne ket ä majtiala, juka bat im mabetakähui: Bueituk Crísto itom Dios bejrim béchïbo múkuk, juka jïojterita jiapámami. <sup>4</sup> Entok máahuaka, baij taahuata huey jiabitek, jïojterita jiapámami. <sup>5</sup> Entok Perotau yeu machiak, chúkula entok jume doocemmehui. <sup>6</sup> Chúkula entok mamni cientom béppa hermanom nau anemneu yeu machiak, imeri juebénakam ketune jiápsa, huate entok béja kókkola. <sup>7</sup> Chúkula Jacobotau yeu machiak; chúkula entok sime apóstolimmehui.

<sup>8</sup> Të chúkula simemneu yeu machiasuka, inou ket au yeu machiriak, batte kaa tomtékämtau Bénasi. <sup>9</sup> Bueituk ínapone apojtolim násuk chë íltchi, katchan júnene apojtolpo ino naikiapo yúmala, bueituk jume Cristota sualhuäpo nau animne güok jajasuk. <sup>10</sup> Të Diosta tü eäpone apóstolpo naikiari, të ïri tua áa bétana hueme kaa kia kaitäpo tahuala ino béchïbo, ál-lane simem bempörim béppa chë júne yún tekipanuala, të kaa ínapola, ál-la Diosta tühua inot ayukä béchïbo. <sup>11</sup> Bueituk ínapotaka ö bempörimtaka junne, ínëlite Diosta noki nooka, éntokem ínëli ä susualek.

### *Jume kókkolam jiabitekähui*

<sup>12</sup> Të Cristota kókkolam násuk jiabiteka bétana nokhuame, ¿jachisu jüntuk huate enchim násuk aane, jume kókkolam kaa jiabitenake tíame?

<sup>13</sup> Bueituk kókkolam kaa jiabitenakey, Crísto júne ket kaa jiabitek. <sup>14</sup> Bueituk Crístota kaa jiabitek, jü itom áa bétana nokaü kayta bej-reka tatahua entok jü itom Diostat eäü junne. <sup>15</sup> Entokte Diosta täyaka júne katte ä täyamta Bénasi tatahua, bueitukte Diosta bétana ä jüneriatebola Cristota kókkolam nasuk ä jiabitetuakähui, të áapo, íkäi kókkolam nasuk kaa ä jiabitetuak, Jume kókkolam lutüriapo kaa am jiabitenakeyo. <sup>16</sup> Të jume kókkolam kaa jiabitenakey, Crísto ket kaa kókkolam nasuk jiabitek. <sup>17</sup> Entok Crístota kaa kókkolam nasuk jiabitek, jü enchim Diostat eäü kia bejja; ketunem enchim Dios bejrimpo aane, <sup>18</sup> entok kétéchi jume Crístota sualeka kókkokame, kaitäpom taahua. <sup>19</sup> Bueituk imi itom jiápsäpo, Crístotat jïba jita boobichätek, sime yoremem bétanate jïokot bit-huaka taatahua.

<sup>20</sup> Të ëni Crísto kókkolam násuk jiabitela; jume kësam kókkokame násuk, áapo bat hueri. <sup>21</sup> Të jachin jü kókkohuame huepul yoremta huam äbo kibakek, anëli kétéchi jü kókkolam násuk jiabitehuame, huepul yoremta huami. <sup>22</sup> Bueituk jachin Adánta huam simem kókkö Bénasi, anëli kétéchi simetakam Crístota huam jiápsínake. <sup>23</sup> Të hueepulmmneu yúmasimnake jü bem jiabitenakëhui: Crísto bat huenake, chúkula entok

jume Cristota súaleme, ä yepsäpo. <sup>24</sup> Júnakoy simeta lütepo; juka reytaka ä néshueu Dios áchayta mampo ä toijnake, entok jume nesahueme bétuk ayukamta kaitäpo tahuarianake, sime yäura úttiata, entok buéresi úttiaka jipuhumta. <sup>25</sup> Bueituk úttia áapörík reytaka ä nésaunakêhui, simem ä bej-reka kateme ä guókim bétuk ä oreü tajti. <sup>26</sup> Të jü chúkula yore bejreme, muerte tü tehuakame ket kaitäpo tahuariana. <sup>27</sup> Bueituk simeta Dios ä guókim bétuk órek, entok inel ä jiäpo: simeta ä bétuk tahuariak, jünakiachisi áapo yeu taahua, bueituk áapo ä bétuk simeta tojjak. <sup>28</sup> Të ínëli simeta aabétuk tahuak, jü usiari áapo ket áabétuk au tahuarianake, hua simeta aabétuk tahuariakamtahui, bueituk ínëli Dios áapo jíbatunake, simemmechi.

<sup>29</sup> Të tábuiasi ä bihuäpo, ¿jachisum annake jume kókkolam béchibo emo batóame, jume kókkolam kaa jiabiteyo? ¿Jachiaka juntukim kókkolam béchibo emo batoá?

<sup>30</sup> ¿Jatchiakasute chikti táapo jinhua machiku aane? <sup>31</sup> Tüane enchim ä júnétua hermanom, Señor Jesucristota bétana símek béppa uyorik enchim jipurë béchibo, chikti taapone abe kókkó huäpo huerama. <sup>32</sup> Bueituk ín yoremtukä pamamne Efesopo jujuena yorememmak nassuak, ¿jítasune áma teunake, jume kókkolam kaa jiabitenakeyo? Ä ínëlitunakey: “Jíbuänakete entokte jita jínake, bueitukte yoko kókkonake.”

<sup>33</sup> Katem ä öbia; jü juenasi nau nokhuame: “Juka tüisi jíapsibahuamta nanasonte.” <sup>34</sup> Emóem suaya katem koptel-la, éntokem kaa türík kaa johua; bueituk huate enchim násuk Diosta kaa täyáa, enchim tiunakë béchibone inel jiaahua.

### *Jachisum jiabitenake jume kókkolam*

<sup>35</sup> Të jáamak jábe inel jiaunake: “¿Jachisum jiabitenake jáni jume kókkolame? ¿Jachínaksom takahuaka jiabitenake?” <sup>36</sup> Jachë kaa suhuak, jü em echakau kaybu jíapsinake, kaa bat mukukateko. <sup>37</sup> Entok juka báchiata em ennakepo katë juka juyata áma siunakemta túttianake, ál-la juka báchia besumata, tirijko báchiata ö tábuik. <sup>38</sup> Të Dios takahuata ä makka ä éa pámani, entok jume huate báchiam huëpulam bem takahua. <sup>39</sup> Kaa síme huakas nanäláy, jü senu huakas yorem huakas, huate entok animal huakas, entok huate kuchu huakas, entok huíkit huakas. <sup>40</sup> Jume téhuakapo jíapsame entok jume buíapo jíapsame, katim nanalaím takahuak; bueituk jü téhuakapo jíapsame símek béppa musäla maachi, anëli kétéchi jü buíapo jíapsame. <sup>41</sup> Huepülay jü táata uyjória, senu entok jü mechata uyjória, jü chokim uyjória entok ket tábui, bueituk hueuhuëpulaka jume chokkim uyjória kaa nanalaí. <sup>42</sup> Jume kókkolam jiabitehui ket ilëbenna, nasontubarem tenaka etnaa, huanäi musäla machik bemelak takahuaka jiabitenake. <sup>43</sup> Ä et-huäpo kaabe ä bibitpenake, të jiabitetek musäla machisi uyorinake, kaa úttiata jípureka ethuatek, ä jiabitepo entok uttiärata jipunake. <sup>44</sup> Jü takahua buia ániat jünaktetaka etnaa, chúkula entok espírituta takahuaka jiabitenake, takahua buíapo jünaktetaka ayuk, entok takahua espiritual kétéchi.

<sup>45</sup> Ínëli ket jiojteri: “Jü yoreme bat yáahuakame, Adán jíapsita makhuaka jíapsi taytek”; jü Adán chúkula hueme, espíritupo jíapsita yore makame. <sup>46</sup> Jü espíritupo hueeri kaa bat huéiye, ál-la jü takahua,

chúkula entok jü espíritu. <sup>47</sup> Jü yoreme bat hueeri buíapo joome, jü goza huépo yoreme, jüri jü Señor, téhuekapo joome. <sup>48</sup> Jume buíapo joome, buíapom joomeme benamme; jume téhuekapo joome, tehuekapom joomeme benamme. <sup>49</sup> Juka buíapo yáataka itom hueriapote buíapo yáarim benanake, entok anéli kétchi juka tehueka bétana itom jipuréu, tehuekapote joomem ténanake.

<sup>50</sup> Tène ikai enchimneu nooka hermanom: Jü huaakas entok jü ojbo karam ä mabetnake juka Diosta rey nesauri, jü nanasomtume kara áamak naíkiatu jü kaa nanasomtem tamaki. <sup>51</sup> Juka éhuil jüneriahuamta bétanane imí enchimneu nooka: katte simetaka kókkonake; tè simetakete tábuik takahuaka tahuanake, <sup>52</sup> Senu chubalapo, entok senu repiktiapo, trompetata kukujsuak, bueituk jü trompeta kukujna, huanäi jume kókkolam jiabitenake, takahuapo kaa nasontulataka, itapo entokte tábuiasi yáana itom takahuapo. <sup>53</sup> Bueituk úttia iri takahua ára nasontume, kara nosonteka tahuanake, entok iri ára mukeme kara mukeka tahuanake. <sup>54</sup> Íri ára nasontume kara nasontemta supeka tahuanake, entok iri ára mukeme kara mukemta supeka tahuanake, huanäi au chupanake jü nooki jíofteri: “Jum yöhuapo jü kókkohuamta tekki lüte. <sup>55</sup> ¿Jaksé ä jipure empo muerte, juka kókosi em yore aí joähui? ¿Entok jaksu órek jü ánimam mamahuäpo em yöohui?” <sup>56</sup> Bejasu jü kaa türik johuame iri jü muerteta ay kókosi yore joähui, entok jü úttiärapo kaa türik johuame, iri jü ley. <sup>57</sup> Tête Diosta baysauhue, yöhuamta itom ä maka béchibo, itom Señor Jesucristota huam ámani.

<sup>58</sup> Ínëli bejja, emo nakhuapo ín hermanom, kuttem jäbueka kaa kom eiya, éntokem kaa japteka Señorta tekilpo yötusaka, tüisi jüniaka jü Señorta tekki johuame kaa kia bejja.

## 16

### *Jü ofrenda Cristota súaleme béchibo*

<sup>1</sup> Jü ofrenda Cristota súaleme béchibo, emem ínëli ket ä yauhua, jachin Galasiapo jume Cristota sualhuäpo nau animmet ín ä nésahueká pámani. <sup>2</sup> Huä bat taahuari semanata naatëpo, emëe huepülaka nahuem ä toja juka enchim nau ruktiakähui áma yúmahuä pámani, ä eriasimeka enchimneu ín yepsäu tajti, bueituk huanäi kaa colectam nau toijtaiti béchibo. <sup>3</sup> Huanäi nee áman yépsako, jume enchim yeu puakähui cartata am makaka, imëyne buere joära Jerusaléniu bittuanake, juka amebéchibo enchim nau tojakámaki. <sup>4</sup> Bueituk nee aman huenakëu türihuay, inomakim áman kannake.

### *Pablota jita yáa barëhui*

<sup>5</sup> Enchimneune huenake, Macedonia buiära páman hueeteko, bueituk Macedonia páman ín huenakëu úttia. <sup>6</sup> Jáamakne ára enchimak tahuanake, seberia tiempopo junne, huanäi eme chúkula nee boo toijnake ín huenakëu bícha. <sup>7</sup> Enchim huam huépatne kaa kia chubala enchim bit báare, bueitukne binhua enchimmak tahuu báreka eiya, Señorta júnel eayo. <sup>8</sup> Tène pueblo Efesopo ambáare Pentecostés tahuarita yúmäu tajti, <sup>9</sup> bueituk buéresi puerta ino bea étapori, Diosta noki tüisi mabethua, entokim ket juebenna jume Diosta bej-reka kateme.

<sup>10</sup> Bueituk Timoteota äbo yépsako, tülisem ä bitcha al-leaka enchimmak ä annakë béchibo, bueituk áapo ket Señorta tekil johua ino bénasi.

<sup>11</sup> Juári béchibo, kaabe kia kaitápo ä binnake, al-lem yanti eaka ä boo tojja, inou ä yebijnakë béchibo, bueituk ínapone hermanommak ä boobíchaíhui.

<sup>12</sup> Hermano Apolostaune juebénasi nookak, enchimneu ä noyti sahueka jume huate hermanommaki, të enriapo kaa báreka taahuak; të chúkula áma yumáteko enchimneu huenake.

*Jiojterita chupëpo teboterim*

<sup>13</sup> Katem koptelaka huitti Dios eiya, emo oüleka, éntokem kaa kom eaka úttiata johua. <sup>14</sup> Simeta enchim juáhui emo nakhuapem ä johua.

<sup>15</sup> Hermanom, bejem jüneiya juka Estéfanasta familia, Acaya buiärapo bat Diosta noki mabetakáhui, entokim bempo Cristota sualhuäpo nau anim ania báreka tekipanua. <sup>16</sup> Én entokne senu huemta enchimneu aahua, jume huate gentem ilëbenamehuen rukteka bem eäu johua, entok síme huame huatem aniaka tekipanuummehui. <sup>17</sup> Estefanasta äbo yepsaka béchibone al-léek, Fortunatota, entok Acaícota, bueituk ímeri enchim kara ínomak anëpo bempom ínomak aanek. <sup>18</sup> Bueituk bempom nee jíapsi yetchak, entok enchim kétchi, jume gentem ilëbenam akem am yöre.

<sup>19</sup> Síme jume Ásiapo Cristota sualhuäpo nau anim enchimim tebotua. Aquila entok Príscila, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim bem joapo emo nau totojame, Señorpom tüisi enchim tebotua. <sup>20</sup> Jume hermanom simetakam enchim tebotua. Emée entok Cristota sualhuäpo emo besitohuapem teboteriata emo makka.

<sup>21</sup> Ínapo, Pablo, ikaíne enchimneu jiojte teboteriata ín mamammeyi.

<sup>22</sup> Jü Señor Jesucristota kaa nákeme, bette noki at chupatunake. Jü Señor äbo huéiye.

<sup>23</sup> Jü Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake. <sup>24</sup> Jü Cristo Jesússta sualhuäpo enchim ín nakëhui, enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojtekähui Corintiommehui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Inapo, Pablo, Diosta eä pámani, Jesucristotau apóstol, áapo nee ábo bíttuak, jü hermano Timoteotamak, jume Cristota sualhuäpo nau anim buere joära Corintiempo jometaune jiojte, entok síme jume Cristota sualhuäpo nau anim buiära Acayapo jomemmaki. <sup>2</sup> Yanti ehuaime entok Diosta tü eähui enchimmaktunake, jü Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota bétana.

### *Pablota jiokot au inneähui*

<sup>3</sup> Jü Diospo tü eri Dios áchayta béchibo entok ä üusihua itom Señor Jesucristota béchibo, bueituk nak jiokoliuäpo Achayri entok jíapsi yejtehuäpo Dios. <sup>4</sup> Īri áapo jiokot anhuäpo itom jíapsi yechame, bueituk ínëli kétchi itapo huatemte ára jíapsi yechanake jachin jiokot bem anëpo junne jum itom jíapsi yechahuaka pámani, Diosta itom jíapsi yechakä Bénasi. <sup>5</sup> Bueituk jachin jü Cristota béchibo jiokot anhuame yún itot ä ayuka Bénasi, anëli kétchi jü Cristota itom jíapsi yechähui juebenna. <sup>6</sup> Të, itapo jiokot ito bichätek, jíapsi joahuakate jinëuna; entok itapo Áapörík bétana jíapsi joahuätek, jinëuriata entok jíapsi jotehuamta enchim jipunakë béchibo, ĩri jiokot anhuame imi yeu huéiye ĩri jíba ajäria jü jiokot anhuaka itou ket hueme. <sup>7</sup> Entok jü itom boobichäu enchim bétana huitti huéiye, bueituk jüniate itomak jiokot enchim anëhui, entok kétchi jum jíapsi jotehuäpo itomakem kaate.

<sup>8</sup> Hermanom, enchimte ä jüneria-ia juka buiära Ásiapo jiokot itou síkamta; tüisi namuksi itou síka itom úttia béppa, ikäi itou hue násukte kaa jíapsaka áma ito yeu katmachiley. <sup>9</sup> Bueitukte béja itom suabhuaite boobichaihuiy, ĩri ínëli itou síka itom úttiärat kaa itom enakë béchibo, ál-la Diostachi, jü kókkolam ára jiabitetuame. <sup>10</sup> Áapo itom áma yeu sakatuak, entok jíba áma itom yeu kattua, jum buere jinhua machiku kótko huäpo. Entokte at boobichaihui itom ä úhuanakë béchibo juka kótko huamta, <sup>11</sup> inëlem ket emeë itom aniäteko oraciónim joakari ito béchibo. Bueituk imëri juebénakam ket ito béchibo Diostau buanäteko, juebénakam ket Diosta baisaunake juka Diosta tü eäu itom mabetakä béchibo.

### *Jachiakasu Pablo kaa pueblo Corintiou siika*

<sup>12</sup> Bueituk ĩri ajäria jü uyjória itom bíchakähui, jü itom naa kujaktepo huatem täyähui itom jíapsipo tüisi huéiye, ĩri kaa emo buerialihuäpo ál-la huitti Dióstamak jíapsihuäpo. Kaa jume yoremem jita täyapo ál-la Diosta tü ehüäpo, inëlite ániat ito bojória, entok chë junne enchimmaki. <sup>13</sup> Bueitukte kaa huatek enchimmeu jiojte, juka huatek enchim nooka násuk at jünëaka juka huatek nokaka enchim at jünëapo. Tene ä boobichaihui ä chupëpo enchim at jüneenakëhui, <sup>14</sup> bueituk huatek huämëm at jüneela, itom enchim uyjóriatukähui anëli kétchi itapote uyjóriapo enchim jipure, huäri taahuarit Señor Jesústa yepsäpo.

<sup>15</sup> Íkái huitti ehuamta jípurekane, bat enchimneu huebabarek, bueítuk guosa huëpo Diosta tühua enchim jípunaké béchbo; <sup>16</sup> Macedonia buiärau bíchaa huepatne enchimneu bat noitibare, chúkula entok, Macedonia bétana nottilataka, huetek júchine enchimneu yebijnake. Huanai chúkula emée nee böo toijnake Judea buiärau bícha. <sup>17</sup> ¿Jáamakne íkái yáa báreka kaa tüisi ä yahuak kaa tüisi at suaka namuksi ino ä yáaka béchibo? ¿Entok ínëli jú ín yáa bareka eähui jáamak yorem ehuäpo huéiye, bueítuk ínëli jú guosa ehuame inot ayunake jú inel jíayhuame “jehui” entok “ée”? <sup>18</sup> Të Dios huitti ehuamta attiak jú enchimneu itom nokaü entok, kaa “jehui” entok kaa “ée”. <sup>19</sup> Bueítuk jú Diosta Üusi, Jesucristo, enchim násuk ito bétana nokhuakame, ino bétana, Silvanota bétana, entok Timoteota bétana, kaa “ée” entok “jehui” tí jiaubahuäpo nok-ri; ál-la jehui tí jiaupo taahua, áapöríkuchi; <sup>20</sup> bueítuk jú síme Diosta itom mak-rokau, áapöríkut chuppe. Huari béchibo, jú símek béppa uyjória Diostat bínna, entokte inel jiaunake “Júnentunake” Cristo Jesústa huämi. <sup>21</sup> Áapo juka huitti ehuamta itom makka Cristotamaki, entok juka Diosta bétana tékilta yáa íahuaka yeu puahuamta. <sup>22</sup> Áapo itom seeyotuaka entok juka Espíritu Santota chúkula itom mabetnakéu ä lüturiatukähui jíápsipo itom ä makkak.

<sup>23</sup> Tene ketune kee jee Corintiou huéiye inel bat ín eäka bénasi, Diosta bíchäpone ín jíápsipo huitti enchim tejhua; bueítuk enchim ín jíokolé béchibone; të kaa ä junëlituk, ín jíapsine ára nenka. <sup>24</sup> Katte úttiapo ito bétuk enchim an-ia Cristota sualhuäpo, ál-late enchim aniabareka aane, bueítuk Diostat ehuäpo kutti jábueka; enchim al-lenaké béchibo.

## 2

<sup>1</sup> Íaribéchibo enchimneu ín huëpo kanne júchi enchim siroktua báare. <sup>2</sup> Bueítuk ínapo enchim siroktuakátek, huanäisu, ¿jábese nee al-leetuanake jáni? Al-la emée jíbba, jume ín siroktuakähui. <sup>3</sup> Juári béchibone enchimneu jíojtek, bueítuk enchimneu yepsakátek kaa sirokhuamta bit béchibo, huáme nee al-letua máchimmaki. Bueítuk huittine enchimmet eiya juka ín al-leäu, emem símetaka inomak ä attiak. <sup>4</sup> Bueítuk enchimneu jíojtekä, tüisi jíokot eiyay entok jíápsipo kaa pappeakane yún opoakay; të kaa enchim sirok íaka, ál-la enchim júnenaké béchibo jachín tüisi enchim ín nakëhui.

### *Pablo kaa tüisi ayukamta jíokörek*

<sup>5</sup> Të jábe nee siroktuakame, kaa nee jíba siroktuala, ál-la símem enchim kétchi, kaa yún nokbáahuäpo, júnelne jiaahua, “kaa yún nokbáahuäpo”, kaa kuttílasi nok báreka. <sup>6</sup> Íri jabetat kutti nokhuakame enchim bétana hueeka, türi beja yúmalasi taahua. <sup>7</sup> Én entok emée ä bej-reka kat eaka, chë júnaksanem ä jíápsi yechaka ä jíokörípo yúmala, bueítuk kaa uttesi ä sirok múknaké béchibo. <sup>8</sup> Juári béchibone eláka inel enchimneu jiaahua áapöríkem júnetua enchim ä nake bétana. <sup>9</sup> Bueítukne ket íari béchibo enchimneu jíojtek, lutúriapo jípubareka símeku enchim sayhuakapo áman enchim anëhui. <sup>10</sup> Én entok, juka jábeta enchim jíoköreu, ínapo kétchi. Bueítuk ínëli ket jita jíokörímachiku, ínapone ket juka jíokoríhuamta jíoköre, enchim béchibone íkái johua, Cristota



bíchäpo, <sup>11</sup> juka Satanásta kaa itom kobanakë béchïbo; bueitukte tüsi jüneiya ára yore ä jioptuähui.

### *Pueblo Troaspo Pablota kaa yanti eähui*

<sup>12</sup> Buere joära Troaspo nee yepsako Cristota evangelio nok báreka, puertam étaporim jípureka junne Señorta bétana. <sup>13</sup> In espíritupone kaa yanti eiyay ín hermano Titota kaa ín teaka béchïbo. Chúkula, sika huëpatne simem tebotuasuka Macedonia buiärau bichaane siika.

### *Cristopo yöhuame*

<sup>14</sup> Chëte Diosta baisáuhue, juka jïba yölataka itom hueriamta Cristo Jesúsopo entok itom huam ámani sime kátanate ä jüneriatebo, juka musála jubäpo ä täyahuamta. <sup>15</sup> Bueituk Diosta béchïbo entok Cristota ára jita joäpo, emo jinëulammechi áa béchïbo musála juuba, tē jume emo tärume béchïbo. <sup>16</sup> Lüturiapom kókkobubba, kokkóna béchïbo; tē huamey béchïbo entok jü jiápsihuame jiápsi béchïbo. Iári béchïbo entok, ¿jábese yúmalasi au jipure? <sup>17</sup> Bueitukte kaa jume juebenam benna jume tomi yöhuäpo Diosta noki tekipanuame, katte huatem bénasi ä kujaktia, ál-late Diosta bétana jiápsipo kayta esolataka; Diosta bichápote Cristota bétana nooka.

## 3

### *Bemela nokta nau tütehuäpo ministrom*

<sup>1</sup> ¿Jachute jüchi itom naatëpo ito bétana jïba buéresi tüsi noknake? ¿Ö tē ä jípüpo yúmala huatem bénasi, cartata tülisi ito bétana nokamta enchim béchïbo, ö enchim tüisi ito bétana noknakëhui? <sup>2</sup> Emem itom cartam, itom jiápsipo jiojteri, inélite täyahua carta letrapo, entokte sime yoremem ä nooka. <sup>3</sup> Cristota cartatakem täyahua, ito bétana jiojtetaka, kaa tintayi, ál-la Dios jiápsamta espírituyi; tē kaa teta tablapo, ál-la takahua tabla jiápsipo.

<sup>4</sup> Entokte huitti at ehuamta jípуре Cristota huämi Diostau bíchaa. <sup>5</sup> Katte itom jita täya béchïbo áma yúmahuamta jípуре, bueituk huam jita täyahuäpo itom ä attiakä bénasi ehuäpo, ál-la jü itom áma yúmähui Diosta bétana huéiye. <sup>6</sup> Áapo ínëli itom yauhuak, ministerio tekil áma yúmahuäpo, bemela nokta nau tütehuäpo, kaa letrampo, ál-la espíritupo; bueituk jü leyta letra yore súuhua, tē jü espírituo jiápsihuamta yore makka.

<sup>7</sup> Entok jü ministerio kókkohuame letrammey tetapo jiojtehuak, uyjóriata jípуреy, ä inëliipo jume Israelita usiarim karam Moisésta pújbat bitchay, tösali machiriata ä jípуреy béchïbo, ïri entok lütiseka hueiye, <sup>8</sup> ¿jatchu kaa chë simek béppa uyjóriata jípуре jáni, jü Espiritu Santopo ministerio? <sup>9</sup> Bueituk jü ministerio bette nokpo chupeme, simek béppa uyjóriata jípуреy, tē jachu kaa chë jüne simek béppa uyjóriata jipunake jü ministerio lútula jiápsihuamta itom makame. <sup>10</sup> Bueituk huári simek béppa uyjóriata hueriähui, imi huam ä bithuäpo kaa al-lëbenna, bueituk chë jüne simek béppa uyjori jü chúkula hueme. <sup>11</sup> Bueituk jü lütinakeme uyjóriata hueriay, jü jïbapo béchïbotunakeme chë junne.

<sup>12</sup> Én entok juka böbithuamta jípureka, kaytatte jachin eäka huithuitti nooka. <sup>13</sup> Entok kaa Moisésta pújbat ahuä patpatiyai bénasi, jume Israelita usiarim kaa ä bínnakë béchïbo, juka huemta, kaitäpo tahuasemta. <sup>14</sup> Tē

jü bem koba suahua námakaka taahuak, bueituk én tahuariu tajti, juka Moisejta ley nokta nokhuayo, jü puj pattiria bem jipureü ámet óreka taahua, ikái entok Cristo kaitápo ä tahuariak. <sup>15</sup> Entok ketune éni iri tahuariu tajti, jüka Moiséjta Ley nokhuayo, jü velo bem jíapsi béppa órek. <sup>16</sup> Të Señortau bíchaa emo jíapsi kuaktiakátek, jü bem puj pattiriamat ukhuatuna. <sup>17</sup> Bueituk áapo jü Señor Espiritu; entok jü Señorta Espiritu anépo, síme guoytiari aayuk. <sup>18</sup> Itapo simetaka iari béchibo, ito pujba étapolataka ä bícha, espejopo bénasi jüka Señorta símek béppa uyjóriata, símek béppa uyjóriapote bemelasi johua, ä alébenatuhuäpo, juka Señorta Espiritupo.

## 4

<sup>1</sup> İaribéchibo itapo ikái ministeriota jípureka, nak jikolihuatma mabet-lataka katte kom eiya. <sup>2</sup> Entok juka esotatë tiasi machik kaa jobare, kabetate baıtattáhuaka ito buérialé, entokte juka Diosta nooki kaa tábuiasi huatem majtia, ál-la juka lutüriapo táyahuatma jı́bba, simem bétana ito jüneriateboka Diosta bíchäpo. <sup>3</sup> Jü itom evangelio éсотaka órek, entok jíba anéli órek jume emo tárulame béchibo. <sup>4</sup> İmechiri, jü diablo ániat au dios joame, jume Diosta kaa súaleme koba suahuäpo am puj pattiak, bueituk jü Cristota evangelio símek béppa uyjorika kaa am machirianaké béchibo; áapo entok Diosta jíapsäpo tua alébenna. <sup>5</sup> Bueitukte kaa itapo ito nokriabareka nooka, ál-la Jesucristota Señorpo, itapote entok enchimmeu tekipanuaeom bénasi, Jesústa itom naké béchibo. <sup>6</sup> Bueituk Dios nesahuek, jum kaa machiku machiriata ayunaké béchibo, áapo itom jíapsim machiriakame, bueituk iri machiria lutüriapo at jünehuamta táya béchibo, juka Diosta bétana símek béppa uyjorik, Jesucristota pujbäpo.

### *Diostat ehuäpo jíapsihuame*

<sup>7</sup> İkái buere bejremtate jípуре babu báasompo imey báasom entokte itapo, bueituk jü huéchiapo yúmalasi uttiära Diosta bétana huéiye të kaa ito bétana. <sup>8</sup> Símekutte jìokot aane, tëte kaa kom eiya, námuksite ito bitcha, tëte kaa amay ito huiike. <sup>9</sup> Jájjahuaka junne tëte kaa itapola aane, huattılataka junne tëte ketune jíapsa. <sup>10</sup> Jı́bate síme kätana takahuat ä huéria juka Jesústa mukukähui, bueituk kětchi juka Jesústa jíapsau itom takahuammet ä binná béchibo. <sup>11</sup> Bueituk itapo jíapsame, jíbate kókko bareka ito toijla Jesústa béchibo, bueituk kětchi jü Jesústa jíapsäu itot bittunake itom takahua ára mukemtachi. <sup>12</sup> İaribéchibo jü kókko huame itot aane, enchimmé entok jü jíapsihuame.

<sup>13</sup> Të Diostat ehuäpo Espiritu Santopo áabenak jípureka, ä: “Jiojteri bénasi anä sualek, huári béchibone nooka”; itapote ket ä sualek, iarıbéchibote ket nookak. <sup>14</sup> Jüneaka juka Señor Jesústa jiabitetuakame, itom ket Jesustamak jiabitetuanake, entok itom áamak yeu jábuanake enchimmaki. <sup>15</sup> Bueitukte ikái simeta joaka jìokot aane, enchim ito naké béchibo, bueituk jü Diosta tühua juebénasi au bürurianake, entok ínëli jü Diosta tühua johuame juebenanake Diosta ay üttil béchibo.

<sup>16</sup> Júnentaka júnete kaa kom eiya, elaposu iri itom béppa takahua lütiseka huéiye, të jü huaijhua itom takahua chikti táapo bemelasi tahuasime. <sup>17</sup> Bueituk iri chubala jìokot itom anéhui, itot ä johua juka

jíbapo béchibo yúmalasi hueka béttesi símek béppa uyyorik. <sup>18</sup> Juka bíthuäpo ayukamtate kaa bít báanake, të juka kaa bít-huamta ál-la; bueituk jü bíthuäka ayukame chubala jibatunake, të jü kaa bituäka ayukame jíbapo béchibotunake.

## 5

<sup>1</sup> Bueituk jüneate ikäi itom takahua imi buiäpo kaa bínnhuatunakemta juka karita én itom áma anépo ä möjakteko, Diosta bétanate jóata jípуре, kaa mamamme yáata, téhuekapo jibäpo béchibo. <sup>2</sup> Imi joakate ujbuana jiokot eäka, tehuekau joata itom jípуреü yaij péaka; <sup>3</sup> inélite supetuataka bittunake kaa jujünélaka. <sup>4</sup> Bueituk ínëli kétchi, jume imi takahuäpo chubala imi jiápsame, jiokot eäkate ujbuanna; kaa jujünélaka taahua péaka, ál-la nat béppa supetuataka, bueituk iri takahua én itom jipurëhui jü bemelasi jiápsihuame kaitäpo ä núnake. <sup>5</sup> Entok Dios íäri béchibo itom yáakame, juka Espiritu Santota itom makkak ä lütüriatunaké béchibo juka itom ä mak-rokähui.

<sup>6</sup> Bueituk inélite jiba huitti eäka jiápsa, entok jünéaka imi takahuäpo itom aneu tajti, mekkate señortau aane, <sup>7</sup> bueituk at eäkate imi naa kaate kaa pusimma ä bíchaka. <sup>8</sup> Tëte át eiya, itom takahua tösaka péaka, Señortamak an béchibo <sup>9</sup> tëte inen ket ä jobáare, áamak aneka entok kaa áamak aneka junne, ä éä pamante aneka jiápsibare. <sup>10</sup> Bueituk úttia itapo simetaka Cristota yäura bíchäpo itom yeu jáptenakëhui, huehuëpulaka ä mabetnake juka bem yáakähui, takahuäpo aneka juka türik ö juka kaa türik.

### *Tékil ministerio Diostamak au tütehuame*

<sup>11</sup> Jüneaka juka Señorta yörihuähui, yorememte Diosta bem mabetnakëu majtia, të jü jáchin itom jiápsau Diostau maachi, entok ínëline ket eiya. Enchimte ket itom täya machile. <sup>12</sup> Juka türik ito bétana huetate kaa júchi enchimmak ettejoa, ál-late enchim ito bétana ä jipü-ia juka tü ehuamta, bueituk jume emo jabeleka kaa huitti eäka jiápsame emem ára am yommianake. <sup>13</sup> Bueituk itapo rokomtukäteko Diosta béchibote rookom, të enchim béchibo suamsi ito nýye katte rorokom. <sup>14</sup> Bueituk Cristota yore nákéhui itom jiápsi yüe, ikäi eäka itom jünériähui: huepuläka símem béchibo múkuk, të juäri béchibo simetakam kókkok. <sup>15</sup> Cristo entok símem béchibo múkuk, bueituk jume jiápsame, bejam kaa bempo béchibo jiápsinake, ál-la hua mukuka jiabitekamta béchibo. <sup>16</sup> Inentaka én bat bíchaa itom takaapo kabetate täya, Tëte itom huakajpo Cristota täyakátek junne, ente ínëli huamte kaa ä täya. <sup>17</sup> Inëli jabetaka junne Cristopo aneme, beméla úsiari, jü örataka jak ayukaihui amáu tahuak én entok síme bemelasi yáari.

<sup>18</sup> Én entok síme iri Diosta bétana hueíye, áamak ito tütehuamta itom makkak Cristota huämi, entok Diostamak au tütehua tekilta itom makkak. <sup>19</sup> Dios, Cristotat aaney jume ániat jiápsame áamak tütey, jume yoremem kaa türik bem yáalaü kaa ámet naikiak, entok juka nokta áamak tütehuamta itom tekil makkak. <sup>20</sup> Inélite Cristota téhuampo nesauta joaka naa rejte, bueituk Dios jume huatemmeu ujbuaname bénasi ito huämi, enchimmeute ujbuanna Cristota téhuampo: Dióstamakem emo tüte. <sup>21</sup> Áapo kaa ä yauhuak juka kaa türik, të ito béchibo kaa

türiku naïkiahuak, bueituk itapo jum lútula jíapsihuäpo naïkiahuak, áporikuchi.

## 6

<sup>1</sup> Ínëli itapo, juka tékilta ámak joaka, kuttílasite enchimneu nooka juka Diosta túhua kaa kia kaitápo enchim mabetnakë béchïbo. <sup>2</sup> Bueituk inel jiaahua:

Aniata yanti tahualatukne enchi jikkajak;  
entok jü jinëuria taahuaritne enchi aniak.

Èni ajária jü ára amä jehuiteterianakëhui; èni ajária jü jinëuria taahuari.

<sup>3</sup> Juka kaa türikte kaabeta itot bit ia ä jïopnakë béchïbo, bueituk jü itom ministerio tekiltat kaa juénak at nok iäka. <sup>4</sup> Al-late türik juaka ito bittebo jum símeku Diosta ministerio tékilta joaka, juebénasi yanti ito nüyeka, jiokot emo bit-huäpo, kayta jipuhuäpo, entok jiokot eehuäpo. <sup>5</sup> Yore bebiahuäpo, carcelimpo, juebena genteta chayë násuku, tekipanahuäpo, yetem jipuhuäpo, entok ayunahuäpo. <sup>6</sup> Chïcha machik kaa jipuhuäpo, yun jítat tüisi júnehuäpo, yore jikolihuäpo, kaa bettek jíapsihuäpo, Espírítu Santopo, entok huitti emo nakhuäpo. <sup>7</sup> Lútúria nokpo, Diosta úttiärapo, lutúlay ára ái nassuahuäpo, batatana entok mikkotana. <sup>8</sup> Úttíluhäka entok kaa tüisi ito bétana nokhuäpo emo úttíluhäpo, emo buérialihuäpo entok kaa emo buérialihuäpo; yore baítattáhuame bénasi të lutúriapo joaka. <sup>9</sup> Kaa táyahuame bénaka, të tüisi táyahuaka; abe kókko me bénaka tëte ketune jíapsa, kókosi johuaka tëte kee kókko. <sup>10</sup> Sírokamta bénaka, të jíba al-leaka, pobem bénaka tëte juebenam rikotela, kayta jipuremta bénaka tëte símeta jípure.

<sup>11</sup> Cristota súaleme Corintiopo joeme enchimneu bíchaa itom teni au étapola; entok itom jíapsi bueürusi ayula. <sup>12</sup> Itapote chikti itom jíapsimakte kayta yeu bëaka enchim nakkë, të emëe enchim jíapsipo itou bíchaa emoem ámpöle <sup>13</sup> Bueituk nanancha ä innë béchïbo, itom ito nakëhui, usiaritau nonokhuä bénasine enchimneu nooka, emem ket emo jíapsi étapo.

### *Itapote Dios jíapsamta teöpo*

<sup>14</sup> Katem ámemak puaktia báare jume Diosta kaa yöremmaki, ¿bueituk jü kaa türik joame jachisu au jaláinake jü lútúriata joamtamaki? ¿Entok jachisu jü kaa machiriatamak áu türínake jü machiria? <sup>15</sup> ¿Jachisu, Cristo diabolotamak au türínake? ¿Entok jü Cristota súaleme jü kaa ä sualemtamaki? <sup>16</sup> ¿Jachisum nau türínake Jü Diosta teöpo, jume ídolommaki? Bueituk emëe Dios jíapsamta teöpöem, Diosta jiaka bénasi: Ámemakne aneka ámemak naa huenake, entokne amebéchïbo Diostunake, bempo entok ín pueblotunake.

<sup>17</sup> Íaribéchïbo ket júneli jiaahua jü Señor:

Ámenásukem yeu kaate, éntokem emo naïkimte;  
éntokem jü jaiti machikut kaa mamma.

Huanaïne ínapo enchim mabetnake

<sup>18</sup> huanaïne enchim béchïbo achaytunake,  
huanaï emëe ín úusimtumake, entok ín malamtumake,  
të jiaahua jü Señor símeku úttiakame.

## 7

<sup>1</sup> Én entok emëe nakhuame, jukaï bobithuamta jípureka, takahuat entok espritut chïcha machik itot ayukamta bétanate ito tüterianake, juka Diosta béchïbo jïba santosi jíapsihuumtate yúmalasi jípunake, Diosta majhuëka ä yörïhuäpo.

*Pablota tüisi al-lëahui corintiom jíapsi kuaktekä béchïbo*

<sup>2</sup> Tü ehuäpem itom mabeta: bueïtukte kaa türïk kaabetau yáala, kaabetate juënaku au nasontetuak, entokte kaabeta baïtaula. <sup>3</sup> Kanne bettek enchimneu nok báreka nooka; bueïtukne bannataka béja enchim ä tejhuasula, ín jíapsipo enchim ín jípurëhui itom jíapsäpo entok itom nau kókköpo. <sup>4</sup> Kanne tihueka enchimneu huitti nooka. Entokne enchim bétana tüisi buere al-leiya, jíapsi yejtehuamtane yúmalasi jípureka, entokne yúmalasi ä jípureka juka al-lehuamta, jïokot anhuäpo junne.

<sup>5</sup> Bueïtuk Macedonia buiaräu yajaka naateka, itom takahua kaa jimyore-riata jípureka, ál-late simeku jïokot eetuasahuak, päkutana bétana nau nassuahuäpo entok huajhua bétana entok majhuëka jïokot aaney. <sup>6</sup> Të Dios jume jïokot ääka ä bétuk emo nüyeme jíapsi yechame, itom jíapsi yetchak Titota itou yepsako. <sup>7</sup> Entok kaa itou ä yepsaka béchïbo jïbba, ál-la ketchi jum jíapsi yejtehuäpo enchim bétana ä jíapsi yechahuakapo, entok ket itom ä tejhuak juka tüisi nee nákeka ino béchïbo enchim buanähui. Huanäine iari béchïbo chë júne al-lëiak.

<sup>8</sup> Elaposune huäri cartai enchim siroktuak, të én kanne jachin eiya, bueïtuk júnaköi jïokot jiaka junne, huäri carta chubala jïba enchim siroktuak, <sup>9</sup> tëne én al-leiya, kaa enchim sirok tuahuaka béchïbo jïbba, ál-la, sirok huäpo enchim jíapsi kuakteka béchïbo; bueïtukem Diosta bétana siroktuahuäk, inëli, imi huäm kayta enchim tarunakë béchïbo. <sup>10</sup> Bueïtuk jü Diosta bétana siroktuame, jíapsi kuaktihuamta yore makka, jinëuriata béchïbo, iari bétanate kara täbuiasi eiya, të jü ániapo kia siroktuame, kókkö huamta huéria. <sup>11</sup> Bueïtuk inëli Diosta enchim siroktuakäpo, jita tü eerita enchimneu yahuak, jachisem emo aniak jum kachin anmáchiku, enchim majhuë násukem yore nakhuamtem nee makkak, entok juka enchim naïbukëhuem tüteka tüisi tahuariak, bueïtuk inëlem jum simeku chïcha machik kaa jípureka taahuak. <sup>12</sup> Bueïtuk ïri enchimneu ín jïojtekähui, kaa juka kaa türïk yakamta bétana hueiye, entok juka kókosí yahuakamta bétana junne, ál-la, Diosta bíchäpo, ä jünërianä béchïbo, juka tü eerita ito béchïbo enchim jípurëhui. <sup>13</sup> Ìari béchïbote jíapsi joahuak jü enchim jíapsi yejteriyai.

Tëte chë júne al-leiya juka Titota al-lea béchïbo, bueïtuk ä espíritu oúsi ehuamta enchim ä makaka béchïbo. <sup>14</sup> Enchim bétanane ino úttisulataka kanne tiisi tahuala, bueïtuk sime ïaribétanate lütüriata nok-la, entok ketchi jü Titota bétana itom ito úttilekäu lütüriataka taahuak. <sup>15</sup> Ápo chë júne enchim nakkë, enchimneu huateka jachin simetaka enchim ä nok jikkajakä béchïbo, entok jachin Diosta yörïhuäpo emo yoaka enchim ä mabetakä béchïbo. <sup>16</sup> Al-leane simeku enchimmet huitti ääka.

## 8

*Cristota súaleme béchïbo tomi nau toijhuame*

<sup>1</sup> Ínëli kětchi hermanom, enchimtä tejhua juka Diosta tu eäü Cristota sualhuäpo nau anim makhuakahui jum Macedonia buiärapo. <sup>2</sup> Bueituk jiokot ámeu huê násuk junne, jü símek béppa bem al-leahui entok polobemtaka junne, rikosi jita jipuhüá bénasim kaa emo jiokek. <sup>3</sup> Bueituknä jüneriatebo, juka tomita Diostau bíchaa naïkiata al-leaka úttiärata bem jipurépo ámani, entok chë junne bem úttiära áma yumä béppa. <sup>4</sup> Bempom juebénasi itou ä aahuak juka al-lehuamta Diosta bíchäpo jipurokaka, jume Cristota sualhuäpo aniabaahuäpo. <sup>5</sup> Entok kaa itomä boobichä pámani, ál-lam Señorta mampo bat emo tojaka ofrendapo, chúkula entok itom aniahuäpo Diosta ëa pámani. <sup>6</sup> Iari béchibote Titotau kuttílasi nookak, bueituk jachin bannataka ä naateká pámani, ínëli kětchi enchim násuk ä chupa sahueka, juka Diosta tühua tékilta. <sup>7</sup> Ínëli kětchi, emëe símekuchem Diostat ehuamta yún jipure, nokta nokhuäpo, jita täyahuäpo, entok símekuchem kaa bettek jiapseka ára jita johua, entok enchim itom nakepo, ikäi tomita Diostau bíchaa naïkiata entok Diosta tü eäü yünem ä jipure.

<sup>8</sup> Kanne nesahuemta bénasi nooka, ál-la ä jïobila béchïbo, jume huatem ára jita joápámani, entok kětchi jü yore nakhuamta kayta esoka enchim jipuréhui. <sup>9</sup> Emem béja ä täya, juka Diosta tühua itom Señor Jesucristota jipuréhui, bueituk itom ä nakë béchïbo poobetaka taahuak, rikotaka junne, bueituk emëe ä pooberayi rikotukäem.

<sup>10</sup> Entok iayirine consejota enchim makka, bueituk ïri enchimneu türi, jume bannataka naateka, kaa ä joaka jïbba, ál-la ket ä huatiaka, ïebu huasuktiay naateka. <sup>11</sup> Én entok kětchi akem ä yáa báreka eíya, bueituk jachin lautí enchim ä huatiakä pámani, ínëlem ket ára ä chuppa ä yábahuä pámani enchim áma yumäpo. <sup>12</sup> Të tua batchu jü ínël ehuäpo ayuka yabahuame, ára yáatu áma yúmahuä pámani, të kaa áma yúmahuäpo ëe.

<sup>13</sup> Tëne kaa ikäi nooka, huatem yún jita jipunakë béchïbo, enchim entok kaa kayta jipunakë béchïbo. <sup>14</sup> Ál-la imechï taahuarimmet jü naarekik jipubahuäpo, jü yún enchim jita jipurépom bempörim ára ania, bueituk chúkula enchimneu jita bëvei bempom yún jita jipurétek ára enchim ania, ínëli jü nanála ehuame enchimmet ayunake. <sup>15</sup> Jïojterita jia bénasi: “Jü yún jita toboktiakame, kaa yún ä jipurek, të jü chë ilikkik toboktiakame, kaa chë ilikkik jipurek.”

### *Tito entok jume ä jaläim*

<sup>16</sup> Të Diostate baísahue Titota ä jiápsipo enchimneu tü ehuamta ä jipurekä béchïbo ket jïba ino bénasi. <sup>17</sup> Të lútüriapo nokta mabetak ä tutürek, bueituk tuísi enchimneu bíchaa tü eäka, ínëli siika enchimneu bíchaa ínël ä eäpo.

<sup>18</sup> Entokte senu hermanota áamak áman bíttuak, ïari bétana jü tuísi nokhuame síme Cristota sualhuäpo nau animmet jikkaijtu. <sup>19</sup> Të kaa ïri jïbba, ál-la ket jume iglesiam bétana ä tekia makhuak itomak ä huenakë béchïbo enchimneu bíchaa itom katëpo, juka itom nau tojakäü enchimneu hueriu béchïbo; të ïri ministerio tekil itom joäü Señorta jïba úttíl béchïbota johua, entok enchim tü eäü jüneriatebö béchïbo.

<sup>20</sup> Kaabetate kaa türík itot nok-ia, juka juebenak nau tojhuakamtat itom

tekipanua bétana. <sup>21</sup> Juka lútula humentate jobareka eíya, kaa Señorta bíchäpo jíbba, ál-la ket jume yoremem bíchäpo.

<sup>22</sup> Kette ámemak áman ä bittuak juka itom hermano, juka tü ehuamta juebenak bétana ä jípüreüte juebénasi ä bil-la, të én entok chë junne, jü tü ehuame at aika, enchimmet tüisi huitti ä eä béchïbo. <sup>23</sup> Të Titota bétana, ínapone ä jalaëk entok nee aniaka tekipanua enchim béchïbo, entok itom hermanom bétana, cartata bem hueriäpom Cristota sualuäpo nau anim bétanam aman bittuari Cristota looria béchïbo. <sup>24</sup> Bempörimem jünetua, Cristota sualuäpo nau anim bíchäpo, juka enchim am nakëhui entok juka huitti enchimmet itom ito úttilëhui.

## 9

### *Jü tomi nau toijhuame hermanom béchïbo*

<sup>1</sup> Jume Cristota súaleme béchïbo nau toijhuamta tékil bétana, kanne éntok enchimneu jïojtenake türi bejja. <sup>2</sup> Buëituk juka enchim tü eäune täya, inëline enchim bétana tü eäka entok al-leaka Macedonia buiärapo anemneu nooka, buëituk jume Acaya buiärapo joomem iebo naateka huechiampom emo jípüre; ínëli jume huate enchim jüneriakam ä innëak juka huatem aniabahuamta. <sup>3</sup> Tëne jume hermanom enchimneu bittuala, buëituk jü enchim bétana tüisi huëpo itom jünereaü, kaa kia bejatunake; të ál-la ín jiä bénasi, huechiapem emo jípunake. <sup>4</sup> Jachinaik huate macedonim inomak äbo sajakätek, enchim kaa huéchiapo anemem teunake, huanäite tüsi tahuanake, huitti ehuamta enchimmet ito jípüre béchïbo, të jü tüisi máchira kaa ito béchïbo ál-la enchim béchïbotunake. <sup>5</sup> Ínëli, úttiatak kuttílasi hermanomneu ín noknakëhui, enchimneu bat am kannakë béchïbo, entok bannatka juka huatem aniahuamta bétana enchim nokakaü, huéchiapo bat enchim emo jípunakëhui, buëituk kaa úttiapo námakak jiapseka enchim nahuä toijnakë béchïbo juka huatem äi enchim anianakëhui.

<sup>6</sup> Tëne inen ket jiaahua: Jü kaa jaikik echákame, ket kaa jaikik toboktianake; të jü yún echákame, ket yún jichupata toboktianake. <sup>7</sup> Hueëpulkam jiápsipo bem nenki báreka eäu nenkinake; të kaa ä beutireka, entok kaa úttiapo bénasi, buëituk Dios ä nakke juka al-leaka, Diostau tomita buisemta. <sup>8</sup> Entok Dios úttiata jipüre, enchimmet ä bürurianakë béchïbo juka Áapörík tühua, jum ínëli bithuäpo, jibem simeku yúmalasi jita jípunake entok kayta enchimneu binake jum tühua johuäpo. <sup>9</sup> Ä jïojteri bénasi:

Ä naikimtek, póobem miikak,  
jü lútula jita ä joäu, jíbapo béchïbo órek.

<sup>10</sup> Entok hua Dios báchiata et-baremta makame, entok juka jïbuamta paanim, ínëli yore miknake entok ä bürurianake juka ethuakamta, entok juka chupuka takamta bürurianake, lútula enchim jita joapo. <sup>11</sup> Buëituk ínëlem símeku rikomtunake huanärem kaa emo ámpöleka yún huatem ära anianake, ïri itot ä johua juka Diosta baisaihuähui. <sup>12</sup> Buëituk ïri ministerio tékkil johuame, kaa juka Cristota sualemmu bëyemta jïba johua, ál-la ket áma juebenna jü Diosta baisáhueka itom anëhui. <sup>13</sup> Buëituk ikäi ministerio tékilta bíchakam Diostam úttilnake, juka Cristota evangelio nesahui enchim joä tiaka, entok kaa emo ámpöleka

enchim am aníaka béchibo, bempörim entok simem. <sup>14</sup> Ínëli kétchi juka oraciónta bempörim joäpo enchim béchibo, enchimim nakke, juka Diosta tühua juebenak béppa enchimet ayukä béchibo. <sup>15</sup> ¡Diostate baisauhue, simék béppa yörisi machik itom ä makaka béchibo!

## 10

### *Pablo nok naksua ä ministerio tekil béchibo*

<sup>1</sup> Inapo Pablo enchimmeune ujbuanna Cristota üttesi yore nake pámani, bueituk enchimmak anëtekne kaa jikat eäka tülisi nonoka, tē kaa enchimmak anëtek entokne kuttílasi enchimmeu nonoka. <sup>2</sup> Huittene enchim tejhua, enchimmak anëtekne kaa kuttílasi enchimmeu nok báare, íkái kuttíla noktane huitti nok báreka eíya, jume kaa türík itom joä tiammehui. <sup>3</sup> Lütüriapote takahuäpo aneka jíäpsa, tēte kaa juka takahuata huaatiaü johua. <sup>4</sup> Bueituk jum nassuahuäpo ái itom ito aniähui katim imí ániapo joome, ál-la Diosta uttiärapo hueiye, bueituk juka buéresi úttiaka órekamta kaitäpo tahuaria béchibo. <sup>5</sup> Juka nokta huépo Diosta bej-reka jikau au cháalata kom tatap béchibo, huanäi juka síme éerita Cristota nesahui jobahuäpo ä hueriu béchibo. <sup>6</sup> Éntokte ínël jü kaa tüisi anhuamtat kutti nokbare, juka Diosta nesahui yúmalsi enchim joayo.

<sup>7</sup> Juka bithuamtem at suaka ä bitcha. Bueituk jábe ä jiasipo Cristota au jípurē tíame, íkái ehuamta ket jípunake, jachín jábe Cristotat áu anē tíame, bueituk itapote ket anēli Cristotat aane. <sup>8</sup> Elaposune chē júne ino úttile, jum yäura úttiata ín jípurēpo, íkári jü Señor itom ä mak-la enchim ái itom yötutuanakē béchibo, tē kaa kaitäpo ái enchim itom bínnakē béchibo, iari béchibo kaibune ái tiunake. <sup>9</sup> Bueituk kaa tábuiasi bittunake, ín jöjterimmea enchim majtuam tenasi. <sup>10</sup> Bueituk lütüriapo huate ínël jiaahua, jume cartam úttia entok kuttílasim nooka, tē áapo áma anëtek kaa kuttílasi nooka, ä nokaü entok kaa sualmatchi. <sup>11</sup> Íkaine ä júneria-ia juka nokakamta, jachín juka cartapo itom nokä bénasi, kaa áma aneka entok áma aneka junne, juka yáa baahuamtate yáanake.

<sup>12</sup> Bueituk katte huatem bénasi ito nübareka eíya, entokte kaa áme bénasi ito jikau chatcha báare; bueituk bempom bempolaka nau emo jujúnakte, entokim nanancha emo bíchaka kaa sua eíya. <sup>13</sup> Tē itapo katte kia jájana ito úttil báanake, ál-la juka júnakterita Diosta yechaläpo ámani, bueituk ínël enchimmeu yaij béchibo. <sup>14</sup> Katte chē béppa ito eria, kaa enchimmeu yaijlamta bénasi, bueituk itapote bat echimmeu yájjak juka Cristota evangelio hueriaka. <sup>15</sup> Katte tábuik tékilta johuäpo chē júne ito úttil báare, ál-la juka Diostat eäka enchim yöotu pámani, enchim násukte úttilhuaka bínná, juka júnakterita itom jípurē pámani. <sup>16</sup> Éntokte síme kätana juka evangeliota huatemmeu nooka, enchim anēpo chē huannabo, kaa tábuik tekípanuälapo kikkimuka, kaa tábuik tekilpo ito úttil báreka.

<sup>17</sup> Tē jü au úttileme, Señorpo au úttilnake. <sup>18</sup> Bueituk jü apola au jikau chatchame Dios kaybu ä úttilnake, tē jü Diosta úttileü ál-la.

## 11

### *Pablo entok jume apóstolim ára nokichim*



<sup>1</sup> Ili rokosi nee anëpem nee jiokekorekätek türeíyey, ä inëlituk jehuitëem. <sup>2</sup> Bueitukne näibukeka, Diosta béchibo enchim näibukke, bueitukne huépülak jíba enchim kunatua báare, bueitukne jamut bemeta bénasi Cristotau bíchaa enchim yeu jábua báare. <sup>3</sup> Të jachin jü bakot ä arahuë páman Evata báitáhuak, inëli jü enchim innëau ára au nayote, jum enchim jiápsipo huitti eäka Cristota sáu enchim katëpo. <sup>4</sup> Bueituk jábe itou yepsaka täbui Jesústa bétana itou nokáteko, jü enchim itom majtiakä béppa, entok kétchi eme juka espírituta enchim mabetakä béppa täbui espírituta mabetátek, entok täbui evangeliota enchim mabet-lä béppa, ä turiakä bénasem eäka ä jehuitaria. <sup>5</sup> Bueituk kaitápone ino chë ilitchile, huamei buere apóstolim náapo. <sup>6</sup> Eláposune in nokápo, kaa tua tüisi huéchiapo nooka, jum jita täyahuápo kaa junëli; bueituk símeku jum jita itom joápote enchim ä jünériatuala.

<sup>7</sup> ¿Jachune kaa tüisi ayuk jáni símem bétuk ino tahuariaka, enchim éntok jikat tahuariaka, bueitukne Diosta evangelio enchimneu nookak kayta enchimneu aahuaka? <sup>8</sup> Huate iglesiam kaa tómekeka tahuala nee ania báreka, ímëri nechim bejtuala enchim nee majtianakë béchibo. <sup>9</sup> Jiotok eäka enchim násuk nee aneyo, kaabetaune jita áahuak, bueituk juka inou bëyemta, jume hermanom Macedoniapo joomem nechim aniak, símekutne ino suayak, entokne símeku ino suayanake, kaabetau kayta jita au béchibo. <sup>10</sup> Cristota lutúria inot anë béchibo, kaabe nee ä úkhuanake juka yúmalasi in al-leáhui jum Acaya buiárapo. <sup>11</sup> ¿Jatchiaka? ¿Jachune kaa enchim nake, jáni? Dios jüneiya enchim in nakëhui.

<sup>12</sup> Juka in joaüne jíba naburuji jobare, bueituk jume jítat júne jiahuiteka Diostat emo tekipanuá tiame, katim emo ito benä tianake. <sup>13</sup> Cristotahuim emo apóstolim tiaka, Diosta tekilpom tomi yö báreka, të ímëri katim Cristota apóstolim. <sup>14</sup> Entok kara at guomtisi maachi, bueituk Satanás apöisu tua ángel machiriata bénasi áu sasankotua. <sup>15</sup> Bueituk ínel ä huëpo kara át jünnera eetu bueituk jume au tekipanuame kechim täbuiasi emo yáaka, lütüla emo tekipanuá tiabare; ikái tékilta bem joá pámani bette nooki ámet chupana.

### *Apóstol Pablota jiotok anëhui*

<sup>16</sup> Júchine ínel jiaahua: káabe rokota bénasi nee jípunake; të emëe jíba inëli ino bétana eätek, rokota bénasem nee mabeta, ili ino úttil béchibo. <sup>17</sup> Juka in nokáhui, kanne Señorta eápáman ä nooka, bueituk roko ehuápáman huéyie. Jü in ino úttilëhui. <sup>18</sup> Bueituk juebénakam huakajpo emo jábele, ínapone ket ino úttil báare. <sup>19</sup> Bueituk eme susuakame jume rokosi emo nüyemmakem ára emo hueria, emëe suamsi emo nüyeme. <sup>20</sup> Bueituk jábeta úttiapo enchim tekipanuatuayo katem jijiale, entok jábeta enchimney tüisi tahuayo, entok jábeta jita enchim: úhuayo, entok jábeta au jikau chatchayo, entok jábeta jopemmet enchim chonayo, yantem eäka ä bitcha. <sup>21</sup> Inobéchiho tiusi maachi jíbe jü in nokáhui, tëte iári bétana katte úttiata jípure.

Të jume huatem nokaka áma emo yumä teátek, ínapone ket áma yúma eláposu roko jeuhuey jü in nokáhui. <sup>22</sup> ¿Bempom hebreom? Ínapo kétchi, ¿israelitamme? Ínapo kétchi. ¿Abramta usiarimme? Ínapo kétchi. <sup>23</sup> ¿Cristotahuim ministrom? Ínapo chë junne (rokota bénasi nee nooka); bueituk tékilta johuápo, ínapo chë júne tekipanuala; yore

bebiahuäpo juebénasine bemmuchari chë áme béppa; carcelpo yore joahuäpo chë burusi; jinhua machiku abe yore suahuäpo juebénasine áma naa simla. <sup>24</sup> Judiom bétanane mamnisi ä mabet-la juka yore bebiahamta, huépülak béchibo kaa cuarentasi. <sup>25</sup> Baysine jibebiammey betmuchari, sejtulne tetammea mamaasuri. Baysine barcota roptey áma hueiyey, senu tukaapo entok senu taapone bahue násuk ansula barcota roptëpo. <sup>26</sup> Böommet boojohuäpo juebénasi; bathuempo jinhua machiku, lak-ronim násuku jinhua machiku, jum jinhua machiku jume judío naciempo inomak joomem násuk, entok kaa judiom násuk jinhua machiku, buere joära násuk jinhua machiku, ánia see paria násuk jinhua machiku, bahue násuk jinhua machiku, jume emo hermanom tiaka kaa huitti jíápsame násuk jinhua machiku. <sup>27</sup> Lotteka tekipanuahüäpo, juebénasi kaa kothuäpo, juebénasi tebaureka, entok baímukhuäpo, juebénasi ayunahuäpo, joásuhuäpo entok kaa sankohuäpo.

<sup>28</sup> Ikäi simeta hue násuk, jü chikti táapo inou yeu matchume, síme iglesiam bétanane obiseíya. <sup>29</sup> ¿Bueituk jábeta koköri huechek, inapone ket koköri huehueche? Bueituk jábeta jioptuahukne, kujti eäka kaa al-leaka tatahua. <sup>30</sup> In ino úttilnakeu ä úttiatak, inone úttilnake, kaa in úttiakäpo. <sup>31</sup> Jü itom Señor Jesucristota Dios Atchay, jü yü-tütti al-lerita attiakame, jüneiya kaa in kia nokähui. <sup>32</sup> Bueituk pueblo Damascopo nee aneyo, jü rey Aretastau gobernador jume damasenom buere joära suayay, nee buijtebo báreka. <sup>33</sup> Të barda bentanapone buere kanajtapo huannäbo kom yéchahuak, huanäine inël ä mampo ino yeu huikek.

## 12

### *Huantiria takat innëhuame*

<sup>1</sup> Lutüriapo ino béchibo kaa türi in ino jikau chatchähui, tène juka in bíchakähui entok juka Señorta inou yeu machiriakaü nokbare. <sup>2</sup> Senu yoremthane Cristota sualhuäpo täya, bueituk catorce huasukturiam hueíye tehuekapo Diosta jíápsäpo jikau nóitiriahuk. Kanne jüneiya ä takahuäpo ö espíritu; Dios jiba jüneiya. <sup>3</sup> Entokne ä täya huakai yoremta, ä takahuäpo ö kaa ä takahuäpo, kanne jüneiya, Dios ál-la ä jünería. <sup>4</sup> Tehueka paradisou ä nóitiriahuakahui, imiri nokta jikkajak të iri nooki entok kabemmeu ára noktu. <sup>5</sup> İri yoremta bétanane ino úttile, të ino bétana entok kaitäpone ino úttil báare, ál-la jum kaa in úttiakäpo. <sup>6</sup> Të inapo ino úttil báarétek kaa kia béja eíyey jü in nokähui, bueitukne lutüriapo nook eíyey, tène ä tojja bueituk kaabeta täbuiasi ino bétana eenakë béchibo juka inot ä bichähui entok inot ä jikkajakähui.

<sup>7</sup> Bueituk juka buéresi inou yeu machiriahuakamtay, kaa ino jabelnakë béchibo, in takahuat huantiria huicha sósoria tenaka inou bittuari, Satanásta nesahui joame jopemmet nee chonamta bénasi. <sup>8</sup> İari bétanane Señortau baysi ä aüsula nee ä úhua sahueka. <sup>9</sup> Të äapo inel inou jiaahuak: “In tühua emobéchibo yúmala; bueituk jü in uttiära yúmalataka tatahua jum kaa úttiata ayukäpo.” İaribéchibone tü eehuäpo ino úttilnake, jum in kaa úttiakäpo Cristota uttiära inot tahananakë béchibo. <sup>10</sup> Entok Cristota in nakë béchibo ál-leane jum in kaa úttiakäpo, kaitäpo bit-huaka junne, simeta inou bëye násuku, kaa tüisi bit-huaka, entok Cristota béchibo jiokot anhuäpo. Bueituk jum in kaa úttiakäpone, chë úttiaka tatahua.

*Pablo obisi eiyay Cristota sualhuäpo nau anim Corintiopo joomem béchibo*

<sup>11</sup> Ino úttilekane kaa suakamta Bénasi tatahua, të emëe úttiapem nee junëli ayutuak. Bueituk inapone enchim bétana úttil eehuay; bueituk huámei buere apóstolim náapo kaitäpone yeu tatahua, eläposune kayta bejre. <sup>12</sup> Sime juka apóstol señaltane enchim násuk yahuak yanti ino nüyeka, juka Diosta ára jita joähui entok jume milagrom, tua jüneriahuak in apóstoltukähui. <sup>13</sup> Bueituk emëe jitäposem yeu tahuala jume huatem Cristota sualhuäpo nau anim násuku, bueituk inapone kayta enchimmeu áula enchim nee anianakë béchibo, ¡ikái in kaa ammáli ayuri, nechem at jikore!

*Pablo am tejhua bajikun huëpo ámeu yebijrokaka*

<sup>14</sup> Bajikun huëpone enchimmeu huebáreka huéchiapo aane, bueitukne kaitäpo enchim muksi eetuanake enchimmeu jita aahuaka. Juka enchim jipuréune kaa jaria, të enchim ál-la, jume usiarim katim áchayhuarim béchibo tomita nau toijnake, ál-la jume áchayhuarim bem üusim béchibo. <sup>15</sup> Inapone tüisi al-leaka juka in jipurëu toijnake jita ái jinnü béchibo, entok eläposune inapo áma ino lütia yore nakhuamta enchim jíapsim béchibo huatiaka, eläposune inëli enchim nákeka, inapo chë júne kaa nakna.

<sup>16</sup> Të jü enchim kaa in obisi eetuähui, jü kayta enchimmeu in ahuau huiitti jüneriahuaka jipuhüä, të huate nee buere machi tüiya jänitukne in arahuëpo am báitáhuaka jita am úkhuak. <sup>17</sup> ¿Jachune enchim báitaula jum jabeta enchimmeu in bíttuakäpo? <sup>18</sup> Juebénasine Titotau inel jiaahuak, áman enchimmeu ä hue sahueka entokne áamak senu hermanota áman bíttuak. ¿Jachu Tito enchim báitáhuak jáni? ¿Jachute kaa huepul espíritupo nau eiya, entok huepul huaraktiriapo?

<sup>19</sup> Jámakem enchimmeu itom ito jikorë teíeye. Të kaa junëli; Diosta bíchäpo entok Cristota tehuampote nooka. Íri sime emo nakhuäpo hueíye, enchim áma yötunakë béchibo. <sup>20</sup> Jámakne kaa enchim in teubarë Bénasi eäka sum eíya, entok jámak eme ket nee teunake të kaa enchim eä pámani. Bueituk jámak enchim násuk ayuk jü enchim nau nok nassuähui, huatek attia jípupeehuame, juëna omtira, emo náikimtehuame, huatemet buetek nokhuame, juënaku au jabelhuame entok jájana emo núhuame. <sup>21</sup> Entok enchimmeu nee notteko, tiosi machikne Diosta bíchäpo innënaake, entokne jámak ket buannake, jume juebenak kaa türik joaka kaa emo jíapsi kuaktiamë béchibo entok jume chicha machiku jíápsaka, jámutta kaa jubeka ámak jíápsame, entok kaa turik johuäpo jíápsaka junne.

## 13

*Huitti am tejhuakahui entok teboteri ä luutëpo*

<sup>1</sup> Ëni bajikun hueíye jü enchimmeu in noitinakëhui. Juka enchim násuk kaa tüisi huëpo, guoyim o bajim bíchäpo simeta huiitti tahuariatunake. <sup>2</sup> Bannatakane ä noksula, én entokne júchi inel jiaahua enchimmak anemta Bénasi, én entokne kaa enchimmak aneka ámeu jiojte jume bannataka Diosta bejrim yáakammehui, entok sime jume huatem-mehui, bueituk júchi enchimmeu yepsakátek kaabetane säbuilanake. <sup>3</sup> Bueitukem ä jüneria báareka ä jaria, nee nokay Cristota inot anëhui,

áapo entok enchim násuk kaabeta säbuila, ál-la enchimmet uttiata jípure. <sup>4</sup> Eläposu kaa úttiakamta Bénasi kúrusit poponhuak, Diosta utteara béchibo jíapsa. Alébénasi itapote ket kaa úttiak, tète ámak jíapsa Diosta utteara itot ané béchibo.

<sup>5</sup> Enchimechem nat suhua, jachem Diostat ehuäpo aane jáni; emoem júneria enchim áma yumähui. ¿Ö katem emo täya, Jesucristota enchimmet anéhui, ö jamakem kaa áma yúmaka tatahua? <sup>6</sup> Tète júneyia enchim júnenakéhui, elapo júneriatunake itom ál-la ama yumähui. <sup>7</sup> Entokte jíba Diostau enchim nok-ria, kaa türik kaa enchim yanake béchibo; tē ikái enchim joay katte itapo ito úttíl-ia. Ál-la enchim juka türik jonákē béchibo, eläposute itapo kaa áma yumamta benna. <sup>8</sup> Karate jita johua lútúriata bej-reka huemta, tē lútúriata béchibo ál-la. <sup>9</sup> Al-lehuamtate jípure kaa itom uttiaka béchibo, tēte enchim úttiata jipu-ia, entokte ketune Diostau enchim nok-ria yúmalasi Diostamak enchim jíapsi-íaka. <sup>10</sup> Íari béchibone enchimneu jíojte kaa enchimmak aneka, bueítuk enchimmak anétek kaa kuttílak nok béchibo, juka yaura uttiata Señorta nee mak-la pámani, ikáine mak-ri ái yótu béchibo, tē kaabeta kaitäpo ái tahuaría béchibo.

<sup>11</sup> Jum símeku hermanon, ál-leaëm, kayta áma bëyepem yúmalasi emo jípure, emoem jíapsi joiya, nanabeuchem eíya, éntokem yanti eäka jíapsa; huanái jü Díos yanti ehuamta entok yore nakhuamta jípureme, enchimmak annake. <sup>12</sup> Emóem tebotua Cristota sualhuäpo emo nakeka. <sup>13</sup> Síme jume santosi jíapsame enchimim tebotua.

<sup>14</sup> Señor Jesucristota tü eäu, jü Diosta yore nakéhui, entok Espiritu Santota jíapsipo jipuhuame, enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Galatammehui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Ínapo, Pablo, jü apóstol, yeu púari të kaa yorem bétana éntok kaa yoremem júnel eäpo, ál-la Jesucristota ínel eä béchibo, éntok juka Dios Achayta, ä jábitetuakamta kókkolam násuku. <sup>2</sup> Ínapo éntok síme huame hermaanom ínomak aneme, Cristota súaleme Galaacia buiárapo jomemmeute tebote. <sup>3</sup> Jü Diosta tü eäu éntok yánti anhuame enchimmaktunake, Dios Átchay, éntok itom Señor Jesucristota bétana huéeme. <sup>4</sup> Áapo ito béchibo kia áu tójjak itom Dios bejrim béchibo, huaka kaa türík én ániat ayukamta bétana itom búttia báreka, itom Dios Áchayta ehuä pámani. <sup>5</sup> ¡Áapörík béchibotunake jü lóoria éntok nat tómti cien huásuktiriampo éntok jíba junéli! Júnentunake.

### *Huépü evangelio jíba aayuk*

<sup>6</sup> Karane ä sualeka tahuala láuti enchim ä omoutekähui juka enchim núnuakamta, tü eaka Cristota huämi, tábui evangeliota guojaa báreka. <sup>7</sup> Kaa tábui evangelio ayuk jöbe. Ál-la huate enchim jijioptuame aane, éntokim Cristota evangelio nasonte báareme aane. <sup>8</sup> Të ítapo junne, o huépü ángel téhueka bétana huéeme, enchimmeu ä nokayo senu evangeliota tábuiasi huémta kaa itom enchimmeu nokakähui, bette noki át chupatunake. <sup>9</sup> Bát itom jáká bénasi, éne júchi ínel jiaahua: Senuk tábui evangeliota enchimmeu nokayo kaa enchim mabetakäu bénasi huémta, júnaasi noki bette át chupatunake.

<sup>10</sup> Bueítuk, ¿jachu ínapo én jume yoremem nee al-leetuanakeu jaria ö Diosta nee al-leetuanakähui? ¿Jachune jume yoremem al-leetua báreka éiya? Bueítuk ínapo jume yoremem al-leetua báreka éátek, kanne Cristota nésauleerotu éiyey.

### *Pablota tékia*

<sup>11</sup> Tëne ikäi enchim júneetua, hermaanom, jü evangeliota ín enchim téjhuähui, kaa yoremem nésaupo bétana huéiye; <sup>12</sup> bueítuk ínapo kanne jábe yoremta bétana ä mabetak, éntokne kaa jábe yoremta bétana ä táyak ál-la Jesucristota inou yeä machiriakä béchibo.

<sup>13</sup> Bueítukem béja ino bétana ä jíkkaij-la, jáchin ín ino nükähui huamei taahuarimmechí judíom ä sualé páman aneka. Kaa huéeläsi éaka jume Cristota sualhuäpo nau animne guojajaseka, ám lútia báreka eiyay. <sup>14</sup> Moiséjta leypo anekane juebenam inobeu kateme ámepatne ché huéiyyey, jü ín naciompo juka ín yoiyoturim religióntane kaa huéeläpo nákeka. <sup>15</sup> Të Dios ínel nee yeu púhuak ín áiye tómpo naateka, éntok hua ä tü éeri béchibo nee núnuakame. Huanäi, áapörík ínel ä huatia béchibo, <sup>16</sup> ä Üusi inot yeu bíttebo báreka, nee áa bétana nok íaaka huame kaa judíom násuku. Íari bétanane, kanne yoremtau nátemajek, <sup>17</sup> éntokne kaa pueblo Jerusaléníu jikau siika, jume bannaataka ínopat

apóstolimtukaihui. Ál-lane Araabia buiärau bíchaa siika, éntokne júchi nóttek pueblo Damascohui.

<sup>18</sup> Chúkula, báij huásuktiriam simsukne pueblo Jerusaléniu jikau siika, Perota bíb báreka. Huanäine quince taahuarimpo áamak áma aane.

<sup>19</sup> Tëne kaabeta huame huate apóstolim bitchak, Jacobota jíbba, juka Señorta saila. <sup>20</sup> Ími ín enchimneu jjojtëpo, Diosta bíchäpone aane: Kanne ára nókíchi.

<sup>21</sup> Chúkula, Siiria buiärau nee bíchaa siika éntok Ciliiciahui. <sup>22</sup> Huame Cristota sualhuäpo nau anim Judea buiärapo joomem, katim nee bíb täyay. <sup>23</sup> Kíalim ínel jJayhuamta jikkaijlatukay: “Huä bannaataka itom guojajaseïhui, én huaka Cristota súalhuamta bétana nooka, bannaataka ä tejal báreka eáhui.” <sup>24</sup> Huanärim tepam Diosta úttileka taahuak ino béchíbo.

## 2

### *Jume apóstolim juka Pablota mabeta*

<sup>1</sup> Chúkula béja catorce huásuktiriam simsuk, júchine Jerusaléniu jikau siika Bernabétamaki, juka Titota két inomak huériaka. <sup>2</sup> Tëne áman jikau siika Diosta nee ä jüneetuakä béchíbo. Huame chë yórihuamene jíba téjhuak éhuili bempölam, juka evangeliota, kaa judíom násuk ín nokáhui, kaa kía kaitäpo juka ín tékilta tahuanakë béchíbo. <sup>3</sup> Të Titota, inomak huémta, ä griegotukä násuk junne, katim útteapo circuncisiónta ä yáaria bábarek. <sup>4</sup> Bueítuk, jume emo hermaanom tíame éhuil ito násuk kimulame, itom búttiarita Cristota bétana itom jípurëu itom úuhua báarey, júchi Bénasi sumataka itom tahuaria báarei. <sup>5</sup> Huámëhuíte kía chúbala júne kaa ito tójjak, huaka evangeliota lútüriata itom téjhuamta jíba enchimmet ayunakë béchíbo.

<sup>6</sup> Të ímëi kaitam bemelasi itou ettejhuak huame chë áma yórihuame bannaataka kía jita am tékiak júne; inapo kaita áma jüneria, bueítuk Dios nánancha itom bitcha. <sup>7</sup> Ál-lam al-leaka taahuak, juka evangeliota kaa judíom kaa circuncidaruarimme béchíbo ín mákhuakau bétana, Perota két jume judíom circuncidaruarime béchíbo ä mákhuaka Bénasi.

<sup>8</sup> Bueítuk Dios Perota apóstolpo yeu púakame circuncidarualamme béchíbo, két nee yeu púhuak kaa judíom béchíbo kaa circuncionta jípurremehui.

<sup>9</sup> Huanäi, Jacobo, Peero, éntok Juan, jume áme násuk tua kóba yoiyöturimpo ériahuame, juka Diosta tü eäu ín mákhuakamtam ä bej yauhuak junëli bem ä türeka tahuaka bétana báta mámammeyim itom mám buissek neechi éntok Bernabéta. Itom náu rejtinake ti jiaka, itapo jume kaa judíommehui, bempo éntok jume judíommehui. <sup>10</sup> Kía jíbam huame poloobemneu itom huáti sáhueka nookak. Jukarine entok inapo kaa ä kóptiaka ä johua.

### *Antioquíapo Pablo Perotau kuttílasi nookak*

<sup>11</sup> Të juka Perota pueblo Antioquíau yepsak, anä béj-reka nookak ä pújbapo, bueítuk ä joáhui tepa kuttílasi áu nokpo machisi aaney. <sup>12</sup> Bueítuk kee jume Jacobotamak kateme áu yájjay, kaa judíommak jjíbuäy, të huamei áu yájak éntok kaa judíommeu áu yeu huíkeka Jacobotamak katemneu bíchaa ä huériu táytek, jume judíom ä májhuë

béchiŋo. <sup>13</sup> Huanäi jume huate judíom két alé bénasi aneyo. Júneli két Bernabéta jünem aman huikkkek, jum kaa lútüriata bem joäipo. <sup>14</sup> Têne kaa tüisi bem katëu jünë eriaka, huam lútüria evangeliota itom ä téjhua pámani, Perotaune ínel jiaahua simem jikkajäpo: “Empo judíotaka junne, kaa judíom bénasi jiäpsa, kaa judío ténasi. ¿Jatchiaka jüntuké útteata am joria, jume kaa judíom, judíom bénasi emo am nü íaaka?”

### *Jume judíom, simem bénasim, Diostat ehuäpom jinëuri*

<sup>15</sup> Ítapo judíomtaka tómtila, kaa juénasi anhuäpo aneka yóremtaka kaa judíom násuku. <sup>16</sup> Júneli jünéaka, juka yoremta kaa juka Moiséjta ley ä joä béchiŋo Diosta bíchäpo kaita kúlpaka tüisi ä tahuähui, ál-la hua Jesucristota súalëubeyi. Juäri béchiŋo ítapo két Jesucristota súaleka kaita kúlpakate taahua, áapörík súalhuamta itom jípurë béchiŋo, kaa hua leyta nésahueu itom joä béchiŋo, bueítuk hua leyta nésahueu johuamtay kaabe kaita kúlpaka tatahua.

<sup>17</sup> Të én, ítapo juka kaita kúlpahuamta Cristotat jariaka, juëna yórememtaka téurituk junne, ¿jachu huäri béchiŋo Cristo kaa türiu tékiak? ¿Huitti nokhuäpo, ée! <sup>18</sup> Bueítuk jita júne ín mójaktiakäu júchi bénasine ä joätek, huanäi ál-lane kulpaka tatahua. <sup>19</sup> Jú ley nee mäak, én éntokne mukíla áa béchiŋo, Diosta béchiŋo ín jiäpsinakë béchiŋo. <sup>20</sup> Cristotamakne kúrusit poponri. Énne kaa ínapo jiäpsa, të ál-la Cristo ínot jiäpsa. Huanäi én jum huakajpo ín jiäpsähui. Diosta üusibetne eaka imí jiäpsa, hua nee nákeme, éntok ä mukëpo tájti áu tójakame, ino béchiŋo. <sup>21</sup> Bueítuk, kanne, Diosta tü eäü omoute; bueítuk Moiséjta ley kaita kúlpaka yore ä tahuariayo, bueítuk ä junëlituko, kaita béchiŋo muukuk, jú Cristo.

## 3

### *Jü Espíritu Santo Dios ehuäpo mamabethua*

<sup>1</sup> Eme Galasiapo yoremem kaa susuäram, ¿jábesu enchim náyotek, juka lútüriata huë paman kaa enchim át kannakë béchiŋo? ¿Sime írri machisi enchimneu nokhuak, juka Jesucristota kúrusit poponhuaka bétana! <sup>2</sup> Íkäi, jíbane enchim bétana, júneria báare: ¿Jáchisem juka Dios Espírituta mabetak jachu juka leyta nésau joaka jáni, ö ä sualeka ä jikkajakari? <sup>3</sup> ¿Tepem tokti kaa susuak? ¿Espíritu Santopo naatelataka én éntokem enchim úttiäray ä chüpa báare? <sup>4</sup> ¿Jachu juebenak jiotok machika enchimneu simlame? ¿Tua lútüriapo kaitäpo enchimneu sika! <sup>5</sup> Dios Espírituta enchim mákakame, éntok kaa jaibu johuamta joame enchim násuku, ¿jatchiakasu ä johua? Kaa juka leyta nésahue paman enchim katë béchiŋo, të ál-la enchimneu nokhuakamta súalekä enchim ä jikkajakä béchiŋo.

### *Jü Diosta nooki Abrahamtamak náu lütüria yáari*

<sup>6</sup> Júneli Abraham Diosta ä súalekä béchiŋo, Diosta bétana lütüla jíapsihuamta mabet-la. <sup>7</sup> Juäri béchiŋo, emë ä júneria jume Diostat eäme, ímëi ínel jume tua Abrahamta üusim. <sup>8</sup> Juka chúkula bát bíchaa hueenake bétana jú jiojteri ínel nooka, huame kaa judíom ä tü tátabnakëhui bem ä súalekä béchiŋo, juka Abrahamta téjhuak, juka chúkula huenakemta bétana ínel jiaka: “Emo béchiŋom tühuata jájamnake huame síme ániat

jiápsame.” <sup>9</sup> Júnëli huame ä súaleme béja tühuata jájamla, Abrahamta ä súaleka ä jájamekä Bénasi.

<sup>10</sup> Bueituk síme huame Moiséjta ley nésahueu joaka tühuata emo jájam máchileme, nokta béttesi machik bétukim jiápsa, bueituk inel jiojteri: “Juénasi noki át chúpatunake, síme huame kaa jíba hua libro leyta nésahueu paman ä joaka jiápsame.” <sup>11</sup> Éntok tua jünakiachi, huam, kía jábe júne Diosta bíchäpo kaa lütüla jíapsihuatma jájamnake leyta nésau ä joä béchïbo; bueituk inel jiaahua jü jiojteri: “Huä lütüla jíapsihuatma jájamlame ä súalë béchïbo jíapsinake.” <sup>12</sup> Huä ley éntok kaa át ehuamta bétana huéiye, ál-la inel jiaahua: “Huä ikäi yáakame, juka ä yáakä béchïbo jíapsinake.”

<sup>13</sup> Cristo itom jínëuk jü noki béttesi leyta itot chúparituk junne. Jü juéna nokta itot chúp éäuta, áapo itom ä úhuak; bueituk inel jiojteri: “Júnnaasi noki ámet chúpila, síme huame kútat jikat cháahuaka méhuakame.”

<sup>14</sup> Íri inel yeu siika, jü tühua Abrahamta mabetakähui jume kaa judíom ket ä mabetnakë béchïbo, Jesucristota huämi; éntok juka Espírituta Diosta itom téjhuaari itom ä súaleka itom ä mabetnakë béchïbo.

### *Jü ley éntok jü itom ä makrokakä nokakähui*

<sup>15</sup> In hermaanom, enchimmeune nok báare yorem éeripo: Noki náu lütüria yáari, yorem yáataka junne, tē firmata át yéchuako, kaabe ára kaitäpo ä tahuaria, éntok kaabe kara huate nokta áu rúktia. <sup>16</sup> Én, türi, Dios Abrahamtau nookak éntok huaka át yeu simnakemtau kétchi jáchin juka chúkula áu ä yáanakähui. Tē jü jiojteri kaa inel jiaahua: “huame emót yeu sakanakemmehui”, juebenam bétana nokamta Bénasi; ál-la inel jiaahua: “emót yeu simnakemta”; iri éntok inel jiaubáare huépül yoreme jíbba, iri jü Cristo. <sup>17</sup> Ínëline enchimmeu jiau báare: Dios nokta yétchak, Abrahamtamaki, éntok ä lütüriatek. Kíaliku Moiséjta ley, naiki cien áma treinta huásuktiriam huéy yepsak, iri ley yáahuakame kara kaitäpo ä tahuaria juka nokta késam huëpo Diosta lütüria yáakähui. <sup>18</sup> Bueituk juka Diosta itom máknakeu Moiséjta ley bétana ä huéy, kaa Diosta itom ä mik rókakäu bétana huéiye. Tē Dios Abrahamta ä mák báreka taahuak, ä nokakäu chúpa báreka.

<sup>19</sup> Huanäisu, ¿jita béchïbosu türi jü Moiséjta ley? Chúkula äu rúktiahuak, kaa tühuata ayukä béchïbo, huaka át yeu simlata äbo yepsäu tájti, huaka mikbahua téjhuarita; éntok Diosta ángelesim ä yáatuahuak. Jü Moisés éntok mediadorpo násuk kíktek. <sup>20</sup> Tē juka senuk huépülatuk jíbba, kaabe ára áme násuk kíkte; bueituk Dios huépülai jíbba.

### *Leyta, ä jita béchïbotukähui*

<sup>21</sup> ¿Jachu jü Moiséjta ley Diosta itom makrokau ä bej-reka nooka? Huitti nokhuäpo, ée. Bueituk juka leyta ára jíapsihuatma yore míkäi, kaitate kúlpaka tahuia éiye, juka ley nésauta joaka. <sup>22</sup> Tē símem Diosta bejrimpo páttiaritaka taahuak, hua Diosta jiojteripo huämi. Júnëlite ä mabetnake, huaka Diosta itom ä mik bárëhui, Jesucristotat ehuäpo huämi.

<sup>23</sup> Tē kee huaka Diostat eaka yeu machiayo, leyta bétukite peresotaka aaney, huaka tua Diostat ehuamta yeu machinakeu núkisi. <sup>24</sup> Júnëli jü ley hua itom suayähui, Cristotau itom huéria báreka, Diosta bíchäpo kaita kúlpaka itom tahuaria báreka, Jesucristota súalhuäpo huämi. <sup>25</sup> Tē juka tua súalhuamta yeu machiak, bėjate kaa hua itom suayamta bétuk jíapsa.



<sup>26</sup> Bueituk sime eme Diosta üusiem, Cristo Jesústat enchim eä béchibo; <sup>27</sup> bueituk sime eme Cristopo batörim; éntok Cristo nat béppa lómti enchim sankotuala. <sup>28</sup> Íari béchibo, béja kaabe judío éntok griego junne; kaabe búttiari, kaabe súmari; kaabe öou éntok jámmut junne; bueituk simetakem huépülay Cristo Jesúspo. <sup>29</sup> Eme Cristota átteamtuk, lütüriapo Abrahamtachim yeu sákala; éntokem áamak ä átteak, juka Diosta áamak nokta yéchakähui, Áapörík inel jáká béchibo.

## 4

<sup>1</sup> Tëne két inel jiaahua: Huä herenciatamak tahuasemta ketune ilítchiako, hua tekipanualeero chäka jípuhumta bënna, elaposu sime herenciata attiak. <sup>2</sup> Ál-la hua ä majtiamta éntok ä suayamta bétuk áu jípure, huaka ä áchayhuata taahuarita ä yéchakäpo tájti. <sup>3</sup> Alé bënasi, ítapo kétchi, usi kaa yöhueta bënasi, hua késampo ím ániapo itom majtiahumta bétuk ito jípurey. <sup>4</sup> Të huaka taahuata yúmak, Dios ä üusihua äbo kóm bíttuak, jámuttat yeu tómtilataka, éntok leyta nésahueu bétuk jápsaka, <sup>5</sup> huame simem leyta bétuk tua kateme am búttia báreka, ä üusimpo itom mabet báreka.

<sup>6</sup> Dios juka ä Üusihua Espíritu itom jápsiu kom bíttuak, itom jüneenaké béchibo itom Diosta üusimtukähui; jüri béja inel jiaahua: “¡Abba, im Pa!” <sup>7</sup> Júnëli enë kaa hua jóapo sáyhuame, ál-lë usiari; enë ä üusitaka, Diosta bétanë huaka nokta náu chúpari attiapo mabetnake, Cristota huämi.

### *Pablo jume Cristota súalemmet kaa yuumay*

<sup>8</sup> Lütüriapem, bannaataka juka tua Diosta kaa täyaka, jume kaa tua diosim nésautem johuay. <sup>9</sup> Të ëni juka tua Diosta täyaka, ö chë tüisi nokhuäpo, Diosta áapörík enchim ä täya béchibo, ¿jatchiakasem júntuk júchi bemelasi áu nótti báare, hua ím ániat kaa útteakamtahui éntok kaita béj-remtahui, áa bétuk jápsi báreka? <sup>10</sup> ¡Bueitukem taahuarim éntok meechem pajkoria, tiempom, éntok huásukturiam! <sup>11</sup> Í éeritne kaa yuuma: Jamakne kía kaitäpo enchimmet tekipanuak.

<sup>12</sup> Enchimmeune nooka, ín hermaanom, ino bënasi enchim emo nünaké béchibo, judiotaka júnene kaa judío ténasi ino nüka enchim násuku. Kaitem juënak inou yáala. <sup>13</sup> Eme jüneiya, ín kókoata takahuapo ín jípureká béchibo, juka evangeliotane enchimneu nookak, késam huëpo. <sup>14</sup> Katem kaitäpo nee bitchak, éntokem kaachin nee ériaka taahuak. Jü ín kókoa kaa täbuiasi enchim éetuak; ál-lem tüisi nee mabetak, nee Diosta ángeltukäu bënasi; o nee Jesucristotukäu bënasi. <sup>15</sup> ¿Jáksu júntuk ayka, hua al-leeri jápsipo enchim innëakähui? Bueitukne inel enchimneu jiaahua, eme áma yúmakátek enchim pusim júnem yeu guotiä éiyey, nee am mik béchibo. <sup>16</sup> Én chëhua, ¿jachune huaka enchim inou omtëu áma yöök, kía lütüriata enchimneu in nokä béchibo?

<sup>17</sup> Ímëi yoremem tüisim enchim básule, tem kaa tü éerita enchimneu bíchaa jípure. Ál-lam itom náikimte báare, bempörim jíba enchim am éria iaaka. <sup>18</sup> Ket jiauläpo, türi emo básulhuäpo, të tü éeripo jábetau tühuaata yáa béchibo; të kaa chúkteka, kaa nee ímí aney jíbba. <sup>19</sup> In usiálam, júchi bénasine huantiriata innëa, jámutta abe asoamta bënasi; íkái huantiriata jíbane ä innënake, Cristota enchim jápsipo yötüu tájti.

<sup>20</sup> ;Tepane enchimmak an péiya, én seepi, täbuiasi ée béchïbo, bueitukne enchim bétana büruk éiya, éntokne guómtilata bénasi ino innëa!

### *Sarata éntok Agarta ejemplo*

<sup>21</sup> Nechem téjhua, eme jume leyta bétuk an báareme: ¿Jachem juka leyta kaa jikkaij-la? <sup>22</sup> Bueituk ínel jïojteri, Abrahamta guoy üusim bétana: huépülak jü jámut jóapo sáyhuamta bétana, senuk éntok ä jóapo jometukay. <sup>23</sup> Huä, jámut sáyhuamta bétana huéeme, yoremraata éerit bétana huéiyey; të hua, jámut jóapo jometa bétana huéeme, Diosta ínel jíakä béchïbo yeu tómték. <sup>24</sup> Íri ejemplo tüisi béttesi machik itom téjhua; ímëi guoy jáamuchim guoy náu nok-rita yore majtia. Jü seenu jum Sinaí káupo náu nok-rita bétana nooka; huäri jume usim jóapo sáu béchïbo jípure; íri jü Agar. <sup>25</sup> Bueituk jü Agar juka Sinaí káu Araabia buiärapo kátekamta ejemplo, éntok jü Jerusalén én huémta bétana nooka, bueituk íri ä üusimmak náu sáyhua. <sup>26</sup> Të jü Jerusalén jikattana huéeme, hua sïmem itom áyekähui, kaa sáyhua. <sup>27</sup> Bueituk ínel jïojteri áa bétana: ál-leä, empo kaa asoame, kaa usim jíjipureme; al-lerimmeyë kusisë cháchaye, empo jámmut asoamta huántiriam kaa innëlame; bueitukim chë büru jume jámut jímmarita asoam, kunakamta asoam béppa.

<sup>28</sup> Júnëli, ín hermaanom, itapo Isaacta bénasi, Diosta ínel jiaulä béchïbote ä üusim. <sup>29</sup> Të két júnakoy bénasi hua yorem éehuamta bétana yeu tómtilame ä guo jájjasey, juka Espiritu Santota éäpo yeu tómtilata; én két ánëli. <sup>30</sup> Të, ¿jáchisu jiaahua jü jïojteri? Ínel jiaahua: “Jukë jámut jóapo sáyhuamtë yeu béeba, éntok ä asoahua, bueituk juka jámutta jóapo jometa asoammak nokta yéchata bétana kaita jípure.” <sup>31</sup> In hermaanom, júnentukte kaa hua jámut jóapo sáyhuamta asoam, ál-la hua kaa sáyhuamta asoamte.

## 5

### *Búttiataka jïbem jíäpsa*

<sup>1</sup> Cristota enchim búttiakäpem óusi jábue. Katem éntok áman nonnotte, jum tekoka sáyhuaka jíapsihuähui; ál-lem jíba búttiataka jíäpsa.

<sup>2</sup> Én éntok ínapo, Pablo, enchimne téjhua, enchim emo circuncidaroy Cristo kaitäpo tahuanake enchim béchïbo. <sup>3</sup> Júchi éntokne ä nooka, sïme yoremem emo circuncidarooammehui, úttea sïme leyta nokä páman bem kannakëhui. <sup>4</sup> Cristotem omoutela, eme jume leyta nokä páman kateka emo tüisi tahuä tíame; Diosta yore náképem kóm huáttila. <sup>5</sup> Bueituk itapo Cristota súaleka kaita kúlpaka tahuanake, Diosta bíchäpo, Espiritu Santota huämi. <sup>6</sup> Bueituk jü Cristo Jesúsopo kía hua circuncisión kaita béj-re, éntok kía hua kaa circuncisión junne, ál-la hua yore nákhuaime súalhuamtat bétana huéeme.

<sup>7</sup> Eme tüisi kaatey. ¿Jábesu enchim jïoptuak, kaa jum lütüriata huë páman enchim kannä béchïbo? <sup>8</sup> Íri enchim kuaktiahuakahui kaa hua enchim núnukamta bétana huéiye. <sup>9</sup> “Ílikki levaduura sïme juka tujta bika mamana.” <sup>10</sup> Të kíalïku ínapo enchimmet jíäpsek, Señorta huämi, kaa täbuiasi enchim éenakë béchïbo. Të hua enchim jïoptuamtat jü nooki béttesi áa béppatunake, kía ä jábétuk junne.

<sup>11</sup> Entok ínapo, ín hermaanom, ketune huaka circuncisiónta bétana nokátek, ¿tatchiakasu jume judíom ketune nee guo jajjasê? Júnêlitukátek hua kúrus át têtihuame kaitatú éiye. <sup>12</sup> Túri éiyey, ¡huame enchim jjiioptuame emo kápontebokátek!

<sup>13</sup> Bueítuk eme, ín hermaanom, kaabeta bétukem emo jípü iaahuaka núnuri. Kía jíbem huaka búttiarita enchimmeu yáari kaa hua juénaraata enchim jonákê béchibo ä jípure; ál-lem nánancha emo nésauta joria emo nákeka. <sup>14</sup> Bueítuk síme jü ley íri huépul nokpo chúpanake: “Emou jêla anemtê nákke, em emo náké bénasi.” <sup>15</sup> Tê eme nánancha emo kekkêtek éntokem emo buäyêtek, jitachem suuhua; kolopti júnem nánancha emo lütianake.

### *Takahua éerim éntok Espírituta éerim*

<sup>16</sup> Inelne jiaahua: Diosta Espiritu Santopem naa kuakte, katem juka enchim kaa tü éeri ukulêuta johua. <sup>17</sup> Bueítuk jü huakajta ukulêu jü Espiritu Santota báj-reka huéiye; jü Espiritu Santota ukulêu éntok, jü huakajta báj-reka huéiye. Ímêi éntok náu emo báj-re, Bueítuk enchim huáatiâu kaa enchim yáa íaka. <sup>18</sup> Tê jü Espiritu Santota enchim huériay, katem Moiséjta ley bétuk emo jípure.

<sup>19</sup> Júnakiachi, huame huakajta yore jotuähui; ímêi ájária: hua jubiarita nat ukulhuame, kaa jubeka ä jípureme, jaiti máchirat jíápsame, kaa tíura, <sup>20</sup> diosim tíame yörihuame, mória, náu omthiuhame, náu nássua-huame, nái búkhuame, kujteehuame, náu nok nássuahuame, kaa nánancha éehuame, Diosta nok-läu tábuiasi ä majtiahuame, <sup>21</sup> senukut átteata ínnêhuame, yore súahuame, vino jihuame, kaa tíurata huéetua béchibo pajkohuame, éntok huate jítasu ayka ílê bénaka; íári bétanane enchim téjhua, bannaataka ín enchim téjhuaka bénasi, jume íkái joame kaibum áma náikiatuna, jum Diosta reyataka nésahuepo.

<sup>22</sup> Tê hua Espiritu Santota hueriähui, íri ájária: jü yore nákuhame, jü al-lee-huame, yánti jíapsihuame, kaa naa múksi éehuame, náu túri jíapsihuame, náu tü éehuame, chíkti ä jíapsimak jita súalhuame, <sup>23</sup> kaa béttek jíapsihuame, emo yüihuame; kaita ley ímêi báj-reka nooka. <sup>24</sup> Tê jume Cristota átteam bem kaa tü éerimim kúrusit poponla, jita bem ukulêumak náuhui. <sup>25</sup> Espiritu Santota úttiáray jíapsáteko, Espiritu Santota itom huéria pámanete ket rejtinake.

<sup>26</sup> Katte ito buere érianake, náu ito múksireka, senuk tábuik átteata nat innêaka.

## 6

### *Símetakem emo aania*

<sup>1</sup> In hermaanom, jábe jak kaa túhuata joaka téihuak, eme chê Diostau jêla emo anleme jíapsita tutti yéchalataka, áhuuem nooka kaa béttesi, júchi ä jíapsi kuaktinakê béchibo. Tê áachê suaka, emo temaje; katê áma huénnake, jum em rútuaktia bärêhui. <sup>2</sup> Náhuem emo aniaka ä huéria juka huatem hueriähui, huaka béttesi maachik; júnêlem Cristota nésauri yáanake.

<sup>3</sup> Bueítuk jü kaita báj-reka júne áu jábeleme, kía áu báitattáhua. <sup>4</sup> Eme enchim tékil yáaribechem suuhua, huanäi ä túriako are ái emo úttile, kaa tábui tékil yáaribechi. <sup>5</sup> Bueítukte hueuhuépulaka ä huérianake juka ä tékilhua.

<sup>6</sup> Huä tü nokta majtiahuakame, sime türi máchikui ä anianake, huaka ä majtiakamta.

<sup>7</sup> Katem emo bäitattähua; Dios kara junneriatu. Sime hua yoremta echakäu, huákäi toboktianake. <sup>8</sup> Júnëli béchïbo, jábe junne ä huakas takahua béchïbo jïba echäteko, ä huakajtabét aneka kókkohuamta áma chupanake; të jábe júne Espíritu Santota béchïbo echäteko, Espírituta bétana jïba béchïbo jíapsihuamta áma chupanake. <sup>9</sup> Kíalíkute kaa lottinake, tühuata joaka; bueitukte taahuarita yúmak jíchupanake, kaa kóm ëeako. <sup>10</sup> Júnëli arä yátek, áma yumáteko simemmeute tühuata yáanake, të chë júne huame Cristota súalhuäpo itomak huéerim.

### *San Pablo Cristota kúrujbei áu úttile*

<sup>11</sup> Áachem suuhua, jáchisune bueere leetrammea enchimieu jïojte, ín mámammea. <sup>12</sup> Jume úttiapo enchim emo circuncidaroä iaame, kíalim yoremtamak huakajpo tüisi tahua báreka, enchim ä yáa ía, kía hua Cristota kúrus béchïbo kaa bem guo jájjanä béchïbo. <sup>13</sup> Bueituk kía huame emo circuncidaroame katim leyta jíá páman kaate; tem enchim emo circuncidaroä íaa, enchim huakasiy emo úttil báreka. <sup>14</sup> Të mékka inou ayunake, jü ín ino úttilnakëhui; të jü Señor Jesucristota kúrus mukukäubéy jïbba. Bueituk Cristota kúrus huämi, hua kaa tühua ím ániat ayukame ino béchïbo kúrusit poponri; ínapo éntok huákäi béchïbo két kúrusit poponri. <sup>15</sup> Kíalíku jü circuncisión kaita bėj-re, hua kaa áu circuncisiónta yáarialame junne, ál-la chë bėj-re hua bemelasi yeu tómtihuähui. <sup>16</sup> Yánti jíapsihuame éntok yore jïokorihuame áme béchïbotunake, sime huame ínëli emo nüyemmehui, éntok Diosta gente Israeljhui.

<sup>17</sup> Én bát bíchaa kaabe nee múksi éetuanake, bueituk ínapo ín takahuapo ä huéria, juka señata Señor Jesústa béchïbo kókosi ín yáahuakapo.

### *Tü nooki ámet chúpahuame*

<sup>18</sup> In hermaanom, jü itom Señor Jesucristota tü éeri enchim espíritutamaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Efesiommehui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Inapone Pablo, Jesucristota apóstol Diosta ínel éá pámani, jume tuísi Dios huáateka entok Cristopo santosi emo jípuremmehui, pueblo Efesopo jóakammehui. <sup>2</sup> Diosta tühua entok yánti jíapsihuame enchimmaktunake, itom Dios Áchay bétana, entok Señor Jesucristota bétana.

### *Espíritupo tühua Cristota yore mákähui*

<sup>3</sup> ¡Tepa úttílsi maachi jü Dios, itom Señor Jesucristota Átchay! Sime jü tühua y itom tápuniak téhuekau ayukamtayi. Áman áamak itom ané bénasi itom ä mákkak, juka tühua, Cristota huámi. <sup>4</sup> Entok tü éehuäpo Dios itom yeu púhuak, kee ikái ániata yáahuayo, ínëli itom santomtunake tíaka entok báksiataka ímí itom annaké béchíbo, Áapörík béchíbo. <sup>5</sup> Yore nákuhäpo itom yeu púhuak, ä úusimpo itom nüka, Jesucristota huámi, Áapörík tü éäpo entok ínel ä huáatiäpo, <sup>6</sup> ä úttíluhäpo juka símek béppa ujyori Áa béchíbo tü éehuäpo. Huámakíri Áapo itom mabetak, ä Üusi úttesi nákuhamtamak náuhui. <sup>7</sup> Ä ójbo béchíbote béja jínëutaka aane, jume itom Dios bejrim béja tuchari, yúmalasi ä tü éäbeyi. <sup>8</sup> Ito béchíbo ä búruriak, juka át jüneehuaka jita táyahuamta. <sup>9</sup> Itom ä táyatuak, ä éäpo éсотaka bénasi maachik, ä huáatiä pámani. Áapo béja jükái yáa báreka éiyay, ä türë pámani. <sup>10</sup> Íri jita yáanäu béja ínel huéiye, tiempota yúmayo, Cristota símeta náu tóijhuäpo nésaunaké béchíbo, juka ínëli téhuekapo ayukamta entok ímí buíapo.

<sup>11</sup> Dios Áapo ínel ä jünaktelatukay, Cristota huam ámani, juka Diosta áttiari itom ä áttianaké béchíbo. Dios Áapo jíba jümü huam ä yáa báreka éiyay, bínhua naateka. <sup>12</sup> Inélite Áa béchíbo, ítapo jume bát Cristotat boobícháihuime, hua símek béppa uyjória Áa béchíbotunake, ä úttíluhäpo. <sup>13</sup> Huanäi eme éntok Áapörík bétana juka lutúria nokta jikkajaka, juka evangeliota Dios bejrimmet enchim jínëumta bétana huémta, éntokem ínëli Áapörík súsualeka, Espiritu Santopem Diosta áttiapo tatahua juka Áapörík itom mák rókaka nokakábeyi. <sup>14</sup> Espiritu Santotate bát mák-ri, teboterita bénasi, júnaköri áman símeta itom mákuhäu núkisi. Huanäi béja jü Diosta úttíluhuame Áapörík béchíbotunake jíbba.

### *Jü Espíritupo jita táyahuame entok machisi yore ä bíttuahuame*

<sup>15</sup> Huári béchíbo ínapo, juka Señor Jesucristota enchim súalé bétana nokta jikkajaka, entok síme jume Señorta súaleme enchim náké bétana, <sup>16</sup> jíbane Diosta baysauhue enchim béchíbo, enchimneu huáateka Diostau buanaka. <sup>17</sup> Jü itom Señor Jesucristota Dios, jü símek béppa uyjóriapo Áchayhuari, espírituta át jüneehuamta entok yeu machiriata enchim máknake, Áapörík bétana jita táyahuäpo. <sup>18</sup> Áapo enchim jíapsipo machiriata ayutuanake, enchim ä jünerianaké béchíbo,

juka Diosta bétana boobit-huamta jítatukähui, entok jatchiaka itom ä boobichähui, juka téhuekau ayukamta jume santom áttianakähui, <sup>19</sup> entok jáchin juka Diosta úttiära kaa lü-lüteka juebenaakähui. İri úttiaray itom ania itom ä súale pámani; huäri béchibo úttiärata jípure ä buere úttiärayi. <sup>20</sup> Entok huäri úttiaray két Cristota kókkolam násuk jíabitetuak; huanäi ä bátam bétana ä yétkak, áman lóoria téhuekat jíkachí. <sup>21</sup> Sime úttiära entok yäura jábe nésahueka aneme ják ayukamta béppa ä yétkak, entok sime téhuam téttehuaahuame béppa, entok kaa imí ániat béppa jíbba, tè hua ánia äbo huémtat béppa junne. <sup>22</sup> Entok sime ayukamta ä guókim bétuk ä tójjak, entok iglesiatou kóba yöpo ä kétchak. <sup>23</sup> Jume Cristota sualhuäpo nau anim béjam Cristota takahua; huäri béchibo jume Cristota sualhuäpo nau anim Cristotay tápuni. Sime imí ayukame entok Áapörík béchibotaka imí aayuk; Áapo éntok símekuu huéiye.

## 2

### *Ä súalhuaka béchibo yore jínēihuame*

<sup>1</sup> Huanäi Áapo jíapsita enchim mákkak, jum kaa türíku enchim kókkolatuko. <sup>2</sup> İnēlem rejtey, símeta juka kaa türík imí ániapo johuamta joaka, huaka imí jeka ániapo nésahuemta éäpo jíba jíapsaka. Huäri espíritu én ámet naa huéiye, jume Diosta nésahui kaa jo báaremmechi. <sup>3</sup> Júnēlite két áme násuk jíapsay, kaa tüisi aneka, itom huakajta huáatiäu jíba jo báreka. Ä huáatiäu jíbate johuay, entok itom éähui. Kaa túhuapote usiarimtaka jíapsay, jume huatem bénasi. <sup>4</sup> Tè Dios yore jìokolihamta yúmalasi jípureme, tüisi buéresi yore nákuhamtayi Áapo itom nákkek. <sup>5</sup> Júnēli jum kaa túhuapo itom kókkolamtuk junne, jíapsita itom mákkak, Cristotamak náuhui. Áapörík túhua béchibote jínēuri. <sup>6</sup> Dios Cristotamak itom jíabitetuak, entok két lóoriapo Áamak itom jóiyak, Cristo Jesústamaki, <sup>7</sup> tiempo äbo huémtat machisi ä bíttebo báreka, juka Diosta tü eäu yúmalasi ä jípurēhui, juka itomak Diosta ára joähui Cristo Jesúsopo. <sup>8</sup> Bueituk Diosta tü eäu beyem jínēuri, enchim ä súalekã béchibo. İri jínēuria éntok kaa enchimmēt yeu simla, ál-la yúmalasi Diosta tü éäpo, <sup>9</sup> kaa tékilta ára itom joä béchibo. İnēli kaabe joäyi áu jábelnake. <sup>10</sup> Áapo Dios İnēli itom yáuhuak, túhuata ára itom jonákē béchibo, Cristo Jesúsopo. Dios ikäi yáalatakay, jauhuey naateka, itom áma rejtinakē béchibo.

### *Cristo kúrusit mukuka Diostau itom rúktiak*

<sup>11</sup> Huäri béchibo, áahuem huáate eme kétchi, jume kaa judíom, juka circuncisiónta mámammea yáata kaa jípureme, júnēlem téttehuaahuay. \* Tè júri circuncisión takahuat jíbapo johuay. <sup>12</sup> Huámēi taahuarimmet katem Cristota jípurey; Israelta gentemmehuem mékka aaney. Entok jita Israelta mák báahuaka nokhuakapo, kaitem áma áttiakay. Jita boobit-huäpēm kaita jípurey. Imí ániat éntok, Dios kaa enchimmak aaney. <sup>13</sup> Tè èni Cristo Jesúsopo, eme bannaataka mékka anēihum béja Diostahuem rúktiari, Cristota ójbo béchibo. <sup>14</sup> Bueituk Áapo

\* 2:11 2:11 İri circuncisión entok jú ili usi ou bícho bea púnta chúktiriahume.

ito béchibo yánti jíapsihuame. Jume guoy pueblom nátepua aneihui huépülsi jíba am yáhuak. Juka sami kóräita násuk órekäuta ä tátabek; bueítuk íri kara náu am antuay. <sup>15</sup> Cristo kúrusit mukuka kaitasi ä yáhuak, huame pueblom kara náu aneihui. Juka Moiséjta ley yáari kutti nésahuepo jíba tahualatukay. Bueítuk jume guoyim násuk juka yoremta bemelasi yáhuak, yánti jíapsihuamta áme násuk yáaka. <sup>16</sup> Bueítuk kúrusit mukuka Diostamak al-leehuamta am mákkak, náhuichim, huépul takaahuasi am yáakari, juka náu ómtiraata kara emo bít-huamta mäaka.

<sup>17</sup> Cristo äbo yepsaka enchimmeu ä nookak, juka tühua bemela noki yánti éehuamta, jume kaa judíom mékka anemmehui, entok huame judíom kaa mékka anemmehui. <sup>18</sup> Cristota béchibotaka náhuichikam aram Dios Áchaytau kiimu, huépul Espíritu Santota böot jíba kateka. <sup>19</sup> Júnéli béja emée katem nápat sékána buiärau joome, entok emée katem entok kía naa rejtinake, kaa jóakari. Ënem béja Diosta pueblopo joome, éntokem Áapörík familiipo jometaka áma náikiari. <sup>20</sup> Emée kári johuamta bénaem. Íri kári tétam naahuak, apóstolim entok profetam Dios huáatë bénasi. Jesucristo ínëli tua ájaria, jü tétta ejkinapo órekame. <sup>21</sup> Ínëli jü káari tüisi náu cháataka yötusime, tiöpotu báreka, Diosta huépülsi éäpo, Cristota béchibo. <sup>22</sup> Júnéli kétchi, eme áamakem yötusaka, Diosta Espíritu enchimmet ä annakë béchibo.

### 3

#### *Jü Pablota tékil jume kaa judíommehui*

<sup>1</sup> Huári béchibo ínapo Pablo ímíne pereeso Cristota béchibo, eme kaa judíom juka tühuaata enchimmeu ín huériu bárë béchibo. <sup>2</sup> Jíbatua eme béja ä jikkaijsula, jáchin juka Diosta áma nee yeu púalatukähui, enchim béchibo ín mák-ri. <sup>3</sup> Jü yore yeu machiriahuamta nee téjhuak, juka éhuil táyahuamta, bannaataka ilikkisi nee enchimmeu ä jiojtekä bénasi. <sup>4</sup> Eme juka jiojteta bíchaka ä nokátekem chë át jüneenake, jáchin machisi nee ä täyähui, juka Cristota bétana éhuil ín mák-ri. <sup>5</sup> Íri éhuil huéeme bannaataka kat-riam yorem usiarim kaa täyatuahuakame. Të én ámeu yeu machiriahuak, jume santo apóstolimmehui entok profetammehui, ä Espíritu Santota huámi. <sup>6</sup> Jü éhuil täyahuame ínel huéiye: bueítuk jume kaa judíom judíommak ä áttiak, entokim ä takaapo huépülsi náu joome, entokim náu ä áttia, juka yore máknähui, Cristo Jesústa bétana, evangeliota huámi.

<sup>7</sup> Ínapone huatemmeu Diosta bétana nok iaahuaka yuktiari. Áapörík jita ára joäpo kanne ä mabetpo yúmala jiöbe; të ä úttiara páman nee ä mákkak. <sup>8</sup> Ínapo síme jume Diosta súaleme násuk chë kaa jaichi. Kaa nee áma mabetpo yúmalatuk junne, nee ä mákkak, jume kaa judíommeu juka evangeliota ín noknakëhui, entok juebenaara rícora kara náikiahuamta Cristotat ayukamta. <sup>9</sup> Entok machisi nee am téjhuaanakëhui, ják áman ä huéhui. Dios símeta yáalame ikái bannaataka naateka éhuil ä jípurey, ésota bénasi; én éntok yá machiriak. <sup>10</sup> Ínel yeu símla, símetaka jume úttiakame jum téhuekat jikat aneme ä jünerianakë béchibo, juka yún jita täyahuamta juebenak ayukähui. Júkai béja jume Cristota sualhuäpo nau anim huam ámeu yúmatuanake, síme yäurammehui Diosta anëpo.

<sup>11</sup> Dios jíba jauhuey naateka ä yáa báreka éiyay, Cristo Jesús itom Señorpo huámi. <sup>12</sup> Én éntokte kaa jáchin éaka áu rúktinake, jü Diostahui, Cristo Jesúsata súalhuäpo. <sup>13</sup> Huári béchibone én ikäi enchimneu aahua: katem kóm éiya, enchim béchibo in guojajahuä bétana. Ínëli eme tühuata jajamnake.

*Jü yore nákhuaime chë bat huéiye jita tayahuamta béppa*

<sup>14</sup> Huári béchibo ínapo áu tónommia kíkte, jü itom Señor Jesucristota Áchaybehui. <sup>15</sup> Ímírim áapöríkúu am nüye, jume bem téhuam síme jume náu aanim, áman téhuekapo entok ímí buíapo aneme. <sup>16</sup> Áapöríkúu ná nétane, jíápsipo huáijhua enchim ä máknä béchibo, símek béppa uyyorik ä jípurehui, juka úttiáraata ä Espíritu Santoy. <sup>17</sup> Áapo Cristo enchim jíápsimpo annake, enchim ä súalë pámani. Júnëlem Áapörícut kutti jotenake, mékka kóm nahuatulataka jum yore nákhuaipo jíba aneka. <sup>18</sup> Éntokem juka Cristota yore nákéu táyanake, huatem ä súalemmaki, juka buékaata, tébiaata, mékka kómik, entok jákun tájti jikat órekähui. <sup>19</sup> Éntokem juka Cristota yore nákéu táyanake, bueítuk júri béja síme jita täyahuamta béppa chë bat huéiye. Huanäirem béja yúmalasi áy tápunitunake, Diostayi.

<sup>20</sup> Áapo, úttiata jípureme símeta chë ára johua itom ä huáatiau béppa, entok itom eäu júneriäu béppa. Áapo itot ä johua, ä úttiärayi. <sup>21</sup> ¡Áapörík béchibotunake jü chë uyjória jum igleesiapo entok Cristo Jesúspo jíba yúu huasuhuasuktiapo! Júnentunake.

## 4

*Espíritu Santopo náu anhuame*

<sup>1</sup> Ínapone pereeso, Señorta tékil in joä béchibo. Én éntokne enchimneu nooka: Diosta núnurim bénasem rejte, juka yórisi machik jípureka núnuhuakamta bénasi. <sup>2</sup> Katem emo chëhuale; al-leakem emo bitcha; emoem nák jíkolë, yánti éaka. <sup>3</sup> Juka enchim túlisi náu anëhuem jíba boojoria, juka yánti náu jíápsihuamta jípureka. Jü Espíritu Santo Áapo enchim anianake. <sup>4</sup> Huépul takaahua jíbba, entok huépul Espíritu. Dios símem náu itom ä boobittua, juka itom ä mákrókaihui. <sup>5</sup> Huépul Señor jíbba, Diosta súalhuäpo júne huépúlay, entok séjtul jíba yore batóhua. <sup>6</sup> Huépul Dios jíba aane ikáite síme áchayek. Íri béja símem béppa káttek, símem béchibo, símekuchi entok símekuu.

<sup>7</sup> Të ítapo huépulayka ä mabet-la, juka jáchin itom ára jonakëhui; Cristota itom ä mák bárë pámantä mabetak. <sup>8</sup> Huári béchibo jü jíojteri ínel jiaahua:

Téhuekau jikau am núk siika, jume pereesom;

juka kaa jíobeka ára jita johuamta yoremem am mákkak.

<sup>9</sup> ¿Jü áman “jikau sika” ti jíame, jáchisu júntuk jiau báare? Bueítuk jum mékka kóm buíau bat kóm siika ti jiau báare. <sup>10</sup> Huä kóm sikame éntok, íri két jikau siika, síme téhuekam béppa, símeta tápunia báreka.

<sup>11</sup> Entok Áapo két apóstolim jóiyak; huate éntok, profetam; huate éntok, evangelistam; huate éntok, pastoorim, entok jume yore majtíame, <sup>12</sup> jume Cristota súaleme yúmalasi bem yótunakë béchibo. Kaita ámeu



bëyekam Diosta tékil jonake, juka Cristota takaahua jikau yöturia béchïbo, <sup>13</sup> sïmem itom áman yumäu tájti, jum huépülsi Diostat éehuäpo, entok jü Diosta Üusi täyahuäpo, jáchin juka yoremta yúmalasi áu jïpurëhui, Cristota yúmalasi yötulataka áa beu áu jïpureka. <sup>14</sup> Katte nápat ili usim bénasi itom huériu báahuäu bíchaa náa kannake, jeka doctriinayi, jume yoremem yore bätäuta jïpureka, lütüriata sïme bem üttiabeyim ä huéria, jum yore näyotehuaka yore bätäuta jïpureka. <sup>15</sup> Tëte juka lütüriata jïba boojorianake, yore nákhuaamtamak ä huériaka. Sïmekuute yötunake, huäri kóbatau chäkari; ïri Áapo Cristo. <sup>16</sup> Jü sïme takaa náu cháaka, ótam tottëpo, nánancham emo ania, jáchin ótam náu cháka tekipanua bäre pámani, yötuhuamta mabetaka, emo nákhuaäpo yötuka.

### *Jü Cristotat bemela jiäpsi*

<sup>17</sup> Íkäine két enchimue nooka, entokne Cristota téhuampo enchimueu ä aahua: Katem éntok jume kaa judíom bénasi rejti báare. Ímëri béja bem éäpo jïba kat báare. <sup>18</sup> Bem kóba súahuäpom kaa machiriak. Diosta täyahuamtahuim mékka aane, kaita bem täya béchïbo, entok námakak bem jiäpsekä béchïbo. <sup>19</sup> Ímëi béjja, juka bem jiäpsi námakasi joaka naateka, jum kaa türikuuhuim emo tójjak, sïme juka chïcha machik jo báreka, kaa emo yüeka. <sup>20</sup> Të Cristotat katem junëli ä täyak, <sup>21</sup> eme lütüriapo ä jikkaij-latuko, juka Áapörík bétana yore majtiahuamta, juka lütüriata Jesústat ayukähui. <sup>22</sup> Juka bannaataka enchim jiäpsäu éntok, emoem ä úhua, bueítuk huäri ínëli jiäpsihuame yorem óraata kaa tü éä bënna. Ìri éntok kaa türikuu joyhualataka áu bätäulataka jiäpsa. <sup>23</sup> Juka enchim éäu espíritupem bemelasi yáuhua. <sup>24</sup> Dios éehuäpëm bemelak emo sánkotua, Diosta lútula éä pámani, Dios éehuäpo huépülsi emo nüyeka, lütüriata huë pámani.

<sup>25</sup> Huäri béchïbo, juka aranókichiatem tójaka, lütüriata jïbem nooka, enchim bénasi yorememmaki, bueítuk sïmetakate huépul takaahuapo náu joome.

<sup>26</sup> Óomtekätek junne, katem kaa türik yáa báare. Katem täata áman huéchëu tájti omti báare. <sup>27</sup> Katem diablota enchim jiäpsipo kikkibaktua.

<sup>28</sup> Huä ékbuaïhui kaa éntok ékbuanake, ál-la tekipanuanake, tühuata mámammea joaka, jita jïpureka juka jiokot éamta aniä béchïbo.

<sup>29</sup> Kaita noki chïcha machïka enchim tempo yeu huéenake, hua türika jïbba, entok huaka tüisi huéchemtem jïba téhuaanake. Bueítuk jábetau bëyemta tühuay yötunake, entok ä jikkajame Diosta tühua mabetnake. <sup>30</sup> Katem juka Diosta Espiritu Santota siroktua, íayïrem sellota bénasi ä mák-ri, enchim jínëuri taahuari béchïbo.

<sup>31</sup> Juka enchim jiäpsipem chibu éehuamta emo úhua, ómtiraata, kuhti éehuamta, chayhuamta entok jábetat béttesi nokhuamta, entok sïme kaa tü éehuamta. <sup>32</sup> Ál-lem emo nákeka náu aane, emo nák jiokoleka. Jíta nat ínnëatek junne, emoem jiokore, Diosta enchim jiokorekä bénasi, Cristotat éehuäpo.

## 5

<sup>1</sup> Eme nákhuaame Diosta usiarim, enchim Dios Áchayta bénasem emo nüye. <sup>2</sup> Emo nákhuaäpo jíbem rejte, Cristota itom nákekä bénasi. Áapo itom nákeka áu tójjak, ito béchíbo. Juka Diostau bíchaa náikiari áu óorek, entok jìokot aneka mèhuaka musála jubasi Diostau jìkau yuumak.

<sup>3</sup> Tè jume kaa emo jubeka náu anhuame entok sìme jita chìcha machira ò úttesi tomit koptemo, kaa enchim násuk téhuaapo yúmala, ál-la Diosta súaleme emo nüyè bénasi jìbba. <sup>4</sup> Juka nokta kaa náu bátasi huémta katem ä nooka, juka kaa suamsi emo nühuamta junne. Juénasi nokhuamta, katem ä nokpo yúmala; ál-lem Diosta baysahueka aane. <sup>5</sup> Bueitukem béja ikäi jüneria, jü kaa emo jubeka náu jiápsame, ò chìcha machik jiápsakame, ò úttesi tómit kopteme tattäbui diosim súalhuäpo béna. Kaita áman áttianake, jum Cristota entok Diosta reyataka am nésahuepo. <sup>6</sup> Kaabe enchim baitäunake, kia jájana nokaka, bueituk fári béchíbo jü Diosta omtèhui áme béppa kóm sisime, huame usiarim Diosta nésahui kaa jo báareme béppa. <sup>7</sup> Katem bem joäu ámemak jo báare.

<sup>8</sup> Bueitukem bannaataka kaa machiku rejtey; én éntokem Señorpo machiriam; machiria usiarim bénasem rejte. <sup>9</sup> Bueituk jü Espiritu machiriapo ímèi taakak: juka tü jiápsihumta, juka lútula huémta, entok lutüriata. <sup>10</sup> Juka Señorta türèhuem yúmalasi át jünéaka ä johua. <sup>11</sup> Entok juka kaa machiku bem joähui, katem ámemak ä johua; ál-lem kuttílasi ámeu nokaka yeu am buisse. <sup>12</sup> Bueituk jü éhuil tiasi machika bem joäu katchan át nokpo yúmala. <sup>13</sup> Tè sìme yeu buijhuakatek, jü machiriata béchíbotaka yeu boböte, sìme jita yeu buijtaka ják ayukame. Bueituk jü machiria simeta yeu buibuisse. <sup>14</sup> Huári béchíbo ínel jiaahua: Búsäe empo kócheme, éntoke kókkolam násuk yejte.

Huanäi Cristo enchi machirianake.

<sup>15</sup> Át suakem ä bitcha, jáchin enchim rejtehui, kaa huame kaa susuakame bénasi, ál-la suaka jüneame bénasi. <sup>16</sup> Juka tiempota ímè ayukamta katem kíal ä simtua, bueituk jume taahuarim itom ámet jiápsáhuim katim türi. <sup>17</sup> Katem kia rokosi emo nüye; ál-lem át suuhua, juka jita Señorta huáatiähui. <sup>18</sup> Katem vinota jèye, áy naako báreka, bueituk jájana anhuäu bíchaa enchim huériunake; ál-lem Diosta Espirituy tápun báreka éiya. <sup>19</sup> Buikim jiápsipo yeu huéeme, himnom entok salmomem náu ejtejhua. Inèlem buiika, Señorta úttileka enchim jiápsimpo. <sup>20</sup> Jíbem sìmeku ä baysauhue juka Dios Áchayta, itom Señor Jesucristota téhuampo.

### *Nánabeu éehuäpem nánancha bétuk emo jípure*

<sup>21</sup> Nánabeu éehuäpem nánancha bétuk emo jípure, Diosta yórihuäpo.

<sup>22</sup> Jume kunakame bem kunam bétukim jiápsinake, Señorta bétuk bem jiápsä bénasi. <sup>23</sup> Bueituk jü kunahuari ä jubiabeu kóba yöhue, Cristota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu kóba yöhuetukä bénasi. Jume Cristota sualhuäpo nau anim éntok Cristota takaahua; áapo éntok ä jínèula. <sup>24</sup> Jáchin jume Cristota sualhuäpo nau anim Cristota bétuk emo nüyè bénasi, anéli kétchi jume kunakame bem kuna bétukim emo núnake, símeku.

<sup>25</sup> Kunahuarim enchim jubimem nákke, Cristota ä Cristota sualhuäpo nau anim iglesia náké bénasi. Entok ä jiápsihua áa béchíbo tójjak,

<sup>26</sup> huépulta bénasi ä tahuaria báreka, yúmalasi ä basuaka, ä nokiy báampo ä báksiaka. <sup>27</sup> Áapo áa béchibo ä bíttebo báare, juka igleesiata, símek béppa ujjorik, kaa chicha maachik entok kaa choorik, huépülsi áu jípuremta, kaa chicha maachik. <sup>28</sup> Júneli kétchi jume kunahuarim bem jubiamim nákpó yúmala, bem takaahuam bem ériä bénasi. Ä jubiahua nákkeme áapo két áu nákke. <sup>29</sup> Jauhuey júne kaabe ä takaahua muksi eriaka jíapsa, ál-la ä jíbuátuanake entok ä suayanake, Cristota ä igleesiahua ä suayaka símeta ä máká bénasi. <sup>30</sup> Bueituk ä takaahuapote áamak aane, ä óta huakajmaki. <sup>31</sup> “Íari béchibo jú yoreme ä áchayhua entok ä áyehua tö simnake. Huanäi béja ä jubiaheu ruktinake. Inëlim huépülak náu takaanake, jume guoyika.” <sup>32</sup> Buéresi maachi, íri éсотaka bénasi täyahuame, të ínapo én enchimneu ínel jiaahua, Cristo entok igleesiata bétana nokaka. <sup>33</sup> Huári béchibo, hueepulayka ä jubi náknake, enchim emo eriä bénasi; jú jámut éntok ä kuna yórinake.

## 6

<sup>1</sup> Eme usiarim, Señorta nésauпо enchim áchayem nok jíkkaja, bueituk íri tua lútúria. <sup>2</sup> Em áchay entok em áiye, Akë am yöre: “Íri kësam néshui tühuaata itou nüpame, <sup>3</sup> tüisi emou ä huéenakë béchibo, éntoke búru huásuktiriam jípunake, ími buíapo.”

<sup>4</sup> Eme áchayhuarim, katem enchim úusim omtitua, ál-lem túlisi am yóturia, kuttílasi ámeu nokaka, Señorta nésauпо.

<sup>5</sup> Eme sáyhuaaka tekipanuaime ími buíapo enchim tekodem yöreka am nok jíkkaja, chíkti enchim jíapsimmaki, Cristota nésau johuápo bénasi.

<sup>6</sup> Katem bem bíchäpo jiba emo bamijtuaka tekipanua, yoremem bíchäpo tüisi tahua báareme bénasi; të ál-la Cristota nésau joame bénasi, chíkti enchim jíapsimak Diosta huáatiäu joaka. <sup>7</sup> Al-leakem tekipanua, Señortau tekipanuahta bénasi, kaa yorememmehui. <sup>8</sup> Júnëaem, jú tühuaata yáakame Señorta bétana béjtuatunake, jábetaka junne cháka ö búttiataka tekipanuaime.

<sup>9</sup> Eme éntok, tekohuarim, ánëli bénasi ámemak emo huériunake, katem am guomguomtiaka am máujtuanake. Júnëaem jú Señor téhuekau káttek, bem Señor entok enchim Señor. Áapo kaabem yeu púuhua; símem nánancha nákke.

### *Espíritupo nássuahuaime*

<sup>10</sup> Eme éntok, ín hermaanон, Señortamakem kutti emo buisse, ä úttiárat éaka. <sup>11</sup> Akem ä sánkote, síme juka áy nássua béchibo juka Diosta yore mákähui. Huanärem kutti jáptenake, juka diablota jita bénak enchimneu huéetuay junne. <sup>12</sup> Bueituk katte huakajta entok ójbota béj-reka nássua; ál-la jume diablota ángelesim ími ániapo kaa túrik jita sáhueme, úttiára jekapo rejteme, kaa machiriapo néshueme, kaa túrik joame, ángelesim juebénakari entok jikat aneme. <sup>13</sup> Huári béchibem ä nüye, juka áy nássua béchibo, Diosta yore mákähui. Huanärem béja yólataka áma yeu kannake, símeta tüisi yáasulataka kutti jábueka. <sup>14</sup> Óusem jábue, jöot lútúriata súmalataka, sisigukta jípureme yómpaka, lútula jíapsihuahta sánkoka, <sup>15</sup> éntokem juka bemela tü nokta bochaka kannake; júri béja yánti jíapsihuahta huériame. <sup>16</sup> Juka escuudota éntokem nüye, júri jú Diosta súalhuame; huáyírem ä

tuchanake, juka táijta diablota enchimneu jímmaanakhui. <sup>17</sup> Éntokem juka sisíguok möbeta kóbat enchimmet yétcha; jüri béja Diosta itom jínéulau nätua. Entok jume Espíritu Santota ejparam; jüméi béja jü Diosta nooki. <sup>18</sup> Kaa chüktekem Diostau nooka. Símekem au buaana, éntokem Espíritupo áu ä nétane. Katem kópteka emo suaya. Síme jume santom béchibem Diostau nooka. <sup>19</sup> Ino béchibo kétchi; eläposune juka tenta ín étapo bélékisi nokta jípunake. Juka tü nokta bemelasi huémta éhuil kaa täyahuaanta am jüneetuanake, óusi éaka. <sup>20</sup> Júkái jo béchibone ímí aane; téhueka bétana nokta máktaka ä jípureka ä huiutia, kareenampo pereeotaka. Diostahuem nee buania. Eläposune óusi éaka Cristota bétana noknake, huéchiapo áman jíbba.

### *Ä chúpëpo teboteri*

<sup>21</sup> Bueítuk ino bétana símeta enchim jünerianaké béchibo, ín joähui, júkái enchim jüneetuanake jü Tíquico, hermano tüisi nákuhame entok chíkti ä jíapsimak Señorta tékilpo aneme. <sup>22</sup> Huári béchibone enchimneu ä bíttuak, jáchin itom anëu enchim jünerianaké béchibo, entok al-leaka enchim jíapsi jóotenaké béchibo.

<sup>23</sup> Yánti jíapsihuame jume hermanom béchibotunake, entok jü yore nákuhame, entok jü Diosta súalhuame, Dios Áchayta bétana entok Señor Jesucristota bétana. <sup>24</sup> Jü Diosta tü eäu síme jume Señor Jesucristota nákemaktunake, jü yore nákuhame kaa lülüteme. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Jiojtekähui jume Filipensemehui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Pablo entok Timoteo Jesucristota nésahui joame, jume sime Jesucristota súalhuäpo nánabeu eaka jiápsame pueblo Filipopo anemmeute ikäi jiojteta bíttua, jume tékil ministeriota joammehui entok diáconom.

<sup>2</sup> Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaktunake, Dios itom Átchay entok itom Señor Jesucristota bétana.

### *Pablo jume tü nokta súaleme Diostau buania*

<sup>3</sup> Diostane baysauhue, jiba enchimneu huáateka, <sup>4</sup> Diostau ín oraciempo nooka beléki joaka enchim béchibo al-leaka, <sup>5</sup> nánancha éehuamta evangeliopo enchim jipunakähui, bát taahuaripo naateka én tájti. <sup>6</sup> Íari bétana huitti jünéaka, hua itot juka tü tékilta naatekame kaita yeu bëaka yúmalasi ä yáanake, Jesucristota yepsäu tájti. <sup>7</sup> Lútülane enchim bétana éiya, bueitukne tüisi ín jiápsipo enchim nákke, cárcelpo káteka junne, entok yáurata bíchäpo evangeliota nok-riaka ä lütüria böotukähui. Eme simetakem inobeu éiya, Diosta tü ehuäpo. <sup>8</sup> Bueituk Dios jüneiya, jáchin tüisi enchim sime in nákkähui, Jesucristota tülisi enchim nákké bénasi. <sup>9</sup> Diostaune oraciempo ä nétane, chë yore nákhuaamta enchimmet ayunaké béchibo, entok tüisi suamsi anhuamta, entok tüisi jita simekut jüneehuamta, <sup>10</sup> tüisi ára jita enchim yeu púanaké béchibo, jiápsipo huitti éehuamta jipureka. Inéli kaa tühuaata bétana kaabe enchim yuktianake, Jesucristota yepsayo. <sup>11</sup> Lütüla tühuaata johuäpo kaita enchimneu binake, Jesucristota huämi, Diosta áy yöri béchibo entok jum simek bëppa uiyorikuu Diosta áy úttil béchibo.

### *Cristo jü ino béchibo jiápsihuame*

<sup>12</sup> Enchimne jünee íaa, hermaanom: jü huate inou sikame yún lütüriapo nee aniak, juka evangeliota juebénasi bát bíchaa huéenaké béchibo. <sup>13</sup> Júnéli jü cárcelpo ín kátekäu, Cristota béchibo sime in bíchäpo jüneriahua, jum palaciopo, entok sime huatem bíchäpo. <sup>14</sup> Íari béchibo juebena hermaanom Señorta bétana óusi éiya, cárcelpo ín káteka béchibo. Inelim chë úttiata joaka Diosta noki nooka, kaa májhueka.

<sup>15</sup> Tua lütüriapo huate Cristota bétana nooka, jítat kopteka entok nok nássua báreka, tē huate tü éaka. <sup>16</sup> Huate Cristota bétana nooka, át nok nássua báreka entok bem jiápsipo kaa huitti ä innéaka, entok bem éehuäpo kaa al-leehuamta nee jipunaké béchibo ímí cárcelpo, <sup>17</sup> tē jume huate yore nákhuaäpo ä innéaka, bueitukim jüneiya, ín pereeotukäpo juka evangeliota béchibo nok íaahuaka ín näikiaritikähui. <sup>18</sup> Tē, ¿jítasu áma táruhua? Kía jáchinpo junne, tü éaka entok kaa tü éaka junne, jiba Cristota bétana nokhua.

### *Entokne chë jüne al-leenake,*

Íari béchibone al-leiya. <sup>19</sup> Bueitukne jüneiya, íari huämi súmataka júnene búttiataka tahuanake, enchim Diostau nee buaniä béchibo entok

Jesucristota espíritu nee aniä béchïbo. <sup>20</sup> Jü ín huáatiäu entok ín boobichäu kaitapone át tiunake, ál-lane huitti éenake, jïba bénasi. Entok kétchi, Cristo úttilhuaka binná ín takaahuachi, jiápsihuäpo entok kókkohuäpo junne. <sup>21</sup> Bueituk ino béchïbo jiápsihuame jü Cristo; ín mukëpo éntokne yölataka tahuanake. <sup>22</sup> Të ï takaahuapo jiápsaka entok Señorta tékil béchïbo ára tekipanoátek, ikäi náhuichik násukne kaita yeu púa mátxhi. <sup>23</sup> Bueituk obiachisi cháka, imï guoy huéeripo jita ín yeu púanakëhui: Senu huëpone muk péiya, áman Cristotamak an báreka, bueituk ïri ino béchïbo chë türi éiyey. <sup>24</sup> Të enchim béchïbo chë türi ín jiápsinakëhui imï takaahuapo. <sup>25</sup> Íari béchïbone huitti éaka jüneiya, ketune enchimmak ín tahuanakëhui, enchim ania béchïbo. Bat béchïbo kat béchïbo entok chë al-lerita jípü béchïbo at eäka. <sup>26</sup> Júchi enchimue nee notteko enchim bit-béchïbo, bejem Cristo Jesústachem arem al-lehuamta jipunake, ino béchïbo.

<sup>27</sup> Juka Cristota evangelio jiä páman jïbem jiápsi báreka éiya. Júnëline kía enchim áman bíchak junne, entok kía mékka enchimue aneka junne, nokta mabetak júnene enchim jüneria báare, enchim óusi éähui, entok nanabeu enchim éähui, sime nánancha éaka hua Dios éehuäpo, noki yore jínëhuamta bétana enchim tekipanuähui. <sup>28</sup> Huame enchim béj-remem kaa májhue. Íri seña machisi nooka bempörim emo tárulatukähui; të ket nooka enchim jínëutunake bétana. Íri Diosta bétana huéiye. <sup>29</sup> Bueituk emo Cristota béchïbo áy yuktiani, kaa kía enchim ä súalnakë béchïbo jïbba, ál-la kët jïokot máchiraata áa béchïbo enchim binnakë béchïbo. <sup>30</sup> Bueitukte nánancha úttiata johua, emëe entok ínapo. Íkärem inot bila, éntokem ä jikkaja éni.

## 2

### *Jikattana entok bétuku Cristota jïpuhuame*

<sup>1</sup> Júnentaka Cristota enchim jiápsi yéchayo, entok yore nákuhäpo jiápsi jotehuamta ayuako, entok Espiritu Santopo nanabeu éehuamta, entok musála jiápsipo náu éehuamta, entok emo nák jïkolihumta, <sup>2</sup> nechem al-leetua, sime al-leaka náu jiápsaka entok emo nákeka. Nanabeu ä innëaka huépulsem éiya. <sup>3</sup> Katem emo jítaleka entok nok nássua báreka jita jo báare; ál-lem bétuk emo jïpureka huame huatem chëhuarile, enchim béppa. <sup>4</sup> Kaabe huaka áapörík ä türëu jïba jariunake, ál-la huame huatem kët türëhui.

<sup>5</sup> Cristota eä benasem eebáare. <sup>6</sup> Áapo ä takahuapo Diostaka junne, kaa Diosta bénasi áu náikiak, entok kaa úttiata yáuhuak, Diostabeu áu jïpunä béchïbo. <sup>7</sup> Ál-la simeta áu úuhuaaka, kía jume nésauta joame bénasi áu tahuariak, yoremem bénasi yeu tómtéka. <sup>8</sup> Júnëli yoremta bénasi áu jïpureka, chë bétukun áu tahuariak, nésauta joaka ä mukëu tájti, éläposu jïokot tiusi machisi kúrusit muknakeka junne. <sup>9</sup> Júnene béchïbo Dios simem béppa ä yörinäu ä mákkak, entok téhuam ä mákkak, simem béppa yörisi maachim. <sup>10</sup> Íari béchïbo Jesústa téhuampo simetakam tónommia jáptinake, jume téhuekapo aneme entok buíapo aneme entok buíata bétuk aneme kétchi. <sup>11</sup> Entok sime nokpo nokame ä jüneeriotebonake,

Jesucristota yö yáataka ä Señortukähui, juka simek béppa ujoyorik Dios Áchayta béchibotukähui.

### *Ániapo machiriame*

<sup>12</sup> Eme ín nákéhuim, áhuem huáate: júnakoy enchimmak nee aney, juka enchimmet ín nésahuekáhuem tüisi johuay. Én éntok kaa nee enchimmak aney, jíbem juka nésauta jo báare. Juka jínëuriata enchim jípürëpem jíba aane, Diosta máuj-rimmey emo yoaka. <sup>13</sup> Bueituk Dios juka túhuata enchim áttia péetua huam ínel éehuäpo entok ä yáa báahuäpo, ä tü éä pámani.

<sup>14</sup> Símetem johua, kaa jáleka entok kaa náu nássuaka. <sup>15</sup> Kaa túhuay kaabe enchim yukyuktianake; ál-lem kía Diosta úusimtaka täyana, kaa chicha machik jípureka, genteta juëna násuk junne. Ímëi násukem machiria, jume chókim ánia chukuriku machiriä Bénasi. <sup>16</sup> Juka tü nokta áy jápsihuattem tüisi jípure. Júnëli Crístota yepsak tüisine al-leenake, enchim béchibo, jünéaka kaa kía böot ín búitekähui, entok kaa kía kaita béchibo ín tekipanauakähui. <sup>17</sup> In jápsi nee tárunakey junne, juka ofrendata yúmaria béchibo Diosta al-leetuahuäpo, enchim Diostat éä pámani, al-leane, entokne buéresi al-leiya, enchimmaki. <sup>18</sup> Ánëli kétchi, eme al-leakem chë júne buéresi ínomak al-leiya.

### *Timoteo entok Epafrodito*

<sup>19</sup> Señor Jesústa junëli ä huáatiay, Timoteotane láuti enchimneu ino bíttua máchile enchim ä bínnakë béchibo, al-lee báreka enchim bétana jüneehuamta mabetako. <sup>20</sup> Bueitukne kaabeta éntok jípure ino Bénasi éamta éntok tua lütüriapo enchim béchibo ä jápsipo tü éamta; <sup>21</sup> bueituk síme bempörim béchibo jíba tekipanua, të Cristo Jesústa béchibo ée. <sup>22</sup> Të eme béja jüneya tekipanua huäpo Timoteota árahuëhui, bueituk jáchin juka áchayhuariapo usiarita ä áchaymak tékipanua Bénasi, evangeliopo, tekipanua huamta ínomak josula. <sup>23</sup> Júnëline íkái áman enchimneu ino bíttua máchile, jáchin inou huéenakemta jüneriasuko. <sup>24</sup> Entokne két Señor tat éiya, láuti áman enchimneu ino hué máchileka.

<sup>25</sup> Ä türihuäpo úttia, Epafroditota enchimneu ín bíttuanakëhui, juka tékilpo ín jál-lái, entok ín hermaano, entok ínomak Crístotau sontaro hueramamta; bueituk áapo inou ä núnüpa, juka enchim nooki, entok juka jita inou béyemta. <sup>26</sup> Bueituk áapo símem tüisi enchim bíf péiyay, entok tüisi sirokaka kaa enchimmet yuumay, bueituk enchim ä jüneriak tiaka ä kökorë bétana. <sup>27</sup> Lütüriapo kökoreka batte muukuk; të Dios ä nák jìokolek, entok kaa áapörík jíbba, të nee kétchi, kaa chë júne nee sirokakë béchibo ín sirokäu béppa. <sup>28</sup> Huári béchibone láuti áman enchimneu ä bíttuak, bueituk júchi ä bíchaka enchim al-leenakë béchibo; entokne ínëli ínapo kaa tua sirokna. <sup>29</sup> Buére al-lerimmakem ä mabeta, sailapo Bénasi Señor ta bétana, éntokem jíba am éria, huame áapörík Bénasi emo nüyeme. <sup>30</sup> Bueituk batte muukuk, Crístota tékil ä joai béchibo, ä jápsihua jinhua machisi bat öoreka, nésauta nee joria báreka enchim kara nee yáariaihui.

## 3

*Tékilta chúpa báreka éehuame*

1 Jü huatek béchibo, in hermaanom, Señortachem emo al-leetua. Ino béchibo kaa obisi maachi, huaka enchimneu in jiojtesukäu júchi in jiojtenakêhui, bueituk iri enchim béchibo türi. 2 Jume chüum Bénasi emo nüyeme betanem emo suaya. Imei ajaria, jume juenak joaka tekipanuame, entok jume uttiapo bicho bea punta chuktiatebome. 3 Bueituk jü jiapsipo circuncisión Cristota yaakäu, itapote ajaria, jume espíritu Diosta néshui joame; entokte Cristo Jesúsita itom átteak tíaka ito úttile, entokte kaa takahua betana huémtat éiya. 4 Inapo júnene két takaahuata betana huémtat éehuumta jipure. Kaabe éntok ché ino béppa át éehuumta jipunake, juka takaahuata betana huémata. 5 Yeu tómtékane guojnaiki taahuata huey circuncidarohuak. Bueitukne israeliita yoremempo joome, jü Benamíntat yeu simlake. Hebreone, ama in yeu tómtéká béchibo, entok hebreom in achayeka béchibo. Leyta betana éntok, inapo pariserotukay. 6 Inéline in religión jiba ajariá tíaka, Cristota súaleme guok jajjasey. Juka leyta lútula huérialhua páman éntok, kaabe nee ára béj-reka nookay. 7 Sime iri imi jiapsaka in kobalatukäu, enne ikái simeta kaita béj-remta tárulataka jipure, Cristota in náké béchibo. 8 Én éntok tua lütüriapone simeta tárupo jipure, juka Cristo Jesúsita betana buéresi túlisi täyahuamta béchibo. Jü in Señor áapörík in náké béchibone simeta tárula, entokne kía chúkta Bénasá jipure, Cristotamak in yö báré béchibo, 9 entok áamak jiapsaka an báreka, kaa huam leyta hué páman in jiapsá béchibo, ál-la hua lútula jiapsihuame Cristota súaleka áamak nee aane béchibo. Iri éntok jü lútula Diosta éä páman jiapsihuame, Dios éehuápo. 10 Juka Cristota intéyanakeune huáatia, entok ä úttiára ä jiaibitetuakamta in jipunakêhui, entok inapo ket ä inné peiya juka Cristota kokosi áu sikápo kaa jáleka at yeu sika Bénasi, entok ä mukukápone áa Bénatu péiya. 11 Júnéline jamak júne két áman yebijnake, jum kókkolam násuk jiaibitehuáhui.

### *Úttiatane johua yólataka yayajammeu yébijbáreka*

12 Kanne ikái simeta béja ino jájamlá tía báare, entokne kee jee yúmalasi ino jipure. Ál-lane bát bíchaa huéiye; jamak júnenä jájamnake jáni, huaka iári béchibo Cristota nee jájamekähui. 13 In hermaanom, inapone kee jee ino ä jájamé tíiya; tène huaka amáu tahualata kóptialataka huéiye, entokne úttiata johua, huaka bát bíchaa huémata jájam báreka. 14 Yóome yayajáune yebij báare, entok jume yólataka núnurimmakne Diostau yebij báare, Cristo Jesúsitamaki.

15 Én éntok, itapo simetaka yúmalasi ito jipureme ikáite jiba innénake. Tè jita tábuik innéatek junne, ikái két Dios enchimneu yeu buijnake. 16 Tè ikáite éepo yúmala, entokte huam itom ä jájamlá páman jiapsipo yúmala.

17 Hermaanom, ino Bénasem jiapsi báare, éntokem am bitcha, huame inéli emo nüyeme, huaka túisi jiapsihuamta itot enchim bíchähui. 18 Bueituk juebénakam jümü ják rejte; imei betanane juebénasi enchimneu noksula. Én éntokne júchi ä nooka, ópuammaki: iméri Cristota kúrus béj-reka jiapsa. 19 Simeta chúpépo imei kaitápo tahuariana. Juka bem buánakeu jibam Diojrak, entokim emo buérialé, hua áy bem tiu éäibehui. Entokim hua im buíapo ayukamtat jiba éiya. 20 Tè itapo téhuekapote naciónpo náikiari, entokte téhueka betana ä yebijnakeu



boobíchaihui, juka itom jínēulata, Señor Jesucristota. <sup>21</sup> Áapo itom takaahua jikot machik tābuiasi tahuarianake, entok áapōrik takaa bēnanake, simek béppa uiyorik yúmalasi jípureka. Entok áapo áu bíchaa simeta jípureka íkai yáanake, jü úttiārayi simek béppa ä jípurebéyi.

## 4

### *Jíbem emo al-leetua Señorachi*

<sup>1</sup> Íari béchibo, hermaanom ín nákéhui, tüisi ín bít péähui, jeme ájária jume nee al-leetuame, entok yöhuápo nee enchim jípurēhui! Ēn éntokem huitti át kaate, jü Señorachi, kaa kóm éaka, eme ín nákéhui.

<sup>2</sup> Evodiataune jikot jiaahua, entok Síntiquetahui, nánancha emo ée sáhueka, Señorachi bétana. <sup>3</sup> Ínēli kětchi, emoune kēt jikot jiaahua, ín jál-lay kaa kóm éame. Ímēi jámuchimem kēt ania, inomak evangeliopo tüisi tekipanauakame, Clementetamaki, entok jume huate inomak tékilta yáakammaki. Ímēi téhuam éntok jum libro jíápsame téhuam jokāpom jiojteri.

<sup>4</sup> Jíbem emo al-leetua Señorachi. Júchi éntokne ínel enchimneu jiaahua: ¡Emóem al-leetua! <sup>5</sup> Elāpo sime yoremem enchimmet jüeneenake jábeta enchim nákéhui. Jü Señor abe itou yepa.

<sup>6</sup> Kaitachem jáchin éiya; ál-lem jíba simeta Diostau nooka, oraciompo. Áhuem nétane, éntokem ä baisauhue kětchi. <sup>7</sup> Huanäi Dios juka yánti éehuamta enchim miknake. Íri chē yörisi maachi, jume yoremem täyäu béppa. Huanäi íri enchim jíapsi suayanake, entok juka enchim éeri, Cristo Jesúspo.

### *Íachirem jíba éiya*

<sup>8</sup> Hermaanom, íkai huépo násuk éntok, íachirem éiya: sime jü tua lútúriatashi, sime jü tü batótashi, sime jü lútula kathuamtashi, sime jü chicha machik kaa jípurementashi, sime jü túlisi huatem yöremtashi, entok sime jü túrikut ára téhuaatumtashi. Tē ketune huatek Diostau bíchaa yörisi machik ayuak, entok huatek ára úttilhuamta ayuak, íachirem éiya.

<sup>9</sup> Huaka enchim tátáyakäu, entok enchim mabetakäu, entok enchim jikkajakäu, entok enchim bíchakäu, íkai simeta enchim ín majtiakäu, akem ä johua. Huanäi hua Dios yánti jíapsihuamta áttiakame enchimmak annake.

### *Filipensem Pablota aniakähui*

<sup>10</sup> Túisine al-leiya Señorachi, enchim júchi inou huáatē béchibo, nee ania báreka. Íari bétanem kaa nee koptia, tē íri enchim nee anianakeu kara yaataka tahualatukay. <sup>11</sup> Jikot éehuamtane kaa jípure, entokne kaa íari béchibo ínel jiaahua, bueitukne joyhuala, hua ín jípurēmak ín al-leenakēhui. <sup>12</sup> Póobepo jíapsihuamtane täya, entok juebenak jípuhuamtane täya. Jítaiu bíchaa ín kíktenakeu júnene täya. Yúmalasi jibuáhuamta entok tébaurihuamtane täya, entok yún jita jípuhuamta entok kaita jípuhuamta junne. <sup>13</sup> Simekune áma yuuna, Cristota úttiārayi. <sup>14</sup> Tē jíbem tüisi ayka, inomak ä innēaka huaka jikot anhuamta entok nechem aniak.

<sup>15</sup> Eme pueblo Filipopo joomen kéchem jüneiya, juka evangeliota enchimneu nokhuakapo naateka, buiarä Macedoniapo nee yeu siiko, jume

Cristota súalhuäpo náu aanim kaabe nee aniak, jita yore mákhuäpo entok jita mabet-huäpo, ál-la eme jíbba. <sup>16</sup> Bueitukem pueblo Tesalónicau júne inou ä bíttuak, senu huëpo entok guosa huëpo, juka inou bëyemta. <sup>17</sup> Tëne kaa jita ín miknäu jaria; ál-lane tühuata johuäpo tüisi enchim tahuanakë béchibo Diosta bíchápo. <sup>18</sup> Bueituk simetane mabet-la, entok chë ín mabet éäü béppa yúmalasi. Epafroditotamak enchim inou bíttuakäune jípure, huaka inou bëyëu béppa, juka enchim inou bíttuakäu musäla juubak bénasi, entok juka altarpö Diostau bíchaa näikiata; íkäri Dios musäla machisi ä türe. <sup>19</sup> Én éntok ín Dios simeta enchimneu bëyemta enchim máknake, huaka yúmalasi yún jita ä jípure pámani, símek béppa ujoyoriku, Cristo Jesústa huämi. <sup>20</sup> ¡Dios itom Átchay, jü símek béppa ujoyoori áa béchibotunake, jíbapo béchibo! Júnentunake.

*Ä chúpëpo teboteri*

<sup>21</sup> Nechem am tebotuä tíya, síme jume Cristo Jesústa súalhuäpo náu aanim. Jume hermaanom ínomak aneme éntok enchim tebotua. <sup>22</sup> Síme jume Jesústa bem súalë béchibo santom enchim tebotua, entok chë junne, jume rey César emperadorta jóapo joomem.

<sup>23</sup> Itom Señor Jesucristota tü eäü enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Colosensemehui

### *Teboterim*

<sup>1</sup> Inapo, Pablo, Diosta éäpo, Jesucristota apóstol. Entok jü hermaano Timoteo, <sup>2</sup> jume santosi jiápsame, Jesucristota súalhuäpo náu aanim Dios éehuamta huitti huériame ímëi pueblo Colosaspö jommehui. Diosta tü éahui entok yánti éehuame enchimmaktunake Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota bétana.

### *Pablo oraciompo Diosta baysauhue*

<sup>3</sup> Jíbate oraciompo Diostau nooka enchim béchibo, entokte Diosta baysauhue, juka itom Señor Jesucristota Átchay. <sup>4</sup> Enchim bétanate ä jikkaj-la juka Jesucristotat enchim éähui, entok simem Cristota súaleme enchim nákehui, <sup>5</sup> íäri béchibo, jü boobit-huame enchim béchibo téhuekapo éerari. Íkarem béja jikkaj-la, juka tua lütüria nokta, evangeliopo huémta. <sup>6</sup> Bueituk ínëli enchimmeu yepsak, jume simem ániat jiápsammeu Bénasi, entok enchimmet yótuka taaka huäri taahuarit enchim ä jikkajaka ä täyak naateka entok íri Diosta tühua tua ä lütüriatukähui. <sup>7</sup> Íkäi enchim majtiak, jü Epafras tüisi nákuhame. Áapo ito Bénasi Jesucristota bétuk aú nüye, tua Jesucristota béchibo tekipanua, entok enchim béchibo ím aane, itom aniaka. <sup>8</sup> Áapo enchim bétana itom ä téjhuak, huaka yore nákuhama Espíritu Santopo enchim jipuréhui.

<sup>9</sup> Kíalíku ítapo kétchi, huäri taahuarit ä jikkajaka naateka, katte yáateka enchim béchibo oraciompo Diostau nooka, entokte áapörík éäü jünieriahumta aahua, símek täyahuäpo entok kóba suahuäpo espíritupo. <sup>10</sup> Huanärem Señorta éäpo emo núnake, símekuu ä al-leetuaka, tékilta türík joaka; entok Diosta täyahuápem yótusakanake. <sup>11</sup> Diosta úttiaräpëm jimyorenake, jum Diosta buére úttiaräpo símek béppa uyorikuu, símekuu yánti éaka bínhua jiápsihuäpo. <sup>12</sup> Al-leakem Dios Áchayta baysauhue, huéchiapo itom ä yáakä béchibo, juka herenciata ámemak itom jipurépo, jume Cristota súaleme machiriapo anemmaki. <sup>13</sup> Áapo juka kaa machiku nésahuemta anëpo itom yeu huikkeek, entok ä Üsuhua yore nákuhüpo reytaka nésahueu itom tójjak. <sup>14</sup> Áapo ä jiápsi nénkaka ä ójboy itom jínëuk, entok ínëli Dios bejripo itom jiokek.

### *Diostamakte al-leehumta jipure, Cristota mukukä béchibo*

<sup>15</sup> Dios kara bít-huame áu bít iaaka, ä Üsibet itou áu yeu machiriak. Áapo ä Üsuhua síme jü én ayukamta béppa bat huéiye. <sup>16</sup> Jesucristota huam Dios símeta yáhuak, téhuekapo ayukamta entok ími buíapo ayukamta, bít-huamta entok kaa bít-huamta, rey nésauta jipuhuäpo, entok ániata sayhuäpo, entok yäura úttiata jipureme espíritupo. Síme íri yáahuak, áapörík béchibo entok áa béchibo. <sup>17</sup> Kaita kee ayuak, áapo béja aaney, entok áapörík béchibo síme tüisi huéiye. <sup>18</sup> Áapo jü takaahuata kóbba; íri éntok jume Cristota sualhuäpo nau animme. Áapo jü naatëpo huéeme, jü kókkolam násuk bat jíabitekame, bueituk símekuu juka bat

huéerita ä jípunakë béchïbo. <sup>19</sup> Bueituk jü Áchayhuari ínëli ä türek, sïme úttiáraata áapörikut ayunakë béchïbo. <sup>20</sup> Áapörük huämi, sïmeta jak ayukamta áamak áahuä tüte iaak, huaka téhuekapo ayukamta entok huaka ïm ániapo ayukamta junne. Júnëli yánti jiapsihuamta yáhuak, ä ójbohua kúrusit ä guötiakä béchïbo.

<sup>21</sup> Eme kétchi bannaataka Diostahuem mekka aaney éntokem ä béj-reka kaatey enchim éerimpo, kaa tühuata joaka. Én éntok Cristo enchim áamak tütela, <sup>22</sup> ä takaahuapo ä mukukä béchïbo, santosi Diostau bíchaa enchim jípu báreka, entok chïcha machikuu kaa náikiahuaka áapörük anëpo, <sup>23</sup> lütüriapo eme Dios éehuäpo át nahuaka jíba anëteko, juka evangeeliopo itom boobichäu jikkajaka kaa emo rabiktiaka, huaka tühuata enchim béchïbo náikiata enchim boobichäu kaa tójaka. Ìri éntok sïme ániat téhuekata bétuk nokhuak. Ínapo Pablo íkäi ministerio tékilta béchïbone yáari.

### *Pablo kaa judíommeu bíttuari*

<sup>24</sup> Énne al-leiya, jìokot máchiraata bíchaka enchim béchïbo, bueitukne ínëline Cristotamak ä innëa juka jìokot anhuamta, ä takaahua béchïbo. Ìri takaahua éntok jume Cristota sualhuäpo nau anim. <sup>25</sup> Íäri béchïbone ministerio tékilta mák-ri, Diosta ä huátiä pámani. Íkäine mákhuak enchim béchïbo, kaita yeu bëaka, juka Diosta noki ín noknakë béchïbo, <sup>26</sup> jü éсотaka yún huásu-huásuktiapo kaabetau yeu machiriatukaihui. Të éni jume Cristota sualhuäpo náu animmeu yeu machiriahuak. <sup>27</sup> Bempörim Dios am jüneria iak, huaka ríkoapo sïmek béppa ujyoorik, sime jü kaa judíom béchïbo éсотukahui. Ìri éntok jü Cristo jíápsipo enchimmak aneme, jü sïmek béppa ujyorika boobit-huame.

<sup>28</sup> Ítapo Cristota bétana nooka. Sïmemte téjhua, kuttílasi ámeu nokaka, entokte am majtia, sïmek tüisi jita täyahuäpo, jume sime yoremem yúmalasi emo jípureme täya íaaka, Cristo Jesússta huämi. <sup>29</sup> Juäri béchïbone két tekípanua, ä úttiärapo úttiata joaka. Ìri úttiära éntok inot aneka tekípanua.

## 2

<sup>1</sup> Bueitukne enchim jünee íaa, juka obiachisi ín tekípanoäpo enchim béchïbo, entok jume pueblo Laodiceapo joomem entok sime huame kaa nee pújba täyame béchïbo. <sup>2</sup> Júnëline aane, enchim jíapsim jíapsi jootenakë béchïbo, náu lópola eme nákhuaäpo, juka ríkoapo yúmalasi át jünee huamta jájamhuäu tájti, juka éсотa Dios Áchayta entok Cristota bétana huémta täyahuäpo. <sup>3</sup> Áapörikut éсотaka ayka, sime jü rikorasi jita täyahuame entok jítat jünee huame. <sup>4</sup> Íkäine enchimmeu nooka, kaa jábeta enchim báitáunake béchïbo, jü noki súal máchisi nokhuamtayi. <sup>5</sup> Kanne takaahuapo enchimmak ane jíöbe, të ín espíritu enchimmak aane, entokne al-leaka ä bitcha, huaka tülisi náu enchim tekípanoähui, entok Cristotat huitti enchim éähui.

<sup>6</sup> Jáchin juka Señor Jesucristota enchim mabetakä bénasi, alë bénasem jíba áamak rejtpo yúmalá, <sup>7</sup> enchim jíapsi áapörikut kom mékka át nahuatualataka, entok nát béppa át yótuahuäpo, entok át éehuamta huitti jípureka, junëli enchim majtiahuakapo bénasi, juebénasi ä baysayhuäpo.

### *Cristotat yúmalasi jíapsihuame*

<sup>8</sup> Áachem suaka ä bitcha; kaabe enchim bätäunake, huaka ímí ániat täyahuamta kaita bėj-rëpo huämi, jume yoremem ä boojoria pámani, entok jume ániat jíapsame ä joä pámani, të kaa Cristota huämi.

<sup>9</sup> Bueituk Áapörikut ä takaahuapo aane, jü yúmalasi ä Diostukähui. <sup>10</sup> Eme éntok Áapörikut yúmalasi emo jípure. Áapo éntok jume buere yäura nésauta jípureme béppa kobanaro. <sup>11</sup> Eme éntok Áapörík enchimmet anë béchibo circuncisióntem mabetak. Íri circuncisión kaa mámammey yáaritaka juka kaa türík takahuapo enchim úhuak. Í circuncisión éntok Cristota bétana huéiye. <sup>12</sup> Enchim batóhuakapem Cristotamak máahuak, éntokem ínëli ket áamak jíabitek, Dios éehuamta útteärä béchibo, kókkolam násuk ä jíabitetuak. <sup>13</sup> Jum kaa türikuu entok circuncisiónta kaa jípureka enchim kókkolatuk junne, áamak enchim jíapsituak, juka síme kaa türík enchim yári jiockoreka. <sup>14</sup> Entok juka ley nésau jiojteta itom bėj-reka huémta kaitäpo tahuariak. Íri jiojteri éntok itom bėj-reka jiojtetaka bökay. Të ínëli jum násuk ä órekaipo ä úhuateboka kúrusit ä popontebok. <sup>15</sup> Bueituk Áapo símem buere yäurata jípureme ám úhuaka, símem bíchäpo yeu am tójaka am bittebok. Huanäi kúrusit áme béppa yöok.

### *Téhuekapo ayukamta jaria*

<sup>16</sup> Enchim jíbuähuäpo, kaabe bettesi enchimmet noknake, jita jíhuäpo, pajko taahuarim bétana, mecha bemela pajkom bétana, entok jimyore taahuarim pajkoriahua bétana. <sup>17</sup> Síme íri yebijnakeme jékkaata bënna; të jü tua lutúria Cristotat aayuk. <sup>18</sup> Kaabe enchim ä úhuaanake, juka enchim kobari, bueituk huate aane, Diosta bétuk emo jíapsä tíame, entok ángelesim yöreme. Tenkupom jita emo bíchak tíaka emo buerialihuäpo emo jíkau cháalataka bem éäpom kaa türík jíba jo báare. <sup>19</sup> Katim nésahuemta kóba éäpáman kaate, íri entok Cristo. Íri juka síme takahuata úttiutuame, tónoampo entok táttempo náhuä cháasime. Huanäi ínëli yötu, Diosta éäpámani.

<sup>20</sup> Eme béja Cristotamak kókkolatukätek, jume ániat jíapsammak kaa kateka, çjatchiaka jüntukem jume ániat jíapsame bénasi juka huatem nésahueu joaka aane, <sup>21</sup> jum ínëli huëpo: “Katë jita johua, júkärë kaa buäye, éntoke kaitat mámma”? <sup>22</sup> Jü ínëli huéeme kia yore majtiahuame, entok yorem nésauri páman huéiye; íri síme éntok, ä johuäpo lülüte. <sup>23</sup> Jü ínëli huéeme lütúriapo tüisi huém ténna, jita täyahuäpo emo náu tóijhuaka ä yörihuäpo, Diosta bétuk emo jípureka entok bem takaata úttiapo jita jotuaka. Të íri síme kaita béchibo türi, juka takaata kaa türík jo bárëu béppa.

## 3

<sup>1</sup> Eme Cristotamak jíabitelatukätek, juka jikat ayukamtem jaria, Cristota katekäpo, Diosta báta bétana. <sup>2</sup> Juka téhuekapo ayukamtem bíb báreka éiya, të kaa juka buíapo ayukamta. <sup>3</sup> Bueitukem kókkolatuka, jü enchim jíapsi Cristotamak ésoni, Diostachi. <sup>4</sup> Cristo áapo jü enchim jíapsi. Júnakoy äbo ä yepsäpo, eme két áamak katekem bíinna, jum símek béppa ujyoriku.

### *Bannaataka entok jü én bemela jíapsihuame*

<sup>5</sup> Juka kaa türik ímí buíapo enchimmet ayukamtem muktua: kaa emo jubeka náu jíapsihuamta, chicha maachik, kaa náksi kaa türik ukulhuamta, kaa türik huátihuamta, entok juka kaa huéeläpo jita áttia péehuamta; iri kaa diostaka junne Diosta bénasi yórhua. <sup>6</sup> Íari béchibo jü Diosta omtéu béttesi ámet chúpiseka huéiye, jume kaa ä nésahui jo báareme usiarimmechi. <sup>7</sup> Emem ket íkái joaka rejtey, bannaataka ínëli jíápsaka. <sup>8</sup> Të éni eme kétchi, íkái simetem tójja: juka júenaraata entok náu omtihuamta, entok kaa türik jíba éehuamta, juka béttek nokhuamta, juka júena nokta enchim tempo yeu huémta. <sup>9</sup> Katem emo baítattähua; bueítukem juka bannaataka jáchin enchim jíapsáhuem béja tóij-la. <sup>10</sup> Én éntokem bemelasi enchim jíápsi yáuhua. Íri ä yáakamta béna báreka, bemelasi áu josime, yúmalasi ä täyahuamta ä jajamëu tájti. <sup>11</sup> Ímíri kaabe griego entok judío junne, circuncisiónta yáariarim entok kaa yáariarime, jü sékána joome entok ímí joome, nénkitaka tekipuanuame entok kaa nénkiri; të Cristo áapo jü síme, entok símekuchi.

<sup>12</sup> Diosta enchim yeu púalä pámanem emo nüye, Cristotamak huépülsi jíápsaka emo nákuhápo, túlisi enchim jíápsipo emo nákeka, kaa emo ámpoleka emo ériaka, kaa emo chëhualihuápo, suamsi emo núhuápo entok yánti jíápsihuápo. <sup>13</sup> Yántem náu éaka jíápsa, emo jíokoreka; të senu jábetat jita innëateko, ä jíokorinake. Jáchin juka Cristota enchim jíokoreká bénasi, emem két ínëli ä yáuhua. <sup>14</sup> Entok íkái símek béppa, juka emo nákuhamtem náu jípure; bueítuk iri yúmalasi yore náu antua. <sup>15</sup> Jü Diosta bétana yánti éehuame enchim jíápsipo nésaunake, bueítukem íari béchibo ínëli huépul takahuapo jíba náu núnuri. Éntokem ä baisahue.

<sup>16</sup> Jü Cristota nooki juebénaka enchimmet annake, enchim majtiaka, entok jita täyahuápo kutti náu nokaka. Túhuápem enchim jíápsipo buiika, Señorta béchibo: salmom, entok himnom, entok espíritupo buiikim. <sup>17</sup> Bueítuk símeta enchim joähui, nokaka entok ä joaka junne, simetem Señor Jesústa téhuampo ä johua, Dios Áchayta baisahueka, Áapörík huámi.

### *Jáchin bemelasi jíapsihuame*

<sup>18</sup> Eme kunakame, enchim kunam bétukem emo nüye, Cristota súalhuá pámani. <sup>19</sup> Eme jubekame, enchim jubimem nákke, kaa béttesi juénak ámeu joaka. <sup>20</sup> Eme usiarim, enchim áchayimem símeku nésauta joria, bueítuk íkári jü Señor ä türe. <sup>21</sup> Eme áchayhuarim, katem enchim úusim omtitua, kaa kom am éenakë béchibo. <sup>22</sup> Eme sáyhuame, ímí buíapo enchim tekemem símeku nésauta joria, të kaa yoremta al-leetua béchibo enchim am bitchay jíbba, ál-la chíkti enchim jíápsimaki, Diosta yöreka. <sup>23</sup> Bueítuk símeta enchim joáhuem, át jíápseka ä johua, Señorta béchibo ä joam ténasi, të kaa yoremem béchibo, <sup>24</sup> jünéaka Señorta bétana herenciata enchim mabetnakëhui; bueítuk eme Cristota tékilttem johua. <sup>25</sup> Bueítuk jábe juka lútula huémta kaa yáakátek, huári bétana bétte noki át chúpnake; bueítuk Diosta béchibo kaabe tábuik béppa chë ériahua.

## 4

<sup>1</sup> Emëe tekorim, juka lútula entok yúmalasi huémtem yáuhua, jume enchim nésauta joriammehui, júnéaka ket téhuekapo enchim ä jípurèhui, juka enchim sáhuemta.

<sup>2</sup> Jíbem oraciónta johua, kaa jápteka, éntokem kaa koptel-lataka, áma Diosta baisahueka. <sup>3</sup> Éntokem jíba ito béchíbo oraciónta johua, bueítuk jü Señor puertam itom étaporianake, ä noki itom noknakë béchíbo. Huanäine ä jüneriatebonake, juka Cristota bétana ésota. Íari béchíbone pereesotaka <sup>4</sup> ä jüneriatebonake, jum jáchin huitti ín nokäpo.

<sup>5</sup> Katem tiempota kia simtuaka, jume Cristota kaa súaleme bíchäpo tüisem suamsi emo nüye. <sup>6</sup> Jü enchim nokäu huéchiapo huéenake, kiasi onakamta bénasi, bueítukem ínëli jüneenake, jume huatem jáchin enchim yómmianakèhui.

*Jü chúpëpo teboteri*

<sup>7</sup> Juka símek ino bétana huémta Tíquico enchim ä téjhuaanake. Íri hermaano itom nákéhui Señorta tékilpo nä jálaek, entok huitti ministerio tékilta johua. <sup>8</sup> Íari béchíbone áapörík enchimneu bíttuak, bueítuk juka jáchin itou huémta enchim jüneriatuaka, yánti jápsihuamta enchim máknake. <sup>9</sup> Jü Onésimo két áamak huéiye, jü huitti Cristota súaleka tüisi itom nákéhui, jü enchimmak huéeri. Juka ímí símeta jáchin huémta bempom enchim ä ettejhuarianake.

<sup>10</sup> Jü Aristarco, jü ínomak pereeso, enchimneu tebote, entok Marcos Bernabéta asohuara. Marcosta bétanem nokta mabet-la, bueítuk enchimneu ä yepsakem tüisi ä mabeta. <sup>11</sup> Entok Jesús Jústo tí téhuakame ket enchimneu tebote. Íméi jíbamme jume judíom Cristota súaleme. Ímëri Dios rey nésau tékilta huëpom nee ania, entokim jápsi jóotehuamta nee mákka. <sup>12</sup> Epafras enchimneu tebote, jü enchimmak huéeri. Áapo Cristota teekok, entok jíba kaa chúkteka oraciónta enchim béchíbo johua, bueítuk kutti enchim jápnakë béchíbo yúmalasi entok kaita enchimneu bëyeka Diosta huáatiäu enchim jípunakë béchíbo. <sup>13</sup> Bueítuk ínapone ä jüneria jáchin enchim béchíbo jíba tüisi tü éerita ä jípurèhui, entok jume pueblo Laodiceapo jóakame béchíbo, entok pueblo Hierápolisjo joomem béchíbo. <sup>14</sup> Jü Lucas mériko nákhuaame enchimneu tebote, entok Demas.

<sup>15</sup> Jume Laodiceapo jóakammeute tebote, Nínfasta, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim ä jóapo náu yayajame. <sup>16</sup> Bueítuk ikäi cartata enchimneu noksuak, jume Cristota súaleme Laodiceapo jommehuem ket ä noktebo. Juka cartata bempörimneu bíttuata, emem ket ä nooka. <sup>17</sup> Jü Arquipotahuem ínel jiaahua: "Juka ministerio tékilta Señorta bétana em mabetakäu, Akë ä yáaka ä chúpä."

<sup>18</sup> Ínapo Pablo; íri teboteri ín mámammey jíojetetaka huéiye. In pereesotukáhuem huáate. Jü Diosta tühua enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Bát Huëpo Jiojtekähui Tesalonicensemehui

### *Tebóteri*

<sup>1</sup> Inapo, Pablo, Silvano, éntok Timoteo, huame hermanom Tesalónica pueblopo jomemmeute tebote Cristota sualhuäpo nau animmehui huame yüu tütti Dios Áchaytat anhuäpo éntok Señor Jesucristotamak. Tühuata éntok yanti jiápsihuame Dios Áchayta bétana éntok itom Señor Jesucristota bétana enchim béchibotunake.

### *Tesalónicapo joome ejemplom*

<sup>2</sup> Jibate Diostau enchim buania, ä baisahueka, chíkti itom Diostau buaná beléki enchimieu huáateka, <sup>3</sup> jíba áu huáateka Dios itom Áchay bíchäpo hua enchim ä súaleka enchim joäubehui, éntok hua yore nákuhaka enchim joäubehui, éntok két jíba bénasi juka itom Señor Jesucristota enchim boobíchá bétana. <sup>4</sup> Bueitukte jüneiya, hermaanom, Diosta nákéhuim, éntok enchim yeu púatukähui, <sup>5</sup> bueituk jü tü nooki Diosta bétana huéme itom nok-ri kaa kía nokpo jíba enchimieu yuumak, két útteata jípureka, éntok Espíritu Santota éäpo, éntok tua lütüriapo, bueituk eme tüisi jüneiya jáchisute ito ujüuk enchim násuku, itom enchim náké béchibo.

<sup>6</sup> Eme éntok két itom ito nukä bénasi emo ujüuk, éntok Áapo Señorta bénasi, huaka tü nokta buéresi jikot máchiraata násuk mabetaka, jü Espíritu Santota bétana al-leehuamta jípureka. <sup>7</sup> Júneli eme két ejemplomtaka taahuak, sime huame Macedoniapo éntok Acaya buiärapo joomem béchibo, két ä súalekame. <sup>8</sup> Bueituk enchimmet yeu simlataka chíbejtíla jü Señorta nooki, kaa Macedoniapo éntok Acayapo jibba, éntok két kía ják júne chíbejtíla, hua Diosta enchim súaléhui. Júneli kaa tua úttea huári bétana itom noknaké béchibo, <sup>9</sup> bueituk bempo júne ä nooka, jáchin enchim itom mabetakähui, éntok jáchin huaka yorem mámammey yáata ä yöreka enchim ä tójaka Diostau bíchaa enchim jiápsi kúaktekähui, huaka tua lütüriapo Dios jiápsamta yöri báreka, <sup>10</sup> éntok kétchi, téhueka bétana ä Üusihua boobit báreka, huaka kókkolam násuk ä jjabitetuakähui, hua Jesús, itom jínéume, hua bétte nokta itot chúpata äbo huémta bétana.

## 2

### *Tesalónicapo Pablota tékkil*

<sup>1</sup> Bueituk eme jüneiya, hermaanom, hua itom enchimieu äbo nóitekähui kaa kía kaitapo siika. <sup>2</sup> Bannaatakate jikot ansuk, éntok pueblo Filiipopom két itom naa huíksuk. Eme júne jüneiya, të Dios óusi éehuamta itom mákkak, juka tü nokta Diosta bétana huémta enchimieu itom noknaké béchibo, juebenam kaa ä türeme násuk junne. <sup>3</sup> Bueituk hua itom enchimieu kutti nokakáu kaa jlop-ripo yeu simla; kaa juéna éehuamta huéria, éntokte kaabeta áy bätattähua. <sup>4</sup> Bueituk Dios jünéaka itom yeu púhuak, íkái tü nokta Diosta bétana huémta itom mámpo ä tóijnaké béchibo; éntok junélite ä nooka, kaa kía yoremem jiba al-leetua



báreka, ál-la huitti Diosta itom jíapsi júneriamta. <sup>5</sup> Bueítukte jauhuey júne kaa yoremem al-leetua béchibo nooka; eme júne júneiya. Entok katte yún tómita jípu péaka jíapsa; Dios Áapo júneiya. <sup>6</sup> Entokte kaa huaka yoremem itom úttilnakeu jaria, enchim bétana junne, éntok kia huatem bétana junne; enchim bétana ál-late jita mabetpo yúmala jiöbe, Crístota itom äbo bíttualä béchibo. <sup>7</sup> Ál-late kaa béttek jíapsita enchimmeu bíchaa jípurek; jáchin hua áyehuari ä asoammeu bíchaa kaa béttek jíapsita jípunake, alé bénasi két itapo. <sup>8</sup> Tüsite enchim éria; katte juka tü nokta Diosta bétana huémta jíba enchim mámpo yécha péiya. Kiate itom jíapsi júne nénki éiyey, enchim béchibo, bueítukte úttesi enchim nákke. <sup>9</sup> Eme béja ä júneria, hermaanom, itom tékkil entok itom lottéhui, jáchin machisite tekipanauk, taahuarit entok tukaarit naa búrujti, kaa kia enchim béchibo tékiltu báreka. Jíbate juka tü nokta Diosta bétana huémta enchimmeu nookak.

<sup>10</sup> Eme júneiya, entok Dios junne, jáchin machisi túlisi entok lútüriata hué pámani entok kaa juénasi machisite ito nüka enchimmaki, Jesucristota súalemmaki. <sup>11</sup> Éntokem kéchá júneria, jáchisu hua áchaihuari ä usimmeu noknake tüsi am jíapsinaké béchibo, alé bénasi itapo ket enchimmeu nooka, hueuhuépulammehui, <sup>12</sup> entokte enchim nok téjhuay, Diosta usiälam bénasi enchim emo ujúnake tíaka. Huä enchim núnúkame ä anépo enchim an íaa, huaka lóoriata enchim jípu íaaka.

<sup>13</sup> Íari béchibote jíba Diosta baisauhue, huaka Diosta noki itot jikkajaka enchim ä mabetakä béchibo, kaa kia yoremem noki bénasi ä ériaka, ál-la lútüriapo Diosta noki bénasi. Huä noki éntok enchimmet jíapsa, síme ä súalemmechi. <sup>14</sup> Eme hermaanom, Cristo Jesússta súaleme, Cristopo Diosta yoremraa huame Judea buiärapo aneme bénasem tahuala; bueítuk eme két huame enchimmak joomem bétana jiokot máchiraata bitchak, bempörim két huame judíom bétana ámeu síkä bénasi. <sup>15</sup> Huame itom Señor Jesússta mäakame éntok huame bem profetatun junne, itom éntokim áma yeu béebak. Entokim Diosta kaa al-leetua, entokim síme yäuraata béj-reka kaate, <sup>16</sup> jume gentílimmeu itom noknakeu itom táktiriaka kaa am jínéutunaké béchibo. Júnéli bempo jíba hua bem juéna yári jikau yúmala. Júnéli béchibo Diosta ómtira tüisi ámeu kóm yuumak.

### *Jü Pablo hermanommeu mékka aane*

<sup>17</sup> Të itapo, hermaanom, chúbala kaa jaiki taahuarimpote enchimmeu mékka aneka itom pusimmea kaa enchim bitcha, të ál-la itom jíapsi enchimmak ane jiöbe, jíbate chë júne enchim pújba bit péiya. <sup>18</sup> Kíalikute áman enchimmeu kat báarey jiöbe, ínapo Pablo, kia ínapola junne, kaa séjtuli entok kaa guosa, ál-la juebénasi; të jü Satanás itom ä táktiriak. <sup>19</sup> Bueítuk, ¿jábata béchibosute ä boobíchaihui, huaka túhuata, huaka al-leehuamta, entok huaka itom béjtuanähui, Jesucristota yepsayo, ä bíchápo itom aneyo? ¿Jachu kaa emée? <sup>20</sup> Eme áméria jume tüisi itom al-leetuanakeme.

## 3

<sup>1</sup> Júnén béchibote kaa al-leaka náu ettejoak. Huanäite itapola pueblo Atenaspo taahuak. <sup>2</sup> Timoteo itom hermaanote enchimmeu bíttuak. Áapo két Diosta tékil johua, entok tü nokta Crístota bétana huémta itomak

tekipanua. Áapo enchimneu nokaka útteata enchim máknake, jíba huitti enchim ä súalnakë béchïbo, <sup>3</sup> kaabeta kóm éenakë béchïbo juka jïokot máchiraata ámeu huéy junne. Bueítuk eme júne júneyia fári béchïbo itom ím anéhui. <sup>4</sup> Bueítuk ket enchimmak anekate enchim téjhuak, jïokot máchiraata itom bínnakéhui, entok enchim ä júneriapo bénasi. <sup>5</sup> Huári béchïbone kaa át al-leaka senuk enchimneu jaasek, júnee báreka jíba enchim ä súalë bétana, kolopti júne jú diablo enchim báitáunake. Huanäi éntok jú itom tékkil kaitäpo tahuanake.

<sup>6</sup> Të jú Timoteo enchimneu nóiteka júchi itou nóttek. Huanäi tü nokta itou nüpak enchim ä súalë bétana, entok emo nákhuaipo bétana, entok jíba enchim itou huáatéhui itom bíp péaka, itom enchim bíp péá bénasi. <sup>7</sup> Júnen béchïbo, hermaanom, itom jïokot éapo, entok jïokot máchiraata itou huépo junne, itomem jíapsi yéтчak, hua enchim ketune ä súalë béchïbo. <sup>8</sup> Bueítuk én ál-la jíapsi itot aayuk, jíba Señortat enchim éä béchïbo. <sup>9</sup> Fári béchïbo, ¿jáchisute kaa Diosta baisaupo yúmala enchim béchïbo, símeta huaka al-leehuamta itom mabetakä béchïbo Diosta bíchäpo? <sup>10</sup> Juebénasite Diostau buaana, tukaarit entok taahuarit naa búrujti enchim pújba bíp báreka, entok enchim ä súalë násuku, juka enchimneu béyemta yúmaria báreka.

<sup>11</sup> Të Áapo jú itom Dios Áтчay, entok itom Señor Jesucristo, enchimneu itom huérianake. <sup>12</sup> Entok jú Señor chë júne enchim emo náktuanake, símem náuhui itom enchim náké bénasi. <sup>13</sup> Jume enchim jíapsim huitti tútti yéchatunake; kaita juénak jita áme bétana nok máchik jípunake, Diosta béchïbo yeu púarimtaka, Dios Áchayta bíchäpo, itom Señor Jesucristota yepsayo síme jume Diosta yeu púarimmaki.

## 4

### *Diosta bíchäpo jáchin jíapsihuame*

<sup>1</sup> Júnen béchïbo, hermaanom, enchimneute jïokot jiaahua, entokte enchimneu nooka, itom Señor Jesúsata téhuampo, jáchin itou enchim ä tátáyakä bénasi, jáchin enchim emo núnakéhui, Diosta al-léetuä béchïbo, nat taahuariat chéhuasu.

<sup>2</sup> Bueítukem béja ä táyala, jáchisute enchim majtiak, itom Señor Jesúsata téhuampo; <sup>3</sup> bueítuk jú Diosta éähui íri ájária enchim tü yöremtü íaa, tattábui jáamuchim kaa enchim jípu íaa, <sup>4</sup> huépulaím enchim jub íaa, tü jíapsita nau jípureka éntok emo yöreka, <sup>5</sup> kaa kía kaa huéeläpo nat joyhuakari, huame kaa judíom kaa Diosta táyame bénasi. <sup>6</sup> Kaabe jú ä hermaanobeu juénak yáanake, ä báitáhuaka, ínël huépo, bueítuk jú Señor símeta íkái jutut-rianake, bannaataka enchimneu itom ä nokakä bénasi. <sup>7</sup> Bueítuk Dios kaa hua kaa túrik béchïbo itom núnula, ál-la hua tü jíapsita náu jípu béchïbo. <sup>8</sup> Júnentuk jábe junne íkái jíkkajaka ä omoutekame kaa yoremta nésahui omoute, ál-la Diosta nésahui. Dios éntok itom ä mák-la, juka Espíritu Santota.

<sup>9</sup> Të hua náu animtaka emo nákhuaamta bétana kaa tua úttea enchimneu ín jïojtenakéhui, bueítuk eme béja Diosta bétana ä táyasula, enchim emo náknakéhui. <sup>10</sup> Éntokem béja am nákeka am bitcha, síme jume Macedoonia buiärapo aneme. Tëte jíba enchimneu nooka, hermaanom, nat taahuarimmet chéhuasu enchim emo náknakë béchïbo.

<sup>11</sup> Yánti jíápsekem aane, jíba enchim tékilpo aneka, enchim mámammea

tekipanuaka, itom enchim sáhuekäpo Bénasi, <sup>12</sup> tüisi enchim kannaké béchibo, huame kee jee enchim beu éame násuku, entok enchim huáatiäu enchim jipunaké béchibo.

### *Señorta júchi yebijnakêhui*

<sup>13</sup> Hermaanom, jume kókkolam bétanate két enchim ä jüneria íaa, kaa enchim siroknaké béchibo, huame kaita Diosta bétana boobíchaihuime Bénasi. <sup>14</sup> Bueitukte juka Jesucristota mukuka entok júchá jíabitekäu súalêteko, kette júneiya jume Jesucristota mabel-lataka kókkokame juka Diosta am jíabitetuaka Jesústamak am nüpanakêhui.

<sup>15</sup> Júnen béchibote enchimmeu ä nooka, íkari Señorta nooki: Ítapo ketune jíápsame Señorta yebijnakeu tájti jíapsinakeme, katte ámepat kannake, huame bát kókkokammepachi. <sup>16</sup> Bueituk Áapo jü Señor ä jáhuiyai néshaukea, entok hua Diosta arcángel néshauemta jáhuimaki, entok hua Diosta trompeeta jáhuimak kóm huéenake, téhueka bétana. Huanäi huame Cristota mabel-lataka kókkokame bát jíabitenake. <sup>17</sup> Huanäi ítapo jume jíápsame, kee kókkoka áu yúmakame, tóboktiatunake, bempörimmak náuhui jume namupo, juka Señorta mabet béchibo, jikat jekapo. Júnelite béja jíba áamak annake Señortamaki. <sup>18</sup> Íari nokiyem emo óusi éetua, síme náuhui.

## 5

<sup>1</sup> Të jume taahuarim bétana íkai ámet ayunakêhui, kaa tua úttea enchimmeu ín ä jiojtenakêhui, hermaanom. <sup>2</sup> Bueituk eme tüisi júneiya, juka taahuarita Señorta át yebijnakêhui, lak-ronta tukaapo éhuil ják yepsá Bénasi. <sup>3</sup> “Yánti éehuaka, kaita máijhuame”, ti jáyhua násuk, sejhúkti huáata áu yoyoá Bénasi chibela huátteme ámeu yúmanake, jume huantriam hua jámut asoa báaremtau yumá Bénasi; júlébénasim kaibu ára emo jínëuka tahuanaake. <sup>4</sup> Të eme, hermaanom, katem kaa machikuu aane, huákai taahuata éhuil enchim jaatianaké béchibo, lak-ronta Bénasi. <sup>5</sup> Bueituk síme eme machiria entok taahuari usiarim. Tukaapo entok kaa machikuu, katte áma joome. <sup>6</sup> Huári béchibo, katte kía kónnake, jume huatem Bénasi, ál-late kaa koptelnake entokte suamsi ito núnake. <sup>7</sup> Jume kókocheme tukaapom kókoche; jume nanaakome éntok tukaapom nanaako. <sup>8</sup> Të ítapo taahuapo joomem suamsi ito núnake, Dios éehuamta entok yore nákhuaamta itot ayutuanake, áy ito jínëu béchibo, hua jínëuria boobíchaihuimta Bénasi, hua át éehuamta jípureka, huaka yelmó téamta jípuremta Bénasi. <sup>9</sup> Bueituk Dios kaa ómtiraata béchibo ím itom júnaktela, të ál-la itom Señor Jesucristota huám itom jínëutuná béchibo. <sup>10</sup> Áapo ito béchibo muukuk, áamak itom jíapsinaké béchibo, jíápsaka entok kía kókkolamtaka junne. <sup>11</sup> Jüntukem nánancha emo óusi éetua entok nánancha emo majtia, ä täyahuäpo yötu béchibo, jíba enchim ä joá Bénasi.

### *Pablo jume hermanommeu kutti nooka*

<sup>12</sup> Enchimmeute ä aahua, hermaanom, jume enchim násuk tekipanu-amem yöre, tüisi kathuäpo enchim aniamé, Señorta tékilpo tékiakame. <sup>13</sup> Éntokem tüisi am nákke, Señorta tékilpo am ané béchibo. Yánti jíápsekem náu aane.

<sup>14</sup> Kétte enchimneu nooka, hermaanom: jume kaa tekipanua báaremmehuem kuttílasi nooka; huame kóm éame éntok, ousem am éetua; huame kaa útteakame éntok, útteatem am mákka; éntokem yánti jíapsi sáyhua, símemmaki.

<sup>15</sup> Kaabe huaka juénak au yáahuaka béchïbo juénakuy ä béjtua báanake; ál-lem jíba huaka túhuata náu johua, entok símemmehui.

<sup>16</sup> Jíba bénasem al-leaka jíapsa. <sup>17</sup> Jíbem Diostau buaana, kaa chúkteka.

<sup>18</sup> Diostem baisauhue símekuu; ìri ájãria jü Diosta huáatiähui enchim bétana, Cristo Jesústa enchim súalë béchïbo.

<sup>19</sup> Katem huaka Espíritu Santota úttiãraa tuucha. <sup>20</sup> Katem huame Diosta bétana nokame nooki kaitãpo bitcha. <sup>21</sup> Símekuchem suuhua; áma türik jíbem nüye. <sup>22</sup> Síme huaka juëna machikem omoute.

<sup>23</sup> Áapo Dios yánti jíapsihuaamta yore mikame, huépülsi ä bíchãpo jíapsihuaamta yúmalasi enchimmet ayutuanake; entok báij huéria enchimmet ayukame: enchim espíritu, entok enchim jíapsi, entok enchim takaahua Diosta bíchãpo suayahuaka tüisi éeriatunake, itom Señor Jesucristota yepsäu tájti. <sup>24</sup> Huitti éehuamta áttiakame enchim núnume; Áapo juka ä noki chúpãnake.

*Ä chúpëpo teboteri entok Diosta tü éähui*

<sup>25</sup> Hermaanom, Diostahuem itom nok-ria.

<sup>26</sup> Síme hermaanomem jópe besiitoka tebotua.

<sup>27</sup> Katem ä kóptia: Diosta bíchãpone enchim téjhua, íkãi jïojteta nooka, síme jume hermaano Diosta yeu púarimmehui.

<sup>28</sup> Itom Señor Jesucristota túhua enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojtekähui Jume Tesalonsensemehui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Inapo, Pablo, Silvano, entok Timoteo, Jesucristota súalhuäpo náu aanim pueblo Tesalónicapo jomemmeute tebote, huame yü tütti itom Dios Átchai anhuäpo entok itom Señor Jesucristotamaki: <sup>2</sup> Tühua entok yánti jíapsihuame Dios itom Áchay entok itom Señor Jesucristota bétana enchimmeu ayunake.

*Dios jume kaa tühuaata yáalammet bétte nokta ámet chúpanake, Cristota yepsako*

<sup>3</sup> Jíbate Diosta baisaupo yúmala, enchim béchibo, hermaanom, Diosta éä pámani, juka Diosta enchim súalé béchibo enchimmet ä yötu tiaka, entok jü yore nákuame huatem béchibo enchimmet juebénasime. <sup>4</sup> Júnelite itapo enchim bétana két ito jábele, jume huate Jesucristota súalhuäpo náu anim násuku, Diostat ára boobit-huamta enchim jípuréhui, entok Dios éehuamta enchimmet ayukä béchibo. Bueitukem jiokot aneka, entok guok jájjahuaka junne, kaa huanti jíapsekem yánti aane. <sup>5</sup> Ímí júnakiachi jü Diosta bétte noki lútula huëpo. Bueituk ínělem Áamak ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta reytaka nésahuëpo, hua enchim Áa béchibo jiokot máchiraata bíchakähui.

<sup>6</sup> Bueituk türi Diosta bíchápo huame jiokot máchiraata enchim bíttuakame, bempom két jiokot máchiraata bítpo yúmala. <sup>7</sup> Eme éntok jiokot máchiraata bíchakame, ito bénasi jimyorehuamta enchim miknake, huám itom Señor Jesúsata téhuekapo áu yeu machiriako, huame Diosta ángelesim útteata jípuremmak náuhui, <sup>8</sup> jum táijta bétepo Diosta kaa súalekame kaa tühuaata mabet béchibo, entok huame kaa ä súalekame, huaka tü nokta itom Señor Jesucristota bétana huémata. <sup>9</sup> Huáméi éntok jíba béchibo emo tárunake, Señorta anëpo yeu béeptaka, ä úttiära entok ä ujoyória ayukäpo, <sup>10</sup> huári taahuarit Áapörík äbo kóm yepsayo ä yörinä béchibo huame yeu púarim násuku, entok ä úttílnä béchibo huame síme ä súalekame násuku; bueituk emëe huaka itom Áa bétana nokakähuem súalek.

<sup>11</sup> Huári béchibote két Diostau nooka enchim béchibo, Diosta tü éäü enchim ä núnukäpo yúmalasi bínnaké béchibo. Ä súalhuame éntok enchimmet ayunake, ä úttiárayi. <sup>12</sup> Íněli itom Señor Jesucristota téhuam enchimmet yörina, eme éntok Áapöríkuchi, itom Dios entok Señor Jesucristota tü éeri enchimmeu bíchaa jípuré béchibo.

## 2

### *Juëna yóremta yeu machinakähui*

<sup>1</sup> Én éntok, hermaanom, enchimmeute nooka, itom Señor Jesucristota yebijnakähui entok itom áu náu yáijnake bétana: <sup>2</sup> Jum enchim éeripem kaa läulauti tábuiasi éiya kaa náa múksi sékana bícha, éntokem tábui

espírituta bétana kaa emo náyotebo junne, nokhuäpo entok jïojteripo junne, ito bétana ä huë tía bénasi, juka itom Señor át yebijnakeu taahuata kaa mékka bëyeu bétana nokamta. <sup>3</sup> Kaabe kía enchim bäitäunake; bueituk kaibu bát yebijnake, ál-la bátchu, jü Diosta bėj-reka anhuame; entok áu yeu machirianake, hua juëna yóreme, jü emo táruhuäpo usiari. <sup>4</sup> Huäri sime jü Diosta bétana huémta bėj-reka áu tóboktia, entok áy ä yörihuäü bėj-re. Diosta tiöpöpo júne két yejteka, áu Dios tíanake.

<sup>5</sup> ¿Jachem kaa áu huáate, enchimmak aneka iä bétana ín enchimmeu nokaïbehui? <sup>6</sup> Én éntokem béja jüneiya, jita béchïbo kaa áu yeu ä machiriähui, bueituk áu ä täyatebonakeu taahuari yúmanake. <sup>7</sup> Bueituk béja éhuil tekipanua, hua juënakuu Diosta bėj-reka huéeme; entok jïba junëli tekipanuanake, huaka áabia kíktelamta yeu huïkhuäü tájti. <sup>8</sup> Huanäi ál-la áu yeu machirianake, hua juëna yóreme, të jü Señor ä tempo úttiära yeu huémtay ä mënake, entok äbo ä yepsäpo ä machiriay úttiata ä úhuaaka kaitapä tahuarianake. <sup>9</sup> İri juëna yóreme Satanásta éäpo yebijnake, buéresi útteaka, señaalim yore bäitattähuame, entok kaa jaibu johuame jonake, <sup>10</sup> huame emo tárunakeme bäitäu béchïbo; huanäi ínëli huame lütüriata kaa huáatíame katim jínëutunake. <sup>11</sup> Huäri béchïbo Dios juka úttea am bäitäunakemta ámeu bíttua, huaka kaa lütüriata bem súalnakë béchïbo, <sup>12</sup> juka nokta jïokot machisi ámet chúpatunakë béchïbo, sime huame lütüriata kaa súalekame, entok juënakuu aneka jïba áma al-leame.

### *Jínëu béchïbo yeu púarim*

<sup>13</sup> Të ítapo jïba Diosta baisaupo yúmala enchim béchïbo, hermaano Señorta nákéhuim. Diosta ániata naatekäpo naateka enchim yeu púhuak, enchim jínëutunakë béchïbo, hua Espíritu Santoy tü yáataka, jum lütüriapo Diosta enchim súalekä béchïbo. <sup>14</sup> İari béchïbo enchim núnnuk, İri tü nooki itom evangeliohui, itom Señor Jesucristota lóoria enchim jájamnakë béchïbo.

<sup>15</sup> Júnëlituko, hermaanom, enchim jíapsi tutti yéchalatakem aane, éntokem juka doctriinata enchim majtiahuakau jíápsipo ëria, kía nokpo enchim jíkkajäü entok itom jïojteripo enchim täyakähui. <sup>16</sup> Huanäi Áapo itom Señor Jesucristo, entok itom Dios Átchay, hua itom nákekame, entok ä tühuaý jïba béchïbo jíapsi al-leehuamta entok Diosta boobit-huamta itom mikakame, <sup>17</sup> enchim jíapsi kutti éetuanake, entok huitti éehuamta enchim máknake, enchim nokäpo entok tü tékilta enchim joäpo.

## 3

### *Jü Diosta noki úttilna*

<sup>1</sup> Én éntok, hermaanom, Diostahuem oraciompo itom nok-ria, juka Señorta noki huitti huéenakë béchïbo, entok ä yörinä béchïbo, enchim násuk ä sikä bénasi, <sup>2</sup> entok juëna yöremem násuk itom áma yeu huïknakë béchïbo; bueituk Dios éehuamta kaa sime ä jípure. <sup>3</sup> Të jü Señor ä noki chúpanake. Útteata enchim jíputuanake entok enchim suayanake, kaa tühuaata bétana. <sup>4</sup> Entok Señortatte huitti éiya, huaka enchim joäu jïba enchim yáanake bétana, itom enchim át sáhuekä

pámani. <sup>5</sup> Jü Señor áman enchim rúktianake, jum Diosta yore nákehui, entok Cristota bétana yánti éehumta enchim máknake.

*Jü tékilta yáanäu úttea*

<sup>6</sup> Én entok, itom Señor Jesucristota téhuampote nésauta enchim mákka, hermaanom, huame jájana emo nüyemmak kaa enchim cháchātu sáhueka, itom enchim majtiakā bénasi kaa emo nüyemmaki. <sup>7</sup> Bueituk eme jüneiya jáchin enchim násuk itom ito nükähui; ínëlem jíba emo nüye. Bueituk itapo kaa kía jájana ito nuka enchim násuku. <sup>8</sup> Katte jábeta kía jíbuáriak, ál-late tüisi tekipanuaak, lótteka taahuapo entok tukaarit náa búrujti, kaa béttesi enchim béchíbo obiachitu báreka. <sup>9</sup> Lútüriatate jípure jioibe, të ejemplotate enchim mák báare, enchim ito bénasi emo nünakë béchíbo. <sup>10</sup> Bueituk két enchimmak aneka ikái nésautate enchim mákkak: Jábe kaa tekipanua báareme, éläpo két kaa jíbuánake. <sup>11</sup> Bueitukte enchim násuk ä jikkaja, huatem jájana emo nüyehui, ál-lam kaita bem júneriäpo emo kíkkima. <sup>12</sup> Ímechite huitti nésahueka kutti nokta mákka, itom Señor Jesucristota téhuampo: kaitat jáchin éakam tekipanuaaka bem buánakeu kobanake.

<sup>13</sup> Eme éntok, hermaanom, katem lótte túhuata joaka. <sup>14</sup> Huä jábe ä sáyhuaka páman kaa huéé bárëtek, ímí enchimieu jíojtekä pámani, áachem suuhua, éntokem kaa áamak emo chátcha; éläpo tiunake. <sup>15</sup> Katem omtihuäpo áu omtemta bénasä bítcha, ál-lem súamsi áu nooka, kuttílasi Cristota súalhuäpo tüisi ä huéenakë béchíbo.

*Diosta tü éeri yoret chúpahuame*

<sup>16</sup> Áapo Señor yánti jíapsihumta yore mikame jíba enchim ä jíputuanake, juka yánti jíapsihumta jita enchimieu huéy junne. Jü Señor símemmak enchimmaktunake.

<sup>17</sup> Ínapo Pablo ikái tebotetane ín mámammea yáala. Íri jü seña síme ín jíofteripo, ínëline jíjíojte. <sup>18</sup> Huä túhua itom Señor Jesucristota bétana huéeme símemmak enchimmaktunake. Tua júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Bát Huëpo Jiojteri Timoteotahui

### *Pablo Timoteotau jiojte*

<sup>1</sup> Ínapo, Pablo, Jesucristota apóstol, Dios itom jínemta nésahueká pámani, entok jü Señor Jesucristotat ayukamta itom boobichähui: <sup>2</sup> Timoteo emoune tebote, Diostat ehuäpo tua ín üusi: tülisi huéeme, yore jiokolihuame, entok jü yánti éehuame, Dios itom Áchay bétana entok Jesucristo itom Yöturi bétana huéiye, emo béchibo.

### *Jume kaa lütüriata yore majtíame bétana téjhuari*

<sup>3</sup> Macedonia buiärau bíchane sim báreka emoune jiokot jiaahuak, Efeso pueblopo enchi tahua íaaka, huatem nésauta enchi máknaké béchibo, bueítuk juka Diosta nooki kaa tábuiasi am majtíanaké béchibo.

<sup>4</sup> Íkäi nésauté kécham mákka: Katim ä jikkajj báanake, juka nokta kía nokhuamta fábula ti tettehuaahuamta, entok noki kía böka kaa lülütemta. Íri náu nássuahuamta johua, të kaa Diostat éaka, tülisi áamak kathuamta.

<sup>5</sup> Íkäine enchimmeu nooka, sime enchim jíapsimak yore nákhuaamta enchim jípunaké béchibo. Í yore nákhuaame éntok ímëi bétana yeu huéiye: jü jíapsi huépülsi áu jípuremta bétana, entok jü tü éehuamta bétana, entok jü chíkti jíapsimak Diosta súalhuamta bétana. <sup>6</sup> Jume huate rábiktekame sékana bícham sájjak, kía jájaana nokaka. <sup>7</sup> Bueítukim huitti leyta emo täya túiya, kaa át jünéaka, entok bem nokäbet júne kaa jünéaka.

<sup>8</sup> Tëte béja leyta jüneria, ä türiakähui, të Diosta ä huáatiä páman ä huériäteko. <sup>9</sup> Bueítukte jüneiya, jükä leyta tü yöremta béchibo kaa yáaritukähui, të ál-la ímëi béchibo: jume bem íä páman jíba am báareme, jume kaa nésauta jo báareme, jume jujjuëna kaa tühuata jo báareme, jume Diosta kaa yöreme entok Diosta bétana ayukamta kaa yöreme, jume bem áchayhuarim entok áyehuarim sússuame, jume yore sússuame, <sup>10</sup> kaa emo jubeka entok kaa emo kunaka náu totöyeme, oohuimtaka emo jujubeme, jábeta úttiapo buíseka tómita áa béchibo aahuame, jume ára nókichim, entok Diosta bėj-reka nonokame; bueítuk sime ímëri Diosta noki bėj-reka kateme. <sup>11</sup> Íkäi júne yore majtia, jü simek béppa musála machi evangelio, Dios al-leehuamta yore mákamta bétana. Bueítuk ínapo ä mák-ri, ä majtiä íaahuaka.

### *Tékkil Pablota mák-ri*

<sup>12</sup> Anä baisauhue, juka úttiata nee mákakamta, itom Yöturi Cristo Jesústa, bueítuk huitti nee áamak huéé béchibo; íri tékiliyi nee yuktiak.

<sup>13</sup> Ínapo bannaataka Diosta bėj-reka jíapsay. Anam guók jájjasey, jume ä súaleme, entokne tüisi juénasi jíjiay. Tëne jiokolihuaka mabethuak, bueítukne kaa jünéaka ä johuay, kaa ä súaleka. <sup>14</sup> Nee ínëlituk junne, jü itom Yöturi tühuay nee tápuniak, entok jü át éehuamtayi, entok jü yore nákhuaayi; Cristo Jesústa itom ä máká béchibote ä jípure.



<sup>15</sup> Türi i nooki huitti huéeme, entok simetaka ä mabetpo yúmala: Cristo Jesús ániat jíapsamta jínëu báreka äbo yepsak, jume kaa tühuata joame béchïbo; huámëri násuku ínapone chë bát huéiye. <sup>16</sup> Íari béchïbo Dios nee jìokorek: bueítuk Jesucristo inot yeä machiriak, juka ára itot ä boobichähui. Ínëli jum kaa tühuapo nee bát huéy junne, jume huatem nee bíchaka, akim ä súalnake, yúu jíapsita am jípunakë béchïbo. <sup>17</sup> Huäri béchïbote yörìhuamta entok lóoriata ä máknake, juka Rey jìbapo béchïbo jíapsamta entok kaa bíttumta. ¡Kaabe éntok Áa bënasi Dios, jü jita täyahuamta jípureme, entok jìbapo béchïbotunakeme! ¡Júnentunake!

<sup>18</sup> Timoteo, Diostat ehuäpo tua ín üusi, íkái nésautane enchi mákka, bueítuk íkái nok profeetata emo bétana nokhuamta jíakä pámani. Júmürë én tekìpanuanake, tühuata jájam báahuaka nássuahuäpo, <sup>19</sup> em jíapsimak Diostat éaka entok jíapsitat kutti jípureka. Jume huate éntok, tábu böota nukame, kaa türikum kóm kíimuk. <sup>20</sup> Ímëri jü Himeneo entok Alejandro, Satanásta mámpone am tójjak, am jüneenakë béchïbo, kaa júchi Diosta bék-reka bem noknakë béchïbo.

## 2

### *Jáchin Diostau oraciompo nokhuame*

<sup>1</sup> Símek béppa huéchiapone íkái enchim yáa ía: jita huáatiahuattem aahua, Diostahuem buaana, huatem béchïbem Diostau nooka, entok akem Diosta baisauhue. Simetem íkái yáanake, jü yóremraata béchïbo, <sup>2</sup> jume reyim béchïbo entok síme huame yaura tékiaka jokame béchïbo; ínëlite yánti jíapsinake, kaa huanti aneka, Dios huáateka entok lútula kateka. <sup>3</sup> Bueítuk íri türi entok Dios yore jínëume kët ä türe, <sup>4</sup> entok Áapo síme yoremem jínëu íaa, entok lütüriata am täya íaa. <sup>5</sup> Bueítuk huépul Dios jíba aane, entok huépülay jìbba, jü násuk huéeka yoremta Diostau huériame, Jesucristo yoreme. <sup>6</sup> Áapo símem béchïbo áu tójjak, am jínëu báreka. Ínëli íkái bíttebok, tiempota yúmako. <sup>7</sup> Íari béchïbone huatemmeu nok íaahuaka yuktiari, entok apóstoltu íaahuaka, kaa judíomne majtia, Diostat éehuäpo entok lütüriapo. Kanne kía nooka, Cristota bétanane lütüriata nooka.

<sup>8</sup> Én éntokne yoremem Diostau oraciompo nok íaa, síme kätana, mámam santosi yáarim jìkau tóboktialataka, kaa omteka entok kaa náu nok nássuaka. <sup>9</sup> Ínëli këtchi, jume jáamuchim huéchiasim emo sánkotuanake, emo yörìhuä pámani; entok emo chíkëtek, katim kaa náksi emo chon tottianake, orota entok téta uyorik entok súpe kaa huéeläpo bék-rem junne. <sup>10</sup> Ál-lam tühuata jonake, jáchin jume jáamuchim Dios huáateme bënasi. <sup>11</sup> Jü jámmut jita áu majtianake, kaa jíaleka ä kuna bétuk áu jípureka. <sup>12</sup> Bueítuk jámuttane kaa huatem majtia íaa, entok kaa yoremta béppatu báanake; ál-la kaa jíaleka áma annake. <sup>13</sup> Bueítuk Dios Adánta bát yáhuak, chúkula éntok Evata. <sup>14</sup> Entok Adán kaa báitaihuak, ál-la jü jámmut báitautaka Diosta nésahui béppa siika. <sup>15</sup> Jíba kët jínëutunake, asoaka am suayasimeka, Diostat éaka jíapsáteko, emo nákhuaamta jípurëteko, entok santosi lútula jíapsáteko.

## 3

*Jume pastorim tüisi katnakëhui*

<sup>1</sup> Ì noki lútulay: Bueituk jábe pastortu péateko, türik tékilta huáatia.  
<sup>2</sup> Të úttia, kaita juënak át nok máchik jípunake, jü pastortachi. Huépülak jíba jupnake, yúmalasi áu núnake, kaa jájaana. Á jóapo huatem ára mabetnake, entok ára yore majtianake. <sup>3</sup> Kaa vino jijriotunake; náu nássuahamta kaa türinake; ékbua tómita kaa ukulnake; kaa béttek jiápseka simemmak türinake; kaa áapolaytu báanake, jita ä huáatiäpo. <sup>4</sup> Á jóapo huitti nésaunake; ä üsuhuam entok kuttílasi jípunake, lútula kathuäpo. <sup>5</sup> Bueituk ä jóapo kara huitti néсахuetek, çjáchisu ára am suayanake, jume Jesucristota súalhuäpo náu aanim? <sup>6</sup> Kaa én jübua naatemtunake, bueituk jamak áu jábele táytek, bétte nokta diablotat chúpukä Bénasi át chúpunake. <sup>7</sup> Entok két úttia, jume Diosta kaa súaleme ä bíchakam ä yörinake. Júnëlim béja kaitäpo ä bit báreka junne, katim áma yúmanake, entok diablo júne kara juënakuy ä yuktianake.

*Jume diáconom jáchin kannakëhui*

<sup>8</sup> Jume diáconom kétchi, lútulam emo núnake, lütüriata nokaka; katim vino jiriomtunake, katim ékbua tómita ukulnake. <sup>9</sup> Akim ä jonake, juka Diosta lütüria yeu bujtaka itom boojoriähui, jü tü éehuamta éntok kaita chicha machik jípureka. <sup>10</sup> Jiöbilahuakam bát bínna; huanärím tékil diáconota mákna, yuktiahuaka kaa jita ámet téyhuako. <sup>11</sup> Jume jáamuchim kétchi, lútulam emo núnake, kaa jabetat jajaana nokaka, yúmalasi suansi símekuu. <sup>12</sup> Jume diáconom huépülak jibam jupnake, entokim bem üsimmet huitti nésaunake, entok bem jóuhuam. <sup>13</sup> Bueituk jume diáconom tékilta tüisi joame, huatem bétanam yörihuaka bit-hua, entok ámet utteehua Jesucristotat éhuä bétana, ámeu nokna béchibíbo.

*Dios huáatihuaame yeu buj-ri*

<sup>14</sup> Íkaine emou jiojte, tene láuti áman emou sika enchi bit báreka éä jíöbe. <sup>15</sup> Të kaa láuti nee emou yepsako, júneäe jáchin emo ä huériunakëhui, juka tékilta Diosta jóapo. Iri jóuhua éntok Dios jiápsamta Cristota sualhuäpo nau animmehui. Íachi éntok jü lütüria át huíjjüte. <sup>16</sup> Kaita éntok ájária kaa ínel éehuay junne, símek béppa huéiye, jü lütüria Dios huáatihuaame:  
 Dios yóremtaka áu bittebok,  
 Espíritu Santopo tua lütüriapo tahuala,  
 ángelesim ä bitchak.  
 Kaa judíommeu áa bétana nokhuak,  
 ániat jiápsame ä súsualek,  
 entok jikat téhueka lóoriapo mabethuak.

## 4

*Diostat éehuamta tójaka täbuik joame*

<sup>1</sup> Të jü Espíritu Santo machisi ínel jiaahua: juka tiempota lütisimeyo, juebénaka tua Dios huáatihuaamta tójaka täbuiasim jita súalnake, jume espíritum am bätättähuame jikkajaka, entok lemooniom yore majtiähui.  
<sup>2</sup> Huámëi jume ára nókichim nok jikkajinake; imëi éntok Dios éehuamta

kaa innëa. <sup>3</sup> Katim emo jub iaanake, entokim huate buähuamta kaa buä iaanake, Diosta ä yáalatuk junne. Bueituk jume Diosta súaleme entok lútúriata täyame, Diostam baisahueka ä buänake. <sup>4</sup> Bueituk sime Diosta yári türi; kaita ára guótiatu, Diosta baysahueka mabethuáteko, <sup>5</sup> bueituk Diosta noki entok Diostau oraciompo nokhuame ä tü johua.

### *Senu Diosta tékil joame árahueme*

<sup>6</sup> Empo íkái am majtiáteko jume hermaanom, Cristota tékil türik johuápë náikiatunakëe. Diostat éehuamte yúmalasi jípunake, entok türi doctriinata em huéria béchibo. <sup>7</sup> Katë ä jikkaj báanake, juka nokta kía nokhuamta fábulá ti tettehuaahuamta, entok jájaana jáyhuamta; ál-lë Dios huátihuápo úttiata nü báreka éiya. <sup>8</sup> Ä takahuapo úttiata nü báareme, ä takahuapo úttiata jonake; të iri ilikkipo jiba yore ania. Të jü Dios huátihuápo úttiata nühuame simeku yore ania, ími ániapo Diosta nésahui jo béchibo, entok hua ánia äbo huémtat kétchi. <sup>9</sup> Türi i nooki huitti huéeme, entok simetaka ä mabetpo yúmala. <sup>10</sup> Íari béchibote tekipanua, kókosi juëna nokiy omtiahuaka junne, bueitukte Dios jápsamat éiya. Jüri ínel sime yoremem jínëu, entok chë junne, jume ä súaleme.

<sup>11</sup> Íkäre nésahue éntoke ä majtia. <sup>12</sup> Kaabe kaitäpo enchi bínnake, kía enchi jübua yötu tíaka. Émpë ámeu ejemplotunake, jume Cristota suálemehui, nokpo, em jiapsä pámani, yore nákuápo, espíritupo, Diosta súalhuápo, entok tü éeripo. <sup>13</sup> In áman yepsäu tájti, jiojteté nooka, entok kuttilasë ámeu nokaka am majtia. <sup>14</sup> Katë kaitäpo ä tótoja, juka Diosta bétana em mabet-ri. Jume yoiyoturim Diosta bétana nokaka, emochim mámtaka enchi ä mákkak.

<sup>15</sup> Íkái jíbe jo báreka éiya, kaa ä tójaka. Bueituk íneli ä täyaka em yötusimëhui, simetakam ä júnerianake. <sup>16</sup> Emoë suaya, jáchin em emo nüyëpo, entok jü em yore majtiäpo. Íkái tülisi joáteko, émpë emo jínëunake, entok jume enchi jikkajame.

## 5

### *Jáchin huatemmak itom ito nünakëhui*

<sup>1</sup> Katë ólatau omti nok báare, ál-lë áu nooka, ä áchayekamta bénasi. Jume jübua yoyötummeu, am saylakamta bénasi. <sup>2</sup> Jume jám yoyólam am áyekamta bénasi, jume bebemem éntok, huayihuarim bénasi, am yöreka.

<sup>3</sup> Jume tua jókoptulataka kaa aniahuame ania. <sup>4</sup> Të huate jókoptulame usim entok ápalam jípurëtek, ímëi éntok tua bátchu bem famíllia am anianake, jita ámeu bëyëpo; bem áchayhuarim junëli yörinake. Íri türi, entok musäla maachi, Diosta bíchápo. <sup>5</sup> Të jü tua jókoptula, áapola tahualame, huári béja Diostat jiba boobíchaihui, entok Diostau jita aahua, oraciompo áu nokaka, taahuari entok tukaarit naa búrujti. <sup>6</sup> Te jü kaa tühuaata joame jápsaka mukila. <sup>7</sup> Íkäre két nésahue, bueituk kaabeta kaitäpo am jípunakë béchibo. <sup>8</sup> Bueituk jábe júne jume áamak anim kaa aniamé, entok jume ä jóapo joomem junne, chë júne Diosta béj-re, jume tókti kaita súaleme béppa.

<sup>9</sup> Bueituk lístapo náikiatuna, jü jókoptulataka sesenta huásuktiriam béppa huériame, entok huépülak jíba kunalame. <sup>10</sup> Tühuata ä joäpo täyana, entok usim ä ujüläpo, entok ä jóapo huatem mabet-latunake, Cristota súaleme guók báksialatuko, entok jume jiápsipo kökosi éame anialatuko, entok síme tühuata joaka át tekipanualatuko.

<sup>11</sup> Të jume kaa yõtaka jókoptulame, katë áma am náikia; bueitukim júchi kuna péaka Cristota tékilta johuamtam tójaka júchi kuna báanake.

<sup>12</sup> Júnelim juka bat bem yáabareü tojakam juka Cristotau bíchaa bem jehuiteriakähui kaitäpo tatahuaria. <sup>13</sup> Entokim jójjoyhua, kaita joaka; jóammet rejtekam jájaana, huatemmet nokaka. Kaita bem tärükäpom emo kíkkibacha, kaa türikuu. <sup>14</sup> Jume jáamuchim chë kaa yoiyõtaka jókoptulame éntok, aram kuuna. Usim jípurekam bem jóam tüisi suayanake. Bueituk ínëli jü diablo kaitat jáhuiteka am nätua máchinake. <sup>15</sup> Bueituk huate béja emo náikimteka Satanásta sáu sájjak.

<sup>16</sup> Jábe Diosta súaleme ä jóapo jókoptulame jípurëtek, am anianake. Huanäi ínëli kaa béttesi ámeu huénake, Cristota sualhuäpo nau animmehui, ínëli entok chë juebenanake, jume tua jókoptulataka kaita jípureme ái ania béchïbo.

<sup>17</sup> Jume yö yáataka nésauta tüisi tekipanuame, jümëri senu huëpo entok júchi huëpom chë júne yörina entok úttíluhuakam bíinna; të chë junne, jume Diosta noki nokame, entok am majtíame. <sup>18</sup> Bueituk jü jójterí ínel jáahua: “Katë juka buej tiríjkom jótamta bosaltuanake.” Entok: “Jü tekipanuame tómita kobapo yúmala.”

<sup>19</sup> Jábeta yöturita nätuayo, katë empola ä jíkkaj báare, ál-la, guoyim o bájim testigom anëpo. <sup>20</sup> Jume jíba Diosta bejri jo báareme, ámehuë nooka, símem bíchäpo, jume huatem két máujnakë béchïbo. <sup>21</sup> Huittine ínel emou jáahua, Diosta bíchäpo, itom Señor Jesucristota bíchäpo, entok ángeles yeu púarim bíchäpo: Ímëi nésaúrimë yáuhua, kaabeta chë áma yeu púaka; símemë nánancha éria. <sup>22</sup> Katë kía jábeta láutipo yeu púaka áa béppa mámtë. Jum Dios bejrimpo johuäpë kaa emo kíkkibacha; ál-la kaita juénaka emót ayunake.

<sup>23</sup> Katë báam jíba jëye; ál-lë ilikkik vinota jëye, tómpo élaka em kökorë béchïbo.

<sup>24</sup> Jü Dios bejri huate yoremem joäu béja ámet jünakiachi, Dios yäura bíh-huamta kee jee yepsayo; të huatemmet éntok chúkula. <sup>25</sup> Júnëli két jünakiachi, jü tühua johuame. Jume yáataka kaa täyahuame éntok, karam éstaka taahua; jíbam yeu bujtunake.

## 6

<sup>1</sup> Jume ä teko bétuk úttiapo tékipanuatuhuame, bem tekem yöreka tüisi am bitpo yúmala, bueituk jume Diosta téhuam entok ä nokihua kaa juénasi ámet noknä béchïbo. <sup>2</sup> Entok jume úttiapo tekipanuame Cristota súaleme tekokame, katem kaitäpam bíh báare; ál-lem chë júne tülisi am tekipanuaría, Diosta am súalë béchïbo, entok Diosta am náké béchïbo; tühuatam enchim bétana mabeta. Íri kutti nokhuaka yore majtíahuame.

### *Huatemmeu bíchaa kaa béttek jíápseka al-leehuame*

<sup>3</sup> Inentaka jábe täbuiasi jita majtiätek, entok itom Señor Jesucristota noki tülisi huémata kaa ä jíá páman ä huériäteko, Diosta yore majtiähui

entok Dios huáatihuä páman júne kaa aneme, <sup>4</sup> áu jábeleka kaita täya. Entok kaa huitti júneiya. Náu nok nássuahuamta jíba musäule; ímí yeu tómté jü jíta kaa nat túrihuame, náu nássuahuame, juëna nooki entok jíta yoret ínnëhuame, <sup>5</sup> jume yoremem bem kóba súahuapo kaa túhuata kaa huéeläpo jípureka, náu nok nássuame. Jü lútúria kaa ámet aayuk, Dios huáatihuábey tómi yó báreka. Katë ámemak hueram báare. <sup>6</sup> Të chë yún béjhuaa áma ayka, jum Dios huáatihuäpo, entok buéresi al-leehuame áamak huéiye, jü itom jípurëmak al-leäteko. <sup>7</sup> Bueituk kaitate ániau äbo kóm nüpala, entok huitti nokhuäpo kaitate ím yeu huériunake. <sup>8</sup> Júnentaka itom buänakeu entok itom sánkonakeu jípureka, ikáite jípureka al-leenake. <sup>9</sup> Bueituk jü tüisi jíta jípu péehuame kómam tábbe; huanärim áma emo kurialataka tatahua, entok jü yún buéresi jíta áttea péehuame juënasi cháka. Íri jume yoremem emo túrutuaka am tetejale. <sup>10</sup> Bueituk jü tómita tüisi musäulihuäpo, síme kaa túhua áma yeu huéiye. Inëlim huate ä áttia péakam Diostat bem eähuim tárúk, entok kókosi éehuame ámet tápunak.

### *Jü tü Dios éehuamtat nássuahuame*

<sup>11</sup> Të empo yoreme, Diosta yöreme, ikäi símete tö búite. Lútula éehuamta jíbe huéria, Dios huáateka, at eäka, yore nákeka, yánti jíapseka jíta boobíchaka, entok kaa béttek jíapseka. <sup>12</sup> Jü tü Diostat éehuamtachë nássua; em mámpé ä büisse juka yü jíapsihuamta; bueituk íari béchïbo Dios enchi núnnuk, éntoke juebenam bíchäpo Cristotat éehuamta emo ä mabetak tíaka ä täyatebok. <sup>13</sup> Én entok, Diosta bíchäpone nésauta enchi mákka. Áapo síme ayukamta jíapsítua, entok Jesucristota bíchäpone két enchä mákka, Áapo Diosta bétana tüisi nookak, Poncio Pilaatota bíchäpo. <sup>14</sup> Ikäi nésautë tüisi éeria, kaitamak ä kükütiaka, entok kaa emót nokteboka, itom Señor Jesucristota yeu máchiaü tájti. <sup>15</sup> Íkari tiempota yúmak ä bíttebonake, jü huitti al-leerita jípureme. Áaposu ä eä páman nésahueme; reyesimneu Rey entok yoiyöturimneu Yöhue. <sup>16</sup> Áapola jü huépúlaka jíba kaa mumukeme, entok machiriapo aane; kaabe ára áman kiimu. Áapörík kaabe yoreme ä bil-la, entok kaabe ára ä bitcha. ¡Áapörík béchïbo jíbatunake ä yörihuähui entok símekut ä nésahuëhui, jíbapo béchïbo! Júnentunake.

<sup>17</sup> Jume ímí ániapo riikom, ámeché nésahue, katim emo buerialinake, jü bem ríkorache kaa am ée sáuhue, bueituk kara síme túhua át boobittu; ál-la Dios jíápsamtachem am ée sáuhue. Áapo kaita ámpoleka símeta itom mámaká, itom áy al-leenakë béchïbo. <sup>18</sup> Të túhuata johuäpom rikomtu sáyhua, entokim kaita ámpöleka jábeta mik sáyhua. <sup>19</sup> Inëlim kutti éehuamta símek béppa béj-rek jípunake, taahuata äbo yebijnakemta béchïbo, entokim yü jíapsihuamta jaatianake.

### *Ä chúpëpo Pablota nésauri*

<sup>20</sup> Jee, Timoteo, huaka em emou nokhuamte éria. Én éntok, kate ä nok jikkaja, juka nokta kía jájaana nokamta éntok túrik nanasantemta junne, entok jü kía jájaana nooki, “buéresi jíta yún täyahua” ti téttehuaahuamta. <sup>21</sup> Bueituk huate íkai súaleka, Diostat éehuamtam tójjak. Jü Diosta tü éehuame emomaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojteri Timoteotahui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Ínapo, Pablo, Jesucristota apóstol Diosta éäpo, jü jíapsita itom mák rókakä pámani, Cristo Jesústa huämi. <sup>2</sup> In usiahuari nakhuame Timoteotahui. Diosta tü ehuamta, entok yore nák jiokolëhui, entok yánti jíapsihuame emo béchibotunake, itom Áchay Diosta bétana, entok itom Señor Jesucristota bétana.

### *Cristota bétana nokhuame*

<sup>3</sup> Diostane baysauhue, Áapöríkúu ín tekipanoä béchibo, kaachin éaka, jume ín yoyöhuaripo naateka. Emoune huáate, Diostau enchi buanriaka taahuarit entok tukaarit naa búrujti. <sup>4</sup> Jíbane emou huáate, entok em ópuammehui, entokne enchi bít péiya, al-leerimmeyi ino tápunia báreka. <sup>5</sup> Bueítukne áu huáate, juka huitti Diostat éehuäü em jípurëhui. Bät ä jípurey, jü em ma yohue Loida, entok em áiye Eunice. Én éntokne tüisi júneiya, enchi két ä jípurëhui.

<sup>6</sup> Kíalíkune ínel emou jiaahua: Áuhuë ä jáyaktitua, juka Diosta bétana em mabet-ri, júnaköri nee emo béppa mamteko. <sup>7</sup> Bueítuk Dios kaa espíritu nahui éehuamta itom mik-la, ál-la juka espíritu úttiakamta, entok yore nákhuaamta entok huitti éaka áu yüihuamta. <sup>8</sup> Íari béchibë kaa tihueka nooka, itom Señorta bétana; entok katë ínoy tiihue, bueítukne Áa béchibo pereesotaka aane. Ál-lë jiokot machisi ansimeka júne át huéiye jü evangeliochi, Diosta úttiárammeyi. <sup>9</sup> Dios huépul éehuamta itom jípu iaaka itom jínëuk entok santosi itom núnnuk, kaa itom ára jita joä béchibo, ál-la ínel ä yuktialä béchibo, bueítuk yore jiokolihuaamta itom mákkak, Cristo Jesústa huämi, bannaataka kee jee ániata ayukäpo naateka. <sup>10</sup> Ä tü éehuäpo Jesucristo itom jínëumta yeu machiriala. Áapo juka kókkohuaamta kaitapo tahuariaka itom úuhuaaka, machikun juka jíapsihuaamta yeu tójjak, entok evangeliota huám jíbapo béchibo kaa kókkohuaamta.

<sup>11</sup> Dios nee áma yuktiala, apóstolpo entok maestropo nee nok íaaka, jume kaa judíommehui. <sup>12</sup> Íari béchibo yún jiokot machika inou simla. Tëne kaa áy tiihue, bueítuk ínapo júneiya jábeta ín súalekähui; entokne tüisi júneiya: Áapo símek béppa úttiaka ín jíapsi érianake, huári taahuarit äbo huémachi.

<sup>13</sup> Katë ä tójjä, huaka nokta tülisi huémta, ino bétana em jíkkajakähui, juka Diostat éehuamta entok yore nákhuaamta Jesucristota bétana ayukamta. <sup>14</sup> Juka símek béppa türík itom mák-rite éria, Espiritu Santota ítot anë béchibo.

<sup>15</sup> Béjë júneiya, síme jume Asia buiärapo joome nechim tö sájjak; ámemak náikiari, jü Figeelo entok Hermoogenes. <sup>16</sup> Diosta yore jiokolëu ámeu ayunake, jü Onesíforota familiabehui, bueítuk áapo juebénasi jíapsi yéjtehuaamta ínou nüpak, entok kaa ínoy tiihuek, nee pereesotuk junne.

<sup>17</sup> Ál-la buere joära Romau yepsaka kaa jimyoreka nee jariu táytek, nee ä

téau núkisi. <sup>18</sup> Diosta yore jiokolëu áa béchibotunake, Señorta éä pámani, huári taahuarichi. Émpë tüisi jüneiya, jáchin itom ä aniakähui jum pueblo Efesopo.

## 2

### *Jesucristota tü sontaaro*

<sup>1</sup> Én éntok empo, Diosta sualhuäpo ín üusi, úttiatié áma nüye, jum Diosta nésaupo ára jita johuäpo, Jesucristota bétana. <sup>2</sup> Juka juebenam bíchäpo nokaka ino bétana em jikkajakäu, íkäre ámeu noknake, jume oohuimmehui, kaa emo náyoteka huitti katemmehui; iméchiri jume huatem ára majtiahuäu yúmalasi ámet ayunake.

<sup>3</sup> Empo jiokot kókosi éake jiápsa, Jesucristotau türi sontarotaka bénasi. <sup>4</sup> Jábe sontaro júne ä tékil tójaka kara tábui tékilpo áu sütia, bueítuk huaka sontaro tékilpo ä núnkamta al-leetua báreka. <sup>5</sup> Entok kétchi jum yeyhuäpo yö báreka úttiata joame, kaibu yólataka tahuanake, juka reglata jiäpo áman kaa yeehuekäteko. <sup>6</sup> Jü buíata éechame bát tekipuananake, juka etta chúpey ä nü béchíbo. <sup>7</sup> Áachë suuhua, jü ín nokábechi; bueítuk Áapo jü Señor símekut enchi át júneetuanake.

<sup>8</sup> Jesucristotahué huáate, rey Davidta animmak huéeri, entok kókkolam násuk jíabitekame, ín evangelio jáuläpo. <sup>9</sup> Íkái nokta béchibone kókosi jiokot johua. Juéna yöremta bénasine pereesoteri; tē jü Diosta nooki kaa pereeso. <sup>10</sup> Inéline kaa huanti símeta mabeta, jume Diosta bétana yeu púarim nákeka, bempörim két jínëuriata am jájamnakē béchíbo, Jesucristotau huämi, símek béppa ujuryori kaa lülütentamaki.

<sup>11</sup> Íri nooki tua lütüria:

Bueítuk áamak kókkokátek,

kétte Áamak jíapsinake;

<sup>12</sup> jiokot aneka jíapsakátek, áamakte nésaunake.

Ítapo kaa ito ä täya tíateko,

áapo két kaa itom áu täya tíanake.

<sup>13</sup> Ítapo kaa lútula katétek, Áapo jíbapo béchíbo lútulay.

Bueítuk Áapo, “kanne ájária”, ti kara jiaahua.

### *Jü ä tekipanoäpo tüisi huéeme*

<sup>14</sup> Íkäre ámeu huáati sáuhue, Señorta bíchäpo, huitti ámeu nokaka: “Katem náu nok nássua.” Íri kaitäpo tahua; ál-la juka emo táruhuamta ámeu johua, jume ä jikkajammehui. <sup>15</sup> Símete túlisi yáaka, Diostau emo yeu ketcha, tekipuanalero ténasi, kaita tihueka, Diosta noki lútula ä huépo áman ä nooka. <sup>16</sup> Katē kía kaa türík kía kuttílasi yun nooka, bueítuk jü junéli bem kía nokähui chē júne juénakun bíchaa am huéria, <sup>17</sup> entok bem nokáu sáhua kaa yoyoremta bénasi yoret kikkimu. Júnelim ayula, jü Himeneo entok Fileto. <sup>18</sup> Lütüriatam sékána bíchaa tō sájaka, tábuiasi jiaahua: “Jänituk jume kókkolam béja jíabitesula.” Inélim jíaka, huatem Diosta súaleme huitti Diostat éhuamta kóm táb-ria. <sup>19</sup> Tē Diosta noki kutti káttek, jíojerita jípureka: “Am täya jü Señor, jume ä áttiarim”; entok: “Símetaka huame kusisi Cristota téhuampo áu nokame, juéna böotam tóijnake.”

<sup>20</sup> Të huére jóapo yún jita yáataka áma ayka, oropo entok platapo yáataka, entok huate kútapo yáari, huate éntok babupo; ímëri huate jita musála machik áy jo béchíbo, huate éntok kia jita chicha machik áy jo béchíbo. <sup>21</sup> Të ínëli jü jábe chicha machik áu úhuaakame huéchiapo tahuanake, Diosta úttíluhápo. Ä nésaupo huépulta bénasi áu nüyeka, Señorta béchíbo, símeta ára jonake; entok kaa áu ámpolnake, türi tékíla béchíbo.

<sup>22</sup> Huaka jübua yótuahápo kaa huéelápo jita musäulíhuamtë tójaka lútula jíapsa, Diostat éaka, yore nákhuaamta jípureka, entok yánti jíapsíhuamta, jume kaa chicha machik jíapseka kusisi Señortau nokam-maki. <sup>23</sup> Akë ä tójja, juka kia nok nássuahuamta, bueítuk jünéaka, náu nássuahuamta ä huériähui. <sup>24</sup> Jü Señorta tekoka tekípanuame náu nássuahuápo kaa áu türínake; ál-la símemmak túlisi áu hueriunake; yúmalasi ára yore majtíanake, entok jìokot anhuamta ára jípunake. <sup>25</sup> Kaa béttek jíapseka ámeu noknake, jume ä bėj-reka nok nássuame; jamak júne Díos emo am jíapsi kuaktítuanake, lütüriata bem táyanakë béchíbo. <sup>26</sup> Éntokem áma emo yeu huíknake, jum diablota am sumalápo, pereesotaka am jípurëpo, ä nésau am jotua báreka.

### 3

#### *Ániata lütiseyo jume yoremem jachin emo nünakëhui*

<sup>1</sup> Íkäre két júneriapo yúmala: Jume taahuarim lütiseka huéeyo, jü tiempo súm éehuame yebijnake. <sup>2</sup> Bueítuk yoremem annake, bempo jíbatu báreka, símeta bempola huáatíame, junneria júhuuia emo úttíleme, bem ómtírat éame, Diosta bėj-reme, bem áchayim kaa nésauta joriame, kaita baysahueme, entok kaa türík jíapsekame; <sup>3</sup> huatemmeu túlisi éehuamta kaa jípureme, kabeta säbuílame, jábetat kia nokame, kaa áu jíapsi yüeme, juka kaa pappeamta kaa jíokoleme, jume túhuata omtíame, <sup>4</sup> jume ama bétana jábeta bébame, jume kaa huantiachisi emo nüyeme, jume túisi emo jítaleme, entokím juka bem áy al-leenakeu jíba huáatíame, Diosta béppa. <sup>5</sup> Ímëri Diostat éehuamtam jípuremta bėnanake, tem juka tua Díos éehuamta kaa jípunake.

Katë ámemak emo türe. <sup>6</sup> Bueítuk ímëi ínel jóahuammet kimuka, am núk sásaka, jume ili jáamuchim, pereesom bénasi, kaa türík ámet áusúlik. Jü kaa túhua kaa huéelápo ámet ayuka am huíksime. <sup>7</sup> Ímëi jíba jita emo majtia, tem kara ä jájame, juka lütüriata, ä táya béchíbo. <sup>8</sup> Jáchin jü Janes entok Jambres Moiséjtam bėj-reka jáptek, ínëli kětchi, ímëri lütüriatam bėj-reka kaate; bueítuk jita táyahuápo emo náyotehuame ámet tápuni, entokím Díos huáatíhuápo kaa jehuíteriari. <sup>9</sup> Tem béja kaa bát bícháa kannake; bueítuk jü kaa túisi bem anëu símem bétana táyana, huámëi bénasi.

#### *Pablo nokta ä chupëpo Timoteota tejhuak jachin jita ä yáanakëhui*

<sup>10</sup> Të empo ä huéria, juka enchi ín majtiähui, jáchin ín jíapsähui huatem bíchäpo, huaka huitti éaka ín huáatiähui, entok jáchin ín Díos huáatëhui, entok jáchin yánti ín jíapsähui, entok yore nákhuaamta jípureka, entok kaa huánti jíapseka símeta ára ín joähui, <sup>11</sup> Diosta kaa súaleme bėtanane guók jájjasuri, entok juka kókosi machik ín innəsuri. İri inou yeu sika imey pueblompo Antioquíapo, Iconiopo, entok Listrapo; túisi ín guók



jájahuakapo béttesi inou siika. Të ikäi simeta bétana jü Señor nee áma yeu huíkkék. <sup>12</sup> Entok simetaka Dios huáatihuápo Cristotamak santosi jíapsi báareme bem guók jájjanäu ámeu ayunake. <sup>13</sup> Të jume kaa tü yóremem entok jume yore bäi táttáhuame, jum kaa tühuata bem joá pátáakum, chë jünem kaa tühuata jonake, huatem bäi táttáhuaka, entok báitaütaka.

<sup>14</sup> Të empo, kate ä tójaka jíba ä johua, juka em täyakähui, entok tüisi jünéaka jábeta bétana em ä täyalähui. <sup>15</sup> Bueituké ili usitaka naateka ä tatäyak, juka Diosta noki jiojteri. Ímëri aram enchi kóba súatua, jünëuriata béchibo, Jesucristota súalhuä pámani. <sup>16</sup> Jü síme noki jiojteri Diostat yeu simla, entok huéchiapo huéiye, yore majtia béchibo; entok juka kaa tü ayurita yuktiaka ä innëtebo; entok juka kaa tülisi yáata ára rúuktia; entok juka lútula jo báahuamta ára yore majtia. <sup>17</sup> Bueituk jü yoreme Diosta nésahui joamta lútula jíapsinaké béchibo, simëku jita ä araukaké béchibo, jum tühuata ára ä jonakëpo.

## 4

<sup>1</sup> Nésautane em mámpo yétcha, Diosta bíchäpo entok Señor Jesucristota bíchäpo. Áapo jume kókkolammet entok jíápsammet yáura nokta chúpanake, júnakoy táapo reyataka ä yepsäpo. <sup>2</sup> Diosta nokié nooka, juebénasi júchi bénasi inel éehuayo, entok kaa inel éehuayo. Juka kaa tü áyurita yuktiaka, lütüriate ä innëtua, Diosta noki kuttílasi huéhui. Íkäre am téjhua, yánti éaka, Diosta noki jíba ájariatukähui. <sup>3</sup> Bueituk tiempo äbo yebijnake; huanärim juka Diosta noki tua yúmalasi entok kuttílasi huemta kara mabetnake. Ál-lam senuk jíkkajj báreka, elësikisim ä innéaka, huanärim juebena yore mamajtiame náu tóijnake. Huanärim am majtianake, bem ä türepo entok ä huáatiä pámani jíbba. <sup>4</sup> Entokim lütüriata kaa jíkkajj báreka ä omoutenake, cuentom kia ettejoariata ayukäu bícham kannake. <sup>5</sup> Të empo simëkuché yúmalasi emo jípure; juka jiokot anhuamté yánti éaka mabeta; evangelista tékilté johua; simete yáuhua, juka Dios nésauta em mabetakähui.

<sup>6</sup> Bueituk ínapo béja muk báare, Diosta béchibo; jü taahuari ín simnakeu béja yúmase. <sup>7</sup> Tühuapo nássuahuamtane yáasula; entokne át simsula jü böochi; Dios huáatihuamtane ín jíápsipo ëriala. <sup>8</sup> Én éntok, jü coroona lütüriata hué páman täyahuame nee boobíchaihui. Íkäi nee máknake, jü Señor lútula Juez, huäri taahuarichi. Entok kaa nee jíbba, të símem huame ä nákeka ä boobíchaihuime.

### *Jita jachin am yáanakëhui áapo am tejhuak*

<sup>9</sup> Bamseké läuti nee äbo bitcha. <sup>10</sup> Bueituk jü Demas nee tö simla; kaa tühuaata ániat ayukamta tutüreka, jum pueblo Tesalónicau bíchaa siika. Crescente Galicia buiärau siika; Tito éntok Dalmacia buiärähui. <sup>11</sup> Lucas jíba ínomak aane. Marcoste núnuka inou ä huéria, bueituk ára tüisi nee ania, ímí tékilpo. <sup>12</sup> Tíquicotane buere joära Efesou bíttuak. <sup>13</sup> Äbo sikáteké jume kapotemé inou nüpa; pueblo Troaspone am tö siika, Carpota jóapo. Jume librom entok jume pergaminom, ímëré chë júne kaa koptia.

<sup>14</sup> Alejandro jü sisíguokta tekipanume, Diosta tühua nee tóij iaaka, juebénasi kaa tüisi anhuamta inou yáala. Áapo Señor ä béjtuanake, juka

jita ä joä béchibo. <sup>15</sup> Émpë áa bétana kët emo suaya, bueituk ítobia kíktek, tüisi itom nokäu béj-reka.

<sup>16</sup> Tua bát nee ino nok-riäpo kaabe ínomak taahuak; simetakam nee tö sájjak. Íari bétana Áapo Dios jukai kaa ama am naíkirianake, am jiokorinake. <sup>17</sup> Të jü Señor ínomak aaneek, úttiata nee mákaka, bueituk ínëli ínou huémta násuk jü Diosta bétana nokhuame ára yáatuk, síme Diosta kaa súaleme ä jikkaijnakë béchibo. Ínëli jü leónta teni kaa nee buäka. <sup>18</sup> Jü Señor nee áma yeu huíknake, síme kaa türík ayukäpo, entok téhuekapo reytaka ä néshuepo nee jípu báreka nee suayanake. Símek béppa ujoyoori áa béchibotunake jíbapo béchibo. Júnentunake.

*Teboteri entok Diosta tü eäu ä chuppepo*

<sup>19</sup> Priscata entok Aquilatë tebotua, entok Onesíforota jóapo jomeme. <sup>20</sup> Erasto pueblo Corintopo taahuak. Trófimotane éntok pueblo Miletopo tö siika, kókoremta. <sup>21</sup> Séberia tiempota kee yúmaye äbo huéiye. Eubulo, Pudente, Lino entok Claudia enchim tebotua, entok síme jume hermaanom.

<sup>22</sup> Áapo Señor Jesucristo em espíritumak annake. Jü Diosta tü éehuame enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Títotau Ä Jiojtekähui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Pablo Diosta saulero éntok Jesucristota apóstol, jume áapörík yeu púari Diostat ehuápámani, éntok jü lúturiata täyahuäpo jum emo jiokölihuä pámani. <sup>2</sup> Jum jita jíba boobít-huäpo yü jíapsihuäpo. Jum Diosta kaa yore baytähuäpo, yore ä mak-rokkak, kee jee ániata yeu machiay náateka. <sup>3</sup> Éntok taahuata yúmak ä täyatebok juka ä nooki, jume huatemmeu ä nokhuä pámani, írì ín mampo tojri Diosta itom jinëukamta nésauo. <sup>4</sup> Titotahui, Cristota súalhuäpo tua ín üusi, Diosta tü eäu, yore nak jiokölihuame, éntok yánti jíapsihuame, Dios Áchayta éntok Señor Jesucristota itom jinëukamta bétana.

### *Jume pastorim éntok obispom jachin ministerio tékilta bem yánakëhui*

<sup>5</sup> Íari béchibone isla Cretapo enchi tö siika, hua kaa tüisi humentá enchi rútuaktianakë béchibo, éntok síme buere joarammet pastorim enchi joa íaaka, nesauta enchi ín makakä pámani. <sup>6</sup> Íri, jü kaa turik bétana kaita át nok máchina, huépulak jíba jubnake, éntok Diosta súaleme üusinake, kaa turik bem joa bétanam kaa natuatumake éntok bem eäpo jíba jíapsihuäpo. <sup>7</sup> Bueituk úttea, jü obispo kaa türik bétana kaita at nok machiná Diosta tékil ä joapo kaa au buerialinake, kaa juénaratunake, kaa vino jílétotunake, kaa nássuáratunake, tómita kaa türik bétana humentá kaa úkulnake. <sup>8</sup> Al-la ä joapo ára huatem mabetnake, tühuata naknake, éntok suámsi au núnake, lútula jíapsinake, santosi jíapsinake, ä jíapsäpo áapo au yüeka au yekanake, <sup>9</sup> ára áamak ä tahuarianake juka nok lutúriata, ä majtíahuaka pámani, éntok ket ára ámeu noknákë, yore majtíhuäpo kayta tábuiasi jípureka, éntok jume ä nok bójreka nokame ahuä temajtuaka ä tü etuana, jünehuamta am maknake.

<sup>10</sup> Bueituk ketunem juebénaka aane, jume lútúriata nok bój-reme, jume kia jájana jítat nokame, éntok yore baytähuame, éntok chë junne jume circuncisiónta hueriame. <sup>11</sup> Úttea huamei tem páttiabéchibo; bueituk síme joamim jíapsi násonte kaa tühuata am majtíaka, íkái joakam tómita yún koba báare.

<sup>12</sup> Senu áme násuk profeeta ínel jiaahua: “Jume cretapo joomem jíbam ára nókichi, animal kaa susuáram bénasim maachi, jibuáram, obëram.” <sup>13</sup> Íri ä nokäu lútúria. Juari béchibo, kuttílásë ámeu nooka, juka Diostat ehuamta türik am jípunakë béchibo, <sup>14</sup> kaa jume judíom cuentommet suánake, éntok huame yorémem nesauriachi, bueitukim lútúriata omoute.

<sup>15</sup> Síme chicha machirata kaa jípureka, jume chicha machirata kaa jípureka béchibo, të huame jíapsi nasontulataka kaita súaleme béchibo, síme chicha maachi; bueituk jü bem éeri éntok jíapsi suára nasóntula. <sup>16</sup> Diostam emo täya tíiya, të hua bem jita jóäubeyim ä omoute. Kuji machirata jípureka, Diosta bej-rekam jíapsa, jita türik júne kara joaka.

## 2

*Jü lütüriata yore majtiahuame*

<sup>1</sup> Tè empo Akè ä nooka juka kaa täbuiasi huemta yore majtiahuamta. <sup>2</sup> Jume yoiyöturim yúmalasim suamsi emo núnake, kaa yún nokaka, suamsi, emo yörihuäpo tülisi, Diostat ehuäpo kaa täbuiasi, emo nakhuäpo, entok ära jita böbithuäpo. Jiapsina, äma yeu hué béchibo, jum kaa tühuapo. <sup>3</sup> Ínëli jume jamyóyölam, bem jiápsäpom yörisi machisi emo núnake, kaabetat kia nokaka, vino jihuame kaa am yuínake, tühuatam ära majtianake; <sup>4</sup> jume jáamuchim chë kaa yoiyöhuemim majtianake, bem kunam am náknakë béchibo, éntok bem asoam, <sup>5</sup> entokim suamsi emo nüyeka, kayta kaa türik joaka, bem joam am suayanakë béchibo, tü jiapsitam jipunake, bem kunam bëtukim emo am núnakë béchibo, bueituk Diosta nokibet bette nokta kaa ä bétana noknä béchibo.

<sup>6</sup> Alë bénasi kétchi, jume jübua yoiyötume kuttílásë ámeu nooka: suamsi emo am nü sáhueka; <sup>7</sup> símepë bat emo ketcha ejemplo, tekilpo türik joaka, yore majtiahuäpo, yúmalasë emo bittebo, entok suamsi, <sup>8</sup> nokta türipo entok kara omouteta, bueituk jü ä báj-reaka huéme ä tiunakë béchibo, entok kaita juénak enchim bétana nok machik jipureka.

<sup>9</sup> Éntok jume saulerommehuë kuttílasi nooka, bem tékom bëtukim emo nüunake, símeku am türeu jonake, katim elaka am nok bejnake; <sup>10</sup> kabeta baytahuaka jita ä ühuanake, ál-la símeku ä bitteboka lútula au núnake, bueituk símeku jü Diosta bétana yore majtiahuame itom jinëume üjyorisi bittunake.

<sup>11</sup> Bueituk jü Diosta tü eäu áu bittebo, síme yoremem jinëuriata makbareka, <sup>12</sup> itom majtiaka, juka Diosta kaa yörihuau tojaka, éntok juka ániapo kaa türik úkluhuamta, juéna éerita tójaka, ímte jiápsinake suamsi, lútula entok Dios huáateka, <sup>13</sup> juka tüisi al-lehuäpo mabet-báahuamta boobíchaka, entok ujyorisi au yeu machirianakeme jü buere Dios, éntok Jesucristo itom jinëukamta, <sup>14</sup> jü ito béchibo au tojakame, síme kaa türiku itom jinëu báreka, éntok tossaala itom báksiaka ä pueblo attiapo itom jípu báreka, éntok tü tékilta johuäpo naybuk-riata jipureka.

<sup>15</sup> Íkäre ámeu nooka, kuttílasi éntoke yäura úttiata jipureka kaa türi bem yári am toij sauhue. Kaabe kaa kia kaitäpo enchi jipunake.

## 3

*Lútula jíapsi jipuhuame Diosta tü eäpo*

<sup>1</sup> Amëhue am huatisauhue, jume gobierno tékilta jipureme entok yäuram nesahueme áme bëtuk emo am jípunakë béchibo, nesautam jonake entokim at jiapseka tékilta jonake. <sup>2</sup> Kaabetachim juénak noknake, katim nássuäleromtunake, ál-lam huatemmakim tülisi emo jipunake, simë yanti ehuamta bittteboka síme yoremem bíchäpo.

<sup>3</sup> Bueituk itapo ket bannaataka kaa susuakay, katte Diosta nésaupo rejtey, chikturataka, síme juéna éerita bëtuk ito jipureka. Kaa tühuapote jíápsay, éntok jita ito nat úkuleka, kaa bibit péhuaka, éntok huatem kaa bibit péaka. <sup>4</sup> Tè juka Dios itom jinëukamta tü ehuamta itou yeu machiako, éntok síme yoremem ä nákéhui, <sup>5</sup> itom jinëuk, kaa lútula huépo tuhuata itom yáakä béchibo, ál-la itom ä nak jiokolëpo, bajsiahuaka

bemélasí tomtihuäpo, entok Espírítu Santopo bemélasí ä yahuakapo. <sup>6</sup> Jü, buéresi yüni itot ä chíbejtíakähui, Jesucristo itom jínëukamta bétana, <sup>7</sup> bueítuk lútula jíapsihumta ä tü eäpo jípureka, amakte herenciata jípureka tahua, yü jíapsihumta itom boobichä pámani.

<sup>8</sup> Īri nooki huitti lütüría, Íachiri katë kom eaka, kutti am téjhua, bueítuk jume Diosta súaleme tü tekilpom jíba emo jipunake. Ímëri türimme, éntok yoremem anía. <sup>9</sup> Të juka nokta kaa nau bataka huemta katë ä jikkaijbáare, entok juka nat tomti kat-humta bétana kia nokhumta, entok juka leyta bétana nau nok nássuahumta, bueítuk kia bejja entok kaitapo yore anía.

<sup>10</sup> Jü yoreme emo näikimtehumta joamta, séjtuli entok guosa kuttílasi áu noksuka, pakunë yä tahuaria. <sup>11</sup> Juneate hua ínëli áu nasontekame, Diosta bejre, entok bette noki at chuppe, juka bette nokta at chupe béchibo.

### *Jíta ä yánakeu bétana au nokak*

<sup>12</sup> Artemasta ö Tíquicota émou nee bíttuako. Emo bamijtuaka pueblo Nicópolisu inou yepsa, bueítuk jümüne, síme séberia tiempopo tahua báreka eiya. <sup>13</sup> Jü Zénas leyta yúmalasi täyame éntok Apoolojta, al-leake am boo tojja, kayta ámeu bínakë béchibo. <sup>14</sup> Jume itomak aanim am áraunakë béchibo, jum tü tékilta johuäpo. Bueítuk jume jíta ámeu bëyemmehui am anianakë béchibo; bueítukim ínëli huatem tuhuata joorianake.

### *Teboteri éntok ä chupëpo Diosta tü eähui*

<sup>15</sup> Síme jume inomak aneme enchim tebotua. Jume Diostat ehuäpo itom nakemë tebotua, Diosta tü eäu enchimmaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta San Pablota Jiojteri Filemóntahui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Pablo Jesucristota béchïbo pereeso, entok jü hermaano Timoteo, jü nákhuaame Filemóntate tebotua, itomak tekipanuaamta, <sup>2</sup> entok kétéchi hermaana Apia nákhuaamta, entok Arquipota, Diosta tékilpo itom jáläekamta, entok huame Jesucristota súalhuäpo náu aanim, em jóapo nau yayajame. <sup>3</sup> Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaktunake, Dios itom Áchayta bétana entok itom Señor Jesucristota bétana.

### *Filemón Diostat éiya entok huatem nákke*

<sup>4</sup> In Diostane baisahueka emou huáate, oraciónim ín joä beleki, <sup>5</sup> bueítukne ä jikkaja, Señor Jesucristota súaleka em ä nákéhui, entok simem huame Diosta bíchäpo huélpüsi emo nüyeka jíápsame. <sup>6</sup> Huä Diostat éehuame huatemmeu em nokäu, huitti át jüneehuamta enchi máknake; inéli sime jü tühua enchimmet ayunake, Cristo Jesússta huämi. <sup>7</sup> Bueítuk tüisite al-leiya, entokte jíapsi yéjtehuamta jípure, em huatem náké béchïbo; bueítuk empo, ín saila, jume Diostau bíchaa huélpüsi jíápsame bem jíapsiham óusi éiya.

### *Pablo Onésimota béchïbo jïokot jiaahuak*

<sup>8</sup> Huäri béchïbo, Cristota bétanane lütüriata jípure jíöbe, emót ín nésaunaké béchïbo, hua jita ché türik bétana, <sup>9</sup> tène emou jïokot jiaahua, yore nákhuaamta téhuampo: ínapo Pablo béja öla, entokne pereeso Jesucristota béchïbo. <sup>10</sup> Én éntokne ín üusi Onésimota béchïbo emou nooka, nee preesotuk Cristota bétana yeu yoremtukame.

<sup>11</sup> Huä bannaataka kaa emou türiakáihui, të éni emohui entok inou júne türi. <sup>12</sup> Én éntokne júchi emou ä bittua. Aké ä mabeta, em nee mabetäpo bénasi. <sup>13</sup> Bueítuk ínapo ínomak ä tahuatua péa jíöbe, enchi kara ínomak anëpo, nésaute nee ä joria íaaka, ími cárcelpo evangeliota béchïbo preesotaka ín anëpo. <sup>14</sup> Tène kaita yáa báare kaa em inel éäpo, bueítuk inéli jü em tü éeri kaa útteata ä yáariä béchïbo, ál-la em júnen éäpo. <sup>15</sup> Bueítuk jamak íari béchïbo au náikimtek emo bétana, jaiki huásuktiaipo jáni, én éntok bát bíchaa sime huásuktiaipo enchi ä mabetnaké béchïbo, <sup>16</sup> të éni kaa súmataka enchi tekokam ténasi, të ál-la ché junne, súmataka béppa, ä sailaka tüisi ä huátia ténasi. Ínapone tüisi ä nákke, të jíbatua empo ché junne. Ä yoremtukä pámani, em ä nákéu türi jíöbe, të ché júne musála maachi, jü em ä náknakéhui, Cristota súalhuäpo.

<sup>17</sup> Én éntok ä junëlitunakey, Cristota súalhuäpo empo ínomak huétek, Aké ä mabeta, em nee mabetä bénasi. <sup>18</sup> Entok jítäpo júne kaa tüisi émomak tahuaka enchi huikiriátek, juka enchá huikiriähui, inohué ä tójjä. <sup>19</sup> Ínapo Pablo ín mámammeyne ä jiojte: ínapone ä béjtuanake. Kaa tábuiasi emou jiauí béchïbo, émpë ché nee huikiriíya. <sup>20</sup> In saila Señorta súalhuäpo, aré nee ania jáni; neché jíapsi yétcha, jimyore béchïbo, Señorta súalhuäpo.

<sup>21</sup> Emoune jïojte, juka nésau éehuamtat ára em joäbet éaka, jünéaka chë júne ín nokäu béppa em ä yáanakëhui. <sup>22</sup> In áma emou yebijnakehuë huéchiapo jípure; bueituk Diostau enchim buaná béchïbo júnentunake, jü áman enchim ín bínnakëhui.

*Teboteri entok Diosta tühua*

<sup>23</sup> Epafra enchi tebottua; áapo ínomak pereeso Cristo Jesústa béchïbo. <sup>24</sup> Entok huate két enchi tebottua: Marcos, Aristarco, Demas, entok Lucas, ínomak tekipanuame Diosta tékilpo.

<sup>25</sup> Itom Señor Jesucristota tühua enchim jíapsimaktunake. Júnentunake.

## Jü Carta Hebreommeu Jiojteri

### *Dios ä Üusihua bétana nok-la*

<sup>1</sup> Dios juebénasi noksulatukay yún kaa nanäla machisi júnak táapo täbui taahuarimmechi, jume áchayhuarimmehui, profeetam huämi. <sup>2</sup> Én imëi taahuarim chúkula huëpo ä üusihua huämi, itou nok-la. Íkai éntok ä yö yáaka simeta ä mámpo tójjak; ániata éntok áapörík béchibo yáuhuak. <sup>3</sup> Áapo ájária jü bélojkosi símek béppa Diosta ujoyória, éntok tua alébenna símeku, síme ániat ayukamta jíapsitua, simeta tútti jípure ä nok úttiärayi. Éntok Áapo mukuka símek béppa túlisi itom báksiak, kaa tü yáarim itom úhuhuaaka. Huanäi ámani jíkat jü tua yörisi machik bátam bétana yejte.

### *Jü Usiari ángelesim béppa chë yörisi maachi*

<sup>4</sup> Íari béchibo ángelesim béppa chë yörisi machisi tahuariahuak, éntok bempörim béppa chë yörisi machi téhuam mákhuak, tua Diosta ä üusi béchibo. <sup>5</sup> Bueítuk, ¿jauhueysu Dios jabe ángeltau ínel jiaahuak:

Émpë ín Üusi;

ínapone én em Áchaytaka taahua?

Éntok kétchi:

Ínapone én áa béchibo áchayhuari;  
áapo éntok ín üussitunake.

<sup>6</sup> Éntok kétchi, juka késam huérita ániau kóm bíttuaka jume ángelesimmeu ínel jiaahua:

Tónommeyem áu jápteka ä yöre.

<sup>7</sup> Jume ángelesim bétana éntok két ínel jiaahua:

Á ángelesim jekata bénasi johua;

jume nésauta ä joriame éntok táij bétemta bénomme.

<sup>8</sup> Éntok ä Üusi bétana ínel jiaahua:

Dios yörisi machi bankopo káteka, jíbapo béchibo nésahue,  
éntok jü kuta em réytaka áy nésahueu huitti lútula huéeka bíttu.

<sup>9</sup> Juka lútula jíapsihuatmë nákke;

të juka kaa türík éntoke kujti eäke kaa huáatia.

Íari béchibo Dios enchi áma yeu púuhuak.

Jü em Dios éntok musála machisi al-leehuamta enchi mákka,  
em jáläim béppa.

<sup>10</sup> Éntok íkai két nooka:

Empo, Señor, simeta naatëpo buiatë yáuhuak;

jü téhueka junne em mámmey yári.

<sup>11</sup> Íri lütinake, të empo jíbapo béchibo tahuanake;

jü huate éntok súpem bénasi moynake.

<sup>12</sup> Éntok huépul súpem bénasë nat am tóttianake,  
éntoke chúkula täbui bemela súpem béchibo am nakulianake.

Të empo katë täbuiasi tahuanake, éntok em huásuktiriam katim lütinake.

<sup>13</sup> Bueítuk jauhuey taaposu Dios, jábe ángeltau ínel jiaahuak:

¿Ímire ín bata bétana yejte,



jume enchi bej-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti?

<sup>14</sup> ¿Jachum kaa espíritu áusüli, jume Diosta tékilpo aneme? Ímëri juka jínëurita mabetnakeme bem anianakë béchïbom äbo bíttuari.

## 2

### *Jü buere jínëuria*

<sup>1</sup> Huäri béchïbo, úttia tüisi át suaka itom ä bínnakehui, juka Diosta noki itom jikkajakähui, juka itom súalëu kaa koptiä béchïbo. <sup>2</sup> Bueituk jü noki ángelesim nokakäu huitti taahuak; entok jume Diosta bėj-reka ä nésauri kaa bem yáakäu, lútula éehuäpo júne két bette noki ámet chüppuk. <sup>3</sup> ¿Jáchisute áma yeu sákanake jáni? ¿Juka jínëuriata tüisi yörisi machik kía kaitäpo bichäteko? Jü Señor íari bétana bát ä nookak, kësam huëpo; jume ä jikkajakame éntok itom ä téjhuak. <sup>4</sup> Ínëli Dios ä lütüriatey ámemaki. Jume señaalim entok buéresi huëpo kaa täyahumta entok obiachik kara johuamtam johuay. Espíritu Santo éntok ámet ä näikimtey, ä éä pámani.

### *Jü yore jínëihuamta yáakame*

<sup>5</sup> Bueituk Dios kaa jume ángelesim mámpo ä tójjak, juka ánia äbo huémta; íari bétanate náu ettejo. <sup>6</sup> Të séjtul huëpo senu nookak, Diosta noki jïojteripo ínel jíaka:

¿Jábesa jü yoreme em áu huáatinakë béchïbo,  
entok jü yoremeta üusi em áu yéebijnakë béchïbo?

<sup>7</sup> Íkáre yáaka ángelesim beu chë ili bétuk ä tahuariak.

Ä yörinäu éntok símek béppa ujjorike ä coronatuak.

Éntoke juka em yáakäu símete ä mámpo tójjak.

<sup>8</sup> Símete ä guókim bétuk tahuariak.

Bueituk ínëli símeta áa bétuk tójaka, kaita yeu bëaka, símeta áa bétuk tahuariak. Tëte ketune kee jee ä bitcha, juka símeta áa bétuk tahuanakemta. <sup>9</sup> Tëte huákäi bitcha, juka ángelesim násuk ili bétuk tahuariahukamta. Jesús ä yörihuäpo entok símek béppa ujjorik coronatuahuak. Jìokot áu ä sikäpo muukuk, bueituk Diosta símem nákë béchïbo kókkohuamta nüka.

<sup>10</sup> Ínëli türiakay símeta áttiakamta béchïbo, bueituk áapörìk béchïbo síme aayuk. Ä üusim símek béppa ujjorikum am huéria báreka, jum jìokot anhuäpo yúmalasi ahuä nütuak, juka jínëuriata áme béchïbo yáakamta. <sup>11</sup> Bueituk Dios santosi jíapsihuamta yore makame, entok jü santosi jíapsihuamta mabetame. Símetakam huepulaik jíba áchayek. Huäri béchïbo jü Diosta Üusi kaa ámey tihueka am saila rókka, <sup>12</sup> ínel jíaka:

Em téhuamne ín sailammeu noknake,

entokne yún emo náu tójjlame násuk himnomne emo béchïbo buiknake.

<sup>13</sup> Entok júchi ínel jiaahua:

Ínapone át éenake.

Júchi éntok bemelasi ínel jiaahua:

Éni ínapo, entok jume usim Diosta nee mákakähui.

<sup>14</sup> Jachin jume usiarim náu áchayek takaapo entok ójbopo am nanälaytukä bénasi, áapo két takaapo entok ójbopo ánëli áu jípurek.

Bueituk ímí huámi ä mukukäbey, juka kókkokhuamta núk kátekamta kaitäpo tahuariak. Īri béja jü diablo. <sup>15</sup> Huanäi kaitäpo am yáaka, áma yeu am huikkkek, jume sîmem kókkkohuamta májhueka áa bétuk emo jîpureihum, bem kókkkou tájti. <sup>16</sup> Bueituk tua lútüriapo kaa jume ángelesim aniak, ál-la jume Abrahamtat yeu kat-riam. <sup>17</sup> Īari béchîbo úttiatakay, sîmeku ä sailam bénatunakêhui. Īnêli yore nâk jiokolihuamta jîpureka huitti tiöpopo chê nésahue, Diosta nésahui joaka, entok juka pueblopo kaa türîk bem yáari am úuhua. <sup>18</sup> Bueituk áapo két jiokot ansuk, kaa tühuapo jîöbilahuaka. Īari béchîbo áapo úttiata jîpure, jume kaa tühuapo jîöbilahuame ania béchîbo.

### 3

#### *Jesús Moisêjta béppa chê yörîsi maachi*

<sup>1</sup> Juntuksan Cristopo itom hermaanom yeu púarim, téhueka bétana núnutaka jiápsame, áachem suuhua, jü apóstol entok tiöpopo huere yäutat itom át éäpo, Cristo Jesústachi. <sup>2</sup> Áapo kaakun bíchaa áu náyoteka ä yuktiahuaka páman jîba áu nûka, entok Moisés kétchi ânêli, sîmekuu jum Diosta jóapo. <sup>3</sup> Bueituk ĩri, Moisêjta béppa buéresi yörîhuaka bít-hua, jachin jü kárîta yáakame chê yörîhuaka bít-hua, jü kárîta béppa. <sup>4</sup> Bueituk jábe ä yáala, juka kári yáataka kátekamta; tē juka sîme ayukamta, Dios ä yáuhuk. <sup>5</sup> Lútüriapo Moisés sîmeku kaa áu náyoteka tekîpanuak, jum Diosta jóapo, ä sáyhuaka pámani. Īri lútüriataka taahuak, áa bétana tüisi nokaka. <sup>6</sup> Tē Cristo usiaritaka ájári, entok kárîta béppa lútüriata jîpure. Īri kári éntok ítapote ájáriam, bueituk ítapo itom mabetakäu kaa ito náyoteka ä ériakátek itom jiapsäu tájti át éaka, entok juka jita boobít-huäpo ito jábeleka.

#### *Diosta pueblo jimyoreria*

<sup>7</sup> Huári béchîbo, jü Espírîtu Santo ínel jiaahua: Bueituk empo ä nokäu én jîkkajáteko, <sup>8</sup> katem enchim jiápsim námakasi johua, júnak-riapo jume Diosta béj-reka ánia bueka páriapo jîöbilahuaka ayukame bénasi.

<sup>9</sup> Īmîrim nee jîöbilak, jume enchim áchayim.

Nechim jîöbilak nee áma yumäu jüneria báreka.

Huanárim juka ín yáakäu bítchak, cuarenta huásuktiriampo.

<sup>10</sup> Īari béchîbone ámeu öomtek, huamei nât tómti katemmehui, ínel jíaka: “Jîbem náa kannake, enchim jiápsipo kaa yánti éaka, éntokem ín böom kaa täya báare.”

<sup>11</sup> Huári béchîbo ín öomtëu bát kéchakane ínel jiaahuak:

Kaibum áman kimunake jum inot jimyorehuäpo.

<sup>12</sup> ¡Áachem suuhua! Hermaanom, enchim násuk kaabe kaa türîk jiápseka kaa ä súaleka áu náyotenake, jum Dios jiápsamta súalhuäpo.

<sup>13</sup> Ál-lem chikti táapo kuttílasi náu nooka, ketune tiempota jîpureka, bueituk ínêli kaabe enchim násuk námakak jiapseka annake, kaa türîkku baítaütaka. <sup>14</sup> Bueitukte Cristotamak ä áttiak, juka áa bétana itom jîpunakêhui kaa ito nayoteka itom jiapsäu tajti, juka át éehuamta itom naatekâpo bénasi.

<sup>15</sup> Én éntok íkái nokhua násuk:  
Eme ä nokaü én jikkajakäteko,  
katem enchim jíapsim námakasi johua,  
jume únaköri nee öomtituakame bénasi.

<sup>16</sup> ¿Jábesamme, jume ä jikkaijsuka, ä öomtituakame? ¿Jachum kaa síme jume Egiptopo Moiséjtamak yeu sájakame? <sup>17</sup> ¿Jábemmaksu cuarenta huásuktiapo omtey? ¿Jachu kaa jume Dios bejrim yáakammaki? Ímëi bem takahuam éntok ánia see päriapom huátteka kókkok. <sup>18</sup> Entok, ¿jábemmeusu ä noki bát kéchaka am téjhuak, kaa áman am kimunake tiaka, jum áamak jimyorehuäpo? ¿Jachu kaa jume ä nésahui kaa yáakammehui? <sup>19</sup> Entokte am bitchak, kara áman kimuka am tahuakahui, kaita bem súalëra béchïbo.

#### 4

<sup>1</sup> ¡Átte suaka Diosta máujnake! Bueituk jachinai junne jü jimyorehuäpo kimu báahuaka boobit-huame, huate enchim násuk aneme kara ä jájameka tahuanake. <sup>2</sup> Bueituk itou két jíba ánëli nok-ri, jü bemela noki bempörimmeu bénasi. Të jü noki bem jikkajakähui, kaitapo taahuak, juka Dios éehuamta kaa am jípurekä béchïbo, jume ä jikkajakame. <sup>3</sup> Të itapo ä súaleme ámakte áman kimula, jum jimyorehuähui, ä jáakä pámani:

In omtëune bát kéchaka am téjhuak,  
kaa áman am kimunake tiaka jum jimyorehuähui.

Éläposu juka tékilta béja chúpasulatukay jiöbe, juka ániata naatekäpo naateka. <sup>4</sup> Bueituk séjtul huëpo jimyore taahuata bétana ínel jiaahuak: Dios jimyorek síme tékilta yáasuka, jum guoy búsan taahuata huëpo.

<sup>5</sup> Entok ími júchi bénasi:

Katim áman kimunake, jum ín jimyorehuähui.

<sup>6</sup> Huári béchïbo, ketune huate býe áman bem kimunakëhui, entok kétchi huame bát bemela noki ámeu nokhuakammehui, katim áman kiímuk, nésauta kaa bem yáakä béchïbo. <sup>7</sup> Én éntok júchi taahuata yétchak ëni, ínel jíaka: Chúkula tiempota simsuko, Davidta huam, ínel jáyhuäpo:

Eme ä nokäü én jikkajakätek,  
katem enchim jíapsim námakasi johua.

<sup>8</sup> Bueituk Josué juka jimyore taahuata am mákakäteko, kaibu júchi tábuji taahuarita bétana nok éiyey. <sup>9</sup> Huári béchïbo ketune jimyore taahuari áma tahuala, jü Diosta pueblo béchïbo. <sup>10</sup> Bueituk jü Diostamak jimyorehuäpo kibak-lame, két tékilta yáasulataka jimyore. Dios két alé bénasi jimyore, ä tékil yáasulataka. <sup>11</sup> Ámante kimu báreka éenake, jum jimyorehuäpo; bueituk kaabe áma áu náyotenake, huámëi bénasi, jum nésauta kaa johuäpo, kaa türïku.

<sup>12</sup> Bueituk jü Diosta noki jíapsa, entok símeku áma yuuma, entok síme kúchïrim náu bíchaa buahuiakame bénasi chë mékka tájti ára jita chúkta. Jápsichi entok espíritut junne ára kibake, óta tónoapo entok tuétanompo junne; entok juka yorem éeri jíapsipo ayukamta júneria.

<sup>13</sup> Jü yáataka ayukame ä bíchäpo kara éсотu, entok síme súpe joaritaka étapori ä bíchäpo. Huáahui lúl-late jápteka yeu ä buijnake, itom yáalähui.

*Jesús jü buere sumo sacerdote*

<sup>14</sup> Ēn éntokte ä jípure, juka sumo sacerdoteta, téhuekata béppa jikau sikamta, Jesús jü Diosta Ūusi. Áapörík súalhuápote jíba annake. <sup>15</sup> Bueítuk ĩri sumo sacerdote ára itom jiokoleka ára itom ania. Jüneiya itapola kara itom áma yumähui. Áaposu két ito bénasi kara áma yúmam ténaka jïöbilahuak, të áapöríkut jü Dios bejri kaita át aykay. <sup>16</sup> Áute rúktinake, tüisi át jiápseka, Diosta yörisi kátekäpo, juka nák jiokolihuamta jajam báreka, entok Diosta túhuapo kaita bëaka jiokot anhuäpo yore aniamtahui.

## 5

<sup>1</sup> Bueítuk síme sumo sacerdote yoremem násuk yeu púari, áme béchïbo obisi an iahuaka Diosta bétana núnuri, juka Diostau bichaa näikiata entok animaalm ójbo, jume Dios bejrim béchïbo ä yáa iahuaka. <sup>2</sup> Bueítuk yánti áu nüyeka ára am boobinnake, jume kaita täyaka kaa túhuapo emo náyotelame entok kaa suasi emo nüyeme, jünéaka áapo két áme bénasi kaa úttiaka jíapsihuäpo áu innéaka. <sup>3</sup> Júneli juka Dios bejri áapöríkut entok yoremraatat ä ayuka béchïbo, úttia ili kabarata mëaka Diostau bíchaa ä näikiankëhui, yoremraata béchïbo entok áapo béchïbo.

<sup>4</sup> Bueítuk kaabe kia ínel ä éä béchïbo tékilpo áu úttítebo báanake, ál-la hua núnuritaka Diosta bétana yuktiari, Arónta núnuhuaka bénasi. <sup>5</sup> Júneli kétchi Cristo jum símek béppa uyoriku kaa áu úttilek, juka sumo sacerdote tékilta áu mákaka, ál-la hua ínel áu jíakame:

Émpë ín Ūusi;

ínapone ĩ taahuarit enchi usiak.

<sup>6</sup> Bueítuk kétchi sékana ínel jiaahua:

Émpë tékil sacerdoteta yúu tútti jonake,

Melquisedecta yoremempo jometaka yö yáatukä pámani.

<sup>7</sup> Të Cristo ímĭ buíapo jíápsaka, jiokot éaka nookak, ópuam guötiaka hua úttiata jípurentahui, ä muknakepo ára ä jínëumtahui. Ínëli éntok íari béchïbo jíkkajĭtuk, yörisi májhueka. <sup>8</sup> Usiaritaka junne, jiokot ä anë násuk, nésauta ára joaka taahuak. <sup>9</sup> Entok yúmalasi chúpemta mákhuaaka, juka jíbapo béchïbo jínëuriata yáuhuak, símem ä néshui jo báareme béchïbo. <sup>10</sup> Huanäi Dios ä jünëriatebok, sumo sacerdote tékilta ä mákaka, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani.

### *Jínhua maachi, jü Diosta súaleka ä tóijhuame*

<sup>11</sup> Íari bétanate yún ára jita nooka, të obiachi jünakiachisi ä nok báahuäpo, enchim kaa huitti jíkkajä béchïbo. <sup>12</sup> Bueítuk eme béjem huatem ára majtia éiyey, bueítukem béja yún tiempota huéria. Të ketune bëye jü enchim majtianähui, juka chë kaa obiachik Diosta nokpo bát huémta. Éntokem ínëli kaa áma yúmaka tahuala, ili usita lechim jëyé bénasi; bueítuk karem buáhuamta buäye. <sup>13</sup> Síme jume ketune lechi jëyeme ketim jee árahue, jum lútula huémstat jünëehuäpo; bueítuk ketunem ili uusim. <sup>14</sup> Të jü bette buáhuame jume yötulame béchïbo. Ímëri jum élaka jita johuäpo emo majtialataka, akim ä jünëria, juka jünëehuamta, túhuata entok kaa túhuata bétana.

## 6

<sup>1</sup> Huäri béchibo, juka bát itom majtiahukau huamte sákasuka, Cristota bétana huémta yúmalasite bát bíchaa át jíapsi báreka éenake. Katte júchi ito ä majtjanake, juka téta nahuata júchi yecham ténasi entok juka tekil mukiapo hueme kóoko huaú yore hueriame. Të jü Diostat éehuame ïri jü jíapsi kúaktihuame, <sup>2</sup> jü batóhuamta bétana yore majtiahuame, jü jábetat béppa mánteka Diostau ä nok-riahuame, jü kókkolam jábitéhui, entok jü bette noki jíbapo béchibo chúpanakeme. Béjate símeta ikäi täyasula. <sup>3</sup> Entokte ikäi yáanake, lütüriapo Diosta júnel éayo.

<sup>4</sup> Bueítuk karam jájamtuka tatahua, jume séjtu machiriata mabetakame, jü jikattana Diosta tü éeri bem jihuekäu entok Espíritu Santota huam bem mabetakähui, <sup>5</sup> Diosta tü noki entok juka úttiáraata ánia äbo huémata jihuekame. <sup>6</sup> Ímëi amáu nóttekame karam júchi bemelasi jíapsi kúakte, juka Diosta Úusi bempörim béchibo júchi bemelasi kúrusit poponteboka, júchi símem ä junnerianaké béchibo. <sup>7</sup> Jü buía juka yúkuta juebéasi kóm huáttemta jéyeme, entok júya síarita yoyótutuame, türi takaka jume buíata tekipanuame béchibo, ïri buíya Diosta tühuam mabeta. <sup>8</sup> Të jü buía huíchata entok táchñota sisiuriame kaa türina; chúkula bette noki át chúpahuaka táana.

*Jü bobithuame huitti ehüäpo itom jipuréhui*

<sup>9</sup> Én éntok, eme nákuhame, huittite júneiya juka jita chë türiaka bétana, jínëuriata jípureka, éläposute ínëli nooka. <sup>10</sup> Bueítuk Dios tü éehuäpo lütüria páman jíba aane; áapo kaibu ä koptianake, juka tékilta áapörík nákeka enchim yáakähui, jume Diosta bíchäpo santosi emo nüyeme béchibo; éntokem ínëli ketune jita am joria. <sup>11</sup> Tëte enchim hueuhuëpulammet ä bít péiya, juka jíba enchim joähui kaita yeu bëaka enchim jíápsau tájti, juka huitti éaka boobit-huamta. <sup>12</sup> Bueítuk jü óbera kaa enchimmet ayunake, ál-lem huame Diostat éaka tekipanuame entok ínëli jume yánti éaka juka Diosta nokakäu mabet báareme. Ímëi bénasem emo nü báreka éiya.

<sup>13</sup> Bueítuk júnakoy Dios juka Abrahamta mabetnakëu ä mák rókaka nookak. Të kaabeta áa béppa chë yörisi machik téuhuak, nokta yéchá béchibo. Huanäi áapo áu bát kéchaka nokta yétchak, <sup>14</sup> ínel jíaka: “Ínapone tua lütüriapo juebena tühuata enchi máknake, entokne jume emót yeu katnakeme buéresi am bürurianake.” <sup>15</sup> Ínëli yánti éaka ä boobícháihuk. Huanäi ä jájamek, juka nokta yéchapo áu nokhuakamta. <sup>16</sup> Bueítuk jume yoremem tua lútula huëpo jábeta chë yörisi machik bát kéchakam nokta yéecha. Huanäi jü noki bát kéchahuakame lütüriataka chúchupe. <sup>17</sup> Íari béchibo, juebéasi Dios kálakosi ä bittebo báreka, jume ä mabetnakeme béchibo juka yörisi machik bát kéchaka nokta máktaka bem boobícháihui, ínëli yúu tútti ä lütüriatebok, juka yörisi machik bát kéchaka ä nokakáihui. <sup>18</sup> Bueítuk ímëi guoy huëpo kara tábuiasi yáatüpo, Dios kara ára nókíchi. Ímite úttesi jíapsi jóotehuamta jípure, áu rúkteka áapöríku boobícháihuime. <sup>19</sup> Íkáite nülatata itomak ä jípure itom jíapsi béchibo, barco ancla tenasi. Ìri éntok áman téhueka tiöpöpo velota bia tájti yúmala. <sup>20</sup> Ímïri Jesús bát áman kibakek ito béchibo, jíba béchibo

sumo sacerdote yáataka, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani.

## 7

### *Melquisedecta sacerdocio*

<sup>1</sup> İri Melquisedec Salempo rey, yörisi jikat Diostau sacerdotetukay. Abrahamta nankirika yeu siika, nássuahuäpo reyesim kobalataka ä yebisiseyo. Huanäi juka Diosta tü eäu ä mákkak. <sup>2</sup> Huanäi Abraham nássuaka jum simeta ä kobakäu äapörik diezmotä mákkak. Jume Melquisedecta téhuam éntok ínëlim jiau báare “tua bát lútula huëpo rey”; éntok Salempo rey, İri éntok yánti jíapsihuäpo “rey ti jiau báare”. <sup>3</sup> Kaa áchayek, kaa áiyek, éntok áapat kat-riam júne kaa jípure; jita táapo ä naatekäpo júne kaa taahuarim jípure, éntok jákun tájti ä jíapsakäu junne. Të ä jíapsäpo Diosta Üusi bënna, éntok yúu tütti sacerdocio tékilta jípure.

<sup>4</sup> Tüisem át suaka ä bitcha, juka buéresi yörisi maachi. İkäri jü Abraham áchayripo huéeri, jum nássuahuäpo ä kobakäu diezmotä ä mákkak. <sup>5</sup> Tua lütüriapo jume Levüita usiarim tékil sacerdociota mabetak, éntokim nésauta jípure, pueblopo diezmom bem nünakë béchïbo, leyta jïä bënasi. İméi bem saylahuam, éläposum bempo két Abrahamtak yeu sákala. <sup>6</sup> Të Melquisedec jume áapat kat-riammak kaa huéritaka junne, éntok kaa Levitammak näkiatukay. Të jünentaka junne, Abrahamta bétana jume diezmom mabetak. Huanäi huaka Diosta bétana mabet báahuamta jípuremta, Melquisedec Diosta tü eäu ä mákkak. <sup>7</sup> Kaa yún nokhuäpo sime júneyia: jü chë ilitchi jü chë yöta bétana Diosta tü eäu mabeta. <sup>8</sup> Të tua lütüriapo ímï buíapo jume yoremem kokókkö me diezmom mamabeta; të huämi éntok senuk bétana nooka, ketune ä jíapsähui. <sup>9</sup> Éntok ínëli jiyahuäpo, Levüi Abrahamtamak diezmom béjtuak, éntok áapo két diezmom mabeta. <sup>10</sup> Bueituk Levüi ketune kee jee yorei Abrahamta, juka Melquisedecta ä nankiseka yeu ä siiko.

<sup>11</sup> Bueituk juka levüita sacerdocio tékil yúmalasi áhuä jípureyo, çjatchiakasu jita áma bëye bënasi täbui sacerdote áu tóboktia, bueituk ikäi bétuk jü yoremraa leyta mabetak, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani? Éntok, çjatchiaka kaa núnuhuak, Arónta gentepo jometaka yö yáatukä pámani? <sup>12</sup> Bueituk jü tékil sacerdocio küaktiahukatek, két úttia juka leyta küaktianähui ä yáa béchïbo. <sup>13</sup> Jü íäri bétana nokhuakame täbui tribupo joome; të íméi náu huérim juka tiöpopo altar tékilta, kaabe ä yáuhuak. <sup>14</sup> Bueituk jünakiachisi täyahua, jü itom Señor Judáta familiapo huéritaka. İäri bétana éntok Moisés kaita nookak, tékil sacerdociota ä jojoai bétana.

<sup>15</sup> İri éntok chë júne jünakiachisi täyahua, të jábe Melquisedecta bénaaka áu tóboktiakätek, juka tékil sacerdociota täbuiasi joaka. <sup>16</sup> Kaa yorem ley chúpata huë páman yáataka bem familiapo huéritaka áma yeu sákalame, ál-la kaa ä muknakepo úttiata jípurehüi. <sup>17</sup> Bueituk áa bétana nokhuaka täyahua:

Émpë jïbapo béchïbo sacerdote,

Melquisedecta yoremraapo jometaka yö yáatukä pámani.

18 Íari béchibo jü nésauro bannaataka huéeri kaitäpo taahuak, kaa úttiata entok kara jita ä joaí béchibo. 19 Ínëli jü ley kaita yúmalasi yáhuuak. Ínëli naate jü chë türi boobit-huame; íari béchibote Diostau rukte.

20 Íri kaa kía yáahuak, ál-la jü noki yörisi machika bát kéchahuaka yáahuak. 21 Bueituk jume huate sacerdotem kaita noki yörisi machik bát kéchahuakam áma yeu púahuak. Të iri, juka yörisi machik bát kéchakame ínel áu jiaahuak:

Jü Señor yörisi machik bát kéchaka,  
kaibu amáu bíchaa kúaktinake:  
“Émpë sacerdote jíbapo béchibo,

Melquisedecta yoremraapo jometaka yö yáatukä pámani.”

22 Íari béchibo Jesús juka nokta náu tütehuäpo chë türik, ä lütüriatunakë béchibo, áu bát ketchak. 23 Jume huate sacerdotem éntok emom büruriak, bueituk bem kókkö béchibom kara naa búrujti át kaatey. 24 Të iri, jíbapo béchibo jiápsaka, sacerdocio tékilta jípure, kaa lülütemta. 25 Huári béchibo két jíbapo béchibo ára am jínëu, jume áapörik éä páman Diostau rúkteme, huanäi jiápsaka kaa chúkteka áme béchibo Diostau am nok-ria.

26 Bueituk iri sumo sacerdote ito béchibo türiakay: huépülsi áu nüyeka, kaa juénak éaka, jita chicha machi kaa át cháchätu. Juka kaa türik johuä násuk sékána áu jípure, entok téhuekata béppa chë mejikat tóboktiari.

27 Juka jikot éehuamta kaa chíkti táapo jípurey, jume huate sumo sacerdotem bénasi. Ímëri bát juka Diostau bíchaa näikiatam jojoa, bem kaa tü yáarim béchibo, chúkula éntok jume pueblota yáarim béchibo. Íkäri Jesús séjtul jíba ä yáhuuak jíbapo béchibo, Diostau bíchaa näikiapo áu tójaka. 28 Bueituk jü ley nokta chúchupa, sumo sacerdotem áma joaka, yoremem kaa úttiakame; të jü noki yörisi machika bát kéchari, leytaapat chúkula huéeka, jü usiari kaita áu bëyeka yúmalasi yári jíbapo béchibo.

## 8

### *Jesús násuk huéeka bemela nokta tüteme*

1 Én éntok türi jiöbe, jü tua bát huéeme itom náu ettejhuasakäpo, jü sumo sacerdote itom jípürëu, téhuekapo buéresi reytaqa jojohuäpo bátatana yejtek. 2 Diosta káripo tékilta johua. Huári kári tua lütüriapo tabernáculo. Íkäri jü Señor ä tóboktiak, kaa jü yoreme. 3 Bueituk síme sumo sacerdote juka leyta jiá páman áma yéchari, juka Diostau bíchaa näikiata entok jume kaa tü yáarim béchibo kabaram súahuamta ä yáanakë béchibo. Íari béchibo úttia áapörik két jita huériaka Diostau bíchaa ä kíktenakëhui. 4 Ä ínëlituk ími buíapo anëtek, katchan júne sacerdotetu éiyey, jume sacerdotem ketune ími anë béchibo. Ímëi juka Diostau bíchaa näikiatam jojoa, leyta jiá pámani. 5 Të ímëi ä johua, juka téhuekapo johuamta bénnak. Íri éntok mamatuaahuaka jékkaataka bíttu, juka Moiséjta ä téjhuaahuaka pámani. Tabernáculota ä yáa sáuhuek, ínel áu jíaka: “Tüise át suaka ä bitcha; huanäre ánëli ä yáanake, tua alé bénnak, júya káupo em ä bíttuahuaka bénasi.” 6 Të éni chë türi tékiata máktaka ä johua, bueituk Áapo yoremta entok Diosta násuk huéiyek, juka

chë yörisi machik nokta náu tütehuamta yáa báreka. Īri éntok yáataka óorek, juka chë türik nokhuaka boobít-hua pámani.

<sup>7</sup> Të huári bát huéeme türika yeu sikátek, tua lútüriapo kaibu jariu éehuay, jum guosa huëpo ä yáanähui. <sup>8</sup> Bueituk kutti ámeu nonokak, inel jáaka:

Én éntok béja taahuarim äbo huéiye, jü Señorta jáa bénasi.  
Nokakane nokta bemelak náu tütehuamta yéchanake,  
Israel entok Judáta gentemmaki.

<sup>9</sup> Kaa juka nokta náu tütehuamta bem áchayimmak ín yáakä bénasi, ál-la jü júnak taahuarimmet mámpo am buíseka Egipto buiärapo nee yeu am huíkekäpo bénasi,  
bueituk bempom juka ín noki náu tütehuakapo, ámanim kaa aayuk,  
jü Señor inel jiaahua:

Ínapone bempörim kía tójjak.

<sup>10</sup> Huári béchibone juka nokta náu tütehuakamta yáanake,  
jume Israelta gentemmaki.

Entok két inel jiaahua jü Señor:  
Chúkula huámechí taahuarimmet,  
jume ín leyimne bem kóba súahuapo órenake,  
entokne bem jápsimpo am jiojtenake.

Entokne áme béchibo Diostunake;  
bempo éntok ín pueblotunake.

<sup>11</sup> Entok kaabe tábuik majtianake,  
áamak aani junne, inel áu jáaka:  
Señortë täya.

Bueituk simetakam nee täyanake,  
bempörim násuk jü chë ilitchi éntok jü chë yötau tájti.

<sup>12</sup> Jum bem kaa tü yáarimpone am jikorinake;  
entok jume bem kaa tü ayulammehui,  
kane éntok ámeu huáatinake.

<sup>13</sup> Bemela noki náu tüterita jiäpo, juka bát huémta öra tía báare. Huanäi inéli jü örataka tahuame momoye, entok sep jëla kaitatunake.

## 9

### *Jü buíapo entok tehuekapo santuario*

<sup>1</sup> Én éntok, jü bát huéeka noki náu tütehuame, Diosta yöri béchibo nésauta jípurey, entok jü kári ímí buíapo Diosta áma yörihuäu yáatukay.

<sup>2</sup> Jü tabernáculo éntok ínéli órekay: násuk áman näikimtetaka, jum bát huëpo, véelota bía huam bíchaa santosi täyahuay. Ímirim órekay, jü candelabro, jü mesa entok jume páanim Diostau bíchaa näikiari. <sup>3</sup> Të guosa huëpo velota bía huam bíchaa jü tabernáculota senu huéri áma órekay. Īri símek béppa santosi täyahuay. <sup>4</sup> Ímí órekay jü incensario oro áusülitaka, entok két áma órekay jü nokta náu tütehuäpo arca, símekut oro át téktaka. Ímí huáijhua éntok jü urna ti täyahuame oro áusülitaka. Ímí huáijhua éntok maná áma órekay, éntok jü Arónta kuta basihuekame, entok jume guoj mamni nésahuim tétapo jiojteri. <sup>5</sup> Íári béppa éntok jume querubínim símek béppa uyorika jábuekay, bem másammej juka



jü nokta náu tütehuäpo arcata páttialataka. Ímiri ojbo öorehuay jume Dios bejrim tucha béchïbo. Íäri bétanate én kara yún jita nooka.

<sup>6</sup> Ínëli béja huéchiasi áma óresuka, jum tabernáculo huépul kätana ä näikimteripo, jume sacerdotem élaaka áma kíkkimu, juka altarpó tékilta yáa báreka. <sup>7</sup> Të jum senu kätana ä näikimteripo, jü sumo sacerdote áapo jïbba huásuktiapo séjtul ójbota huériaka áman kíkkibake, bueítuk ójbota kaa huériaka kara áman kibake. Íkäi yörisi machik Diostau bíchaa näikiata huéria, áa béchïbo, entok jume kaa jünéaka pueblopo Dios bejrim yáalame béchïbo. <sup>8</sup> Jü Espiritu Santo am jüneetua, juka símek béppa santosi täyahuamta, juka böota áman bíchaa bökamta kee étapohuaihui, jum tabernáculo huépul kätana ä näikimteripo, juka oficio tékilta ketune áma johuayo. <sup>9</sup> Íri íméchi taahuarim béchïbo ejemplo, juka ímï nokta hué pámani jü Diostau bíchaa näikiari entok jü kabaram súahuame. Júnentaka junne íri kara jíapsi éerita yúmalasi johua, jü Diosta ínëli yörihuame. <sup>10</sup> Íri béja jïbuáhuame entok jita jïhuame jïbba, jü jaikisi emo báksiaka Diosta yörihuame, nésauri yáataka takaahuata béchïbo óreka. Íri ínëlitunake, juka tiempota yúmako símeta bemelasi yáahuáu tájti.

<sup>11</sup> Të Cristo yepsaka béja ímï aane. Íri áu sumo sacerdote jü tühua äbo huémtahui. Jü tabernáculo ä tékiakápo chë türika yúmala, entok kaa mámmey yáari, ál-la ínel jíayhuápo kaa ímï buíapo joome. <sup>12</sup> Entok kaa jume chiböram entok beserom ójbo huériaka, ál-la tua ä ójbohua huériaka, séjtul jïbapo béchïbo áman kibakek, jum símek béppa santosi täyahuáhui. Huanäi ínëli ä yáasuka ä mabetak, juka jïbapo béchïbo jïnëuriata. <sup>13</sup> Bueítuk jume torom entok jume chiböram ójbo, entok jü beseerota náposa jume chïcha machimmet áa béppa huáttiahuakatek, báksiahuaka juka chïcha machik takaahuat úhuataka tatahua. <sup>14</sup> ¡Të chë júne úttiak, jü Cristota ójbo! Áapo kaa chïcha machik jípureka Diosta bíchápo áu tójjak, jü jïbapo béchïbo Dios Espirituta huämi. Huanäi áapo ä ójboy kókkohuápo jita johuápo itom ä úhuakaanake. Huanäi ínëlite Dios jíapsamta nésahui jonake.

<sup>15</sup> Íäri béchïbo, Áapo násuk huéeka taahuak, juka bemela nokta náu tütehuápo. Ínëli ä muknakeu úttiatakay, jume nokta bát náu tütehuaka bétuk jume Dios bejrim jïokorinä béchïbo, ley nésauta kaa johuápo. Huanäi jume núnurim juka boobit-huamta mabetnake, juka herenciata jïbapo béchïbo näikiata áme béchïbo. <sup>16</sup> Bueítuk jábetau senu jita tö sim bárëteko, jïösiata yáatebonake. Huanäi úttia, juka jïösiata yáatebokamta muknakëhui. <sup>17</sup> Bueítuk juka jïösiata yáakamta mukuk, lütüriataka tatahua; të kee jee ä mukeyo kaita béj-re, jü jïösia yáahuakame. <sup>18</sup> Íäri bétana këtchi, jü noki bát náu tütehuakame junne ójbo guötipo chúppuk. <sup>19</sup> Bueítuk Moisés síme ley nésauta gentetau noksuka, beseero entok chiböra ójbota nüka báammaki. Entok kabara bóa síkirik, júya hisoopota huanäi am kómoniak. Huanäi libro nésautat ä sitiak, entok síme gentetachi, <sup>20</sup> ínel jíakari: “Íri jü nokta náu tütehuakapo ójbo, Diosta enchimmet nésahueka pámani.” <sup>21</sup> Entok këtchi, ójbota át sitiak, jü tabernáculotachi, entok jume Diosta yörihuápo jita ámey jojohuammechi. <sup>22</sup> Entok ójboyi batte síme báksiataka

tahuanake, leyta jíä pámani; të ójbota kaa guótek, Dios bejrim kara jiokorina.

*Cristota kúrusit mukukäu Dios bejrim yore úuhua*

<sup>23</sup> Úttiataka tatahuay, juka téhuekapo ayukamta bénnak ínëli ä bákxiatunähui; të jü téhueka bétana huéeme huatek béppa chë türik Diostau bíchaa näikiata huáatia. <sup>24</sup> Bueítuk jü tua símek béppa santosi táyahuame Cristota kibakekäpo jü bát yáahuakamta bënna, të kaa mámammey yáari, ál-la téhuekapo Diosta anëpo óorek. Huanäi Áapo áman kibakek, ito béchïbo. <sup>25</sup> Entok kaa juebénasi áu tójaka áman kibakek, jáchin juka sumo sacerdoteta áman kíkkibake bénasi, jum símek béppa santosi táyahuähui, chíkti huásuktiapo, të tábuik ójbo huériaka. <sup>26</sup> Të tábuiasi ä huéenakeyo, úttiatu éiyey juebénasi jiokot ahuä bínnakëhui, juka ániata kësampo naateka. Të ëni jume cien huásukturiam nat sáu kateme lütëpo, jíbapo béchïbo séjtuł jiba ä yáuhuak, juka jiokot áu sikamta, juka kaa türik áme násuk ayukamta kaitapo tahuaria báreka. <sup>27</sup> Bueítuk ínëli chúpari jume yoremem, séjtuł jiba am kókkonakëhui; chúkula entok jü bette noki ámet chúpanake. <sup>28</sup> Ínëli kétchi jü Cristo séjtuł jiba jiokot ansuk, jume juebena Dios bejri yáarim jípurëu huéria báreka, entok guosa huëpo, yepsaka Dios bejrim johuäpo kaita áma jípunake, jume ä boobíchaïhuime jíneü báreka.

## 10

<sup>1</sup> Bueítuk jü ley juka tühua äbo huémta jékka jípurey, të kaa tua ájariatukay jü yebijnakeïhui. Jume chíkti huásuktiapo animaalim sússuahuaka Diostau bíchaa am näikiahuame, ïri kaibu yúmalasi emo am jíputuanake, jume áman rúkteme. <sup>2</sup> Ä junëlituk kaa éntok yáa éehuay, bueítuk jume íkái Diosta yörihuäu joame senu huëpom kaa chícha machika tahua éiyey, entokim bem jíäpsipo kaa ä jípureka tahua éiyey, juka Dios bejrita. <sup>3</sup> Të ïri chíkti huásuktiapo animaalim sússuahuame, ámeu huauhuuatihua, jume Dios bejrihuammehui. <sup>4</sup> Bueítuk jume torom entok jume chivam ójbo karam jábeta ä úuhua, jume Dios bejrim.

<sup>5</sup> Huäri béchïbo ániau kibakeka, ínel jiaahuak:

Juka animaalim súahuaka emou bíchaa näikiahuamtë kaa huáatiak, ál-lë takaahuata nee mákkak.

<sup>6</sup> Jü ójbo altarpo sítiahuame entok jü huakas táijpo táahuame Dios bejrim béchïbo, katim enchi al-leetuak.

<sup>7</sup> Huanäine ínel jiaahuak:

“Dios, ímine emou huéiye,  
em nésahui yáa báreka,

jáchin jum libro royopo ino bétana ä jïojteri pámani.”

<sup>8</sup> Ínel bát jíaka: “Jü animaalim súahuame, jü Diostau bíchaa näikiahuame, jü altarpo ójbo sítiahuame entok jü huakas táijpo táahuame Dios bejrim béchïbo, katë am huáatiak entok katim enchi al-leetuak; ïri síme leyta jíä páman jojohua jíöbe.” <sup>9</sup> Entok sep ínel jiaahua: “Ímine emou huéiye, Dios, em nésahui yáa báreka. Juka bát huémta mékke ä óóre, juka chúkula huémta áma tahuanaké béchïbo.” <sup>10</sup> Jum ínëli éehuápote Diostamak huitti jíäpsihuäpo yáari, juka Jesucristota

takaahua Diostau bíchaa ä näikiahuaka pámani, séjtuli entok jíbapo béchibo yáahuakamta.

<sup>11</sup> Entok tua lütüriapo síme sacerdote chíkti táapo ä jojóa, juka oficio tékilta, jume animaalim juebénasi sússuahuamta; të ímëri jume Dios bejrim kaabeta úuhua. <sup>12</sup> Të Cristo, áu tójaka séjtul jíba ä yáuhuak, jíbapo béchibo, juka jìokot áu sikamta, jume Dios bejrim yáarim béchibo. Huanäi Diosta bátam bétana yejtek. <sup>13</sup> Huämi bát bíchaa ä boobíchaihui, jume ä béj-reka kateme ä guókím bétuk am tóijnäu tájti. <sup>14</sup> Bueituk juka Diostau bíchaa näikiata séjtul jíba yáaka, jíbapo béchibo yúmalasi am tahuariak, jume Diostau bíchaa huitti näikiarim. <sup>15</sup> Jü Espíritu Santo két itou ä lütüriate, chúkula ínel jiausuka:

<sup>16</sup> Jü Señor ínel jiaahuak:

Íri ájaria jü noki ámemak ín tütenakëhui,  
chúkula huamei taahuarimmechi.  
Jume ín leyimne bem jiápsipo órenake,  
entokne bem kóba súahuapo am jiojtenake.

<sup>17</sup> Noksuka júchi huatek nooka, ínel jíaka:

Kaibu éntokne ámeu huáatinake,  
jume bem Dios bejrimmehui entok jü Diosta nésahui kaa bem yáakähui.  
<sup>18</sup> Bueituk jume Dios bejri yáarim jìokorisuhuakapo, kaitatunake, jü Diostau bíchaa näikiari jume Dios bejri yáarim béchibo.

### *Diostaute ruktipo yúmala*

<sup>19</sup> Én éntok hermanom, kaitatte obisi éaka arate áman kiimu, jum símek béppa santosi täyahuähui, Jesucristota ójbo béchibo. <sup>20</sup> Bemela böo jiápsamta Áapo itom étaporiak, cortinata órekaí pámani. Íri éntok ä takaahua. <sup>21</sup> Diosta káripo tékiakamtate jípure, juka buére tékil sacerdoociota joamta. <sup>22</sup> Íahuite rúktinake, kaita jiápsipo ésolataka, huitti itom ä súalëpo tuísi jünéaka. Kaa türík bétanate itom jiapsi báksianake; jume takahuam éntok báam kaa chícha machimmeyi. <sup>23</sup> Lütúlate kutti ito jípunake, Dios éehuamta johuäpo, kaa kom éaka itom ä boobíchápo, bueituk jü itom ä mák-rókame, ä nokäu chúpanake. <sup>24</sup> Jábeta kaa yumäpote ä ania báreka éenake, entok tühuata joaka yore nákuhäpo, náu al-lee béchibo. <sup>25</sup> Jíbate ito náu totoijnake; katte jume kaa náu yayajaka joyhualame bénasi am báanake; entokte kuttílasi náu noknake, huaka taahuata äbo huémta jüneriaka.

### *Téjhuaataka junne Dios bejrim yáuhuak*

<sup>26</sup> Ítapo itom éäpo Dios bejrik yáakátek, jü lütüriatat jüneeahuamta mabetchulataka, Cristota áu tójakäu béja kaitatunake, jume Dios bejrim itom yáakä béchibo. <sup>27</sup> Ál-la jü bette noki Diosta chúpäu máusi machika, táji pójteka am buänake, jume Diosta béj-reme. <sup>28</sup> Jü Moiséjta ley béppa sikame guoyim ö bájim bíchápo, kaita éntok át nátemaijhuaka ména. <sup>29</sup> Enchim éäpo, ¿jaikisisu nat béppa ára ä mabeta jáni, juka bette nok chúpemta, jü Diosta Üusitat chepteme, entok juka nokta náu tütehuakapo ójbo guótekame, chícha machiku ä näikiamtachi? Ímëri santosi yáahuaka junne. ¡Ä béj-rekam, Diosta tühua Espíritu kaitäpo bitcha! <sup>30</sup> Bueitukte ä täya, juka ínel jíakamta: “Ínapone ä áttiak, juka nássuahuaka yoret nóttirihuamta, entok ínapone ä

béjtuanake”, ti jiaahua jü Señor. Entok júchi: “Jü Señor ä pueblobeu bette nokta chúpanake.” <sup>31</sup> |Tepa jaanti maachi, jü Dios jiápsamta mámpo huáttihuame!

<sup>32</sup> Të huámëi taahuarimmehuem huáate, júnakoy juka Dios machiriata mabetchuka. Entok jiokot aneka júnem áma yuumak, Diosta úttiárayi jum naamuksi anhuäpo. <sup>33</sup> Të huate enchimmehui, tua lütüriapo guojajjahuakem jiokot enchimneu siika, simem bíchäpo, éntokem júchi tábuiasi am jáläeka taahuak, huame enchim bénasi ámeu huémta jípureme. <sup>34</sup> Bueítuk jume pereesom júnem kët jiolekoka tüisi am bitchak, éntokem juka jita enchim úhuahuäpo júnem al-leaka át yeu sájjak, júneaka chë türi herenciata enchim jípurëhui, téhuekapo kaa lülütemta. <sup>35</sup> Bueítuk katem ä taru báare, juka enchim át éähui; bueítuk ímí yookáteko jita buéresi mabethuamtem jípunake. <sup>36</sup> Türi, jü yánti jíapseka Diostat boobit-huame, bueítuk ínëli juka Diosta nésahui yáalataka, juka Áapörík yore mák bárëhuem mabetnake. <sup>37</sup> Bueítuk jü jiojteri ínëli jiaahua:

Júchi chúbala jíbba,  
jü yebijnakeme yebijnake,  
entok kaa bínhuatunake.

<sup>38</sup> Të jü lútula Diostamak huéeme Diostat éaka jíapsinake;  
të jü amáu nóttekame kaibu ín jíapsi al-leetuanake.

<sup>39</sup> Të ítapote kaa amáu notte, jum emo taruhuäpo, ál-late át éehuamta jípure, itom jíapsi jíapsinakë béchïbo.

## 11

### *Diostat éehuame*

<sup>1</sup> Jü huitti jita boobit-huame, Dios éehuä páman huéiye, entok kaa ä bíchaka kutti jíapsihuame. <sup>2</sup> Bueítuk jume itom bát kat-riam iári béchïbom juka túhuata áme bétana nokhuamta jájamek.

<sup>3</sup> Diostat éehuápámante át júneiya ániata yáahuakahui, Diosta nokibeyi, bueítuk ínëli jü itom bícháu, kaa bít-huamtay yáahuak.

<sup>4</sup> Diostat éehuäpo Abel animaalim súaka Diostau bíchaa náikiahuamta chë türík Diostau tójjak, Caínta béppa. Iári béchïbo Diosta tüisi áa bétana nokäü jájamek, lútula jíapseka jume Diostau bíchaa náikiarim ä yáakä béchïbo. Éntok ínëli ä muksulatuk junne, Abelta yáakäü jíba áa bétana nooka.

<sup>5</sup> Enoc Diostat ä éä béchïbo núk sákahuak, kókkohuamta kaa bíchaka. Entok kaabe ä téhuak, bueítuk Dios ä nuk siika. Të kee jee núk sákahuaka, Diosta bíchäpo tüisi jíapsaka täyahuak. <sup>6</sup> Dios éehuamta kaa jípureme Diosta kaibu al-leetuanake, bueítuk Diostau rúktihuäpo úttia, jü júneehuame Áapörík anëhui, entok huame ä jariame bem kobakäü am mámaka.

<sup>7</sup> Noéta Diostat éä béchïbo, Áapo ä téjhuak, juka huéenakemta ketune kee jee bíttuyo. Diosta mauj yöreka ä jotáytek, juka arcata, ä familiahua áma emo jínëunakë béchïbo. Íkai Dios éehuamta jípureka ániat jíapsame bette nokta ámet chúpatebok, entok lútula jíapsihuamta herenciapo mabetak. Iri éntok Dios éehuamta bétana huéiye.

<sup>8</sup> Diostat éehuäpo Abraham núnuhuak. Huanäi yeu siika, jum ä yebijnakeu herenciapo mabet báreka. Të yeu sika kaa júneiyy jákun

áu yebijnakêhui. <sup>9</sup> Diostat éehuä béchïbo áma jóakay, kaa áma jomemta bénasi jum buíata ä máknaïpo, kaa ä áttiakamta bénasi, Isaactamak entok Jacobtamak lona kárimpo. Ímëi éntok juka ä máknäu herenciapo áamak áttiakay. <sup>10</sup> Bueïtuk buére jóäraata boobíchaïhui, óusi nahuakamta. Íkai éntok Dios ä jünaktek, entok ä yáhuuak.

<sup>11</sup> Diostat éehuä béchïbo jü Sara kaa áasoaka, úttiáraata mabetak ára ä asoanaké béchïbo. Huanäi asoak jamyölataka junne, bueïtuk ä súsualek, juka nokta asoanakee, ti áu jíayhuakamta. <sup>12</sup> Íari béchïbo kétchi, huépülak abe mukemtabechi juebénakam át yeu sájjak, téekapo chókim bénasi, entok juka sëeta bahue mayoat óreka kara näikiahuamta bénasi.

<sup>13</sup> Dios huátihuä pámani, ímëi simetakam kókkok, juka bem mabetnakëu kee jee mabetaka. Të kíalim mékkariat am bíchaka am súsualeka am tebotuak. Entokim nokaka ínel jiaahua: “Katte ímï joomë, entokte kia buía ániat kaate.” <sup>14</sup> Bueïtuk jume íneli jíame, huittim yore jünetua, tábui naciónta emo jariähui. <sup>15</sup> Bueïtuk bempo hua buíärat bem yeu sájjakäbet éátek, lütüriapom tiempota jípurey áman bem nótti béchïbo. <sup>16</sup> Të bempo chë türík jípu péiyay, téhuekapo. Íari béchïbo Dios kaa ámey tíhuka ámeu áu Dios tíiya, bueïtuk buere jóäraata am yáriak.

<sup>17</sup> Dios éehuä béchïbo, Abraham jíöbilahuak Isaacta më íaahuaka Diostau bíchaa ä näikiahuäpo. Íneli jü ä máknäu mabetnakeme huépülak jíba úuseka Diostau bíchaa ä näikiaka áahuä tójjak. <sup>18</sup> Íneli téjhuarítukay: “Isaacta betanë nat tómti kat-riam jípunake.” <sup>19</sup> Jüneyay Diosta úttiata jípurehúi, jume kókkolam násuk jábeta ä tóbnoktianaké béchïbo. Ä ínelipo, ä úusihua áapo júchi mabetak.

<sup>20</sup> Dios éehuä béchïbo, Isaac Diosta túhua aahuak, chúkula símeku ámeu ayunakemta, Jacobta entok Esáuta béchïbo. <sup>21</sup> Dios éehuä béchïbo Jacob, muk báreka, Joséta úusim hueuhuëpulam béchïbo Diosta túhua aahuak. Huanäi Diostau rúkteka ä yörek, ä boroonia puntat huíjjúteka. <sup>22</sup> José muk báreka am téjhuak, jume israelita usiarim yeu sákanakêhui, entok nésahuek ä takaa ótam bétana.

<sup>23</sup> Ä áchayim Dios éehuä béchïbo báij metpo Moiséjtam éssok, bueïtuk musála machisim ä bitchay, entokim reyta kutti noki kaa májhuek. <sup>24</sup> Dios éehuä béchïbo Moisés, béja yótaka kaa entok reyta mala asoapo áu näikia íak. <sup>25</sup> Áapo íkai yeu píuahuak, jü Diosta gentemak jiokot ä bínnähui, bueïtuk jum kaa türíku chúbala al-leaka náasá huéanakeu, síimeta tójjak. <sup>26</sup> Jü Cristotamak jiokot anhuame símek béppa ríkoapo ä jípurek, jum Egiptopo tómi tesorota béppa, bueïtuk juka ä yönakeu bitchay. <sup>27</sup> Diostat éehuä béchïbo Egiptota tò siika, juka reyta ómtira kaa májhueka. Íneli áu jípurek, juka kara bíth-huamta bíchamta bénasi.

<sup>28</sup> Dios éehuä béchïbo pájkuata yáhuuak, entok juka ójbo sítiahuamta, jü késam usiarim súame bempörim kaa am táktianaké béchïbo. <sup>29</sup> Dios éehuä béchïbo Bahue Síkiri pámanim yeu sájjak, buía huakiapo bénasi. Jume egipciom két áneli ayu báreka, báapom kókkok.

<sup>30</sup> Dios éehuä béchïbo jume Jericó pueblopo sami kóräim huáttek, guoy búsan táapo kontiriähuaka. <sup>31</sup> Dios éehuä béchïbo Rahab júyapo yorememmak boböyeme kaa ámemak muukuk, jume Diosta nésauri kaa yáakammaki, jume áman bíttuarim yánti ä mabetaké béchïbo.

<sup>32</sup> Entok, ¿jítasune két noknake jáni? Bueituk jü tiempo inou bínake, Gedeónta bétana ettejjoa béchibo, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, entok profeetam bétana. <sup>33</sup> Ímëri Dios éehuá béchibo reyesim buiáramim úttiapo nüuka, entokim lútula huémta yáuhuak, Diosta am mák rókakáhuim jájamek, entokim yóokom tem páttiak. <sup>34</sup> Táij béete rúpaktemtam tuuchak; ejpara buahuim ayukápom yeu sájjak; úttiáraata kaa ayukápom úttiáraata yeu huíkkek; nássuahupom úttiata nüuka; entokim kaa áma joome batallón sontarom tennituak. <sup>35</sup> Jume jáamuchim bem kókkolam jábitekame mabetak.

Huate éntok kókosi jiokot johuaka junne, búttia báahuakam kaa báarek, juka chë türi kókkoka jábitehuamta mabet báreka. <sup>36</sup> Huate kaa huáatiahuaka tiusi jiokot yáahuak, entokim benmuchahuak, entokim peesotehuaka cárcelpo jóahuak. <sup>37</sup> Tétammeyim mamaasuhuk; bem takaa éntok nasukaman chúktiahuk serruchommeyi; bem jiopnaké béchibom jiöbilahuak; ejpara buahuimmeyim súahuak. Yünim naa sájjak, kabara entok chiva béhuam sánkoka, poloobemtaka, kókosi sirok éaka, jájana kaa tüisi bít-huaka. <sup>38</sup> Katim ímí ániapo jíapsi iaahuaka bít-huay. Mékka ánia see päriapom naa kaatey, júya ániachi. Káu guójöku entok buía guójökum jójjoasuk. <sup>39</sup> Ímëi simetaka, akim ä jájamek jiöbe, juka tüisi bem jíapsáhui. Të Dios éehuäpo katim ä mabetak, juka bem mák báahuaka nok-ri. <sup>40</sup> Bueituk Dios huaka chë türík ito béchibo yáuhuak, kaa bempolaim jába yúmalasi emo jípu iaaka, ál-la ítapote két ámemak náikiahuk.

## 12

### *Jesústate jába bínnake*

<sup>1</sup> Áněli kétchi, ítapo ito chíkola juebénaka Diostat jíapsekame itom bíchame jípureka, juka kaa türík entok béttesi machik itom kom tábetmte tóijnake; entokte yánti éaka tennínake, juka böot tennihuamta ítopat jípureka, <sup>2</sup> Jesústa jába bíchaka. Bueituk Áapo Dios éehuamta yáala, entok yúmalasi ä tahuaríala. Entok Áapo al-leehuamta áapat jípureka, kúrusit jiokot aayuk, tiusi jájana bít-huaka junne. Huanäi én rey bankot kattek Diosta báta bétana.

<sup>3</sup> Bueituk áachem emo temaje, jü Áaporikúu sikamtahui, jáchin jume kaa türík joame ä bėj-reka jáptek, bueitukem jum enchim át éäpo kaa huátti báanake, lótteka. <sup>4</sup> Bueituk emëe katem jee kókkko, juka kaa türík bėj-reka enchim nássuäpo. <sup>5</sup> ¿Jachem ä kóptiasula bėjja, juka kutti nokta? Bueituk enchim üusekam ténasi enchimmeu nooka, ínel jáika:

In üusi, katë kia kaitäpo ä bít báare, juka Señorta kuttílasi enchi majtiayo, éntoke kaa kóm ée báare, kutti nokta emou ä nokayo.

<sup>6</sup> Bueituk jü Señor ä nákéu kuttílasi majtia, entok ä bébeba, juka usiapo ä mabetakáhui.

<sup>7</sup> Emëe juka kutti yore majtiahuamta ára mabetätek, Dios enchim üusekam ténasi enchim bitcha. Bueituk, ¿jábesa jü usiari ä áchay bétana kutti yore majtiahuamta kaa mákhuame? <sup>8</sup> Të emëe kaa kutti majtiahuakatek, katem ára usiaripo náikiahua, bueituk simetakam kutti yore majtiahuamta mámak-hua. <sup>9</sup> Täbuiasi ä bít-huäpo, ímí buíapote

itom áchayim jípurey, kuttílasi itom mamajtíame, entokte am yörey. ¿Jachute kaa chë júne ä jopo yúmala, juka téhuekapo itom áchay nésauro, itom jíapsinakë béchibo? <sup>10</sup> Lútüriapo huámëri kaa jaiki táapo kuttílasim itom mamajtiay, bempörim ä türeï pámani; të ìri simeta itou türinakë béchibo, bueítuk áamak huépülsi itom jíapsi íaaka. <sup>11</sup> Lútüriapo jü kutti yore majtíahuame yorehuá johuay, juka kaa al-leehuamta entok sirokhuamta; të ál-la chúkula yánti lútula éehuamta huéria, huame kuttílasí áma huam sákalame béchibo.

*Jinhua maachi Jü Diosta nok jahui kaa jobahuame*

<sup>12</sup> Huäri béchibo, jume mámam kón huéchilamem tóboktia, entok jume tónom karaktílame. <sup>13</sup> Éntokem ili böom rútuaktia, enchim guókim béchibo, bueítuk jü guók rábiktilame kaa böot yeu huéenake, ál-la türilataka tahuanake.

<sup>14</sup> Yánti éehuamtem jípure, entok huépülsi jíapsihuamta. Júnëlem simemmak kaate, bueítuk íkái kaa jípureme kaibu Diosta bínnake. <sup>15</sup> Tüisem át suuhua, kolopti jábe kaa ä jájamnake, juka Diosta túhua. Diosta nésauro kaa ä yáakä béchibo, ä jíapsipo chibu éehuame át ayu táytinake. Huanäi ìri böota ä páttiria báanake. Íäri béchibo éntok, juebénakam juénakuu emo nasontenake. <sup>16</sup> Kaabe jak enchim násuk annake, jámutta kaa jubeka áamak jíapsaka, ö juka Diosta huétana yörisi machik kaa yöreka, Esáuta ayuka bénasi. Bueítuk huépul puraato buáhuamta béchibo, juka ä késam usiari áttiaria nénkak. <sup>17</sup> Béjem ä júneria, chúkula Diosta túhua mabet péaka, kaa jehuiteriahuak. Huanäi ínëli kaa ä jájamek, juka jíapsi kuaktihuamta, buanaka ä jariaka junne.

<sup>18</sup> Bueítuk katem jü káhuí ára át mámtéhuamtau rúktíla. Íri éntok táijpo bétey, tüisi kaa machika kut huathuattëpo entok buére jekäpo. <sup>19</sup> Huanäi trompeeta jahui jikkaijtuk, entok jahui nokame. Jume ä jikkajakame éntok jiokot jiaahuay, kaa éntok ámeu nok íaaka. <sup>20</sup> Juka nésauro bem jikkajáhuim kara yánti éaka mabetay: “Bueítuk jita animal júyat jálojtekátek tétammy ö kúta buahummeysi mamaasunay.” <sup>21</sup> Buéresi jínhua machiakay jü bit-huame; íäri béchibo jü Moisés ínel jiaahuak: “Guómtilatakane ino yoohua.”

<sup>22</sup> Eme éntokem áu rúktíla, jü káhuí Sióntahui, jü Dios jíapsamta buére jóaráhuí, téhuekapo jóára Jerusaléntahui, entok jume ángelesim juebena míilimta emo jáläekammehui, <sup>23</sup> huame késam usiarim emo náu totoijhuäpo náu animmehui, bem téhuam éntok téhuekapo jiojteri, entok Dios simemmeu jueztahui, entok lútula huépo espírituummehui, jume yúmalasi yáarimmehui, <sup>24</sup> entok Jesústahui, juka bemela nokta náu tütehuakapo násuk huéekamtahui, entok jü ójbo sítiatahui; ìri éntok chë tüisi nooka, jü Abelta ójbo béppa.

<sup>25</sup> Tüisem át suuhua, kaa ä omoute béchibo, juka nokamta. Huámëi júnakoy buíapo bétte nokta ámeu nokhuakamta, katim ä mabetak; karam ä guójaniaka taahuak. Ítápo kétchi, kaa ä mabetakáteko, juka kúti nokta téhueka bétana huémta. <sup>26</sup> Júnakoy huäri nok jahui kétchi buíata áu yoyootuak, të éni nokta chúpa rókaka nok-la, ínel jáika: “Ketunene séjtul huépo, áu ä yoyootuanake, të kaa buíata jíbba, ál-la juka téhuekata kétchi.” <sup>27</sup> Íri nooki, “ketune séjtul huépo huéeme”, ínel jiau báare: jü yáataka ára sékána órehuame mékka órena, bueítuk juka kara sékána

órehuamta áma tahuanaké béchibo. <sup>28</sup> Inélite juka rey nésauta johuäpo kara sékana órehuamta mabet-lataka, atä baysaunake, entokte íkái itom jípuré násuk, ä nésahui joaka Diostate al-leetuanake, ä yörihuäpo suamsi ito nüyeka. <sup>29</sup> Bueituk itom Dios tájji jü jita lülütíame.

## 13

### *Cristota éä páman jíapsihuame*

<sup>1</sup> Emóem nákeka jíba náu aane, náu huérim Bénasi. <sup>2</sup> Katem áabia kópte, jü enchim jóapo jábeta mabet-huäpo, bueituk huate kaa jünéaka bem jóapom ángelesim mabetak.

<sup>3</sup> Jume pereesommehuem huáate, ámemak pereesomtuka Bénasi, entok jume jiokot bit-huame, eme két enchim takaapo ámemak ä innëam ténasi.

<sup>4</sup> Simemmet huéchiapo bíttunake, jü emo jubiahuame; íkái éntokem türi páman jíba ä huéria báare; té kaa emo jubeka entok kaa emo kunaka náu jíapsihuame, Diosta bíchápo yäura bit-huamtam jípunake.

<sup>5</sup> Jum jita jípu péehuäpo katem kaa náksi jita jípu péiya; juka én enchim jípurémakem al-leiya, bueituk Áapo ínel jiaahuak: “Kaibune enchi tö simnake, entokne kaa enchi tóijnake.” <sup>6</sup> Inélite huitti éaka ára ínel jiaahua:

Jü Señor ára nee ania; kaibune máujnake, juka yoremta jita inou yáanakey junne.

<sup>7</sup> Enchim pajtorimmehuem huáate, juka Diosta noki enchimneu nokakammehui. Ámechem suuhua, jáchin bem tahuanakëhui, jum naa kújakteka jáchin bem jíápsäpo. Huanärem jum bem Dios éä páman jíápsa.

<sup>8</sup> Jesucristo jíba ájaria, tuuka, éni, entok jíbapo béchibo. <sup>9</sup> Katem tábuiasi jájaana emo majtiahuäu bíchaa emo huériutebo báare, kaita huitti täyahuä pámani. Bueituk türi, juka jíapsita Diosta tühuapo kutti yéchuahuäpo, té kaa juka buáhuamta bétana yore majtiahuäpo; bueituk ímíri kaabetau tüisi síika, jume íkái yáakammehui.

<sup>10</sup> Huépul altartate jípure; ímíri karam itomak ára áma jíbuä, jume tabernáculopo oficio tékilta joame. <sup>11</sup> Bueituk jü sumo sacerdote ani-maalim ójbo huériaka jume Dios bejrim yáarim béchibo, áman kikkíbake jum símek béppa santosi täyahuähui. Huanäi ímëi animaalim takaahuam, pákunim yeu tóijhuaka táttaahua. <sup>12</sup> Ínëli kétchi Jesús, ä ójboy juka pueblota santosi tahuaria báreka, puertapo pákun kókosi jiokot ansuk. <sup>13</sup> Campamentopote pákun áu yeu kannake, jiokot ä bit-huäu huériaka. <sup>14</sup> Bueituk ímíte yü tutti buére jóarata kaa jípure; ál-late huaka chúkula boobit-huamta jaria. <sup>15</sup> Inélite Diosta béchibo jíba ä jo báanake, Áapörik huämi. Áa béchibo náikiatate buiknake, itom tempo yeu huémta, entokte ä téhuam huatem jüneriatuanake. <sup>16</sup> Tühua johuame entok jü kaa chúkteka emo aniahuame, katem ä kóptia; bueituk juka kaa emo ámpoleka jíapsihuamta, Dios ä türe.

<sup>17</sup> Jume enchim pajtorim nésauritem johua, éntokem áme bétuk emo nüye; bueituk bempom jáchin enchim jíapsäu suaya, éntokim Diosta bíchápo yeu jábuana, enchim béchibo. Inëlim al-leaka ä jonake, kaitat jáchin éaka. Bueituk kaa ä inëlituk éntok, enchim béchibo júne kaa türínake.



<sup>18</sup> Ito bechibem Diostau nooka; bueitukte huitti éiya, Diosta bíchäpo tüisi ito jiapsähui. Itom naa kújaktëpote simeta tüisi jo báare. <sup>19</sup> Entokne júchi enchimmeu ä aahua, ínëli enchim ä yáa sáhueka, bueituk juka enchimmeu ín nóttinakeu läuti ä yáatunakë béchibo.

*Ä chúpëpo Diosta tühua, entok teboterim*

<sup>20</sup> Jü yanti éehuäpo Dios kókkolam násuk ä jiabitetuak, juka itom Señor Jesucristota. İri jü kabarammeu buére pastor; entok ä ójboyi jü noki náu tütehuak, jíbapo béchibo. <sup>21</sup> Ēn éntok Dios áma enchim yúmatuanake, sime tühuata entok ä nésahui johuäpo. Jesucristota nésahuekäpáman türihuamta enchimmet yáanake. Jü símek béppa ujyori éntok áa béchibotunake, sime huasu-huasuktiriammechi. Júnentunake.

<sup>22</sup> Enchimmeune ujbuanna, ín hermaanom, juka kutti nokta kaa enchim kom éetuanakë béchibo; bueituk íkäine kaa jaikik enchimmeu jiojte. <sup>23</sup> Enchimne júnee íaa, jü itom hermaano Timoteo béja kaa cárcelpo káttek. Áapörik läuti yepsak, áamakne áman enchim bínnake.

<sup>24</sup> Jume enchim pajtorimem símem tebotua, entok símem jume santosi jiápsame. Jume Italiapo joome enchim tebotua.

<sup>25</sup> Jü Diosta tü eäu enchim béchibotunake. Júnentunake.

## Jü Santiagota Carta Jume Dóoce Tribum Sime Ániat Chibejtilammehui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Inapo Santiago, Diosta nésauta joriame éntok itom Señor Jesucristota, huame dooce tribum Israelitam ániat chibejtilammeune tebote.

### *Huä jita täyahuame Diosta bétana huéeme*

<sup>2</sup> In hermaanom, tüisem emo al-leetua jita obiachisi jikot máchiraata enchimmeu hué násuk junne. <sup>3</sup> Béjem jüneiya: Eme Diosta súalétek obiachisi huémta násuk jünem yánti jíapsinake. <sup>4</sup> Júnëlem yánti jíapsinake, enchim tü jíapsi yúmalatunaké béchïbo, kaita éntok jita enchimmeu bïnaké béchïbo.

<sup>5</sup> Senuk enchim násuk jita jüneehuaamta áu bëyey, Diostau ä áunake. Huanäi Áapo Dios ä miknake. Bueituk Áapo yún yore ä miika; kaa ä ámpoleka itom ä mákka, kabeta yeu puaka. <sup>6</sup> Të Diostat eaka ä áunake. Katë täbuiasi éenake, ínel jíaka: “Jamak kaita nee miknake.” Bueituk hua kaita súaleme jume bahue máarem jekata naasam huiké bënasi maachi. <sup>7</sup> Júnëli hua kaita súaleme kaibu jita mabetnake, Señorta bétana. <sup>8</sup> Huä yoreme guoyik éame kaa áma bíbinhuatu, jum jita ä joäpo.

<sup>9</sup> Huä hermaano kaa béttek jíápsekame áu al-leetuanake, Diosta ä tóboktiakä béchïbo. <sup>10</sup> Të hua rikoapo jíápsame áu al-leetuanake kaita áu bėj-riakähui; bueituk huári jü ili júya sehua ténasi huakiataka tahuanake. <sup>11</sup> Bueituk juka täata kaa huéeläpo táttasi yeu ä yejtek, hua ili júya huaknake; sehua éntok huénnake. Huanäi hua ä musäla machiakäu luutinake. Júnëli két tahuanake, jü riiko sime ä tékilim.

### *Jita béttesi yoreu huéeme kaachïn ériahuame*

<sup>12</sup> Tüisi al-leaka tahuanake, hua yoreme juénakuú bíchaa yühuaka kutti huéeka tahuakame; bueituk ínëli kutti huéeka tahuakatek, juka jíapsi coroonata mabetnake. Íkai Dios jume ä nákemmeu am mik rókaka nok-la. <sup>13</sup> Senu juénakuú bíchaa yühuakatek kaa ínel jiaunake: “Dios nee juénakun yúak”; bueituk Dios kara juénakuú bíchaa yütu, éntok Áapo kaabeta juénakuú bíchaa yuyüa. <sup>14</sup> Ál-la senu ára jioptuatu, juka juëna éerita at ayukä béchïbo. Íri juëna éeri éntok ä huíike, ä náyote báreka. <sup>15</sup> Íkai juëna éerita ayukäpo yeu tomtomte, jü Dios bejri. Íri Dios bejri yahuakatek éntok, áu náu tójaka bürsi áu yáako, huanäi áma yeu tomtinake, jü kókkohuame.

<sup>16</sup> In hermaanom ín nákehui, katem jiöbe. <sup>17</sup> Sime hua tühua mikpo huéeme éntok yúmalasi mikpo huéeme jikat bétana huéiye, hua itom Áchay machiriata átteakamta bétana. Áapörikut kaita täbuiasi anhuame ayka, kía ilikkisi junne. <sup>18</sup> Áapo ä éäpo itom bemelasi yáhuak, ä noki lütüriayi, simem béppa bát itom yoremunaké béchïbo.

### *Nokta hué páman ä joame*

<sup>19</sup> Íari béchïbo, hermaanom ín nákehui, sime yoremem tüisi jíkkaj báreka éenake, kaa láuti nok yómmia báreka éenake, éntok kaa láutipó

oomtinake. <sup>20</sup> Bueituk hua yoremta ómtira kaa Diosta lútüria johua. <sup>21</sup> Huári béchibo, juka jaiti máchiraatem omoutenake, éntok huaka kaa huéeläpo juénaraata kétchi. Huaka nokta enchimmet ethuakamta, yánti jíapsekem ä mabetnake. Iri ára jíapsita enchim jinëuria.

<sup>22</sup> Të huaka nokta hué pámanem ä jonake. Katem kía ä jikkajj-leromtu báanake, emesu emo bäitattähuaka. <sup>23</sup> Bueituk senu juka nokta kía ä jijikkajätec, të kaa huam nokta hué páman huétek, iri jü yoreme espeejopo ä pújba bíchamta Bénasi maachi. <sup>24</sup> Bueituk áapo áma áu bíchaka sikátek, läuti áa bea kóptinake áu jáchínakähui. <sup>25</sup> Të hua tua leyit suaka ä bíchame, huam súmataka itom búttiahuakapo, éntok jíba áma aneme, kaa kía ä kóptia báreka ä jijikkajame, ál-la ä jo sáyhuáú joame, iri juebena tühuata bínnake, nokta hué páman ä hué béchibo.

<sup>26</sup> Kía jábe júne enchim násuk áu Dios huáatë tíame, të kaa áu nín yüeme, kía áu bäitattähua, éntok hua ä Dios huáatëu kía kaita béj-re. <sup>27</sup> Huá tua kálakosi Dios huáateme, Dios Áchayta bíchäpo, iri ájaria: usi lepem anianake, éntok jámut jókoptulam bem jìokot éäpo anianake, éntok ím ániapo juénaraa ayukamta bétana áu suayanake.

## 2

### *Katë enchi ára anianakemtat jíba pupujte*

<sup>1</sup> In hermaanom, hua itom Señor Jesucristo lóoriata átteakamta enchim súalë béchibo, katem nat béppa chë emo éria. <sup>2</sup> Bueituk senu yoremta oro aniokamta éntok béj-rek sánkokamta enchim násuk kibakec, senu éntok póobetaka kaa türik sánkokamta kétchi, <sup>3</sup> huanärem huaka béj-remta sánkokamta al-leaka bichátek éntok ínel áu jákátek: “Émpë ímí tüliku yeesa”; hua póobetau éntok: “Empo éntok jümü kékka”, ö “Ímire ín guókpo yeesa”; <sup>4</sup> ¿Jachem kaa emo nat béppa éria, íneli aneka, éntokem juéna éehuamta emo jípurë bétana emo yeu buísse?

<sup>5</sup> In hermaanom ín nákëhui, akem ä jikkaja: ¿Jachu Dios kaa huame poloobem ímí ániapo aneme yeu púala, bem rikomtunakë béchibo Diosta súalhuäpo?, éntok, ¿téhuekapo Diosta reyta nésahueu ä nákeme am mák rókaka herenciapo bem mabetnakë béchibo? <sup>6</sup> Të eme huaka póobeta kaitäpo bitcha. ¿Jachu kaa jume rikom juka tékilta kaa yúmalasi enchim béjtuame? ¿Jachu kaa bempo ámería huame yáurau enchim yeu totojame? <sup>7</sup> ¿Jachu kaa bempo am junneria béj-reka nooka, jume tü téhuam Diosta enchimmet yuktiarim?

<sup>8</sup> Eme lütüriapo huaka tua leyta hué páman anëtek, huaka Diosta jáá Bénasi: “Emobeu jëla anemtë em emo ériä Bénasi ä náknake”; huanärem tüüsi ä johua. <sup>9</sup> Të eme kaa nánancha emo ériátek, katem tühuata johua, bueituk jü ley enchim nätua kaa tühuata enchim joä bétana. <sup>10</sup> Bueituk jábe júne síme leyta yáakátek, të jáksu huëpo ilikkít júne jíobekátek, síme leyit jiob-la. <sup>11</sup> Bueituk Dios ínel jiaahua: “Jubekátekë kara tábuik juube.” Éntok két ínel jiaahua: “Katë jábeta mënake.” Éläposë em jubi pátaku kaa tábuik juube, tërë jábeta mëako, síme leyta béppë simla. <sup>12</sup> Inëlem nooka, éntok inëlem aane, íkái júneriaka: hua ley itom búttiakamta jiäpo ámani itot chúpanake. <sup>13</sup> Bueituk jume kaabeta nakjiokolekame ánëli két ámeu huéenake, kaabeta bem nakjiokolekä

béchiŋbo; tē hua yore nakjiokolihuame jība yōlataka huéenake, hua noki béttesi yóret chúpahuamta béppa.

### *Diostat ehuame entok jü tékkil*

<sup>14</sup> In hermaanom, çjita béchiŋbosu türi, jü Dios ehuame éntok kaa ä joáteko? ÇJachu hua Dios ehuame ä jípüreü ä jínéunake jáni? <sup>15</sup> Maasen senu hermaanota o hermaanata kaa sánkok, éntok hua chíkti táapo bem buáyeu ámeu bëyeyo, <sup>16</sup> enchim násuk senu ínel ámeu jíátek: “Katem jáchin éaka kaate, emo em súkkaria, éntokem jibuaka jóboa”, tē kaa huaka takaahuapo ámeu bëyemta am mikátek, çjita béchiŋbosu türi? <sup>17</sup> Júnëli kétéchi, jü Dios ehuame kaa ä joátek, jü ä Dios ehuame kaita béj-reka mukilata Bénasi tatahua.

<sup>18</sup> Tē senu jamak ínel jiaunake: “Empo Dios eehuamta jipure, ínapo éntok tékilta johua.” Nechē ä bíttua, juka em Dios eehuamta kaita tékilta yáalataka; ínapo éntok enchi ä bittuanake juka ín Dios eehuamta ín tékiliy. <sup>19</sup> Empo ínel ä súale: Dios huépülai jībba. Türi junëli; két jume lemoonio ä súale, éntokim máuj-rimmea emo yoyoa. <sup>20</sup> ÇJachē ä jüneria báare, empo yoreme kaa suakame, juka Dios ehuamta kaa tékilmak huémta kaita béj-rēhui, éntok ä mukilatukāhui? <sup>21</sup> ÇJachu kaa jü tékiliy tüisi taahuak, itom áchay Abraham, júnak huaka ä úusi Isaac Diosta mámpo ä tójaka, kabaram súsuahuaí Bénasi ä mëbáreka? <sup>22</sup> ÇJachē kaa jüneiya? Jü Dios eehuame tékilmak náu huéiye, entok hua Dios eehuame tékilmak yúmalasi chúppe. <sup>23</sup> Éntok ímí chúppuk, jü jíofteri ínel jíame: “Jü Abraham Dios ehuamta jipurek, éntok ä Dios ehuamta béchiŋbo túhuapo náikiahua”, éntok Diosta amigo ti téhuaahuak.

<sup>24</sup> Béjem jüneiya, juka yoremta jü tékiliy Diosta tü yórempo ä náikiāhui, kaa hua Diosta súalhuamtay jībba. <sup>25</sup> Júnëli kétéchi, huámechi taahuarimechi jü jámut Rahab búru yorememmak boböyēihui, çjachu kaa hua ä tékiliy túhuata jájamek? Bueítuk huame sáyhuakame mabetaka, chē türi böota am nütuak. <sup>26</sup> Jáchin hua takaahua kaa espíritua jípureka mukilatunake, ánëli két hua Dios eehuame kaa tékilmak náu huétek, ket mukila.

## 3

### *Jü nínni*

<sup>1</sup> In hermaanom, katem enchim násuk katim juebénaka yore majtia tiaka annake, jünéaka íkái tékiakátek chē bétte nokta itot chúpnakehui. <sup>2</sup> Bueítukte sime juebénasi jábem jíápsipo kókosi jojua. Senu ä nokiy kaabeta omtituaitek, íri tua jü tü yórem chúpila, éntok ä takaahua ä yüinakē béchiŋbo áma yuuma. <sup>3</sup> Ítapo jume kabáim pepereenatua itom eá páman am kannakē béchiŋbo. Júnëlite sime bem takaahua ára naa kuáktia. <sup>4</sup> Ámechem suuhua kétéchi, jume barcommechi: jáchin bueereka júne éntok jeka útteakamta am huériay junne, senu ili rueerata tímón téamtay aram kuáktiati, ä sáhuemta ä hué ía páman ä huéenakē béchiŋbo. <sup>5</sup> Júnëli kétéchi jü nínni ilitchika junne, tē buériata johua. Jü tájji ilitchika junne, jíáchin machisi juka júya ániata tátta! <sup>6</sup> Jü nínni éntok hua tájta Bénasi maachi, juénaray ím ániapo ayukamtay tápuni. Huá nínni itom takaahuapo júnakteri, éntok sime itom takaahua chīcha machisi tahuariala. Áapo huaka ániat nate chíkola juéna éerita tóbotoboktia,

éntok áapo júne infernoy béetiari. <sup>7</sup> Bueituk síme animal ím buíapo joome, huikichim, bakochim, éntok bahuépo joome junne, aram yekatu, éntok jú yoreme ä útteara bétuk am jípure; <sup>8</sup> të kía jábe yoreme junne ä nínni kaa yüe; íkái juénaraata senu kara ä kétcha; hua jóuguo áy kókókkó huamtay tápuni. <sup>9</sup> Jú níniyte Dios Áchayta bétana tühuata nooka, éntokte áy juénak nooka, huame yoremem batte Diosta bénasi yáarimmechi. <sup>10</sup> Huépul tempo yeu sisime jú tü nooki, éntok hua juéna nooki. In hermaanom, íri kaa ínëli huéépo yúmala. <sup>11</sup> ¿Jachu huépü báam yeu pótäpo huame báa chökom éntok báa kákkam áma yeu huéenake jáni? <sup>12</sup> In hermaanom, ¿jachu hua chuna óguo két jume oliivo takam jípunake jáni? O, ¿jume páras óguom chuna takam jípunake? ¡Èe; kaibu! Júnëli kétchi, baubáa chökom yeu huépo báa kákkam kaa áma yeu huéenake.

### *Huä tua jita täyahuame jikat bétana huéiye*

<sup>13</sup> ¿Jábesu enchim násuk tüisi jita ára áu joale, éntok jita áu täya tíiya? Yeu ä buijnake, tüisi áu nüyeka kaa buéresi áu ériaka. <sup>14</sup> Të eme emo chibureka kaa emo bíbit péátek, éntok emo ée bėj-rihuamta enchim jíapsipo ayuak, katem jita emo täyale, bueitukem lütüriata bėj-reka nooka. <sup>15</sup> Bueituk íri ílë bénaaka täyahuame kaa jikat bétana huéiye; ál-la ím buíapo joome; yoremta kóba súahuäpo yeu simlataka, diablo ä áttiak. <sup>16</sup> Bueituk kaa emo bíbit péehuäpo náu omtihuäpo, éntok emo ée bėj-huäpo, huämi ayka jú naa múksi huéeme éntok síme hua kaa tühua. <sup>17</sup> Të hua tüisi jita ára joame jikat bétana huéeme bát huépo tühua áusüli; chúkula yánti jíapsihuamta huéria; náksi maachi; türi; yore jiokolihuumtay tápuni; éntok tü anhuamta chüppa. Tua lütüriata itom téjhua, éntok kaa yore báitattähua. <sup>18</sup> Jume yánti jíapsita jariame yánti jíapsitam eecha, juka lütüriata jíchupaa béchibo.

## 4

### *Ímí ániapo ayukamta türihuame*

<sup>1</sup> ¿Jáksu yeu huéiye hua náu nássuahuame éntok náu nok nássuahuame enchim násuk ayukame? ¿Jachu kaa huame juéna éerim enchim jíapsipo ayukamta bétana huéiye, hua enchim jíapsi náyoteme? <sup>2</sup> Jítem jípu péiya, të kaitëm jípure; yorem súuhua, éntokem kaa huéeläpo jábetat jita innëa, éntokem kara ä yuuma. Nássuäem éntokem át tekipanua, tem kaa ä jípure jita enchim áttea péähui, bueitukem kaa Diostau ä aahua. <sup>3</sup> Jítem aahua, tem kaa ä mabeta, bueituk kaa tühuata béchibem ä aahua, enchim áy emo al-leetuahuäpo ä kima báreka. <sup>4</sup> ¡Eme Diostamak kaa lütula jíapsame, yoremem kaa huépülak jíba jubekame! ¿Jachem kaa júneiye, juka kaa tü éerita ím ániapo ayukamta guoaaahuame Diosta bėj-reka kathuähui? Kíaliku jábe junne huaka kaa tü éerita ím ániapo ayukamta huéé báareme, Diosta bėj-reka tatahua. <sup>5</sup> Eme jamak juka jójteta kía ínel ä jáá bénasi éiya: “Jü Espiritu, Diosta itot órekähui; íri éntok jíba itom áttea péiya.” <sup>6</sup> Të Áapo chë yún tühuata yore miika. Íari béchibo ínel jiaahua: “Dios huame emo buere ériame bėj-reka huéiye, éntok huame kaa emo buere ériammeu tühuata johua.” <sup>7</sup> Diosta éä pámanem ä mámpo emo tójaka, diablota bėj-reka óusi jápte;

huanäi enchim tö búitínake. <sup>8</sup> Diostahuem rúkte; Áapo éntok enchimneu rúktínake. Emëe juëna yóremem emoem mám báksia; eme éntok guoyik éame, enchim jíapsipem huépülsi jíba emo jípure. <sup>9</sup> Sirokäem; katem emo al-leetua; buanáem. Enchim achimem buanimpo kúaktia, éntok enchim al-leäu sirokuhuäpo kétchi. <sup>10</sup> Señorta bétukem emo jípure; Áapo éntok enchim tóboktíanake, túhuata enchimneu yáaka.

### *Hermaanotat nokhuame*

<sup>11</sup> Hermaanom, katem jájana nat nooka. Huä hermanotat jájana nokame entok ä hermaano nánātuame, leyta bėj-reka nooka, entok leyta nánätua. Të empo leyta nánātuátek, katë leyta huë páman huéiye, ál-lë yäurapo emo yéyecha. <sup>12</sup> Huépülay jíba hua leyta yore mákame, ára yore jínëume, entok ára yore tärutuame. Të, ¿empo? ¿Jábesäe, tábuik em nātuanakë béchibo?

### *Katem yoko taahuarit emo jíapsi máchile*

<sup>13</sup> Nechem jikkaja, eme huame ínel jáame: “Èni entok yokote áman pueblou kannake; huanäite huásuktiapo áman aneka jita nénkinake entok jita kobanake”, <sup>14</sup> kaa jünéaka yokoriapo jita bénak ayunakëhui. Bueituk, ¿jítasä hua itom jíapsähui? Lütüriapo kía báij huéchiriata bënna, jáchin huäri chúbala jíba yeu mamachia. Huanäi läutiposua kaitatunake. <sup>15</sup> Júnëlem jíátek chë türi: “Juka Señorta ínel éay, jíapsinakete, éntokte ikäi yáanake, o jita tábuik junne.” <sup>16</sup> Të èni emoem úttile, emo buere ériaka. Sime hua ílë bénaka emo úttilhuame kaa türi. <sup>17</sup> Huä túhuata täyaka, entok kaa ä joame, kaa túhuapo aane.

## 5

### *Jume riikom yore jikot joame bėj-rihuame*

<sup>1</sup> ¡Nechem jikkaja, eme riikom! Buanäem, éntokem buan chaaye, jü jikot éehuame enchimneu yúmanekemta béchibo. <sup>2</sup> Huä enchim rikoa moyira, entok hua enchim sánko buiichia téepärim ä buála. <sup>3</sup> Huä enchim ooro entok enchim tómi tósali poposihuila; hua ä poposúraa éntok enchim yeu buísse. Ínëli huaka simeta enchim jípurëu táijpo béeteka enchim tejalnake. Juebena tómitem náu tóij-la; huame taahuarim éntok béja yúmase. <sup>4</sup> Èn éntok chaaye, hua tékil béjhua, huame tekípanualeerom enchim buíampo chúpukamta tóboktiakame kobari, am bätattähuaeka kaa enchim am béjtuakähui; éntok hua jikot ujbuahuame etta tóboktiakame bétana huéeme hua Señor chë simem béppa nésahuemta nákapo huéchila. <sup>5</sup> Kíalem jájana jíapsaka, emo al-leetua ímí buíapo, entok enchim éä páman jíapsak. Jíapsipem emo áhuhiriak, huakasim áhuhiriahuä bénasi. Èn éntok béja yuuma, huakasim súanähui. <sup>6</sup> Huä tü yóremtachem nokta béttesi chúppak, éntokem ä mëak; áapo éntok kaa áu nok-riak.

### *Yántem jíapsa, Diostau oraciompo nokaka*

<sup>7</sup> Huäri béchibo, hermaanom, yántem jíapsa, Señorta yepsäu tájti. Áachem suuhua, jáchin hua et-leero huaka buíapo chúpemta boobinnake, boobíchaka yánti jíapseka huaka yúkuta bathuemta éntok chúkula huéchëu tájti. <sup>8</sup> Enchimmet két ayunake, hua yánti jíapsihuame, éntokem huaka enchim jíapsi chë tutti yétcha; bueituk hua Señorta

yebijnakeu kaita nápat bëye. <sup>9</sup> Hermaanom, katem nat nooka, kaa béttesi nokta enchimmet chúpatunakë béchïbo; ínëli jü Juez puertapo huéiyek.

<sup>10</sup> In hermaanom, profetatammechem suuhua, bueitukim jìokot éehuamta éntok yánti jíapsihuamta jípurey, huame Señorta téhuampo nokakame.

<sup>11</sup> Én éntok, të am úttile, tühuata am mabetak tíaka, huame óusi éaka jìokot máchiraata bíchakame. Béjem ä jikkajj-la, jáchin juka Jobta yánti jíapsekähui, éntok jáchin juka Señorta äa bétana éähui; bueituk Aapo tüisi yore jìokolë, éntok yore beu jita innëa.

<sup>12</sup> Të simeta béppa, ín hermaanom, katem téhuekata téhuampo nooka, o buíata téhuampo, o jita täbuik téhuampo junne. Ál-la huépulsem lütüriata nooka: jü em “jehuiteria”, jehuituake; jü em “ëe”, éetunake, kaa béttesi nokta enchimmet chúpatunakë béchïbo.

<sup>13</sup> Senu enchim násuk jìokot éätek, Diostau oraciompo noknake. Senu al-leätek, buiknake, Diosta úttileka. <sup>14</sup> Senu enchim násuk kökorëtek, jume igleesiapo yoiyöturim náu núnunake; éntokim Diostau ä buanianake, aceiteta át tekaka, Señorta téhuampo. <sup>15</sup> Huä huitti Diostat éehuaka emo buaniahuame ä jínëunake, huaka kökoremta. Jü Señor éntok ä yéchanake, éntok huaka juënaraata ä yáalatuk júne át jìokoritunake. <sup>16</sup> Huame kaa tühuam enchim yáarim, náhuem yeu am buijnake, éntokem Diostau emo buanianake, enchim türinakë béchïbo. Huä tü yöreme tü jíapsekame Diostau buanátek, ìri Diostau buanhuame útteata jípure. <sup>17</sup> Jü profeta Elías ito bénasi yöremtaka, éeripo ito bénaakay. Të Diostau buaanak, chíkti ä jíapsimaki, kaa yúknakë béchïbo. Huanäi ím buíapo kaa yúkkuk, báij huásuktia áma búsan metpo. <sup>18</sup> Júchi éntok Diostau buaanak; huanäi téhueka yúkuta äbo kóm bíttuak. Huanäi buíapo jita chúppuk.

<sup>19</sup> Hermaanom, senu enchim násuk huaka lütüriata öbialataka huëtek, senu éntok ä kúaktiakätek, <sup>20</sup> jüneenake: hua kaa tüisi huémta kúaktiaka böo türìkun yeu ä tójame, huépul jíapsita kókkohuamta bétana jínëunake, éntok juebena kaa tühua yáarimmet jìokorituna.

## Jü Carta San Perota Bat Huëpo Jiojtekähui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Inapo jü Peero Jesucristota apóstol huame bem buiärapo bittuarim-meune tebote, jume Pontopo, Galaciapo, Capadociapo, Ásiapo, éntok Bitiniapo chíbejtílammehui. <sup>2</sup> Eme jume bannaataka Dios Áchayta täyäu yeu púari, Espíritu Santoy tü tátabri, juka Dios nésauta enchim yáanakë béchïbo, alë bénasi Jesucristota ojboy enchim jíapsi tütetunakë béchïbo. Tühua éntok yánti jíapsihuame buéresi enchimmeu ayunake.

### *Tua lútüría boobit-huame*

<sup>3</sup> Tua yörisi maachi itom Señor Jesucristota Dios Átchay, áapo itom bemela yoremsi yáuhuak, buéresi itom ä jiolekë béchïbo, yü jíapsihuamta tua itom boobitnakë béchïbo, Jesucristota kókkolam násuk jíabitekä béchïbo, <sup>4</sup> átteata itom mabetnakë béchïbo, kaa momoyemta, kaa nanasantemta, éntok kaa mumukemta áman téhuekapo ériata enchim béchïbo, <sup>5</sup> Diostat enchim át eä béchïbo, Áapo ä úttiäray enchim suaya, enchim ä jájammakë béchïbo juka yore jinëuhumta hua taahuari äbo huémtat yeu machinakemta.

<sup>6</sup> Íari béchïbo eme al-leiya, éläposu én kaa jaiki táapo Diosta ínel éai kaa al-leehuumtem jípunake, enchim at eäu jüneria béchïbo, <sup>7</sup> hua orota béppa chë béj-reme. Jáchin huäri ooro luuluuteka júne tájiai jüneriatunake, alë bénasi jü enchim ä súalëu jüneriasuka tua úttílina, ujyóriata jípunake éntok yörina hua taahuari Jesucristota yeu machiayo.

<sup>8</sup> Huä enchim nákëhui kaa ä bil-lataka junne; hua enchim ä súaleka kía én kaa ä bíchaka junne, enchim át al-lee kókköhui, <sup>9</sup> juka enchim at eä béchïbo enchim jípunakëu mabet-lataka, juka jíapsita enchim jínëuriahumta.

<sup>10</sup> Jume profetam hua Diosta tü eäu enchim bétana näikiarita bétana nokakame, ä jüneriaka tüisim át suaka nátëmajek i yore jinëuhumta bétana, <sup>11</sup> tüisi át nátëmajeka jábeta bétana ä nokähui, éntok jita táaposu Cristota Espíritu ámet aneme ä ayunake tíya, hua kaita jee hueisu huaka Cristota jiokot yáaná bétana nokakame, éntok chúkula huäri sáu juka ujyóriata yebijnake tíame. <sup>12</sup> Ímëhui yeu machiak kaa bempörim béchïbo, ál-la ito béchïbom íkai bem nokakähui én enchimmeu nokhuame huame Espíritu Santota téhueka bétana jípureme bétana; juka Diosta ángelesim bíf péähui.

### *Tülisi itom ito núnake bétana nokhuame*

<sup>13</sup> Kíalíkem huéchiapo emo nüye, kaa búruk éaka suamsi eaka, éntokem át boobícháihui hua Diosta tü eäu enchimmeu nüpanakemta Jesucristota yeu machianakeyo. <sup>14</sup> Jume usiari ára sáyhuame bénasi katem huaka juénaraata bannaataka kaita täyaka enchim jo péau jo báare, <sup>15</sup> ál-la jáchin hua enchim núnukame santosi áu nüye, eme két alë bénasi símepo santosi emo núnake; <sup>16</sup> bueítuk ínel jiojteri: “Katem chichä machisi jíapsa, bueítuk ínapo Santo.”



<sup>17</sup> Bueituk Áchaypo eme ä jípurëteko, huaka kaabeta yeu púaka nokta ámet chúpamta hueepulammet bem yári béchibo, jíbem Diosta májhue ä yöreka emo boojoria síme jume taahuarim ím ániat enchim anëpo tájti. <sup>18</sup> Júnëaka huam kaitapo kía jájana enchim jíápsakäpo enchim jínëutukähui, juka enchim áchayim bétana enchim mabetakähui, kaa hua jita momoyemtayi, ooro, ö tómi tósali, <sup>19</sup> ál-la Cristota ójbo müsäla machikuyi, hua ili kabarata yúmalataka éntok kaita jita kaa türík jípuremta ójbo bënakuyi, <sup>20</sup> béja yeu púataka kee jee ániata jünaktehuay naateka, të ímëi taahuari chúkula huéemmet yeu machiak enchim nákuhä béchibo; <sup>21</sup> éntok áapörík huämëm Diosta súale, huaka kókkolam násuk ä jíabitetuakamta éntok uyjóriata ä mik-lata, Diosta enchim súalnakë béchibo éntok áapörík bétana jita enchim hoobinnakë béchibo.

<sup>22</sup> Jukem Diosta lútüría joaka enchim jíápsi tü tátab-la, jü Espiritu Santota éäpo kaa kía bálit enchim emo náknakë béchibo, jünentukem emo nákke chíkti enchim jíápsimaki, enchim jíápsi tútti yécharika. <sup>23</sup> Eme júchi bemelasi yeu tómtíla, kaa huame áchayriam kókkokkame éäpo, ál-la hua kaa nanasantumta éäpo, jü Diosta noki jíápsamtayi, jü jíba béchibo ayunakeme. <sup>24</sup> Bueituk:

Síme huaakas kía júya síarita bënasi maachi, éntok síme hua yoremta uyjória júya sehua ténasi maachi.

Huä júya huahuake, jü sehua éntok huehueche,

<sup>25</sup> të hua Señorta nooki jíba béchibo ayunake.

Íri éntok ájária, jü nooki evangeliopo huam enchimmeu nokhuakame.

## 2

<sup>1</sup> Júnentukem síme juëna éerita tójaka, éntok yore bäitattäihuamta, ára nókichiata, jábetat jita innëhuamta, éntok jájana jáihuamta, <sup>2</sup> ili usita júbua tómtíllata chípeä bënasi eme két huame kauhua espiritualim kaa tábui jítamak kuutilam huáatianake, íri jü Diosta noki, ámei enchim yótunakë béchibo Diosta súalhuäpo jínëuhuamta tua enchim jájamnakë béchibo; <sup>3</sup> të béja eme juka Señorta tühabet jünëelatuko.

### *Jü tétta jíápsame*

<sup>4</sup> Señor Jesucristotahuem rúkte, jü tétta jíápsamtahui, hua lútula huëpo huame yoremem omoutekähui, të Diosta yeu púari éntok áapörík béchibo béj-reme. <sup>5</sup> Eme két jume tétta jíápsame bënasi emo ériaka emo réutebonake, enchimmea huaka ä kárihua ä yáanakë béchibo, bueitukem Diosta tékil boojoria béchibo náikiari, juka jíápsita bétana huémta áapörík Diosta türëu áu enchim huérianakë béchibo Jesucristota huämi. <sup>6</sup> Bueituk júnen két jíofteri:

Juyú, buere joära Sión,

juka tétata tua nésahuemta ejkinampo huémta yétcha,

huaka yeu púata éntok chë müsäla machik,

éntok hua ä súaleme kaa tiusi tahuarianake.

<sup>7</sup> Enchim béchibo, eme ä súaleme, áapo müsäla maachi, të huame kaa ä súaleme béchibo éntok:

Huä tétta jume káarim joame kaa huáatiakäu,

íri tua jü tétta nésahueme ejkinapo tahuakame.

<sup>8</sup> Éntok:

Huä tétta át tëtítitihuame,

éntok hua tétta yore tábeme.

Bueitukim át tēitēite jü nokichi, bem kaa áma huam jíapsi bárē béchībo; huári béchībom két yeu púahuak.

### *Jü Diosta yorembra*

<sup>9</sup> Tē eme tua hua génte yeu púari, Diosta yáura tékkil boojoriamē, nación tūhuata joame, tua lütüriapo Diosta yorembra, huaka kaa machiku enchim aney huam machiria át guómtisi machikun bíchaa enchim núnukamta tūhua bétana enchim noknakē béchībo. <sup>10</sup> Eme huame bannaataka kaa pueblotukaihuim, tē ěnem Diosta yorembra; bannaataka kaa yore nak jiokolihuamta jájamlatukaihui, tē ěn ál-lem ä jájamla, juka yore nak jiokolihuamta.

### *Diosta nésauta joame bénasem emo nüye*

<sup>11</sup> Eme nákhuame, enchimmeune nooka sékána enchim jomemtukä bénasi, éntok enchim boojoä bénasi, huaka juéna éerita enchim tóijnakē béchībo, huaka tü jíapsita bėj-reka huémta, <sup>12</sup> jíba bénasi túlisi emo nüyeka jume kaa Jesucristota súaleme násuku; huam enchim bétana nokhuäpo enchim juéna yórememtukä bénasi Diosta am úttílnakē béchībo hua Diosta am jikorē taahuarichi, hua tūhua enchim yáaribet suaka.

<sup>13</sup> Señorta béchībo hua jábe nésahuemta bétukem emo jípure, ä reytuk junne, chē ä nésahuē béchībo, <sup>14</sup> kía ä gobernadortuk junne, áapo äbo am bíttuala, yorememet nokta am chúpanakē béchībo, éntok huame tü yóremem bétana tūhuata am noknakē béchībo. <sup>15</sup> Bueituk ĩri jü Diosta huáatiähui: juka tūhuata joaka jume yoremem kaa susuakame enchim bétana jájana jíame enchim nok páttianakēhui.

<sup>16</sup> Kaabeta mámpo emo jípuremta bénasem emo nüye, tē kaa huame íat jáhuiteka juka juénaraata joame bénasi, ál-la huame Diosta nésahui joame bénasi. <sup>17</sup> Símemem yöre. Hermanomem nákke. Diojtem májhue. Reytēm yöre.

### *Jü Cristota ejemplo ä jìokot aneepo*

<sup>18</sup> Eme jóapo sáyhuae, enchim tekem bétukem emo jípure, tua am yöreka; kaa huame tü yorememmeu jíbba, ál-la két huame béttek jíápsekammeu junne. <sup>19</sup> Bueituk ínēli anhuame túri Diosta bíchäpo senu ěn Diosta ä yöre béchībo kaa al-leetuaahuáteko, kaa ä innē éáu júne innēateko. <sup>20</sup> Bueituk jita tūhuasa júri kaa tūhuata joaka enchim chónhuähui éntokem, ¿jíba áamak al-leiya? Tē eme tūhuata joaka jìokot máchiraata bíchätek éntokem jíba áamak al-leätek, lútula huēpo ĩri túri Diosta bíchäpo. <sup>21</sup> Bueituk ĩári béchībem núnuhuak; bueituk Cristo két ito béchībo jìokot máchiraata bíchak, ejemplota itom mákaka, enchim alē bénasi emo boojorianakē béchībo. <sup>22</sup> Áapo kaita juénaraata yáuhuak; kaita hua ára nókíchia jikkaijhuak ä tempo. <sup>23</sup> Áapo juénasi áa bétana nokhuay júne kaa juénasi am yómmiak; jìokot johuaka júne kaa am bé-reka nookak, ál-la huaka áu johuamta hua tua lütüriata joamta mámpo ä tójjak. <sup>24</sup> Áapo hua itom juéna yáarim ä takahuapo núk siika jum kúrusicí, itom hua juénaraata bétana kókkoka tūhuapo itom jíapsínakē béchībo; bueitukem jìokochä yáahuaka béchībo áma yorela. <sup>25</sup> Bueituk emēe huame kabaram emo náikimtelatukä bénasi aaney, tē ěnem hua enchim jíapsi suayamtau rúktíla.

## 3

*Jume kukunakame éntok jujubekame jáchin emo nünakéhui*

<sup>1</sup> Júnëli kétéchi eme jáamuchim kukunakame, enchim kunam bétukem emo jípure, huame tü nokta kaa súaleme kobatunaké béchïbo kaa nokiaiyi, të tülisi bem jubim emo nüyëubeyi, <sup>2</sup> tülisi éntok yörisi machisi enchim emo nüyëubet suaka. <sup>3</sup> Huá ujoyória enchimmet ayunakeme kaa hua yeutana takahuapo enchim átteanakéhui, hua buéresi ujoyória emo chíkuame, óoro átteahuame, sánko buéresi ujoyorisi yáataka átteahuame, <sup>4</sup> ál-la hua huáijhua jíapsita bétana huéeme, hua kaa momoyeme, ïri jü kaa béttek jíapsihuame éntok yánti jíapsihuame; ïari tua chë béj-re Diosta bíchápo. <sup>5</sup> Bueítukim junëli két tülisi emo nüyey bannaataka huame jáamuchim tü jíapsekame, Diostat éame, bem kukunam bétuk emo jípureka; <sup>6</sup> juka Sarata Abrahamta “yóreka Señor ti áu ä jijjá bénasi”. Huári bétana asoarimtakem taahuak, tühuaata jóáteko, kaitat ée májhueka.

<sup>7</sup> Eme jujubekame, két áma huamsu, ámemakem aane suamsi emo nüyeka, jünéaka juka jámutta chë kaa útteakamta jíapsekähui, éntok enchim beu juka tühuaata ay jíapsihuamta am átteakähi, Diostau bíchaa enchim buanáu jikkajitunaké béchïbo.

*Tü éeri tüisi itom ay tahuanakéhui*

<sup>8</sup> Én éntokem simetaka huépülsi jíba éiya, huatem béu jita innéaka, emo nákeka emo sailakamta bénasi, emo jikoleka, éntok kaa emo buérialéka. <sup>9</sup> Juénasi áu ayuhuak kaa juénasi ámeu ayunake, juénasi aihuátek jünne kaa juénasi ä yómmianake, ál-la tühuaata jo báanake, jünéaka tühuaata átteä ïaahuaka enchim núnutukähui. <sup>10</sup> Bueítuk:

Huá al-leaka jíapsi báareme,  
éntok taahuarim türi bít báareme,  
ä ninni yünake kaa juénak ä noknaké béchïbo,  
éntok ä teni júne kaa ára nókichiaata ä noknaké béchïbo;

<sup>11</sup> juénarata tójaka tühuaata jonake;  
yánti náu jíapsihuamta jariunake éntok ä boojorianake.

<sup>12</sup> Bueítuk huame Señorta pusim juka lútüriata joame türeka bitcha,  
éntok juka bempörim áu buanáu jikkaja;  
tee jü Señor huame kaa tühuaata joame kaa türeka am béj-reka bitcha.

<sup>13</sup> ¿Jábesu két kaa tühuaata enchimmet yáanake jáni tühuaata enchim joayo? <sup>14</sup> Të eme jita jikot máchiraata bichátek tühuaata joaka, úttesem al-leiya. Huá béchïbem kaa emo máujtua bempörim bétana, éntokem kaa naa müksi emo éetua, <sup>15</sup> ál-lem juka Dios Señorta úttile enchim jíapsipo, éntokem jíba huechiapem emo jípureka aane enchim emo nok-ríanáké béchïbo, síme huame tühuaa enchim boobichäu bétana enchim temájeme yómmia béchïbo kaa buere jáka éntok yörisi machisi nokaka. <sup>16</sup> Tülisem emo nüye huame jájana enchimmet nokame, enchim juéna yoremmentukä bénasi, tiusi tahuanaké béchïbo, Cristota bétana tülisi enchim emo nüyëu jájana jíame. <sup>17</sup> Bueítuk chë türi emé jikot máchiraata bicháteko tühuaata joaka, Diosta ínel ä huáatiayo, kaa tühuaata enchim joápo béppa.

<sup>18</sup> Bueítuk jü Cristo két jikot máchiraata bitchak séjtul jíbba, itom Dios bejrim béchïbo, hua tü yóreme jume juéna yóremem béchïbo, Diostau itom huéria báreka, lútüriapo jü ä takahua mëhuak, të espíritu jo jiba

jiápsaka taahuak. <sup>19</sup> Huámi espíritupo két áapo huame bannaataka kókkokame anëu siika. Huanäi ámeu nookak, <sup>20</sup> huame bannaataka ámeu nokta kaa jikkaij báaremmehui, Diosta bínhua ámet boobichaihui junne, huame taahuarim Noéta jiápsayo, juka arcata johuayo, huam kaa jaiki géntem, guoj náikim jiba áma jineihuak, buere baniapo. <sup>21</sup> Jü yore batöhuame hua júnako báata am jínëukä bénasi, én két yore jínëu Jesucristota jíabitekä béchïbo, kaa huaka takahuapo béppa chïcha máchiraata itot ayukamta itom úhuaaka; ál-la Diostau bíchaa túlisi itom ito nü báreka éenakë béchïbo. <sup>22</sup> Huä téhuekau jikau sikame Diosta báta bétana kátekame; éntokim áapörík bétuk emo jípure jume Diosta ángelesim, jume yáuram, éntok jume útteata jípureme.

## 4

### *Diosta éä paman emo nüyeme*

<sup>1</sup> Juka Cristota ito béchïbo jikot máchiraata ä takahuapo mabetakä béchïbo, enchimmet két huári éeri ayunake; bueituk hua takahuapo jikot máchiraata ínnë sukame kaa éntok júchi juénaku annake, <sup>2</sup> huame taahuarim itou bëyeme kaa huaka ím ániapo yoremem kaa huéeläpo ukulëu huáatiaka jíapsi béchïbo, ál-la Diosta éäpo áman itom jíapsinakë béchïbo. <sup>3</sup> Büru táapem béja jume tua Diosta kaa súaleme al-leetua béchïbo jita yáasuk, kaa tíurata joaka, kaa huéeläpo juka huakajta bétana huémata ukuleka, nanaakoka, kaa tíura pájkota huëpo rejteka, yü tútti naakoramtaka, huame diosim kaa yöri máтчim yöreka. <sup>4</sup> Ímëi béchïbo át guómtisi maachi hua áme bénasi kaa huéeläpo juénarata kaa enchim joähui, kíalikum jájana enchimneu jiaahua. <sup>5</sup> Të be-mpo lútüriata nénkinake hua jíápsammet éntok kókkolammet nokta chúpanakemta bíchäpo. <sup>6</sup> Bueituk íari béchïbo két jü tü nooki Diosta bétana huéeme nokhuak jume kókkolammehui, nokta ámet chúpatunakë béchïbo takahuapo aneka bem yári béchïbo, të jiba espíritupo am jíapsinakë béchïbo Diosta jíapsä bénasi.

<sup>7</sup> Të síme ayukamta lütinakeu abe yuuma; íä béchïbem suamsi emo nüye, éntokem Diostau buanaka jíapsa. <sup>8</sup> Símeta béppa nánanchem túisi emo nákke, bueituk jü emo nákhuaame juebena Dios bejri yáarim tuchanake. <sup>9</sup> Nánanchem emo mamabeta kaa jájana jíaka. <sup>10</sup> Huëpulaka bem huéeläpo bem miiki senukuu ä buíjnake, Diosta buéresi túhua al-leaka náikim buísemta bénasi éaka. <sup>11</sup> Seenu nokátek tua juka Diosta noki huëpo áman noknake; senu tékiata máktukátek Diosta úttiärata ä mikäpo áman ä boojorianake, juka Diosta tua yörinä béchïbo Jesucristota béchïbo, hua lóoriata átteakame éntok juka nésayhuamta jíbapo béchïbo éntok jíbapo béchïbo. Júneltunake.

### *Cristota béchïbo jikot máchira ínnëhuame*

<sup>12</sup> Eme nákhuaame, katem át guómtë hua jikot máchira enchim ay jíöbilahuamtachi enchimneu ayukame, huaka kaa jaibu enchim emo ínnë máchilëu enchimneu huétiaka; <sup>13</sup> ál-lem al-leepo yúmala Cristota béu jikot máchiraata enchim bíchä béchïbo, bueituk ä uyóriahuata yöris machik yeu machiak két enchim buéresi al-leenakë béchïbo. <sup>14</sup> Cristota téhuam béchïbo jájana enchimmet nokhuátek, túisi túhua enchimmet ayka, bueituk hua Diosta Espiritu uyória áusüli enchimmet ayka. Lútula

huëpo bempo ä bėj-reka nooka, tē enchim béchibo áapo jíba yöríhua. <sup>15</sup> Eme jábe junne jikot máchiraata bichátek, éläpo kaa jábeta ä melatukä béchibo, o ä éekbuä béchibo, o ä juëna yöremtukä béchibo, o kaita ä jüneriäpo áu ä kikkibachä béchibo. <sup>16</sup> Tē seenu Cristota ä súalē béchibo jikot máchiraata bichátek kaa áu útutuanake, ál-la Diosta úttılınake huári béchibo.

<sup>17</sup> Bueituk jü taahuari béja yúmala huaka nokta chúpanakeu Jesucristota súalemmet naateka. Itot bächä naatek, çjáchisu ámeu chúpanake jáni huame Diosta tü noki kaa súalekammehui? <sup>18</sup> Bueituk jü tü yoreme jikotampo jínēihua, çjáchisu áu huéenake jáni jü juëna yöremtahui, Diostamak kaita huáatiamtahui? <sup>19</sup> Ä junēlituk huame Diosta éäpo jikot máchiraata bíchame, jita jo árahuekamta, ä noki chúchupamta mámpo bem jíapsi yéchanake, éntokim tühuaa jonake.

## 5

### *Diosta súaleme suayahuähui*

<sup>1</sup> Huame yoiyöturi enchim násuk yeu púarimmeune jikot jiaahua, ínapo két yöturitaka áme béuchi, éntok Cristotau jikot máchiraata sikamta bíchakame, éntok jü két ujoyória yeu ä machınakepo annakeme, enchimmeune ínēl jiaahua: <sup>2</sup> Jume Diosta súaleka enchim násuk anemem suaya, am suaya kaa útteapo, enchim tü jíapsekä béchibo ál-la; kaa huaka bėjtuahumta huáatiaka, ál-lem kaitat boobíchaka chikti enchim jíapsimak ä yáanake. <sup>3</sup> Katem huame enchim suayäu úttiapo sau báare, ál-lem ejemplotam mákka jume Jesucristota súaleme. <sup>4</sup> Huanäi huaka am suayame béppa nésahuemta yeu machiakem huaka coronata ujoyorik kaa momoyemta mabetnake.

<sup>5</sup> Alē bėnasi, eme jübua yoyötume, jume yoiyöturim mámpo emo jípure. Éntok síme nánancha emo nok jíkkajaka kaa bėttek jíapsitem náu jípunake; bueituk: Dios am bėj-reka huéiye, jume emo buérialeme, éntok kaa emo buérialemmeu tühuaa johua.

<sup>6</sup> Júnentukem Dios útteakamta mámam bėtuk emo jípure, áapörík enchim tóbnoktíanakē béchibo taahuata yúmako. <sup>7</sup> Símeta huaka enchim kóm éáhuem ä mámpo tójja, bueituk áapo enchim suaya.

<sup>8</sup> Suamsem emo nüye, éntokem kaa kótche; bueituk hua enchim bėj-ri, jü diablo, leonta omtē bėnasi, chíkola huerama, jábeta ä buánaıkeu jariaka. <sup>9</sup> Huákārem bėj-reka óusi jápte, jíba bėnasi Diosta súaleka, jünéaka jukai junēli huémta huame huate enchim hermanom síme ániat anemmeu ayukähui. <sup>10</sup> Tē jü Dios síme tü eäu tápuni, hua ä yü ujoyória itom mik báreka itom núnuıkame Jesucristota béchibo, chúkula kaa jaiki táapo enchim imi ániapo jikot ansukäpo, áapo enchim tü tátabnake, enchim óusi éetuanake, enchim útteata máknake, éntok kaitat jáchin éaka enchim jíapsituanake. <sup>11</sup> Áapörík béchibotunake jü yörihuame, éntok jü nésayhuame jíbapo béchibo. Júneltunake.

### *Teboteri chúpēpo huéeme*

<sup>12</sup> Silvánotamak, hua tua yúmalasi hermanopo ín jípurėumakne kaa jaiki nokta enchimmeu jiojte, enchimmeu nokaka jáchin enchim emo

nünake bétana éntok hua én enchim boojoriau tua jü Diosta lütüriatukä bétana nokaka.

<sup>13</sup> Jume Jesucristota súaleme Babiloniapo aneme enchimmak náu yeu púari, éntok Marcos ín üusi, enchim tebottua. <sup>14</sup> Emóem tebotua enchim emo náké béchibo.

Yánti jíapsihuame sëmeme enchimmaktunake, sïme eme jume Jesucristota mabet-lame. Júneltunake.

## Jü Carta San Perota Guosa Huëpo Jïojtekähui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Inapo Simon Peero, Jesucristota sáuhuëhui éntok ápostol áapörík bétana yeu púari, enchimmeune jïojte, eme jume ito beu itom Dios itom jínëukame Jesucristota lútüria béchïbo huaka Diostat ehuamta tua musála machik jájamlame. <sup>2</sup> Huä Diosta tü eäu éntok yánti jápsihuame chëhuasu enchimmet ayunake Diosta éntok itom Señor Jesústa enchim täyakä béchïbo.

### *Jume Diosta jápsi jïpureme*

<sup>3</sup> Sime hua jápsihuamta bétana huéeme, éntok Diostau huáatihuä bétana huéeme itom miiki áapörík Diosta úttearammea hua ä uyjóriay éntok yörisi machiku ay itom núnukamta itom täyakä béchïbo, <sup>4</sup> huámëi huámi buéresi musála machik itou nätua, huári huam Diosta bénasi enchim jápsinakë béchïbo, huaka ím ániapo yore jápsi nasontemta takahuata jita ukulëu béchïbo ayukamta tóij-lataka. <sup>5</sup> Íari béchïbo eme két át jápseka tekipanuanake, enchim ä sáalëhuem tü éerita rúktia, jü tü éeritau éntok jítat jünee huamta, <sup>6</sup> jítat jünee huamtau éntok emo yüihuamta, emo yüihuamtau éntok yánti jápsihuamta, yánti jápsihuamtau éntok Dios huáatihuamta, <sup>7</sup> Dios huáatihuamtau éntok sailapo emo huatihuame, emo huáatihuamtau éntok yore nákuhamta.

<sup>8</sup> Bueituk íkai enchimmet ayuak éntok jíba enchimmet ä yötui, kaibem kía jápsina, kaita joaka, jíbem tekipanuanake itom Señor Jesucristota chëhuasu enchim täyanakë béchïbo. <sup>9</sup> Të hua sime íkai kaa jïpureme hua kaa mékka bíchamta bénasi maachi; líptita bénasi maachi, bueituk huaka bannaataka kaa ä tühua yáarim bétana ä tü huéchilatukäu kóptiala.

<sup>10</sup> Huári béchïbo, hermanom, tuem át jápseka tekipanua Diosta enchim núnutukä bétana éntok enchim yeu púatuakä bétana enchim ä lútüria yáanakë béchïbo; bueituk ínel anëtekem jauhuey jünem kaa huáttinake.

<sup>11</sup> Bueituk junëli jíbem buéresi al-leriahuaka mabetna, áman huaka itom jínëukamta itom Señor Jesucristota yü nésahuëpo.

<sup>12</sup> Íari béchïbo, inapo jíba enchim áu huáatitua, enchim ä jüneriay junne, éntok huaka lútüriata én enchim jïpurëubet útteata enchim nülatak junne. <sup>13</sup> Ino béchïbo türi, én takahuapo aneka enchim ín búsanakëhui enchimneu nokaka; <sup>14</sup> jünéaka lautí íkai takahuata ín tö simnakëhui, itom Señor Jesucristota nee jünee tuäpo ámani. <sup>15</sup> Inapo két át jápseka tekipanuanake, chükula nee muksuko íahui enchim huáatinakë béchïbo.

### *Jume Cristota uyjória bíchakame*

<sup>16</sup> Bueitukte itom Señor Jesucristota útteara bétana enchimneu nookak éntok júchi ä yebijnakeu bétana, të kaa kía nokta árai huäpo áman yáata nokaka, ál-la huaka ä yörisi máchiraata itom pusímmea itom bíl-latakäpo ámani. <sup>17</sup> Bueituk áapörík jü Dios Áchayta bétana yörihuamta éntok uyjóriata mabetak áman buere uyjóriata bétana jáhui áu kóm

bíttuahuak inel jíaka: “Íri ájária jü in Üusi in nákehui; áapo jü tua nee al-leetuakame.” <sup>18</sup> Itapo éntok ikäi jáhuita jikkajak téhueka bétana kóm bíttuahuakamta, áman káuhui santo ti téhuaahuakapo áamak aneka.

<sup>19</sup> Atä jípure kétchi jume profetam nooki, të én chë lütüriapo tahualata. Türi enchim béchibo enchim át suähui hua nokichi hua machiria kaa machiku béetemat enchim suä bénasi, machiriata yeu kiktëu tájti éntok Jesucristota enchim jíapsita machiriäu tájti, hua buere chóki matchuu bíchaa yeu hueramame ti téttehuaahuame. <sup>20</sup> Tem bát ikäi júneria, kía jita noki júne profetam bétana huémta jiojteripo ayukamta kaa yoremta éäpo áachä júneenakëhui, <sup>21</sup> bueítuk kía jauhuey júne profetam noki kaa yoremem éäpo nokhuak, ál-la jume yoremem Diosta yeu púarim Espiritu Santota éäpo áman nookak.

## 2

### *Profetam ára nókichim éntok maestrom ára nókichim (Jud. 4-13)*

<sup>1</sup> Të két bannaataka jume profetam ára nókichiram aaney Israelta yoremraata násuku, maestrom ára nókichiram enchim násuk annákë bénasi, huame kaa jünakiachisi tábuik enchim majtianakeme, hua tua lütüriata bétana huémta tatabbáreka. Señorta am jinëukamta júnem kaabë tíanake, junëlim läutipo huaka kaitäpo bem tahuanake emo jariuria. <sup>2</sup> Éntok juebénaka huaka kaa tühuata bem majtiahuakau jonake. Júmei béchibo jü tü nooki Jesucristota bétana huéeme jájana át noknake. <sup>3</sup> Éntok tómita buéresi bem huáatiä béchibom ára nókichiaata enchim majtiaka enchim ä úhuaanake. Huámechiri béja jauhuey naateka béttesi nokta ámet chúpatunakeu kaa bínhuatunake, juka jiokot máchiraata bem bínnakëhui, bem kaitäpo tahuanakeu jíba yúmanake.

<sup>4</sup> Bueítuk Dios huame ángelesim Dios bejrita yáakame kaa am jiokek, ál-la béetekum kómam guótiak huam kaa machiku pereeopo am tójjak, hua taahuari ámet nokta chúpanakeu tájti. <sup>5</sup> Éntok juka yoremraata bannaataka huémta júne kaa jiokek, Noéta jíbba, huaka lütüriata bétana nokäuta éntok guoy búsanim áamaki; huame juëna yórememue buere bániata, diluvio téamta, bíttuak áma am kókko íaaka. <sup>6</sup> Alë bénasi huame pueblom Sodoma éntok Gomorra nokta ámet chúppak am luutinakë béchibo, náposasi am tahuariaka, éntok ejemplopo am yétchak, huame kaa tühuata jo báareme béchibo. <sup>7</sup> Të juka tü yórem Lotta áma yeu huíkkék, huaka juëna yóremem kaa huéeläpo juënasi bem anëubei kaa al-leamta. <sup>8</sup> Bueítuk i tü yóreme áme násuk jóakay chíkti táapo ä jíapsi kaa al-leetuay huaka kaa tühuata jume yoremem joäu bíchaka éntok huaka nokta kaa türik jikkajaka. <sup>9</sup> Jü Señor jita juënarata bétana júne huame tü yóremem ára jinëu, jume juëna yóremem éntok am érianake jiokot máchiraata am bínnakë béchibo áman taahuata nokta ámet chúpanakeu yúmayo.

<sup>10</sup> Chë júne siroki machisi ámeu huéenake huame takahuata bétana huémta guojaasemmehui, huame takahuata jita ukulëpo áman kateme, jaiti máchiraata boojoriame, éntok huame Señorta yäura kaitäpo bíchame. Ímei kaabeta jáchin ériaka yäurata béj-reka aane, kaabetam májhueka huame yórisi machisi nésahuemmet jájana jiaahua. <sup>11</sup> Huame



Diosta ángelesim chë útteaka éntok chë nésahueka junne kaa béttesi nokta ámet jíjimme, Señorta bíchäpo.

<sup>12</sup> Të ímëi yoremem hua kaa bem át jüneäubet júne juénasi nokame, huame animal kaa júneame súa béchibo yeu tómtilamtaka mámpo jípuhuame bénasim jum bem kaa tühua yáarimmak kókkonake, <sup>13</sup> hua kaa tühua bem yáari béchibo béjhuata mabetak, béjasum chíkti táapo huaka kaa tühuaata bem jonakeu musáule. Ímëi ínel jume jaiti mamachim, éntok máncham, enchimmak jíbuäka júnen jíba kaa tühuaata boojoria, éntokim jíba emo al-leetua.

<sup>14</sup> Bempo kía jíba jume jáamuchimmet pupujte, katim íchakte juénarata joaka, huame géntem kaa bem jíapsi tútti jípureme náyote. Bem jíapsi jita chíkti huáatiaubet jóyhuala, éntokim kaa tühuaata násuk usiarim. <sup>15</sup> Huakam böota lútula huémta tójaka tábuikut kaate, jú profeta Balaam jú Beorta úusi bíchoi, huári huaka juénaraata béjhuata chë nákkek. <sup>16</sup> Të béttesi nokta jíkkajak kaa tühuaata ä yáakä béchibo; bueítuk jú animal kara nokame ä püaateme yorem ténasi áu nokaka hua profetata kaa súara ä yáa bárëu táktiak.

<sup>17</sup> Ímëi kía jume pozom kaa bákame bénasi mamachi, namuta buere jékata huéria bénasi mamachi; áme béchibo hua tua kaa máchira náikiari jíba béchibo. <sup>18</sup> Bueítukim buéresi kaita béj-remta nokaka takahuata ukulëubei ámeu bíchaa am huiike, huame jjob-lataka kateme tua tóij-lame én júbua jíapsi kúaktilame. <sup>19</sup> Búttiataka bem jíapsinake tíakam ámeu nooka, të bempöisu jú kaa tühuaata bétuk emo jípure. Bueítuk kía jábe júne úttearäpo kobahuak hua ä kobakamta bétuk áu jípunake. <sup>20</sup> Tua lütüriapo bempo hua juénaraata ím ániapo ayukamta bétana áma yeu sákalataka, júka Señor Jesucristota, júka yore jinëumta, bem táyaka béchibo, éntokim júchi áma emo kuuriakátek emo nénkílamtaka tahuanake. Huanäi hua ámeu huéenakeme chë júne jìokot machinake bannaataka kee bem ä tátäyäpo béppa. <sup>21</sup> Bueítuk chë türi éiyey áme béchibo júka Jesucristota tü noki kaa táyako, ä táyasulataka éntok júchi bem amáu nóttëpo béppa, júka Diosta nésahui bem téjhuahuakau tójaka. <sup>22</sup> Të hua noki tua lütüriata jíapo ámanim aane, hua ínel jíame: “Huä chüu júchi ä bísachi buäye, kohui éntok úbataka júchi techoapo áu bíaktia.”

### 3

#### *Jü taahuari Señorta át yebijnakeu yúmanake*

<sup>1</sup> In nákehui, íri jú jíósia guosa huëpo ín enchimneu jìojtëhui, éntokne náhuichimpo enchimneu nokaka enchim bússa enchim jítau huáatinakë béchibo, <sup>2</sup> huame santo profeetam jauhuey nok-läu enchimneu huáatinakë béchibo, éntok hua Señor itom jinëukamta nésahui apóstolim itom téjhuakaubehui.

<sup>3</sup> Íkai bát júneriaka, bueítuk jume taahuarim äbo huéenakemmet yore junnerianakeme yáijnakëhui, bem takahua jita ukulëpo áman jíba kateka, <sup>4</sup> ínel jíaka: “¿Jáchisu yeu siika jú júchi ä yebijnake bétana ä nokakähui? Bueítuk huame itom áchayim kókkoka taahuarit naateka síme jíba bénasi huéiye, ániata jünaktehuakapo naateka én tájti.” <sup>5</sup> Ímëi ínel jünaktekam kaa ä júneria báare, júka téhuekata Diosta ínel jíakä

béchiŋbo yáatukáhui, éntok juka buíata báatukai bétna éntok báy ä jiapsáhui. <sup>6</sup> Huá béchiŋbo, jü ánia bannaataka huéeme buéria baniay lütek. <sup>7</sup> Të jü téhueka éntok jü buíya én ayukame Diosta éäpo bëri hua taahuari nokta ámet chúpanakepo tájti, tájyai ä luutinakë béchiŋbo, chíkti juéna yórememmak náuhui.

<sup>8</sup> Të eme nákuhame, ikärem jüneria: jü Señorta béchiŋbo jü senu taahuari senu mil huásuktiriata bénasi maachi, éntok senu mil huásuktiria júne senu taahuata bénasi maachi áa béchiŋbo. <sup>9</sup> Jü Señor kaibu ä surujtjanake, huaka taahuata ä noki chúpa béchiŋbo huatem éä bénasi, ál-la símem boobíchaihui, taahuarim itom réhuhasimeka, kaabeta áu tárü iaaka ál-la símem emo jíapsi kúakti iaaka.

<sup>10</sup> Të hua taahuari Señorta át yebijnakeu yúmanake huaka lak-ronta ják tukaapo yepsakäpo bénasi; huaachi taahuarit jü téhueka luutinake mausi buére kusisi jíaka, síme hua jikat ayukame béetisuka kaitäpo tahuana, jü buía éntok síme hua át ayukame két táatunake.

<sup>11</sup> Íkái síme ayukamta kaitäpo tahananakey, jáchisu énem kaa Diostau huáateka túlisi emo nüyeka jíapsinake, <sup>12</sup> boobíchaka éntok emo bamijtuaka huaka taahuata Diosta yéchari yúmanakeu béchiŋbo, hua taahuarit juka téhuekata béeteka kaitäpo tahananakeyo, éntok hua áman jikkat ayukamta tájaka ä kájoktinakeyo. <sup>13</sup> Të itapo ä boobíchaihui áapörík júnen jíakä béchiŋbo bemela téhuekata, bemela buíata, huam túhuata jonäpo.

<sup>14</sup> Huári béchiŋbo, eme nákuhame, ikái boobíchaka tuem chíkti enchim jíapsimak át tekipanua kaita juénarata enchimmet téunä béchiŋbo, éntok áapörík bétna kaita nokta béttesi machik enchimmet ä jíkkaijnakë béchiŋbo, yánti jíapsaka. <sup>15</sup> Éntokem kaa ä koptia, Señorta símem jínëu báreka lautí itom ä huériähui; jü hermano Pablo itom nákehui itou jiojtekä bénasi, súahuata ä mikhuakapo ámani, <sup>16</sup> síme ä jiojteri jëlaimpo iári bétna nokaka; huame násuk obiachi ámet júnee béchiŋbo, huámëisan huame kaita tua täyame éntok náuhui éame am nánayote, két huame huate jiojterim junne, bempöisu kaa tüisi bem emo tahananake béchiŋbo.

<sup>17</sup> Júnëlituk eme, ín nákehui, bát íkái jüneriaka, emoem suaya, jáchinai júne jume juéna yóremem enchim báitähuaak hua enchim óusi eäu kóm huéenake. <sup>18</sup> Al-lem yötu jum túhuapo éntok itom Señor Jesucristota, itom jínëukamta, täyahuäpo. Áapörík béchiŋbo síme uýjória náikiatunake, éni éntok jiba béchiŋbo. Júnentunake.

## Jü Carta Bat Huëpo San Juanta Jiojtekähui

### *Jü noki ái jíapsihuame*

<sup>1</sup> Jü kesam huëpo ayukähui, jü itom jikkajakähui, jü pusimmey itom bichakähui, jü sime nau itom bíchakähui, entok jü mamammey itom at mámtekähui, Noki jíapsihuamta yore mikamta bétanate enchimmeu jiojte. Iri jü nooki jíápsame. <sup>2</sup> Áapo, jü jíapsihuame machisi au bittebok. Ítapo éntokte ä bitchak, éntokte jíba áa bétana jume géntemmeu nookak; én éntokte enchim ä téjhua iri ájária, jü jíba béchibo jíapsihuamta yore mikame, jü bannaataka Dios Áchaytamak aneme, jü én itou áu yeu machiriakame. <sup>3</sup> Jü itom bíchakáu bétanate enchimmeu nooka, éntok jü itom nok jikkajakäuta bétana, enchim kéchá jüneriaka itomak huépülsi enchim emo jípunaké béchibo. Jü huépülsi náu itom ito jípurëu lútula huëpote jü Dios Áchaytamak ä jípure, éntok ä Üsuhua Jesucristotamaki. <sup>4</sup> Huári bétanate enchimmeu jiojte tua yúmalasi enchim al-leenaké béchibo.

### *Dios jü machiria*

<sup>5</sup> Iri ájária, jü nooki Jesucristota itom majtiakähui, jü itom én nokähui: Dios jü machiria. Jáchin jum machiriapo kaita kaa máchira ayka, alé bénasi két áapörikut kaita juënara at ayuk. <sup>6</sup> Ítapo huépülsi Diostamak náu ito jípurë tiáteko, éntok kaa machiku rejtetek, ára nókíchimte, entokte kaa luturiata johua. <sup>7</sup> Të ítapo machiku rejtetek, Áapörík, machiku aane bénasi, jíbate huépülsi náu ito jípunake, huanäi ä Üsuhua Jesucristota ójbo itom báksianake, sime itom Dios bejrimmechi.

<sup>8</sup> Të ítapo kaa Dios bejrita kaa itot ayuk tiátek, itote bäi táttähua. Entok jü lütüria kaa itot ayka. <sup>9</sup> Të ítapo jume itom Dios bejrim kaa Diostau yeu buísekátek, Áapo huitti entok lútula huëpo itom Dios bejrimmet itom jikorinake, entok sime kaa túhuapo itom báksianake. <sup>10</sup> Të ítapo Dios bejrita kaa ito yáalä tiátek, Diostate ára nókichi johua. Ä nokihua entok kaa itot ayuk.

## 2

### *Cristo itom nok-riame*

<sup>1</sup> Emëe ín usiálam, ikáine enchimmeu jiojte Dios bejrita kaa enchim jonáké béchibo. Të jábe júne jü ito násuk aneme Dios bejrita yáakátek, Dios Áchaytau bíchaa itom nok-rianakemtate jípure, Jesucristota, jü tua lütüriata joamta. <sup>2</sup> Áapo ínel jü itom Dios bejrim béchibo Diosta omtëu tü yáakame ä jíapsi nénkaka, éntok kaa itom Dios bejrim béchibo jíbba, ál-la két sime ániat aneme Dios bejrim béchibo.

<sup>3</sup> Ínelite jünëiya itom ä täyähui, ä ley nésauhui joáteko. <sup>4</sup> Huä ínel jiame: Ínapone ä täya, të ä ley nésauhui kaa joátek, jü junëli jiame kia ára nókichi, entok jü lütüria kaa at ayuk. <sup>5</sup> Jü ä noki ériame íachiri Diosta yore nákehui tua lütüriapo yúmalasi at ayka. Íari béchibote jüneyia Áamak

itom anéhui. <sup>6</sup> Jü jíba Diostamak áu anětíame, Jesucristota áu ä nükäpo bénasi áu nüpo yúmala.

### *Jü bemela nésauri*

<sup>7</sup> In hermaanom, kanne bemela nésauta enchimmeu jiojte, ál-la juka bannaataka nesauta, jü kesampo naateka enchim jipurëu. Iri antiguo nésauri jü nooki bat huëpo naateka enchim jikkajakähui. <sup>8</sup> Kaa bemelatu jioje iri nésahui të ä bemelatukä bénasine enchimmeu jiojte. Cristo, áapo ä chuppak ikäi nesauta. Eme entok, én kécha johua. Buetuk jü kaa machiria beja simsu, entok jü tua machiria beja machi.

<sup>9</sup> Jü machiriapo au anětíame entok ä hermaano kaa bibitpeame, ketune kaa machiku aane. <sup>10</sup> Jü ä hermaano nákeme machiriapo jíba anë, áapo entok kaa teitinake jum Dios bejripo. <sup>11</sup> Të jü ä hermaano kaa bibitpeame, kaa machiku aane entok kaa machiku huerama entok kaa jüneiya jákun bíchaa ä huéhui, bueítuk jü kaa máchiriai liptitaka kaa bítcha.

<sup>12</sup> Eme ín usiälam, enchimmeune jiojte, bueítuk béjem jiororisuak enchim kaa tü yáarimmechi, Jesucristota béchibo. <sup>13</sup> Eme áchayhuarim, enchimmeune jiojte, bueítukem juka kësampo huemta täya. Eme jübua yoyötume, enchimmeune jiojte, bueítukem béja jü diablota kobalataka kaate.

Enchimmeune jiojte, eme ín usiälam, bueítukem juka Áchayhuarita täya. <sup>14</sup> Enchimmeune jiojte, eme áchayhuarim, bueítukem kësampo huemta täya. Enchimmeune jiojte, eme jübua yoyötume, bueítukem ütuteak jum Diosat ehüäpo, entok jü Diosta noki jíba enchimmet aane enchim jápsipo, éntokem diablota kobalataka kaate.

<sup>15</sup> Katem juka ániat kaa türík johuamta nakbare entok juka ániat ayukamta, bueítuk jábe juka ániat ayukamta naketek jü Dios Achayta yore nakeu kaa at ayuk. <sup>16</sup> Bueítuk sime jü ániat ayukame, juka takahuata ukulehui, jume pusim ukulehui, entok jü au jítaleka jápsihuame, kaa Dios Áchayta bétana huéiye, ál-la, ímí ániata bétana. <sup>17</sup> Jü ánia luutinake éntok at ayukame ukulhuame. Të juka Diosta nésahui joame jíba béchibo jápsinake.

### *Jü anticristo*

<sup>18</sup> In usiälam, jume taahuarim béja lütisëka huéiye. Eme béja ä jikkaijsula, juka áu Cristo tíamta yebijnake bétana. Én béja juebénaka emo Cristo tíame yeu machila. Kíalíkute jüneiya béja jume taahuarim yúmasëhui. <sup>19</sup> Ito násukim yeu sákala, të ímëi kaa ito beu éiyay, bueítuk ito beu éatékim jíba itomak an éiyey. Të símem kaa ito beu am eäu jünakiachinakë béchibo, yeuhoim sájjak.

<sup>20</sup> Të eme juka Jesucristota Espíritu Santota jípуре, éntokem símëta jüneria. <sup>21</sup> Lütüriata kaa enchim täya bénasine enchimmeu jiojte. Të ál-la enchim ä täya béchibo: bueítuk jü ára nókichiria juka lütüriata kaa attiak.

<sup>22</sup> ¿Jábesu jü ára nókichí? ¿Jachu kaa hua Jesússta kaa Cristo tíame? Iri jü anticristo, bueítuk áapo juka Dios Áchayta entok ä úusihua kaa ä aane tíiya. <sup>23</sup> Sime hua Diosta úusi kaa aane tíame, Dios Áchayta kaa jípуре, jü Diosta úusi au täya tiaka ä jüneriatebome Dios Áchayta ket jípуре.

<sup>24</sup> Kësam huëpo enchim jikkajakäu, jíbem enchim jápsipo ä ëria. Bueítuk juka kësam huëpo enchim jikkajakäu enchim jápsipo jípурëtek,

Diosta Üusi entok ä Áchaytamak jíbem annake, <sup>25</sup> Jesucristo éntok ikäi nooka, jíba béchibo jiapsihuamta itom mak rókka.

<sup>26</sup> Júkáine enchimneu jiojte jume enchim báí táttáhuame bétana nokaka. <sup>27</sup> Të juka Espíritu Santota Jesucristota bétana enchim mabetakau jíba enchimmet anétek, jü jabeta enchim majtianakeu kaa enchimneu bëye; jachin juka Espíritu Santota jíba símeta enchim majtia, entok tua lútúria entok kaa ára nokíchi. Jachin Áapörik enchim ä majtiakä bénasi, áachem aane.

<sup>28</sup> Én éntok, ín usiälam, jíbem Cristotachem cháye, Áapörik júchi yepsayo áapörikutte jíba eenake, äbo ä yepsakte kaa sekána bíchaa kannake ä tñhuka. <sup>29</sup> Béjem jüneiya Áapörik lútula ä jiapsähui, kéchem jüneepo yúmala símem jume lútula jiápsame Diostachim yeu yoremtula.

### 3

#### *Jume Diosta üusim*

<sup>1</sup> Áachem suuhua, jáchin juka Áchayhuarita itom nákéhui, Diosta üusim ti itom téhuaanaké béchibo, entokte ajária. Juari béchibo jume ániat jiápsame katim itom täya, áapörik kaa bem täya béchibo. <sup>2</sup> Eme ín nákéhuim, énte Diosta usiälam. Të ketune ke jee jüneriatu jü jáchin itom taahuanakéhui, jüniate Áapörik yepsak ä bénasi itom bittunakéhui, bueítukte áapörik binnake tua ä jáchinakähui. <sup>3</sup> Sime hua boobit-huamta Áapörikut jípureme, áapo símek béppa túlisi au báksia, Ínëli Jesucristota símek béppa kalakosi kaa chícha machiakä bénasi.

<sup>4</sup> Sime jü Dios bejrita joame, Diosta nésauroi béj-reka hueíye, bueítuk hua Dios bejri yáari Diosta nésauroi béj-rita johua. <sup>5</sup> Jüneäem Jesucristota itom Dios bejri yáarim tucha báreka yepsakähui, éntok áapörikut kaita Dios bejrim at ayuk. <sup>6</sup> Sime hua jíba áamak áaneme, juka Dios bejrita kaa johua. Sime juka Dios bejrita joame, kaa ä bil-la, éntok kaa ä täya. <sup>7</sup> In usiälam, kaabe enchim bätáunake. Huä lútula jiápsame, lútula jiapsihuäpo aane, Áapörik lútula jiápsa bénasi. <sup>8</sup> Të hua Dios bejrita joame diablo ä áttiak, bueítuk jü diablo kësam huëpo naateka jíba Dios bejrita johua. Të jü Diosta Üusi iari béchibo äbo yepsak, juka diablota, tékil kaitápo tahuaria báreka.

<sup>9</sup> Sime jü Diosta éäpo bemelasi yoremtulame juka Dios bejritam kaa johua, bueítuk Diosta jiápsi at ayuk. Entok karam Dios bejrita johua, bueítuk Diosta éäpo bemelasi yoremtula. <sup>10</sup> Ímirim jünakiachi jume Diosta üusim éntok huame diablota üusim: Jü kaa lútula jiápsame éntok ä hermaano kaa nákeme, kaa Dios áttiari.

#### *Itote nánanča náknake*

<sup>11</sup> Íri ájária jü nooki kësam huëpo enchim jikkajakähui: Itom ito nak síihuähui. <sup>12</sup> Katte hua Caínta bénasi ito binnake, jü diablota áttia, ä saila méakame. ¿Jatchiaka ä méak? Bueítuk Caínta, joäu kaa türiakay, ä sailahua joäu éntok, türiakay.

<sup>13</sup> Eme ín hermaanom, katem jáchin ä éria, jume ániat jiápsame enchim omtiayo. <sup>14</sup> Ítapote jüneiya kókkohuäpo yeu sakalataka jiapsihuäpo itom aanéhui. Bueítukte itom hermaanom nákke, ä hermaano kaa nákeme, kókkohuäpo aane. <sup>15</sup> Sime jü ä hermaano kaa ä bibit peame, yore

suáhuamta johua. Éntokem jüneiya, jü jábeta meelame käibu jíba béchibo yü jíapsihumta jipunake. <sup>16</sup> Inélite át jüneiya jü tua yore nákhumtachi, Áapörík ä jíapsi ito béchibo nénkakäpo. Kíalíku ítapo két jume itom hermaanom béchibo itom jíapsi nénkipo yúmala. <sup>17</sup> Jü imí ániat jíta jípureme huaka ä hermaano jiokot éamta jüneriaka júne ä jíapsihua áu bíchaa námakasi joátek, zjáchisu jüntuk Diosta áu náké tianake? <sup>18</sup> Eme ín usiálam, katte kía teniy itom ito náké tianake, ál-la chikti itom jíapsimaki éntok itom joäubeyi.

### *Diostatte eenake*

<sup>19</sup> Júnélite jüenake lütüriapo ito anéhui, éntok itom jíapsimte ä bíchäpo huitti jipunake. <sup>20</sup> Juka itom jíapsi kaa itou kutti nokayo, Dios itom jíapsi béppa chë jüneiya. Entok Áapo símeta jüneria. <sup>21</sup> Eme ín nákehüim, juka itom jíapsi kaa kutti itot nokayo, Diostatte eiya. <sup>22</sup> Kía jíta júne itom áu aahuayo itom ä maknake, éntokte ä bétana ä mabetnake, bueituk ä nésahuite johua, entok juka ä türëuhui. <sup>23</sup> Íri ájária jü ä nésauri: ä Üusi Jesucristota itom súalnakëhui, éntok nánancha itom ito náknakëhui, itom ä téjhuakapo bénasi. <sup>24</sup> Ä nésahue páman huéeme, Diostamak huéiye, Dios éntok, áamaki. Inélite jüneiya áapörík jíba itomak anéhui, juka ä Espiritu Santo itom ä mak-lapo.

## 4

### *Diosta Espiritu éntok anticristota espíritu*

<sup>1</sup> Eme nákhume, katem síme huame espíritu súale. Báchem am bítchaka at jüeenake, Diosta bétana am katëhui, bueituk juebena profetam ára nókichiram ániat yeu sákala. <sup>2</sup> Ímirem át jüeenake Diosta Espiritu jípurementachi: Jábe júne Jesucristota, Diosta, yorem takahuapo äbo ä yebij-la tíame, huári Diosta bétana huéiye. <sup>3</sup> Të síme espíritu Jesucristota, kaa yorem takahuapo äbo ä yebij-la tíame kaa Diosta Espiritu bétana huéiye, íri jü anti Cristo. Eme béja ä jikkajlatukay, äbo ä hué bétana. Én éntok, béja ím ániapo aane.

<sup>4</sup> Eme ín usiálam, eme Diosta átteam. Béjem yölataka káate, bueituk jü enchimmēt aneme chë úttiak jü ániat ánemta béppa. <sup>5</sup> Bempo ím ániapo joome; kíalíku ím ániapo ayukamta bétana jíba nooka; huári béchibo jume ániat aneme éntok am jikkaja. <sup>6</sup> Ítapote Diosta átteam. Huä Diosta täyame itom jikkaja. Të hua Diosta kaa täyame éntok, kaa itom jikkaja. Inélite ä täya juka espíritu lütüriata, éntok juka espíritu kaa lütüriata.

### *Dios jü tua yore nákeme*

<sup>7</sup> Eme nákhume, nánanchate ito náknake, bueituk huaka emo nákhumta Dios ä átteak. Síme hua jábeta nákeme Diosta eäpo yeu tomtla, éntok Diosta täya. <sup>8</sup> Jü kaa yore nákeme, kaa Diosta täya, bueituk Dios, tua jü yore nákeme. <sup>9</sup> Jü Diosta itom nákéu imí jünakiachi, huépülak jíba Üuseka äbo ä bíttuakäpo, bueituk ä béchibotaka itom jíapsi iäka. <sup>10</sup> Ímí huam örek jü yore nákhume: kaa itom Diosta nakekä béchibo, ál-la Ápörík itom nákekä béchibo, huanäi ä Üusihua äbo bíttuak, itom Dios bejrita ä béjtua iäka.

<sup>11</sup> Eme nákhuaame, Diosta junëli itom nákey, ítapote ket nanancha ito nakpo yúmala. <sup>12</sup> Jauhuey júne kaabe Diosta bíl-la. Të nánancha itom ito nákeyo, Dios jíba itot aane, éntok yore ä nákeu yumálasí itot chúpila. <sup>13</sup> Íari béchibote júneiya jíba áamak ito anëhui, éntok áapörík jíba itochi itomak anëhui, ä Espiritu Santo itom ä mak-lä béchibo. <sup>14</sup> Ítapo éntok, ä bíl-la, éntokte ä júneriatebo, Diosta ä Üusihua äbo bíttuakähui, jú ániat jíápsame jínëume. <sup>15</sup> Jábe junne Jesústa Diosta ä Üusekä bétana ä súaleme, Dios jíba áamak aane, áapo éntok, Dióstamaki.

<sup>16</sup> Ítapo ä júneria, éntokte ä súale, jáchin machisi Diosta itom nákehui. Dios, tua jú yore nákhuaame. Jú yore nákeme jíba Diostamak aane, Dios éntok, áamaki. <sup>17</sup> Júnëli itot au yúmariala jú yore nákhuaame, bueítuk huári taahuari bette nokta chupey kaitatte jáchin eaka huitti eenake, Áapörík ahuä nüye bénasi, ítapote ket ími ániapo álë bénasi ito núnake. <sup>18</sup> Jum emo nákhuaäpo kaita máijhuame aika, ál-la jú yúmalasi yore nákhuaame juka máuj-rata yeu bebba. Bueítuk jú maijhuame kókosi yore johua. Kíalíku jú májhuematat jú yore nákhuaame kaa yúmalasi at aika.

<sup>19</sup> Ítapote Áapörík nákke, áapörík bat itom nákekä béchibo. <sup>20</sup> Jábe júne Diosta au náké tíäteko, éntok ä hermaano kaa bibitpéaka, kía ára nókichi. Bueítuk jú ä hermaano ä bíchau kaa ä nákeme, ¿jáchisu júntuk Diosta náknake, kaa ä bíchaka? <sup>21</sup> Ítapote Áapörík bétana íkái nésauta jípure. Jú Diosta nákeme, ä hermaano két náknake.

## 5

### *Jü Dios ehuäpo ániat yöome*

<sup>1</sup> Síme jú Jesústa Cristo tíame, Diosta bétana yeu yoremtula. Éntok síme hua üusekamta nákeme, huaka ä bétana úsarihuata két nákke. <sup>2</sup> Ímíte at júneiya jume Diosta úsim itom nákehui, Diosta naketeko éntok ä nésauri joáteko. <sup>3</sup> Íri ínel jú Diosta nákhuaame, ä nésahui johuäpo. Ä nésauri éntok, kaa béttesi maachi, <sup>4</sup> bueítuk jábe júne Diosta bétana bemelasi yeu yoremtulame juka ím ániapo kaa türík johuamta béppa yölataka huéiye. Ítapo két juka ím ániapo kaa türík johuamta béppa yölataka kaate, juka Jesucristota itom súalekä béchibo. <sup>5</sup> ¿Jábasa júntuk jú ím ániapo kaa türík johuamta béppa yölataka huéeme? ¿Jachu kaa jú Jesústa Diosta Üusitukäu súaleme jáku?

### *Jü Espírituta testimonio*

<sup>6</sup> Íri ájária jú Jesucristo, báapo éntok ójbopo äbo yepsakame, éntok kaa báapo jíbba, ál-la báapo éntok ójbopo. Jú Espiritu ä júneriatebo; bueítuk jú Espiritu áapo jú lütüria. <sup>7</sup> Bájimme jume téhuekapo ä júneriatebome: Jú Áchayhuari, jú Vervo, éntok jú Espiritu Santo. Éntok íméi bájika náhuim huépulai. <sup>8</sup> Ími buápo bájimme jume áa júneriatebome: Jú Espiritu Santo, jú baa, éntok jú ójbo. Íméi bájika nanabeu tekipanua. <sup>9</sup> Juka yoremem joaka júneriahuamtate mabeta, té Diosta joaka júneriahuame chë yörisi maachi. Bueítuk íri ájária jú Diosta júneriateböhui ä úusi bétana. <sup>10</sup> Jú Diosta Üusi súaleme, Diosta júneriahuäu áa jíápsipo jípure; jú Diosta kaa súaleme, ä ára nókichi johua, bueítuk kaa ä sual-la juka Diosta, ä Üusi bétana nokähui. <sup>11</sup> Íri

ájäria jü Diosta jüneriahuähui: yü jíapsihuamta Diosta, itom makähui. İri jíapsihuame, ä Üusibet áyuk. <sup>12</sup> Jü Diosta Üusi jípureme, jíapsihuamta jípure; jü Diosta Üusi kaa jípureme, kaa jíapsita jípure.

*Jü jíbapo béchibo jíapsihuamta jünee huame*

<sup>13</sup> İkäine enchimneu jíojte, eme jume Diosta Üusi súalemmehui, yúmalasi enchim jüneenakë béchibo juka jíba béchibo jíapsihuamta enchim jípurëhui, éntok jíba juka Diosta Üusi enchim súalnakë béchibo.

<sup>14</sup> İtapo jüneyia áapörík, Diosta, éä páman jita itom au nokay, itom ä nok jíkkajnakëhui. <sup>15</sup> Jüneaka áapörík itom jíkkajä bétana, kette jüneyia itom áu aahuakau jíba itom ä miknakëhui.

<sup>16</sup> Senu juka ä hermaano Dios bejrita kaa ay ä muk máтчik joamta jüneriátek, Diostau ä buanianake ä jìokori nésauhueka. Huanäi jü Dios ä jìokorinake. Bueituk Dios bejri aika ay kókkohuame, huäri béchibone kaa enchim am buania sáuhue. <sup>17</sup> Síme juénara kaa türi jíöbe, tē kaa tühua két aika kaa ay kókkohuame.

<sup>18</sup> Jüneate jábeta jüne Diosta bétana bemela yoremtulata kaa juénaraata boojoriähui, bueituk jü Diosta Üusi ä suaya. Kíalíku jü diablo kaachin ä johua.

<sup>19</sup> Jüneate Diosta itom átteakähui, éntok huame huate géntem ím ániapo aneme diablota bétuk emo jípurëhui.

<sup>20</sup> Jüneate kétchi juka Diosta Üusi äbo yepsakähui, éntok sáhuata itom ä mikakähui juka tua lütüriapo Diosta itom jünerianakë béchibo. İtapo éntok, jü tua lütüriapo Díóstamak aane, bueitukte jü Diosta Üusi Jesucristotamak aane. Áapo éntok, jü tua lütüriapo Dios, éntok jü jíba béchibo jíapsihuamta yore mikame. <sup>21</sup> In usiálam, emoem suaya; katem ámeu mujmujte, jume yorem yáarimmehui. Jünentunake.



## Jü Carta Guosa Huëpo San Juanta Jïojtekähui

### *Jü lütüria éntok jü yore nákhuae*

<sup>1</sup> Ínapo Juan, jü yöturi, émoune tebote, empo jámmut yeu púari, éntok jume em asoammehui. Tua lütüriapone enchim nákke, éntok kaa ínapo jíbba, sime huame lütüriata täyame kétchi. <sup>2</sup> Ínapone enchim nákke, Diosta lütüria itom täyakä béchïbo. Íri Diosta lütüria jïba béchïbo itot aika. <sup>3</sup> Tua tühua éntok yore ä jiokolihuame éntok yanti jápsihuame enchimmaktunake, jü Dios Áchayta bétana, éntok itom Señor Jesucristota huämi, jü Dios Áchayta Üusi, ä lütüria pámani, éntok enchim ä náké pámani.

<sup>4</sup> Tüisine al-leaka taahuak, huate em asoam bíchaka éntok am jüneriaka jum Diosta lütüria páman am katëhui, huam Dios Áchayta itom sáhué pámani. <sup>5</sup> Én éntokne chikti ín jápsimak emou nooka, empo jámmut, nánancha itom ito náknake tíaka. Í nésahui ín emou jïojtëu kaa bemela, hua kësam huëpo naateka itom át sáihuäu jíbba. <sup>6</sup> Íri ájaria jü enchim át sáihuähui: Enchim emo náknakëhui, kësam huëpo naateka enchim ä jïkkajäpo bénasi. Kíaliku jü yore nákeme Diosta nésau johua, juka ito nák sáihuähui.

### *Jume yore bäitättahuame*

<sup>7</sup> Juebénaka yore bäi táttahuame ániat yeu sákala, juka Jesucristota, Diosta Üusi, kaa yorem takahuaka ím buíapo ä yebij-la tíame. Júkai nokame, jüri ájaria jü yore bäitättahuame, jü anticristo. <sup>8</sup> Emóem suaya, kaabe enchim bäitáunake. Huaka enchim tékil béjhuä; katem ä taru báare. Yumálasem juka enchim kobari mabetnáke.

<sup>9</sup> Kía jábe júne sékãna bíchaa au näyotekame, éntok kaa Cristota doctrinapo jïba anetek, kaa Diosta jípуре, të jü Cristota doctrinapo jïba aneme, íri Dios Áchayta jípуре éntok ä Üusihua. <sup>10</sup> Jábe íkai doctrinata kaa huériaka enchimue yepsako, katem enchim jóapo ä mamabeta, éntok katem ínel au jiaahua: “Al-leake yepsa.” <sup>11</sup> Bueítuk hua junëli áu jíakame, juka ä juëna tékil áamak átteaka tatahua.

### *Enchimmeune hue báreka éiya*

<sup>12</sup> Juebenakne enchimueu jïojtebáare jïöbe, të kaa tintayi éntok jïösiapo ä jïojte báare, bueítukne enchimueu nóiti báare. Pújapapo enchim bíchaka nok béchïbo, bueítuk jü Diosta bétana itom al-leäu au chupanake.

<sup>13</sup> Jü iglesia, enchim iglesiammak hueri joomem, enchim bénasi yeu púarim, enchimuehuim tebote. Júnentunake.

## Jü Carta Báij Huëpo San Juanta Jiojtekähui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Empo Gáayo, tua lütüriapo ín nákéhui, émoune tebote, ínapo Juan, jü yöturi.

<sup>2</sup> Empo nákhuame, ínapone símeku tüisi emou huée ía éntoke takahuäpo al-lehuamta enchi jípunakéhui, jachin juka em jíapsi al-lehuäpo yötu Bénasi. <sup>3</sup> Tüisine al-leaka taahuak, jume huate hermaanom äbo yájaka emo bétana türík am nokak tiaka, jáchin huam lütüria páman em huéhui. <sup>4</sup> Kaita éntok chë nee al-leetua, jume ín majtiakáhuim lütüria páman am katë bétana ín jikkajähui.

<sup>5</sup> Empo nákhuame, huitti emo nühuäpo türi jum em joähui, jume hermaanommeu tühuata joäka, tē chë junne jume ito násuk kaa täyahuame. <sup>6</sup> Bempom iglesiata bíchápo ä jüneriatebo juka yore nakhuamta em jípuréhui, éntok türi eiyey empo am böo tójakáteko, éntok Diosta nesahui johuäpo itot náikiata jípu béchibo bempörim bat bíchaa böota bem hueriunakepo. <sup>7</sup> Bueituk bempo yeu sákala Jesucristota téhuam bem naké béchibo, jume Diosta kaa súaleme bétana kaita mabetaka. <sup>8</sup> Kíalíku ítapo jume junéli rejteme aníapo yúmala, jum lütüriata yore majtiahuäpo náu tekipanoä béchibo.

### *Diótréfesta am bej-reka anéhui*

<sup>9</sup> Ínapone jume Jesucristota súalhuäpo nau animmeu jiojtek, tē jü Diótréfes, íri huaka símempat bát au kechahuamta türeme, kayta itomak jípübareka tahuala. <sup>10</sup> Íari béchibo, ínapo áman sikátek, huaka kaa tühuata ä joäune yeu buíjnake, juka kaa huéeläpo juénasi itot ä nokähui. Kía huárimak kaa al-leaka, jume hermaanom kaa mamabeta, éntok huame am mabet báareme júne kaa am mabet íaa. Éntok iglesiapo yeu am bebbá.

<sup>11</sup> Empo nákhuame, katë huaka juénasi anemta mamato, ál-la juka tühuata joamta. Tühuata joamta Dios ä áttiak. Tē jü kaa tühuata joame, Diosta kaa bil-la.

### *Demetriota bétana tühua nokhuame*

<sup>12</sup> Síme Demetriota bétana türík nooka, éntok hua lütüria ä joäu júne yeu ä buísse, ä tü yöremtukähui. Ítapo júne két türík áa bétana nooka, éntok eme ket júneiya juka itom nokäu lütüriatukähui.

### *Teboteri ä chúpëpo*

<sup>13</sup> Ínapo juebenak emou jiojte báare jíöbe, tene kaa tintay éntok plumay ä jiojte báare, <sup>14</sup> bueitukne láuti enchi ino bít máchile. Huanáite ito pujba bíchaka náu ettejonake.

<sup>15</sup> Jü yanti jíapsihuame émomaktunake. Jume em amigom ím aneme enchi tebotua. Émpë síme itom ín amigom hueepulam tebotuä.

## Jü Carta San Judas Jïojtekähui

### *Teboteri*

<sup>1</sup> Judas, Jesucristota saulero, entok Jacobota saila, huame Dios Atchaipo santopo núnurimmehui entok Jesucristopo ëriarim, <sup>2</sup> Nak jïokolihuame, yánti éehuame, entok yore nákuhame, ïri juebénasi enchimneu bu-runake.

### *Jume ára nókìchiriata majtìame*

(2 P. 2:1-17)

<sup>3</sup> Eme nákuhame, tüisine enchimneu jïojte péiyay, juka jínëuriata nau itom jípurë bétana; én éntok úttea enchimneu ín jïojtenakëhui, kuttílasi enchimneu nokaka, óusi eeaka enchim nok nássuanakë béchïbo, Diostat ehuaþo. Bueítuk jü séjtul huëpo santom mak-ri. <sup>4</sup> Bueítuk huate yoremem éhuil áma kimula, huame bannaataka naateka noki béttesi ámet chúpatakai béchïbo náikiari. Juëna yöremem; huaka Diosta tü eäu náyotekam yéuriapo bénasi bem jo bárëu johua; entokim Diosta kaa anë tíiya, huaka kaabeta chë áa béppa nésahuemta, entok juka itom Señor Jesucristota.

<sup>5</sup> Enchimne áu huáati ïa, bueítuk sejtulem béja ä jüneriai, bueítuk jü Señor juka pueblota jínëuk, Egiptopo yeu am núk sikari, chúkula éntok huame kaa ä süalekame am súuhuak. <sup>6</sup> Entok jume bem ángelesimtukä páman kaa emo ëriakame, ál-la bem áma anëu tó säjakame, kaa machiku am ëriala, yü tutti bem pereesomtunakepo, buére taahuarit nokta ámet chúpëpo tájti. <sup>7</sup> Ket jü Sodooma entok Gomoora pueblom bënna, entok jume buere joaram áme chíkola jokame, jume áme bénasi kaa emo jubeka náu jíapsihuäpo entok tábuiasi emo jujubeka at joyhualataka kara ä tojaka; ïmëri ejemplomtuari, tájta kaa jaibu tutukëpo jïokot aneka.

<sup>8</sup> Júnëlituk junne, alëbénasi jume tettenkume bem takaahuamim násonte, Diosta yáuratam kaa yöre, entokim jume Diosta ángelisim buere úttiata jípureme bette nokpo bejre. <sup>9</sup> Të jü arcángel Miguel diablotamak nássuäka Moiséjta takaahua béchïbo, bétte juenasi nokhuamta huëpo kaa bat nookak, ál-la ínel jiaahuak: “Jü Señor kutti nokta emót chupanake.” <sup>10</sup> Të ïmëri juenasi bette noktam nooka, simeta kaa bem täyähui bétana; entok juka bem täyaka jíapsabet entokim emo násonte, jume animalim kaa susuakame bénasi.

<sup>11</sup> Jïokochi áme béchïbotunake! Jume Caínta böo nukame; entokim tómpo emo nénkak, Balaamta böt jïobekäpo; entokim kókkok, Coréta huatem bej-reka áu tóboktiakäpo. <sup>12</sup> Ímëi áma chïcha machisim bittu, enchim náu jíhuäpo emo nakhuäpo nau anëpo. Kabetam tihueka bempom jïba enchim násuk emo ania báreka eiya. Namuta kaa báaka bénomme; jekata am hueriabareü bícham kaate, júyam kaa tatakame bénomme. Guosa huëpom kókkola, entokim nahuamnak békti póponri. <sup>13</sup> Bahue máarem úttiaka bem kaa tihuëpom sómóchia, huame chókim naa tenneme bénasim mamachi; huámei béchïbo jü kaa máchiraa áme bétana náikiari jïba béchïbo.

14 Ímëi bétana ket nookak, jü Enoc, hua Adántat yeu sákariam guoybusanim huëpo huéeme, ínel jáaka: “Én ímï yepsak, jü Señor, jume santo juebena mílimmaki, <sup>15</sup> símemmet bétte nokta chúpa báreka, éntok huame kaa túhuata joame jüneetua báreka, síme kaa tüisi bem ayuka bétana, entok síme jume Diosta bej-reka béttesi áacham nokaká béchïbo.” <sup>16</sup> Ímëi éhuil jábemmet nonokame, huatemmechi juenak nooka, bem türë eä páman kateka, bem teniay buéresi jita éettejhua, entok jábemmakim tü áne, jita ámet yeu huik báreka.

### *Jü kutti nooki*

<sup>17</sup> Të emëe, ín nákéhui, áahuem huáate, hua noki bannaataka jume Señor Jesucristota apóstolim nokakábehui, <sup>18</sup> huame ínel enchimmeu jáakammehui: “Júnakoy taahuata yumäpo yore junnerianakeme yeu machinake, huam bem juëna éeri páman rejtinakeme.” <sup>19</sup> Imëri emo náikimtehuamta johua, huaka bem takaahua ukulëu boojoriaka; entokim Espíritu Santota kaa jípure.

<sup>20</sup> Të emëe, ín nákéhui, enchim Dios éehuame tuysi santosi täyahuamtachi, huachirem emo yöturia, Espíritu Santopo oraciónta joaka. <sup>21</sup> Diosta yore nakepem jíba aane, ä boobíchaka juka Señor Jesucristota yore nak jiokolëhui, yü jíapsihuamta béchïbo.

<sup>22</sup> Huame huatem kara huitti ä süalemmehuem nooka, am jíapsi yúyüi béchïbo. <sup>23</sup> Huatemem jínëu, huam táijpo yeu am huúikeka; huatem éntokem nak jiokolë, sum éaka, katem ä jipu peiya, juka takahuat bem sánko chïcha machiku nasontulata,

### *Diosta úttihuame*

<sup>24</sup> Huä tua útteakame kaa enchim huáttinakë béchïbo enchim suayanake, entok kaita chïcha machik enchimmet ayuk, áman enchim nüpanake, símek béppa uiyorik ayukäpo, buére al-lerimaki. <sup>25</sup> Jü huépul Dios jíbba, símeta täyame, itom jínëulero, jü símek béppa ujoyoria entok síme Rey nésauri áa béchïbo, jü rey nesauri entok utteara, ä yörihuame, éni éntok jíba yü huasuhuasuktiapo. Júnentunake.

## Jesucristota San Juantau Yeu Machiriakähui

### *Jesucristo áu yeu machiriak*

<sup>1</sup> Jü Jesucristota áu yeu machiriakähui, ä nésahui joame am jüneetuanakë béchibo, Diosta ä mákakä pámani, juka läuti yeu huéenakemta. Huanäi ä jüneriatebok, ángeltamak Juantau ä bíttuak.

<sup>2</sup> Juan Diosta noki nooka, entok Jesucristota bétana huentta nooki, entok síme juka ä bíchakähui.

<sup>3</sup> Diosta tü éeri jípure, jü Diosta noki nokame, entok jume ikäi Diosta profecía jikkajame, jüjterita ériame entok ä jiäpo áman jiápsame. Bueituk jü taahuari béja yúmaseka huéiye.

### *Juan jume Ásiapo guóy búsan Jesucristota sualhuäpo nau anim tebotua*

<sup>4</sup> Ínapo, Juan jume guóy búsan Jesucristota sualhuäpo nau anim joomemmehui. Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaki, jü éni, entok chë bannaataka jiápsahui, entok äbo yebijnakeme, entok jume guóy búsan espíritum banko rey nésaupo kátekamta bíchäpo aneme, <sup>5</sup> entok Jesucristo, síme huitti ä bíchakäu lütüriateme. Áapo jü kësam-riapo kókkolam násuk jíabitekame, entok jume reyim béppa yäura úttiata jípureme ä iä pámani, jü itom nákekame entok jume itom Dios bejrim ä ójboy báksiakame. <sup>6</sup> Huanäi reyim entok sacerdototempo itom yáuhuak, ä Dios Áchay béchibo. Ä úttilhuame áa béchibotunake, entok jü buere úttiära ániapo ayukame, jüba huásu-huásuktiampo. Júnentunake.

<sup>7</sup> ¡Én beja, namupo äbo huéiye! Entok síme pusim ä bínnake, entok jume ä takahua kúrusit kókosi ä yáakame junne. Entok síme jume pueblom ániat aneme jikot jíakam ä buanrianake. Jeehui, Júnentunake.

<sup>8</sup> “Ínapone jü Alfa entok jü Omega, jü bat huéeme, entok jü ä chupëpo huéeme”, ínel jiaahua jü Señor; jü én aneme entok bannaataka aneihui, entok jü yebijnakeme, jü síme úttiärata jípureme.

### *Jü Yoremta Üusi bit-huakahui*

<sup>9</sup> Ínapo Juan enchim hermaano entok jikot anhuäpo enchim jálaekame, Diosta reyataka nésahuepo entok Jesucristotat yanti boobit-huäpo. Isla Patmos ti téhuaakapone aaney, Diosta noki béchibo, entok Jesucristota huatemmeu ín nokä béchibo. <sup>10</sup> Ínapone Espiritu Santota úttiära bétuk aaney Señorta taahuaripo. Huanäine nok jáhuita ín ama bétana jikkajak, trompeetata jáhui bénaka, tüisi kusisi, <sup>11</sup> ínel jíaka:

—Ínapone jü Alfa éntok jü Omeega, jü kësampo entok jü ä chupëpo huéeme. Libropë ä jüjote, juka em bíchähui. Huanäre guóy búsan Cristota sualhuäpo nau animmeu ä bíttua, Ásiapo jomemmehui: Efeso pueblóhui, Esmirna pueblóhui, Pérgamo pueblóhui, Tiatira pueblóhui, Sardis pueblóhui, Filadelfia pueblóhui, entok Laodicea pueblóhui.

<sup>12</sup> Kúaktekane, ä bit bábareka, juka inou nokamta. Huanäine guóy búsan kanteelam áma jájäuahuame oropo yáarim bitchak. <sup>13</sup> Jume guóy búsan candeleros násuk éntok, huépülak Yoremta Üusi bénakne

bitchak, guókimmeu núkisi sánkokamta. Jenotahuit áman éntok cinto orota jípurey. <sup>14</sup> Ä kóbba entok ä choonim, tósalitukaimme, kabara bóata bénasi, entok sá pam bénasi. Ä pusim éntok, táijta béetë benaakay. <sup>15</sup> Ä guókim éntok, bronceta bélojkosi horno táijpo buásata benaakay; ä jáhui éntok, yún báam tüisi kusisi kón huéchépo benak nok jáhuiakay. <sup>16</sup> Ä bátatana mámpo guóy búsan chókim jípurey. Ä tempo éntok, senu ejparam yeu huéiyey, náu bíchaa buahuiakay. Ä pujba éntok, täata benaakay, tüisi síme ä úttiäray ä machiriapo.

<sup>17</sup> Ä bíchakane éntok mukukamta bénasine huétchek, ä guókpo. Áapo éntok ä báta mámam ino béppa óreka, ínel inou jáahua:

—Katë májhue. Ínapone jü késampo huéeme entok jü ä chúpëpo huéeme, <sup>18</sup> jü jíápsame entok jü mukulatukaihui. Bueítuk én éntok, jíba huásu-huásuktiapone jíápsa. Júnentunake. Entokne am jípure, jume kókkohua llaavem, entok jume infierno llaavem. <sup>19</sup> Akë ä jïojte, juka jita em bíchakáhui, entok juka én ayukamta, entok juka chúkula ikäi chäka ayunakemta. <sup>20</sup> Jü kaa át jüneehuäpo ín bátatana mámpo guoy búsan chókkim em bíchakáhui, entok jume guóy búsan candeleros oropo yáarim: Jume guóy búsan chókkim, guoy búsan iglesiammehum ángelesim; jume guoy búsan candeleros oropo yáarim éntok, jume em bíchakáhui, guoy búsan iglesiamme.

## 2

*Jü Diosta nooki Áasiau bíttuari guoy búsan Cristota sualhuäpo nau animmeu: Diosta nooki pueblo Efesou bíttuari*

<sup>1</sup> 'Efesopo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jïojte: "Ä bátatana mámpo jü guoy búsan chókim jípureme, jü guoy búsan oro candeleros násuk naa hueramame, ikäi nooka: <sup>2</sup> Ínapone ä täya, juka em juáhui, entok juka bétte tékilta joaka yánti em emo nüyëhui. Jume kaa türik joame katë am bibit péiya. Éntoke am täya, jume apóstolpo emo náikame kaa apóstolimtaka, bueítuk ára nókíchipë ä téula. <sup>3</sup> Jiokot ansulatake yánti jíápsa, éntoke át boobitchula, éntoke bétte tékilta joaka tekipanuala, ín téhuam em emo náké béchibo, éntoke kaa kóm éiya. <sup>4</sup> Tëne senu huémta em jípurëu kaa emót türe, bueítuk juka tua bat em nákeíhuë tóij-la. <sup>5</sup> Áhuë huáate, jáksë jïöbeka kón huétchek. Éntoke emo jíápsi kuaktiaka, juka bat em jojuáihuë yáuhua. Bueítuk kaa ä junëlituko, láutine emou yepsaka juka em candeleros em enchi ühuaka sékana órenake, bueítuk kaa enchi emo jíápsi kuaktiako. <sup>6</sup> Bueítuk ikäre jípure: juka kaa türik nicolaítam joáhuë kaa bibit péiya, ín kaa türëu këtchi. <sup>7</sup> Jü nákakame ä jikkajínake, juka Espíritu santota Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokáhui. Juka yöokamtane, júya taka jíapsihumta hueriamta ä buátuanake. Íri júya éntok Diosta paraíso násuk huéiyek."

*Diosta nooki pueblo Esmirna bíttuari*

<sup>8</sup> 'Esmirna iglesiapo ángeltahuë jïojte: "Jü bát huéeme éntok ä chúpëpo huéeme, jü mukukame entok jíabeitekame, ikäi nooka: <sup>9</sup> Ínapone em yáari täya, entok jiokot em bíthuáhui, entok em poobëra. Të empo rikoë. Entokne am täya, jume bettek emo bétana nokaka emo judíom tíame.

Të kaa junëli, ál-lam Satanásta sinagoogam. <sup>10</sup> Katë májhue, juka jita emou huéenakepo. Ímíri jü diablo cárcelpo huatem jóatebonake, enchim jiöbila béchíbo. Huanärem guoj mamni táapo jiokot annake. Em mukëpo tájtë huitti éaka jíapsa. Huanäine ínapo enchi ä máknake, juka coronata jíba béchíbo jíapsihuatma. <sup>11</sup> Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui. Jü yöokamtahui, guosa huëpo kókkohuame kaa áu huéenake.”

### *Jü nooki pueblo Pérgamou bíttuari*

<sup>12</sup> 'Pérgamo iglesiapo ángeltahuë jíojte: “Jü ejparam náu bíchaa buahum entok buahui síbulay jípureme, ikäi nooka: <sup>13</sup> Ínapone símeta em joäu täya, entok ják em anëhui diablota bankot kátekäpo, të jibe ín téhuam émomak jípure. Éntoke inot éehuamta kaa omoutela, huámëchi taahuarimmet jü Antipas kaa au náyoteka ín testigo enchim násuk ä mëhuak junne, jum Satanásta jóakäpo. <sup>14</sup> Huatekne enchi béj-reka huémta jípure: bueítukim émomak áma aane, jume Balaamta majtiari kee tójame. Huäri Balacta majtiay, jáchin jume israelita usiarim am jioptuanakë béchíbo, juka ídolommeu bíchaa náikiata am buänakëhui, entok kaa emo jubeka náu totöhuamta. <sup>15</sup> Éntoke két áma än jípure, jume nicolaítam majtiarita kee tójame, juka kaa ín türëhui. <sup>16</sup> Huäri béchíbo, emoë jíapsi kuaktia; bueítuk kaa ä junëlituko, láutëlane emou yebijnake. Huanäine ámemak náassuanake, ejparam ín tempo yeu huémmeýi. <sup>17</sup> Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espírituta jume iglesiammeu ä nokähui. Juka yölataka áma yeu sikamtane, juka maná éSORITA am buätuanake, éntokne ket ili téta tósalik ä máknake. Jü ili tétat éntok, huépul téhuam bemela át jíofteri; jümëi kaabe täyanake, hua tétata mabetakame jibba.”

### *Diosta nooki pueblo Tiatirau bíttuari*

<sup>18</sup> 'Tiatira iglesiapo ángeltahuë jíojte: “Jü Diosta Üusi, jü táji béetemta bénasi pusekame, éntok bronze bélojkosi táijpo buásata benam guókekame, ikäi nooka: <sup>19</sup> Ínapone ä täya, juka em tékkil, entok jáchin em yore nákéhui, entok Diostat em éähui, entok kaa emo ámpoleka huatem jita joriähui, entok yánti éaka em jíapsahui, entok jü chúkula em yáakäu chë juebenakähui jü bat em yáakäu béppa. <sup>20</sup> Tëne enchi béj-remta huatek jípure: Jüri jámut Jezabel aú profetä tíame ä éäpo áman am majtia, të ä majtiabeyi am bäi táttähua, jume ín nésauta joame, am náyote kaa emo jubeka nau am tö íaaka, entok juka ídolommeu bíchaa náikiata am buätuaka. <sup>21</sup> Tëne béja taahuarim ä máksula, Diostau bíchaa ä jíapsi kuaktianakë béchíbo. Të kaa áu jíapsi kuaktia báare; kaa emo jubeka náu totöhuamta jíba boojoria báare. <sup>22</sup> Huäri béchíbo ínapone kökoay ä böyëpo ä tahuatua, entok jume kaa ä jubeka áamak töyeme. Jiokot anhuäpone emo am bittuanake, kaa türík áamak johuamta bétana kaa emo am jíapsi kuaktiako. <sup>23</sup> Ä asoamne kókosi yáanake, bem kókkonakë béchíbo. Huanäi síme jume iglesiam ä júneriaka tahuanake, nee ájáriatukähui, kóbao éerim éntok jíapsipo ínnëhuamta nee júneriähui. Éntokne huéu-huépulam ä máknake, juka enchim tekipuanuaka kobakäu béekik. <sup>24</sup> Të eme éntok, jume huatem Tiatirapo aneme, jume ikäi doctrinata kaa jípureme, entok jume kaa ä täyame, juka Satanásta bétana obiachisi huémta, bempörim ä

téttehuä bénasi, ínapone ínel enchimneu jiaahua: Kaitane bétték éntok enchimmet yéchanake. <sup>25</sup> Të juka enchim jípurèhui, kuttem ä buísse, ín yepsäu tájti. <sup>26</sup> Huaka yöokamta éntok ín tékil ériakamta símeta lüteu tájti, ínapone yäura úttiata ä máknake, naciónim, béppa. <sup>27</sup> Huanäi tepa kutkutti ámet nésaunake, sisíguok jíbebiayi, éntokim ili sótöri babupo yári bénasim jámtiana, ín Áchay bétana ín ä mabetakä bénasi. <sup>28</sup> Éntokne buere chókita kethuey yeu sisimemta ä máknake. <sup>29</sup> Huä nákakame ä jikkaijnake, juka Espiritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

### 3

#### *Jü nooki pueblo Sardisiu bíttuari*

<sup>1</sup> ‘Sardispo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Jü guoy búsan Diosta espíritum jípureme, éntok jume guoy búsan chókkim, ikäi nooka: Ínapone em tékil täya. Téhuame jípureka jíapsa, tërë mukila. <sup>2</sup> ¡Katë koptelaka símekuchë suuhua! Juka huatek emou tahualatë kutti nüye, kee jee ä lüteyo. Bueítukne ä bil-la, juka em joähui kaa ä yúmalähui, Diosta bíchäpo. <sup>3</sup> Áuhuë huáate, juka em mabet-läbehui, éntok em jikkaij-läbehui; éntoke ä éeriaka emo jíapsi kuaktia. Bueítuk kocheka enchi aneyo, lak-ronta bénasine emou yebijnake. Éntoke kaa jüneenake ják horapo emou ín yebijnakèhui. <sup>4</sup> Të yorememe kaa tua jaikim Sardispo jípure, bem súpem kee chicha yáame. Ímëri ínomakim rejtinake, totósalik sánkoka. Bueítuk ínomakim rejtipa yúmal. <sup>5</sup> Jü yöokame tósalik sánkotuana éntokne ä téhuam kaa tuchanake, jum libro jíapsihuäpo; éntokne ín Áchayta bíchäpo ä téhuam yeu buíjnake, éntok ä ángelesim bíchäpo. <sup>6</sup> Huä nákakame ä jikkaijnake, juka Espiritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

#### *Jü nooki pueblo Filadelfiau bíttuari*

<sup>7</sup> ‘Filadelfiapo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Íkai nooka jü santo, jü tua lütüriapo ájaria, jü Davidta llavem jípureme. Jü ä étapokäpo, kaabe ára ä pát-páttia; éntok ä páttiakäu, kaabe ára ä étapo: <sup>8</sup> Ínapone juka em tékil täya. Íári béchibone em bíchäpo puerta étaporita tóij-la. Íkäri kaabe ára ä páttia. Bueítukë kaa tua úttiak jíöbe, tërë ín noki éeriala, éntoke ín téhuam kaa omoutela. <sup>9</sup> Ímine Satanásta sinagogapo anemene emou rúktia, jume kaa lütüriapo emo judíom tíame, tem kaa judíom, ál-lam ára nókichi. Ínapone emou am rúktituanake, éntokne em guókpo emou tónnommea am jáptetuanake, am jüneenakë béchibo, enchi ín nákéhui. <sup>10</sup> Bueítuk juka noki kaa huanti jíapseka ä bobitchaka em ériakä béchibo, ínapo ket enchi érianake, hua taahuarit síme ániat jiokot anhuäpo, jume ániat buíapo jíapsame jíöbila béchibo. <sup>11</sup> Éni ími, ínapo láuti yebijnake. Em jípurèhuë kutti buísse, bueítuk juka em coorona, kaabeta enchi ä úhuanakë béchibo. <sup>12</sup> Juka yöokamta, ín Diosta tiöpopone ä pilar kechanake, éntok huämi kaibu éntok yeu simnake. Éntokne ín Diosta téhuam át jiojtenake, éntok ín Diosta buere jóära téhuam, jü Jerusalén bemela. Íri ín Diosta áttia, téhueka bétana kóm



huéiye. Entokne ket ín bemela téhuam át jiojtenake. <sup>13</sup> Huä nákakame ä jikkajjnake, juka Espírituta jume igleesiammeu ä nokähui.”

### *Jü nooki pueblo Laodiceau bíttuari*

<sup>14</sup> ‘Laodicea Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahué jiojte: “Jü júnentume, jú huitti ä bíchakäu lútüriateme, jú késam huëpo síme Diosta yáakähui, ínel jiaahua: <sup>15</sup> Ínapone em tékil täya. Katé sébbe, éntoke kaa tátta. ¡Bueítuk ché türi éiyey, empo sébiako, o táttaytuko! <sup>16</sup> Tè ili enchi súkkatukä béchíbo entok kaa sébeka kaa em táttaakä béchíbo, ín tempone enchi yeu bísatnake. <sup>17</sup> Bueítuk empo ínel jiaahua: Ínapone riiko, entokne ché ríkotula, entok kaita inou béye. Tè katé júneiya, kaita al-leehuaamta emót ayuakähui, éntoke jiojot maachi. Poobëe, líptie, éntoke kaa sánkok. <sup>18</sup> Huäri béchíbo ínapone consejota enchi mákka: orota táijpo buásatane inou enchi jinnü íaa, em ríkotunaké béchíbo. Éntoke súpe tósalim jinnuka am sánkote, kaa tiusi bichitaka em hueramnaké béchíbo. Éntoke koliiriota em pújpo huáttia, em bínnaké béchíbo. <sup>19</sup> Ínapone kutti nokaka kókosi am bébba, jume símem ín nákehui. Íari béchíbo emuë ériaka, emo suaya éntoke emo jíapsi kuaktia. <sup>20</sup> Ínapone én ímí puertata poona. Bueítuk jábe ín nokäu jikkajjaka, juka puertata étapokátek, áune kibaknake, entokne kúptey áamak jibuánake áapo entok ínomaki. <sup>21</sup> Juka yöokamta, íno náaponä yejteunake, ín banko rey nésaupo, jachin ín yöoka entok banko rey nésaupo ín Áchaymak nee yejteká bénasi. <sup>22</sup> Huä nákakame ä jikkajjnake, juka Espiritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

## 4

### *Jü téhuekapo Diosta yörihuähui*

<sup>1</sup> Chúkula ikäi simsuko anä bitcha, téhuekapo puerta étaporita; Jü jáhui bát huéeme ín jikkajjakhui, trompeeta jáhuíta bénasi inou nookak, ínel jáka:

—¡Ábe jámu! Huanäine enchi am bíttuana, juka chúkula yeu huéenakemta, ikäi simsuko.

<sup>2</sup> Huanäine sej chukti Espiritu Santopo taahuak. Ínëline banko rey nésaupo téhuekapo yéchata bitchak, jum banko rey nésaupo éntok, seenuk áma kátekamta. <sup>3</sup> Jü áma kátekame éntok, téta jaspe entok cornalina ténaakay. Jum banko rey nésaupo chíkola éntok senu kurues ama órekay, esmeraldata bénaaka. <sup>4</sup> Jum banko rey nésaupo chíkola, veinticuatro banko rey nésaurim jokay. Veinticuatro yoiyöturim áma jokamene bitchak, totósalik sánkokame, coroonam oropo yáarim kóbat jípureka. <sup>5</sup> Jum banko rey nésautea bétuk éntok, yúku bérokti entok yúku omtira jáhuimak áma yeu huéiyey. Jü banko rey nésautea pújbapo éntok, guoy búsan lámparam tájiy bétey. Ímëri beja jume guoy búsan Diosta espíritum. <sup>6</sup> Jü banko rey nésautea pújbapo éntok, bahue bík-riota bénaka áma bókay, cristalta Bénaka.

Jü banko rey nésautea chíkola éntok, jume naiki jíápsame áma jábuekay, pújbapo entok amatana yún puseka. <sup>7</sup> Jü bát huéeka jíápsame leonta bénaakay. Jü guósa huëpo huéeme éntok, beceerota bénaakay. Jü bájikun huëpo huéeme éntok, yorem pújбата Bénak pújbakay. Jü naikiku

huéeme éntok, águila nílata bénaakay. <sup>8</sup> Jume naikika jiápsame éntok, huéuhuépulakam búsan másam jípurey. Áme chíkola éntok bétuku pusimmeyim tápuniakay. Taahuapo éntok tukaarit naa búrujti katim yáateka ínel jiaahuay:

Santo, santo, santo,  
jü Señor Dios,  
ä úttiáray simeta ára joame,  
hua jiápsaihui, éntok jiápsame,  
éntok hua äbo yebijnakeme.

<sup>9</sup> Éntok jíbba huame jiápsaka ä baysahueme lóoriata éntok yörisi maachik banko rey nésaupo kátekamta am máká bélèki, juka síme huásu-huásuktiapo jiápsamta, <sup>10</sup> jume veinticuatro yoiyöturim áahuim tónommia jájapte, jü banko rey nésaupo kátekamta pújapapo, éntokim ä yöre, juka huásu-huásuktiapo jiápsamta; éntokim bem coroonam banko rey nésaupo kátekamta pújapapo öore, ínel jiaka:

<sup>11</sup> Señor, empo ä mabetpo yúmala,  
juka lóoriata, éntok em yörihuamta,  
éntok juka úttiárata;  
bueituk empo simeta yáala,  
éntok em ínel éäpom ayka,  
éntokim yáataka ímí aayuk.

## 5

### *Jü Kabara éntok jiosia bitiari*

<sup>1</sup> Huanäine jü banko rey nésaupo kátekamta bátatana mámpo, senu librom órekame bitchak. Huáijhuatana éntok yeutana át jiojterim, guoy búsan sellokari. <sup>2</sup> Huanäine senu ángelta úttia yaurata jípuremta bitchak, tüisi kusisi chayeka nátemajemta:

—¿Jábesu ché yörisi machi jáni, librom ä étaponaké béchibo?, éntok, ¿jume sellom ä búttianaké béchibo?

<sup>3</sup> Kaabe aaney, téhuekapo, buíapo, éntok buíata bétuk junne, jü jábe ára liibrom étaponakeme, éntok kía am bit béchibo junne. <sup>4</sup> Huanäine tüisi buan táytek, yúmalasi au jípuremta kaa téyhuaka béchibo, bueituk kaabe ára librom étapoy, éntok kaabe ára am bitchay. <sup>5</sup> Huanäi senu yöturi ínel inou jiaahua:

—Katé buaana, bueituk jü León Judáta yoremempo yeu simlame, Davidta bétana yoiyöturimmet yeu tómtilame, yölataka áma yeu simla. Jüri ára am étapo, jume liibrom, éntok jume guoy búsan seellom ára búttia.

<sup>6</sup> Huanäine jü banko rey nésaupa násuk éntok naiki jiápsaka áma aneme násuk, éntok yoiyöturim násuku, Kabaratane áma huéekamta bitchak. Mukiapo tóij-ritaka kókosi yáarita bénaakay. Guoy búsanim ahuakay, éntok guoy búsanim pusekay. Huámëi ínel jume guoy búsan Diosta espíritum síme ániat bíttuarim. <sup>7</sup> Huanäi banko rey nésaupo kátekamtau rúkteka, librom ä bátatana mámpo ä jípuréu núka. <sup>8</sup> Huanäi jume librom ä núko, jume naiki jiápsaka áma aneme éntok jume veinticuatro yoiyöturim jü Kabaratahuim tónommia jáptek. Símetakam arpam jípurey, éntokim copam oropo yáarim jípurey, inciensoy tatapunim. Ímëi jume santom oraciónim. <sup>9</sup> Éntokim bemela buikim buikay, ínel jiame:

Émpë am nüpo yúmala, jume liibrom,  
 entok sellom em étaponakë béchïbo;  
 bueïtuk empo jiokot yáahuaka mëhuak,  
 éntoke em ójboy Diosta béchïbo itom jinnuk,  
 síme yóremraata, entok yún täbuiasi nokame,  
 entok pueblom, entok naciónim.

<sup>10</sup> Éntoke Diosta béchïbo réyesim entok sacerdotemsi itom yáala.  
 Huanäite imi buíapo nésaunake.

<sup>11</sup> Huanäine banko rey nésaute entok jume jiápsaka áma aneme  
 entok jume veinte áma naiki yoiyöturim chíkola, ángelesim jáhuiatane  
 jikkajak, entokne am bitchak. Imei juebena millonimtukay. <sup>12</sup> Tüisim  
 kusisi inel jiaahuay:

Jü Kabara jiokot yáataka mëhuakame,  
 jüri am mabetpo yúmala, juka úttiärata,  
 juka rikorata, jita täyahumta, juka tüisi úttiata,  
 juka ä yörihuaka entok símek béppa uyjóriata,  
 entok juka ä úttilhuähui.

<sup>13</sup> Entok síme jü téhuekapo yáari, entok buíata béppa, entok buíata  
 bétuku, bahuëpo ayukame, simetaka náu lópola inëlim jiaahuay:  
 Jü banko rey nésaupo kátekamtahui,  
 entok Kabaratahui, bempörim béchïbotunake,  
 jü úttilhuame, jü yörihuähui, jü símek béppa uyjória,  
 entok jü yäura úttiära, jíba huásu-huásuktiapo.

<sup>14</sup> Jume naikika jiápsaka áma aneme inëlim jiaahuay:  
 —Jünentunake!

Huanäi jume veinticuatro yoiyöturim bem pújbammeyim múmüla  
 chätuka ä yörek, juka jíba yü huásu-huásuktiapo jiápsamta.

## 6

### *Jume seellom*

<sup>1</sup> Huanäine Kabarata bitchak, sellota huépülak ä étapoko. Jume naikika  
 jiápsaka áma aneme násukne huépülak jikkajak, yúku omtemta bénasi  
 jáamta:

—jBinë huéeka ä bitcha!

<sup>2</sup> Huanäine ä bitchak, kábay tósálita. Huä át jikat kátekame éntok,  
 kúta huíköta jípurey; entok huépü coroonata mákhuak. Huanäi yöoka  
 áma yeu siika, entok jíba yösimey.

<sup>3</sup> Juka guosa huëpo sellota Kabarata ä étapoko, juka guosa huëpo  
 jiápsaka áma anemtane jikkajak, inel jáamta:

—jBinë huéeka ä bitcha!

<sup>4</sup> Huanäi júchi senu kábay áma yeu siika, kutkosi síkirika. Huä át  
 kátekame éntok, úttiärata mákhuak, juka yánti jiápsihumta buíapo  
 ayukamta ä tejalnakë béchïbo, entok emo am súanakë béchïbo. Huanäi  
 buëürum ejparam mákhuak.

<sup>5</sup> Juka sellota bájikum huémta ä étapoko, juka bájikum huëpo jiápsaka  
 áma anemtane jikkajak, inel jáamta:

—jBinë huéeka ä bitcha!

Huanäine senu kábay chukurik bitchak. Jü át kátekame éntok, ä mámpo bajkulata jípurey. <sup>6</sup> Huanäine senu jáhuita jíkkajak, jume naikika jápsaka áma aneme násuku, ínel jámta:

—¡Senu kilo tirijkom, senu taahuari tékiltam béj-re! Éntok, ¡báij kilo cebaadam, senu taahuari tékiltam béj-re! Tè juka aceiteta entok vínota, ¡katè áu suuhua!

<sup>7</sup> Juka sellota naikikum huémta ä étapoko, juka naikikum huëpo jápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jámta:

—¡Binè huéeka ä bitcha!

<sup>8</sup> Ámanne remteka kábay sahuarik bitchak. Jü át kátekame éntok, muerte ti téhuaakay. Jü infierno éntok, áa sáu huéiyey. Huanärim úttiata mákhuak, buíata naikisi náikimterita huéeläpo, ejparammea am súanakè béchïbo, tébaayi, kôkoayi, entok animal yoyolika buíapo anemmeyi.

<sup>9</sup> Juka sellota mamniku huémta ä étapok, altarta bétukne am bitchak, jume Diosta bétana bem nokakä béchïbo kókkolame, entok huitti Diostat éaka bem jápsakä béchïbo. <sup>10</sup> Entokim úttesi kusisi chaayey, ínel jákari:

—¿Jauhuey tájti, Señor, santo entok tua ájáriame, Akè am bíttuanake, juka em úttia yäura, éntoke itom ójbo am béjtutuanake, jume ími buíapo jápsame?

<sup>11</sup> Huanärim súpé totösálim mákhuak, entokim téjhuaahuak, júchi chúbala jimyore sáyuaka, jume Cristota súalhuäpo ámemak anim yumäu tájti, entok bempörim bénasi két am kókkonakè béchïbo.

<sup>12</sup> Juka sellota búsaniku huémta ä étapokne ä bitchak. Huanäi jü buía tüisi áu yoyöak. Jü tää éntok, chukurisi taahuak, lutu sánkom bénasi. Mecha éntok tókti síme ójbota bénasi taahuak. <sup>13</sup> Jume chókim éntok, téhueka bétana buíau kón huáttek, juka chuna óguota takam kón huátta bénasi, jekata tüisi úttiaka am yoyoako. <sup>14</sup> Huanäi jü téhueka kaitatuk, jíosiata buekak náu bitiahuaka bénasi. Entok síme káhuim, entok bahuepo káhuim yeu jokame, sékänam jotek. <sup>15</sup> Jume buíapo reyim, entok jume buéresi ériahuame, jume riikom, jume capitanim, jume yäurata jípureme, entok síme sáyuaka, entok kaa sáyuaka aneme, káu guójókum éusuk, entok júyapo téta buérem násuku. <sup>16</sup> Huanärim juya káhuimmeu entok téta buéremmeu ínel jáahua:

—¡Ítochem kón huátte, éntokem itom ésson, hua yörisi machi banko yäurapo kátekamta bétana, entok Kabarata ómtira ito béppa anè bétana!

<sup>17</sup> Bueítuk jü buére taahuari bem ómtira béja yuumak. ¿Jábesu ára óusi huéeka taahuanake jáni?

## 7

### *Jume ciento cuarenta y cuatro mil sellotuarim*

<sup>1</sup> Íkai simsuk éntokne naiki ángelesim jábuekame bitchak, ánia buíapo naiki kátana békataná. Júmèi béja jekata kétchalatukay, jákun bíchaa junne, kaa jek íaaka, buíata béppa, bahueta béppa, entok kía jita júyata béppa junne. <sup>2</sup> Tábui ángeltane ket bitchak, táata yeu huè bétana, jikau huémta, entok Dios jápsamta sellota jípuremta. Huanäi tüisi kusisi ámet cháchayek, jume naiki ángelesimmechi, jume úttiärata

mákhuakammechi, buíatau entok bahuetau kaa tühuaata bem ámeu yáanakê béchïbo, ínel ámeu jíaka:

<sup>3</sup> —Kátem bát áu suuhua, jü buíatahui entok bahuetahui entok júyammeu junne, Diosta nésauta joame kóba méjêku sellota itom am óresuk jübua.

<sup>4</sup> Huanäine am jíkkajak, am jaikutukahui, jume sellotuarim: ciento cuarenta y cuatro miltukaimme, síme jume Israelta üusimmet yeu sákalame. <sup>5</sup> Judátat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Rubéntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Gadtat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; <sup>6</sup> Asertat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Neftalítat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Manaséstat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; <sup>7</sup> Simeóntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Levíitat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Isacartat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; <sup>8</sup> Zabulóntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Josétat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Benjamíntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim.

### *Juebénaka totösalik sánkokame*

<sup>9</sup> Íkái simasuk éntok, juebena yóremraata síme naciónimpo jomemne bitchak, entok yóremraata kaa náu anim entok pueblom kaa nánálaik nokame, banko reypo kátekamta bíchäpo jábuekame, entok Kabarata bíchäpo, totösalik sánkokame, bem mámpo éntok tako sáhuata jípureme. Ímêi éntok kara náikiatuy. <sup>10</sup> Entokim tüisi úttia chaayey, ínel jíakari:

¡Jü jínëuria Dios banko reypo kátekamta bétana huéiye,  
entok Kabarata bétana!

<sup>11</sup> Entok síme ángelesim banko reyta, entok jume yoiyöturim, entok jume naiki jíápsaka áma aneme, chíkolam jábuekay. Huanärim banko reyta bíchäpo tónommia jáptek, kóm chátuka. Diostam yöreka ä úttilek, <sup>12</sup> íneli jíaka:

¡Júneltunake! ¡Jü Diosta tühua, entok jü looria,  
entok jita täyahuame,  
entok jü Diosta baysahueka jíapsihuame,  
símem béppa yörihuame, jü úttiära,  
entok jü úttia kaa lüteme,  
itom Diosta béchïbotunake,  
jíba yü huásu-huásuktiapo! ¡Júnentunake!

<sup>13</sup> Huanäi senu yöturi inou nookak, ínel jíaka:

—Ímêi totösalik sánkokame, ¿jábessamme? Entok, ¿jákun bétanasum äbo yáij-la?

<sup>14</sup> Ínapo éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, émpê jüneiya.

Huanäi áapo ínel inou jiaahua:

—Ímêi ínel jume úttesi jìokot anhuäpo entok kókosi machikuu yeu sákalame, entokim bem sánkota báksiala, entokim Kabarata ójbopo totösalisi am básuala. <sup>15</sup> Íari béchïbom Diosta banko rey kátekamta bíchäpom aane. Entokim taahuarit entok tukaarit naa búrujti ä tiópopo ä nésahui johua. Jü banko reypo kátekame éntok ä jöota áme béppa cháanake. <sup>16</sup> Katim napat tébaurinake, entokim kaa júchi bäi kókkonake.

Jü tää kaa áme béppatunake, entok jita táttaria júne kaa ámeu ayunake. <sup>17</sup> Bueituk jü Kabara banko rey násuk aneme am suayanake, entok bää jiápsame yeu huëu bíchaa ámepat huéesimnake. Dios éntok jume bem pusim ópua tútenake.

## 8

### *Jü guoy búsan seello*

<sup>1</sup> Juka guoy búsan sellota ä étapoko, jum téhuekapo yánti taahuak media horata huéeläpo. <sup>2</sup> Huanäine guoy búsan ángelesim Diosta bíchápo jábuekame bitchak. Huanärim guoy búsan trompeetam mákhuak. <sup>3</sup> Chúkula täbui ángel áma yepsak. Huanäi altariu kíktek, inciensota áma táttaahuäpo oro áusülik jípureka. Huanäi yún inciensota mákhuak, jume Diosta súaleka oraciónta joammak nahuä kütianaké béchibo, oro altarta béppa banko reyta pújapo. <sup>4</sup> Huanäi juári ángelta mámpo yeu siika, Diostau bíchaa, jü inciensota buiichia, jume Diosta súaleme oraciónmak náuhui. <sup>5</sup> Jü ángel éntok, incensariota nüka. Huanäi óbammea ä tápuniak, altarpo ayukammeyi. Huanäi buíau kóm ä guötiak. Huanäi yúku omtiriam ayu táytek, éntok jáhuim, éntok yúku béroktiriam; buía éntok két áu yoyoak.

### *Jume trompeetam*

<sup>6</sup> Huanäi jume guoy búsan ángelesim guoy búsan trompeetam jípureme, akim am kujtaytek.

<sup>7</sup> Jü ángel bát huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi téjam entok táji ójbomak náu kütiahuak. Ímëri buíata béppa kóm guötiahuak. Huanäi jü júya bueere báisi näikimteri huéeläpo béekika tájjak, entok síme jü báso síali tájjak.

<sup>8</sup> Jü ángel guoyiku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi júya káhuu buëuruta bénaaka, tájipo béeteka, bahuëu kóm jimmaahuak. Huanäi jü bahue báisi näikimteri huéeläpo béekika ójbosi áu yáhuak. <sup>9</sup> Huanäi bahuepo jiápsame kókkok, jü báisi näikimteri huéeläpo béekika, entok jume barcom két tejalhuak, báisi näikimteri huéeläpo béekika.

<sup>10</sup> Jü ángel bájjiku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi téhueka bétana huépul chóki buëuruka kachimbata bénasi béeteka kón huétchek. Huanäi jume bathuem entok báam yeu huëpo báisi näikimteri huéeläpo béekimmet kón huétchek. <sup>11</sup> Jü chóki éntok, “Chíburá” ti téhuaakay. Huanäi jume báam báisi näikimteri huéeläpo béekika chibusim aayuk. Huanäi yún yöremraa kókkok, jume báam chibusi ayukä béchibo.

<sup>12</sup> Jü ángel naikipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi jü tää báisi näikimteri huéeläpo béekika kaa türika taahuak; anëli ket jü meeça, entok jume chókkim. Júnëlim kaa machisi taahuak, juka báisi näikimteta ámet ayukamta, kaita machiriata ayunaké béchibo, taahuata báisi näikimteri huéeläpo béekika, entok tukaapo junne.

<sup>13</sup> Sepne ä bitchak, entokne ä jíkkajak, sensu ángel téhueka násuk nëkamta, ínëli kusisi jáamta:

—¡Ay, ay, ay, jume buíapo jiápsammehui! ¡Bueitukim abe trompeetam kuuse, jume huate bájj ángelesim!

## 9

<sup>1</sup> Jü ángel mamniku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäine téhueka bétana senu chókita buíau kón huéchemta bitchak. Entok tüisi mékka kóm guójöriata llavem mákhuak. <sup>2</sup> Huanäi juka guójöriata tüisi mékkak kömik étapok. Huanäi jü buiichia áma jikau siika, orno bueürupo buichiata yeu hué bénasi. Huanäi jü tää entok jü jeeka kaa machisim taahuak, jü buichiria guójöriapo yeu huémta béchibo. <sup>3</sup> Jum buichiapo éntok, guöchim yeu sájjak, entokim buíau kón huáttek. Huanärim útteata mákhuak, machilim buíapo aneme bénasi. <sup>4</sup> Huanärim júya síarita buíapo ayukamta kaa nasonte sáyhuaka téjhuaahuak, entok jita síarik junne, entok jita buére júyata junne, ál-la yoremem kaa Diosta sello kóba méjèriat jípureme. <sup>5</sup> Tè katim am súa íaahuaka téjhuaahuak; kialim kókosi kaa pappehuamta ámeu joö íaahuay, mamni metpo. Jü bem jóguo éntok, machil jujariata bénasi kókosi kaa papperisi ínnètuy. <sup>6</sup> Huámechi taahuarimmet éntok, jume yoremem kókkohuamta jariunake, tè kaibum ä téunake. Entokim kókkopeénake, tè jü kókkohuame am tö búitinake.

<sup>7</sup> Jume guöchim éntok, kábäim náu nássuahuäu bíchaa kateme bénasi jita jípurey. Kóbat éntokim coronam oro áusülisi náu yáari bénom jípurey. Jü bem pújba éntok, yoremta pújba bénaakay. <sup>8</sup> Jume chonim éntok, jamúta chomin bénaakay. Támim éntok, leonim támim bénaakay. <sup>9</sup> Bem takahuam éntok sisiguok súpem bénomim jípurey, sontarom bénasi. Bem másam jáhui éntok yún kábäim carrom náu nássuahuäu bíchaa tenné bénasi jikkajtuy. <sup>10</sup> Machilim bénomim buásiakay, entokim bem buásiapo jikiam bénasi ä jípurey. Bem buásiampo éntokim jóguota jípurey, mamni metpo jume yoremem bem kókosi jonáké béchibo. <sup>11</sup> Entok jü ángel guójöriapo mékka kóm yeu simlame áma reytaka nésahuey, bempörim béppa. Íri éntok hebreo nokpo Abadón ti téhuak; griego nokpo éntok, Apolión.

<sup>12</sup> Jü jikot jiahuame bát huéeme simsuk, tè ketune guoyika bëye.

<sup>13</sup> Jü ángel búsanipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäine senu jáhuita jikkajak, naiki ahuám násuku oro altar Diosta bíchäpo órekaipo.

<sup>14</sup> Jü ángel búsanipo huémtahui, juka trompeetata jípuremtahui, ínel jiahuak:

—Jume naiki ángelesimè búttia, buére bathue Eufretesta náapo súmarim.

<sup>15</sup> Huanärim búttiahuak, jume naiki ángelesim, juka yöremraata báisi náikimteripo huéeläpo bekik bem súanaké béchibo, bueítukim huäri horata, taahuata, metta, entok huásuktiriata béchibo yeu púaritukay.

<sup>16</sup> Jume sontarom kákabäeka náikiahuakamene jikkajak. Guoy cien milloonimtukayme.

<sup>17</sup> Júnelne am bitchak, jume kábäim, tenkupo bénasi, entok jume ámet josakame: Bem táhuichim sisiguokiy emo páttialatukay, síkilika táijta bénaaka, kútkosi tehuelika jacinto ténasi, entokim saharitukay, azufre ténasi. Jume kábäim éntok, leónta benak kókobakay. Bem tempo éntok, tájji, buichiria, entok azufre yeu huéiyey. <sup>18</sup> Íri báij huëpo chibuk jekaká béchibo, jü yöremraa báisi náikimteri huéeläpo kókkok, jü táijta, buichiriata entok azufreta béchibo; bem tempo yeu huémtayim ínel aayuk. <sup>19</sup> Jume kábäim úttiära bem tempo entok bem buásiat ayukay,

bueituk jume bem buásiam bakochim bébenaakay. Bem kóbay éntokim jábeta kókosi johuay.

<sup>20</sup> Jü huate yóremraa, ìri chibu jeka yeu sikamtay kaa kókkokame, ìkàrim bichaka júne kaa emo jíapsi kuaktiak, kaa türìk bem joàu bétana. Jume lemooniom bem yörèu júnem kaa tójjak, oropo yáarim, tómi tósalipo, broncepo, tétapo entok kútapo yáarim junne. Ímèi ídolum; katim bitcha, katim jíkkaja, entokim kara naa kaate. <sup>21</sup> Entokim kaa emo jíapsi kuaktiak, jábeta bem mèlatuká bétana, móriata bem boojoria bétana junne, kaa emo jubeka náu jíapsihumta bétana junne, entok bem jita ékbuá bétana junne.

## 10

### *Jü ángel ili librommaki*

1 Senu ángelta úttiakamtane bitchak, téhueka bétana kómhuémta namupo bítatataka ä kóba béppa éntok, kuruejta jípurey. Ä pújbahua éntok täata bénaakay. Ä guókim éntok táij béeteka jikau rúpaktemta bénaakay. <sup>2</sup> Ä mámpo ili libro étaפורim jípurey. Huanäi bátatana guókimmea bahueta béppa cheptek. Jume mikótana guókimmea éntok, buíata béppa. <sup>3</sup> Huanäi tüisi kusisi cháchayek, leónta omteka ä jíá bénasi. Ä cháchaysuk éntok, guoy búsan yúku omtiriam jáhuim jíkkajituatèbok. <sup>4</sup> Jume guoy búsan yúku omtiriam jáusuk, ínapone am jíojte báarey. Tè téhueka bétana senu jáhuitane jíkkajak, ínel ínou jáamta:

—¡Akè am sellotua! ¡Katè yeu am buíbuise, jume guoy búsan yúku omtiriam nokakähui, éntoke kaa am jíjíoite!

<sup>5</sup> Jü ángel bahueta béppa entok buíata béppa huéeka im bíchakähui téhuekau jikau mámtæk. <sup>6</sup> Juka jíba yü huásu-huásuktiapo jíápsamtau, ä noki perentak juka téhuekata yáalamta entok juka áma ayukamta, buíata entok juka áma ayukamta, bahueta entok juka áma ayukamta, bát kéchaka, ínel jáahuak:

—Sime ánia búiteme béja chúppuk. <sup>7</sup> Ál-la jú guoy búsan ángelta jáhui taahuarim yúmako, juka trompeetata béja ä kuj táyteko, juka Diosta éhuil éсотaka jípurèhui ál-la síme chúpilataka tahuanake, áapörìk jume ä nésauta joame éntok profetam ä téjhuaakápo ámani.

<sup>8</sup> Jü jáhui téhueka bétana ín jíkkajakähui júchi ínou nookak. Huanäi ínel jáahua:

—Jü ángel bahueta béppa entok buíata béppa huéekamtahuè huéiye. Huanärè jume ili libro étaפורim ä mámpo ä jípurèhuè nüye.

<sup>9</sup> Huanäine jú ángeltau siika, jume ili librom nee ä mák sáhueka. Áapo éntok ínel ínou jáahua:

—Jínya, Akè am buáye. Huanäi em tópapè chibusi ámey éenake. Em tempo éntokim kákkanake, mumu sítörìm bénasi.

<sup>10</sup> Huanäine jume ili librom ángelta mámpo núka, entokne am buäka. Huanärìm ín tempo mumu sítörìm bénasi kákkaka taahuak. Tè nee am buásuk éntok ín tópapone chibusi ámey éiyak. <sup>11</sup> Huanäi áapo ínel ínou jáahuak:



—Úttia júchi Bénasi én em noknakèhui, juka nokta Diosta bétana emou kóm yúmamta, búru pueblom bétana, naciónim bétana, tattábui nókta nokam bétana, entok reyim bétana.

## 11

### *Jume guoyi Diosta testigom*

<sup>1</sup> Huanäine ili bakata mákhuak, áy jujúnaktehuä bennak. Huanäi inel inou jiajhuak:

—¡Kiktèe! Huanäi éntoke juka Diosta tiöpo júnakte, entok juka altarta, éntoke am náikia, jume áma ä úttileka ä yöreme. <sup>2</sup> Tè juka tebatta tiöpo páku yeutana órekamta, yehuè ä béa. Katè ä jújúnakte, bueituk kaa judióm mámpo tóij-ri. Bempo éntok át chécheptisunake, cuarenta áma guoy metpo, jü Diosta buére pueblo santopo täyahuamtachi. <sup>3</sup> Huanäine jume guoy testiigom ino bétana noknakeme, mil guoy ciento áma sesenta taahuarimpo, ámanne am bíttuanake, chukurik lutuka sánkokame.

<sup>4</sup> Ímèi ino bétana nokame, jume guoy oliivom entok jume guoy kantee-lam áma jájābohuāhui, béja buíapo anemta Diosta bíchāpo jábuekame.

<sup>5</sup> Jábeta kókosi am yāa báareyo, táji bem tempo yeu sisime, jume am bėj-reka kateme taa báreka. Jábe junne kókosi am yāa báreka éäteko, alè Bénasi mukpo yúmala. <sup>6</sup> Ímèi úttiārata jípure, téhuekata bem páttianakèhui, kaa yúknakè béchībo, Diosta noki bem nokāu tájti.

Entokim úttiārata jípure, báam ójbosi bem am yāanakè béchībo, entok buíata béppa chibu jekata ayunakè béchībo, jaikisi bem inel éāpo.

<sup>7</sup> Jume testiigom Diosta bétana noksuko, jü animal máusi maachi guójōria mékka kóm bétana jikau huéeme, ámemak náassuanake, entok yölataka áma yeu huénake, entok am súanake. <sup>8</sup> Jume bem takahuam éntok, buére jóāra itom Señorta kúrusit poponhuakapo yeu tōritaka tahuanake, bueituk tábuiasi téhuaahuāpo Sodooma entok Egipto ti téttehuaahua.

<sup>9</sup> Entok jume síme pueblompo joomem, familiam, entok kaa nanālaisi nokame, entok síme naciónim,, bem takahuam kókkolame áma bínnake, báij taahuari áma meeliapo, entokim jíba kaa am mäatebonake. <sup>10</sup> Jume ímī buíapo béppa jiápsame úttesim al-leenake, am kókkokā béchībo.

Huanārim tepa al-leaka nátepua náu jita emo miknake. Bueituk ímèi guoyika Diosta bétana nokame, kókosi machik jita ámeu yáalatukay, jume ím buíapo jiápsammehui. <sup>11</sup> Tè báij taahuari áma meeliam huéeyo, jü espíritu jiápsame Diosta bétana ámeu bíttuari ámet kibakek. Huanārim jábetaka jáptek. Síme jume am bíchakame éntok guómtek; huanāi túisi maujra amet huethek. <sup>12</sup> Huanāri jume guoy testiigom jiahuita túisi úttiakamta téhueka bétana nokta jíkkajak, inel ámeu jámta:

—¡Ábem jikau kaate!

Huanārim namupo téhuekau bíchaa jikau jámuk. Huame am bėj-reka am sáayokame éntok am bitchak. <sup>13</sup> Huāmi horapo buía túisi áu yoyoak. Íāri béchībo, guoj mamnita náikimteri huéelāpo huétchek jü buére jóāra, buíata áu yoyoakā béchībo, entok guoy búsan mil yoremem kókkok. Jume huate éntok, túisim májhueka taahuak. Huanārim Diosta téhuekapo kátekamta úttilek.

<sup>14</sup> Jü jikot jiajhuame guoy huépo béja simsuk. Én éntok, jikot jiajhuame bájiapo huéeme láuti ábo huéiye.

*Jü trompeeta guoy búsanipo huéeme*

<sup>15</sup> Jü ángel guoy búsanipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi buére jáhuim téhuekapo jikkajituk, ínel jákari:

Jume reyimtaka nésahueme ániat ayukame,  
 itom Dios entok ä Cristo am áttiaka tahananake.  
 Aapo éntok nésaunake jíba yü huásu-huásuktiapo.

<sup>16</sup> Jume veinte áma naiki yoiyöturim, Diosta bíchäpo bem banko yäurapo jokame, tónommeyim jáptek kóm chätuka, huanärim Diosta yosireka ä úttilek, <sup>17</sup> ínel jáka:

Enchite baisahue, Señor Dios,  
 símeta ára joame,  
 empo jíba aneme,

entok jíba anëihui, entok äbo yebijnakeme.  
 Bueituk juka tüisi yäura úttiärata, bėjë ä nüla.  
 Entok em nésaunakëhui, bėjë ä naatela.

<sup>18</sup> Jume naciónim, éntok öomtek;

jü em kaa al-lea ómtira éntok yuumak.

Jume kókkolammet bette noki em chúpanakëhui éntok két yuumak.

Entok kétchi, jume em nésauta joame, jume profetam,

jume enchí súaleme, jume em téhuam yöreme,

kaa buéresi emo ériame entok buéresi emo ériame yörihuame junne,  
 Akë am bëjtuanake, juka síme tühuata bem kobaka jájamlähui.

Éntoke am tejalnake, jume buíat ayukamta teجالeme.

<sup>19</sup> Huanäi jü Diosta tiöpo étapohuak téhuekapo. Jü altar kajón huáijhua órekame éntok ára bíttuka taahuak. Huanäi yúku béroktiriam ruruti omteka jiaahuak, éntok buía áu yoyoak, éntok buéresi téjam huáttek.

**12***Jü jámmut entok jü dragón*

<sup>1</sup> Senu señal buéresi téhuekapo yeu machiak: senu jámmut, täata súpekari. Ä guókpö éntok mecha órekay. Ä kóba béppa éntok, coroonata guoj mamni áma guoyim chókekamta. <sup>2</sup> Asoa báreka éntok,

huantiriammea teíney, bueituk jü asoa huantiriam béja áu yúmalatukay.

<sup>3</sup> Huanäi jütchi, senu señal téhuekapo yeu machiak: senu dragón kútko síkiri tüisi buëuruka, guoy búsaním kóbakay, entok guoj mamnim ahuakay. Jume kóbam éntok hueuhuëpulaka guoy búsan ili coroonam jípurey. <sup>4</sup> Ä buásia éntok, jume chókim téhuekapo ayukame báisi náikimteri huéeläpo béekim am huíksimey. Huanäi buíata béppa chíbela am guótiak. Jü dragón éntok kíktek, jámut asoa báaremtau yúmakari,

ä asoa yeu tómték sep ä buä báreka. <sup>5</sup> Huanäi jü jámut ili outa asoak. Íri béja áma yeu púatukay, kuttílasi ámet nésau íaahuaka, síme jume naciónimmechi. Huanäi jü jámut usi outa asoaka sep ä úhuahuak,

Diosta reyataka ä anëpo ä annakë béchíbo. <sup>6</sup> Jü jámut éntok mékka ánia see päriau bíchaa búitek; Dios júkái áa béchíbo náikialatukay, jum ä annakeípo. Áma aneka, símeta ä huáatiäu jípunake, míl guoy ciento áma sésenta taahuarimpo.

<sup>7</sup> Chúkula éntok, téhuekapo buere nássuahuak: Jü arcángel Míkkel éntok ä ángelesim dragóntamakim nássuay. Jü dragón két jume ä

ángelesim huériaka, jü Míkeltamak nássuak, <sup>8</sup> tërim kaa yöök. Huäri béchibo téhuekapo kaitam áma jípureka taahuak, jü dragón entok jume ä ángelesim. <sup>9</sup> Huanäi päkun yeu béebiahuak, jü buere dragón, jü baakot binhua jauhuey naateka aneme, jü diablo entok Satanás ti két téttehuaahuame. Íri sime ániata bäi táttähua. Sime ä ángelesimmak békti buíau kóm béebiahuak.

<sup>10</sup> Huanäine jáhuita kusisi jámta jikkajak téhueka bétana, ínel jámta:

—Äbo yebij-la béjja jü jínëuria, entok jü úttiära, entok itom Diosta reyta nésahuëhui, entok juka Cristota nésahuëhui. Bueituk béja yeu béebiahuak, jü kaa tühuata am joä tíaka jíba am nátuame, jume itom sailam. Jüri béja tukaarit entok taahuapo naa búrujti itom Diosta bíchäpo am nátuay. <sup>11</sup> Itom sailam éntok Kabarata ójbo guótiakamtayi entok Diosta nésaupo jíápsaka bem nokähui, huáayirim yölataka yeu sájjak; entokim bem jíápsim jünem kaa beutirek, bem kókkou núkisi. <sup>12</sup> ¡Íari béchibem al-leiya, sime jü téhueka, entok eme áma jíápsame! ¡Jume huatemmeu ál-la tepa jikot machisi ámeu huéenake, jume buíapo entok bahuero jíápsammehui, bueituk jü diablo, tüisi kuñtiaka entok omteka, enchimmeu kóm simla; jüneiya kaa jaiki taahuarim áu bëyëhui!

<sup>13</sup> Jü dragón, buíau áu kóm béebiahuakau jünëriaka, juka jámutta ili outa asoakamta guók jájja táytek. <sup>14</sup> Të jü jámmut guoy águila mása buerem mákhuak, ámey ä nínakë béchibo, mékka ánia see päriau bícha, ä annakepo, bakottau mékka, jum báij huásuktiria áma méeliapo simeta ä buänakeu jípunakë béchibo. <sup>15</sup> Jü bakot éntok, ä tempo huämi, jámutta sáu báam bathueta bënasi guótiak, bathueta ä núk sim íaaka. <sup>16</sup> Të jü buía jámutta aniak, bueituk jü buía áu étapok. Huanäi juka bathueta yún báata huéiriamta huúktiak, juka báata dragónta tempo bétana yeu sikamta. <sup>17</sup> Huanäi jü dragón tüisi jámutta kuñteaka öomtek. Huanäi am béj-reka siika, jume huate gentem jámuttat yeu sákalammechi, ámemak nássuaseka, jume Diosta nésau joame, entok jíba Cristota lütüriata jípureka ä nokame.

## 13

### *Jume guoy animalim máusi mamachi*

<sup>1</sup> See bahue mayoatne kíktek. Huanäine senu animal máusi machik guoy búsaním kóbakamta éntok guoj mamnim ahuakamta bitchak, bahuero jikau huémta. Bem ahuammët éntok, guoj mamni diadeenam; bem kóbammët éntok, téhuam jïojterim Diosta béj-reka juénasi jíame.

<sup>2</sup> Jü animal máusi maachi ín bíchakäü éntok, yöokota bénaakay. Ä guókím éntok, osota guókím bénaakay. Ä teni éntok, leónta teni bénaakay. Jü dragón éntok ä úttiärahua ä mákkak, entok jü banko yäurata kutkutti ä nésaunakëhui. <sup>3</sup> Huépul ä kóbahua muk máchisi kókosi yáata bénakne bitchak, të jü muk máchisi kókosi ä yáaripo éntok, türiaka yorelata. Huanäi sime jü yöremra át guómtek. Huanärim jü animal máusi machita sáu kat táytek. <sup>4</sup> Huanärim ä úttilek, juka dragónta, juka animal máusi machik yäurata ä mákakäü béchibo; entokim ä yosireka taahuak, juka animal máusi maachik, ínel jákari:

—¿Jábesu íri animal máusi machita bënasi áu óuleme? Entok, ¿jábesu áamak nássua báreka éenake jáni?

<sup>5</sup> Két tenta mákhuak, buéresi jita ä noknakë béchïbo, Diosta béj-reka jájana ä jiaunakë béchïbo. Entok yäurata mákhuak, cuarenta áma guoy metpo, jita ä yáanakë béchïbo. <sup>6</sup> Ä tenta étapoka éntok, jájana jiau táytek, Diosta béj-reka. Entok ä téhuam bétana, ä tiöpo bétana, éntok huame téhuekapo aneme bétana két jájana jiaahuak. <sup>7</sup> Huanäi santom bej-reka nássuatuahuak, entok am kobatuahuak. Entok ket yäurata mákhuak, síme yöemra kaa náu anim béppa, entok pueblommechi, entok huame juebena täbui nokta nokammechi, entok naciónimmechi. <sup>8</sup> Huanäirim síme ä yöreka áu mújtek, jume imi buíapo jíápsame, jume bem téhuam jum Kabara, mukukamta libro yü jíápsinake me jiojtepo, kaa áma jiojteri jípureme, jauhuey ániata naatekápo naateka.

<sup>9</sup> Jábe nákakame ä jikkaijnake: <sup>10</sup> Bueítuk jábe peresota hueriateko, peresotaka núk sákana; jábe ejparammea më báahuame, ejparammea muknake. Tuttem jíápsaka Cristotat éiya, eme Diosta pueblo, imi ayuk jú kutti jíapseka at boobit-huame.

<sup>11</sup> Chúkula éntokne ket täbui animal máusi machik bitchak, buíapo yeu jikau huémta. Guoyim ahukay, kabarata ahuam bénnam, të dragónta bénasi nookay. <sup>12</sup> Éntok síme yäurata huaka animal máusi machik bat huémta jípurey, áapörík bíchäpo. Huanäi síme ániat jóakammeu nookak, juka animal máusi machik bat huémta am úttíl sáhueka, juka kókosi yáahuakamta, türiaka yorekamta. <sup>13</sup> Éntok két buére señaalim johuay. Bueítuk táijta junne téhueka bétana buíau kom huéetuay, yöremraata bíchäpo. <sup>14</sup> Entok am bäi táttähuay, jume buíapo jóakame, jume señaalim ä jotuaíhuayi, animal máusi machita bíchäpo. Am sáuhuek, jume buíapo jóakame, animal máusi machita bénak am yáa iaka, hua ejparammey kókosi yáahuakame, entok júchi jíápsakame. <sup>15</sup> Huanäi jú animal máusi maachi chúkula huéeme úttiárata mákhuak, juka animal máusi machik bat huémta bénak yáari, ä jíabitetuanakë béchïbo, bueítuk juka alë bénak yáarita noknakë béchïbo, éntok am súatebonakë béchïbo, símem jume kaa ä úttilekame. <sup>16</sup> Huanäi símem jume il-lichimmet éntok yoiyöhuemmet, rikommet éntok poloobemmet, búttiataka tekípanuammet éntok súmatata tekípanuammet, markata ámet yéchatebok, mam bátatana ö chë kóba méjëku. <sup>17</sup> Huanäi kaabe ára jita jinnuy, entok kara jita nenkay, ál-la hua markata jípureme jibba, ö jú animal máusi machik téhuam, ö jume ä téhuua número. <sup>18</sup> Ími koba suahuari aika; jú át jüniamé ä náikianake, juka animal máusi machita número, bueítuk yorem número. Jú ä número éntok, búsan ciento áma sesenta y seis.

## 14

### *Jume ciento cuarenta áma naiki mil buikame*

<sup>1</sup> Kabaratane bitchak, káhui Siónta béppa huéekamta, áapörimak éntok, ciento cuarenta áma naiki miilimtaká. Ä téhuam entok ä Áchayhua téhuam, bem kóba méjéiriammet jiojteritam jípurey. <sup>2</sup> Huanäine senu jáhuita téhueka bétana jíkkajak, yún báam kusisi jáa bénasi, éntok yúkuta buéresi omtë bénasi jíamta. Jú jáhui ín jíkkajáihui éntok, arpariom bem arpam ponä bénasi jíkkajituy. <sup>3</sup> Huanäirim senu buiiki bemelam buiikay, buére yörisi machi banko yäurata bíchäpo, entok jume

naikika jiápsaka áma aneme entok jume yoiyöturim bíchäpo. Huanäi kaabe ára am tátäyay, jume buiikim, ál-la jume ciento cuarenta áma naiki miilim, ímí buíapo jiápsame násuk jínëurime jíbba. <sup>4</sup> Ímëi béja jume jáamuchimmak kaa emo náyotekame, bueitukim jahuey jünem kaa jubek. Ímëi ámëria, jume Kabarata guojaaseme ják jüne ä hueramäpo. Ímëi yöremraata násuk jínëurime, kësam ofrendata Diostau buijhuäpo bënasi, entok Kabaratau bícha. <sup>5</sup> Bem tempo éntok, kaita ára nókíchiria téihuak, bueituk katim chícha maachim, Dios buére yörisi machi banko yáurata bíchäpo.

### *Jü báij ángelesim nooki*

<sup>6</sup> Täbui ángeltane bitchak, téhueka násuk nëkamta, tü nokta jíbapo béchibo jiápsamta jipuremta, ä nok báreka jume buíapo jóakammehui, síme naciónimmehui, familiammehui, tattäbui nókta nokammehui, éntok pueblommehui. <sup>7</sup> Tüisi úttia ínel jiaahuay:

—¡Diostem májhueka jikau ä chátchaaka ä yöre! Bueituk yuumak jü hora, ä yäura ä bíttebonakëhui. Éntokem ä úttile, juka téhuekata, entok buítau, juka bahueta, entok jume báam yeu pótame yáalamta.

<sup>8</sup> Täbui ángel áa sáú siika, ínel jíaka:

—¡Béja huétchek! ¡Béja huétchek, jü buére jóära Babilonia, bueituk jü vino kaa emo jubeka náú totöhuame, síme jume naciónim ä jítualä béchibo!

<sup>9</sup> Jü ángel bájiku huéeme éntok áme sáú siika, tüisi kusisi jíaka:

—Jábe jüne juka animal máusi maachik, entok juka alë bënak yáari, úttilekame entok ä markata ä kóba méjéku, ö ä mámpo mabetakame, <sup>10</sup> áapo ket ä jinake, juka Diosta ómtirá vino tüisi máusi machisi jiókot anhuamta. Íri Diosta copa ómtiriapo yeu tóri, kaitamak kütiataka. Huanäi jiókot machisi yáana, tájiyi entok azufreyi, santo ángelesim entok Kabarata bíchäpo. <sup>11</sup> Jü jiókot bem anëu buiichia éntok, jíba yü huásu-huásuktiapo jikau huéiye. Entokim kaa jimyoore, taahuapo entok tukaapo junne, jume animal máusi machita entok juka alë bënak yáarita úttileme, entok jábe junne juka ä téhuam marka mabetakame. <sup>12</sup> ¡Ímí bíttunake, jü Diosta pueblo yánti bem jiápsinakëhui, huame Diosta nésauri joame, entok Jesúsata kaa koptiame!

<sup>13</sup> Senu jáhuitane jikkajak, téhueka bétana inou ínel jáamta:

—Jiojtëe: “Úttesim al-lenake, ímí naateka, jume kókkolam, Señortat éaka kókkokame.” Jeehui, ti jiaahua jü Espíritu Santo, bem tékil bétanam jimyorenake, bueituk jü bem yáakäu áme bétana nokaka taahua.

### *Jü buíapo jíchupahuame*

<sup>14</sup> Ámanne bitchak, huanäine senu namu tósálita bitchak. Namuta béppa éntok, senuk kátekamta, Yoremta Üusi bënnak. Ä kóbat éntok senu coroono oropo yáarik jipurey ä mámpo éntok osa buaahuim. <sup>15</sup> Huanäi tíopo bétana täbui ángel áma yeu siika, tüisi kusisi chayeka, hua namuta béppa kátekamtahui:

—¡Osamë áman etpo kibacha! ¡Huanärë jíchupata toboktia, bueituk jü hora béja yuumak, jíchupä béchibo! Bueituk jü eechi béja chúpila.

<sup>16</sup> Huanäi jü namuta béppa kátekame ä osam echíu kibachak. Huanäi juka buíapo etta tóboktiak.

<sup>17</sup> Senu ángel tiöpo téhuekapo kátekamta bétana yeu siika, ket senu osa buahuim jípureka. <sup>18</sup> Huanäi altarpo tábui ángel yeu siika, táijta béppa úttiärata jípureka. Huanäi tüisi kusisi át cháchayek, hua osa buahuim jípurementachi, ínel jíaka:

—¡Em osa buahuimé áman kibacha! ¡Huanäre paraj takam náu lópola buápo chákame chúktia, bueituk jume paraj takam béja buási!

<sup>19</sup> Jü ángel éntok ä osam buíata béppa búitiriak. Huanäi am chúktiak, jume páraj taakam, jume páraj eechim buíapo ayukame. Huanäi jume páraj takam canoa bueürupo am töaka am chirijtiak, jum Diosta omtirapo.

<sup>20</sup> Jume páraj takam éntok, buére jóära päkun chirijtiahuak. Huanäi am töhuakapo éntok, ójbo yeu siika. Baniata bénasi báij cien kilometropro chíbejte, bueituk kábái preenammeu tájti yuumak.

## 15

### *Guoy búsan kókoam símeta chúpëpo huéénakeme*

<sup>1</sup> Téhuekapone tábui señalta bitchak, buëruk entok at guomtisi maachik: Guoy búsan ángelesim guoy búsan kókoam símeta chúpëpo äbo huéénakeme jípurehui. Bueituk ímëyi chúppey, jü Diosta omtëhui.

<sup>2</sup> Kétne ä bitchak, bahue vik-riota bännak, tájimak náu kütiarita, entok jume yölataka yeu sákalame, bahue vik-riota béppa jábuekame, Diosta arpan jípureka. Ímëi áma yölataka yeu sájjak, juka animal máusi machita béppa, entok alé bénak yáarita béppa, entok ä tepojtim béppa, entok ä téhua número béppa. <sup>3</sup> Huanäi Moisés Diosta bétuk jíápsame buikimim buiikay, entok Kabarata bétana buiikim, ínel jíaka:

Buéresi entok ujoori síme jita em yáalähui, Señor Dios, síme Útteata jípureme.

Lútulaimme, tepam huéchiasi maachi, entokim lütüria, jume em böom, empo síme ániat Rey.

<sup>4</sup> ¿Jábesu kaa enchi máujnake, Señor, entok em téhuam úttinake?

Bueituk empo jíba santo; huari béchíbo, síme naciónim, emou yáijnake, entokim enchi úttinake, bueituk jü lütüria em yáaläu béja bít-huak.

<sup>5</sup> Chúkula íkái simsukne ä bitchak, téhuekapo tiöpo tua Diosta tabernaculo étapohuakamta. <sup>6</sup> Tiöpo bétana éntok, guoy búsan ángelesim áma yeu sájjak, jume guoy búsan kókoam bem mámpo jípureka, lino totósalim bebelojkom súpeka, entok táupo huásala cíntom oropo yáarim jípureka. <sup>7</sup> Huanäi huépülaka jume naiki jíápsaka áma aneme jume guoy búsan ángelesim guoy búsan copam oropo yáarim am mákkak, Diosta ómtiriay tátapunim, hua jíba yü huásu-huásuktiapo jíápsame. <sup>8</sup> Jü tiöpo éntok buiichiy tápunak, Diosta lóoria entok ä úttiära áma ayuká béchíbo. Huanäi kaabe ára áman kibakey, jum tiöpopo, jume guoy búsan ángelesim jume guoy búsan kókoam bem mámpo jípureu am lütiau tájti.

## 16

### *Jume copam Diosta omtëu jípureme*

1 Senu jáhuhuiata tüisi kusikne jikkajak, tiöpo bétana jume guoy búsan angelesimmeu inel jiamta:

—Ámanem sájaka buíata béppa am töa, jume guoy búsan coopam Diosta ómtiriay tatápunim.

2 Jü ángel bat huéeme áman siika. Huanäi ä copapo ayukamta buíata béppa töak. Huanäi animal máusi machi markata jípuremmet entok juka alé bénak yáarita úttilemmet sáhua juénaka entok úttesi chicha jubaka ámet yeu siika, jume yorememmechi.

3 Jü ángel guoyiku huéeme ä copapo ayukamta bahueta béppa töak. Jü bahue bää éntok yorem mukilata ójbo bénasi áu yáuhuak. Huanäi síme bahuepo jiápsaka aneme kókkok.

4 Jü ángel bájiku huéeme bathuemmet entok ják báam yeu pótäpo juka ä copapo ayukamta áme béppa töak. Huanärim ójbosi emo yáuhuak, jume báam. 5 Huanäine juka ángelta báammeu bíttuata jikkajak, inel jiamta:

—Empo huépülsi lütüriata jiba ára joame, Señor, Empo jiápsame éntok jiápsaihui, jü Santo, bueítuké ínëli bétte nokta ámet chúppak. 6 Bueítuk bempo em gentepom joome entok profetam ójbo guótiak; én éntok empo ójbota am jítuak. Akim ä mabetpo yúmala.

7 Kétne senuk jikkajak altarta kátekä bétana, inel jiamta:

—Lütüriapo Señor Dios, simeta ára joame, empo lütüriapo entok kuttílasi em noki ámet chúppak.

8 Jü ángel naikiku huéeme ä copapo ayukamta täata béppa töak. Täa éntok úttiáraata mákhuak, ä tájiy yóremraata am táanaké béchibo.

9 Huanäi símem úttesi jikot machisi tájaka taahuak. Tërim kaa Diostau emo jíapsi kuaktiak, entokim kaa ä úttilek, ál-lam jájjana áa bétana nookak, áapo úttiárata jípureme, íkái chibuk jekamta béchibo.

10 Jü ángel mamniku huéeme ä copapo ayukamta jü animal máusi machita ä yeyesä banko béppa ä töak. Huanäi nésahueka reytaka ä kátekäpo kaa machika taahuak. Huanärim kókosi ä innëaka emo nín kékkey. 11 Huanärim Dios téhuekapo jiápsamta bétana jájana nookak, juka kókosi bem innëau béchibo entok bem sáhuam béchibo. Júnentaka júnem kaa emo jíapsi kuaktiak Diosta béj-reka bem jiapsä násuk junne.

12 Jü ángel búsaniku huéeme ä copapo ayukamta buére bathue Éufratesta béppa töak. Jü ä bää éntok huaakek, böota ayunaké béchibo, reyim täata yeu hué bétana kateme áma huám am kannaké béchibo.

13 Huanäine jü dragónta tem bétana entok jü animal máusi machita tem bétana entok jü profeta ára nókichi tem bétana baij espíritu chicha machim bátächim bénomne yeu kateme bitchak. 14 Bueítuk lemooniom espírituimme. Señalimim johua, entokim reyim síme ániat anemmehuim kaate, áma náu am tójj báreka jum nássuahuápo hua Diosta simeta ára joá buére táapo. 15 “¡Áchেম suuhua! Ínapone lak-ronta bénasi ábo huéiye. Tüisi yúmalasi al-lehuamta jipunake jü kaa kócheka jiápsame entok ä sánkohua suayame. Bueítuk ä sánkohua kaa suayame éntok, tüisi kaa sánkoka hueramnake.” 16 Huanäi áma náu am tójjak, jume reyim, hebreo nokpo Armagedón ti téhuaakapo.

17 Jü ángel guoy búsaniku huéeme ä copapo ayukamta jekapo ä guötiak. Huanäi senu buére jáhui áma yeu siika, áman tiöpo téhuekapo kátekä bétana, jum buére banko yáurata bétana, ínel jáka:

—¡Béja chúpila!

18 Huanäi béroktiriam ayu táytek, entok jáhuim entok yúku omtiriam; entok buía tüisi áu yoyoak. Yoremta ímí buíata béppa jiápsay naateka, jauhuey junne kaa íneli úttia áu yoyoolatukay, jü buíya. 19 Huanäi jü buére jóära báisi náikim huétchek, entok jume huete buére jóära ániat ayukame huáttek. Huanäi Dios buére jóära Babiloniatau huáhuaatek, ómtira vinota ä jítua báreka, bueítuk áapo áu ä bíttuak ä ómtépo. 20 Huanäi síme jume buía káhuim bahue násuk jokame, entok jume júya káhuim, ámam kaitatuk. 21 Huanäi téhueka bétana yóremrata béppa téjam tüisi buereka kóm huáttek, cuarenta kilota béppa bétteka. Huanäi jü yóremra Diosta bétana jájana nookak, íri kaa túhua téjam bétana ámeu sikamta béchibo, bueítukim úttesi jìokot yáahuak.

## 17

### *Jü jámut yún yorememmak jiápsame jìokot noki át chúpahuame*

1 Huanäi yepsak huéptülaka, jum guoy búsan ángelesimpo huéeme, jume guoy búsan copam jípureihui. Huanäi ínomak nookak, ínel inou jáka:

—Ábe huéiye; huanäine enchi ä bíttuanake jáchin jìokot machisi áu ä huénakéhui, jü jámut yún yorememmak jípsilamtahui, yun báam béppa kátekame. 2 Huárimakim totósula, jume reyim ímí ániat jiápsame; jume ímí buíapo jóakame éntok, jü ä kaa tíura vinoyim naakosula.

3 Huanäi Espíritupo ánia see päriau bíchaa nee núk siika. Huanäine huépul jámutta bítchak, animal kútko síkirikut béppa kátekamta, yún téhuam Diosta bėj-reka juénasi jáme át jìojtetaka, guoy búsanim kóbakamta entok guoj mamnim ahuakamta. 4 Jü jámut éntok kútkosi síkirim entok síkili azuulik sánkokay, entok oroyi entok téta ujoyorimmeyi entok perlammeyi túlisi áu yáalatukay. Ä mámpo éntok oro copata jípurey; jita kaa bibít máchik entok jábetamak júne ä boböyëu jaiti máchiray tápuniakay. 5 Ä kóba méjériat éntok, senu téhuam kara ámet jünetume jìojtetukay: “Jü buére Babilonia, jü jáamuchim kaa titihuéram áiye, entok síme juka ímí buíapo jaiti machik johuamta kétchi.” 6 Huanäine jünéiak juka jámutta naa múkilatukaihui santom ójbuayi entok jume Jesústa téhuam súaleka kókkokame ójbuayi. Ä bíchakane guómték, entokne úttesi át guómtilatata taahuak. 7 Jü ángel éntok ínel inou jiaahua:

—¿Jatchiakasé át guómtila? Ínapo enchi téjhuaanake, juka jámutta bétana esotaka kaa jüneriahumta, entok jü animal máusi machik ä huéria bétana, jü guoy búsanim kóbakame entok guoj mamnim ahuakame. 8 Jü animal máusi machi em bíchakáhui bannaataka jiápsay; én éntok kaa jiápsa. Té én éntok, mékka kóm guójöria bétana jikau jámu báare. Jikau jámusuk, jíbapo béchibo áu tárunau bíchaa huénake. Jume buíapo jiápsame ániata naatekápo bem téhuam kaa jum libro yü jípsihuápo jìojterime guómtinakemme, animal máusi machita bíchaka, hua bannaataka jípsaihui; én éntok kaa jiápsa, entok júchi jípsinake.



<sup>9</sup> 'Īri jü kóba suahuata jípurementa béchĭbo: Jume guoy búsan kóbam guoy búsan káhuimme; huámechĭ béppa káttek, jü jámmut. <sup>10</sup> Entokim guoy búsan reyim. Mamnikam béja huáttila; huépülaka én nésahue; senu éntok ketune kee yepsa; tē yepsak éntok kaa bínhua ímĭ annake. <sup>11</sup> Jü animal máusi machi bannaataka jiápsaihui, én éntok béja kaa jiápsa. Īri jü rey guoj naikiku huéme, entok kétchi jü guoy búsanim násuk náikiari; éntok áu ä tärunakeu bíchaa huéiye.

<sup>12</sup> 'Jume guoj mamni ahuam em bíchakähui, guoj mamni reyimme. Ketunem kee ä mabeta, reytaka bem nésaunakepo. Tē senu horapom yäurata mabetnake, reyim bénasi, jü animal máusi machitamaki. <sup>13</sup> Ímĕi nanancha éiya, entokim bem úttiärata entok bem yäura juka animal máusi machita ä máknake. <sup>14</sup> Kabaratamakim náassuanake; jü Kabara éntok am kobanake, bueituk Áapo síme reyim béppa Rey, entok síme nésahueme béppa nésahue. Jume Áamak aneme éntok, Diosta bétana núnurim entok yeu púarim entok jume át jiápseka kaa ä koptiame.

<sup>15</sup> Jü ángel kēt ínel inou jiaahua:

—Jume baa búrum jámut yún yorememmak jiápsilamta kátékäpo em bíchakähui, pueblomme; juebena gentemme, täbui nókta nokame, entok naciónimme. <sup>16</sup> Jü animal máusi maachi entok jume guoj mamni ahuam animal máusi machitat em bíchakäu, ímĕi juka jámut kaa tihuëraata kaa bíbit péenake, entokim áapola sipasola kaa súpekamta tóijnake, entokim ä takahua huakaj buänake, entokim táijpo ä táanake. <sup>17</sup> Bueituk Dios bem jiápsipo ä yétchak, ä éau am yáanakĕ béchĭbo: nánancha éaka bem yäura animal máusi machitam ä máknake, Diosta noki chúpĕu tájti. <sup>18</sup> Jü jámut em bíchakäu éntok, jü buére jóära ímĭ ániat reyim béppa nésahueme.

## 18

### *Jü Babilonia huéhekame*

<sup>1</sup> Íkai simasuk éntokne senu ángelta téhueka bétana kóm huémta bíchak, yäura úttiäraata jípurementa. Jü buía éntok ä machiriahuak ä looriayi. <sup>2</sup> Huanäi úttia kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—¡Béja huétchek! ¡Béja huétchek, jü buére Babilonia! Lemooniom éntok áma jóatela, entok síme espíritu jaiti mamachika áma éusula, entok síme huikit jaiti mamachim entok kaa bíbit máchikam áma tosatela. <sup>3</sup> Bueituk síme naciónim ái naakok, jü úttesi kaa ä tiura vinoyi. Jume reyim ániat jiápsame éntok áamak totösuk. Jume ímĭ ániat jita nenenkame éntok áma ríkotuk, jü jita yún uyyorik áma ayukamtayi.

<sup>4</sup> Huanäine senu jáhuita jíkkajak, téhueka bétana ínel jiamta:

—Ámem yeu kaate, eme ín pueblo, juka kaa túhuata bem joähui kaa enchim ámema ä jonákĕ béchĭbo, entok juka chibu jékata ámeu ayunakemta kaa enchimet huéenakĕ béchĭbo. <sup>5</sup> Bueituk jü kaa túhua bem joäu téhuekau tájti yúmala; Dios éntok síme bem kaa túhuabeu huahuaatek. <sup>6</sup> Akem ä mákka, áapörík enchim ä mákakä bénasi, entok guosa nat béppem ä bíktua, jum copapo. Juka jijihuamta huatem béchĭbo ä yáakähuem ä yáaria, guosa áa béppa chĕ úttiakamta. <sup>7</sup> Ahuä buérialékä béchĭbo, entok tüisi al-leesuka ä jiápsakä béchĭbo, chĕ júnem kókosi ä éetua éntokem ä buantua; bueituk ä jiápsipo ínel jiaahua:

“Ínapone reinata bénasi káttek, entokne kaa jókoptula, entokne kaibu buanhuamta bínnake.” <sup>8</sup> Huarí béchibo senu táapo síme chibuka át jeknake: kókkohuame, buanhuame, entok tébaa. Entok tájiy táana, bueítuk buére úttiak jü Dios, jü Señor juka nokta béttek át chúpame.

<sup>9</sup> Jume reyim ániat aneme áamak totösulame entok al-leaka áamak jíapsilame buannakemme; entokim jíapsipo kókosi ä sirok-rianake, juka buichiata bíchaka ä táahuayo. <sup>10</sup> Mékka jábueka jiokot ä johuay májhuekam ínel jiaunake:

—¡Ay, ay! ¡Empo buére jóära Babilonia, jü buére jóära tüisi úttiakame!  
¡Bueítuk senu horapo Diosta noki béttesi emót chúppuk!

<sup>11</sup> Jume ániat jita nénkilerom éntok buaana, entokim jíapsi kókosi ä sirok-ria, bueítuk béja kaabe juka bem nénenkäu jínnu: <sup>12</sup> oro áusülipo, platapo, téta ujjori, perlampo yáata, sánko lino finopo yáata, síkirika, sedapo yáata, kútkoka, síme jita kúta túlisi jubata, jita marfilpo yáata, jita kúta yeu púaripo yáata, jita cobre yáata, sisiguok yáata, entok mármolpo yáata, <sup>13</sup> entok canelata entok buáhuamta kíasi jubak jojoame, inciensota, mirrata, olibanota, vinota, aceiteta, harina chë túrita, tirijkom, animaalim jita pupúateme, kabaram, kábäim, carrom, entok súmataka tekipanuame, bueítuk ímëi yóremraata jíapsim. <sup>14</sup> Huanärim jü buére jóäratau ínel jiaunake:

—¡Béjê kaa am jípure jume taka kiuhuam, tepa em türëhui! ¡Jíba béchibê ä táruk, juka ujjorisi em jípusukähui, entok em rikoata!

<sup>15</sup> Jume íkai tekipanuame, entokim rikotuk jü buére jóärata huämi, mékkam jábueka tahuanaake, májhueka jiokot ä johuayo. Buanakam ä sirok-rianake, <sup>16</sup> ínel jíaka:

—¡Ay, ay jü buére jóärata béchibo! ¡Áapo lino finota entok kútkok entok síkirim súpekay, oroyi, téta ujjorimney entok périlammeyi! <sup>17</sup> ¡Bueítuk senu horapo tejalhuak, jü yún jita rikora ä jípureihui!

Jume barcopo huéhueriame nésahueme entok síme jume barcompo kakateme, entok síme jume marinerom bahuépo tekipanuaka emo aniame mékkam jábueka taahuak. <sup>18</sup> Ä béetëu buichiata bíchakam cháchayek, ínel jíaka:

—¿Jita buére jóärasu í buére jóärata bénaakay?

<sup>19</sup> Huanärim bem kóbam béppam emo buíatuak, chayeka, buanaka entok jiokot jíaka:

—¡Ay, ay jü buére jóärata béchibo! Yún jita ä jípureibeyim rikotuk, síme jume bahuépo barcom jípureme. ¡Bueítuk senu chúbalaposu tejalhuak!

<sup>20</sup> ‘Empo téhueka al-leäe, jü buére jóärata bétana! ¡Éntokem al-leiya, eme Diosta yoremraapo joomé, entok apóstolim entok profetam! ¡Bueítuk Dios jiokot nokta át chúpaka ä yäura bíttuak, enchim béchibo!

<sup>21</sup> Huanäi senu ángel úttiakame huépul tétata nüka, buére téta morinota bénnak. Huanäi bahuéu kóm ä jímmak, ínel jíaka:

—¡Téta úttiaka kóm jímmaahuaka bénasi kóm tatabna, jü Babilonia, jü buére jóära! Huanäi jauhuey junne kaa téuna. <sup>22</sup> Jauhuey junne em böommet béja kaa jikkaijtunake, arpa ponhuame, entok baka kúsia, entok trompeeta. Entok jita tékil mámpo johuame junne kaa emót téuna; morino jáhui junne kaa emót jikkaijtunake. <sup>23</sup> Jauhuey junne béja kaa emót machirianake, jü lámparata machiria, entok emo jubhuame pajko

jáhui kaa emót jikkajjtuna. Bueituk jume em jita nenkileerom ími ániat úttiitam jípurey, éntoke em móriay síme naciónim, bāitattāusuk.  
<sup>24</sup> Bueituk jūmū buére jóarapo ójbo áma téihuak, profetam entok Diosta yoremraapo joomem entok síme jume ími ániat súahuakame ójbo.

## 19

### *Jü téhuekapo Diosta úttihuame*

<sup>1</sup> Íkai simsuko senu jáhuitane jikkajak, tüisi kuusik téhueka bétana, juebenam yun náu anē bénasi, ínel jámta:

¡Aleluya! Jínēuria, entok yōrihuame,  
 entok lóoria, entok úttiāra,  
 itom Señor Dios am áttiak.

<sup>2</sup> Bueituk áapo lútulaisi entok lütüriapo áman ä yāura bíttebok.

Áapo jü jámut buére kaa tihuemtat nokta béttek át chúppak,  
 bueituk ä kaa tiuray ániata nasontek.

Entok jume Diosta nésau joame áma súahuakame ä bejtutuak apōrikuchi.

<sup>3</sup> Juchim ínel jiaahua:

—¡Aleluya! Ä buichia éntok jība huásu-huásuktiapo jikau huéiye.

<sup>4</sup> Jume veinte áma naiki yoiyōturim entok jume naiki jápsaka áma aneme tónommia jápteka buíau kóm chātuk. Huanārim Diosta úttilek, júka yōrisi machi buére banko yāurapo kátekamta. Huanārim ínel jiaahuay:

—¡Júnentunake! ¡Aleluya!

<sup>5</sup> Huanāi jü buére yōrisi machi banko yāurapo senu jáhui yeu siika, ínel jáka:

Itom Diostem úttile, síme eme ä nésauri joame,  
 entok ä yōreme, junēli jume chē kaa ériahuame  
 entok jume ériahuame junne.

### *Jü Kabarata jubē pajkopo kuptey jibuāhuame*

<sup>6</sup> Huanāine jáhuita jikkajak, juebenam náu anē bénasi, bāa būrum jáhui bénasi éntok buére yūku omtiriam jáhui bénasi, ínel jámta:

¡Aleluya! Bueituk jü Señor itom Dios símeta ára joame reytaka nésahue.

<sup>7</sup> Ujyorisite éenake, entokte al-leenake,

entokte lóoriata ä máknake,

bueituk Kabarata jubēu pajko béja yuumak.

Ä kunaseme éntok tülisi áu yáaka sánkotela.

<sup>8</sup> Áapo éntok lino finoyi tülisi machiyi entok beloikoy súpetuahuak.

Bueituk jü lino fino, Diosta pueblolo joomem Diosta bíchāpo tülisi huéchiasi anhuame.

<sup>9</sup> Jü ángel éntok ínel inou jiaahua:

—Akē ä jiojte: “Al-leehuame áme béchibotunake, jume Kabarata jubē pajkopo jibuā iaahuaka núnurim.”

Huanāi ínel inou jiaahua:

—Ímēi Diosta nokim lütüriamme.

<sup>10</sup> Huanāine ángelta guókpo áu tónommia kíktek, ä yōri báreka. Áapo éntok ínel inou jiaahua:

—Ëe, ¡katë júkai johua! Bueituk ínapo Diosta nésauro johua, emo bënasi, entok Cristota huám émomak aanim, entok Jesústa bétana nok lútüria kaa koptiame bënasi. Diostë yöre.

Bueituk jü Jesústa nok lútüria profeciata espíritu.

### *Jü kábai tósalit jikat yessimeme*

<sup>11</sup> Huanäine téhuekata étaporikne bitchak; kábai tósalí éntok áma yeu machiak. Jü át yessimeme éntok, jü huitti Diostat jíápseka tua lútüriapo ájaria ti téhuak, bueituk lútüriapo huám nésehue, entok nássua. <sup>12</sup> Á pusim éntok tájita béetë bénaakay. Á kóbat éntok yún diadeemam huériay. Entok senu téhuam át jiojterim jípurey, kaabeta éntok täyähui, áapo jíbba. <sup>13</sup> Á súpem éntok símekut ójbokay; ä téhuam éntok, “Diosta Nookim”, tim téhuaakay. <sup>14</sup> Jume téhuekapo sontarom éntok, lino fino totósalik entok túlisi machik sánkoka áa sáukim kaatey, kábai totósalimmechi. <sup>15</sup> Á tem bétana éntok ejpara buahui síbulaika yeu huéiye, jume naciónim, ay kókosi yáa báreka. Áapo éntok kutkutti jíbebia sisiguokiyi ámet nésaunake. Huanäi Dios símeta ára joame tüisi omteka ámet cheptinake, jum vinota jojohuäpo. <sup>16</sup> Á sánkot entok ä máchammet ímëi téhuam át jiojteri: “Símem reyimmeu Rey síme néshueme áapo sauhue.”

<sup>17</sup> Huanäine senu ángelta táat huékamta bitchak. Huanäi tüisi kusisi cháhayek, síme huikíchim téhueka násuk nenëyemmhui, ínel jíaka:

—¡Ábem kaate, éntokem Diosta buére kuptey jíbuähüäpo náu rúkte, <sup>18</sup> bueituk reyim entok jume sontaro yö yáarim huaakas enchim buänakë béchíbo, entok yoreme úttiakame huaakas, kábaim entok ámet josakame huaakas, entok símem súnataka entok kaa súnataka aneme huaakas, jume chë kaa ériahuame entok jume ériahuame huaakas!

<sup>19</sup> Huanäine animal máusi machita bitchak, entok reyim ániat aneme entok bem sontarom, emo náu tóij-lame jü kábait yessimemtamak nássua báreka, entok ä sontarommaki. <sup>20</sup> Huanäi jü animal máusi machi peresotehuak, áapórimak éntok jü profeeta ára nókichi ä bíchäpo señaalim yáakame. Júmëi am báitáulatukay, jume animal máusi machita marka mabetakame entok alë bënasi yáata úttilekame. Ímëi guoyika jíápsakam táji baubáata bénaku azuufrey béetëpom kóm guótiahuaak. <sup>21</sup> Jume huate éntok súahuak, jume ejparam kábait yessimemta tempo yeu huémtayi. Huanäi síme jume huikíchim huakajta ára buäyeme am buäka jóbuak.

## 20

### *Jume mil huásuktiriam*

<sup>1</sup> Senu ángeltane bitchak, téhueka bétana kóm huémta, mékka kóm guójöria llavem huériaka, cadeena bueürum éntok mámpo jípureka.

<sup>2</sup> Huanäi juka dragónta buíssek, jü bakot binhua jakhuey huéeme, júri beja jü diablo entok Satanás. Huanäi mil huásuktiapo ä súmmak.

<sup>3</sup> Huanäi mékka kóm guójöku kómä jímmak. Huanäi ä páttiak, entok ä sello áa béppa yétchak, jume naciónim béja kaa ä báitataúnakë béchíbo, mil huásuktiriam yumäu tájti. Íkai simasuk éntok júchi chúbala búttiana.

<sup>4</sup> Huanäine banko yäuram bitchak. Huanärim éntok ámet jotek, jume yäurata mabet-lame Diosta noki jábetat chúpanakeme. Huanäine két am bitchak, jume kóba chúktiahuakame Jesústa lütüría bem nokaká béchïbo entok Diosta noki béchïbo. Ímëi animal máusi machita entok jume alé bénak yáarik kaa úttilekame, entok juka markata bem kóba méjèriat entok bem mámpo júne kaa mabetak. Huanärim jábiteka jápsak, entokim Cristotamak mil huásuktiapo néshahuek. <sup>5</sup> Të jume huate kókkolame katim júchi jábitek, mil huásuktiriam yúmak júbua. Íri jü késampo jábitehuame. <sup>6</sup> ¡Tüisim al-leenake, jume késampo jábitehuäpo jábitekame! Jü mukia guoyikun huéeme kaita ámeu yáanake, ál-lam sacerdotemtunake, Diosta entok Cristota béchïbo, entokim áamak nésaunake mil huásuktiapo.

<sup>7</sup> Mil huásuktiriam yúmake, Satanás búttiana, ä páttiatukäpo. <sup>8</sup> Huanäi yeu sika naiki kätana naciónim, sime ániat ayukame báitáunake, Gogta entok Magogta, náu am tóij báreka am nássuanakë béchïbo. Ímëi éntok bahue sëeta bénasi búrunake. <sup>9</sup> Huanärim sime ániat bétana ámam jikau náu yájjak. Diosta yoremem nau anëpo entok buére jóära Diosta nákéhuim kóntiak. Të Dios téhueka bétana táijta kóm simtuak. Huanäi sëmëm táiyak. <sup>10</sup> Huanäi jü diablo am báitáhuakame baubäa azuufrey táji béetëpo kóm jímmaahuak, jum animal janti machita entok profeeta ára nókichita anëpo. Huanäi jü tüisi kókosi buanhuame kaa chúkteka ámeu ayutuana, taahuarit entok tukaarit naa búrujti jába yü huásu-huásuktiapo.

### *Buére rey banko tósali yäura bít-huame*

<sup>11</sup> Huanäine buére rey banko tósalik bitchak, entok juka áma kátekamta. Ä bíchäpo jü buíya entok jü téhueka yehuim ténnek. Huanäi jü bem annakëpo ják júne kaa téihuak. <sup>12</sup> Huanäine jume kókkolam bitchak, jume chë yörisi maachim entok kaa yörisi maachim, Diosta bíchäpo jábuekame. Huanäi jume librom étapohuak, entok tábui librom kétchi; ímëi éntok jápsihuame liibrom. Huanäi jume kókkolam yäura bíttuahuak, bueítuk juka jita bem yáakäu jum librompo jïojterita jiäpo ámani. <sup>13</sup> Huanäi jü bahue kókkolam ä jïpurëu yeu am sákatuak. Jü muerte entok jü Hades kókkolam aneipo jume kókkolamim yeu sákatuak. Huanäi huehuëpulaka yäura bíttuahuak, sime jita bem yáakäpo ámani. <sup>14</sup> Huanäi jü muerte entok jü Hades baubäa tájihuum kóm guötiahuak; íri kókkohuame jü guoyikun huéeme. <sup>15</sup> Sime jume bem téhuam kaa áma jïojteri jïpureme jum jápsihuame libropo, baubäa tájihuum kóm guötiahuak.

## 21

### *Téhueka bemela entok buía bemela*

<sup>1</sup> Senu téhueka bemelatane bitchak, entok senu buía bemelata; bueítuk jü téhueka bat huéeme entok buía bat huéeme lütekamme. Bahue júne béja kaitatuk. <sup>2</sup> Entok inapo Juan juka buére jóära Diosta yeu púari, Jerusalén bemelatane bitchak, Diosta téhueka bétana kóm huémta, kuna báaremta túlisi áu yáalata bénasi, ä jub báaremta béchïbo. <sup>3</sup> Huanäine téhueka bétana senu jáhuita tüisi kusisi jámta jikkajak:

—¡Dios én síme gentetamak jóuhuak! Ámemak jíapsinake; bempo éntok ä pueblotunake. Dios éntok ámemaktunake, bem Diostaka. <sup>4</sup> Dios bem pusim síme ópua tútenake; entok kókkohuame kaitatunake, entok buanhuame junne. Kókosi éehuame junne, entok huántiriam junne, bueítuk jü jita bát ayukáihui béja lütek.

<sup>5</sup> Jü rey bankopo kátekame éntok ínel jiaahua:

—Ínapone símeta én bemelasi johua.

Huanäi ínel inou jiaahua:

—Akë ä jíojte, bueítuk í nokhuame tua lütüria entok lútula huëpo huéiye.

<sup>6</sup> Huanäi ínel inou jiaahua:

—Béja yáasuhuak. Ínapone jü Alfa entok Omega, jü bát huéeme entok chúpëpo huéeme. Huaka báimukemta, ínapone ä báa miknake, kaita béjtuahuaka, jume báam yeu chépteme jíapsihuamta yore mákame.

<sup>7</sup> Huä yöokame símeta íkái mabetnake. Ínapo éntok áu Diostunake; áapo éntok ín üussitunake. <sup>8</sup> Të jume nanahuiam, jume Diosta kaa súalëram, jume jaiti máchiraaku jíápsame, jume jábeta súalame, jume kaa emo jubeka náu jíápsame, jume móriata boojoriam, jume dios yorem yáarim yöreme, entok síme jume ára nókíchim, jum baubáa táijta béetëpo entok azuufrekäpom annake. Íri jü guoyikun huëpo kókkohuame.

### *Jü Jerusalén bemela*

<sup>9</sup> Huanäi senu ángel jume guoy búsanimmak náikiari, guoy búsan copam guoy búsan kaa túhua kókoammey chúkula hueenakemtay tápunim jípureme, inou siika. Huanäi ínomak nookak, ínel jíaka:

—Binë huéiye. Ínapone juka kunasemta enchi bíttuanake, jü Kabarata juubi.

<sup>10</sup> Huanäi Espíritupo senu buére káhuui entok mejikachikun nee núk siika. Huanäi buére jóära Diosta yeu püari Jerusalénta nee bíttuak, téhueka Diosta tehueka bétana kóm huémta. <sup>11</sup> Diosta lóoria jípurey; ä machiria éntok téta tüisi ujyorita bénaakay, téta jaspeta bénasi; cristalta bénasi naa machiakay. <sup>12</sup> Buére jóära Jerusalén chíkola éntok téta kóräita buëuruk mejikachik jípurey, doocem puertakamta. Puertampo éntok huëpul ángelesim jábuekay, entok téhuam puertammet jíoiteritukay; ímëi jume dooce familiam Israelta üusim téhuam. <sup>13</sup> Täata yeu huë bétana, báij puertam; norte bétana, báij puertam; sur bétana, báij puertam; täata áman huéchë bétana, báij puertam. <sup>14</sup> Jü buére jóära téta kóräi éntok dooce tétam nahuakay. Ámet éntok áma jíoiteritukay, jume dooce Kabarata apóstolim téhuam.

<sup>15</sup> Jü ínomak nokame éntok ili bakata áy jujünaktehuamta oropo yáata jípurey, buére jóärata entok ä puertam entok ä téta kóräi jünakte báreka.

<sup>16</sup> Jü buére jóära naa reekisi náikim tébiakay; ä tébia entok ä buékaa ket nánälaitukay. Jü ángel éntok ä ili bakay ä jünaktek, juka buére jóärata: guoy mil áma guoy cien kilómetrotukay, ä tébia. Entok jikau bíchaa entok ä buekaa ket nánälaitukay. <sup>17</sup> Huanäi sep téta kóräita jünaktek. Sesenta y cinco méetrom jípurey; jü ángel yoremta áy jujünakemtay ä jünaktek.

<sup>18</sup> Jü kóräi éntok téta jaspepo yáaritukay; jü buére jóära éntok oro áusülitukay; vik-rio kálakosi bénasi bélojkoakay. <sup>19</sup> Jume buére jóärata kóräi nahuam éntok, síme ujyori tétammeyim túlisi yáaritukay. Jü nahua

bát huéeme jaspetukay; jü guoyiku huéeme zafirotukay; jü bájiku huéeme ágatatukay; jü naikiku huéeme esmerál-latukay; <sup>20</sup> jü mamniku huéeme ónicetukay; jü búsaniku huéeme cornaliinatukay; jü guoy búsuniku huéeme crisólitotukay; jü guoj naikiku huéeme berililotukay; jü bítaniku huéeme topaaciotukay; jü guoj mamniku huéeme crisopra satukay; jü oncepo huéeme jaciintotukay; jü doocepo huéeme amatistatukay. <sup>21</sup> Jume dooce puertam éntok dooce pérlamtukay; huépü puerta huépül pérlay yáatukay. Jü buére jóára böo éntok oro áusülitukay; bik-riota bénasi naa machiakay.

<sup>22</sup> Kanne tiöpota áma bitchak, bueítuk jü Señor Dios síme úttiáraata jípureme, áapo áma tiöpo, entok jü Kabara kétchi. <sup>23</sup> Täata entok mechata ä machirianakêhui kaa áu bëye, buére jóaratahui, bueítuk Diosta lóoria béchibo bíttu. Jü Kabara éntok ä machiria. <sup>24</sup> Jume naciónim jínëutunakeme ä machiriapom naa kannake. Jume reyim ániat aneme éntok bem yún jita jípurëu áu tóijnake, ä yöreka. <sup>25</sup> Ä puertam taahuapo jauhuey júne kaa páttiatunake, bueítuk jümü kaita tukaaritunake. <sup>26</sup> Huanäi jume naciónim lóoria entok bem yörihuäu áu huérianana. <sup>27</sup> Kaita jita chicha machi áma kibaknake, o jaiti machik joame, entok ára nókichiata boojoriame junne; ál-la jume bem téhuam libro jíapsihuamta Kabarata áttiampo jiojterim.

## 22

<sup>1</sup> Chúkula bathueta kaa chicha machik nee bíttuak, bää ámey jíapsihuame, vik-riota bénasi bélojkom. Ímëi Diosta entok Kabarata banko rey bétuk bétanam yeu huéiyey, <sup>2</sup> jü buére jóarata böo násuku. Ímëi náapo éntok, júya áma yötu, jíapsihuamta yore mákame, bathueta íatana entok huáyтана. Huásuktiapo doocesi tatakay. Chíkiti metpo tatakay. Jume buére júya sáhuam éntok, naciónim ámey jítto béchibotukay. <sup>3</sup> Huanäi hua juénasi éehuame áma kaitatunake. Diosta entok Kabarata banko rey áma annake; ä néshui joame éntok ä yörinake. <sup>4</sup> Entokim ä pújba binnake. Ä téhuam éntokim bem kóba méjëríammet jípunake. <sup>5</sup> Jümü kaita tukaaritunake. Huanäi éntok lámpara machiria entok taa machiria kaa ámeu bínake, bueítuk Dios Señor ä machiria am mákname. Entokim rey nésaupo yü huásu-huásuktiapo nésaunake.

### *Cristota yebijnakeu abe yuuma*

<sup>6</sup> Huanäi jü ángel ínel inou jiaahua:

—Í nokhuame tua lútüria entok lútula huëpo huéiye. Jü Señor Dios, profeeta espíritu áttiakame, ä ángel äbo bíttuak, ä nésauro joame juka láuti yeu huéénakemta am jüneria íaaka.

<sup>7</sup> —Empo, ¡läutine yebijnake!

¡Diosta tü éäu áamaktunake, jü ä ériame íkái profeciata nooki, ími librompo!

<sup>8</sup> Ínapo Juan íkäine jíkkajak, entokne ä bitchak. Chúkula éntokne ä jíkkajisuka entok ä bitchuka, guókpone áu tónommmia kíktek ä yöri báreka, jü ángel íkái nee bíttuakamtahui. <sup>9</sup> Të áapo ínel inou jiaahua:

—Èe, ¡júkärë kaa johua! Bueítuk ínapone Diosta nésauro johua, emo bénasi, entok Cristotahuam émomak aanim, jume profeetam, entok síme jume ímí libro jiojteta nok jíkkajaka ä joame. ¡Díostë yöre!

<sup>10</sup> Két ínel inou jiaahua:

—Katë ä äeso, íkái nokta libro profeciápo huémnta, bueítuk taahuari yúmaseka huéiye. <sup>11</sup> Jü kaa lútula jíápsame élápo kaa lútula jíápsinake; jü jaiti machik joame éláposu jíba jaiti machik jonake; jü lútula jíápsame élápo jíba lútula jíápsinake; entok Diosta béchíbo huépülsi jíápsame jíba junéli jíápsinake.

<sup>12</sup> —Jeehui, ¡ínapone láuti yebijnake, juka enchim kobari ínomak huériaka! Ímëine hueepulam nátepola am máknake, juka bem kobakähui. <sup>13</sup> Ínapone Alfa entok Omega, jü ä naatëpo huéeme entok ä chúpëpo huéeme, jü bát huéeme entok ä lütëpo huéeme.

<sup>14</sup> Yúmalasi al-lehuamta jípunake, jume bem sánkom báksiamë. Lütüriatam jípunake, jü júya jíápsihuamtahui entok buére jóära puer-tampo huám ámam kimu béchíbo. <sup>15</sup> Të jume chüum pákum tahuanake; alë bénasi jume móriaram, jume kaa emo jubeka nau jíápsame, jume yore súame, jume ídolom yöreme, entok síme juka ára nókichia ta türeme entok ä joame.

<sup>16</sup> —Ínapo Jesús ín ángeltane enchimmeu bíttuak, íkái iglesiampo enchimmeu ä nok íaaka. Ínapone jü naahua entok jü Davidtat yeu simlame, jü chóki mékka machisi machiriamë kethuey yeu sisimeme.

<sup>17</sup> Huanäi jü Espíritu Santo entok jü jubiari ínëlim jiaahua:

—¡Binë huéiye!

Jü íkái nok jíkkajakame két ínel jiaunake:

—¡Binë huéiye!

Jü bäi mukeme äbo huéenake. Jábe júne ínel éame éntok, bäa jíápsihuamta yore mákame jínake, kaita béjtuaka.

<sup>18</sup> Ínapo én íkái ámeu nooka, síme huame ímí libropo jiojteta jíkkajammehui: Bueítuk jábetaka junne ímí áa béppa áu ä rúktiakátek, Dios jume béttesi kókoam ímí libropo jiojteta áu bíttuanake. <sup>19</sup> Entok jábe junne nokta ímí libropo jiojtëpo huémnta ä úhuaako, Dios ä áttia ä úhuanake, jum libro jíápsihuamta huëpo, entok buére jóära santo náikiarita, entok jita ímí libropo jiojterita.

<sup>20</sup> Jü íkái nokame ínel jiaahua:

—Tua lütüria chúbalaposune äbo yebijnake.

Júnentunake. ¡Jeehui! ¡Ábe huéiye, Señor Jesús!

<sup>21</sup> Jü itom Señor Jesucristota túhua enchimmaktunake. Júnentunake.